Est. 17. Fab - D.

COMMENTARII IN CONSTITVTIONES SEV ORDINATIONES REGIAS NON SOLV'M IVRIS STVDIOSIS, VERVM-ETIAM PRAGMATICIS VTILISSIMI.

In quibus facilis ad praxim curiarum Franciæ via, & Iurium intellectus explicatur, qui in tractatus in ſequenti pagina enumeratos diſtribuuntur,

AVTHORE

DO. PETRO REBVFFO

de Montepeſſulano Iurium doctore, & comite, ac in ſuprema parlamenti Curia aduocato.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

Tractatus, qui hoc libro continentur.

AD LECTOREM.

NON Te conturbet, lector beneuole, horum in tam paucos titulos Commentariorum magnitudo. hoc enim ideo factum est, quia hi tituli suapte natura, & vtilitate vberiorem exposcebant commentationem. Reliquos veros titulos Deo authore, duobus alijs voluminibus huic æqualibus absoluemus. Atque ita interpretationem omnium Constitutionum, quæ hactenus extant, quásque in titulos digeßimus, complectemur tribus Tomis huic similibus, & non multò maioribus: quorum primus est hîc, quem ad te præmisimus: vt esset iudicij tui diligẽs explorator, & velut sagax inuestigator, vt si exceptus probatúsque fuerit, duo alij propediem ad te veniant. Vale.

Extrait du priuilege.

IL EST Defendu par lettres patentes du Roy nostre Sire, à tous Imprimeurs, Libraires, & Marchans de non imprimer en ce Royaume, ou exposer en vente les Commentaires sur les Ordonnãces Royaux, dedãs huict ans: à conter du iour qu'ilz seront acheuez d'imprimer, sur les peines cõtenues audict priuilege surce: depesché à Sainct Germain en Lay, le neufuiesme de May M. D. XLIX. Signé par le Roy en son conseil, Marchant. Si n'est par le congié & permission de Monsieur maistre Pierre Rebuffi docteur regent en l'vniuersité de Paris, & aduocat en la cour de Parlement.

AD ILLVSTRISSIMVM ET INTEGERRIMVM FRANCIAE CANCELLARIVM D. FRANCISCVM OLIVARIVM PETRVS REBVFFVS. S.

MAGNA sanè habenda est gratia, Cancellarie Illustrißime, tum his qui artium siue ad pacem, siue ad bellum pertinentium monumenta nobis reliquerunt, tum multò magis his, qui leges, iuráq; composuerunt, & composita illustrarunt, descriptáque posteris tradiderunt. Et tametsi & illorum, & horum magnum est in Rempublicàm beneficium, horum tamen est multò præstantius. Etenim illi nouo suo artificij genere aliqua ex parte solùm societatem humanam iuuerunt: isti verò docuerunt vinculum illud, quo tota ista ipsa hominum coniunctio, artium, studiorũ, commerciorum societas, communióue constat, atq; quicquid est, quod Rempublicam dicimus, colligatum conseruatur. Quo sublato frustra quis nomen societatis aut Reipublicæ requirat: adeò sanctum nomen legis tam efficax, adeò colendum, atq; obseruandum, vt iure hominum societatem sine lege, non hominũ sed ferarũ veteres duxerint: nec quidem societatem, sed pugnam, & malorum omnium sentinam. Et quanquam natura legum & iuris, constituta sint exordia, fit tamen, vt leges pro vsu rerum, locorum, temporúm ve mutationibus, alio atq; alio modo mutationem subeant. Nec enim par, idemq; ingenij acumem omnibus datum, vt pariter rebus accommodẽt à natura tributa, vel perinde vtantur. Sed factum est, vt quos videmus fœliciùs rebus suis consulere, eorum rationem vitæ, eorumq; desideremus leges. Unde Romani illi leges suas petierunt ab Atheniensibus, quos videbant multò antè tum rerum præclarè gestarũ gloria, tum optimo Reipublicæ statu florere: à Romanis posteà Galli nostri. Atque ita cùm tota iuris caussa, origo, & fons in paruum, & angustum naturæ locum initio concluderetur, tandem effectum est, vt interpretationum vtilitate, prudentumq; disputationibus, quæ controuersa erãt, eò processerint, vt latißimè pateret tota legum ratio, atq; tractatio, adeò vt quæ initio ab angusto illo loco, & fonte in latiorem campum ducenda erant, posteà cùm eò defluxissent, vt nullis certis finibus continerentur, reuocanda intra pristinos limites visa sint. Tantus enim erat progreßus, vt quisque quid iudicando eligeret, ignoraret, omnia penè cõtrouersa, omnia inuoluta, omnia argutijs quibusdam impedita. Quibus rebus commotus Caligula Imperator dixiße fertur, se effecturum, ne quid Iureconsulti responderent præter æquum & bonum. Et tandem coactus est Iustinianus certis libris omnem sanctionem Romanam concludere: cuius operam, & consilium plerique meritò nõ probare videntur: quia dum studeret controuersias sedare, truncatas nobis legum partes tribuit: quibus concisam sententiam Iureconsultorum relinquens, eò posteros duxit, vt dum desiderarent legis sententiã, desiderarent simul integros authorum libros, & iusta volumina. Et factũ posteà, vt legũ interpretes in interpretãda lege somniarẽt de rebus de quibusque verbis disputarent, & interdũ nugas agerent. Nec sustulit quidẽ Iustinianus, vt putabat, multitudinem & verbositatem interpretũ, sed mutauit tantùm interpretes, alijs alios substituens, χρυσέοις χάλκεα, vt in prouerbio est. Præclarijs nominibus & libris Papi-

INDEX PRIMI TOMI COM. D. P. REBVF.

Certa

Condem

Curia

E

Execu

F

Lex

Montis

P

Plus

Suppli

FINIS.

ALIA quàmplurima, lector beneuole, ibi comperies, quæ annotare tanquam communia & facilia noluimus: Quamobrem ista boni consule, & opus tibi vtile perlege, & gratum iudicabis, Vale.

CONSTITVTIONVM SEV ORDINATIONVM REGIARVM, CVM COMMENTARIIS D. P. REBVFFI, DE MONTEPESSVLANO, IVRIVM DOCTORIS ET COMITIS, ET IN VNIVERSITATE PARISIENSI PVBLICI PROFESSORIS, ATQVE IN SVPREMA CVRIA ADVOCATI,

PROOEMIVM.

DEI Optimi Maximi fretus auxilio, multa hic iamdudum cùm utilia, tum quotidiana, in forensiq; iudicio usu uenientia pertractare decreueram benigne lector. Sed me semper dehortabatur summa quorundam, qui in foro uersantur, authoritas, atque splendor, qui in his constitutionibus, etsi dudum uersati, nihil scribere tamen hactenus ausi fuerant. Imò me in dies magis atque magis elaborantem, ne aliquid in lucem producerem (quod faciles, apertasq; sibi, & communi, patrioq; idiomate conscriptas cernerent) tandiu impedierunt quamdiu uiderim in nouissimas constitutiones commẽtaria quosdam edidisse. Sed cùm nos deterioris conditionis non esse, & frustra naturam produxisse interpretes, nisi leges reciperent interpretationem existimaremus, noluimus quæ longo usu quotidianaq; exercitatione adnotaueramus, ac contuleramus, ceu in Commentarium, utilitati publicæ denegare. Et quamuis iudiciorum initia priùs nobis attingenda uideretur: tamen quia hæc maturiùs se offerebant, ea nunc tibi quoque offerre non detrectaui interim dũ reliqua polire satago: ista usui tuo lector beneuole, cedere cupiens. Et si diu, multúmq; deterruit nos diuini illius Ecclesiastici sententia, qui non est expertus (inquientis) pauca recognoscit, uir autem multa experientia edoctus cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Et idem alibi, in multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens, in medio magnatum loqui ne præsumas. Et ubi senes sunt, non multùm loquaris. Maximè cùm uiderem hîc tot in isto genere forensium causarũ præstantes uiros, usuq; frequẽti exercitatos, qui de his multa, & quidẽ præclara scribere, si propriæ utilitatis aliquantulũ obliuiscerẽtur, & pulchrè & copiosè possent: Verumenimuero cùm ipsi operam suam gratis præstare non sint soliti, sibi damnosum putant fore si nemo laboris immẽsi huius salarium illis satis dignum præ-

Ecclesiastici cap. 34.

Ecclesiastici cap. 32.

stet. Ideo malui vtilitati publicæ his paucis (si quo modo possem) consulere, quàm hanc κερδαλεοφρόνων rationem sequi. Quocirca hæc animo perpendens, nostras Gallicas leges hactenus sine iusta elucidatione derelictas, ac veluti neglectas, interpretandas suscepi, non subiectis quidem, nunc commentarijs cuique passim legi, aut constitutioni, sed seorsum vnumquodque genus materiæ vtilius, ac vsitatius seligens, velut in Tractatus rationem digessi, sic enim commodius tradi posse interpretationem nostram existimaui: vt non solùm Gallis omnino hominibus, sed exteris etiam aliqua ex parte prodessem, iustæ enim interpretationes omnibus conueniunt, quamuis materia non omnino congruat. Ob id, hasce constitutiones pro virili ad ius reduxi, & cum Romanorum legibus contuli, atque præcipuè vsu forensi, vt tyronibus praxeos Theorematôn tamen iuris non ignaris ad forum non solùm aditũ præbeant, sed etiam quæ ipsi pragmatici quasi arcana esse volunt, & sibi solis cognita, reseram. Quod enim pluribus annis magno & labore & vsu quis didicerit, id cùm possit sine detrimento suo & honestè nolle aliis impartiri, hominis est inuidentis, & illiberalis, parumq; in humana societate officiosi, qui sibi ipsi nauasse operam tantùm velit, & posteris inuideat aut negligat, vt labor eius prosit. & sanè natura ita comparatum est, vt priora posterioribus vtilia, & eorum gratia sint, ex eoq; rerum ordo satis intelligitur, & gratia dignum antecessorem non inutilem habuisse. Hac tamen in re, eum L. neque. ff. de legibus. *modum tenebimus, vt quemadmodum neque leges, neque senatusconsulta, ita scribi possunt, vt omnes casus qui quandoque acciderint, comprehendantur. Sed sufficit ea, quæ plerunque accidunt, contineri, vt Iulianus ait. Sic mihi satis erit casus in praxi & foro frequentiores, & vsitatiores perscrutari, eósq; breui & compendiosa ratione decidere, nec in vtranq; partem Dialecticorum more quæstiones traham, nec calumniandi materiam sycophantis quibusdam pragmaticis, qui interdum sursum deorsúmq; miscentes omnia conturbant, præbeam: sed sola ipsa veritate rerum contentus, & eam concisa ratione tradens, argumenta scholis & gymnasticis certaminibus relinquam. Tu intereà lector beneuole liberalē animum, gratuitámq; operam, quamtulamcunq; boni equiq; consules, quam si gratam tibi, acceptámq; (vt spero) intellexero: alterum Tomum primo quoq; tempore lubentiùs offerã, vt sit colophon totius ferè rationis pragmaticæ, ac nostrarum constitutionum. Vale. Datum Lutetiæ Calend. Augusti, Anno 1549.*

Text. *Ce sont les Loix.*

GLOSSA PRIMA.

1 LEX Est inuentio, & donum Dei: l.2.ff.de legib.vel est sanctio sancta, iubens honesta, prohibens contraria. Ibidem. Definitur etiam in cap.7. Roma. vbi diuus Paul. inquit, *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, iustum, & bonum.* Et in §.lex.de iure nat.in Institu. Et Stoici dicunt legem esse orationem grauem & rectam, quæ facienda imperet, non facienda prohibeat. *Quid sit lex, legitimus, & legisperitus.*
2 Cùm † lex ciuilis sit, legitimus etiam ciuilis erit. Legitimum enim virũ
esse, qui legem & sequatur, & quæ præcipiuntur ab ea faciat. Legisperitum
verò eum, qui legem interpretari calleat: nullum autem malum vel legiti- *Nullus malus iurisperitus.*
mum, vel legisperitũ esse: & Demosthenes sic ait: Λέγεται μὲν εἶναι πάντων βα-
3 σιλεὺς ὁ νόμος. ὁ δ' αὐτὸς δοκεῖ προστάττειν τ' ἀγαθὰ, ἔτι τ' ἐναντία ἀπαγορεύειν, † hoc
est, Lex dicitur esse omnium regina, eadem videtur bona præcipere, contraria prohibere. & paulò pòst dicit: Est igitur lex commune bonum, sine quo nihil vnquã boni fieri posset. Et Herodo. ait, Si quis omne genus legũ proponeret hominibus, & optimas sibi cõsideratis omnibus deligere iuberet, singuli suas recepturi essent, ita quilibet omnium lõgè præstantissimas suas esse leges existimant. Itaq; his etiã ego inescatus, nostris legibus sequen
4 tia duxi scribenda. † In primis Reges non recognoscentes superiorem pos- *Reges cõdere leges an possint, & in quibus.*
se condere leges in suo regno, non dubitat And. de Isernia in proœ. cõstitu. Neapol. in prin. nec ego: per tex. in c. cõstitutio. 2. dist. l. 1. ff. de constit. princ. De Ripa in rub. de constitut. num. 7. quia dum ei regnum commissum est, omnia cõcessa censentur, sine quibus regnum gubernari non possit. l. 2. ff.
5 de iurisd. omni. iud. † imò fortiùs si quis præscripserit iurisdictionem in loco, videtur præscripsisse potestatem condendi statutum ibidem, vt scribit Ancha. in c. 1. de constitut. quem refert Barba. in rub. de reb. eccle. nõ alien.
6 col. 17. nu. 85. † Ipse enim princeps est vicarius Dei in temporalibus. gl. sing. *Princeps Dei vicarius in tẽporalibus.*
in principio rub. de hæred. & Falcid. quam not. D. Boër. in additio. ad Ioã. Montaigne, in tractatu de authorit. magni consilii, & Iacob. Bonaud. in Panegyrico, in additio. ad Ioan. de Terrarub. in tracta. cõtra rebelles Regum. in fi. Et sic in tẽporalibus, in quibus potestatem & authoritatem habet, leges condere, & promulgare poterit. Doct. in c. nouit. de Iud. August. de Ancho. in tract. de eccl. potesta. q. 44. Ideo Rex prius in suo regno est in temporalibus adeundus, quàm Papa: quia proximus est adeundus. Bal. in ca. significantibus. in fi. de offic. delega. Feli. in c. cùm non liceat. col. 4. & seq. de præscrip. Et hodie quidam dicebat ad Caligulæ tempus ventum esse, qui Iuriscon. placita induxit: & præter se nullũ de iure respondere voluisse. Sic *Quando prius sit rex adeundus, quàm Papa.*
7 nec hodie aliqui extra principes iura promulgant. † Quamobrem in con- *Lex Regia qualis.*
stitutionibus de iustis atq; iniustis, déque ciuitatis ordine, & gubernandi ratione tractantibus, quodcunque rectum est, Regia lex existit: non rectum verò, nequaquàm lex Regia, quia scientia deesse videtur: quippe cùm illegitimam sit. Plato in Minoë, & Cœlius in lib. antiquita lect. 10. capi. 19. dixit legem esse, Pindari sententia, Deorum hominúmque reginam.

Et quia dicitur, Scribam eis multiplices leges. Oseæ 8.c.& c.scribam.de 8
præsumptio. Ideo hoc considerans Rex, condidit istas constitutiones,& ordinationes:& quia alij sunt boni,& hi virtutis amore non transgrediuntur. alij sunt mali,& hi per præcepta legum & metu pœnæ sunt coërcēdi.l.1.ff. de iusti.& iure.vbi citantur hi duo versus:

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Vnde hoc Rex cogitans, & quod habetur Prouerb.8.c.Per me reges regnant,& legum conditores iusta decernūt,tulit has leges Gallis hominibus,quibus breuis in regno exerceatur iustitia.

Quibus ex causis leges fiant.

9 †Quæro cur leges fiāt? Respō. factæ sunt leges,vt earū metu humana coërceatur audacia,tutáque sit inter improbos innocentia,& in ipsis improbis formidato supplicio nocēdi facultas refrenetur c.factæ.4.distin. dicit enim Philos.1.Politicor.Sicut homo,si est virtutibus præditus, est optimum animalium,ita si sit separatus à lege,& iustitia,est pessimū omnium: vnde necesse fuit ad pacem hominum,& virtutem acquirendam,vt hæ humanæ leges instituerentur.

Melius est legem fieri quàm arbitrio iudicū relinqui.

10 †Quia dicit Philos.1.Rhetor.melius est omnia lege ordinari,quàm dimitti arbitrio iudicum.Et hoc propter tria, quia vnū aut paucos prudentes,qui leges ferre aut iudicare possint,facilius est inuenire,quàm multos.

Secundò,quoniam longi temporis consideratione leges feruntur, iudicia breuissimè conficiūtur. Difficile autē est,vt bene à iudicibus iustū & cōducibile distribuatur.

Leges antequā ferantur, diu meditari debēt,& parlamenta cōsuli.

11 † Vt dicitur in vita Alex.Seueri, qui nunquā sacrauit aliquā l.quin prius cōsuluisset viginti saltem iurisperitos, & quinquaginta disertissimos:& ideo leges eius firmæ fuerunt. Ob id bonū esset antequam promulgarentur leges,vt cōsulerentur supremæ Franciæ curiæ,& ipsæ vocarent magistratus suæ iurisdictionis,doctos,& experiētes doctores,& aduocatos,& cum his leges firmæ & vtiles darentur, non triduanæ leges, sicut solent in quibusdam regionibus esse,vbi dicūt quatriduana est, iam fœtet,abiiciamus eam. Nam quæ momēto construuntur,eo momēto pereūt. Omnis enim res per quascūque caussas nascitur,per easdem & dissoluitur. c.1.de reg.iuris. Nam lex quæ ingeniorum afflatu subinde locis tēporibúsque interpolata distinguitur,& Prothei modo formam euariat,neutiquam lex dicenda est,teste Cœlio lib.anti.lect.10.c.19.sed sæpius leges momento ferūtur & iudicia sunt perpetua.

Leges consulto senatu factæ sacratæ.

12 †Vnde illæ quæ olim consulto Senatu factæ leges fuere,sacratæ à Ro.vocatæ sunt:quibus etiam reges tenebantur: neq; enim erat fas pro lege recipi,quod vitio, & nō iusto imperio editū fuisset,aut promulgatū. Idque lege veteri cauebatur his verbis, Legū iusta imperia sunto: Hisque ciues modestè,& sine recusatione parento. si tamen lex non trinundino promulgaretur,aut Ioue tonante, vel per vim & minas,vel contra plebis tribunorum intercessiones,si neque iurata per consules tribunósve esset,poterat haud dubiè abrogari. Dictum est autem trinūdino leges ferri: quòd tribus nundinis proponi leges, demum promulgari deberent,teste Alex.lib.Genial.6.c.23. Ideo leges sic diu pensatæ, & conclusæ meliores sunt,quàm iudicia,& sententiæ,quæ de singularibus factis, & casibus emergētibus fiunt, ex causis subitò ortis,facilius autem ex multis

consideratis

consideratis,potest homo videre quid rectũ sit, quàm ex vno solo,quod iudices cogitant.Ideo difficiliùs debent iudicare contra legem, quàm contra eorum iudicatum.quamuis quædam curiæ contrarium seruent.

13 Tertiò,quia legislatores iudicãt de vniuersalibus,& de futuris:nec affectionem potiùs habent ad sinistrã,quàm ad dextram partem:sed iudices de pręsentibus iam,determinatísque iudicãt.vnde fit,vt cùm & ament,& oderint,sua quæque vtilitas connexa sit,non queãt veritatem semper perspicere:sed propria vel voluptas,vel dolor iudicia sua obũbret:ca.quatuor modis.11.q.3.& quia flexibilis est homo,ideo necessarium fuit lege terminare quid,& qualiter iudicandum sit,& paucissima arbitrio hominũ relinquere: vt not.Florẽ.in 1.parte summę,titu.17.rub.de lege canonica.§.2. & Traiecten.in q.6.artic.3.versic.propter quod percepit. *In lege condenda non est affectio sicut in iudicando.*

14 Item fiunt leges propter honestatem tuendam:c.porrò.35.q.3.& propter vtilitatem habendam:c.tali.1.q.7.&caussa diligentiæ habendæ:c.peruenit.18.dist.& negligentiæ remouendæ:c. volumus.89.dist.& caussa tollendæ necessitatis.c.quod pro.1.q.7.& cessante ea, lex cessare debet.vnde tot collectæ impositæ tempore necessitatis belli,aut alterius caussæ tempore pacis cessare debent:l.vna.in princ.C.de cad.tol.Fiunt etiã leges propter maius malum euitandum.c.1.& 2.in 13.distinct.vel causa maioris boni adipiscendi.c.duæ sunt.19.q.2.& caussa oppressionis vitandæ.c.prædicator.16.q.1.& caussa subiectionis seruandæ.c.esto subiectus.95.distinctio. Lucas de penna in l.vt agendi.C. de cursu public. lib.12.Et vt appetitus noxius sub regula limitetur, in proœ. Decretal.ver. ideoque. Et vt laboribus & expensis partiũ occurratur.c.finẽ.de dolo.ac vt discordia euitetur,& fraudibus occurratur.c.nõnulli.de rescript.c.quia propter.de electio.Hostien. *Caussæ legũ promulgandarum.*

15 in summa de constitut.§.quę est caussa constitutionẽ promulgandi.†Proditum memorię fuit,malos mores optimis ferendis legibus sæpe caussam dedisse:quia vbi perperã viuitur,multiplicibus edendis legibus magna datur occasio.Vnde apud Aeginetas cautum est:vt qui nouę cõdendę legis caussam daret,inuisus omnibus,& execrabilis fieret.Sic apud Indos siquis aliquid perniciosi inuenisset,nisi protinus remedio succurreret,morte plectebatur,teste Alex.lib.Genial.6.c.14.vbi dicit leges, & constitutiones breues esse debere,velut monita oraculorũ diuinitus missa,vt paucis iubeant,non pluribus disputent,suadeántq; magis quàm comminentur,aut pœnam imponant:quas Plato iussit esse quàm paucissimas:nam si suo iure fungantur magistratus,nihil opus esse multiplici lege putauit,vbi verò eorum improbitate aliò detorquẽtur,ex legum multitudine perniciem afferri dicebat. *Contra inuẽtores nouarum legum.*

16 Qualis debeat esse lex,scribit tex.in c.erit autem lex.4.distin.Sic dicens: Erit autem lex honesta,iusta,possibilis,secundum naturam, &secundum consuetudinem patriæ,loco,temporíque conueniens,necessaria, & vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum captione contineat,nullo priuato commodo,sed pro communi ciuiũ vtilitate cõscripta. Ideo autẽ in ipsa constitutione condẽda ista cõsideranda sunt: quia cùm leges institutæ fuerint,non erit liberum iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas.c.in istis.4.dist.& vtinam ista quando fertur lex,cõ *Qualis debeat esse lex.*

ſiderarẽt hi, dum illã promulgare volunt: ſed ipſi aliquando leues appetitus & motus probant, & lex ſic parum penſata, & ſenſata, ſine pedibus ambulat, ſine anima viuit, ſine capite loquitur, ſine ratione manet.

Honeſta lex.

Primò autem debet eſſe lex honeſta, id eſt ſtatũ honoris cuiuslibet ſeruans: quæ egregia virtus eſt, teſte Tullio de Offic. & contraria turpitudini. ideo lex expellens turpitudinẽ, eſt honeſta. & quòd ita noſtræ ſint leges, & ordinationes, patet in rub. infrà, *Que les ribaudes communes ſoyent boutées hors des bõnes villes.* vbi vult meretrices extra ciuitatẽ expellẽdas, ne bonas inficiant. & in rubr. *Des iureurs & blaſphemateurs.* vbi periuri & blaſphemi puniuntur. & aliæ leges reformant abuſus, quos committebãt magiſtri hoſpitalium, & leproſariarum. rub. *De la reformation des maladeries & hoſpitaux*, & alijs in multis locis. adhæc præcepta iuris ſunt, honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuũ vnicuique tribuere: l. iuſtitia. ff. de iuſtit. & iure. & in Inſtit. §. iuris præcepta. vnde ſolẽt in hoc regno iudices ſeculares cauſſa honeſtatis ſeruandę in clericos ſaltẽ concubinarios iudicare, & contra eos decernere, vt ſcripſi in cõcord. Franciæ. §. ipſas autem. ti. de pub. concubin. 17

Iuſta ſit lex & ex quibus.

Secundò debet eſſe iuſta, & dicitur tripliciter. Primò ex fine, quãdo eſt facta ad bonũ commune, & publicum. d. c. erit autem lex. 4. diſt. Aliàs dicitur Iſaiæ 10. *Ve, qui condunt leges iniquas.* Not. Barba. in c. nam concupiſcentiam. col. 3. de conſtitu. vnde lex, quæ eſt contra bonũ communitatis ſubditorum ſuorum, eſt iniqua, in c. quæ contra mores. & ibi Cardi. 8. diſt. & ideo illi non debet obtemperari, vt de lege prohibente præſcriptionem vt Doctor. not. in l. 1. ff. de vſucap. ideo princeps non poteſt facere vnam legem, quæ contineret vnum inhoneſtum vel iniuſtum. quia hoc eſſet contra legis ſubſtantiã: cùm lex ſit ſanctio ſancta. l. 2. ff. de legib. docet Bart. in l. fi. col. 2. C. ſi contra ius vel vtilit. pub. & contra illas debẽt reſiſtere parlamenta, ne publicentur. & ſi publicatę per importunitatem fuerint, non debent ſeruare ipſas. 18

Bona ſubditorũ non licet accipere: nec cogere ad laborandum ſine pretio.

Inde Thoſtatus ſuper c. 12. primi Reg. q. 4. exponendo illum tex. vtrum bouem cuiuſquam tulerim, an aſinũ, ſic dicit: Eſt autem iniquitas principatus in accipiendo bona ſubditorum per manifeſtam violentiam, vel per calumniã, ideo de iſtis in ſpecie exprimit text. ibi, tollendo vt faceret eũ ſuum, vel tollendo quantũ ad aliqua opera, ſcilicet vt cogeret Samuel iumenta Iſraëlitarum laborare in opere ſuo ſine pretio. Nam & hoc iniuſtũ eſt, & alibi etiam Moyſes ſe excuſat, quòd non acceperit aſellum, nec quẽquam afflixerit Nume. 16. c. quod facit contra tyrannos dominos locorum qui dum eis placet, iumenta & equos ſubditorum accipiunt. ſed ve illis. neſciunt autem quid faciũt, ſunt enim prędones, imò latrones & tanquàm graſſatores eſſent furca figendi. l. capitalium. § fi. ff. de pœnis. 19

Duras leges cõdere malum eſt.

Subijcitur in tex. Regum, allegato. ſi quempiam calumniatus ſum, vbi Thoſtat. ſic ait, Calũniari eſt bona alicuius tollere iniuſtè, quæſito aliquo colore, ſicut interdum principes faciunt aliquas condẽdo leges, vel conſtitutiones duras, in quas neceſſe eſt incidere ſubditos, & hoc faciũt, vt ab eis pœnas exigãt. & eſt propriè calumnia. & ideo ſe excuſauit Samuel d. c. 12. 20

Lex mala diabolica.

† Et dicit Bal. in l. ſicut, C. de ſeruit. & aqua. quod lex mala eſt diabolica, nec 21

ligat

ligat ſubditos.Bald.in l.vna.C.de cōfeſſ.& in c.2.de probatio.& quod principi terreno placet,contra Dei placitum,non habet legis vigorem ſed tyrannię oſtenſionem,teſte Bal.in l.1.ff.de conſtitu.principum , vnde Bar. dicit in l.vectigalia.ff.de publica.& vectigal.non eſſe peccatum,fraudare vectigalia iniuſtè impoſita.

22 Item iuſta lex vocari poteſt ex authoritate condentis,vt quādo lata nō excedit poteſtatem ferentis,alioqui iniuſta dicitur:in c.eccleſia.de conſtitu.Abunde ſcribit Adrian. de Traiecto, ſummus olim pōtifex excellētiſſimus,in q.6.in princip.vnde ſi ſuper rebus ſpiritualibus à principe ſeculari lata ſit,vel contra clericos,tunc iuſta non eſt,vt inferiùs dicetur. *Iniuſta lex dicitur, ſi exceda tpo teſtatem condentis.*

23 Adhæc iuſta eſt lex ex forma,quando ſecundū æqualitatem proportionis imponitur onus ſubditis ad bonum commune, quibus deficiētibus non eſt lex ſed violentia,& non obligat in foro conſcientiæ,niſi ad vitandum ſcandalum,vel ſeditionem.Felin.in c.nihil.col.5.verſi.33.de præſcriptio.quia ſicut bonus vir non eſt ſine Deo , ita non eſt lex bona ſine Deo. Bald.in l.in ambigua.ff.de legi.& hoc declarat diuus Thomas in 1.ſecundæ q.96.artic.4.poſt diuum Auguſtinum in tracta.de libero arbitrio.c.9. Panor.Feli.& alij in c.1.de conſtitu. *Lex nō eſt bona ſine Deo.*

24 Tertiò lex debet eſſe poſsibilis ſecundum naturam illorum,quibus imponitur.vnde in pueris minor pœna ſecundum naturam debet imponi, quàm viris:& maior debet imponi robuſtis,quàm delicatis,& alia ſeruis & vilibus perſonis,quàm nobilibus.l.in ſeruorum.ff de pœnis.aliâs non eſſet poſsibilis ſecundū naturam.Arch.& doc.in d.c.erit autem lex.& lex nō debet deuiare à natura.§.ſi verò effuſa.in authen.quibus mod.natural.efficiantur ſui.colla.7.imò ipſi naturę congruere debet.in authen.de triente & ſemiſſe.in princip.colla.3.& §.minorem.de adoptio.inſtitu .Lucas in l.2.C.ne fiſcus rem quā vendidit euincat.lib.10.ideo ſi ex impoſsibilitate legis eam homo tranſgrederetur,non ei imputaretur.c.non eſt.15.q.1.& c. Nabuchodonoſor.23.q.4.vnde Chriſtus dicebat iugum ſuum ſuaue eſſe, & onus ſuum leue. *Poßibilis lex eſſe debet.*

25 Vel debet eſſe poſsibilis ſecundum naturam,id eſt ſecundum naturalem rationē. Nam ſi ſit contraria rationi:non eſt lex,vt latè dico in repetitio.l.vnicę.not 11.C. de ſenten.quæ pro eo quod intereſt. Vel debet eſſe poſsibilis ſecundum naturam, id eſt conuenientem perſonis vt dixi.Vel ſecundum naturam negotiorū, de quibus agitur. Floren. in 1.parte ſummæ.tit.17.c.vno.§.3.vel ego dicerem legem ſecundum naturam poſsibilem eſſe debere,id eſt quod naturaliter poſſit adimpleri,quod in lege ſcriptum eſt.Nam ſi lex iuberet ieiunare quadraginta dies ſine aliquo cibo, non eſſet poſsibilis ſecundum naturam,vt in rub.& per totum tit.de obſeruatio.ieiunio.docto.notant.ideo leges hæ Gallicę videntur ſecundum naturam poſsibiles,vt inferius videre quilibet poterit.

26 Item debet eſſe poſsibilis ſecūdū conſuetudinē patrię, quia nō poteſt homo adſtringi lege vt in ſocietate aliorū ſolus cōtrarios mores habeat,& ſic viuat.ideo lex contra conſuetudinē inhabitātiū per cōtrariā cōſuetudinē tollitur.c.3.§ leges.4.diſt.Nā conſuetudo legē interpretatur.c.Abbate. *Contrarios mores in ſocietate quis non debet habere.*

de verbo.significa.& est optima legum interpres.l. si de interpretatione.ff.de legib.

Conuenire loco lex debet.

Quartò conueniens esse debet loco. Nam in aliquibus locis aliqua sta- 27
tuuntur, quæ alibi non reciperentur.c. aliter.31. dist. vbi lex continentiæ imposita sacris sacerdotibus, non ligat Grecos.c.cùm olim.de cleric.cõiuga. Vnde antequam lex publicetur, debet ad supremas mitti curias, vt ipsę videant an locis quibus præfectę sunt, conueniant. & tunc poterit Regi denunciari, vt superiùs dictum extitit.

Conueniens lex sit tempori.

Quintò conuenire debet lex tempori, omnia enim suis tẽporibus con- 28
gruere debent. vnde multa fuerunt statuta tẽpore antiquo, quæ hodie nõ procedunt.c.fraternitas.34.dist. Nam variantibus temporibus, necesse est, vt iura varientur humana.c.1.de consang. inde citius ingrediuntur consiliarij parlamẽtum tempore æstatis, quàm hyemis. vt in rubr *De la cour de parlement.* patet vbi etiam statuitur in quadragesima audientia, in hora octaua: alio tempore septima, vt lex tempori conueniat.

Necessaria sit lex.

Sextò necessaria debet esse lex: quia non nisi instante necessitate, non le- 29
ui momẽto ius statui debet.c.regulæ.& per totum.29.dist. vbi sic scribitur, regulæ sanctorum patrum pro tempore, loco, & persona.& negotio, instante necessitate, traditę sunt: & debet esse necessaria ad malorũ remotionem. vt lex quæ fit propter vsurarios remouẽdos, qui tot fortè sunt hodie quot in orbe meretrices. vnde ex necessitate fit diuisio classis & camerę inquisitionum. rub. *De la cour de parlement.* etiã ibi propter necessitatẽ statuitur, vt post prãdium, consiliarij adeãt parlamentum, quãuis olim ex primæua fundatione, non tenerentur: quia malitia hominũ in dies excrescit, & processus multiplicãtur, & cõtrouersię restibiles, sicut hydrę capita sunt.

Vtilis lex esse debet.

Septimò debet esse vtilis, ad conseruationem enim bonorũ refertur: 30
vt videntes malos puniri, & bonos prẽmijs affici, homines tendant, & perseuerẽt in virtutibus. Et si omnibus vtilis nõ sit, sufficit tãtum maiori parti.§.quamobrem. ibi ea enim, in authen.de restitu.& ea quæ parit in vndecimo mense.colla.iiij. † Tria communiter in omni negotio sunt atten- 31
dẽda, quid liceat secundũ æquitatem, quid deceat secundum honestatẽ, quid expediat secundũ vtilitatem.c. magnæ.de voto. debet ergo esse vtilis non solũ principi, sed etiã subditis. Nã ordinatio debet fieri, vt afferat vtilitatẽ, & prosperitatem subditis in cõmuni.l.2.ff.de cõsti.principum. Bonifac.in proœ.cle.§.hæc sanè.col.2.non vni tantum, vel ad vnius odium, publicæ enim interest subiectos locupletes esse.§.fi.de his qui sunt sui vel alie. iuris. Sed hodie hoc iure vtimur, vt solum principem ditare affectemus, postponentes subditos, & in legem non puto delinquere eum, qui in dubijs quæstionibus contra fiscum facile responderit.ff.de iure fisci.

Tria in omni negotio attendẽda.

Lex manifesta sit.

Octauò, constitutio debet esse manifesta, ne aliquis vitiosè eam pos- 32
sit interpretari, & ne cui paretur laqueus.glo.in dicto c.erit autem lex. nihil enim tam propriũ legi, quàm claritas.§.primo.in authem.de testa.imperfect. collatio.8.§. quibus: in prima constitutio.C. scripsi in repetitio.l. vnicæ.notabili.8.C de sentent.quæ pro eo quod interest. Et illud non dicitur manifestum, quod obscuritatem continet: sed propter

obscurita-

obſcuritatem verborum inducitur error.§ his ita. de iuſtit.& iure.in inſtit. & c.Abbate ſanè.in fi.ibi, vt ambiguitas tolleretur.de verb.ſig.& Seneca ait legem oportere eſſe breuē,quò faciliùs ab imperitis teneatur, velut emiſſa diuinitus vox iubeat,nō diſputet,nihil mihi videtur frigidius,nihil ineptius, quàm lex cum prolegomenis.Cœli.lib.10.c.19.

33 Nonò,rationabilis eſſe debet,cùm ratio ſit anima legis:l.cùm ratio.ff.de bonis damnato.l.1.C.de interd.c.ratio.de præbend.clc.1.de electio. Scripſi in l.in lege cenſoria.ff.de verbo.ſig.Nam extirpandum eſt,quod ratione caret:c.cor epiſcopi.68.diſt.& omne etiam irrationabile eſt reſtringendum,teſte Bald.in l.quod verò.ff.de legib.& lex ſine ratione dicitur eſſe ſine anima,& corpus fœtidum. *Rationabilis.*

34 Intellige valere legem & ordinationem, etiam ſi omnia iſta non interſint in ea,ſed requiritur quòd aliquæ rationes prædictæ,& requiſita adſint quæ ſufficiant,teſte Archid.in d.c.erit.quod poteſt etiam intelligi negatiuè videlicet vt leges non ferantur cōtra honeſtatem,iuſtitiam,poſsibilitatē,&c.& ita intelligit Florent.in d.c.vno.tit.17.§.3.1.parte ſummæ.licet tex. in c.conſuetudo autem.1.diſt.tantùm videatur ponere tria requiſita: tamē explicitè,& clariùs decernitur in d.c.erit.Iſta in his Galliæ legibus an inueniantur,inferiùs diſcutietur abundantiùs.

35 Finis igitur legum eſt bonum commune:nam pro communi omnium vtilitate lex debet eſſe cōſcripta:d.c.erit. Bonum autem commune cōſtat ex tribus.Primo ex perſonis,ex tempore,& ſecūdum negotia, vt lex reſpiciat ad perſonas,ad tempora,& ad negotia:vt declarat Floren.vbi ſuprà.§. 4.& iſtæ leges iuſtæ glorioſum efficiunt regnum:& duodecim quæ ſcribit Io.de Turre Cremata,in ſua ſumma de eccleſia.c.34. *Quis ſit finis legum. Bonum cōmune ex tribus conſiſtit.*

36 Aduertendum eſt, quòd legislator nunquàm debet promulgare legem per quam approbet aliquod vitium:quia hoc eſſet incitare ad peccandum: quod lex non debet facere:l.conuenire.ff.de pact.dotal.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.de pact. *Leges non debent approbare vitium, nec omne quidē punire.*

37 Item legislator non debet legem promulgare punientem omnia vitia, ſed quædam ſub ſilētio pertranſire,& homines cōmittere ſuæ libertati: & hoc circa illa vitia,quæ vix euitari poſſunt,ſcilicet fornicari ſimpliciter cū meretrice peccatum eſt,& tamen legislator non debet hoc tollere, nam ſi illud tolleret,induceret fortè magna ſcandala, & maiora peccata: nam dicit Beat.Auguſt.*Tolle meretrices de ciuitate,& omnia libidine conturbabis*. Etiā loqui ocioſè peccatum eſt, *Quia de omni verbo ocioſo reddituri ſumus rationem in die iudicij.*Matthæi 12.tamen legislator hoc non vetat, nec punit: & malum cogitare,peccatum eſt:glo.& Doct.in c.cogitationis.de pœn.diſt.1. & tamē lex ciuilis nō imponit cogitanti pœnam:l.cogitationis.ff.de pœn. & ſic de ſimilibus.

38 Ratio eſt, quia euitare omnia vitia ad vnguē eſt opus ſupra hominem purum,nec poteſt fieri ſine gratia adiuuante.Ideo illa ſola lex,quæ dat gratiam,debet tollere,& punire omnia vitia:& adiuuamen ad fugiendum illa. Lex autem humana non dat aliquam gratiam,quia eſt à puro homine data,qui gratiam dare non poteſt, ergo &c.Item legislator ponit leges pro-

pter vtilitatem politiæ.Ideo quando per legem impeditur, aut tollitur vtilitas aut turbatur bonus ſtatus,& pacificus eius,lex nō eſt bona,nec tenenda:ſed tale accideret,ſi legifer omnia vitia punire vellet,&vitare:ideo hoc non pertinet ad legislatorem,imò non eſſet legislator,ſed vrbis euerſor.

Sola† igitur lex Chriſti omnia vitia vetat,& puniēda docet: vt dicit To ſtatus in 2.parte defenſor.c.57.& ſeq.Imò in c.16 dicit quòd executores legum,& iuſtitiæ in fauorem legis Euangelicæ nō poſſunt punire omnia vitia,& ſi hoc conarentur,peccarent,tum quia non habent poteſtatem,cùm iuriſdictionem à legibus ſecularibus habeant Ideo iuriſdictio illorum non ſe extendit vltra leges,quæ non puniūt omnia vitia,vt ſuprà dixi,ergo nec earum miniſtri,ſed tanquàm priuati habentur, cui poſſet reſiſti.l.defenſionis facultas.& l.prohibitum.C.de iure fiſc.lib.10.etiā ſi fuerit Papa, vel epiſcopus ſecundum eum,& Auguſt.de Ancho.in tracta.de eccleſi.poteſta.q. 44 ver.ad quartum.allegans diuum Auguſti.in tract.de lib.arb.poſſet forte dici finem legum eſſe interpretari,conſulere,poſtulare,& iudicare. 39

Leges an in foro cōſciētiæ obligēt.

Inſuper videndum eſt, an leges Imperatoris vel Regis ligent etiam in foro conſcientiæ,adeò quòd peccet ſubditus contra legem ſcienter veniēs? Reſpon.quando lex eſt iuſta,peccat,qui legi non obedit,per illud, quod diuus ſcripſit Paul.*Qui reſiſtit Poteſtati,ordinationi Dei reſiſtit*:c.qui reſiſtit.11.q.3. Bal.in c.in omni.de teſtib.maximè propter inobedientiæ etiam in ſtatutis præceptum.Dicit glo.in verb.ſententiis.in c.fi.de conſtitu.in 6.probat D. Adria. Traieta.ſummus olim Pontifex, in ſua.q.6.& Barba.in cōſi.43.Præ clarè.col. 2.nu.20.& ſeq.vol.1. 40

Sed ſi legislator excedat poteſtatem,non ligat:l.fi.ff.de iuriſd.omnium iudicum.c.fi.de conſtit.in.6.vt ſi ſtatuat ſuper ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis rebus,vt inferiùs dicetur.c.nouit.de iudi.arg.l.diligenter.ff.manda. 41

Secundò,ſi contra Dei mandata lex promulgetur , non valet,nec contra legem naturalem,vel moralem.c.non licet.10.diſt.c.lege.vbi glo.ibidē. vel contra bonos mores : non enim eſt obligatorium contra bonos mores pręſtitum iuramentum : reg.non eſt obligatorium . de regul.iur.in.6.ideo non valebat lex Regis Nabuchodonozor , vt omnes adorarent auream ſtatuam,quam ipſe cōſtruxerat,de qua Daniel.3.c.& ſic ſcribit Aug.de Ancho.in ſuo tracta.de eccleſiaſti.poteſta.q.44.& Doct.in c.nam concupiſcētiam.de conſti.Iaſ.in l.ſi pœnæ.ff.de condi.indeb.& ſuperiùs dictum extitit. 42

Tertiò,ſi is,qui contrauenit legi,habet iuſtam cauſſam, fortè valetudinis aduerſæ,vel aliam:vt dicit Panor.& Deci.in d.c.nam concupiſcentiam. col.3 de conſtit.Panor.in c.licet ex quadam.de teſtib.& in c.quoniam. vlt. not.de probatio. 43

Ante reſciſſionem contractus res iuſte retinentur.

Ex quo infertur,quòd licet contractus ſit nullus, tamen rectè poteſt retineri res in conſcientia,donec declaretur nullus,teſte Panor.in c.quia plerique:de immunita.eccleſi.& multi cōtractus in ſe irritari poſſunt per reſtitutionē principis.vt quādo minor eſt læſus ſui facilitate, tamē cōtrahēs iuſtè rem ante reſtitutionem tenet,donec ab eo petatur,niſi ipſe alium circumuenerit,teſte Inno.in c.quòd ſicut.de elect.& ideo lucratur fructus ante litem conteſtatam.l.cùm fundus.ff.ſi cert.petat.ſcripſi in repetitio.l.diuus.in 44

uus.in gloss.ff.de senatuscon.Sylla.& in tracta.meo de rescisio. contract. in præfa.circa fin.in secundo tomo ordi.

45 Item si filiusfa.sine fraude receperit mutuum, in conscientia nõ potest iuuari Macedoniani exceptione.Bar.in extrauag.ad reprimẽdum. in verb. per denunciationem.ego fusius scripsi in interpreta.l.si quis pro eo.ff.de fideiussorib.

46 Imò omnes leges inducentes pœnam dupli & quadrupli cessant in conscientia.tex.cum glo.in c.fraternitas.12.q.2.& inferius dicetur fusius.

47 Infertur etiam quòd nemo pœnam vel mulctam soluere in cõscientia tenetur antequam ad illam fuerit condemnatus, vel ea fuerit declarata. Hoc firmat Adria.vbi suprà.q.6.quia pœnæ infliguntur & exacerbantur, cùm multis grassantibus opus est exemplo.l.aut facta.ff.de pœn.vbi ergo peccatum occultum fuerit,ratio non habet locũ d.c.fraternitas.12.q.2.vbi gl.c.suam.de pœn.Ideo friuole appellans non tenetur soluere emendam sexaginta librarũ,si ab eo non fuerit petita,etiam post condemnationem,nisi lex pœnam ipso facto imponeret, vt quando bona cadunt in cõmissum. c.2.vbi doct.de præscrip.in.6.c.cum secundum leges,de hæretic.eo.lib. Panor.& alij.in c.1.de constit.sed eo casu etiam si dominus sciat, & nõ petat, videtur commissum remittere,& sic in foro conscientiæ dicerẽ adhuc retineri posse:quia debitor putare potest dominum eo iure vti nolle: sicut dicitur de hærede,qui potest legatũ præscribere per triginta annos.arbitratur enim,quòd legatarius illud nolit,eo quod nõ petat:teste Ancha.in reg. sine possesione.de reg.iur.in 6.Plenè scripsi in interpretatione legis vnicæ no.1.nu.54.C.de senten.quę pro eo quod interest proferuntur.

Mulctam quando aliquis soluere non teneatur.

48 Item si quis detineat rem meam,& sit potens,& ego authoritate iudiciali non valeam eam recuperare, possum iure poli aliam æquiualentem furari,vel authoritate propria aliam apprehendere citra scandalum & perturbationem.gl.in c.ius gẽtium.prima distin.Hippolit.sing.53.malitiis.tex. & glo.in l.sicut.C.de paga.Alex.consi.13.in 1.vol.Feli.in c.2.col.fin.de sponsal.quæ sunt notanda.Alia possunt super hoc videri,in c.1.&.2.& c.ne innitaris.de constitu.imo dicit tex.de constitutionib.apostolicis in c.nulli fas est vel velle,vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta:nec nostræ dispositionis ministerium: quòd vestram sequi oportet charitatem.sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis apostolicis voluerit contraire decretis. 19.dist.vide alia quæ scripsi in repetitio.l.diuus.in.1.gl.ff.de senatusconsult. Sylla.

49 Quæritur an omnes teneantur seruare has ordinationes, & eis subijciantur?Respon.dupliciter quis dicitur legi subditus, vno modo vt doctor. dicunt,sicut regulatum, regulæ.& sic omnes,qui subdũtur Regi,subiiciuntur regulis,legibus,& ordinationibus, quas ipse fecit.† Quod autem quis non subiiciatur Regi nostro,potest contingere dupliciter. Primo quia est simpliciter ab eius subiectione absolutus,vt pote, quia in terris Imperij degit,vel ibi natus est,vel in altero regnoHispanię videlicet,vel Angliæ.& tũc sicut dominus istius exteri non est subditus his ordinationibus, ita nec illius subditi Regis Hispaniæ,vel Anglię,aut alterius regni,nisi quatenus de-

An omnes Regis ordinationes seruare debeant, & subiectus Regi quis duabus ex causis non est.

linquunt in regno, aut negotiantur, & tunc quibuſdam legibus ſubiiciuntur.c.fi.vbi doct.de conſtitu.in 6.dicetur inferius.

Alio modo quis nõ ſubiicitur principi,videlicet,quia alia regitur lege ſuperiori:puta ſi quis ſit ſubiectus proconſuli,debet eius regi mandatis niſi in his quæ abſoluitur ab Imperatore,quantum enim ad illa non adſtringitur mandato inferioris,cum ſuperiori mandato dirigatur. & ita declaratur in c.quæ contra mores.8.diſt.vbi ſcribitur in fi.ſicut in poteſtatibus humanæ ſocietatis,maior poteſtas minori ad obediendũ rectè præponitur.ita Deus omnibus,ſic dicimus ceſſaſſe legem Moyſi quãdo data eſt lex Chriſti Dei.c.gaudemus.de diuort.c.ſi dominus.& ſeq.11.q.3. 51

Alio modo dicitur quis ſubiici legi,ſicut coactũ cogẽti,& hoc modo homines virtutibus præditi non ſubiiciũtur legi, ſed tantùm mali.quod enim coactũ eſt,& violentum,contrarium voluntati eſt,vt ſcripſi in 14.no.l.vnicę.C.de ſenten.quę pro eo quod intereſt profer.volũtas autem bonorũ hominũ conſonat legi,à qua diſcordat voluntas malorũ.& ſic boni non ſunt ſub lege,ſed mali,vt dicitur 1.ad Timotheum 1. Lex iuſto poſita nõ eſt,ſed iniuſtis,& non ſubditis impiis,iuſti non ſunt ſubditi legi coactæ quia voluntariè obediũt:& faciunt quod lex præcipit.Alber.in l.princeps.ff.de legib. 52

Spirituales viri an & quãdo ſint legi ſubditi

Nec refragatur c.duæ ſunt leges.19.q.2.vbi qui lege priuata videlicet Spirituſſancti ducitur:non eſt ſub lege.& Apoſtolus ait, qui ſpiritu Dei aguntur,nõ ſunt ſub lege.Nam lex ſpirituſſancti eſt ſuper omni lege humanitus poſita.Ideo intellige quòd ſpirituales viri in eo quòd ducuntur lege Spirituſſancti,non ſubduntur legi humanæ,quantum vero ad ea, quæ ſunt cõtraria ductioni ſancti ſpiritus,&in alijs,quę nõ ſunt de ductu Spirituſſancti,aſtringuntur legibus humanis,vt.1.Petri.2.c.Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deum.c.qui reſiſtit.11.q.3. 53

Solutus legibus quomodo intelligatur.

Hinc diuus Ambroſius in cap.magnum.11.q.1.ſic ait,magnum quidem eſt,& ſpeciale documẽtum,quo Chriſtiani viri poteſtatibus ſublimioribus docentur debere eſſe ſubiecti, ne quis terreni Regis Conſtitutionem putet eſſe ſoluẽdam, & Paul.inquit:Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.c.omnis.de cẽſib.& quod dicitur princeps eſt ſolutus legibus,l.princeps.ff.de legib.intelligitur quo ad vim coactiuã,quia nõ cogitur à ſeipſo ad obſeruandum legem,nec ab alio quidem,cùm non habeat ſuperiorẽ,ſecundum Hiero.in illo Pſal.Tibi ſoli peccaui.& c.totam.de pœnit.diſtinc.3. 54

Princeps tenetur ſuis legibus.

Auguſt.de Anchona.in ſumma de eccleſiaſti.poteſtat.q.44.in fine.Sed inquantum lex habet vim directiuam,princeps eſt ſuæ legi ſubditus:quia pater legum eſt princeps.In authen.de inceſt.nup.§ vltimo.colla.2.ideo propria voluntate eas debet ſeruare.c.cùm omnes.de conſtitu. Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit,ipſe eodem iure vtatur,& ſapiens ait. Patere legem quam ipſe tuleris.c.iuſtum.9.diſt.iuſtum eſt principem legibus obtẽperare ſuis; tunc enim iura ſua ab omnibus cuſtodienda, & ſeruanda exiſtimet,quando & ipſe illis reuerentiam præbet, principes legibus teneri ſuis, nec in ſe poſſe damnare iura,quæ in ſubiectis conſtituunt,ęquum eſt,iuſta eſt enim vocis authoritas eorum,ſi quod populis prohibent, ſibi licere nõ patiantur. & Matthæ.23. capit. Ieſus reprehendit eos, qui imponunt aliis

onera

onera grauia,& ea nolunt digito suo mouere.& Simon de Cassia in tract. de iusto iure dominij. c.33. sic ait: Non autem iustus Rex inter homines erit,si iustam non sequitur positam,aut nō posuerit legem iustam,sed quomodo sequeretur iustam edicta diuina cōtemnens?Princeps etiam dicitur supra leges,quia potest eas mutare,& pro loco & tēpore dispensare, cùm iustum fuerit.c.nō oportet.de consang.Alber.in.l.princeps.ff.de legib. Sed instar Zaleuci Locrens.Regis suas debet seruare leges,si eas ab aliis seruari cupit.de quo loquitur Val.libr.primo,de iustitia.& scripsi in prooemio cōcorda.in.1.glo.

55 Quæro an statuta laicorum, vel constitutiones comprehendant & adstringant clericos,& ecclesias?videtur quòd sic:quia Papa per leges decidit caussas ecclesiasticas:ergo &alius hoc debebit.probatur in c.1.ibi legali prouisione decretum est,c.2.ibi cùm sit in iure ciuili expressum,quod licitè fieri posit.& in c.3.& per totum.de caussa possessio.& proprie.& si in adiutorium vestrum terreni imperij leges assumendas putatis,nō reprehēdimus. Nam fecit hoc Paul.cùm aduersus iniuriosos Romanū ciuem se esse testatur.Augu.in dialogo cōtra Petili.& est in c.si in adiutoriū.10.distin. & Leo in c.de capitulis.ibidē sic ait.de capitulis,vel præceptis imperialibus vestris vestróque etiam pontificū prædecessorū irrefragabiliter custodiendis, & conseruandis,quanto valuimus,& valemus, Christo propitio & nunc & in æuum nos cōseruatores modis omnibus profitemur.& si fortasse quilibet vobis aliter dixerit,vel dicturus fuerit, faciatis eum pro certo mendacē.& in c.quis autem leges principum,aut regulas patrum,aut admonitiones paternas,dicat debere cōtemni, nisi qui impunitum tantum existimet transire commissum.& sicut leges non dedignantur sacros canones imitari: ita & sacrorū statuta canonum principum constitutionibus adiuuantur c.1.de no.oper.nunciat.& iura humana per Imperatores & rectores seculi Deus distribuit humano generi.August.super Io.in c.quo iure.8.dist.

Ordinationes an ligēt clericos & in quibus.

56 Item leges sunt diuinitus per ora principum promulgatæ. c.fi.16.q.3.l.fina.C.de præscription.30.vel 40.anno. Etiam ecclesia legum secularium nō respuit famularum.c.super.Specul.de priuile.& dicitur lex quasi sanctissimum templum à summi numinis liberalitate collatū.l.1.§ cumque.C.de vete.iure enucleand.& ideo ab omnibus adoranda & seruāda est.l.2.§.hæc igitur omnia. illo titul.l.leges sacratissimæ.C.de legib.& legum latores à Deo licentiam acceperunt: vt in authen.vt hi qui obliga.se habere perhibent res mino.in principio.colla.6.probarem etiam aliis sexcentis iuribus, sed breuitatem amplectens nunc alia missa facio.

Leges diuinitus promulgatæ.

57 Contrarium verius esse censeo per text.in.c.certum.10.distinctione, vbi sic describitur, certum est hoc rebus vestris esse salutare, vt cùm de caussis agitur, iuxta ipsius constitutionem regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere: non præferre. & sacrosancta per eorum præsules potius discedere,quàm docere ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitus obsequendo iura præfigere: neque in eius sanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere:ne dum mensura cœlestis dispēsationis exceditur:eatur in con-

Ecclesia non subijcitur legibus humanis.

tumeliam diſponentis. & in c.ſuſcipitis ne libertatem verbi, libenter accipitis, quòd lex Chriſti ſacerdotali vos ſubiicit poteſtati atque iſtis tribunalibus ſubditi, dedit enim & nobis poteſtatem, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus veſtris, aut nunquid iuſtum vobis videtur, ſi cedat ſpiritus carni, ſi à terrenis cœleſtia ſuperentur, & ſi diuinis præferentur humana, ibidem. & ſancta Dei eccleſia mundanis nunquam conſtringitur legibus. c. inter hæc. 33. q. 2.

Laici poteſtatẽ ſtatuẽdi in clericos nõ habent.

Præterea laicis etiã religioſis, id eſt honeſtis, & catholicis, ſuper eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis nulla eſt attributa facultas, quos obſequẽdi manet neceſsitas, nõ authoritas imperandi, à quibus ſi quid motu proprio ſtatutũ fuerit, quod eccleſiarum etiam reſpiciat commodum, & fauorẽ, nullius firmitatis exiſtat, niſi ab eccleſia fuerit approbatum, tex. in c. eccleſia. de cõſti. Plenè hoc probat Barba. in repet. rub. de reb. ecc. non alie. col. 16. nu. 81. cũ ſe. 58

Inſuper nulla lex vel ordinatio poteſt comprehendere non ſubditũ. c. 1. de conſtitu. iuncta ibi glo. & c. 2. illo titul. libro 6. in c. à nobis. de ſentent. excommunica. vbi excommunicatio ad excommunicatoris tantum ſubditos refertur. Facit l. cùm quædam. ff. de iuriſdict. omnium iudic. ſed clerici non ſunt laicis ſubditi. d. c. eccleſia. ergo leges humanæ ad eos nõ extenduntur. 59

Adhæc maior nõ poteſt lege minoris conſtringi. c. cùm inferior. de maior. Nam omnes principes & cæteros homines epiſcopis obedire beatus Petrus præcipiebat. c. omnes. ibidem. Sed legumlatores laici ſunt inferiores clericis & eccleſia. c. ſolitę. de maiorit. & obedi. c. nouit. de iudi. c. per venerabilem. qui filij ſint legit. ergo clerici legibus laicorum non tenentur. 60

Leges diuinitus promulgatæ quomodo intelligantur.

Nec obſtat quòd leges ſint diuinitus promulgatæ, ſed diuinis conſtitutionibus omnes ſubiiciũtur: ergo & legibus humanis. Reſpon. leges eſſe diuinitus promulgatas ſecundum tamen imperium promulgantis. & ſic nõ conſtringunt, niſi eos, quos eadem prouidentia ſibi ſubiecit. & hoc eſt quod in lege dicitur neceſſe eſſe Imperium. d. c. 2. de cõſtitut. & dicit beatus Thomas, requiri tria vt lex adſtringat. primum finem boni cõmunis, ſecundum authoritatem, videlicet quòd lex lata nõ excedat poteſtatem ferentis. Tertium æqualitatem oneris impoſiti ſecũdum proportionem ad bonũ commune, vt ſuperius dixi. quod probat Fortuni. in tracta. de vltimo fin. nu. 160. Nec debet Rex in meſſem alienam falcẽ mittere. c. nouit. de iud. cùm ipſe Deus diſtinxerit ſecularem poteſtatem ab eccleſiaſtica. d. c. ſolitę. de maiorit. c. quoniam. 10. diſtinct. alia verò iura conciliantur, & cõtraria eliduntur ex ſubſequentibus modificationibus. Et ſic eſt firma regula quod conſtitutiones, vel ſtatuta laicorum nõ comprehendunt clericos nec eccleſias, vel alias eccleſiaſticas perſonas. 61

Regula.

Leges à canonibus approbatæ ſeruãdæ ſunt.

Primo regula perdit officium ſuum, quando leges, vel ordinationes eſſent à canonibus approbatæ. nempe tunc non illis legibus adſtringuntur clerici: nec tenẽtur imperio legum, ſed quia canones volunt leges tãquam iuſtas ab omnibus obſeruari, tunc illæ clericos ligant: & quando leges non ſunt contra naturalem rationem, aut diuinam, nec contra eccleſiæ cõſtitutiones, tunc ſolent ab eccleſia approbari, & imperio, & approbatione eccleſiæ clerici eas ſeruare tenentur: capitul. vt inquiſitionis negotium. de hæreti. 62

de hæret.in 6.ea enim nostra facimus,quibus authoritatem impartimur.l.1.§.omnia.C.de vete.iure enuclean.cap.si apostolicæ sedis. de præbend.in 6.Igitur authoritate canonũ habent locum leges in foro ecclesiastico,& in clericos,& ita intelliguntur iura superius allegata, vbi dicitur leges debere obseruari ab omnibus,non vi propria,sed ratione approbationis, & eas debet Romanus Põtifex approbare propter iustitiam eis insitam,&quia sunt diuino spiritu promulgatæ,& optimæ humanis prouident negotiis, ad conseruationẽ generis humani.c.quo iure.8.distin. vnde decet, vt Papa eas accommodet negotiis ecclesiasticis.c.ex antiquis.ibi,custodito legum tenore.54.dist.c.accusatores.§.cuius in agẽdo.3.q.8.ibi,quia leges seculi idipsum fieri præcipiunt.c.cùm deuotissimam.12.q.2.non tamen sic Papa solet approbare statuta,& consuetudines regnorum,vel ordinationes, sicut leges Imperatorum,quæ sunt communes:doct.in c.ecclesia.de constit.

63 Secundò derogatur regulæ quò ad vim comprehensiuam, ideo hæ ordinationes,quæ respiciunt ordinem procedendi,etiam contra clericos seruari debent.glo.est not.in c.quod clericis.de foro compet.& est regula generalis.Quod in his,quæ respiciunt ordinationem litis, attenditur consuetudo,vel statutum,vbi caussa agitur,etiam si sit statutum laicorum.l.3.§ fi. ff.de testib.Bar.in l.1.col.6.versi.sextò quæro.C.de sum.trinit.Nã cùm iudicium nascatur,vbi agitatur,legibus & statutis illius loci, & curiæ subijcitur,teste Cuma.consi.139.P.laicus.col.2.& hoc casu clerici non ligantur ordinationibus laicorũ, sed arctãtur ad obseruationem iudiciorum, quæ subeunt,vt docet Calder.consi.11.An clerici.rub.de constit.& Cardi.consi.144.Statuit ciuitas.nu.9.Panor.consil.33.Præsidio.col.2.lib.2.

Ordo procedendi curiarum secularium seruari etiam inter clericos debet.

64 Quia cùm lex canonica consentiat in quibusdam casibus, quòd caussa agitetur coram secularibus, vt secundum regulam actor sequatur forum rei.cap.cùm sit generale.de foro competen.videtur etiam velle,quòd secundum leges illius iudicij caussa tractetur, vt docet Ioan. Andr.in addition.ad Specul.in titu.de cõstitut.in rub.&Anchara.in regula,ea quæ.col.penulti.de reg.iur.lib.6.Cuma.d.consil.138.

65 Ex quo infertur, quòd inter clericos litigantes in foro seculari seruabitur instãtia iuris ciuilis,vt docet Petrus Anchara.in dicta regula,ea quæ. & statutum laicorum limitans tempus instantiæ, seruabitur etiam contra clericum litigantem in curia seculari, & sic processus etiam clericorũ interrumpetur per annum,sicut laicorum. Anto.in cap.cùm clericus.col.8. de foro competen.& ibi Imola,col.1.& Sali.in authen.cassa.q.1.C.de sacro sanctis eccles.

Interrumpitur processus clericorũ in curia seculari

66 Secundò si clericus temere appellet coram seculari ad Senatũ, incidet in mulctam, ad quam solet condemnari laicus.l.2.C.de episco.audien. & sic ad sexaginta libras,sicut dicit ordinatio in rubr. *Des appellations*.artic.9. vbi scripsi,in 3.tomo in constitu.reg.Galliæ.

Clericus temere appellans quãdo ad mulctã teneatur.

67 Tertiò infertur,quòd clericus in curia seculari litigans, non poterit ante sententiam appellare,sicut disponit ius ciuile,in l.2.ff.de appellatio.recipien.Archi.in c.non ita.2.q.6.Panor.in d.c.quod clericis.Anton.in c. qualiter.in 2.not.de iudic.Nec admittetur clerici appellatio ab interlocutoria,

Ante sententiam appellare quãdo quis possit.

quæ in definitiua reparari poteſt, vt habetur in rub.de ſenten.executio.art. 8.Nam appellari poſſe,vel non poſſe ab interlocutoria reſpicit modum pro cedendi : ſecus ſi tolleretur appellatio à definitiua,quia tunc reſpiceret deciſionem cauſſæ:ideo non præiudicaret clerico, Alexan.in l.1.circa fi. ff.de leg.2.& conſi.166.Viſo.in fi.lib.2.Areti.in d.c.quod clericis.

Clericus cautionem præſtat.

Quartò,quòd ſicut laicus cautionem præſtat poſt recredentiam,& ſen 68
tentiam prouiſionalem etiam in prophanis,vt plenè ſcripſi in tracta.de ſen. execu.infrà.arti.1.& in tracta.de ſenten.prouiſio.ita & clericus, quia iſta ordinem & ſtylum procedendi reſpiciunt,qui etiam inter clericos ſeruatur.

Clericus per prouiſionem condemnatur.

Quintò,ſicut fauore alimentorum per ordinationes laicus condemna- 69
tur per prouiſionem,articulo.1.dicto tracta.de ſenten. prouiſio.ita clericus condemnari debet non ſimpliciter, ſed per prouiſionem,quæ ſententia ſapit ordinem procedēdi,non deciſionem,& eſt quoddam præiudicium nō deciſio totius cauſſæ.

Sententiæ executoriæ ſunt etiam contra clericos.

Sextò, ſicut ſententiæ per ordinationes executoriæ poſſunt contra lai- 70
cos exequi,ita contra clericos in bonis eorum patrimonialibus,exceptis tamen mobilibus,in quibus non fit executio:vt plenè ſcripſi in tracta.de lite. obligato.arti.2.

Immobilia clericorum iudicantur ſecundum Regis ordinationes.

TERTIO flectitur regula in bonis clericorum immobilibus, & in 71
actionibus realibus:quia cùm res ſint de territorio Regis,iudicantur ſecundum conſtitutiones Regis,vt aſſerit Bal.in c.cùm veniſſent.col.2.de eo qui mitti.in poſ.cauſ.rei ſeruan.facit c.cùm ad verum.96.diſt.ibi, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodò rerum Imperialibus legibus vterentur.Petr.Beluge,in Specul.princ.rub.de admortiſa.§ nunc videamus.in fin. & Barba.in rub.de reb.eccle.non alien.col.21.nu.3.&.112. Chaſſa.in conſuet. Burgund.in rub.*Des iuſtices*.§ 4.glo.*De droit d'indire*.in fin.quod etiam repetit in rub.*Des ſucceſſions*.§ 3.in gl.*Chacun*.& in §.fi.in cōſi.ibi poſito,nu.54. rub.*Des ſucceſſions des baſtards*.& in.§.2.in fi.rub.*De mains mortes*.

Rationabilis lex an liget,& quæ dicatur fauorabilis.

Quartò limita, quando ordinatio eſſet rationabilis, & generaliter lo- 72
quens,& fauorabilis,nec canonibus contradiceret.Et fauorabilis poteſt dici,ſicut de legibus ſcribitur, quæ commodum aut incōmodum afferre poteſt:vt in omnibus legibus de contractibus loquentibus.Nam dicuntur fauorabiles,quia principaliter in fauorem hominum factæ ſunt, vt in contractu emptionis & vēditionis:nam in fauorem emptoris ſtatutum eſt, quod habeat actionem,& rem venditam conſequatur. & hoc etiam habebit locum in clericis.Item in fauorem venditoris,vt habeat pretium,licet in reis conuentis ſit odioſum, tamen illud eſt in conſequens, quod non debet attendi.l.ſi quis nec cauſſam.ff.ſi certum peta.Bal. conſilio 166.Punctus. col. 2.in.5.volu.& in l.prima.col.8.numero 10.C.de ſumma trinita. & ſic tenendum eſt omnes ordinationes fauorabiles clericis, & canonibus nō contradicentes,ſeruari debere,etiam quò ad eccleſias & clericos.c.1.de oper. noui nuncia.c.1.&.2.in.10.diſt.c.1.not.2.per illum tex.de iuramen.calum. Ant. Panor.& alij in dicto cap.eccleſia.Bald.conſilio.30.Præſuppoſito.volumi.1. Alexand.conſilio.131.Viſo themate.in fine.lib.2.& conſilio.121.Viſo.colum. pen.nu.6.& ſeq.in.5.vol.vbi dicit leges Imperiales non afferentes damnum clericis

clericis,vel ecclesijs, seruandas esse, secus in constitutionibus inferiorum. Sed leges nostræ Galliæ non sunt editæ ab inferiori: ergo sic erunt seruandæ.Bal.consil.cxxxv.Articulus.in fi.volu.iij.& cccxcvij.co.ij.volu.iiij.

73 Ex quo infertur,quòd leges de tutoribus loquentes habẽt etiam locum in clericis.& qui sunt infames de iure ciuili,regulariter,& de iure canonico erunt,teste Angelo in l.j.in fi.princip.ff.de his qui notan. infa.nisi lex canonica illam tolleret infamiam,vt in secundò nubentibus,in cap.fi.de secundis nupt. *Leges loquẽtes de infamia seruantur in clericis.*

74 Item leges & ordinationes imponentes pœnas contumaciæ,seruari debent etiam à clericis,& quò ad temeritatem appellationum:vt decidit Panor.in cap. dilecti.col.iij.nu.12.de arbitr. per l.vnam.ff.si quis ius dicen.nõ obtemper.& cap.j.de homicid.in vj.l.ij.de episcop.audien.probatur in rub. *Des congez,& defaux,& contumaces*,in ordina.Reg.inferius. *Pœna contumaciæ & consuetudinaria an exigi poßit.*

75 Imò plus firmat Panormita.ibi,scilicet pœnam consuetudinariam posse exigi etiam à religiosis,vt in cap.dilectus.de offic.ordinar.cap.ij.de delictis pueror.dummodò consuetudo,vel ordinatio aliàs fuerit rationabilis,per c.fin.de consuetud.

76 Quintò non procedit, quando hæ ordinationes afficerent rem:vt si res non poßit vendi extraneo,tunc & clerici etiam prohibentur.licet res veniant ad ipsos, & ideo sicut exteri laici acquirere prohibiti sunt in regno, ita & clerici exteri,& indigent literis naturalitatis, teste Baldo consi.clxxiiij. Præsupponendum.colum.ij.in quinto volu.& Socin.consilio xlv.Supponitur.in tertio volu.per l.placet.&l.iubemus nullam.C.de sacrosan.eccle.quia postquàm res est affecta sic transit in clericum, sicut in laicum,vnde consuluit Aretin.consilio xxv.Viso themate.col.j.quòd si ordinationes loquantur in rem,valebunt,secus si in personam:vt si dicant,non valeat testamentum,vel non alienetur res extraneo: sic pulchrè de Ripa consuluit pro cardinali Galeazio in libro j.responsor.cap.secundo,dicens non comprehendi maximè Cardinales. *Ordinationes loquentes in rem à clericis etiam seruandæ sunt*

77 Sextò vitiatur regula, quando ante clericatum ordinatio cœpit in eo habere vires.Ioan.Andr.in mercurialib.in regula,sine culpa.de regul.iuris in vj.Alberti.Bru.in tracta.de statu.excluden.fœmi.articu.vj.versic.nunc& secundo.& q.xj.artic.xij.vbi dicunt quòd statutũ excludens secundogenitum à succeßione regni,existente primogenito,excludet secundogenitum etiam factum clericũ,eò quòd ante clericatum statutum habuit vires.Ias. in l.placet.C.de sacrosanct.eccle.& alia multa adducit Alber.vbi suprà,quę videri poterunt.tamen intelligi debet in rebus immobilibus, sed non in personis clericorum. *Ordinatio quæ locum habet ante clericatũ.*

78 Septimò,quando clerici,vel ecclesia vult vti legibus, vel ordinationibus,seu statutis laicorum,in fauorem illorum, debent etiam vti eo modo, quo lex, vel ordinatio, seu statutum loquitur,& cum illo onere recipere tenentur. Bald.in l.j.vlti.q.de contrahen.emptio.C.& in l.de quibus.in vj.q. ff.de legib.& l. contra.§.fi.de pactis. Panor.consil.vj. Casus. volu.j. Dec.in cap.nouit.num.16.in glos.quicunque.de iudic.Aufrer.in ij.reg.in fi.de potesta.secul.super eccle.perso. *Clericus vti debet lege, quatenus ei prodest & nocet.*

Ordinationes etiam à iure Pontificio deuiãtes, sunt seruandæ.

Vltimò leges & ordinationes etiã deuiantes à iure canonico, si non contineant peccatũ, erunt seruandæ in foro seculari. c. cùm esses. de testa. gl. in c. 2. in ver. lex ciuilis. de arb. in 6. & in reg. possessor. de reg. iur. ibidem clemẽ. dispendiosam. de iud. Bar. in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. Panor. & alij in c. clerici. de iudi. not. in d. c. 1. Cald. consi. 18. de constit. Fallit in septem. casibus conditis per Panor. & alios in c. ecclesia. vbi abundantiùs ista tractantur, de trastitut. His nunc contentus ero.

Constitutions.

GLOSSA SECVNDA.

Quid sit cõstitutio.

CONSTITVTIO, vel edictum est, quod tantùm Rex vel Imperator constituit vel edixit. c. constitu. 2. dist. Quodcunq; ergo Imperator per epistolam constituit, vel cognoscẽs decreuit, vel edicto præcepit, legem esse constat, hę sunt quæ constitutiones appellantur. l. 1. ff. de cõstit. prin. § sed & quod principi placuit. de iure nat. in Institu. abundantiùs declaro in rub. de constit. in Concord. & quid sit edictum, in l. illa verba, optimus. ff. de ver. sig.

Princeps tribus modis ius constituere potest.

Notandum est tamen, quòd princeps tribus potissimè modis constituere & ius promulgare dicitur, per l. 1. ff. de constit. princ. Primò per epistolã, quæ est rescriptum principis, ad relationem magistratus, de re dubia, emissum. l. verũ. §. ex facto. ff. de mino. sic sunt factę ferè omnes leges Codicis, vbi Imperator ad petitionem alicuius respondet, & ius constituit, vt ibi patet. Etiam decretalis epistola dicitur Papę constitutio, ad alicuius consultationem facta, vt est in Decretal. Gregor. & gl. in summa 3. dist. Et sępius per rescriptiones Imperator ius cõstituit. l. sæpe. ff. de offi. præsi. & multa iura sic sunt constituta, in quibus dicitur, Imperator rescripsit. l. Imperator. ff. de sta ho. l. in integrũ. ff. de mino. multa allegaui iura in tracta. de rescrip. in 11. q. 2. to. in consti. Reg. Gal. Secundò iura constituit per decretum. est enim decretum sententia principis inter partes, de quarum ipse causa cognouit, & sententiam dixit. l. minor autem. §. 1. de minor. ff. vel interlocutus est. d. l. 1.

Per edictum quoque ius constituit princeps, quando vltro ex natura sua motus ad honestatem, & subditorum vtilitatem decreuit, & vt futuris obuiet periculis, vt docet Theophil. in §. sed & quod principi placuit. de iure na. in Instit. atque prætores & alij magistratus per edicta tantùm ius constituebant, ob doni, odij, amicitięue suspiciones, quę à principe absunt. Theophil. in §. prætorum quoque edicta. ibidem.

Et ordonnances.

GLOSSA TERTIA.

Ordinationes quæ sint.

ORDINATIONES HIC pro constitutionibus accipimus. Ordinatum enim dicitur τέταγμένον, id est rectè, atque ordinatè constitutum: & sic hæ constitutiones iure ordinationes vocari possunt, quòd rectè factæ, & nunc in ordinem mea opera redactæ sunt: erant autem anteà ordinationes, quasi ordini aptæ: sed nunc sunt constitutiones rectè factæ, & in ordinem

nem redactæ.c.per hoc.de hæret.in 6.& est terminus generalis c.1.de schismat.c.ad abolendam.de hæretic.

Ordinare etiam est aliquem ad honorem, & magistratũ promouere,& vt Cicero ait,ornare,honoribúsq; augere,l. honores.vbi Budæ.ff. de decurio.dicens:est enim ordinare,quasi in ordines adaptare,vel in ordinem municipalem prouehere.hoc probat per Cicero.& alios,vt quilibet videre poterit,sed ius pontificium ordinare dicit id est ad ordines promouere,inde ordinatum eum, qui ordines suscepit:vt in rub.de ordi.à non suo episcopo.&in rub.de tempo. ordi.c.sanctorum.70.dist.& alibi frequenter alia huic rei accommoda hîc non dicam: quia satis oneratum video hoc procemium.sed de hoc verbo,& de ordine & extra ordinem scripsi in l.pecuniæ.2.§. persecutionis.& in c. pupillus.§ munus publicum.ff.de verb. sign.& in §.1.in ver. ordinamus.de nomi.reg.in concorda. *Ordinare quid.*

Gardées.

GLOSSA QVARTA.

SICVT LEGES sacratissimæ ab omnibus seruari debent.l.leges.1.C de legi.sic & istæ ordinationes à Gallis hominibus,quibus impositæ sunt.ideo dicit *Gardées &c.*

Sed fui interrogatus an responsa Iuriscon.ligent?arbitror iuriscon.responsa instar legis tenere homines.§.responsa. de iure natur.in institutio.non responsa illorum, qui triduo Iurisconf. nomen surripiunt, sed illorum, quorũ authoritas in iure inserta sit.Dicet quis,authoritas quorum præualeat?Respon.legi in Theodosia.C.legem sic descriptam in rub. de respõ.prudent.Papiniani,Pauli,Caij,Vlpiniani,atq; Modestini scripta firmamus:ita vt Caium,atq; Paulũ,Vlpianũ,& cæteros comitetur authoritas lectionis,quæ ex omni eius corpore recitetur:eorum quoque scientiam,quorũ tractatus,atq; scientias prædicti omnes suis operibus miscuerunt,ratam esse censuimus,vt Sceuolę,Sabini,Iuliani,atq; Marcelli,omniúmq; quos illi celebrarunt.Si tamen eorum libri propter antiquitatis incertum,codicum collatione firmentur.vbi autem diuersæ sententiæ proferuntur,potens numerus vincat authorum:vel si numerus æqualis sit, eius parti accedat authoritas in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt singulos vincit,ita cedit duobus.Notas etiam Pauli,atque Vlpiani,in Papiniani corpus factas,sicut dudum statum est,præcipimus infirmari. vbi autem pares eorum sententiæ recitãtur,quorum par censetur authoritas,quod sequi debeat,eligat moderatio iudicantis.Datum &c. *Quanta sit iuris.authoritas.*

Et obseruées au Royaume de France,& redigées,&c.

GLOSSA QVINTA.

ET SIC ostendit istas esse leges, quæ in regno Franciæ custodiuntur & seruantur.Ideo dicit *Gardées & obseruées.* Obseruatio est quid facti,& respicit vsum, siue vnius iudicis, siue tribunalis, siue sermonnm interpretationem, aut aliud citra actum scribendi. lege, obseruare.ff. de officio proconsulis .l. obser- *Obseruare quid.*

uandum.de offic. præsid.& l.obseruandũ.de iud.c.cupientes.§.denique.de electio.lib.6.de hoc verbo obseruare.scripsi,in l.cum bissextus.ff. de verbo. significa.

Obseruatio ius declarat.

Habétq; vnum effectum, videlicet declaratiuum iuris dubij: vtpote, 2
quando lex multipliciter intelligitur, eius veritas communiter ignoratur. Bal.in l.scire leges.ff.de legibus.& Soci.in rub.ff.de reb.dub.& in l.in ambiguo.ibidem.Hippol.in rubr.de fal.col.penulti.

Lex plures habẽs intellectus, ad decisionem allegari nõ potest.

Ideo lex plures habens intellectus,ad quæstionis decisionem non potest 3
allegari.gl.vlti.in c.1.de constitu.lib.6.cle. sicut.in verb.à die.in fi.de appel. & in ver.si quid petere.in cle.sæpe.de verb.signifi.Ias.in l.1.in fin.ff.de transactio.& in l.admonendi.in lectura.col.10.nu.47.de iureiurando.

Tamen id tenebitur,quod erit in obseruatione per l.Arriani.C.de hæretic.iuxta id,quod pluries seruatum erit,& ex consuetudine cuiusq; loci, lex dicit statuendas ferias.l.præsides.ff.de fer.l.1.& per totum.C.illo tit.non declarat lex tempus,sed obseruatio hoc declarat,cui stabitur secundũ Specul.in tit.de ferijs.§.1.ver.indictæ. cum seq.per legẽ minimè mutanda sunt quę certam interpretationem semper habuerunt.ff.de legib.l.quod si nolit.§.quia assidua.de ædili.edict.c.cùm dilectus.de consuetud.

Obseruatio declarat locorum dubitationes.

Item obseruatio declarat locorum dubitationes.l.1.ibi modus ex more 4
regionis vbi contractum est constituatur.ff.de vsur.vbi in vsuris pendendis attendi debet,quod fuit obseruatum in illo loco. facit l.si seruus pluriũ.§. fina.de lega.1.vbi si dubitatur, de quibus aureis senserit testator, hoc declarabit loci consuetudo & obseruatio.l.hæredes palàm.§ sed si notam.ff. de testa.

Adhæc iuris obseruantia patere†aditum iniurijs interdicit.c.nonnulli.in 5
prin.de rescrip.†Et lex dicit cautionem præstandam,non determinat vsq; 6
ad quam diem, stabitur loci obseruationi.l.si finita.in prin.ibi, die in quem aliquando caueri solet.ff.de damno infect.

Cautio qualis sit præstanda, declarat obseruatio.

Et consuetudo,ac obseruatio elucidat qualis sit prę̃stãda cautio.l.si quis 7
reum.ff.de custod.reor.Soci. consi.6.prædicta consultatio.col.3.in 1.vol.

Obseruatio verba loci dubia elucidat.

Præterea declarat verba loci dubia.l. Labeo.ibi nec mirum est moribus 8
ciuitatis,& vsus rerum appellationem eius mutatam esse.ff.de supellect.lega.tam à testatore prolata.l.si quis in fundi vocabulo.ff.de lega.1.l.librorũ §.quod tamen Cassius.de leg.3.ibi: Nam & in vsu pleriq; libros chartas appellant,quàm à contrahentibus prolata.l.si fundus venierit ex consuetudine eius regionis.in qua negotium gestum est,pro euictione caueri oportet. ff.de euict.hoc probat Guido Papæ in decisio.Delphinal.q.262.consuetudo,Panor.Præposit.& alij in c.1.de sponsal.

Supplet etiã verba omissa à contrahentibus,vel à notario.l.quod si nolit 9
§.quia assidua.ff.de ædilit.edict.ibi:ea enim quæ sunt moris & consuetudinis,in bonæ fidei iudicijs debent venire.

Obseruatio verba supplet omissa

Sufficit dicere, Hoc obseruatũ, vel vsitatũ

Et in istis sufficit dicere hoc vsitatum, & obseruatũ est, l.si quis dona- 10
turus.ff.de vsufru.vbi addidi,vel quotidie fit.l.certi condictio.§. si numos. & ibi latè Ias.& moder.Si cert.peta.vel hoc solet fieri.l.si filius qui patri.in fi.ff.de vulg.& hoc sæpius dicam in his ordina.quia in hoc forensi iudicio multa vidi

multa vidi obseruari,quæ non reperi scripta.

11 Notandum est,quod si obseruatio sit plurium,vel publicæ personæ:tũc declarat actus etiam aliorum,vt suprà probaui per dict.l.Labeo. de supell. si verò sit obseruatio vnius personæ,tunc solum determinat illius actus, & declarat.l.si seruus plurium.ff.de leg.1.l.vel vniuersorum.de pignor.act.l. qui semisses.§.fi.de vsur.ibi, ex consuetudine mandatis fecisset. *Obseruatio an aliorum actus decla ret.*

12 Nec requiritur quod dictum obseruatum præscriptum sit: sed sufficit ita quandoque fuisse obseruatum,ad hoc vt vim declarationis habeat teste Alex.consi.107.pro inuestigatione.col.pe.nu.21.in.2.vol.& Are.consi.11.pro cedendum.col.penult.vbi plus addit.quòd si princeps concedit officium ali cui, cum salario consueto, intelligitur de salario vltimo, & de obseruato. plene Roch.Curt.in præfa.ad c.fi.de consuetud.in fi. vnde si Rex consilia-riis,diuersa erat solitus dare stipendia, concedendo officium vni videtur eidem stipendia nouissime consueta præstari velle. *Cõsiliarijs quæ stipen-dia dentur.*

13 Consuetudo verò præscripta esse debet per tex.in c.nõ est. dumtamen aliàs sit præscripta canonicè,cõsuetudo reprobanda de consuetud.lib.6.tex. in c.præsenti.ibi nisi de speciali priuilegio,vel de consuetudine iã præscrip. de offi.ordi.ibidem c.Cumana.ibi vel ex consuetudine iam præscripta. glo. & doct.in c.cum ecclesia.de caussa possessio.gl.in c.Romana.§.debet.de ap pella.in 6.Alex.consi.136.in caussa.nu.16.in.2.vol. *Consuetudo an debeat esse præ-scripta.*

14 Quod limitatur in consuetudine interpretatiua, vt probat plenè Anto. Butr.in c.fi.de consuetud.& ibi Roch. Curt.in gl.vlt.in 2.requisito. vbi di-cit præscriptam dici consuetudinem,id est inductam, nam antequam indu cta sit,non est consuetudo.gloss.& doct.in c.fi.de consuetud.in.6.scripsi in rub.de consuetudine in ordi.reg.in.2.tomo.

15 Notant tamen omnes,legẽ non obseruatã nullas habere vires.glo.in c.1. de constit.quam no.ibi doct.& Chassa.in consuetud.Burgund.in rubr.*Des iustices*.§ 4.nu.34.quia leges & cõstitutiones nõ tenẽt nos ex alia caussa,quã quod iudicio populi receptæ sunt.l.de quibus.ff.de legib.c.1.dist.16. *Lex nõ ob seruata nul las habet vi res.*

16 Item in proclamationibus monetæ, vel aliis quibusuis non receptis edi-ctis,quæ non ligant,vt docet Alber.Brunus in cons.posito,in tracta.de au gment.monetæ,quod incipit Casus sic in facto.col.fi.Maleret.in tracta.de electio.4.q.principali fol.42.versi.secunda ratio.& pro his est tex.notab. in d.l.de quibus.ff.de legib. *Proclama-ta nõ serua ta nõ ligãt.*

17 Quod sapienter cognoscẽs Lycurgus, cùm leges aliquot Lacedemoniis dedisset,eósque difficiles ad eas recipiendas,& acceptandas cognouisset,fin xit se Deum Apollinem,super earum iustitia, vel iniustitia consulturum, dummodo subditi eas,donec reuersus fuerit,seruare iurarent, prout fece-runt:quo facto vt leges perpetuas faceret, in patriam nunquam regressus est,iussítque ossa sua post mortem in mare proiici, ne ad patriam reporta *De Lycur-go vt leges suas faceret perpetuas, factũ egre-gium.*

18 rentur:& sic vt suæ leges perpetuò seruarentur.†Idem ferè Numa Pom-pi.finxit.Cùm efferatos Romanorum animos ad religionem vix inducere posset ad recipiendas leges,videlicet sibi cum Egeria cõgressus nocturnos esse,si Liuio lib.1.ab vrbe cond.credi fas est. *Dei & po puli consen sus in lege cõdenda re quiritur.*

19 Et sic cùm principes leges condere volunt stabiles, oportet quod Dei

consensum habeant,non ficte,vt Numa,sed interpretatiue, cõsensum Dei tunc habere videntur,si lex sit iusta,& habeat ea quæ superius scripsi.requirant etiam populi consensum de singulis regni ciuitatibus, & locis,procerésque, & primores congregent, & conuocent, quorum consilio leges faciant,& promulgent secũdum Benedict.in repeti.c. Raynutius.in verb.& vxorem.nu.229.cum seq.de testa.saltem senatus in lege condenda est consulendus per tex.in §.constat.& §.Senatusconsultum.ibi.Senatum vice populi consuli.de iur.natur.in institut.quia quod fit cum consil.ad beatitudinem regni,in gloriam, & augmentum redundat.l.humanum. C.de legib. Quoniam quod vir bonus,atque legitimus,& excellens pastor populi fuerit,leges eius argumento sunt,quæ immutabiles perseuerant, vtpote vera ciuitatis gubernatione reperta.Plato in Minœ.in fine.

Princeps ex suis legibus cognoscitur.

Leges Imperatorũ nõ seruãtur in Franciæ regno.

Vnde cum leges Imperatorum non fuerint receptæ in hoc Franciæ re- 20
gno,non ligant regnicolas tanquam legibus subditos, licet ipsi seruent rationes legum:nõ eo quod leges hoc dicant,nec quia Imperator hoc statuerit,sed quia ratio sic vult:à qua nemo subduci potest. Ita egregiè dicit Bal. in.l.nemo.C.de senten.& interlocut.omniũ iudi.& in.§.iniuria.col.3.de pace iuramẽ.firman.Ias.in.l.illam.col.3.C.de collatio.& sic iudices in hoc regno in officij institutione nõ iurant seruaturos se leges Imperatorum, sed ordinationes,& consuetudines Gallicas & si contra leges iudicent,non puniuntur pœnis legum,sed arbitrio superioris qui pro delicti qualitate, quandoque plus quàm lex dicat,punit,quia is iudicauit contra rationem. 21

Monasteriũ non succedit religioso.

Sunt tamen quædam leges,quæ nõ obseruantur, etiam quo ad rationes illarum in hoc regno,hic quasdam generales describam, vt iuuenibus praxim efflagitantibus subueniam.Et primo non obseruatur authent.ingressi. & authen.seq.C.de sacrosanct.eccles.quia hodie per ingressum religionis non fit tacita bonorũ dedicatio monasterio, nec succedit religioso monasterium, sed proximiores ab intestato, & ista est cõsuetudo generalis regni obseruata teste Masuer.in sua pract.rub.de successio.in versi.item per consuetudinem,& in rub.de locat.versi.item per ingressum. Benedict. in repetitio.c.Raynutius. in verbo & vxorem.nu.295. & nu.732.de testa.& de ista nullus in regno hodie dubitat, quia obseruatur ad vnguẽ tam in masculis, quàm in fœminis monialibus,& tam in patria iuris scripti,quàm consuetudina.adeo quod monasteria nulla professi bona habent:si non ante profes-

Religiosus nõ succedit suis consanguineis.

sionem donata illis fuerint.†Item nullus religiosus professus, quãuis filius, 22
vel proximior cognatus sit:ex cõsuetudine regni Frãciæ potest suis succedere parẽtibus,vel consanguineis.nec monasteriũ pro eo.contra l. Deo nobis. C.de episcop.& cler.& authen.nisi rogati.ad Trebellia.& ita disponitur in magno cõsuetud.rubr.de successio.testamen. & executio.ver.Itẽ *Religieux.* & in consuetud.Blesiæ.rub.de succesion.arti.147. Masuer.in rub.de successio.§ item per consuetudinem, & in cõsuet.Pictauen.eo.tit.arti.219. & hæc consuetudo pluribus cõfirmata fuit arestis,vt est in stylo parlament.aresto 56.& hoc asserit Boër.in.§.fi.de testa.in consue.Bitur. & hanc cõsuetudinẽ multis probat argumẽtis esse iuridicã Bene.in repe.c.Raynutius.in verb.& vxorẽ.nu.220.cũ se.de test.& Chassa.in cõsue.Burgũd.in rub. *Des successios.* §.fi.Sed

.§.fi.Sed doct.hoc disputant videlicet an valeat cõsuetudo,in l.fi.C.de pac. & in c.in præsentia.de proba.verùm quia hoc est per tempus immemoriale in hoc seruatum regno,ob id nunc frustra disputaretur.

23 Nec posset etiam religiosus successionem recuperare,sed dimittere habitum de facto post professionem factam,vt asserit Benedict. in d.repetit. c.Raynutius.in verb.in eodem testamento.in 1.nu.224. de test. allegat Roma.consi.268.in casu proposito.& consi.351.circa primum . Nam quod semel amissum est, non potest sine aliorum facto recuperari.arg.l. quod nostrum est.ff.de regul.iur.quod est hodie notandum contra multos apostatas per fas & nefas,& mendacia Papæ dicta seculares factos. *Religiosus factus secularis an succedere possit.*

24 Ratio huius consuetudinis esse potest,quia religiosi pro mortuis habentur.d.l.Deo nobis.§ 1.& sunt mortui mundo,viuunt autem Deo.c.sunt nõnulli.16.q.1.ideo non tenetur pater in hoc regno de consuetudine obseruata filium suum religiosum hæredẽ instituere: vel aliquam legitimam ei ficto mortuo relinquere:& illud testamẽtum non reiicitur sic factum secũdum Benedict.vbi suprà,nu.226.quod est notandum,quia mortuo nihil dãdum est:& fictio pro veritate habetur.l.si filius.ff.de liber.& posth. & hæc consuetudo potest probari per id,quod habetur Deuteron.18.c.non habebunt Sacerdotes & Leuitæ,& omnes,qui de eadem tribu sunt,hæreditatẽ cum reliquo populo:quia sacrificia domini & oblationes eius comedẽt, & nihil aliud accipient de possesione fratrũ suorum.Dominus enim ipse est hæreditas illorum,vt abunde scripsi in tracta.de decimis.q.1. *Religiosis legitima nõ relinquitur*

25 Solennitas descripta in authen.hoc ius porrectum.C de sacrosanct.ecclesi.non est necessaria in alienatione rerum ecclesiasticarum , vt firmant D.de rota.decis.135.nota quod vbi est consuetum.in antiq. nec seruatur in Francia:vt fusius scripsi in compend.de alienatione rer.eccles.vbi licet videre,quæ solennitas necessaria hodie sit in alienatione rerum ecclesiasticarum in hoc Franciæ regno. *In alienationibus rerũ ecclesiæ quæ solennitas obseruetur.*

26 Abrogata est authen.sed neque.C.de epis.& cler.prohibens curiales ordinari,& hodie prohibitio non tenet, imò vidi duos cancellarios sacerdotes factos tempore sui officij , & si vellent curiales ingredi religionem,de sua substantia disponere possent,de consuetudine Regni.vide Petr.de bella pertica.q.238. *Curiales ordinari possunt.*

27 Non vidi seruari l.nec honore.nec authen.sed iudex.seq.C.de episcop. &cleric.sed hodie tam episcopi quàm clerici veritatẽ dicere,& testimoniũ ferre,sicut laici coguntur,sed illis defertur:quia non iurant tactis Euangeliis,sed posita manu ad pectus,vt religiosi,& ita vidi obseruari in curiis Frãciæ,sed si veritatem nõ dicant,sunt ita periuri , ac si tetigissent Euangelia, vel aliam rem sacram,quia os,quod mentitur,occidit animam, etiam sine tactura.c.iuramenti.22.q.5. *Sacerdotes & alij clerici dicere testimoniũ coguntur.*

28 Non obseruatur ex consuetudine generali.l.si quis non dicam rapere. ibidem.C.de episcop.& cleric.nec aliæ leges punientes conatum,& sic nõ seruatur l.is qui cum telo.C.de sica.disponens,vt is,qui voluerit interficere puniatur lege Cornelia de sica.vt docet Ioan.Fabr.in d.l.is qui.& Bald. consil. 443.secus confecit.colum.2.in 3. volumi. Paul.& Ias.in l.1.§.fina.ff. *Leges punientes conatum non seruãtur nisi in atrocissimis.*

quod quiſque iur.Maſuer.in rubr.de pœnis.§.item per conſuetudinem. ſequitur Ioan.Berber.in viator.iuris.in 1.parte rubr.de homici.ac Petr.Iacob. in ſua practica.rubr.de actione legis Aquiliæ.verſic.nunc reſtat notãdum. Iacob.Bolen.olim huius Pariſ.Senatus conſiliarius egregius, in repet.§.famoſos.l.capitalium.verſi.extendo vt procedat.fol.27.ff.de pœn.Deci.& ibi in additio.ad eum in l.non vult hæres eſſe.de re.iur. D.& conciuis Boër.in tract.de ſediti.fo.36.Hippol. l.1.nu.118.ff.ad legem Corne.de ſicar. & l.eiuſdem.circa finem princip.illo tit.& conſi.7.ſummi cœli.nu.50.& conſi.105. Cord.&c.circa.Corne.conſi.202.licet in hac conſultatione.col.1.volu.1.& conſi.249.licet videatur.col.1.in eo volum.† Quia primi motus nõ ſunt in 29
poteſtate hominis ſecundum philoſophum, quem refert gloſ.in d.l.ſi quis non dicam rapere.Sed vtinam illa iura obſeruarentur,quia multi ab homicidiis retraherentur teſte Cæpol.conſi.29.viſo proceſſu. Sed in crimine læſæ maieſtatis, & patriæ prodẽdæ obſeruarentur leges punientes conatum, vt teſtantur Paul.& Iaſ.in d.l.1.§ fi.& in atrociſsimis, vt aſſerit Præpoſit. & alij in c.propoſuit.de appellatio.Feli.in c.1.de præſumptio. & in ſuo tractatu,quando conatus puniatur.& Soci.in tracta.Fallen.reg.31.attentatio.

Et iſta eſt generalis conſuetudo mundi, vt non puniatur conatus teſte 30
Auf.in ſtylo parlamenti.1.parte rubr. De alta,media, & baſſa iuriſdictio.§. 1.& Barbat.conſil.23.ſapientiſsimus,columna 6.nume.18.in.2.volu.& conſil.48. clementiſsimum.col. fina.in 4.vol.vide Bald.conſil. 294.ad euidentiam.vol.1.

Volens interficere, in emenda punitur.

Punietur tamen is,qui voluit aliquem interficere,& conatum fecit, in 31
emenda ſaltem pecuniaria, vt fuit areſto declaratum Pariſ.in quæſtio.per areſta.quæſt.145.Præpoſitus in fin.vidi etiam in Mõtepeſſulano Manellum locumtenentem Præpoſiti condemnaſſe quendam, qui attentauerat cognoſcere filiam cuiuſdam ſeruientis boni latronis nuncupati, ad furcas,& fuit ſuſpenſus.ſed iam peruenerat ad actum quantum ad eum,licet non potuiſſet eam cognoſcere,ſed per eum non ſteterat. & quãdo proceſſum eſt ad aliquem actum,tunc punitur is, qui illum actum fecit,teſte Boër.in deci.Burdeg.q.316.ſi quis volens,quia non eſt ſolus conatus.

Diaconus, presbyter & epiſcopus in qua ætate eſſe debeat.

Inſuper non obſeruatur au then.presbyterum.ibidem.C.de Epiſco.& 32
cleric. ſed hodie poteſt quis ad ſubdiaconatum admitti in decimooctauo anno,ad diaconatum verò in vigeſimo,& ſacerdos fieri ſi vigeſimumquintum attigerit annum.cle.vlt.de æta.& qualita.& epiſcopus fieri in hoc regno poteſt conſtitutus in vigeſimoſeptimo ætatis ſuæ anno.§.1.de nominatio.reg.vbi ſcripſi in concorda.Franciæ.& in tracta.de pacifi.poſſeſſoribus.limita.4.

Vtinam ſeruaretur authen.ſtatuimus.ibid.vbi iudices ſeculares iudican 33
tes perſonas eccleſiaſticas tam in ciuili,quã in criminali,ſunt priuati officio iudicãdi,ſed omnes ferè iudices eſſent priuati:quia paſsim in perniciẽ animatũ ſuarũ cõtra clericos decernere vſurparũt,tãta (malùm) eſt corruptela.

Raptores interficere conſanguineis puellæ non licet.

Item non obſeruatur l.raptores.ibidem.vt liceat parentibus,vel conſan 34
guineis interficere raptores, ſed eos prehendere poſſunt, & ad iudices ducere.nec.§ ſi autem.vidi ſeruari ibidem ſtatuentem bona rapientis monialem

nialem applicari illi monasterio, in quo residet: vt vsumfructum, monialis quandiu viuet, consequatur: ecclesia verò proprietatem quanuis disponatur idem propè in capit. si quis rapuerit. 27. q. 1. & in capit. excommunicamus. in 1. de hæret. §. 1. Feli. in cap. irrefragabili. in fi. de offi. ordin. gloss. in c. quia diuersitatem. in fi. de concesio. præbēd. & Benedict. in repetitio. cap. Raynutius. hæc asserit in ver. & vxorem. numero 242. de testa. Sed bona rapientis applicantur fisco, reseruatis monasterio quibusdam emendis, arbitrio iudicum Franciæ imponendis. sic vidi seruari.

35 Item hodie ex consuetudine generali regni Franciæ, bona mobilia clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinēt ad episcopum, immobilia verò spectant ad Regem, vel ad alium dominum temporalem, imperium inibi habentem: & hæc cōsuetudo fundatur in c. felicis. in princip. de pœnis. lib. 6. & l. fi. iuncta glossa, vt nemo priuatus titulos suis prædiis imponat. cap. cùm secundum. de hæret. istius consuetudinis meminit Mansuer. in rub. de pœnis. §. item condemnatio facta ad carceres. & Oldra. consil. 27. Thema tale. col. 2. ac Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in titu. de feud. § penult. ver. 40. quæritur. & Aufrer. in decis. capel. Tholos. q. 150. Quidam accusatus prouinciale. fol. 44. & ita seruatur de vsu, & stylo curiarum, qui licet lex deficeret, est seruandus, teste Iacob. de Bello visu, in sua practica de fuga reorum. versi. & sic patet ex prædictis. fol. 51. & Benedict. sequitur in repetit. cap. Raynutius. in verbo, & vxorē. nu. 240. cū seq. & in ver. mortuo. in. 1. nu. 132. cum seq. de testa. conciuis D. Boër. in consuet. Biturig. in. §. 11. de iurisdictio. omnium iudic. Chassa. in consuetud Burgūd. in rub. *Des confiscations*. § 3. *Bona clerici cōdemnati, cui applicentur.*

Et hæc consuetudo fuit confirmata aresto magni concilij, vt licet videre in tracta. aresto. in stylo parlamenti. Aresto 50. item fuit dictū. & in quæstio. per aresta. q. 85. fuit dictum, quanuis glo. & Doctor. contrarium dicant

36 in capit. quia diuersitatem. de concesio. præbend. vbi addidi. † Ratio est, quia bona mobilia sequuntur conditionem, & priuilegium personæ c. fi. de vita & honesta. clericor. Ioan. de Platea in l. 2. in fin. C. de priuileg. eorū, qui in sacro palatio militant. libro 12. & sicut persona debet esse sub episcopo. c. si diligenti. cap. significasti. de foro competen. ita & mobilia clericorū, quæ non capiuntur etiam pro sententiæ executione, vt plenè scripsi inferius in tracta. de liter. obligato. artic. 2. *Bona mobilia clericorum conditionem personæ clerici sequuntur.*

37 Hodie etiam auditur actor prosequens litem, licet non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, nec de soluendis expensis, nec decimam litis actor succumbens præstat, nisi in curia parui sigilli Montispessulani, licèt in authen. generaliter. 1. C. de episcop. & cleric. contrarium statutum sit, & in authentica, qui semel. quomodo & quando iudex. de hoc scripsi in tractatu de decimis. quæstione tertia. quannis bonum esset, vt cautio daretur, quia multæ fraudes fiunt, maximè in beneficiis, in quibus aliquando supponitur chimera, quæ non inuenitur posteà, & omnes expensæ extinguuntur sic: ideo iudices hoc seruare deberent, vt nullus reciperetur, nisi qui præstaret cautionem, & qui non posset præstare, quod iudex habito consilio interloqueretur illum sub obligatione bonorum & personæ recipien- *Cautio de lite prosequēda hodie an sit danda.* *Abusus in beneficijs quomodo tollendus.*

dum,si apparentem ostendisset titulum,non aliàs,& tunc multæ cessarent super his beneficiis lites.Proh dolor, vbi quis spiritussancti gratia præfici debet,hodie plurimi diabolico astu recipiuntur,& infinitis calumniis.

Authen.si captiui & liberi,quomodo obseruentur.

Authen.si captiui.C.de episcop.& cler.disponens,quòd in bonis captiui non potest succedere is,qui neglexit illum carcere,vel captiuitate liberare: sed succesio eius applicatur ecclesię,non seruatur:sed ille captus eligit,cui dare sua voluerit bona:& si non dederit,proximus ei succedit:quia ipse ingratitudinē videtur remisisse,si non est invita conquestus. l.fina.C.de reuocand.donatio.quod est verū,si fuerit liberatus, & ad bona sua reuersus. Diuersum est,si mortuus fuerit in captiuitate:nam tunc posset dicta auth. seruari,& bona fisco applicari:& auth.liberi.C.de episcop.audien.in forensi iudicio seruari debet contra liberos furiosi,qui patris curam neglexerāt, vt succesionem adipisci non posint. 38

Omnis tutor & curator satisdare deberet.

Lex,de creationibus.C.de episcopa.audient.non seruatur in hoc regno, quæ dicit datum curatorem furioso in testamento,nō teneri satisdare,quia sufficit paternum testimoniū pro satisdatione, hodie bonū esset vt omnes satisdarent etiam testamētarij,tum quòd sæpius suadetur testantibus valetudinariis,vt aliquos dent tutores vel curatores inutiles, & quia iura fauēt pupillis,ne eorum bona consumantur, ob id cautio semper danda esset, & hoc bonum & salubre illis esset,ideo seruandum, sed iuratoria tantùm cautio recipitur,nec vidi aliam dari à consanguineis tutoribus in hac patria, & illa consuetudo inualuit,vt tutores & curatores promittāt cum obligatione bonorum suorum ea,quæ scripsi arti.3.glo.2.de senten.prouisio. 39

Immunitas an ecclesiis detur.

Hodie non seruatur rub.de his qui ad eccles.confugiunt, sed solent delinquentes in ecclesiis,& locis sacris capi,saluo iure si reintegrari debeant. nempe cognoscetur cōtra illum captum,an immunitate debeat ecclesiæ gaudere, & si concludatur, & pronuncietur illum gauisurū, ad ecclesiam remittetur:si verò non debeat gaudere, hoc per sententiam declarabitur, & fiet ei posteà processus,ita vidi seruari,vt dixi in tracta.de immunita.eccles.in ordin.Reg.in 2.tomo constit Reg. 40

Præterea derogatum est authen.quæ supplicatio.C.de precib.Imperat. offerend.in qua supplicationem impetrare sufficit intra biennium, sed in Francia oportet,quòd intra annum impetretur, vt dico inferius in tractatu de supplicatio. 41

Impetrans quinquēnales & annales literas non dat cautionem.

Impetrans rescriptum anni,vel biennij,seu quinquennij dilationem cōcedens, non dat fideiussores de soluendo in termino, quamuis contrarium statutum sit in l.vniuersa.C.de precib.Impera.offerend.quæ non seruatur in regno,vt dixi in tracta.de dilatio.annalib. & quinquenna.in ordina.Reg. quia aliàs rescripta essent semper ferè nulla impetrantibus,& inutilia ob defectum cautionis,quam vix inuenirent. 42

Aresti executio pendēte erroris propositione fit.

Item pendēte supplicatione,quam propositionem erroris nostri vocāt, fit executio aresti, id est sententiæ supremę curiæ, nulla data fideiusione, nec cautione:vt vidi seruari,& abundè scripsi in repetitio.l.quod iusit.in 2. not.ff.de re iud.& in tracta.de supplicat.in ordin.Reg.hoc tomo. 43

Rescriptū iustitiæ anno perit.

Derogatum est de totius regni consuetudine legi,falso.C. de diuersis rescript. 44

reſcript.& ſeruatur iuris canonici diſpoſitio cap.ſi autem. & capi.plerunque.de reſcript.vt reſcripta iuſtitiæ anno pereant,vulgò dicimus *Surannè* ſi ſuper illis executio aliqua facta non fuerit.& hoc etiam ſcribit Guido Papæ,in deciſio.Delphinal.q.135.An autem in fin.ſed elapſo anno impetratur aliud reſcriptum,vt non obſtante lapſu anni,primum executioni detur, de quo loquitur Berber.in viato.iur.in.4.parte rub.de iudi.literæ tamen præhenſionis non tolluntur anno,vnde vulgò dicimus, *Prinſe de corps ne ſe ſuranne iamais,*& hæc ex conſuetudine & vſu forenſi didici.

45 Non vidi ſeruari l.fi.C.vt lite penden.quò ad infamiam, vt impetrās reſcriptum contra rem iudicatam,etiam ſi ſuccubuerit,ſit infamis,& quamuis infamia fuerit contra vnum oppoſita, tamē fuit in teſtimonium admiſſus, vt ſcripſi in tracta.de liter.ciuilib.arti.vno.glo.6.nu.6.

Impetrans literas contra rem iudicatam an ſit infamis.

46 Dicunt quidam nō ſeruari in Francia legem,per omnes.C.de defenſo. ciuitat.in hoc, quod diſponit ob delictum horrendum denegandum delinquenti aduocatum,quem textum ſingularē clamat Barbat.in tractatu de præſtan.Card.in.9.q.primæ partis.col.3.nu.11.& in clemen.2.col 51.de elec. & conſi.47.Scribitur.col.14.in.1.volu.& conſi.vlti.colum.9.in.2.volu. Amanel.ſing.4.Hippolyt.in ſua practica in.§ diligenter.nu.164.& in repe.l.vnicæ.nu.102.de raptor.virgi.licet poſsit corroborari per tex.in c.mulier.15.q.1. vbi ipſa beſtia,al oqui irrationalis,punitur:& probatur Exodi.21.c.& Leuiti.20.Sequitur Guido Papæ in deciſio.Delphinal.q.238. Si animal.dicens ſe vidiſſe ſuſpēſum porcum, quia puerum comederat.probatur etiam per gl. in.l.2.ff arbo.furt.cæſar.Item propter horrendum carnis crimen debent & animatum & inanimatum comburi,vt citius tale ſcelus à mentibus hominum deleatur,vt fuit factum Tholoſæ de ancill[illegible] *Du petit Nicolas* pharmacopolæ.& Benedic.ita tenet in repet.cap.Raynutius.in ver.mortuo. in 1.nu.138.de teſta.vide Roma.in repet.l.ſi verò.§.de viro.col.44.fal.46.ff.ſoluto matri.Sed plus eſt in hoc regno,in quo in omni crimine, in quo extra ordinariè agitur,delinquēti nō ſolet dari aduocatus,ſed accuſatus ore proprio loqui debet.

Aduocatus an delinquēti dādus ſit.

Ob crimen horrendum animal etiā eſt puniendum.

47 Etiam hodie filiifamilias contra ſuos agunt patres impetrata ab ipſis iudicibus citatione,& nullam vidi aliam impetrari veniam,licet quidā à patre concedendam arbitrentur,quod non eſt verum,ſed à prætore & iudice per tex.in.§ fi.de pœna teme.litig.in Inſtit.l.4.de in ius vocan.ff.§ prætor ait, ſine permiſſu meo ne quis vocet parentem.

Filius an veniam à patre impetrare debeat.

48 Inter non obſeruatas poteſt collocari lex,ſi nemo C.de in integrum reſtitutione.& l.cùm ſcimus.C.vbi & apud quem cognitio in integrum reſt. agen.ſit.inquantum dicunt præſidem poſſe reſtituere minorem, & aliæ leges hoc dicentes.Nam hodie in hoc regno ſolus Rex reſtituit,& literas reſtitutionis concedit:ideo minor non recipitur ſine literis Regiis petens in integrum reſtitutionem,per l.diui.ibi , ſed id duntaxat à principibus fieri poteſt.ff.de pœnis.quæ licet loquatur in reſtitutione à ſententia ſuper crimine, tamen idem obſeruatur in aliis reſtitutionibus, ſiue à minore impetrentur,ſiue à furioſo,ſiue à prodigo, ſiue à quocunque alio præſente , vel abſente,etiam per rub.C.ſi ex fal.inſtr.iudi.fuer.ita ſcripſi in repetit.l. quod

Reſtitutiones omnes à principe impetrantur.

Curia ſuprema reſtituit.

iuſsit.in 2.no.nu.128.ff.de re iud.†Curia tamen ſuprema ſine literis Regiis 49
interdum ex æquitate reſtituit,vt dixi in gl.ſummas.in proœ.Concord.& literas releuamenti cõcedit, etiam ſi cãcellarius recuſauerit,vt in regiſtris curiæ parlamẽti Pariſ.ſcribitur.& anno 1401.die.28.Ianuarij.recuſante cãcellario literas in cauſſa appellationis curia cõceſsit. & olim curiæ ſupremæ regebant etiam ipſos principes,ſed hodie multis agitãtur procellis, & principes etiam,quia illis non obediunt, & conſiliis eorum non reguntur.

Auth.ſacramẽta puberũ.an obſeruetur.

Inſuper non ſeruant Galli authen.ſacramenta.p uberum inuiolabiliter 50
cuſtodiantur.C.ſi aduerſus vendi.ſed ſi minor læſus ſit,quamuis iuramentum interpoſitum fuerit in illo contractu reſtituitur : & impetratis literis à Rege,vel eius cancellaria,diſpenſationem iuramenti petit minor ab epiſcopo,vel eius vicario,quæ non ſolet denegari.& ita vidi obſeruari ſemper in curiis,& ita ſeruatur in omnibus ferè reſtitutionibus etiam maiorũ , vt habita iuramenti diſpẽſatione,releuetur læſus:vt plenè ſcripſi in tracta.de reſti.& releuat.in.2.tomo conſtit.Reg.

Iuramentũ calũniæ nõ præſtatur.

Item in curiis ſecularibus regni non iuratur de calumnia,& ſic parum ſeruit rub.de iuramen.propter calum.dando.quamuis iura dicant non poſſe hoc iuramentum expreſsè remitti. l.2.ibidem: nec valere conſuetudinẽ. c.cæterùm.de iuramen.calum.& c.1.§ 1.illo titulo in 6.quia non ſolent Galli vti calumnia,ideo vſus illud iuramentum non recepit, vel fortè quia paſſim partes calumniam exercebant nõ obſtante iuramento, ideo noluerũt eas adigere iuramento,ne plus peccarent.

Lex,properandum.an obſeruetur.

Non ſeruatur l.properandum.C.de iud.vt cauſſæ decidãtur intra trien 51
nium,quia in hoc regno protrahuntur ſæpius vſque ad triginta annos , & quãdoque vſque ad mortẽ,& ad viduam & hæredes,vt dicitur: adeò quòd inſtantia in hoc regno vocari iure poteſt,quia inſtat pars tanquàm in agone exiſtens,vt cauſſa finiatur,& adeò inſtat,& vrget, vt ſæpe in perſecutione moriatur:vnde dicitur per varios caſus,per tot diſcrimina rerum tendimus ad ſententiam.Quod ſic non fieret,ſi Senatuſcon.ſeruaretur, quo fuit dictum & procuratoribus præceptum, vt ſtatim habito cõſilio & deliberatione ſecundum illam procuratores placita & apunctamenta partibus concedere debeant , ſed recuſant vulpini procuratores , qui ad magnam mulctam eſſent condemnandi,vt cenſuit Senatus ad ſupplicationem procuratoris regij anno 1544.die 13.Feb. Tamẽ etiam in hoc regno perimitur inſtãtia per trienniũ,computandum à die vltimi termini,& vt dicunt,*De la derniere procedure*, & nõ proſequetur quis illum proceſſum pòſt ſine literis Regiis, vt nõ obſtãte peremptione liceat proſequi proceſſum:ita ſeruatur in hoc regno.†De ſtylo communi & conſuetudine curiarum non ſeruantur 52
dilationes iuris : ſed ſtylus & quælibet curia ſuas arbitratur dilationes , & eas cõcedit gl.in ver. prorogetur.in tit.de auth.gener.cõcilio.in pragmat.

Cautela ab breuiãdi lites.

Areſtum.

Dilationes iuris nõ ſeruantur.

Plus petẽs an condẽnari, & ad quid debeat.

L.vna.C.de plus petit.& aliæ ſimiles conſtitutiones nõ obſeruantur in 53
hoc regno,quia ſemper debitor,qui nõ obtulit partem debiti,ad quam ſolùm tenebatur,condemnatur ad omnes expenſas, etiam ſi actor plus petierit.Nam poſtquàm erat debitor,offerre tenebatur illud , quod debebat, & non offerendo eſt in mala fide,ob id ſemper ad expẽſas condẽnatur,etiam

quando

quando plus petebatur .§.plus.cum seq.de actio.in Instit.ergo semper offeras,si expensas vitare velis: facit l.quidam.ff.si cert.peta.& ideo in praxi non seruatur quod possum negare totum,si debeam partem,quicquid dicat gl.& Docto.in cap.fi.de confes.in 6.

Si verò plus petatur loco,absoluitur reus saluo iure actori de conueniẽdo debitorem in loco debito,& soluit actor expensas illius instantiæ, iuxta l.properandum.§.1.C.de iud.

Idem si conueniatur ante diem,vel conditionem,& quando id quod est debitũ alternatiuè petitur simpliciter,solet etiam ab obseruatione iudicij iudex absoluere cum expensis,salua facultate actori conueniendi reum tẽpore debito,id est,dum euenerit dies,vel conditio,vel petendi alternatiuè, quod simpliciter petitum fuerat,ista est praxis.

Authen.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oport.non vidi seruari in hoc regno quò ad hoc,vt quis sortiatur forum ratione delicti:nam si iudex loci, in quo delictũ est commissum,requisitus sit à delinquẽte,vt remittatur ad iudicem domicilij, denegari hoc non debet, nisi in duobus casibus. Primus in vagabũdo,vt patet in rub. *Des vagabons.*in ordina.Reg.& ibi dixi. Secundus casus est,quò ad inquirendum,& decernendum prehensionem contra delinquentem.Nam poterit iudex delicti informare, & posteà decretũ concedere,sed si posteà captus petat se remitti ad iudicem domicilij, hoc concedi debet sub fida custodia:imò si iudex delicti absolueret,vel condemnaret reum , non valeret sententia,nec impediret iudicem domicilij: vt docet Ioan.Fab.in d.authen.qua in prouincia.per cap.P.& G.de offic.de leg. cùm in Francia iurisdictiones sint patrimoniales : vt scripsi plenè in titul.de causis.in Concorda.

54 Seruant Galli delinquentis cadauer non posse tradi sepulturæ inconsulto principe,seu curia suprema.glos.in l.1.ff.de cad.pu.& sic debet intelligi l.obnoxios.C.de relig.& sump.fu.sequitur D.Chassa.in consuet. Burgun.in rub.*Des confiscations*.§.1.glos.*Il confisque*.nu.6.sed ex consuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem & exemplum,vt alij à criminibus arceantur l.1.ff.de iusti.& iur.l.1.C.ad leg.Iul.repetund.nec putarem iudices seruantes hanc cõsuetudinem peccare,cùm sit iusta & rationabilis,vt terreantur delinquentes,licet Chassa.vbi suprà teneat contrà. *Cadauer delinquentis sine principis permissu non traditur sepulturæ.*

55 Imò ratione vtilitatis publicæ seruatur in regno, vt etiam iudices Regij possint cadauer delinquentis dare medicis ad anatomiam faciendam, quamuis Chassa.dicat non posse dari,nisi per principem, tamen cõtrarium vidi sæpius seruari in Montepessulano.Sed tempore æstiuo non debet cõcedi propter fœtorem , vel statim fieri anatomia debet,vt asserit D.de Ripa in tracta.de peste.in 3.parte.q.6.in fi.fol.69.quamuis Bart. cogitandum reliquerit in l.fi.ff.de cadauer.punit. *Anatomia an possit ex suspẽso fieri.*

56 Delectabilis illa,paucis tamen,auth.alearũ vsus.C.de relig.& sump.fu. disponẽs pecuniam in ludo perditã posse repeti vsq; ad quinquaginta annos,ex consuetudine generali totius regni Franciẽ,imò verius dicam mundi, non obseruatur.& illam consuetudinẽ valere asserit Io. And.in c.pe.de vita & hone.cle.quamuis Panor.ibi contrà.& quòd consuetudo excuset lu *Ludentes an teneantur ad restitutionem pecuniæ lucratæ.*

ſorem,vt non teneatur ad reſtitutionẽ pecuniæ lucratæ,dummodò fraus non interuenerit,& luſerit ſolacij cauſſa:& cum eo,qui eſt dominus pecuniæ,abundè ſcribit Roch.Curt in repetit.c.fi.col.12.in 3.not.& 3.limita.de conſuet.tum quia ceſſat fraus,tum etiam quia dubium eſt apud doctor.vt Imol in d.c.pe.ſcribit.ergo in tali dubio conſuetudo excuſat.c.cùm venerabilis. vbi Panor. de conſuet.quod ſeruire poteſt epiſcopis, & abbatibus, cõmẽdatarijs quibuſdã iuuenib.qui hodie,proh dolor, plus his deſeruiunt & alijs deterioribus voluptatibus,quàm diuinis rebus,aut ludis literarijs.

Cõpenſatio ſine literis regijs non fit.

Conſuetudo ſuſtulit rubric.de compẽſatio.in hac patria conſuetudinaria,in qua non ſolet recipi per iudices ſine literis Regijs,vt vidi ſæpius in forenſi iudicio ſeruari,tamẽ cum literisRegijs recipitur: in patria verò iuris ſcripti ſine literis admittitur, quod eſt melius, quia fruſtra impetratur, quod iure cõmuni conceditur.l.vna.C.de theſaur.lib.10.ſed ignari procuratores hunc introduxerunt literarum vſum, & bonum eſſet, quòd iudex prouideret,prout de iure,& reſtitueret,ſicut adhuc fit in curijs eccleſiaſticis,ſed lucrum ſigilli ceſſaret,& vtilitas publica augeretur. 57

Iuramentũ in ſupplemẽtum quãdo deferatur.

Non ſeruatur etiam in hac patria conſuetudinaria.l.admonendi.ff.de iureiuran.nec l.in bonæ fidei.C.illo titu.quia vix defertur iuramentum in ſupplementum probationum in contractibus ſtricti iuris,etiam ſi ſemiplenè probatum fuerit:ſed reum iudex abſoluit, niſi hoc à Rege per reſcriptum concedatur,& vidi impetrari literas Regias iudicibus directas, coram quibus proceſſus pendebat,vt ſi appareret probatum ſemiplenè, deferret iuramentum in ſupplementum probationis, ſed ſeruantur illæ leges in patria iuris ſcripti,in qua ſine literis iudex defert, ſi expediat iuramentum,etiam in contractibus ſtricti iuris. 58

Exceptio nõ numeratæ pecuniæ quando opponatur.

Etiam lex, in contractibus.C.de nõ numera.pecu.ceſſat,vbi poſt biennium non admittitur de iure exceptio non numeratę pecuniæ opponẽte debitore,& poſt triginta dies opponente creditore,ſed in Francia ſemper recipitur opponens non numeratam, ſed is,qui opponit non numeratam, oportet,quòd ſemper probet,ſiue ante biennium,ſiue poſt.& iſta ſeruant regnicolæ,vt plenè ſcripſi in tracta.de chirographo.& ſchedula.recog.ſaltem in hac conſuetudinaria Francia. 59

Negãs propriam ſcripturã quo modo puniatur.

Per non vſum,imò per contrariũ vſum eſt abrogata auth. contra qui propriam.C.de non numer.pecu. Nam qui negat propriam ſcripturam, ſi conuincatur,non condemnatur præcisè ad duplum, ſed ad mulctam pro qualitate delicti imponẽdam,quæ interdum excedit duplum,quandoque non & frequentiùs,vt notum eſt pragmaticis. 60

Retrahere rẽ venditã cõſanguinei poſſũt.

Regni conſuetudo generalis non obſeruat.l.dudũ.C.de contrahenda emp.ſed conſanguinei rem per conſanguineum venditam pro eodẽ pretio retrahũt,vt plenè diſcutit D Tiraquel.in ſuo tracta.de vtroq; retractu. 61

Pater non vendit filios ſuos.

Credo nõ obſeruari in hoc regno l.2.C de pat.qui fil.diſtraxe.vbi pater ob cauſſam famis poteſt vendere filium,quamuis cõtrariũ obſeruet conſuetudo:quia cùm Galli habeãt filios prorſus abſolutos.glo.in §.fi.Inſti.de pat.po.ſeruitúſque inter Chriſtianos nõ ſit.Bar.in l.hoſtes.ff.de captiu.maximè inter Gallos,vt plenè docet conciuis meus D.Boër.in §.1.de conſuet. 62

iuris

iuris status personarum.ideo patres non suos vendunt filios, sic nec auus, nec mater,quia hi nō habent eos in potestate, vt ibi Bal.inquit.Et puto in text.d.l.2.ibidem legendum sanguinarius,id est sæuus & crudelis, non sanguinolentus,vel sanguineus: nisi exponas sanguineus, id est crudelis, vt Apule.immani ac sanguinea voce perterruit.

63 Ordinatio Regia corrigit opinionē glos.& docto.positam in l.2.C.de rescinden.vendit.vt ratione exceptionis vltra dimidiā agi possit vsque ad triginta annos:sed ordinatio ludo seruata in curijs vult,vt intra decem annos agatur,posteà non auditur quis volens rescindere contractum ratione deceptionis,& in alijs casibus ibi expressis,vt in tract.de rescisio.contract. abundè scripsi in 2.tomo constit.Reg. *Intra decē annos debet agere deceptus vltra dimidiam.*

64 Stylus & consuetudo Franciæ non obseruat l.2.& ibi no.C.de iure emphyte.in eo,quod ibi dicitur,q; emphyteuta potest propria authoritate expelli,si non soluat censum per totum triennium:quia in hoc regno non expellitur,nisi priùs facta cōmissi declaratione per iudicem competentem. alioqui non posset purgare moram,quod esset iuri contrarium.c.potuit.de loc.& idem in feudo seruatur,& iudicatur,teste Guido.in suis deci.q.107.licet gl.&c.vide in consuet.Picta.arti.64.rub.1.& idem in conductore Galli seruant:vt non liceat propria authoritate illū expellere, sed tantùm per iudicem. *Propria authoritate non expellitur emphyteuta vasallus nec conductor.*

65 †Contrahentium incestas nuptias pœna est confiscatio bonorum, tam cæterorum,quàm dotis, exilium etiā:auth.incestas nuptias.C.de incestis nup.quæ elicitur ex auth.de incest.nupt.col.2.Sed post illas cum illis nuptias sic contractas si Papa dispenset, bona posteà à Rege non vendicantur:quia ante declarationem factā ab episcopo,vel alio iudice ecclesiastico,hæc bona non capiuntur.c.cùm secundum leges.de hæreti.in 6.de quo fui sæpius interrogatus,nec potest fiscus bona petere post Papę dispēsationem: quia postquàm principale potest Papa probare,& accessoria:argu.l. cum principalis.ff.de regu.iuris.& sic valebunt dotes,& donationes propter nuptias:vt per docto.in c.per venerabilem.qui filij sint leg. *Incestas cō trahens nuptias post Papæ dispēsationē non perdit bona.*

66 Item frustra disputatur de pœnis secundo nubentium,quia nullę vel raræ seruantur in hac patria consuetudinaria,sed amplectuntur dictū Apostol.1.ad Corinth.6.c.*Mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri sui:ideo in Domino nubat, cui voluerit.* & hæc est etiam dispositio iuris canonici in c. penult.& fi.de secun.nup.aliquæ tamen quæ respiciunt filios ad fauorem, seruantur in patria iuris scripti,per glo.& doctor.in l.1.C.de secūd.nup.& abundè explicat hanc materiā Ioan.de Garronib.doctor Auenion.in suo tracta.desecund.nup.vbi etiam cumulat pœnas secundo nubentium. *Pœnæ secū donubentiū nō seruātur*

67 Abijt in desuetudinē l.si quis. C.de naturalib.liber.& §.quibus.institu. de hæreditatib.quæ ab intesta.deferun.in quibus statuitur naturales legitimari,quando curiales efficiuntur.sed cùm in hoc regno sit magnus curialium numerus,pręcipuè apparitorum,non legitimabuntur per oblationē curiæ:quia cessāte caussa effectus cessabit.c.cùm cessāte.de appel.Chassa. in consuetud. Burgund.in rub. *Des succeßions des bastards* §.3. in glos.ab intestat.numero 11.quia olim vix inueniebantur, qui curijs seruire vellent propter modicum lucrum:hodie,cùm rapinę eorū non puniantur, ditari *Naturales hodie per oblationē curiæ nō legitimātur.*

iſti curiales ſolent: & omnia hi apparitores temerare conſueuerunt.l. defen ſionis.in fi.C.de iure fiſci.libro x.Nam quidam iudices magni fures paruos tuentur: adeò quòd ſunt ſicut medici,quòd impunè etiã interficiunt hũc, ſimul illum,impuneq́ue putant ſe quoque ferre Deo,at arcum ſuum teten dit,& parauit illum, vt iſtos tam impudentes raptores, & fures in profundum mittat,quia conceperunt dolorem,& pepererunt iniquitatem.

Naturales nõſuccedũt ſuis parentibus nec cõſanguineis.

Naturales,quos vulgò baſtardos dicimus,de conſuetudine generali regni Francię,non ſuccedunt ab inteſtato patri,nec matri, vel collateralibus, quæ eſt iuri diuino conſona. Geneſ.21.ca. *Eiice ancillam & filium eius, non erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ*,ſed poteſt habere alimẽta ex æquitate canonica,per text.in cap.cùm haberet.in fi.de eo qui duxit in matrimo. quam polluit per adult.vbi Panor.& Præpoſit. 68

Et ſic non obſeruatur auth.licet.C.de nat.libe.nec auth.ſi qua illuſtris.§. nouiſsimè.C.de ſenatuſcon.Orfic.Nec alij tex.ſimiles,teſte Ioan.Maſuer.in rub.de ſucceſſ.in §.item baſtardus.& §.item naturales.& Benedict.in reper. cap.Raynutius.in ver.& vxorem.nu.709.cum ſeq.de teſta.†Et iſta eſt conſuetudo vniuerſalis in toto regno,quòd baſtardus nec ab inteſtato ſuccedat patri nec matri,nec ex teſtamẽto,teſte Chaſſa.in conſuetud.Burg.in rubr. *Des ſucceßions des baſtards*.§.1.in prin.& glo.ab inteſta. 69 70

Baſtardi non ſuccedunt nec ab inteſtato, nec ex teſtamento.

Baſtardis fiſcus ſuccedit.

Verùm illis baſtardis fiſcus ſuccedit,etiam ſi aliunde bona,quàm à patre quæſierint:imò etiam filius naturalis baſtardi non ſuccedit ei,niſi legitimatus,vel literas naturalitatis habeat in hoc regno, etiam ſi fuerit legitimatus à Papa, adhuc non ſuccedet: quia Papa in terris non ſibi ſubiectis quò ad iuriſdictionem temporalem legitimare non ſolet quo ad bona temporalia.cap.per venerabilẽ.qui filij ſint legiti.ſcripſi in ſcholaſtico priuileg.98.ſi tamen pater aliquid eis donet, ſolet illis præſtari: ſed ſi ſint legitimi filij & naturales baſtardorum ſuccedunt parentibus, & conſanguineis,vt abundè ſcripſi in tracta.de liter.naturali.in ſecundo tomo ordi.Reg. vbi idem dixi in filijs exterorum legitimis & naturalibus,quamuis Benedic. & alij contrà.ſed ibi allego Areſtum. 71

Curator quãdo minori non detur.

Lex, clarum.C.de author.præſtand.non ſeruatur nec l.fin.§.neceſsitate. C.de bonis quæ liber.in parlamentis, vbi non curatur de patria poteſtate: ideo proceſſus non erit nullus ob defectum patris,aut curatoris conſenſum tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt docet Guido Papæ in deciſio. delphinalibus.q.35. Si adultus.& q.50. Quia hæc curia.& q.410. De iure. Benedict.in repetit.cap.Raynutius.in ver.ſi abſque.in 2.de fideicommiſſar. ſubſtitut.nu.50.de teſta.vix conſentio in ciuilibus, ſed in criminalibus ſic,in quibus hodie non datur curator minoribus,in his quæ facti ſunt,quia in his reſpondere iudicibus per ſe habent: ſecus in his,quæ iuris ſunt, vt ad dilationes,ad teſtes quærendos,& ad alia,vt ſuperius dixi. 72

Minor non citatur, ſed tutor.

Item etiam hodie in hoc regno ſeruatur, vt non valeat citatio minoris habentis tutorẽ: ſed tutor erit citandus, iuxta doctrinam Alexand.in l.neque.ff.de in ius vocan. quamuis Bar.contrarium teneat in l.1.§.ſufficit.ff.de adminiſtrat.tuto.vnde cùm minor fuiſſet citatus ad aſsiſtẽdum receptioni teſtium productorum ad futuram rei memoriam,citatio & omnia alia fuerunt 73

Arestum.

runt per curiam annullata, anno 1544. die. 8. Iulij.

73 Si minor factus alienationem ſine decreto factam ratam habuerit, non poterit contra eam venire, vt patet in hac rub. C. ratum tamen habere nõ cenſetur, ſi rem tradiderit tempore, quo erat maior, cùm minor vendidiſſet: vt plenè Barba. docet in c. literis. de reſcrip. imò requiritur ſpecialis cõfirmatio: vt in l. 2. ibidem. requiritur etiam quòd ſpecialis confirmatio fiat inſpectis cognitiſque verbis prioris cõtractus, alioqui ſi quis ratificaret cõtractum tali anno & menſe conſtante inſtrumẽto ſumpto per talem notarium factum, hoc non ſufficeret, nec ratificatio probaretur, per l. vnam. C. ſi in com. eadémque cauſ. in integ. reſtit. poſtul. & ita iudicatum fuit in magno Regis conſilio anno 1543. die. 5. Nouẽb. ſeu circa. Item in l. fi. in illa rub. C. ſi maior fac. dicitur quòd ſi factus maior per quinque annos continuos poſt impletam ætatem, id eſt poſt vigintiquinq; annumerandos, nihil conqueſtus eſt, minimè retractari poſteà alienatio poterit, & deciſio illius legis confirmata fuit areſto Senatus prolato pro D. Archambaudo de Morel, egregio in Senatu aduocato: quãuis hodie ex lege Regia nouiſſima poſſit minor in integrum reſtitutionem ratione minoris ætatis petere vſque ad trigintaquinque annos in aliis: vt patet in rub. de reſtitu. & releuat. in ordi. Reg. artic. 2. in 2. tomo harum conſtitut.

Alienatio minoris quãdo rata haberi poſſit, & quo modo.

74 Authen. nauigia. C. de furt. licet reprobet conſuetudinem in cõtrarium, tamen de conſuetudine generali non ſeruatur. Sed quando fit naufragium dominus territorij occupat illa bona, tanquàm oberrantia, quæ vocãt eſpaues, ſecundum Benedi. in repet. c. Raynutius. in ver. & vxorem. nu. 935. de teſta. vide Chaſſa. in conſuet Burgun. in rub. *Des iuſtices.* in. § 1. & iſtud ſæpius vidi ſeruari in patria mea dulciſſima Montepeſſulani, maximè *Du galion du Rango*, qui in Montepeſſulano poſt ſibi occupata bona præ dolore mortuus fuit. Et illa conſuetudo eſt peſſima, quæ afflictionem afflicto tribuit, contra l. diuus. de offic. præſid. ff. & in foro cõſcientiæ domini illa bona rapientes non ſunt tuti. Ego plus timerem in hoc Dei iudicium, quàm ſcandalũ, licet Bulg. contrarium in ſimili dixerit, in l. in laqueum. ff. de acq. re. do.

Bona naufragorũ dominis territoriorũ applicantur.

75 Conſuetudo Franciæ non ſeruat iuris ciuilis ſolennitatem quò ad teſtamenta, vt adhiberi debeant ſeptem teſtes, iuxta l. conſultiſſima. C. de teſtamen. Sed hodie ſeruatur cap. cùm eſſes. eod. titu. vt teſtamentum valeat coram duobus, vel tribus teſtibus cum parrochiali curato, ſiue vicario illius, ſecus ſi coram alio ſimplici presbytero & duobus teſtibus. capi. cùm eſſes. de teſta. imò etiam in hac ciuitate ſuſtinetur teſtamentum factum coram duobus notariis, & pauca fiunt in hac patria conſuetudinaria teſtamẽta, ſed tantùm codicilli, quia bona ex conſuetudine conſanguineis deferũtur. Ideo qui facit teſtamentum ibi, hæredis inſtitutionem non facit, ergo non eſt teſtamentum propriè, per. § ante hæredis inſtitutionem. de lega. in Inſtit. ſed codicilli, in quibus fiunt legata pia, & alia diſponuntur, & ita viuitur in hac conſuetudinaria patria.

Teſtamẽtorũ ſolẽnitas an ſeruetur & quæ.

76 Benedictus in repetit. cap. Raynutius. in verbo, ſi abſque. in 2. de lega. numero 147. cum ſeq. de teſta. nunquam vidit ſeruari leges puniẽtes inuaſores priuatione iuris, vt quis priuetur re ſua, vel vt ad duplum puniatur: ideo l.

Inuaſores & propria authoritate rapiẽtes bona, quomodo puniantur.

non dubiũ.C.de lega.nec l.Paulus.in.1.ff.ad Trebellian.nec l.extat.ff.quod met.cau.Nec ſeruatur l.meminerint.C.vnde vi.Nec in hoc regno de cõſuetudine obſeruantur leges punientes ad duplum,triplum,vel quadruplũ, vt ſuperius dixi:ſed inuaſores,vel propria authoritate rem accipientes, vel aliter per vim delinquentes,puniũtur pœna arbitraria,ſeu mulcta Regi & parti applicanda:quæ eſt aliquando quadruplo maior,interdum & minor pro delicti modo.& hæc conſuetudo eſt conſcientiæ conformis, quæ vult pœnas dupli,tripli,vel quadrupli in conſcientia non deberi:c.fraternitas. 12. q.2.& ibi gloſ.& docto.in c.ſuam.de pœn.† Tamen pœnam quadrupli vidi 77 in camera computorum Pariſ.obſeruari cõtra theſaurarios:quæ probatur in l.1.&.2.C.de his qui ex pub.rat.pecu.mut.recep.lib.10.ſic docet Frãciſcus Marc.in deciſio.Delphinal.q.201.& ſeq.in 2.parte.& ſcribitur in ordi.Reg. rub.*Des theſauriers*.ord.9.arti.8.& in rub.*Des ſenechaux*.artic.16.

Quadrupli pœna in theſaurarios ſeruatur.

78 Seruatur minimè titulus ff.&.C.ad Trebellia.diſponens hæredem teneri ad reſtitutionem hæreditatis faciẽdam fideicommiſſario,quia in hoc regno de conſuetudine nulla petitur reſtitut.o: cùm mortuus ſayſiat viuum ex conſuetudine generali regni,& in poſſeſsionem ponat etiam fideicommiſſarium,teſte Benedicto in repet.c.Raynutius.in ver.ſi abſque.in.2.de fideicommiſ.ſubſtitut.nu.50.in fin.& ſecundum hoc iudicatur in hoc regno ſecundum eum.ibi nu.85.& in ver.mortuo.in.2.nu.74.de teſtamen.vbi dicit pluries fuiſſe confirmatum areſto Parlamenti, & hanc practicam Nemauſi dicit obſeruari.& vbique in curiis linguæ Occitanæ Ioan. Berber.in viato.iur.in.4.parte rubri.quando petitur hæreditas, in vim ſubſtitutionis. †Plus dicens,quòd omnes viæ ordinariæ agendi & experiendi pro hæredi- 79 tatibus,& ſubſtitutionibus,ac fideicommiſſis,hic quieſcunt: & pro illis intentantur remedia poſſeſſoria:ac ſi hæreditates eſſent aditæ,tranſmiſſæ,aut reſtitutæ,& eſt multum vtile:quia pauper aſſequetur decem diebus, quod olim via ordinaria non aſſequebatur decem annis.& ſic parum obſeruatur l.vna.C.de his,qui ante apertas tabulas. Cùm mortuus ſayſiat viuum.ibidem nume,188.Et ego in hac patria ſemper via poſſeſſoria agi vidi,etiam à fideicommiſſario ſine aliqua reſtitutione.& hoc eſt conforme æquitati canonicæ,de qua Baldus in cap.in præſentia.col.5.nume.31.de probatio.quod recta via poteſt agi,licet nõ ſit facta reſtitutio de æquitate canonica,vt circuitus euitetur.l.dominus.ff.de condictio.indeb.clemẽ.auditor.de reſcrip. quam curiæ Franciæ amplexæ ſunt,etiam in ſucceſsionibus ab inteſtato agitur poſſeſſorio iudicio.

Reſtitutio per Trebellianum fieri nõ ſolet.

Ordinaria agẽdi remedia pro hæreditatibus ceſſant, & dantur interdicta.

De iure,cuilibet dubitanti an bona ſoluendo ſint, necne: licet inuenta- 80 rium intra triginta dies ab eo tempore numerandos conficere: ex quo ſcit delatam ſibi hæreditatem, & poſteà intra ſexaginta dies illud inuentarium perficere debet,ne vltra vires hæreditatis teneatur.l.fin.C.de iure deliber. §.fiat.in authen.de hæred.& Falcid.colla.1.& iſta praxis ſeruatur in patria iuris ſcripti.in hac verò patria conſuetudinaria nullus recipitur hæres ſub beneficio inuentarij,ſi inueniatur alius hæres ſimpliciter adiens hæreditatem.Imò ſolet per literas Regias cõcedi,vt vidi ſemper obſeruari in his regionibus:vt ſi non ſit alius,qui velit ſimpliciter eſſe hæres: quod hic poſsit eſſe

Hæres ſub beneficio inuẽtarij quãdo eſſe quis poſsit.

esse hæres sub beneficio inuentarij. Alibi abundantiùs dicam in tracta. de senten. prouisio. articulo.3. etiam nō fit sine literis examen ad futuram rei memoriam, licet de iure contra l. in lege Aquilia, si deletum. ff. ad leg. Aquil. cap. fi. vt lite non contesta. *Examē ad futurā memoriā non fit sine literis.*

81 Filij duorum fratrum inuicem succedunt hodie in capita, per tex. in l.2. ff. de suis. & in l. lege. C. de leg. hæred. & sequendo opinionē Azonis in auth. cessante. C. de legi. hære. quia quilibet venit ex suo capite, non ex capite patrum: & sic non consideratur stirps, sed cuiuslibet caput. Hanc opinionem probat Zaz. in lib.1. respon. c.7. Et pro hac sententia iudicauit senatus Delphinalis, vt citat Guido Papæ in decis. Delphina. q.134. sed qualiter. Et posteà à Paris. Senatu confirmata anno.1522. die.13. Martij, in caussa Ioannis de Camisal, & eius vxoris, contra Nicolam viduam Gaucheri de Faz. Quod est verum, quando succedunt cum suis cōsobrinis: secus si cū patruis: quia tunc in stirpes, per §. cùm filius. de hæred. quæ ab intest. de fer. in Insti. & ita conciliantur opiniones contrariæ doctorum per d.l.2. ff. de suis & leg. hær. & § huiusmodi. in auth. de hære. ab intest. venien. colla.9. sic etiam fuit iudicatum Paris. anno.1547. die vlti. Iunij, Relatore inclyto viro Do. Anton. Seneton, in supremo Senatu consiliario egregio, inter Hilarium Pastoreau appellantem à *Bailliuo* Carnot, & Petrum le Sec, & eius vxorem. *Filij duorū fratrum an in capita an in stirpes succedant.* *Arestum.*

82 Peregrini si moriantur sine hærede & consanguineis, bona debent tradi de iure episcopo distribuēda inter pauperes: authen. omnes peregrini. C. commu. de succes. quę non seruatur in hoc regno. Nam quando alienigena in eo moritur, siue habeat hæredem, siue non, Rex occupat illa bona iure Albinagij, teste D. Boër. in. §. fi. de testa. in cōsuet. Bitur. & Benedict. in repetitio. c. Raynutius. in ver. & vxorem. nu.1042. cum seq. de testa. & Chass. in consuetud. Burgund. in rub. *Des confiscations*. § 1. nu.38. latiùs alibi dicam. quod non procedit in scholasticis, vt dico in scholastico priuileg. quia bona non acquisierunt in regno: ideo illis, qui non acquisierunt in regno bona, Rex non debet succedere, à cessante ratione. & ita vidi seruari in quibusdā scholasticis mortuis Paris. quare peregrinis succedere Rex non debet, sed eius consanguinei. & fiet inuentarium ex illis bonis, & reseruabuntur consanguineis. imò vt scribo in tracta. de liter. nullita. filij legitimi succedūt exteris etiam sine literis naturalitatis. in.2. tomo constitu. Regiar. *Bona peregrinorū cui applicari debeant.*

83 Titulus de vindicta & libertate non seruatur in hoc regno, nec omnes leges loquentes de seruis in hoc: quia non habemus in hoc Franco regno seruos. Bar. in l. hostes. de capti. ff. Boër. in. §.1. de consuetud. iuris status personarum. Tamen trahi possunt illa iura ad filiosfamilias, cùm illis æquiparentur l. cum filiofamilias. de leg.1. ff. Bar. in l.1. ff. de vulg. Bauer. in d.l. cū filiofamilias. scripsi in l.3. in fi. de verb. signific. *Iura loquētia in seruis ad filios et monachos trahuntur.*

84 Item ad monachos extendi possunt, cùm seruis æquiparentur: glos. in l. Pedius. in fi. ff. de recept. arbit. Bar. in l. cùm fundus. §. seruū. de reb. creditis. Patruus meus Iacob. Rebuf. in l. cùm professio. C. de mune. patrim. libro.10. Innoc. in c. cùm olim. de censi. Intellige in casibus, in quibus possunt conuenire, & eadem ratio est. & casus in quibus æquiparantur serui, monachi, & filijfa. & differant, latè tradit Marc. Anto. in repe. ad l. cum filiofa. ff. de leg.1.

Areſtis quando iudicandum ſit.

Legibus nõ exẽplis iudicare iubentur iudices, in l.nemo.iudex. C. de ſen 85
tẽ.vnde Plato ſic dicebat, Ε πιστήμῃ γὰρ οἶμαι δεῖ κρίνεσθαι ἀλλ' οὐ πλήθει, τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι,hoc eſt,iudicandum eſt ſecundum ſcientiam,non multitudinem quicquid rectè iudicari debet.imò areſta lata in vna cauſſa, producta in alia cauſſa,non inducunt neceſsitatem ſic iudicãdi:vt teſtatur Boër. in addit.ad Bened.de Plombi.in l.an apud.ff.de manu.vind.quia facta & caſus non ſolent omnino eſſe ſimiles:ideo conſiliarij,qui vident areſta lata à prædeceſſoribus,ſi ritè lata eſſe videant,& ad deciſionem iuris,ea ſequi debent,per c.in cauſſas.de re iud.alioqui ſi cauſſa non ſit ſimilis,non debet iudicari ſecundum primum areſtum,vt d.l.nemo.ſcripſi in gloſ.concordat. in verbo,ſummas.in prin.ego tamen ſæpius admirari ſoleo illorum placita tanquam diuina:nam integrum eſt iudicium, quod plurimorum ſentẽtiis confirmatur.c.prudentiam.de offi.deleg.

In modicis quomodo ſit procedẽdum.

Item l.fi.cum authẽ.ibi ſita ibidem,in hoc ſeruatur regno, vt in cauſsis modicis & vilibus iudices non debeant ſcripta partium requirere,nec recipere.ſed ſi quis petat decem ſolidos: in primo termino reus confitebitur, aut negabit:ſi confiteatur,condemnabitur.ſi neget, actor in prima dilatione & modica producet teſtes,qui etiam à iudice ſedente interrogabuntur: & ſi dicant illud eſſe debitum,iudex condemnabit ſine alio proceſſu, aliàs abſoluet reum.Et anno.1544.die.27.Maij,fuit prolatum areſtum contra iudicem Nyorti,qui pro quinque ſolidis partes ad ordinarium proceſſum receperat:vt ipſe perſonaliter compareret reſponſurus procuratori Regio: & proceſſus irritus factus fuit,& omnia acta annullata,præceptũque omnibus iudicibus factum,vt decæterò in modicis cauſsis proceſſus non facerent,nec reciperent:imò reſeruata fuit eodem areſto partibus actio cõtra aduocatos,& procuratores,qui iſtos proceſſus facerent,iuſſæque ſunt partes à lite diſcedere ſine mulcta & expenſis.quod dicimus, *Les parties ſont miſes hors de cour & de proces.* & puto modicam in hoc rem dici,quãdo in proceſſu & ſcriptis plus partes exponerent,quàm res principalis valeret,per l. mediterraneæ.vbi Bar.C.de anno.& trib.lib.10.& aliàs arbitrio iudicis,per c.ſtatutum.§.inſuper.vbi glo.de reſcrip.in.6.facit l.diuus.ff.de bo.dam.

Areſtum.

Intereſſe ſingulare vix exigitur.

Intereſſe ſingulare vix exigitur in hoc regno: ſed hodie cõtenti ſumus 86
intereſſe communi,vel cõuento,vt plenè ſcripſi in repe.l.vnicæ.C.de ſent. quæ pro eo quod inter.in gl.ſubtilitatẽ.vbi in nouis addit.adduxi areſtum & legẽ Regiam,per quam apparet intereſſe cõmune fructus,& alia exigẽda eſſe,non quanti plurimi fuerunt:ſed quanti communiter valuerũt in illis annis,vt anno.1536.frumenti ſextarius fuit venditus duodecim libris cõmuniter:ſed.15.aut.18.quanti plurimi cõdemnabitur debitor ad duodecim libras:& ſic fuit iudicatum in hoc ſenatu anno.1520.die.4.Decembris.

Areſtum.

Per appellationem etiã contra actũ nullum nobis prouidemus.

Hodie ſi contra abſentem non contumacem feratur ſententia,oportet 87
ab ea in hoc regno Franciæ appellare à die notitiæ: alioqui per viam nullitatis non reciperetur quis agendo:quanuis l.ea quæ.C. quomodo & quan. iud.cõtrarium ſtatuerit.& regulariter in hac patria ſemper nobis prouidemus per appellationem,etiam ſi ſententia,vel actus ſit nullus, licet contrarium ſit de iure,ſed ita ſeruamus,vt abundantiùs dicemus in rub.de appel.

Ordo

88 Ordo positus in glos.l.prolatam.C.de senten. non obseruatur in parlamentis huius regni teste Guido Papæ,in decisi.delphinal.q.58.de stylo & q. 369.quæ sunt caussæ, nec in curiis secularibus regni, quia quælibet curia suum habet stylum teste Boër.in § 11.de iurisdic.om iudic.in consuet. Bitur.Imò ordo exercendorum publicorum iudiciorum capitalium, in vsu esse desiit.l.ordo.ff.de publ.iud.quæ lex bene seruatur in hoc regno,in quo omnia crimina extra ordinem promouentur,vt asserit Benedict.in repe.c. Raynutius.in verb.mortuo.1.nume.202.cum seq.de testam. *Ordo positus à iure in caussis decidendis nō seruatur.*

89 Hodie iudices in hoc regno Franciæ,debent verbis Gallicis suas proferre sententias,non Latinè nec Græcè,vt ait l.iudices.C.de sentent.& hoc cauetur lege regia.rubr.*que contractz, testamentz sentences,& tous autres actes seront faictz en Francoys.*si tamen in sententia essent aliqua verba Latina,non ob hoc vitiaretur sententia.argumen.l.Imperator.ff.de statu hominum. *Sententiæ & alij actus verbis conscribi debent Gallicis.*

90 In executione rei iudicatæ non seruantur iuris solennitates scriptæ in l. à diuo Pio.ff.de re iudic.vt primò mobilia capiantur,postea immobilia,demum nomina.sed liberũ est etiam ab immobilibus inchoare:vt plenè scripsi in trac.de liter.obliga.artic.11.nec qui distulit vltra quatuor menses pecuniam ad quam fuit condemnatus soluere ad vsuras centesimas, vel alias condemnatur, sed ad mulctam cōdemnari solet debitor,qui per cauillationes distulit,vt est in ordina.videre. Nec seruatur l.eos.C.de vsur.rei iudi.vt iudices quatuor menses præstituant condemnato in actione personali:sed pro rei qualitate,quantitate,& personarum obsequio tempus arbitrantur, vt scripsi in interpreta.l.si debitori.ff.de iudic. *Solennitates iuris in executionibus non seruantur.*

91 Nunquam vidi seruari quod miles,patronus,socius,& aliæ personæ descriptæ in l.sunt qui cum seq.ff.de re iudic.non damnarentur in totum: nō deducto egeat vel non : sed insolidum executionem vidi fieri contra illas personas extra tamen parentem. *Miles, socius, & aliæ personæ an teneantur vltra quā facere possunt.*

92 Item non seruatur rub.de popula.act.in hoc regno,quia nullus priuatus in hoc regno populares prosequitur actiones quoad interesse publicũ, sed tantũ procurator regius.verum interesse priuatũ pars prosequi potest, vt alibi abundantius scripsi in d.l.vnic.C.de sent.quæ pro eo quod interest. *Populares actiones procurator regius prosequitur.*

93 Authen.hodie.C.de appel.statuens decem dies ad appellandum & alia similia iura non seruantur.quia auditur quis appellans aliquando post decē annos,& viginti,vt vidi seruari in hac patria,& solet inferi quòd à tempore quo peruenit ad notitiam,vel quo fuit consultus,se appellare debere, appellauit,per c.concertationi.de appella.in.6.vbi tempus tantum currit à die notitiæ,nec vidi admitti partem volentem probare ipsum sciuisse,quia in literis appellationis solet concedi,vt valeat appellatio, licet ilico non appellauerit:nec intra decem dies,& sic releuatur de ilico (vt dicunt practici)in literis appellationis. *Appellatio recipitur à die notitiæ.*

94 Item non seruatur l.fi.C.quando prouoc.non est necesse. vbi non debet quis appellare ob omissam condemnationem expensarũ,quia hodie in regno Franciæ contrarium seruatur,vt vidi in Forensi iudicio quotidie fieri, probatur in c.significauerunt.vbi Panor.de exceptio.Aufre.q.358. *Appellare licet ob condemnationē expensarũ omissam.*

95 Quanuis in l.per hanc.C.de tempor. appella.permittatur non allega-

tum in caussa principali, in appellationis caussa allegare & probare, & facta noua adducere. Tamen in hac patria non licet sine literis regiis, vt vidi in Forensi iudicio, & si illa adducta nihil seruiant proposito: sed calũniæ caussa forte differendi fuerint proposita: tunc ad mulctam sexaginta librarum Paris. condemnabitur impetrans literas: vt noua facta proponat, vt patet in rub. de liter. reg. in ordinatio. reg. Solet tamen per senatum moderari. Rubr. †C. quomodo procurare non est necesse: non seruatur in hoc re- 96
gno: quia necessaria est appellatio etiam in casibus vbi sententia est ipso iure nulla, & potest quis appellare ab eo tempore, quo per consiliũ sciuit sententiam nullam esse: vt superius dixi.

Appellans tenetur hæredes appellati citare sed non è cõtrario.

Si appellans moriatur, tenentur successores prosequi caussam appella- 97
tionis: vt in l. 1. & per totum. C. si pendent. appellat. mors interuener. sed nõ tenentur rei citare istos successores ad reassumendum processum: sed quãdo appellatus seu intimatus moritur, tenetur appellans hæredes citare ad reassumendum armamenta caussæ & processum, vt in stylo parlamẽt. rub. de adiournand. hæredi. mortuo. post interruptionem: tamen nõ tenetur hæres reassumere processum: vt censuit Senatus anno 1537. die. 4. Iunij. contra quendam qui citauerat hæredes sine literis regiis interruptionis, & hoc vocabulum arramenta caussæ, puto esse corruptum ab ignaris, quia debent dici armamẽta caussæ, id est munimenta: de quo iurisconsʃ. in l. Marcellus. §. 1. ff. de rei vendic. vel potest dici rementa caussæ, id est remanentia. citatur autem hæres, vt in caussam eo statu, in quo remansit, suscipiat: & vulgò dici solet: *à prendre ou delaisser les armemens, reemens ou esremẽs de la cause*, id est. *prẽdre la cause és remanens, ou prẽdre les armens*, id est, *munimens de la cause*. vel per syncopam, *armens de la causse.*

Arestum.

Armamenta caussæ nõ arramẽta.

Appellatio vnius nõ prodest alteri.

Item non obseruatur rubric. C. si vnus ex plurib. appellat. vbi in l. fin. ap- 98
pellatio vnius prodest alteri, quod non seruat praxis Franciæ, ideo oportet in hoc regno, quod quilibet appellet, alioqui non poterit iuuari appellatione alterius: etiam quoad expensas voluntariè factas, quas non poterit is, qui non appellauit, petere vel alio medio appellationis alterius, vt censuit Senatus. 15. die Maij. anno 1544. contra quendam petentem expensas voluntariè factas ratione appellationis emissæ à procuratore regio: tanquam ab abusu. Si tamen appellans obtinuerit, & in eadem caussa ego eram coram inferiore condemnatus, postea per supplicationem porrectam parlamento petam arestum declarari executorium quo ad me, & mihi prodesse: & respondebitur vt citetur pars, quæ postea citata interrogabitur: an alias defensiones habeat contra me, quas si non allegauerit, & probauerit, declarabitur executorium arestum ad meam etiam vtilitatem, licet non appellauerim: ita vidi in praxi seruari, contra cap. ex parte. de rescript. & alia iura huic similia.

Arestum.

Omni appellationi deferri solet.

Parum in hoc regno seruatur titulus. Quorum appellatio. non reci- 99
piant. cum in eo omni appellationi deferatur ob superioris reuerentiam: nisi sententia sit per ordinationem executoria. gloss. in. §. primo, in versicul. iniusta. de friuo. appella. in prag. & in stylo parlament. in prima parte rubr. Quorum appellatio, non recipiant, dicam forte infra latè in rubric.

De

De sente executor.

100 Imò non recipitur in hoc regno renunciatio appellationis in criminalibus, quia non auditur perire volens: l. nō tantùm. ff. de appellatio. Felin in c. si diligenti. de foro competenti. scripsi in tracta. de senten. executor. in præfa.

Renunciatio appellationis non recipitur in criminalibus.

101 Non seruamus l. vnam. C. si de momen. posses. fuerit appel. prout eam intelligunt Docto. sed sententia super possessione, quam recredentiam vocamus, sortitur effectum, & exequitur non obstāte appellatione: vt scripsi in tracta. de senten. executo. arti. 5. glo. 3 nec Franciæ practici noscunt rub. vtrobi: cùm vsus illius longè absit à curijs Galliæ.

Sententia possessoria executioni mittitur.

Non mittuntur actores propter reorum cōtumaciam in possessionem bonorum, sed praxim docebo in rub. *Des defaux & contumaces*, & sic in sua specie non seruatur titulus ff. quibus ex caus. in posses. eat. nec titulus, de bonis author. iudi. possid. maximè in beneficialibus non fit missio: c. vnic. de eo qui mittit. in posses. c. olim. de rescrip. vbi Doct.

Missio in possessionē ob cōtumaciam nō fit.

102 Senescit in hoc regno titulus, de reuoc. his quæ per fraud. aliena. sunt: sed per literas regias nos impetrare solemus, vt nobis licet reuocare alienata in fraudem. & ita vidi seruari. & idem, quando vis reuocare donationem per tit. de reuocand. dona. quanuis de iure sine literis hoc fieret.

Alienata reuocare per literas licet.

103 Pignorum materiam aliter etiam seruamus. nam aut is, qui pignus dedit, est præsens, & præstituto die non soluit: & tunc cōuenitur coram iudice: & cōcluditur contra eum, vt debitum soluere habeat, aliâs permittatur parti vendere pignus: qui debitor si non soluat, iudex permittit pignus vendi: licet non sit facta alia denunciatio: iuxt: l. si conuenerit. ff de pig. actio.

Pignoris venditio quomodo fiat.

Si verò sit absens longa absentia, & domicilium habeat, etiam sic citabitur, & procedetur in eius cōtumaciam. si verò domicilium non habeat, & longa absentia sit, tunc iudex permittet vendi pignus cautione indemnitatis à creditore recepta. nec seruatur solennitas posita in l. fi. C. de iure dominij impetrando.

Non scribam hîc de exceptionibus dilatorijs, in quibus practici ad fines non procedendi concludere solent: quia abundè docui in tracta. meo exce. in quo dixi iudices ex tempore iudicare debere, super his except. nisi probatio requireretur propositi forte priuilegij, vel facti, allegaui arestum in hoc Senatu prolatum anno 1544. die 1. Decembris.

Super dilatorijs exceptionibus ex tempore iudicandum.

Arestum.

104 Licet de iure donatio vltra quingentos solidos non valeat sine insinuatione. l. sancimus, & l. fi. C. de dona. Tamen hodie de cōsuetudine non fit insinuatio. D. Boër. in § fi. de dona. in cōsuetud. Biturig. tum quia communis inoleuit practica, quòd iuramentum apponatur in omnibus instrumentis. Berber. in viato. iur. rub. de donatio. versi quod autem. ibi cessat. Et iuramentum facit cessare insinuationē. D. de Petrucia, in suo solenni tract. de virib. iura. in 12. effectu, sed per arestum senatus Paris. fuit prohibitum, ne notarij iuramenta in instrumētis describerēt, imò hodie per legem regiam nouissimam omnes donationes in hoc regno insinuari debent: vt est rub. *Que toutes donations seront insinuées*, & hæc insinuatio oportet, quòd celebretur coram iudice laico: l. consulta. C. de testa. & Bened. in repetit. c. Raynutius.

Insinuatio hodie in omnibus fit donationibus.

Iuramenta in instrumētis describi nō debent.

in verb.& vxorem.nume.421.de testa.& in verb.testamentum.in 3.nu.37. & in d.ordi.scripsi coram quo iudice.

Accusare quo ad pœnam criminalē nō potest pars sed regius procurator.

Regnicolę non obseruant titulum de accusatio.quia nullus accusat ex tra procuratorem regium ad pœnā publicam,& criminalem,nisi pro suo tantùm interesse,& sic nec seruatur titulus ad Turpillia.cùm nō desistat, qui non incipit.& ille titulus punit desistētes,& l.destitisse.ff.de iudic.nec tit.de abolit.genera.præbens abolitionem accusanti: quia non est necesse impetrare,vt posit desistere,cùm non posit accusare.& hoc esse institutum asserit,tum ne potentiores opprimant,& vexent tenuiores & innocentes:quod sæpe faciunt:l.j.C.ne lic.potent. tum ne inuidia & rancor inter regnicolas oriatur. Benedict.in repet.c. Raynutius.in ver.mortuo.in primo,nu.200.cum seq.de testa. 105

Ideo non audiretur pars volens concludere ad pœnam capitis contra alium,vel ad aliam corporalem, puta fustigationis: quia hoc reseruatur procuratori regio,qui in Frācia magnus est magister. Vtor verbis Io.Fab. in §.fi.de excep.in Institu.

Filijs in crimine læsæ maiestatis reseruatur legitima & successio.

Filij delinquentium in crimine læsæ maiestatis non puniuntur in hoc regno pœna cōstituta in lege, quisquis.§ filij verò.C.ad l.Iul.maie.Sed eis reseruatur legitima in bonis patris,succedūtq; alijs cōsanguineis,& extraneis, nec efficiūtur infames, sed suos quisq; patitur manes, verbis vtar Verg.li.6.hoc probat D.Boër.in tra.de seditio.in sexta præsump.in fi.Ego tamē vidi curiā ad alimēta portionē reliquisse ipsis:& nō aliud:sed in reliquis nō puniūtur:imò datur etiā gratia, & remissio in hoc crimine ex plenitudine potestatis Regis:vt quādoque vidi: licet de iure secus† Apud Gallos nō seruatur in hoc titulus ad leg.Iul.de vi public. disponēs nō esse licitum arma domi habere, quia Galli reputāt magnū honorē,si aulā diuersis armorum generibus ornatam habeant,teste Petro Iacob.in sua practica,in rub.de actio.legis aquil.in q.vlt.plus addēs,quòd licet quis in Francia reperiatur cū armis,nō punitur illa lege Iul.sed auferētur ei arma,nisi sit nobilis,vel apparitor:vt etiā docet Io.Fab.in §.illud.inst.mād.& ita vidi obseruari.& Guido Papæ, q.422.in decis.delphinal.Io. Berber.in viato.iur. in rub.de lege Iulia.Sed Itali post prohibitiones,arma portātes sępe condēnant, *à l'estrapada*. De his armis vide quæ scripsi in l.armorū.ff.de verb.sig. 106 107

Arma an liceat domi habere.

Adulteri quom do puniantur.

Nunquam auditū fui, quòd adulteri in hoc regno punirentur pœna iuris:& ideo non seruatur totus titulus,ff.&C.ad legem Iul.de adul.teste Ioan.Fab.in §.ex non scripto.col.5.versi.sed quæritur an consuetudo.Institu.de iure natural.& l.1.col.penult.C.quæ sit longa consuetudo.imò de facto reputatur industria,secundū Fabr.in §.item lex Iulia. institu.de publi. iudi.sed aduocatus,qui hoc in curia allegauerat,ad mulctam fuit condēnatus:vt est in arestis Aufrer.descriptū,& Berber.in viator.iur.rub.ad legem Iul.de adulter.dicit se ignorare vnde hic abusus processerit:vt adulteria nō puniātur,nisi vt Clodius nolit accusare mœchos,& Petr.Iacob.in sua practica in libello de iurisdictione,versicul,de bassa iurisdictio.D.Boër.in consuetudi.bitur.in §.24.rubric.de iurisdictio.omnium iudic.& Benedict.in repetit.c.Raynutius.in verbo cuidam Petro.nume.63.de testa.plus 108

dicens

dicens fuisse prolatum arestum Paris.quod non possit procedi contra adulterum,nisi vxor,vel maritus conqueratur cessante violentia,quia tot essent forte puniendi,qui ab aliis,qui rari essent,puniri non possent.gloss.in pragmac.sanctio.in titul.de public.concubinar.in fin.imò in quibusdam Siciliæ partibus, vltimus qui sponsam cognoscebat, erat verus maritus: vt narrat Diodor.Siculus.lib.6.de antiquo.gest.& erat cõsuetum olim in quibusdam Aluerniæ locis:quod dominus loci prima nocte dormiret cum sponsa: & posteà maritus non tantum laborabat ad aperiendum seras iam apertas. Andreas Tiraquel.in tractatu de legib.connubialib.fol.141.vbi multa citat. vide& Chassa.in consuetud.Burgund.in rubri.*des iustices*,in verb.*& droict d'icelles*.numero.46.& ego de hoc in tracta.de exceptio.vbi etiam de aresto *des ribaux mariez*, sic vulgo nuncupato, & in curia prolato abundè scripsi: vbi ostendo hanc maledictam corruptelam contra ius diuinum non valere & iudices nolentes adulteros punire litem suam facere: & quod coniux per adulterium perdat communitatem,scribo in artic.3.gloss.1.de sentent. prouisio.inferius.

109 Pœnam præstitutam,in l.vna.C.de his qui parentes vel liberos occiderunt:non seruant iudices Galliæ, cùm sit difficile reperire viperam. Igitur parricidam vltimo supplicio afficiunt:&sufficit pœnam mortis imponere, cum qualitate tamen maiori,quàm pro homicidio simplici teste Berbe.in viator.iur.in rubric.de parricid.versic.hodie.& sic vidi seruari. *Parricida quomodo puniatur.*

110 Item cum pœna legis Corne.de falsis,sit in libero homine deportatio §. item lex cornelia:institut.de public.iudic.Tamen de consuetudine generali non imponitur,sed iudicis arbitrio relinquitur.Alber.de Gandino in tract. de malefi.in rubr.de falsar.versi.sed hodie. & lex regni vult falsarium iudicialẽ pœna mortis damnandũ in rub.*des faux tabellions,notaires & tesmoins*, alium arbitrio iudicum dimittunt puniendum:vt ibi scripsi. *Pœna falsi quæ sit.*

111 Naturales tantum æquis auribus audiant.l.vnam.C.de mulieribus, quæ seruis propriis se iniunxerunt,dicentem bastardos esse infames, quod trahunt doctor.ad omnes. Lanfranc.maximè in repetitione.l.admonendi.col. 21.ff.de iureiurand.Sed ego dicerem eos tantum infames, qui nascũtur ex domina & seruo,& sic loquitur rub.& l.si qua cum seruo,ibidem, dum dicit ibi filij etiam quos ex hac conuentione habuit, licet hactenus forte fuerit illa lex perperam intellecta de omnibus bastardis:& hoc probat consuetudo Franciȩ,secundum Guido.Papæ in decis.delphinal.quæstio 5080,an bastardus:vbi dicit illos seruare nobilitatem generis: & portare nomen, & arma domus: barra tamen transuersa incipiente à sinistra parte altitudinis, & descendente ad dextram: vt refert Chassa.in consuetud.Burgund.in rubric.*des successions des bastardz*.§ 3.nume.21.& in rubri.*des retraictz*.§ primo. gloss.*le plus prochain*, numero.7.in additio. & in cata.glor.mundi.in prima parte conclusi.24.& in.15. considerat.11.partis. Benedict.latè in repetition. cap.Raynutius.in primo verbo.de cler. & ibi dixi aliquando legendo Tholosæ illud,cap.de testa.ne filius portet iniquitatem patris, & ne filius pro patre teneatur: contra rubric.C.ne filius pro patre. Nec refragatur cap.si gens Anglorum.56. distinct.quia non probat illos esse infames, sed non es- *Naturales qui sint infames & nouus intellectus ad d. l.vnam.*

ſe honorabiles,ſicut ſunt legitimi,& eos ignobiles dicit:tamen Franciæ cõ ſuetudo eos facit nobiles: ſed non quo ad ſucceſsionem: vt ſuperius dictum extitit.

Sepultura in loco prophano fieri non debet.

Rubr.de ſepulchro violat.& eius pœna deſuetudine eſt aboleta: de qua in l.1. C. de ſepulchr: violat.& l.3. per totum. ff.illo titul.cùm habeamus hodie cimeteria, & nullus poteſt ſibi eligere ſepulturam in loco prophano.capit.fraternitatem, de ſepult.& ſic non ſeruatur §.religioſum.inſtitu.de rerum diuiſio.Berber.in viato.iur.in prima parte rubr.de ſepulchro violat.vide D. de Ripa.in tracta.de peſte.fol.67.vbi concludit interdum quem poſſe cogi ad ſepeliendum mortuum peſte. 112

Lex viſcellia correcta

Ad legem viſcelliam titulus non obſeruatur in hoc regno,cùm non habeamus ſeruos, nec libertos:igitur aduocatus illũ oculo toruo reſpicit: lex enim viſcellia libertinæ conditionis homines perſequitur: ſi ea quæ ingenuorum ſunt,circa honores,& dignitates,auſi fuerint attẽtare,vel decurionatũ arripere,niſi iure aureorũ annulorũ impetrato à principe ſuſtẽtẽtur: in curiã autẽ ſe immiſcẽtes,damno quidẽ cum infamia afficiuntur.d.l.vna. 113

L.vna.de Niliagger. non ſeruatur.

L.vna.C.de Nili aggeribus non rumpend.eſt localis, & non ſeruatur in hoc regno,teſte Iacob.in ſua practica,rub.de cõdict.ex lege.inſti. de actio. §.quadrupli.fol.121. 114

Omnes torturæ in hoc regno ſubiiciũtur delinquentes. Areſtum,

Inualuit conſuetudo contra. l. milites agrum.& l. Diuo Marco.C.de quæſtio.& l.omnes iudices,de decurio.libr.10.dicentes Comites, Barones, doctores,ac milites non ſubiici torturæ:hodie in hoc regno moribus receptum eſt,vt omnes caſu exigente torqueantur:ita fuit prolatum areſtum Pariſ.anno 1385.quo fuit prohibitum magiſtro Clemẽti de Ruillac,aduocato,& aliis,ne decætero illa iura allegarent,tanquam in hoc regno nõ recepta,ita habetur in ſtylo parlament.in.4.parte areſto.16.item in parlamẽto & in quæſtio.per areſta.q.41.primo fuit facta.& Benedic.in repetit.cap. Raynutius.in verb.teſtamentum,in primo nume.48.in additio.& in verb. mortuo:in primo nume.222.de teſta.quia reatus omnem honorem excludit.l.1.C.vbi Senator.vel clariſſ.& maliciis hominum eſt obuiandũ.l.in fundo.ff.de rei vendic.c.ſedes.de reſcri.Etiam mea memoria fuit prolatũ areſtum Tholoſæ contra filium capitularij, qui cum præfecto vigilũ Guiſot multa nephanda commiſerat,ſi bene recordor,vt torturæ ſubiiceretur nõ obſtante priuilegio,quod allegabat,eo quod capitularij filius: ſed defertur his dignitatibus decoratis,in hoc:quia maiora exiguntur indicia, quàm in aliis antequam torqueantur. 115

Condemnatus maieſtatis & falſæ monetæ appellat.

Non ſeruatur l.1.C.de falſa monet.in Francia:in eo quod dicit condẽnatum falſæ monetæ non poſſe appellare. Nam regulariter in Francia condemnatus etiam maieſtatis appellat:& recipitur eius appellatio, vt vidi in curiis ſeruari dummodo nõ ſit à Rege,vel à ſuprema eius curia, vel à latrũculatore,quem præpoſitum Mareſcalium vocant condemnatus vel ordinatio appellationẽ prohibeat, vel niſi ſit condemnatus à iudicibus à Rege ad hoc datis,vt ſæpius fit. 116

Laicus cũ clerico delinquens à iudice laico punitur.

Nemo laicus delinquẽs cum clerico in hoc regno ſibi blandiatur,vt remitti debeat ad iudicem eccleſiaſticum propter clericum ratione coniun- 117

ctionis

ctionis,& absurditatis vitādæ,quia vnus iudex vno modo iudicaret,alter aliter:vt scribitur in rubr.ff.de quibus rebus ad eundem iudicē eatur.per totū:vt fieri debere firmant doct.maximè Ias.in l.nulli.C.de iudic.& decisio.Neapo.354.& Chassa.dicit se vidisse hoc seruari Mediolani in §.quinto.gloss.*s'il n'a grace.*numero 70.Tamen ego semper vidi in Francia seruari,vt si clericus & laicus committant aliquod maleficium simul,vt laicus ad iudicem laicum remittatur,clericus ad suum iudicem ecclesiasticū,& nuper hoc seruauit Senatus in sacrilegio facto in templo diui Honorati Paris.Nam laici qui adfuerūt illi furto suspēsi fuerunt,clerici verò ad officialem remissi:sed in ciuilibus seruari potest rubr.de quibus rebus ad eundē iudicem eatur.& l.cognitio .ff. de liberal. causs. & d.l.nulli.vt plures de vno negotio ad eundem iudicem ire debeant:sed nō in criminalibus,quia crimen non debet alicui priuilegium dare, sed potius excludere:per l.primam.C.vbi Senato.vel clarissimi.

118 Item in criminalibus rarò fiunt iudicia absolutoria, in hoc Senatu Paris.secus in senatu Tholosano,sed hic Paris.si quispiam informationibus præcedentibus captus fuerit,si crimen plenè probatum non fuerit,& indicia sint ad torturam sufficientia,torquebitur:& si nihil dicat,non absoluetur:sed solet adhuc in carceribus longo tempore detineri,& expectari,an aliqui testes veniant contra eum,& an informationes aliȩ deferētur.quòd si nihil aliud contra illum captum probatum fuerit,solet simpliciter elargiri vel cautione data,de se reprȩsentādo quoties fuerit requisitus,sub pœna conuicti & confessi,& aliâs non absoluitur:alioqui si simpliciter absolueretur,condemnandus esset procurator regius:qui eum malè prehendit, etiam fieret fortè postea probatio:& illa absolutoria faceret ius: ideo non posset postea puniri reus absolutus,quia reus exceptione rei iudicatȩ se iuuare vellet:vt per totū titul.ff.de exceptio.rei iud.ideo hȩc superior praxis est in hoc senatu vsitata : & interdum multos opprimit innocentes scalor carceris.nec posset dicere iudex laicus post absolutionem deceptum sicut iudex ecclesiasticus in caussa matrimonij,& alijs caussis priuilegiatis cap.tenor.& cap.lator.de re iudic.&ita dicitur in summa Ioan.Botelier. in secunda parte,quamuis in criminalibus sententia non transeat in rem iudicatam quo ad procuratorem regium probationibus aduenientibus,secus in parte ciuili,vt censuit Senatus anno 1540. die 8.Ianuarij.Item obedientia Gallorum non seruat.l.prohibitum.& l.defensionis.C.de iure fisci: libr.10.sed si magistratus grauat, vel apparitor,pars appellat ,imò si pars resisteret puniretur.

Absolutoria iudicia rarò fiunt in criminalibus.

Arestum.

119 Insuper voluerunt quidam regales fauentes Regibus, & principibus, rubric.C.de pœnis fiscal.creditores præferendos dicere,nō habere locum: sed Regi potius soluendum esse,quàm creditoribus:contra l.non puto.ff. de iure fisci:& contra id quod censuit Senatus anno1306.die 5.Martij.vbi fuit condemnatus Colinus Gangā ad vnam mulctam parti & Regi alteram:tamen fuit dictum quod prius solueretur mulcta parti,quàm Regi, hoc pro Petro Dabuet consiliario , & Ioan. *du val.* eius famulo , quod non facerent nunc quidam iudices timidi , plus principibus fauentes

Creditores præferendi sunt fisco.

Arestum.

quàm Deo.alia multa hîc deſcriberem egregie lector, quæ ne faſtidium tibi pariam,reijciam ad alia ſcripta mea,tam ſuper alijs ordinatio.quàm etiam ſuper titu.de verbor.ſignificat.Iſta interim ſi lubet boni conſules:& quia ad intellectum harum conſtitutionum,quædam axiomata, ſeu regulæ ſe offerunt,ob id non erit tibi moleſtum,ſi illas nunc adijciam ad probandum multa,quę in ordina.erunt neceſſaria.

Lex & ordinatio cũ agitur de peccato canoni cedit.

Prima eſt,Vbicunque in ſtatutis,ordinationibus, & conſtitutionibus,agitur de peccato,ſeu vertitur periculum animę:ſtamus iuri canonico,etiã in foro ciuili:& tunc lex,vel ordinatio,& conſuetudo,atque ſtatutum,cedit canoni.cap.fi.de præſcriptio.gloſſ.not.in c.poſſeſſor.de regu.iuris,lib.6. Bartol.& alij in l. priuilegia.C.de ſacroſanct.eccleſijs.Panor.in capitul.nõ ſine.col.2.& Imol.in c.ex parte.col.ſecunda. De arbitr.c.ad noſtram.col. prima.de probationi.c.cùm eſſes.in princip.de teſtam.c.peruenit.de adulter.capit.1.de oper.no.nunciatio.Alex.conſil.lix.viſo inſtrumento.col.3.in primo volumine. 120

Ordinatio quomodo reformãda.

Imò vbicunque ex rigore iuris ciuilis,vel conſuetudinis,ſeu ordinationis,reſultat manifeſta iniquitas:vel euidens læſio partis,non debet ſtari illi deciſioni,ſeu ordinationi,ſed debet per eccleſiaſticum iudicem etiam in foro ciuili emẽdari.glo.& Archid.in ca.à iudicibus.2.q.6.Ioan.And.& alij in cap.2.& capit.expoſita.de arbit.Bald.in l.ſi ſeruus pluriũ.§ fina.ff.de lega. 1.ſic conſuluit Ioan.de Ana.conſ.80.viſis.col.vlt.ſcripſi in rubric.de conſt. in concorda. 121

Ratio eſt quia omnis anima eſt Papæ ſubiecta.c.nouit.de iud.c.ſi Imperator.96.diſtinct.tanto enim altiores ſunt canones legibus in hoc,quanto cœli gubernacula diſtant à mortalibus:& tantum diſtant ſacri canones à legibus mundi,quantum perpetuum diſtat à corruptibili.Bal.conſi.464. quædam ſcriptura.in fi.in primo vol. 122

Leges in hoc non dedignantur ſacros canones imitari.c.clerici.de iudic. c.fi.de ſecund.nupt.& tunc poteſt iudex ſecularis compelli,vt canones ſeruet.c.licet mulieres.de iureiuran.lib.6.licet hodie luna ſit ſupra ſolem, quod valde turbat & aſtrologos,& alios penè omnes. 123

Leges obuiantes iuri diuino non ſunt leges, ſed peſtes.

Item leges ſeu ordinationes iuri diuino obuiantes , non ſunt leges:ſed peſtes,& fæces.Panor.in dic.cap.ad noſtram.& ideo aliqui caſus,qui de iure ciuili ſtatuti ſunt,à iure diuino abrogati ſunt:& peccaret qui eos ſeruaret, quos ſcribit Florent.in prima parte ſuæ ſummæ.titu 18.§.4.de lege ciuili.Et de Vtino,in ſermo .quadrageſimal.44.in fi.Alber.in dictio.in verb. leges dicuntur.Et humanæ leges eatenus valent,quatenus non diſcrepant à diuinis.c.1.& per totũ.10.diſtin.Lucas in l.2.col.3.C.de quibus munerib. lib..o.& ſuperius ſcripſi. 124

Lex fundãs ſe ſuper præſumptione nõ li... in foro ...

Secunda regula,quando lex fundatur ſuper pręſumptione,ceſſat quo ad Deum,cùm omnia ſciat.capitul.primo.& capitul.quę in eccleſiarũ.de conſtitutio.vbi gloſſ.& doct.latè dixi in repetit.cap.poſtulaſtis.in gloſſ.1.de clerico excommunicat.miniſtrante.hîc non repetã.facit ordin.reg.rubric. *des threſoriers* ord.10. 125

Tertia regula quando deciſio eſt dubia in iure ciuili,& eſt planè deciſa 126
de iure

de iure canonico, stari debet iuri canonico: & econtrario. cap. Raynutius. & capit. Raynaldus. vbi etiam doctor. not. de testa. idem si per ordinationem sit planè quæstio decisa. tex. in cap. 1. de no. oper. nuncia. Panor. in c. cum tempore. in fin. de arbitr. & in capit. licet. in 14. casu de foro competēt. Adria. in quæst. 6. responsurus. Barbat. in repetit. l. cùm acutissimi. col. 36. cum seq. C. de fideicommiss. vide doctor. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutionib. & plenè Bald. cōsil. 174. municipale. in 4. vol. Et sic aduocatus vel cōsulēs, debet vtrūque ius scire, alioqui quomodo cōsulere posset? quod facit contra quosdam iuuenes ius pontificium negligentes, & tantū ciuile prosequentes, sed ipsi non gustabunt dulcedinem iuris, nisi vtrūque habeant, vt scripsi in tracta. nomina. q. quinta, nec lucra palatiorum, quæ frequentia sunt ex iure pontificio.

decisa fuerit in vno iure decidetur per illud ius.

127 Quarta regula. Nisi in casibus suprà exceptis, & alijs in iure expressis, vtrunq; ius debet seruari in suo foro. cap. 1. de nō. oper. nunciatio. not. in ca. 2. de arbitr. lib. 6. nec Papa intēdit tollere, nec potest leges tollere, nisi quo ad suum forū. cap. constitutiones. & ibi glos. 10. distinct. gloss. in verb. vsuris. in cle. dispendiosam. de iudic. imò vtriusq; iuris argumenta docent interdum Papam ad decidēdum quæstionem, cap. secundo requiris. de appellatio. Nam lex est lux & via vitæ. prouerb. 6. capitul. Felin. plenè in capitul. in caussis. not. 2. de testib. ideo istæ ordinationes in iudicijs seruabuntur secularibus huius regni.

Leges & ordinationes in suo debēt seruari foro.

128 Quinta regula, Quando duo articuli in hoc libro, vel in consuetudinibus, vel statutis sunt contrarij, tunc generali per specialē derogatur. Regul. generi. de regul. iur. lib. 6. capit. primo. & capit. pastoralis. in §. fin. de rescriptis: & aliàs tollitur contrarietas: vt scribunt doct. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & in l. vbi repugnantia. de regul. iur. hoc videri potest in rubric. de senten. executor.

Generalis articulus per specialē tollitur.

129 Sexta, quando vnus articulus, vel vnum statutum loquitur distinctè, aliud indistinctè, secundum indistinctè loquens, non tollit distinctionem primi. Bald. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & hoc sæpius seruit ad intellectum harum legum regiarū: vnde si cōsuetudo vel statutum velit, quod non obstante aliqua lege defensor teneatur satisdare, nihilominus seruabitur distinctio. l. sciendum. ff. qui satisdare cogant. videlicet quod possidens immobilia non satisdabit, quod est verum quo ad iudicij sistendi caussa stipulationem, diuersum est quādo quis idoneè cauere tenetur: vt scripsi in artic. 1. de senten. executor. inferius.

Distinctio vnius articuli non tollitur per alium articulum.

130 Septima regula, vltimus articulus consuetudinis vel ordinationis tollit primum contrarium, c. 1. de cōstit. lib. 6. l. pacta nouissima. C. de pact. quod probatur articul. 11. cum multis seq. in rubr. de sentē. executor. in ordi. reg. nisi possit aliqua diuisione, aut distinctione cōcordari, tunc expedit iura iuribus conciliare, & articulos articulis. c. cùm expediat. de electio. in 6. l. vna. C. de inof. dotib. sic docet Petr. Ancha. in c. 1. quæst. 24. de constit. & Corne. consil. 89. visis actis. col. 4. vol. 1.

Vltimus articulus tollit primū.

Quæstiones decisæ in statutis decident quæstiones consuetudinum.

131 Octaua regula, iura loquentia de statutis, & quæstiones decisæ in statutis, habent locum in consuetudinibus: quando sunt in eisdem terminis, &

est eadem ratio:cùm bonũ sit argumentum de statutis ad consuetudines. l.de quibus.ff.de legib.vbi statutũ & consuetudo non differunt: nisi sicut expressum & tacitum.hoc dico pro Gallis,qui consuetudinibus reguntur: Itali verò statutis:vnde dubium ortũ super cõsuetudinibus decidetur ex-decisionibus statutorum,& sic prodest habere consuetudines,vel statuta aliorum locorum.

Interpretatio seruari solita teneri debet.

Nona,quando statutũ,vel ordinatio habet aliquam interpretationem, 132 obseruari solitam, tunc ab ea sine magna caussa recedi non debet.Nam minimè mutanda sunt,quæ semper certam interpretationem habuerunt. l.minimè.ff.de legibus. Barba.consil.34.illud.col.6.in 4.volum. Scribam inrubric.de consu.in ordi.reg.& sic oportet versari in curijs, vt sciamus quid obseruetur : nam multa interpretantur in scholis iura,quæ parui sunt emolumenti,& difficilia maximè.

Sentẽtia lata contra consuetudinem vel ordinationem non valet.

Decima regula:Sicut sentẽtia lata contra legẽ nõ valet.l.2.C.quãdo 133 prouoca.non est necesse.c.1.de re iudic.ita nec contra cõsuetudinem notoriam,& in scripturam redactam,& approbatã:vel contra ordinationẽ publicatã.not.in l. de quibus.ff.de legib.Panor.Fel. & alij in c.pastoralis.de fi de instrumẽto.& in d.c.1.de sentent.& re iudic.quia cõsuetudines generales nõ licet ignorare,sicut leges.l.leges sacratissimę.C.de legib.Bal.in rub. de cõsuetud.Facit enim iudex litem suam,si iudicet contra consuetudinẽ notoriã ,sicut si iudicaret contra legem:vt si in hoc regno iudicaret,quòd mortuus non saysit viuum.Bal.in authen.iubemus.col.4.C.de iud.& sicut iudex potest supplere in iure,ita in consuetudine notoria,& ordinatione quæ seruatur in foro.Bal.in l.vna.in fi.& ibi Alex.C.vt quę desunt aduocatis part.iudex suppleat.ideo iudices in hoc regno iurant se iudicaturos secundum ordinationes& leges regias Gallicas,ac consuetudines approbatas,& secundũ illas iudicare debẽt : vt patet in rub.de consuetud.artic.2.

Limitatur,quando esset extrauagans,& non inserta in volumine con- 134 suetudinis,cùm possit de ea probabiliter dubitari.l.cum prolatis.& ibi Bar. & alij.ff.de re iud.Panor.& cæteri in c.pastoralis.de fide instru.& semper appellandũ est etiam ab illa sentẽtia lata contra ordinationes in hoc regno quamuis sit nulla:quia ordinationes pro iure ciuili habentur: & non sicut statuta episcoporum, ducum, comitum, & baronum:& ideo quæ contra eas fiunt,sunt nulla,teste Ias.in l.non dubium.8.no.C.de legib.vt superius dictum fuit,sed appellatione opus est.

Rescriptũ contra consuetudinẽ non valet.

Vndecima regula: Rescriptum contra consuetudinem impetratum 135 non valet:quia obreptitium est,nisi in illo rescripto fiat mentio consuetudinis,vel styli:quia cùm tales cõsuetudines sint facti,& in facto consistant princeps præsumitur eas ignorare.c.primo de constitu.lib.6.& ideo noluisse derogare illi iuri,quod ignorauit.l.mater.ff.de inoffic.test.hoc abundè elucidabitur in rub.*de lettres Royaux*, ac in rub.de cõsuetud.in ordi.reg. Sufficit tamẽ si dicatur non obstante cõsuetudine in cõtrariũ disponẽte, licet capitulũ vel articulus nõ allegetur,& satis dicitur specialis mẽtio,quando facta est ab eo,qui potest tali consuetudini derogare.l.3.§.diuus.ff.de sepulch.violat.Bal.in l.fina.col.vlti.C.si contra ius. Bar.in extra.ad reprimẽ dum.

dum in verb.non obstantibus.

136 Duodecima regula: quando dispositio statuti seu consuetudinis potest decidi secundum iura loquentia de vltimis voluntatibus, vel de contractibus, potius decidetur iuribus de vltimisvoluntatibus loquentibus, quàm alijs: quia statutum accedit vltimæ voluntati. glo.& ibi Barto.in l.prima.C. de his quibus vt indig. refert Deci.in l.ea demum.col.2.C.de collatio.allegando Alexand.consil.185.viso titul.colum.2.libr.2.& Roma.consil.65.viso themate.colum.fin.& consil.123.circa primum.col.2. Areti.consil.22.diligenter.& consil.45.visis, circa fin.Barba.consil.61.scribitur.colum.antepenult.lib.1.vbi idem dicit in consuetudine, rescripto,& priuilegio: & sic facit contra quosdam scholasticos Gallos, qui in studiis iura infortiati & alia tangentia vltimas voluntates audire negligunt: quòd in Gallia illis non vtantur, sed consuetudines & ordinationes intelligere nõ poterunt, nec quęstiones decidere.

Per quæ iura decidi quæstiones debeant.

137 Decimatertia regula est, Quòd istæ ordinationes etiam in foro conscientiæ sunt seruandæ, sicut leges, quando fundantur super certo, & sunt iustæ, glos.& docto.in c.quæ in ecclesiarum.& c.nam concupiscentiam.de consti.Barba.in repetit.c.Raynaldus.col.42.cum seq.de testam.& in c.1.de solutio.Bald.& Feli.in c.in omni.de testi.Ias.in repetit.l.nemo.nu.103.in 2. lectura.ff.de legat.primo.vbi loquitur in statuto, sed multo fortius in ordinationibus intellige, vt superius scripsi scilicet à subditis.

Ordinationes iustæ in conscientia seruari debent.

138 Decimaquarta regula. Quando sunt duæ ordinationes contrariæ, illa quæ est magis æqua & iusta, debet seruari. Ias.in l.1.nume.10 ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat: quia ius est ars boni & æqui. l.1.de iustit.& iure.

Inter duas ordinationes contrarias magis æqua seruetur.

139 Decimaquinta, Ordinationes interpretationem recipient secũdum ius commune. Stepha.de feder.in tracta.de interpreta. legum. in vltim. parte versic.vltimo restat.igitur iura prius nosce oportet,& postea ordinationes consuetudines,& statuta, paruo negotio intelligentur, quare non oportet prius praxin discere, quàm leges.

Ordinationes secũdũ ius recipiũt interpretationem.

140 Decimasexta regula. Statuta, ordinationes, & consuetudines iuri communi repugnantes, sunt restringendæ. reg.quæ à iure.de regulis.iur.in.6.de hoc alibi dicam.

Ordinationes iuri cõmuni repugnãtes sunt restringendæ.

141 Decimaseptima regula, Quando in vna persona concurrunt duæ caussæ, vna naturalis, altera accidẽtalis: præfertur naturalis. l.qui habet. in princip.vbi Bart.& ibi addidi.ff.de tutel.Ias.in l.si arrogator.num.45.ff.de adoption. vnde si scholasticus in studio læsus restitui cupit, naturalis caussa tanquam minor præferetur: & sic potius minor ætas inspicietur, quàm studium: quæ est caussa accidentalis, quamuis vtrumque soleamus cumulare ad obtinendum.

Caussæ naturalis præfertur accidentali.

142 Decimaoctaua regula. Ordinationes omnes, aut sunt secundum ius cõmune, præter, vel contra ius: per not.per Bar.& Ias.in l.non dubium.C.de legib.& ideo si sint secundum ius commune, ampliandæ erunt, sicut ius, si præter interpretandæ secundum ius. Si verò iuri sint contrariæ, restringentur, ad suum casum,& non extendentur, vt inferius latius describam.

Ordinationes aut secũdũ ius, aut præter, aut contra.

Ordinationes corrigētes ius non interpretātur secūdū ius.

Decimanona. Ordinatio vbi venit correctiuè, vel derogatiuè ad ius cō- 143
mune, nunquam debet interpretari secundum ius commune teste. Bald. in l. maximum vitium. columna penultima. C. de liber. præterit. vnde si statutum dicat quod pater tenetur filiis relinquere quintam partem bonorum suorum, non intelligetur quod iure institutionis, licet de iure communi secus. § aliud quoque capitulum. in authent. vt cùm de appella. cognos. col. 8. Alex. consi. 35. viso themate. col. 3. in. 6. vol. alibi de hoc dicam fusius quomodo intelligatur,

An valeat consuetudo si lex eā reprobet.

Vigesima regula. Quando lex damnat consuetudinem, referendo se ad 144
tempus, quo consuetudo erat ante legem, non intelligitur reprobata consuetudo, quæ sequitur illam legem. cle. dudum. §. nos etenim. de sepult. text. in authen. habita. versicu. hac igitur ibi: quod aliquando ex peruersa cōsuetudine factum inuenimus. C. ne filius pro patre. glos. in cle. fi. de reb. eccle. non alienand. §. prætereà. in. 2. de prohibita feud. alienatio. per Federic. ideo ex noua caussa poterit induci noua consuetudo. gloss. singul. in cle. statutū. de elect. secundum Panor. in c. fin. de consuetudi. & Barba. in c. cùm venerabilis. colum. 4. illo titul. Philip. Perus. in c. primo, col. vlti. de constitu. per c. non debet. de consanguinita. Si verò lex reprobat futuras consuetudines, tunc non valent consuetudines, vel styli contra illam legem introducti. ca. vltim. de consuetud. lib. 6. Petr. de perus. in tracta. de vnione ecclesia. c. quinto, col. 5. & seq. Innoc. in c. penul. de consuetud.

Aliquando lex damnat consuetudines simpliciter, & tunc etiam nō va- 145
lebit noua consuetudo post legem introducta: quia censetur reprobata. l. si seruitus. ff. de seruitutib. vrba. prædio. Bartol. in l. si mihi & tibi. § in legatis ff. de legat. primo, facit quod not. Alexand. consil. 193. ex themate. col. 3. in. 2.
volumin. † Nisi de expresso cōsensu principis. Ioan. Andr. in additio. ad Spe 146
culat. in tit. de instrum. editio. § compendiose. versic. sed nunquid de cōsuetudine. gloss. in cap. in istis, &c. leges. 4. distinct. Hostien. per illum text. in. c. quod super his. de consang. Rauen. in allega. in mater. consuetud. fol. 161. & seq. in alphabet. iuris.

Quomodo probetur consuetudo inducta authoritate principis.

Quia potest princeps legem abrogare, ergo & consuetudinem contra 147
legem approbare: in dubio tamen præsumitur ignorātia per l. verius. ff. de probatio. capit. primo, de constitut. libr. 6. capit. ex parte. 1. de offic. delegat. Alber. Brunus consi. 61. ex themate. colum. secunda, in materia feud. & vidi probari hanc consuetudinē authoritate principis inductam per rescripta, in quibus mandabat iudicibus procedere secundum illam consuetudinem: quod nota perpetuò. & ideo approbantur & homologantur à principe, vt posteà secundum eas iudicetur: & aliæ contrariæ non allegantur consuetudines, de his abundè dicam in rubric. de consuetudin. & postea istæ generales consuetudines non sunt approbandæ, teste Decio, consilio. 547.

Cōsuetudines an per ordinationes contrarias tolluntur.

Nota etiam quod per leges, vel Regis ordinationes, quæ in hoc regno 148
leges sunt, non tolluntur consuetudines illis contrariæ: nisi in ordinationibus ponantur hæc verba, vel similia, non obstantibus consuetudinibus. capitul. primo de constitution. lib. 6. clem. in plerisque. & clem. statutum &

tum:& ibi not.Bonifac.de Vital.colũ.2.de electio.& scribitur in rub.*Des criées & subhastations*.artic.2.ibi,*Nonobstant les coustumes contraires.*

149 Postremò antequàm ingrediar text.harum ordinationum, debent volentes litigare tres cautelas notare.Prima est vtilitatis. Secũda necessitatis. Tertia vrbanitatis. Vtile enim prius est, vt actor consideret, antequàm vocet reum in ius, an ipse habeat personam legitimam standi in iudicio, vtpote quia non est excommunicatus, alioqui absoluendus esset, antequàm ageret, per cap.intellleximus. de iudic.vel si sit in potestate patris, de cõsensu illius agat:vt in l.fi.§.necessitate.C.de bonis quę liberis.Nam imprimis persona est habilitãda:per l.si quæramus.ff.de testa.Barba.in repetit.rubr. C.qui admit.in princip.& meliùs actor sic faciet, quàm si se sumptibus inanibus vexet:l.1.ff.de inoffic.testamen.ob id videat ne aliqua exceptione repelli possit, antequàm agat.

Tres cautelæ litigare volẽtium.

Persona imprimis est habilitãda.

150 Item debet personam rei intueri, an habeat declinatoriam fori, & tunc conueniat eum corã suo iudice: aliâs in expensis cõdemnaretur, & reus ad suum iudicem remitteretur: cap. exceptionem.& cap .pastoralis.de exceptio.vt scripsi abunde in tracta.de except.

151 Præterea vtilissimũ est, antequàm foro litium quis se committat, vt aduocatos, & doctores consulat peritiores, & expertos:l.si auiã.ibi, si cum peritioribus tractarũ habuisses, facilè cognosceres.C.de ingenu.& manu. quam ad hoc singularem dicit Barba.in consil.1.col.9.nume.8.in 1.volu.& in repetit.rubr.qui admitti. col.2.nu.13.in fin.Nec opinioni vnius fidat, sed plurimorum sententias habeat:per l.si idem cum eodẽ.ibi, Sabino Cassio & Proculo placuit.ff. de iurisdic.omni.iudic.l.cum filio.§.filio.de vulg.& sic parabit sibi iudicium, & iustitiam.ecclesi.18.c. *Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequàm loquaris disce.*& postea dicitur,*Ante iudicium interroga teipsum, & ante orationem præpara animam tuam.*not in cap.cupientes.de electio.lib.6.& cap.1.de dolo & contumac.eo.lib.

Consiliũ à pluribus est habẽdũ, antequàm quis litiget

152 Vtilitas etiam maxima est, quia si habeat consilia aliquorum expertium doctorum consulẽtium non succumbet:& si fortè victus fuerit, quia iustam litigandi habuit caussam, non debebit condemnari in expensis.singulare est dictũ Angeli in l.terminato.C.de fructib.& litium expen.sequitur Lanfran.in repet.cap.quoniam contra.in fi.de expen.in 3.q.de probatio.glos.in verb.expensarum.de friuol.appella.in pragmat.& ita vidit sæpius obseruari Guido Papæ in decisio. Delphinal.q.277. Opinio. Docto. per l.qui solidum.§.etiã ff.de legat.2.sequitur Henric.Boic in capi.sacro. §.verum.de senten.excommunicat.vbi assignat rationem, eò quia doctor habet authoritatẽ iura interpretandi:l.vna.C. de professoribus qui in vrbe Constantinop.comiti. meruer.lib.12.ergo excusatur pars, si illi crediderit:l.in bonorum.& ibi Bartol.ff.de bonorum possessionibus.Secundò expensæ litis veniũt ob temeritatem:l. eum quem temere.ff.de iudic.§ fina. Institution.de pœna temere litigant.sed non est temerarius, qui consuluit peritos, sed sapiens: ergo non sic debet condemnari. Dico alios effectus consilij in auth.habita.C.ne filius pro pat.vel pat.pro fil.huius est sentẽtiæ Imola in clementi.ne Romani.primo notab.de electio.Alexander consilio

Iustã litigãdi caussam habens nõ debet in expensis condemnari.

76.In caussa.colum.vlti.in 7 volu.& D.Boer.in regula, cùm quis in additio. ad Dynum de regul.iur.libro 6. Iason in l.properãdum.§.sin autem altera.C.de iudic.

Condẽnatio expẽsarum quãdo fieri debeat.

Item cùm omnis agens habeat obtinendi voluntatem: l.in ratione.1.§. cùm quidam.in fi.ff.ad legem Falcid.Bald. in cap. constitutus. col.3.de rescrip.si succumbat, erit ei dedecori,præter expensas,in quibus est condemnatus.amplectatur ergo consilium prædictum & in hoc laudo nostrates, qui nunquàm litigant,quin habeant consilia subscripta, & allegationibus plena:hîc verò habent cõsilia verbis satis colorata,sed iuribus nuda,&multories bonis rationibus: ideo multi confisi illis consilijs destruuntur, & in paupertatem rediguntur. vnde ex Flandria fuit aliquando missum ad me consilium,sic vt dicebãt mortuũ, vt animam viuam illi infunderem:nam omne consilium censetur sine illis iuribus mortuum. 153

Iudices tamen huius patriæ,etiam habentem Docto consilia vix ab expensis excusant,tum quia lex Regia præcipit, vt victũ victori in expensis condemnent:quæ debet intelligi secundũ ius, tum etiam quia vtraq; pars habet.ob id in casu dubio solent condemnare,nisi iustissimam inueniant causam:vt superius dixi.

Facile non esse litigãdum:& pro modico.

In dubijs non debet esse quis promptus ad litigandum, tum propter expensas,tum Propter mala infinita, quæ patietur in litigando.Nam per varios casus,per tot discrimina rerum,vix ad sententiam perueniet:ideo sequatur consilium Christi, Matthæi 5.cap *Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio contendere, da ei & pallium.* Et in summa.14.q.1.Floria.in l.fin.in fine ff.fami.hercisc.saltem procliuior esse ad componẽdum,quàm ad litigãdum debet:per cap.primum & per totum 50.distinct.Neuisan.in sylua nuptiali, ie.limitatio.nam cum pari cõtendere,anceps est:cum superiore,furiosum:cum inferiore, sordidũ.Seneca,quem allegat Bal.in consil 218.Petita venia. colum 2.3.volu. saltem pro modico non contendat, vt dicit glo.in cap.requisisti.in ver.decens.de testa.per l.si merces §.vis maior.ff.loca.facit l.2 C.de rescindẽ.vend.Vnde pulchrè dicebat beatissimus Yuo aduocatorum optimus,in controuersiis causarum corporales inimicitiæ oriuntur,fit amissio expensarum,labor animi exercetur,corpus quotidie fatigatur,multa & inhonesta crimina inde consequuntur,bona & vtilia opera postponuntur: & qui sæpe credunt obtinere, frequenter succumbunt:& sic obtinet,computatis laboribus & expensis nihil acquirunt:citat Io.Neuis.in sua sylua nupt.& Hesiodus in opusculo,quod Ἔργα καὶ ἡμέραι inscribitur,ait: 154

Mala,quæ ex litibus oriuntur.

Ὦ πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῷ ἐνικάτθεο θυμῷ.
Μὴ δὲ σ' ἔρις κακόχαρτος ἀπ' ἔργου θυμὸν ἐρύκοι,
Νείκε' ὀπιπεύοντ' ἀγορῆς ἐπακουὸν ἐόντα.
Ὤρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε,
Ὧτινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
Ὡραῖος, τὸν γαῖα φέρει Δημήτερος ἀκτήν.
Τοῦ κεκορεσάμενος νείκεα καὶ δῆριν ὀφέλλοις,
Κτήμασ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. σοὶ δ' οὐκέτι δεύτερον ἔσται
Ὧδ' ἔρδειν, ἀλλ' αὖθι διακρινώμεθα νεῖκος.

Ἰθείῃσι

Ἰθείῃσι δίκαις, αἵτ' ἐκ Διὸς εἰσὶν ἄρισται.
Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις, μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς.
Aſt impone tuis hæc Perſe cordibus imis:
Ne mala ſic placeat, nulla vt ſit cura laborum,
Lis tibi clamoſas rixasq́; forumq́; ſequenti.
Ille etenim lites fugere & contemnere debet,
Cui non plena domus, cui non ſunt horrea plena
Maturi fructus, Cereris quem terra dat alma:
Huius ſi ſat habes, age, iurgia dira moueto
Ob res alterius: mecum facere amplius iſtud
Haud licet: at potius rurſum cauſſam experiamur
Iudicijs rectis, quæ vel Deus optima dicat.
Cùm fieret noſtræ ſortis diuiſio, rapta
Plurima iudicibus ſic corrumpendo dediſti.
Doniuoris, hanc qui cupiunt diſcernere litem,
Stulti, quos latet vt toto ſit dimidium plus, &c.

Ex quibus patet periculoſum eſſe adire iudicia, vt ſcripſi in proœ. concorda. Franciæ, in gloſſ. ſumptibus.

155 Item cogitet actor, an valeat probare, quod intendit, cùm actori incũbat onus probandi, & eo nõ probante reus abſoluitur. l. qui accuſare. C. de edend. d. l. actor. de probati. ideo interroget teſtes, quid ſciant, & an memores ſint illius facti: & ſcribat illud quod teſtes dicturi ſunt & reuoluat inſtrumenta, ſi quæ habeat & ſuper illis conſulat doctos & experientes. *Actor præuidere debet, an quod petit probare, et quomodo, poßit.*

Caueat ne teſtium aut aduocatorum promiſsione decipiatur vt beatus Gregorius ſcribit in c. paulũ. 2. q. 3. interdum aduocati maximè ignari parabolani inſtar ſunt. l. parabolani. C. de epiſcop. & cleric. quia promittũt victoriam cauſſæ, ſicut medici ſanitatem. Lucas in l. ſi tempora. col. pen. C. de fide inſtrum. & ignari maximè, cùm non intelligant iuſtitiam cauſſæ, his frequenter meditatis cauſſam ſi componere non poſſit inuitus aggrediatur.

156 Secũda cautela eſt neceſſaria, quia his maturè diſcuſsis, actor ſi velit ex periri ſuper cõtractus reſciſsione, debet procurare, vt literas reſciſsionis cõtractus habeat, & vt ſuper illis aduerſarius citetur, quia cõtra partem inauditam nihil ſtatuendum eſt c. 1. de cauſſa poſſeſsi. & in vnoquoque negotio is cuius intereſt, vocandus eſt l. de vno. ff. de re iud. vt ſuperius ſcripſi, & ſuper omnibus aliis cauſsis ſemper aduerſarius citari debet. *Literæ reſcißionis impetrari, & citari reus antequã agat debet.*

157 Tertia eſt cautela vrbanitatis, vt actor antequam in iudicium vocet aduerſarium, illum extra iudicium interpellet per. l. quidam Hiberus. ff. de ſeruitut. vrba. prædio. ibi volo vt cum Hibero loquaris. & . § ſic itaque. & ibi Iaſ. inſtit. de actio. not. in l. creditores. C. de pignorib. *Actor reũ extra iudiciũ interpellet antequã eum in ius vocet.*

158 Alioqui ſi in primo termino reus confiteretur non interpellatus extra iudicium, non deberet cõdemnari ad expenſas teſte Iaſ. in dic. § ſic itaque. & in l. properãdum. § ſinautem alterutra. C. de iud. & in l. certi cõd. in prin.

ff.si cert.petat.Iacob.in rub.C.de iudic.col.2.ideo antequam conueniatur pars, ab ea peti debet, alioqui nō poterit actor expensas recuperare instrumenti, vel alias antea factas, postquam reus agnoscit bonam fidem, debitū confitendo: quia verisimile est, quòd si extra iudicium summa petita ab illa parte fuisset, pecuniam ipsam soluisse: vt docet Fel.in c.accedēs.in.1.col. 1.in.4.conclusio.vt lite non contest.& in c.licet Heli.de simo. Et isti confitenti solet fieri præceptum de soluendo, non intra decem dies, vt dicunt doc.in l.si debitori.vbi reprobaui.ff.de iudi.sed debet ei arbitrari tēpus cōpetens ad soluendū per l.debitoribus.ff.de re iudi.l.si domus.§.qui confitetur.ff.de lega.1.alia dixi in d.l.si debitori. Et sic hoc principiū erit solēniter ornatū.& nunc manibus lotis poterimus amplecti materiā sequentē, vt in simili dicit tex.in l.2.ff.de orig.iur.vide tamen seruāda ante citationē, in citatione, post citationē, in præsentatione, in exceptionibus, in litis cōtestatione, in tēpore probationum, in tempore disputationum, & in tēpore probationis sententiæ per archiepiscop. Florent.in 3.parte summæ titul. 9.cap.16.rubric.de decem seruand.successiuè in iudiciis.& quomodo per lites quis pauper efficiatur: & alia multa scripsi in procemio concordato. Et cum his huic procemio finem adijciam, leges nunc regias prosequi cupiens, de his gratias Deo agens.

FINIS.

TRACTATVS

DE LITERIS OBLIGATORIIS REGIO SIGILLO, VEL ALIO AVTHENTICO SIGNATIS, ET DE EARVM EXECVTIONE. IN QVO ELVCIDANTVR ORDINATIONES REGIAE HVIC MATERIAE ACCOMMODATAE,

AVTHORE
DO. PETRO REBVFFO
de Montepessulano Iurium doctore, ac comite editus incipit.

*

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, HIERONYMO Burgensi, Sancti Petri apud Catalaunenses Abbati, atque in senatu Parisiensi consiliario Petrus Rebuffus

S. P. D.

OCTAVIVS AVGVSTVS, Antistes præstantissime, cùm æs alienum senatoris cuiusdam, quem charum habebat, non rogatus exoluisset, & eius nomine quadragies mille nummûm creditoribus numerasset, pro gratiarum tamen actione hoc tantum ille Cæsari respondit; Mihi nihil, tanquam ab eo aliquid aliud tacitè efflagitans, quasi Cæsar postquam eius creditoribus satisfecisset, eum quoq; grato aliquo munere donare deberet: cuius hominis insignem impudentiam, & ingratitudinē adeò grauiter, iniquoq́; animo princeps ille (qui alioqui mitissimus, & serenissimus erat) pertulisse dicitur, vt pluribus admirationi fuerit: sed mea quidem sententia non immeritò ita fuit affectus. Cùm enim nihil sit beneficentia aut maius, aut laudabilius, nihilq́; quod homines magis similes efficiat diuino numini, tum sanè (vt cum Cicerone loquar) nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, vt beneficio non dicam indigni, sed victi esse videamur, & tametsi gratia à nobis referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantam maximam animi nostri capere possunt, cum maximè humanus animus abhorreat de nobis bene meritis gratiam non referre, aut, cum non possumus, animum saltem non ingratum aliquo argumento non significare, quod qui prætermittunt, beneficentiam non solùm iure suo spoliant, sed totam funditus, vt deleant tentare videntur: qua extincta, nihil est penitus, quod relinquatur inter Deum & homines: nullumq́; vinculum, quo res humanæ & inter se, & cum diuinis colligatæ teneantur, atque tales homines non solùm τὸς μισανθρώπους quis iure appellauerit, sed omnis diuini, humaniq́; officij, & naturæ expertes, hostesq́; acerrimos. Quare non sine caussa veteres illi priscis temporibus tantum tribuebant beneficentiæ, vt eos qui ingenio, singulari ve aliqua industria, & beneficio societatem humanā iuuissent, templis fanis ve, & sacrificijs illustrarent, tanquam diuinæ naturæ proximos, cum de humano genere bene meriti essent, sicut cōtrario quoque iure Persarum legibus ingratitudinis vitio notati, grauissimis afficiebantur pœnis. Proinde tantus ille princeps aduersus contemptorem beneficij non immeritò tantopere commotus videbatur. Sciebat enim, Ἀχαριστίαν iniustitiæ speciem pessimam, & humanæ societati (cuius ipse præcipuam curam gerebat) perniciosissimam. Itaque ne ego eorum in numero habear, qui animum ita comparatum habent, vt nisi nouis quotidie beneficijs afficiantur, facilè vetera & præterita obliuiscuntur, cum eodem Cicerone dicere soleo, me omnibus affectum percupere, cum nihil sit quod malim, quàm me gratum esse & videri. Quamobrem cum iamdudum cogitarem quibus modis pro tantis tuis in me meritis gratiam referrem, res (me hercle) difficilis mihi visa est, meisq́; viribus impar, cum tot & tanta sint, vt sigillatim commemorare singula vix queam: ideo tacendum mihi magis quàm loquendum video, cum omnia liberalitatis genera in me exercueris. Ingratus tamen, dum non possum parem gratiam referre, videri nolui, sed placuit hoc qualicunque munere te salutare, non vlla quidem compensationis caussa. ea enim esset commutatio, quæ Glauci & Diomedis fertur, χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων sed vt animi candorem confirmem, quem iampridem cognoscere potuisti, dum sæpissimè pro tua humanitate & beneuolentia tecum fui, quo tempore factum est, vt me tua eximia virtus, eruditio, cæteraq́; animi tui dotes singulares magis tibi conciliarint, méque totum ad te colendum obseruandumq́; addixerint, quàm cætera quæ sunt externa accepta à te (etsi summa) beneficia. Nā licet munificētiæ nomine nulli cedas: cæteris tamē animi ornamētis paucos video: quos nō superes vt iure summus pōtifex Rexq́; Christianissimus te prælaturæ senatorijsq́; munerib⁹ ornarint vt omnibus esses exēplū, quòd virtus & doctrina sua habent præmia, quæ iure huiusmodi viris tribuenda sunt. Quā felicitatem tuam & tibi, & reip. eo nomine congratulari soleo, simulq́; optare, vt quēadmodum pater tuus vir egregius doctrinaq́; præstantissimus à principis latere non discedere solet, ita tu ad summorum curas & consilia accedas, vt tua fert eruditio, & vitæ integritas. Intereà rogo, vt eo quo semper fuisti animo erga me, eáq; humanitate munus hoc nostrum quamuis exiguum, libellum scilicet de literis obligatorijs accipias, quē idcircō tibi dicare, & offerre volui: quia me tibi iamdudum obligatum tuis beneficijs agnosco, & vt te ἑρμαίῳ iter cœptum perficiatur, tuóq; auxilio cæteris, quæ multò maiora sunt, colophonem imponere, tibiq́; offerre possimus, atque tuo nomine studiosis prodesse, vt tibi accepta omnia ferant. Vale.

TRACTATVS DE LITERIS OBLIGATORIIS REGIO SIGILLO, VEL ALIO AVTHENTICO SIGNATIS INITIVM.

1 PRAEMITTENDVM ESSE AD TOtius materiæ intellectum censeo, quòd literarũ appellatio generalis est, quaslibet cõprehendẽs literas: per l. sed & si. §. præscribere. ff. de insti. actio. l. seruus si hæredi. §. Imperator. ver. Sed si hæres. de statulib. c. inter. de fide instrument. Tam publicas, quàm priuatas. Vnde ad declarandũ addi debet, de quibus intelligatur literis vt de literis Papæ, vel cardinalium: de quibus in c. quod super. de fide instrumen. vel de literis Imperatoris. in l. vna. C. de manda. prin. vel debet exprimi de literis regiis, vt in ordinationibus regiis patet, & in tractatu meo, de rescriptis & literis regiis: vnde hîc additur obligatoriis, quia hîc tractabitur maximè de literis obligatoriis, nõ de aliis priuatis, de quibus in tract. de chirographo & scedula. recognitio. abundè scribo inferius. *Literarum generalis est appellatio, & in multiplici sunt differentia.*

2 Literæ enim obligatoriæ sunt, quæ continẽt obligationem, & in quibus debitor est obligatus. Et istarũ quædã sunt publicæ, & authenticæ, & de his propriè in hoc loquimur tractatu. aliꝫ verò sunt priuatꝫ, de quibus patet in insti. de literarũ obli. & de his dicetur in d. tract. de chirographo. recogni. *Literæ obligatoriæ quæ sint.*

3 Nota tamen quòd quando lex facit mentionem de instrumento, vel de literis, per instrumentum intelligit publicum, & per literas scripturam priuatam. tex. in cle. 1. de procurat. l. literæ. de iure codicillo. ff. pulchrè Specul. in ti. de instr. editio. §. 1. *Instrumenti nomine, quid contineatur, & literarum.*
4 † Et Gallico vsu loquẽdi *Instrument.* dicimus publicum instrumentum & authenticũ, literas verò priuatas Gallico idiomate *Lettres.* Si verò non separatim loquamur de instrumento, sed simpliciter *Lettres.* tunc omnes & publicæ & priuatæ venient, quod est notandum pro cõmuni Franciꝫ vsu: ex quo arguere licebit inferius. & quod posimus à cõmuni vsu arguere, probant doct. in proœmio decretal. & ff. noui. per. l. Labeo. ff. de supellect. legat. tamen iuriscon. interdum chirographũ vocat instrumentum chirographi in l. fideiussor. 2. § 1. ff. de pignor.

5 Ex prædictis infertur, quod si prohibeãtur literæ produci, omnes tam publicꝫ quàm priuatæ cõprehendũtur, nisi materia subiecta repugnaret: vt inferius plenius probabitur. Nẽpe prohibito genere, & omnes eius species prohibitæ cẽsentur l. 2. in princ. ff. si cer. pe. l. si quid earũ. § inter. de le. 3. *Literarũ nomine tã publicæ quã priuatæ cõprehenduntur.*

6 Secũdò infertur quòd si literis tantũ probandus esset cõtractus, iuxta l. cõtractus. C. de fide inst. poterit tam per publicas, quàm per priuatas probari literas vt hîc, secũdũ ea quꝫ scripsi in. §. fi. de nomi. re. in cõcorda. Frãciꝫ.

7 Tertiò quòd sicut est excõmunicatus, qui loquitur cũ excõmunicato, ita qui mittit literas, tam priuatas, quàm publicas. cle. fi. de senten. excom. c. constitutionem. vbi glo. ilio tit. c. vbi periculum. § nulli. de elect. in 6. plenè scripsi in repe. c. postulastis. de cleric. excom. ministrante.

8 Quartò vacante episcopatu princeps nõ debet electoribus mittere literas pro eo, qui hoc procurauerit, intellige neq; publicas, neq; priuatas. § ad

Condemnatus ad restitutionē literarum quas restituere debeat.

tollendū de elect.in prag.† Quintò si detur dilatio ad producēdū literas, 9
tā publicè quàm priuatè produci poterunt per prædicta. Do.in c.quoniā.
de prob.†Sextò condēnatus ad restitutionem literarum,tam publicas,quā 10
priuatas restituet.Et ideo etiam literas cābij restituere tenebitur, quæ sunt priuatæ: prout consuluit Bertrand.consil.261.vidi processum in.3. volu.ex noua editione,alibi de illis scripsi.

11 Vltimò idem in illo,qui inuentarium tenetur cōficere literarum,vt vidi super hoc agi, vt generaliter omnes literas describere teneatur,siue Latinè siue Gallicè,Græcéue cōfectæ sint.d.l.sed & si.§.literis.ff.de insti.act. idem in aliis casibus,quos ex his decidere poteritis.

Multiplex est instrumentum.

12 Secundò præmittendum est,quòd instrumenta sunt in multiplici differentia, quædam enim sunt instrumenta simpliciter debitum continentia, & ista de iure non habent executionem paratam.text.in l.minor annis 25. §.cui fideicommissum.ibi ad initium alterius petitionis redegerat.ff.de minori.& inferius dicetur fusius arti.6.in glo.3.

Quæ sunt instrumenta garentigiata.

13 Quædam sunt instrumenta confessionata,seu garentigiata,ab Italis sic dicta teste Bal.in l.etiam.col.1.C.de executio.rei iud. Et sunt illa,quæ continent præceptum à notario parti debitum confitenti,factum.probatur in. l.vna.C.de confessis.vbi Cy.& Bar.& in l.nō fatetur.in fi.ff.illo ti. & in l.1. col.1.C.de edēd.&Bal.in l.iurisg.§.quod ferè.ff.de pac.de Petrucia in tract. de viri.iura.in 22.effectu.†Et dicitur garētigia secūdū quosdā:id est firmū 14
quòd instrumētū garētigiatū firmū sit,quod vocabulū Italis perfamiliare & tritū est.†Requiritur tamē secundū eos,quòd notarius in sui officij crea 15
tione sit factus iudex ordinarius,& sic habebit iurisdictionem in volentes, & tunc dicetur iudex chartularius,id est ad chartas factus.gl.in l.1.ff.de iud. gl.in verb.nō habēt.C.vbi & apud quem cognitio in integ.resti.& in l.rem non nouam.in verb.facultatem.de iud.Inno.in c.cū à nobis.de testa. Bal.in rubr.C.de fide instru.col.2.ver.modo circa.& cōsi.105.factum tale.in 3.vol. Ioan.de plat.in l.vniuersos.de decurio.C.lib.10.Alex.in l. si cùm dotem.§. eo autem tempore.col.2.ff.solu.matri.Barba.in clemē.2.col.17.de rescript. Soc.consi.51.præstantissime.vol.1.Ias.in l.error.col.penulti.C.de iuris & facti ignorātia.& in l.legitima.col.2.ff.de pac.aliàs si in officij creatione Imperator vel Rex non creauerit illum notarium iudicem ordinarium: non habebit hanc iurisdictionem,etiam si factus fuerit notarius, quando cōsuetudo hoc nō haberet teste Benedi.de Barzis, in tracta.de garētigia.q.1.partis primæ post Bald.in c.dudum.2.col.4.de elect.† Hæc tamen verba in re 16
gno Franciæ per Regem non solent apponi.† Quanuis de cōsuetudine in 17
ressortu Tholosano notarij in contractibus soleant hoc facere præceptū parti,vt soluat intra decē dies,vel aliud tēpus:& posteà scribūt in instrumētis.Talis N.monitus & condemnatus fuit ad soluendū talem summā intra decem dies,vel aliud tempus conuentū inter partes,quòd si nō soluerit die in instrumento statuto,tale instrumentum sicut iudicis præceptum habet executionem:l.si debitori.ff.de iudic.ita vt excōmunicari possit is, qui habuit præceptum à notario, & ita vidi in forensi iudicio seruari. Caturci, & Itali hac etiam vtuntur praxi teste Corneo consilio 95.viso processu. in princ.

Garentigia vnde.

Chartularius iudex quis sit.

Notarius nō solet esse iudex in hoc regno. Praxis in parlamenti Tholosani iurisdictione seruata & in Italia.

in prin.vol.4.& Panor.in conſi.72.Videtur.in.2.vol.& Curt.in.l.1.ff.de iud.

18 Iſtud etiam ſeruatur in Hiſpania,teſte Petro Belluge in Speculo princi pum,fol.186.rubrica de materia cenſuali : vbi etiam in Delphinatu ſeruari dicit.& probat Ioan.Campeſi.in tractatu de dote, in vltima parte.q.111. Et Corneus conſil.256. Primus in.4.volu.Socin.conſil.51. Præſtantiſsime. in.1. volu.& conſil.120.Cùm in præſenti.col.5.eodem volu.& conſil.240.Circa. col.1.in.2.volu.& conſi.79.Eſſemus.col.pe.in.4.vol.

An ſit contra ius executio inſtrumentorũ.

19 Iſta tamen practica,videlicet quòd inſtrumenta habeant executionem paratam, eſt contra ius commune,ſed de cõſuetudine eſt introducta, & ab hominum vſu,teſte Ioanne Fab.in § ſed cùm aliquis.col.3.de teſta.in Inſti. cui aſſentit Bar.in l.3 § in hac.ff.commoda.& Bald.in l.qui pecuniam.ff.ſi cert.peta.Iaſ.in d.l.legitima.de pact.& in d.l.error.Guido Papæ in deciſionib.Delphina.q.117.Fideiuſſor.& Ioan.de Selua.in tracta.de benefi.in.3.parte.q.14.nume.6.ob id,conſuetudines & ſtatuta concedentia executionem inſtrumentis,ſunt contra ius commune:vt docet Angel.& alij in l.ait prætor.§.ſi iudex.ff.de re iud.& Socin.conſil.120.Cùm in præſenti. col.5.verſi. circa quartam.in.1.vol.& ſic reſtringenda:vt dicetur inferius.

Practica inſtrumentorũ patriæ iuris ſcripti

20 Alia etiam vtũtur practica Occitani,Romani,& Prouinciales:videlicet ſi aliquis mihi mutuet centum,ego promittam eidem reddere intra menſem,alioqui in inſtrumento cõſtituam Titium,& alios practicantes in curia Seneſchali, vel alterius iudicis ordinarij procuratores ad confitendum dictum debitum,& ad capiẽdum præceptum iudiciale nomine conſtituẽ-

Conſtituti procuratores, in contractu , an reuocari poßint.

21 tis.†Et iurant in dicto inſtrumento non reuocare dictos procuratores,tamen ſine iuramento putarem quòd non poſſent reuocare: quia ſunt conſtituti in contractu,ideo conſtitutio eſt pars cõtractus,ob id reuocari nõ poterunt: vt firmat Bald. in l.fundi.ff.de contrah.emptio.& huius eſt ſentẽtię Paul.in l.poſt rem.in fine.de re iud.Guido ſing.273. Alexand.in additio.ad Bart.in l.fi.C.de pact.pigno.& l.ſi eam dotem.§.eo autem tempore.ff. ſoluto matrimo.Vincen.in d §.ſi iudex:vide Bald.in rubr.de ſumma trinita. & fide cathol.col.3.in Decretal.verſi.ſed incidit quæſtio.& de Ripa in l.obligatione.ff.de pig.& iſta eſt communis praxis in patria iuris ſcripti.

Procuratori notificatio à quo fieri debeat

22 Iſta practica eſt bona & vtilis, quando debitor conſtituens procuratores notificat illis,vel eorum alteri,vt pro eo confiteantur,& ſoluendi præceptum capiant:aliàs ſi creditor,vel alius notificauerit,non poterit, nec debebit procurator confiteri,nec præceptum capere, antequàm certiorẽ faciat debitorem,tum quia is fortè non recepit pecuniam,vel ſi receperit,eã ſoluit,vel debitor fecit ei pactum de non petendo : hoc probatur per gl.in l.1.in fi.ff.de contrahen.emptio.vbi per illum text.dicit,quòd ſpecialis nuncius venditoris, vel epiſtola requiratur.idem tenuit gloſſa in l.nomen.C. quæ res pigno.oblig.poſſunt.& Bald.in cap.1.col.4.de mili.vaſal.qui contumax eſt.Quando denunciatio eſt neceſſaria,& de ſubſtantia,nec ſufficit à quolibet fieri,ſed debet ab illo fieri, qui denunciandi authoritatem habet: idẽ tenuit Hippolyt.in l.ſi quis ne.nu.64.cum ſeq.ff.de quæſtio. vide Bart. in conſilio.73.Quæritur.& Areti.conſil.68.Excellentiſsime. col.1.& ſequẽ. ſcripſi in l.ſubſignatum.§.atteſtari.ff.de verb.ſignific.

A quo sit denunciatũ an intersit, & quãdo.

Nec refragatur, quòd non refert à quo sit denunciatum.l.item veniunt. 23
§.petitam.ff.de pet.hær.& l.cùm seruus.ff.de ver.oblig.& l.fi. C.si quis alteri vel sibi.Roma.consi.295.Donatio.Quia illa procedunt, quando specialis nuncius, vel epistola non requirebatur, tunc tantùm valet quælibet denunciatio, sicut specialis per nuncium, vel epistolam. Secus quando posset esse detrimento, vt hîc. Nam si procurator caperet præceptum post domini solutionem, domino posset esse præiudicio: ergo specialis denunciatio illius, quem tangit, est procuratori facienda, quod est bene notandum. Quia multi aduocati ad requisitionem creditoris hoc præceptum capiũt, quod non deberent facere non facta certioratione, nisi in instrumẽto diceretur, quòd ad requisitionem portitoris instrumenti hoc fieri posit, vel ad cuiuslibet requisitionem, vt in aliquibus instrumentis vidi adscribi.

De rigoribus parui sigilli cõuentionum Nemausi & castri de Lombriere

Alia etiam vti practica homines Montispessulani, & linguæ Occitanæ 24
vidi, vtpote, debitores obligant omnia bona viribus & rigoribus curiarum parui sigilli vel conuentionum Nemausi, vel vtriusq; seu rigoribus magni sigilli Tholosæ, seu Carcasonæ, & tunc si debitor non soluat tempore præstituto, creditor exponit clamorem, id est literas executorias (quas clamores vocant) impetrat, cõtra debitorem, & eo fortè vocantur illæ literæ clamores: quòd inducant debitores ad clamorem, quando executioni mittũtur: his ergo impetratis literis ab illis curiis rigorosis, vel ab vna illarum, capientur debitoris bona, & distrahentur, & in illis curiis non admittuntur nisi tres exceptiones, vt inferius dicetur. † In Aquitania tamen est quidam 25
rigor executionis castri *De Lombriere*, & Burdegalæ exercetur maximè, cuius executionis rigoribus, si quis obligatus fuerit, capietur, & in carceres conijcietur, etiam si ad hoc obligatus non fuerit: nec extra carceres ducetur, antequàm pecuniam consignauerit. Caue lector, obligari illi rigori, si non vis scalores carceris scire, de stylo curiæ sancti Marcellini Delphinalis simillimo stylo parui sigilli, & conuentionum. scribit Guido Papæ in decis. Delphinal. q.15. Secundum.

Tres exceptiones in quibusdam curijs admittuntur.

Instrumenta sigillata an executionem de iure habeant.

Alia sunt instrumenta sigillo Regio, vel alio authentico sigillata, & hæc 26
habent executionem de consuetudine: vt firmat Io.Fab.in l.certum.C.fa. ercisc. Et Boër.in consuet. Biturig.in § 27.de iurisdi.omni.iud. Hodie ista instrumenta de iure Franciæ, id est per ordinationes Galliæ habent executionem: vt patet per totum istum titulũ: & maximè in artic.1 & 2.infrà eo.

Maioris roboris sunt instrumenta sigillata quàm garẽtigiata.

Et hæc instrumenta sigillata dicuntur esse talis roboris, & maioris, quã 27
instrumenta garentigiata, quia per sigilli appositionem dicuntur insinuata: vt docet Pyrrus in consuetud. Aurelia.rub.de execu.instru.articu.1.&.3. Chassa.in consuet.Burg.in rub. *Des rentes vendues à reachapt.* §.vlti.gloss. vlti. Ideóque in illis dicuntur, ad ista trahemus, quia à Rege approbata cẽsentur per sigilli appositionem: vt firmat glo.in cap.penult.§.quando.2. q.1.& Ioan.de Ana.consil.50.in.q.9.col.3.nam sigillum facit indubitatam scripturam. Bal.in l.in bonæ fidei.col.3.nu.5.C.de reb.cred.

Sigilli appositio quid operetur.

Item appositio sigilli est signum ratificationis, & confirmationis, teste 28
Baldo in l.in fraudem.ff.de testa.milit. Scripsi de hoc sigillo in tractatu nominationum.q.10.nume.21.cum multis sequẽtibus post Concord. Franciæ

sito

ſito:& infra art.primo.& ideo apponitur in inſtrumentis.

Etiam dicunt quidam,vt aliquid lucretur,& ne inutile ſit in cõtractibus & in inſtrumentis apponi ſolere in Francia.

29 Vide aliam practica in ſtylo Pictonum. rubri. *Des cauſes ſur execution.* Sed quia ordinationes regiæ præbent nobis iter ad iſtam praxim : ideo eas hic duxi inſerendas,quibus gloſſemata addidi.

30 Scio enim vos excellentes aduocati & practicantes iſtam frequentẽ materiam melius fortè pertractare,& abundantius poſſe:verùm quia propria commoda,& familiam negligere veſtrum non eſt,ſicut hactenus feci:ideo hæc qualiacunque ſcripta noſtra ad iuuenes practicantes,interim dum maiora & meliora parabitis,accedere nõ erit vobis moleſtum, vt nonnihil ex his vtilitatis decerpant:iſta omnia correctioni ſubijciens.Nõ me latet multos nunc ſcribere in forenſi,& frequenti materia, quibus vtilius fortè eſſet prius à practicantibus diſcere, & poſteà rem multò vtilius, ac breuius pertractarent,nempe Demades rogatus,quo præceptore vſus fuiſſet,reſpondit tribunali Athenienſiũ,inſinuans,quod in ipſis negotiis experientia quauis inſtitutione ſophiſtarum melior ſit. *Authoris excuſatio.* *Experiẽtia optima.*

Charles VIII. Artic. LIIII. *Vitam huius conditoris recenſere parum vtile pragmaticis eſſet, ob id reijcio ad Gaguinum, & Aemylium Galliæ hiſtoriographos, ſi quis illam ſcire cupiat, vt tantùm Forenſia hîc pertractem & vtilia.* *Articulus primus.*

ITEM, que toutes executions,que ſe feront par vertu d'obligations faictes ſouz ſéel Royal, ou autre ſéel authentique, dedans les fins & limites,ou il eſt authentique, que nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, & ſans præiudice d'icelles, la main ſoit garnie reaulment & de faict, & que par quelques inhibitions generales(ſi elles ne ſont au cas particulier)que l'on ne differe de paſſer oultre.

Toutes executions.

GLOSSA PRIMA.

1 GENERALITER loquitur hoc principiũ (*Toutes*) licet poſtea reſtringatur per relatiuum *Que ce feront &c.* Nam relatiuum multoties reſtringit vt in l.omnes populi. ff.de iuſtit. & iure.& l.Cunctos populos.C.de ſumma trinita. & fide catho.vult igitur hic tex.dicere,quod in omnibus executionibus,*La main ſoit garnie*,id eſt, *Remplie des biens du debteur,nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques.* Sed hoc reſtringitur ad illas, quæ fient per literas obligatorias ſigillo regio,vel authẽtico ſigillatas, vt inferius declaratur, & hîc *Par vertu d'obligations &c.* Ergo aliæ executiones non ſic fient,ſaltem de his non loquitur iſte articulus. *Relatiuum qui reſtringit.*

2 Et quãuis dictio omnis, vniuerſalis ſit ex pluribus verificanda, tota verò integralis ad vnam rem tantum referenda.Bartol.& alij in procemio. ff.veter. Et ſic ad executiones tantùm referetur, non ad alia : tamen vna dictio *Omnis & totum differunt.*

ſæpius pro alia ponitur: vt habetur in d. procœmio & in l. .§ ſi pecunia.2. in verb. omne, id, eſt totum exponit glo. ff. de poſit. & idem gloſ. in l. res hypothecæ. de pigno. & ſic Gallico ſermone omnes dicimus. *Toutes*. Adeo quòd in communi vſu Gallico non facimus differentiam inter omne, & totum, & vtrobique dicimus *Toutes* omnia mea bona, *Tous mes biens*. dixi in l. nominis. de verbo. ſignifi. ff.

Et qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. à procuratore. 3
C. manda. multas tamẽ recipit reſtrictiones, & modificationes, vt inferius dicetur, hæc conſtitutio: vt in ſimili ſcribit Io. de plat. in l. negotiantes. C. de excuſa. muner. li. 10. & idem in ordinationibus ita loquentibus *Tõutes*. omnes poterunt etiam penè omnes alię ſic reſtringi, prout in nouiſsimis eſt videre. artic. 16. *Que tous adiournemens*. & aliæ ſimiles, & ſic limitationes ſequentes illis ferè conuenient.

Verba generalia reſtringẽda.

Primò ratione abſurditatis, pro vitanda enim abſurditate reſtringenda 4
eſt generalis diſpoſitio. l. 2. C. de noxa. act. l. vt gradatim. § 1. de muneri. & honor. etiam in ſtatutis procedere videtur, vt reſtringãtur ex abſurditate, prout concludit Bar. in l. omnes populi. in 6. q. princip. ff. de iuſt. & iure. Panor. in c. Solite. col. 1. de maiorita. & obed. refer Enerard. in tract. de locis legali. in loco ab abſurdo: abſurdum enim eſſet, vt is qui ſoluit, iterum ſoluere teneretur: vt inferius dicam.

Secũdò reſtringũtur verba generalia, ex rationis diuerſitate, diuerſa 5
enim ratio diuerſum ius conſtituit, ſicut eadẽ ratio idẽ ius l. illud. ff. ad legẽ Aquiliã. Sic conſuluit Alex. conſ. 75. videtur in præſenti. col. 1. in. 5. vol. vt in inſtrumento falſo ſcribo: inferius, quod dico nõ habere executionem: quia in eo eſt diuerſa ratio à vero, & à legitimo. †Tertiò limitat Iaſon in l. fide 6
iuſſor. §. prætor. ff. qui ſatiſda. cogant. propter inhabilitatem, vt ſi pupillus, & furioſus ſint obligati: vt inferius ſcripſi & in interpretatione auth. habita. in verb. omnium. C. ne filius pro patre. Aliis etiam modis limitari poteſt, quos poteritis elicere ex Lanfran. in tracta. de interpreta. ſtatut. & ex his quæ ibi addidi, & quæ pulchrè ſcribit Stepha. de feder. in tracta. de interpreta. legum, & Ludo. Roma. in repetitio. l. ſi vero. § de viro. ff. ſol. ma. adduco tantùm caſus praxi magis conuenientes. vide Barba. in rubr. de reſcript. col. 9. nu. 66.

Par vertu.

GLOSSA SECVNDA.

Quodlibet verbũ operari debet.

PAR VERTV. id eſt ratione, vel in vim obligationis, id eſt inſtrumenti obligatorij. nam ſi alia ratione fieret executio, non comprehenderetur hîc, nempe qui de vno concedit de alio negat. l. cùm prætor. ff. de iud. capi. nonne. de præſump. & ideo dicit Bald. in rubrica de contrahend. emp. C. q. 9. quodlibet verbum deſcriptum non eſſe ſine miniſterio operandi quod facit contra illos, qui ſuper cõſuetudinibus, vel ſtatutis Bar. ſcripta trãſcribũt: nõ põderãdo verba ordi. vel cõſuetudinis, quã elucidãt. Et hodie ſunt plurimi lectores qui plura extrauagãtia dicũt, ſed nõ declarant tex. & gl. vt moris eſt fieri, & iſta eſt vtilitas, ſed ex ignorãtia & ſuperbia hoc procedit quandoque.

De obli-

D'obligations,

GLOSSA TERTIA.

1 OBLIGATIO est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendæ gratia, secundum nostræ ciuitatis iura. § 1. de oblig. in instit. Sed hîc accipitur obligatio pro instrumento obligatorio: vt in l. falsi. 2. ibi pecuniam acceperunt, obligationem, actionémve fecerunt. ff. de falsis. vbi prohibitus accipere pecuniam, censetur prohibitus accipere obligationem: nẽpe ad id, quod quis debet, non potest, antequàm sit facta obligatio, fieri executio: sed bene postquàm est obligatus instrumẽto sigillo regio sigillato vt hîc. *Obligatio quomodo capiatur.*

2 † Quippe obligationum substantia non in eo consistit, vt aliquod corpus nostrum aut seruitutem nostram faciat. Sed vt alium nobis obstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, vel præstandum. l. obligationum substantia. ff. de actio. & oblig. Et omnium obligationum fideiussorem accipi posse nemini dubium est, l. 1. & l. generaliter. §. & post litem. in fi. ff. de fideiusso.

3 † Et hodie ex cõmuni loquendi vsu *Obligé* vocamus, vel *Obligation* instrumentum publicum vt inferius patebit. facit. l. 1. ibi qui promisit sine caussa, condicere quantitatem non potest, quam non dedit, sed ipsam obligationem. ff. de cõdict. sine caussa. & l. 3. ibidem. l. nomen. de leg. 3. c. 2. de confessis. & sic requiritur obligatio, antequam exequi posit, & sufficit vna: licet text. loquatur in plurali *D'obligations*. *Obligatiõ vel obligé quid dicatur.*

4 † Quia pluralitas resolui potest in singularitates. cap. vt priuilegia. in fi. de priuile. l. falsa. §. fi. ff. de condi. & demõstra. scripsi in. §. præfati. in. 2. in verbo de literis. de colla. in concord. videlicet in omni executione, quæ fiet ratione cuiuslibet obligationis, manus repleta esse debet nõ obstantibus oppositionibus.

5 Aliquando iurisconsultus emptionem, venditionem, locationem, & conductionẽ cæteráſq; similes obligationes vocat. in l. ab emptione. ff. de pact. quia in illis vltro citróque oritur obligatio. l. Labeo. §. contractũ. ff. de ver. signifi. & princeps bona cõcedendo videtur obligationes cõcedere. l. princeps. ff. de verb. sig.

6 † Notandum est quòd per literas regias (de debitis) vocatas etiam fit executio de eo, quod debetur, & in illis literis ita solet appari tori scribi. *Nous te mandons & commettons par ces presentes, que toutes les debtes bonnes & loyales, congneües ou prouées suffisamment par lettres, tesmoings, instrumens, confessions de partie, ou aultres loyaulx enseignemens, qui te apperront estre deuz à tel N. Tu luy faces payer tantost, incontinent & sans delay, en contraignant à ce les debteurs, & chascun d'eux par la prinse leuée, vendue, & exploictation de leurs biens meubles, & heritages, detention, arrest & emprisonnement de leurs corps, si mestier est, & à ce sont obligez.* *Per literas de debitis an fiat executio.*

7 Item inhibitũ est, ne generales literæ in forma de debitis per seneschallos & iudices regios de cętero cõcedantur, sed à Rege vel eius cancellaria: vt fuit pronunciatum in hoc senatu anno 1533. die 15. Iulij, archiepiscopus tamen Remen. generales concedit has literas, vt fuit in senatu dictum anno 1418. die 6. Aprilis, propter eius supremam dignitatem. Item iudicibus ad quos caussæ cognitio pertinet, oppositio dirigi debet: vt inuenio statutum per Carolum 8. anno 1409. prout est in stylo parlamenti videre, *Aresta.* *Oppositio ad quos pertinet.*

in rub. de rescriptis. versi. inhibitum. † Et ideo dictæ literæ non attribuunt 9
nouam iurisdictionem, sed opponentes etiam coram suis iudicibus assigna-
Arestum. ri debent, vt fuit etiam iudicatũ in hoc Senatu pro illustri domina Claudia matre Regis anno 1530. die 1. Decembris, quia omnes caussæ in regno debent terminari & finiri apud illos iudices in partibus qui de iure, aut cõsuetudine, vel priuilegio illarum cognitionẽ habent. § 1. rubr. de causis. vbi scripsi in concorda. Appellatio tamẽ veniet directò ad parlamẽtum ratione harum literarũ, etiam si emittatur à præposito, vel alio mediato: vt fuit
Arestum. pulchrè pronunciatum anno 1526. die decima Maij, & videatur aliud arestum latum anno 1522. die. 17. Iulij.

Literæ regiæ du papier terrier quæ sint.

Item solent cõcedi dominis directis quædam literæ regiæ in forma quę 10
Du papier terrier vocantur, vbi mandatur omnibus habentibus possessiones sub censu istius domini, vt veniant ad se scribendum in libro cẽsuali domini, & illi soluendum redditus, & census præteritos, & recognoscendum, & in casu oppositionis partes debent coram suis iudicibus etiam conueniri, & ibi audiri, licet aliis iudicibus directæ sint istæ literæ: vt fuit in Senatu
Arestum. Parisien. decisum contra senaschallum Lugdunen. cui fuerant directæ literæ, & ipse noluit ad iudicem ordinarium remittere, à qua sentẽtia fuit appellatum, & male iudicatum pronuntiauit suprema Parisien. curia anno 1535. die. 16. Martij. † Et hæ literę fundãtur in l. 2. & seq. C. de iure emphiteu. 11
& ibi notatur, quòd emphiteutæ tenentur dominis recognitionem facere,
Cẽsuales libri an probent. vt etiã concludit Guido Papę in decis. Delphina. q. 417. Dominus. † Et illi libri censuales an probent, quòd non soli, nisi per decem annos fuerit facta solutio, vel alia concurrant. vt docet Bald. in l. vlt. in fin. C. sine censu vel reliquis. & in l. data opera. in fi. C. qui accusa. nõ possunt. Masuer. in titulo, de literis notis. versi. Item etiam. & ver. item apocha. & in tit. de locat. vers. itẽ terrariis. Iacobi. in l. census. ff. de proba. plenè Boër. in decis. Burdega. q. 05. an possessio. 12

Faictes.

GLOSSA QVARTA.

Breue exequi non potest.

ET SIC requiritur obligationem factam esse, & instrumentum obligatorium expeditum, aliàs si esset adhuc in scheda vel prothocollo, seu vt vulgò dicunt *En breuet*, quo ad executionem non censeretur esse factum, & si non sit sigillatum non exequeretur: vt docto. nota. in l. contractus. C. de fide instrumen. Et quia hîc text. vtitur verbo præteriti temporis *Faictes*, quod perfectionem requirit l. verbum oportebit. vbi scripsi. ff. de verb. signi. & in authent. de tabellio. colla. 4.

Souz seel.

GLOSSA QVINTA.

Vbi sigillũ poni debeat

REQVIRITVR ergo, quòd sigillum sit sub instrumẽto, & ita seruat consuetudo: & pro hoc facit text. in l. hac consultissima. ibi finem autem testamenti subscriptiones, & signacula. C. de testamentis. & l. hac consultissima. Qui testamenta facere possunt. ibi & in fine subscriptio. &c. idem tamen dicerem

rem vbicũq; fuerit, sed potest tex. intelligi, ꝙ obligatio sit facta sub sigillo id est instrumentũ sigillatũ esse debet, sed an in latere, in fi. vel an pẽdens esse debeat, vel an instrumẽto adhærere, in hoc, sequi oportet consuetudinẽ patrię, & secundũ eam regi: sed quo sigillo muniri debeat instrumentũ
2 declarat tex. sequens. † Acquiruntur ergo in hoc textu sequentia. Primũ, quod obligatio præcedat executionẽ. ibi, *Obligations.* vbi dixi in gl. 3. Secundo, quòd instrumentum factum sit, & vt vulgus dicit, *Grossoyé*, ibi *faites.* *Requisita in hoc tex.*
3 † Tertio requiritur, quod illud instrumentũ sit sigillatũ. ibi *Soubz séel.* Ante ergo quàm sigillum fuerit appositũ instrumento, seruiens non debet exe
4 qui, vt in gl. seq. dicetur. † Quarto quòd sit sigillatum regio sigillo, vel alio authẽtico: nõ sufficeret ergo sigillũ quodlibet vt inferiꝰ dicetur in gl. *Royal.*
5 † Quinto, quòd executio fiat. Nam si per citationem procederet pars, non haberet locum iste tex. vt dixi suprà in præfa. per l. minor 25. annis, cui. ff. de minori. Nam tunc instrumentum probaret tantũ debitũ, vt scribitur in
6 ferius arti. 6. † Sexto, quòd illa executio fiat intra limites, vbi instrumentũ est authenticum. Nã extra fieri non posset. ibi, *Dedans les fins & limites &c.* vbi dico, si verò fiat executio in vim instrumenti sigillati regio sigillo, pote
7 rit fieri per totum regnũ, vt patet art. seq. † Septimo, quòd executio fiat in vim instrumenti obligatorij, secus si in vim promissionis, vel sentẽtiæ non sigillatæ: vt dicit hic text. *Par vertu d'obligations séellées.* vide text. seq. quo sigillo signari debeat.

Royal.

GLOSSA SEXTA.

1 NOTANDVM quòd multiplex est regiũ sigillum. Primo, quoddam est magnum, quo sigillantur ferè literæ Regiorum officialium, & gratiæ delinquentibus concessæ, & plura alia: & hoc sigillo vtitur cancellarius, de quo loquitur tex. in cle. vna. in fi. de iureiu. ibi eius regio magno sigillo &c. in quo est Regis imago, corona, & sceptro ornati, ac suis stigmatibus antè & retrò. *Multiplex regium sigillum.*

2 Et si quis in hoc sigillo cõmittebat olim falsum, cognitio spectabat ad cancellarium tam ex priuilegio, quàm ex consuetudine. & etiam falsi cognitio commissa in sigillis cancellariæ Franciæ, teste Boër. in tract. de custo. clauium portarum ciuitatis. fol. 4. & ita tenebat senatus, & iudicabat, vt refert Aufrer. in stylo perlament. in 4. parte aresto. 115.

3 Hodie tamen alio iure vtimur, quippe cãcellarius ex edicto regio illam falsi cognitionem non habet, nec bona falsum committentis acquiruntur
4 eidem, vt fuit hoc anno 1542. statutum per Regem. † Et falsum cõmittens in hoc sigillo clericus deponitur, & in signum maleficij character floris lilij in hoc regno fronti eius inprimitur, & in exilium posteà mitti solet. tex. in c. ad audientiam. de crimine falsi. *Cognitio falsi in literis regijs cõmissi, ad cãcellariũ non spectat*

5 Debet tamen gaudere priuilegio clericali post falsum commissum in hoc sigillo, vt fuit decisum in magno Regis consilio, insequendo illum textum qui dirigitur Episcopo anno 1536. in mense Februario in vno, qui in signo secretarij falsum commiserat. idem fuit dictum in hoc senatu 1385. die sexta Aprilis, & fuit clericus ad mile libras ea caussa condem- *Clericus in sigillo falsum cõmittens quomodo ponatur & an priuilegio clericali gaudere debeat.* *Aresta.*

natus,sed cõtrariũ fuit decisũ vt fertur in hoc senatu hoc ann.1543.in mense April.&condẽnari ad illius c.pœnã solẽt clerici per iudices seculares,vt vidi ex cõsuetudine,licet tex.loquatur de episcop.in d.c.ad audientiã.dum dicit,infligi facias.ibi imprimi facias.& vide Boër.in deci.Burdegal.q.82.falsificans.& si clericus fuerit condẽnatus ad mulctã à iudice seculari in casu permisso,& nihil habeat,cõmutari potest à suo tamen iudice in corporalẽ, vocato procuratore regio.prob.Boër.in q.346.quæritur an ciuiliter.nu.11.

Aliud est sigillũ cõmune,quo sigillantur literæ iustitiæ,non ita magnũ 7
sicut alterum,de quo vide Guido.Papæ in decis. Delphinal.q.455.quomodo puniatur huius falsarius,& isto vtuntur cancellariæ Franciæ.

Aliud est sigillum minimũ, vt parui sigilli. & quamuis sit minimũ in 8
se,est tamen simile grano sinapis,vt patet in rub.*Du petit séel de Montpelier* in ord regijs.†Aliud est quod Rex habet in pluribus locis sui regni ad sigil 9
landum contractus,& de hoc loquitur iste tex.& Ioan.fabri in l.2.C.de rebus alie.non alienan.†.Nota tria esse sigilla,quæ attrahũt ad se iurisdictio 10
nem,videlicet sigillum præpositi Parisien.sigillum parui sigilli Montispessulani,iunctum obligationi præcedenti.

Tria sigilla trahunt ad se iurisdictionem.

Tertium est sigillum nundinarũ Campaniæ,& Briæ.ideo siquis in ali- 11
quo instrumẽto sigillato parui regij sigillo,fuerit obligatus rigoribus parui sigilli Mõtispessulani index parui sigilli cognoscet virtute priuilegij:vt vidi seruari, quod est verũ ratione obligationis principalis, nõ accessoriç. arg.l.si quis nec caussam.ff.si cert.pet.vnde si mihi instrumẽto sic sigillato fuerit obligatus fundus,quem possides,& illius nomine debes redditum,si ad illũ ratione sigilli conueniaris, ad tuum iudicẽ remitti poteris vt censuit senatus die 6.Martij 1542.post prandium.

Arestum.

Plura alia sunt Regis sigilla,quorum iura mihi cognitionem non dede 12
runt,ob id ea missa nunc facio.

Cautela bona sigilli amissi.

Nota tamen,quòd si regium sigillũ,vel aliud authenticum amittatur, 13
solet fieri aliud nouum cum aliqua additione proclamari,ꝙ si de cætero inueniãtur literæ sigillatæ illo priore sigillo,non valeant, & sint irritæ.ita fuit pronunciatũ Paris. ꝑ sigillis ciuitatis perditis ann.1417.die 10. Decẽb. idem fieri debet quãdo clauis amittitur:vt quãdo noua fit, debet illi quicquam addi, ne prima posteà aperiat, ad euitandũ furta quæ fieri possent.

Authentique.

GLOSSA SEPTIMA.

Authenticum sigillũ quid sit.

ERGO non omne sigillum hic approbat, sed authenticum. 1
Authenticum enim sigillum illud dicitur, quod authoritatem iustam,& certam habeat, sicut instrumentum authenticum,in c.2.de fide instr.& in l.2.ff.illo tit. authenticum enim diducitur à græco nomine αὐθεντικός, quasi authoratus, vel αὐθεντικὸς dicitur nõ sine authore,teste Budæo in suis commẽtarijs linguæ græcę,& αὐθεντία dicitur authoritas.vnde Theophilus in instit.rub.de authorita. tuto. dicit περὶ αὐθεντίας ἐπιτρόπων.Alciat.tamen in primo parerg.lib.2.c.9.ab agendo,authorem diducit, sed quis iustius induerit arma, dicam in titu.de verbor. significa.in l.verbis legis.in fi.ff.

Et

2 Et vocatur authenticum ſigillum alterius principis,quàm Regis,vt po-
te ducis,comitis,baronisúe,aut alterius domini temporalis in loco iuriſdi-
ctionem habentis,vt ſigillum præpoſiti Pariſienſis.Prout ſcribit dominus
Ioan.le Cyrier in tractat.de iure primogenit.libr.primo quæſtio.24.verſi.
primo. hoc eſt.

3 Item ſi conſuetudo faceret aliud ſigillum authẽticum, vtpote ſigillum
alicuius curiæ ſecularis:argument.c.cùm dilectus.de fide inſtrument.vide
gl.Barba.& alios in cle.cauſſam,in verb.authentic.de electio.

4 Et quamuis de iure ſigillum archiepiſcopi, epiſcopi, vel alterius cuiuſ- *Sigilla epiſcoporũ & archiepiſcoporum an ſint authẽtica.*
libet prælati ordinariam iuriſdictionem habentis,dicatur authenticũ quo
ad probationem.gl.& doct.in c.2.de fide inſtru.& ita eſt curia Romana in-
terpretata teſte archidiacono.in c.curæ.11.q.3.doc.in ca.tertio loco.de proba-
5 tio.† Et ſigillum vniuerſitatum ſcholarium Franciæ authenticum eſt, vt *Sigillũ vniuerſitatum an ſit authenticum.*
ſcripſi per illum text.in.§ præfatíque graduati. De colla.in concorda.ta-
men non quo ad iſtam executionem, nec de his ſigillis intelligitur hic tex.
ne falcem in alienam meſſem mittat iuxta c.nouit.de iudic.tum etiam quia
executio non ſolet fieri per inſtrumẽta ſigillata ſigillo epiſcoporum, vel al
terius domini ſpiritualis teſte Maſuer.in eo.titulo.de executio.§ item virtu
te. Sed ab agendo incipiendum eſt.Bald.conſil.508.in.5.volum.facit text.in
6 capitul.cùm in eccleſiis:de maiorit.†Niſi epiſcopus,vel alius prælatus ha-
beret iuriſdictionem temporalem in illo loco, tunc etiam de illius ſigillo,
quo vtitur in illa iuriſdictione temporali, poſſet hic texs.intelligi, & ſuper
7 hoc attendi debet conſuetudo illius loci.† Requiritur tamen quòd con- *Conſtare debet inſtrumentum eſſe authenticum.*
ſtet eſſe ſigillum talis domini,& authenticum in tali loco,arg.§.planè.de te
ſtamen.milit.in inſtitut.& per hoc fuit cõdemnatus mercator Venetus ad
expenſas,damna,& intereſſe alicuius ciuis Pariſi. quem capi fecerat in vim
inſtrumenti facti Venetiis,de quo non conſtabat an eſſet authenticum in il *Areſtum.*
8 lo loco, vel non.anno 1534. die.13.menſis Auguſti.† Cautela ergo eſt, vt *Cautela ad probãdum ſigillum authenticum.*
quando habes inſtrumentum ſic authenticum, quòd petas à iudice vbi
confectum eſt, vt velit videre an ſit authenticum, & ſecundum loci con-
ſuetudinem confectum, & hoc declarari: & de his tibi petas aliud inſtru-
mentum dari.quod facile fiet in loco vbi confectum eſt, & poſteà vbique
probabis eſſe authenticum:& iuriſconſ.in l.cæteræ.in fin.ff.familiæ herciſ.
dicit hæredem in maiori parte inſtitutum debere ſeruare tabulas teſtamen
ti authenticas, exemplum verò aliis tradere debere, quod loco originalis
valeat, & in eius defectum recurretur ad originale, l.procurator. C. de
edend.

9 Item per iſtum textum excluditur ſigillum propriũ & priuatum, quia *Sigillũ priuatũ an habeat executionem.*
non eſt authenticum: nempe ſi literæ fuerint ſigillatæ meo ſigillo priua-
to, non habebunt executionem, antequam ſigillum ſit recognitum, ſicut
de cedula dico in tract.de chirographo.recognitione.

10 Nec de conſuetudine curiarum Franciæ datur exẽplum priuatæ cedulæ
vel chirographi, ſed legi in curia illi debet,qui eã cõſcripſit.ita vidi ſerua-
ri in Forenſi iudicio,nec ſolet dari dilatio petenti ad veniendum ſuper pro
uiſione dictæ ſcripturæ priuatæ, vt deciſum fuit in hoc Senatu anno 1533. *Areſtum.*

die.12. Maij, quia certus amplius nõ est certiorandus: per regul. eum qui. de regul. iur. in. 6. l. 1. in fin. ff. de dot. prælegat.

Dedans les fins & limites ou il est authentique.

GLOSSA OCTAVA.

NON ERGO fit executio instrumenti sigillum habentis 1 authenticum vbique, sed in illo loco, vbi est authenticum, quia alibi ignoratur, an sit authenticum, de quo prius apparere debet. l. si non ignorat. C. qui accusa. non poss. nisi vt in proxima gloss. dixi, & in arti. 3. infra eodem. Et vult dicere textus, quod instrumentum authenticum exequendum est in eo loco, vbi est authenticum: extra verò locum non, si ibi non appareat esse authēticum, vtatur ergo practica proximè descripta, qui vult habere instrumentum vbique au-

Praxis notabilis.

thēticum. † Si verò me obligauero coram tabellione Aureliæ, vbi fortè in 2 strumentum non est anthenticum, si tamen pars aduersa impetret literas executorias à iudice Parisien. contra me ratione huius instrumenti, ego appellare potero à concessione, & ab inde secutis: quia iudex grauauit me cōcedendo commisionem & executionem vbi hoc facere non poterat: ita vidi seruari in iudicio Forensi.

Si tamen in vno loco fuerit authenticum, videlicet vbi factum est, licet 3 in loco vbi exequi debeat, non sit authenticum, tamen ibi exequetur: vt cōcludit Ioan. Fab. in l. 1. col. 9. versi. Sed quid si non debetur. & seq. C. de summa trinita. † Sed si debitor neget esse authenticum, creditor tenebitur illud 4 probare esse authenticum, antequàm executio perficiatur: & poterit hoc probari, vt superius scripsi in gloss. *authentique.*

Authenticū esse quis probare debeat.

Oppositions.

GLOSSA NONA.

QVAE oppositiones possunt opponi? Respondeo, hîc prohi- 1 bet aliquam recipi ante manus munitionem, & (vt practici dicunt) *Auant que garnir la main de iustice, non main pleine*, id est pro modo debiti, sed sufficienter. † Vnde apparitor in- 2 primis præcipit debitori vt soluat summam contentam in instrumento obligatorio, & quòd interpellatio requiratur. docet Bartol. in l. eum qui. §. si iurauero. ff. de iureiur. & Ias. in l. quod te. colum. 2. si certum peta. & si pars non soluat, vel se opponat, seruiens aures habet obtusas, donec habeat pignora: & bona creditoris, quæ postquàm habuerit, diem dicit certam opponenti coram iudice competente, ad quē cognitio oppositionis pertinebit, ad dicendum caussas oppositionis, quas si allegauerit, & breui decidi non possunt, requirit creditor, vt debitor interim pendente processu soluat per modum prouisionis, siue garniat, præstita cautione de restituendo, si di-

Practica exequendi.

si dictum fuerit in fine, si debitor tunc non alleget iustã caussam in cõtrarium, condemnabitur *à garnir par maniere de prouision*, ita vt requisitum à creditore fuerit, & demum executio fiet non obstante partis appellatione.

3 Vel concluditur quòd pignora pro executione capta vendantur, & pecuniæ illorum pignorum vsque ad concurrentiam debiti decernantur creditori cautione præstita: vt inferius art.5. patet, quod iudex statuet, si caussæ

4 oppositionis debitoris legitimæ non sint. † Itaque videndum est quæ sint legitimæ oppositionis caussę, & quæ possint opponi. Respon. Poterit opponi quòd instrumentum est inualidum, & nullum, & sic non debet exequi. l.4. §.condemnatum. ff. de re iudic. d.l.2. § primo, quemadmod. test. aperiant. l.non putauit. § non quæuis. de bonorum possess. contra tabul. Et sic expresse consuluit Roma. consil.42. visis. Et d. Hippol. consil.38. quoniam. & cons. 49. dominus. nume.46. & in rubric. ff. de fideiussor. numero.104. ac in l. primæ. § præterea. numero.19. de sica. quia nihil & inutile æquiparantur. l. quoties. ff. qui satisdat. cogantur. glos. in l. si plagij. C. ad legem Flauiam de plagia. & vbi non valet principale instrumentum, nec accessorium: id est executio valebit. l. cùm principalis. ff. de regul. iur. *Inualidum instrumentum nõ exequetur.*

5 Quomodo debeat opponi? Respon. Caussam cur sit inualidum exprimendam, nec sufficeret simpliciter opponere, quod instrumentum est inualidum, sed dicam esse nullum: eo quod in illo requisitæ solennitates deficiunt, de quibus in l. generali. C. de tab. lib.10. & in rubr. de fide instru. in Decretal. per Decium post Barb. vel debet dici, quòd talis nullitas interuenit, & tunc non exequetur. l. fi. de constitu. pecu. Bald. in l. si absentis. C. si cert. pet. & consil.293. factum sic proponitur. col.4. in.3. vol. l. scire. §. penult. ff. de excusa. tutor. l.1. col.2. C. de iuris & facti igno. l.2. col.2. de execu. rei iudi. Nico. Milius in verb. exceptio nullitatis. Anton. de Tremol. in additio. ad Vbertum de Bonacurso. rubrica. de except. & benefic. versicul. Item dico in verb. annulari: & in rubr. de impedimentis executio. q. vlti. Alexand. consi. 181. in caussa. colum.1. in.6. vol. & Corne. consil.241. videtur. in.3. vol. Ioan. de Ana. consil.83. & Barba. consilio.52. visum. colum.3. vol.3. Hippoly. consil.16. inclina, &c. *Caussa nullitatis exprimi debet.*

6 Intellige quòd si instrumentum non sit signatum, nec perfectum, apparitor nõ exequetur: alioqui secus, vt superius dictum extitit per. l. si quis legatum. ff. de fal. vide quæ scripsi infrà artic. quinto. *Imperfectũ instrumentum nõ est exequẽdum.*

7 Secundò opponi potest quòd contentum in instrumentum nõ est liquidum. l.2. ff. de transact. Bald. in additio. ad specul. in titul. de appella. versi. sed nunquid ex præcepto. col.2. & l.2. col.2. versicul. Pone dicit statutum. C. de executio. rei iudi. l. fin. § in computatione. col. fin. de iure deliberand. & cõsil.99. præmissis. in 5. volum. Iacob. in l. item quia. ff. de pact. per text. in l. ita stipulatus sum te sisti. de verborum obligat. & l. tutores à patruo. de confirman. tutore. Bart. in l.1. numero.8. ff. de edend. liquere enim debet hoc prætori. l. hoc autem. §.1. ff. quib. ex causs. in possess. eat. Vincent. in l. ait prætor. § si iudex. col.3. ff. de re iud. Bar. in l.1. in fi. iudicatum solui. & l. vlti. C. de sen ten. quæ sine certa quantita. proferunt. de Ripa. in l.4. §. ait prætor. colũ.2. ff. de re iud. quia de his quæ nõ sunt, & non apparent, idem est iudicium, l. *Liquidũ instrumẽtũ debet esse ante executionẽ*

duo sunt Titij.ff.de testam.tutel.ob id cùm non appareat planè de debito, non fiet executio.

Quid sit liquidū, & quomodo fieri posſit.

8 Et quamuis id dicatur liquidum, quod sine morosa dilatione probari potest,l.qui de inofficioso.ff.de inofficioso testamēto,in l.is à quo.vt in possess.legat.Bald.in l.post rem.colum.secunda,quæstione sexta.ff.de transact. Tamen vt instrumentum executionem habeat,oportet, quòd omnino sit liquidum,& certum ex inspectione instrumenti,sine aliqua dilatione: vt,pone quòd aliquis instrumento regio sigillo signato promisit mihi sarcire damna,quæ in tali re patiar:passus sum dāna,tamen ex illo instrumento non habebo executionem,antequam de damno appareat liquidò, & antequam iudex declaret,quid,quale,quamtúmue sit per sententiam. Bart.in l.proinde.2.§ fina.ff.ad legem Aquiliam.Angel.in.§ curare.colum.6.institut.de actio.Bald.in l.si caussam.C.de executio rei iud.& consil.163.statutum. in.4. volum.& consil.383.primo tria.ibidem. ac consil.242.super primo. in 5.volum.Corne.consil.156.videtur.colum.1.in primo volu.Purpura. in l.admonendi.numero.40.ff.de iureiurand.Hippol.in l.vnius.§.cogniturum.numero.26. de quæstio.docto.in l.certum.per illum text. si certum pet.Roman. consil.211.allegationis.in fina.facit ordinatio regia.artic.20.de publicatis.anno.1539. vt est in rubr.*des delais*.artic.5.

Poterit etiam fieri liquidatio ex coniūctione duarum scripturarum:teste Bald.in c.auditis.col.2.de præscript. 9

Pro reparationibus nō liquidis domus pupillorū non retinetur. Arestum.

Et ideo anno 1530. die.12. Februarij fuit dictum in hoc Senatu pro tutoribus pupillorum D.Claudiæ Herbelot,contra Renatū Gētilem executorem, volentem vti retentione domus locatæ pro reparationibus, quòd eam domum vacuam tutoribus relinqueret,actionibus sibi saluis, & data cautione à tutoribus:quia nondum reparationes erant liquidæ,sufficeret tamen certam in instrumento pecuniam contineri, licet incertū fuerit tempus,vt si quolibet mense promisisti decem aureos, si tres mēses sunt elapsi, poterit fieri executio,ratione temporis præteriti,per ea quæ not.Doc.in l. 1.ff.de transact.scripsi in l.non potest videri.ff.de verb.signi. 10

Liquidatio quomodo fieri posſit.

11 Et ista liquidatio poterit fieri per omne genus probationis.Bar in l.3.C. de sentent.quæ sine certa quantita.profer. in qua faciēda debet citari pars, quæ lædi potest.l.de vno.ff.de re iudic.Calcane.consil.27.Aretinus.& consilio.21.Si diligentea.colum.penultima:ac Hippolyt.consilio.89.summi Dei in caussa.numero duodecimo, quod est notandum, quia viator, seu apparitor hoc casu exequi non potest,cùm non appareat super quo fiet executio.† Cautela ergo est, quod si aliquid sit liquidum: quod debitor illud tradat,& soluat offerēs se residuum soluturum facta liquidatione, & tunc vitabit executionem,& expensas per tex.singul.in l.statuliber rationem.ff. de statuliber. 12

Cautela pro debitore cōtra quē fiet executio non facta liquidatione.

Arestum resciſſum.

Quod facit etiam pro consuetudine disponente retrahentem debere consignare & offerre, vt sic faciendo sufficiat,si id quod est liquidum offerat,& consignet per dict.l.statuliber.& sequitur Boër.in §.4.de consuetudin.retractus in consuetud.Bituri.& Barba.in clem.gratiæ.colum.6.de rescript. Cæpol.Cautel.27.nota quod vbi,& Soci.consi.80.in quæstione in.3. 13

volu.

volumi.Ias.in l.quod te.nota.5.ff.si certum petatur. Vincent. Hercula.in l. 4.§ ait prętor.nota.vltim.ff.de re iudic.& ita primò fuit iudicatum per Senatum Parisien.pro domino de Rouille.Sed posteà pronunciauit idem Senatus pro domino de Montmorenci cōstabili erratum fuisse in illo primo aresto:hoc anno 1540.in fine quadragesimæ, quia plena non fuerat facta (vt fertur)consignatio de liquidis,nec fuerat satisdatum de eo,quod obscurius erat,vt dicit ille tex.in d.l.statuliber.fieri debere,& alijs rationibus ple-

14 nius per eos deductis in processu. supplicationis. † Imò anno 1515.die 10 Iulij contra aliquem fuit pronūciatum, malè & perperam excutionem factam contra venditorem, qui condemnatus erat ad damna,interesse,& expensas,& ante declarationem & liquidationē erat facta executio, & sic malè:ideo rescissa fuit & cōmissa declaratio damnorum,& interesse duobus consiliarijs,& sic seruatur in praxi:vt ante liquidationem iure nonfiat executio,vt superius probaui. *Arestum.* *Executio ante liquidi declarationem per perā facta.*

15 Tertio opponi potest quòd instrumētum est falsum,vel sigillum.l.2.C. de falsis:licet gloss.& doct.illum tex.aliter intelligant,videlicet in confitente debitum,tamen idem in casu,quo non cōfitetur illud, vt probat Bart.in l.si veritas.C.de fideicom.& Bal.in l.si non sortē.§.indebitum.ff.de condictione indebiti.Paul.in l.si feriatis.de fer.Corne.consil.52.quotidianus col.1. *Instrumentum falsum non est exequendum.*

16 vol.1.Boër.in §.27.de iurisdi.omni.iud.in cōsuet.Bitur.†Vnde sicut falsus denarius non est denarius.gl.singul.in l.omnes.C.de heretic. secundum Alexād.in l.& eleganter.§ qui reprobos.ff.de pignor.act.Francisc.Cremē. sing.112.Statuto.vbi dicit contractum falsum, vel nullum non esse contractum:& falsam iustitiam non esse iustitiā. glo.in c.vera.45. distinct.facit l. Paulus respondet.ff.de.ver.signi.vbi scripsi.facit quod scribit patruus meus Iacobus rebufus in l.2.C.de apoch. public. lib.10.& Hippo.cōsil.89.in caussa.& Georgius Natan in repet.cap.quamuis.col.52.de pact.in 6.D.Tiraquel. plenè in tract.de legib.connubia fol.268.primæ editionis. *Cōtractus falsus non est contractus.*

17 Tamen si exceptio falsi opposita non probetur incontinenti iudex debet debitorem condemnare saltem per modum (vt dicunt practici) prouisionis ad garniendum,vt censuit Senatus anno 1527.die 27.Martij: quia pro instrumento præsumitur,cùm sit probatio probata.Bal.in l.cum precibus: per illum tex.C.de probat.Et si simpliciter condemnaretur à iudice inferiore,pars posset appellare,quia oportet quòd iudex dicat per modum prouisionis,id est,interim pendente probatione falsi eum condemno cautione data.ita vidi in Forensi iudicio seruari.& facit quod cōsuluit Rom.consil.244.pro euidētia.in fi.& Ias.consi.85.punctus.in 1.vol.Hipp.cos.16 inclina.num.17.& viator in principio non obstante ista exeptione executionem facit,& bona capiet,cùm caussæ cognitionem non habeat:sed ista exceptio posteà à iudice recipietur facta manus munitione. *Pendente quæstione falsi condēnatio fit.* *Arestum.*

18 Quartò opponi potest exceptio solutionis, nam bona fides non patitur,vt bis idem exigatur.l.bona fides.ff.de regul.iuris. vbi Decius vt in hoc casu,ideo contra instrumētum garentigiatum opponi posse hanc exceptionem asserit Ioan.Andr.in addition.ad specula.in titu.de sentent.§.fi.versicul.16.in additio. vltim. Anchar. quoque consil.259. ex verbis, circa fin. *Exceptio solutionis est opponenda.*

Rom. conſ.28. viſa.in 2.q. Alex conſ.113.viſo.col.2.lib.5.eſſet enim contra naturalem æquitatem, ſi ipſa excluderetur, quæ vult neminẽ locupletandum cũ aliena iactura. l.nã hoc natura. ff. de cõdic. indeb. & l. iure naturæ. ff. de reg. iur. doct. in c. quoniã. col. 2. de proba. & in l. non eſt nouũ. in fi. C. de edẽd. Pyrrhus nominatim in cõſuet. Aurel. c. 7. rubr. de executio. inſtru. Aufrer. in ſtylo parla. in. 1. parte. rub. de actio. perſon. §. itẽ hæ exceptiones. Sed ſeruiens, cùm oculos, quo ad videndũ ſolutionẽ, non habeat ab executione deſiſtere non ſolet, niſi in eius præſentia ſolutio fieret. Imò iudex etiam ad garniendum, partem condemnabit, niſi incontinenti ſolutio probetur alioqui ſemper executio impediretur, eam ſic allegando, vt prædixi, ſolet tamen iudex concedere vnam dilationem ad probandum dictam ſolutionem, quam ſi non probet condemnat ad garniendum.

De nouatione debiti.

Quintò opponi poteſt debitum eſſe nouatum, nempe ſicut nouatio contra ſententiam opponitur, ita contra hoc inſtrumentũ obligatorium. l. 2. C. de exec. rei iud. l. 4. § ſi ex cõuẽtione. ff. de re iud. Fel. & alij in c. ex parte. de off. deleg. Anchar. conſ. 54. apparet. Vital. de Camba. in. tract. clauſula. in clauſ. nulla exceptione. fol. 11. in paruo vol. quæ nouationis oppoſitio non impedit manus ſeruientis, nec iudicis, ſi ſtatim non probetur: vnde conſuluit Alex. conſ. 85. viſo. col. 1. in 5. vol. quòd ſi ex forma ſtatuti contra ſententiæ arbitralis executionem nulla poſsit opponi exceptio, poterit tamen opponi exceptio nouationis, ibi fuſiùs videre licet, vt paucis agam. 19

Quando fit nouatio per delegationem vel pignorum receptionem.

Nota tamen quòd hodie ſi promittam tibi id quod debeo inſtrumẽto ſigillato, non fiet nouatio, niſi expreſſè à partibus dicatur, quòd receditur à prima obligatione, & primo inſtrumento. tex. no. in l. fi. C. de noua. † Si tamen delegauerim tibi meũ debitorẽ, & tu illum acceptes, ac ipſe tibi ſoluere promittat, licet non exprimatur animo nouandi factã eſſe, fiet tamen nouatio teſte Iaſ. in l. ſigularia. circa. fi. de reb. cred. nec poſteà fieri poterit executio contra debitorem principalem, ſed contra mihi delegatum ſic, ſi obligatus fuerit denuo inſtrumento ſic ſigillato, ſed fortè ibi non eſt nouatio ſed delegatio, quæ eſt diuerſa: tamẽ ſi cõueniatur is, qui pro alio promiſit ſoluere in executione rei iudicatæ, & petat ad ſuũ iudicem remitti, eſſe remittẽdũ cenſuit ſenatus anno 1543. die 7. Auguſti: pro patre qui promiſerat pro filio, in quem fiebat executio: quia ſuo priuilegio fori promittendo non renunciauerat. 20 21

Areſtum.

Tamen per pignorum receptionem non fit nouatio, vel ſi fideiuſſores pro debito à parte recipiam. doct. in d. l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iud. 22

Simulatũ inſtrumentum an ſit exequendum.

Sextò opponitur inſtrumentum eſſe ſimulatum, quod executionẽ non habet: vt docet Bar. in l. 1 §. & parui. ff. quod vi, aut clam, quia vnũ eſt ſcriptum, aliud factum. Bal. in l. ſi non fortẽ. §. indebitum. de condic. inde. ff. & contractus ſimulatus non eſt contractus, ſic nec inſtrumentũ ſimulatum. Bald. in l. ſi non verum. C. de donat inter vir. & vxor. Felin. in c. ex parte. 12 fallen. de offic. deleg. cùm deficiat cõſenſus, non eſt ille contractus, qui ſimulatur, ſed eſt ille, qui verè agitur. C. plus valere quod agitur per totum. Et id largo modo dicitur falſum teſte Bald. in d. l. ſi non verũ. Barba conſil. 7. ſapienter. col. 9. & ſeq. in 2. volu. & conſil. 38. præclare eod. volu 23

& So-

& Soci.consi.27. visis.col.6.num.30.in 4. vol.& hæc exceptio non tenet manus apparitoris ligatas, quominus exequatur, & antequam probetur, si longum habeat tractum, iudex condemnat per modum prouisionis: vt superius dictum extitit de alijs oppositionibus.

24 Aduertendum est tamen, quòd si quis opponat simulationẽ, debet speciem simulationis exprimere, & planè ill declarare, alioquin nõ obtinebit.l.1.ff.de edend.l.idẽ Pomponius scribit si frumentũ.de rei vend.ff.cùm plures sint simulationũ species, vt per Cæpol.in tract.de simula.contract. & Vital.in tract.clausula.in clausul.de simulatione: & alibi dico in ordina. regijs in tract.de restit & releua.art.primo.Francisc. Marc.in decisio.delphi.q.46.Panor.in c.item cùm quis.col.2.de restit.spolia. *Species simulationis est exprimenda.*

25 Septimò, quòd instrumentum est sine caussa factum, & ideo non valet, sicut nec stipulatio, nec exequi potest.l.2.§.circa.ff.de doli excep.c.Si cautio. de fide instrumẽt.l.cùm de indebito.§ fi.ff.de probatio.vbi Iacob.& Imol. in l.fi.nu.3.ff.à quib.appella.non licet: & ita fuit prolatũ arestum in hoc supremo Paris.Senatu, anno 1511.die13 Februarij.nempe quamuis Dec.consi. 682.in caussa dicat hoc instrumentũ non requirere caussam: quod est verum sigillum pro caussa haberi, vt apparitor exequatur, sed iudex posteà ad oppositionem partis videt, si executio rectè, & ritè facta sit, & hoc pronunciat, vt infrà dicetur, nec in hoc casu iudex condemnat ex caussa prouisionis, si ex instrumẽti inspectione appareat caussam abesse, cùm instrumẽtum non valeat, nec executio ex non ente fiet, tanquam instrumentũ non sit, quod nõ stat. Nam si dominus in rationes suas se debere referat seruo suo, cùm omnino neq; mutuum acceperit, neq; vlla caussa præcesserat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem.l.non solum in fi.ff.de pecul. *Instrumentũ sine caussa exequendum nõ est. Arestum.*

26 Octauò opponitur quod debitum est præscriptum, vtpote non petitũ intra triginta annos postea peti nõ poterit, quia actiones personales triginta præscribũtur annis.l.omnes.C.de præscript.triginta anno.quod seruiẽs non recipit, secus in iudice, si ex instrumenti cõceptione de præscriptione appareat, aliâs condemnat, vt garniat, vel si creditor alleget, quòd non potuit debitũ cum mala fide prescribi. Et quòd debitor fuit in mala fide, ideo lite pendente per modum prouisionis petit garnire, hoc iudex decernere debet cautione data à creditore: quia etiam in personalibus non currit præscriptio cum mala fide. Et sic qui scit se debitorẽ, nunquam tutus est præscriptione: Secus cum bona fide.c.vigilãti.& c.si diligẽti.vbi de Vbaldis.& c.final.vbi Fel. de præscript.& sic consuluit Alexan. cons.63.in4.volu.& consil.99.ibidem.& cons.51.in 5. volum. Dec.consi 257.in 2.dubio.ac plenè Ioan.Francisc.Baldus in tractat.de prescript.in 2.parte 3.princip.quæst.13. & ista est communis quicquid Barto.scribat in l. sequitur.§ si viam.ff.de vsucap. cuius sententia communiter ab omnibus damnatur: quanuis dicãt seruari in curijs Franciæ. Guido.q.199.an.c.malæ fidei in deci.dephin.sed ista exceptio præscriptionis non apponitur in curia parui sigilli Montis pessulani, & conuentionum Nemausi, cùm ibi tres tantùm admittat stylus exceptiones, vt inferius dicetur. *Debitum præscriptũ non est exequendum.*

27 Nono, pactum de non petendo perpetuò opponi potest, si debitori fa- *De pacto de non petendo.*

ctum sit.l.si vnus §.pactus.ff. de pact.Guido Papę in dec. Delphinal.q.410. & Aufrer.in stylo parlamenti rubric.de actio.persona.§.item exceptiones sed his duobus casibus seruiens ista proponētem coram eo ridet,& exequitur,& iudex condemnat ad garniendum: nisi incontinenti de exceptione appareat,cùm super his prouidere soleat, si petatur: vt dicam in tracta.de senten.prouisional.seu præiudicial.inferius.

An executionem petat qui non in instrumēto nominatus.

28 Decimò opponi solet,quòd is qui executionem petit, non est in instrumento nominatus,tunc si nō fuerit hæres,aut successor, aut caussam à creditore habens,repelletur.text.in l.ad probationem.1.C.de probatio.l.Iulianus.& l.si sim stipulatus:&vbiq; Ias.ff.de verb.obli.Hercula.in l.in ratione. §.si filio.col.8.ad legem falcidiā.Bal.in l.vna.C. quorum leg.Alex consi. 127.repetitus.in.fin.vol.6.vbi dicit instrumentum habere executionē tam pro creditore,quàm pro hærede,licet non sit nominatus sed pro tertio extraneo nō:vt Bald.asseruit in l.si pro te.C.de dotis promisio.Ias.in l.si quis nec caussā.nu.10.ff.si cer.pet.Dec.in c.cùm teneamur.in fin.de appella.ob id apparitor debet dicere illi ad cuius instātiam exequitur, an sit is,de quo instrumentū loquitur,vel an procuratorio nomine hoc faciat, quo nō solet:quia instrumētū solet loqui,vt portitori instrumēti solutio fieri debeat.

Executio pro muliere mortuo viro an fieri poßit pro dimidia debiti parte.

29 Vnde si instrumentum obligatorium fuerit factum nomine mariti,eo mortuo non fiet executio pro dimidia instante vxore,quæ habet dimidiā partem in illo debito ex consuetudine,quia no habet ius cessum à marito, & quia non est in instrumēto nominata:secus si instrumentū debiti fuerit factum & viri,& vxoris nomine,tunc vtriusque nomine exequetur,vt firmat Masuer.in rub.de executio.§.item.nota quod quamuis quē sequitur Imbertus in instit.Forens.pag.21.† Dicens tamen quòd vir fuit condemnatus ad soluendam dimidiam debiti partem constante priore matrimonio facti vt ibidē asserit,& anno1539.die 22. Februarij sic fuit in hoc senatu decisum:quia debita& credita cōstante matrimonio facta in hac patria sunt communia, sicut conquestus si tamen maritus conueniatur, vel hæredes ipsius,potest condemnari, salua tamen actione sibi contra hæredes vxoris,vt cēsuit Senatus anno 1536.die 2.August.Et sic postquàm non potest fieri executio pro eo,qui non est in instrumēto descriptus, ita nec contra eum,sed ab actione incipiendū erit, vel executio fiet nomine illius nominati in instrumēto, vel iure cesso abeo.l.2.C.de noua.ideo debet apparitori antequàm exequatur constare talem esse: aliâs non debet exequi.† Et sic contra debitorem debitoris, qui non est in instrumēto primi creditoris nominatus,non poterit fieri executio.Bart.in l.1.ff.de his qui in testamēto delētur.Et nominatim scribit Benedict de Barzis in tracta de garen.in prima parte,quæst.9.etiam si debitoris debitor esset obligatus secundo creditori,sub instrumēto sic sigillato,quia primus creditor nō apparet ibi nominatus,vnde potest repelli,eò quòd instrumentū non cantat de eo:vt docet Bal.in l.si pro te.C.de dotis promisio.per illū text. Et in l.si binæ.ff.de iniusto testa.vbi non probatur ob scripturam,quod in ipsa non continetur.

Debita & credita vxori & viro sunt communia.

Arestum. 30

Contra debitorem debitoris an executio fieri poßit. 31

32 Et ideo instrumentum obligatorium filij nō exequetur contra patrem non nominatum,etiam habentem peculium filij,vt docēt Soci.& Ias.in .l cùm

cùm filiusfa.ff.de verbo.oblig.refert Boër.in decis.Burdeg.q.221.si pater.

33 Poterit tamen executionem facere is,qui hoc habet instrumentum,nomine tamen creditoris,de quo instrumentum loquitur: licet portitori non sit obligatus:sed quia in instrumentis Paris.conscriptis solet debitor obligari ad dandum Titio creditori,vel portitori præsentis obligationis,ergo iuxta suam obligationem tenetur.l.iurisgentium.§.prætor ait.ff.de pact. *Portitori instrumẽti an solutio fieri poßit.*

34 Nec requiritur quòd is,qui defert instrumentum,probet sibi esse à creditore traditum,quia postquam illud habet,præsumitur sibi esse traditum: vt scribit Ioan.Gallus in quæstio.per aresta.quæst.4.quem sequitur Boër. in decis.Burdegal.quæst.154.aliud ortũ.per l.Labeo.&.l.seq.ff.de pac. Nec debet præsumi quòd portitor subtraxerit,quia delictum præsumi non debet l.merito.ff.pro socio.nec iste tex.dicit quòd solus dominus habeat executionem,sed quòd in omnibus executionibus reus garnire debet,&c.

35 Vndecimò potest opponi,quòd metu, vel dolo inductus debitor promisit in instrumento contenta,& tũc quod metus caussa gestum est(si opponatur)ratum non habebit prætor.l.1.& l.qui in carcerem : & per totum.ff. quod metus caussa.Fel.in cap.ex parte.11.fallen.de.offic.delega.Sed hoc bonum est coram iudice,apparitor tamen istud respuere solitus est : & iudex nisi illi incontinenti de his appareat,nempe solet partem condemnare per modũ prouisionis ad garniendũ cautione data,vt superiùs non semel dixi. *Exceptio metus & doli opponi potest.*

36 Duodecimò opponi potest,quòd obligatus in instrumento non erat habilis ad se obligandum tempore instrumenti facti,vtpote minor:vnde fuit annullata prouisio in hoc Senatu, ad quam fuerat condemnatus magister Ioannes de Corbie pro vna mula,quam in studio existens,& minor receperat,& se obligauerat ad soluendum plus quàm valeret mula,quando is Corbie esset doctor,tamen fuit condemnatus ad soluẽdum æstimationem mulæ,secundum tempus receptionis,anno 1526. die 2.Aprilis ante Pascha.facit quod not. Bar.& alij in l.4.§.cõdemnatum.ff.de re iudic.Anto.de cana. in tract.de executio.instrum.quæst.21. *Inhabilitas opponi potest ratione ætatis.* *Arestum.*

37 Idem si erat furiosus,prodigus,cui bonis erat interdictum,vel amẽs,aut alio morbo irretitus,qui personam inhabilem ad cõtrahendum reddat, in eos enim executio hoc instrumento non fiet,teste Paul.Castren.in l.1.ff.de constitut.pecunia.& Hippol.consil.64.plura.numero.19.† *Furiosus & alij similes obligati hoc instrumento nõ exequũtur.*

38 Et quamuis assertioni papæ credatur.clem.vna.de probat.asserenti renunciationem factam fuisse in manibus suis:tamẽ potest probari & opponi illum,qui renũciauit inhabilem fuisse,& nullum ius habuisse in beneficio.glos.Card.& Panor.in dict.cle.vna.de proba.Dec.in d.c.ex parte.2.de offic.deleg.Soci.consil.41.antequam.col.5.ver.tertio respõdetur.volu.1.sic & hîc opponi poterit quòd is,qui est obligatus,erat inhabilis tempore obligationis. hoc tamẽ nõ remoratur apparitorem exequentem,sed de hoc iudex cognoscit. *Renunciãs inhabilis probari potest.*

39 Etiam compensationis exceptio poterit opponi. Angel. consili.132.quidam Nicolaus.& Felin.in cap.suborta.col.1.de re iudic.refert Hippol.in singul.208.Compensatio.Si tamen creditor habens instrumentum, non confiteretur se debere,interim iudex ad garniendum debitorem cõdemnabit, data dilatione debitori ad probandum:vt vidi fieri, & dico in glo.seq.in fin. *Compensatio quando opponi poßit.*

Exceptio cedēdarum actionū an opponi possit.

Item fideiussor,seu correus poterit opponere exceptionem diuisionis, 40
vel cedendarum actionum:certum est de iure,quòd si plures sint rei vnius summæ vel fideiussores:quilibet pro virili tenetur.authen.præsente. C.de fideiussorib.& in authen.de duobus reis.col.8.& authent.hoc ita.C.eo titu. §.si plures.de fideiussor.in institu.nisi fideiussores & correi renūciauerint illi beneficio:nam tunc quilibet illorum poterit insolidum conueniri:vt in prædictis iuribus probatur.Ideo si creditor vnum conuenerit ex correis in solidum, vel vnum fideiussorem , poterit conuentus opponere exceptionem diuisionis,vel cedendarum actionum,videlicet, vt creditor cedat sibi actiones aduersus alios reos debēdi,vel fideiussores, & is tenetur per l.fideiussoribus.ff.de fideiusso.& l.Modestinus.& l.Sticū.de solut. & iudex illum cōdemnabit ad soluendū solidū facta sibi cessione: vel fideiussor opponet, vt prius conueniatur principalis,si non renunciatū fuerit authē.Præsente. C.de fideius.quæ renunciatio non solet à notariis omitti. Prædictæ tamē exceptiones non recipiuntur ab apparitore ante manus munitionem.

Exceptiones quæ cōtra sententiā opponūtur,& contra hoc instrumentū.

Item possunt opponi aliæ exceptiones , quæ opponuntur post senten- 41
tiam , de quibus per gloss.& doct.in l.prima.C.de iuris & facti ignorant.de his scripsi in tract.de exceptio.abundantius . Non debebit tamen seruiens manus ob hoc continere,ne executionem faciat,quin debitor manum(vt dicunt)curiæ garniat.

Executiones instrumēti & sententiæ æquiparantur.

Quia alibi Bart.ait,quòd executio instrumenti,æquiparatur executio- 42
ni sententiæ in l.cum vnus.in fin.ff.de bonis authorita.iud.possid. & Bal.in l.fi.colum.2.illo titul.sequitur Ludo.Roma.consil.76. in caussà.col.2.nu.4. quod est notandum,vt à sententia & re iudicata arguamus ad istud instrumentum obligatorium.

Testes in executione adesse non seruiētes debent.

† Tenendum est tamen , quòd seruiens executio- 43
nem facere non potest , nec capere debitoris bona , nisi vocet duos testes, qui ibi assideant,& adsint,alioqui posset surripere bona,& materia fraudationis daretur:contra l.cōuenire.ff.de pact.dotal. & posteà illa bona debet idoneo,& capaci tradere custodienda nō minori,alioqui nulla erit executio,vt est in consuet.Bitur.artic.26.in rubri.de executio.& tales testes non debent esse seruientes,sed alij probi,ne adinuicem ipsi colludant : vt superius dixi.licet apparitores contrarium seruent.

In summa etiam est notandum,quòd omnes aliæ iustæ exceptiones pos 44
sunt opponi,& debent per iudicē recipi facta manus munitione : cum hæc ordinatio non prohibeat exceptiones admitti, sed vult quòd non recipiantur non facta manus garnitione,& ita seruat consuetudo : vide alias exceptiones,quæ poterunt opponi etiam contra instrumentum garentigiatum per Bart.& Alexand.in additio.ad eum.in l.1.§.& parui.ff.quod vi,aut clā. Angel.in rubri.de except.in instit.Anto.de Canaro.in tracta.de executio. instrument.per.58.quæstiones.Barba.in rubric.de excep.in clem.&an possit allegari error:vide Bartol.Bal.& alios in l.error.C.de iuris & fact.ignorant.

Cōpleri debet contractus antequam executio fiat.

His tamen contentus fui,quia hæ frequētius opponuntur,quàm aliæ: & ideo pragmaticis per familiares & notæ & maximè opponi potest perfectum contractum ex parte sua non esse , ob id non debet condemnari etiam ad garniendum, nisi de hoc constet per l.Iulia.§.offerri.ff. de actio. empti.

empti. Et sic censuit Senatus anno 1544. die.19. Februarij contra bibliopolam, qui vendiderat libros bonæ papiri, & opponebatur non esse tales, ideo non fuit interim debitor condemnatus. *Arestum.*

45 Nota quòd reus obligatus non solùm potest excipere, & supradicta vel alterum eorū opponere: sed etiam poterit agere, & petere quòd instrumētum, quatenus de facto processit, cancelletur, si timeat executionē in eum fieri, & in caussa cācellationis, poterit adducere vnā ex prædictis caussam, vel aliā in iure expressam per tex. & ibi Bal. & alios in l. sub specie. C. de postulan. † Debitor enim qui executionem timet instrumenti literas à seneschallo, Balliuo, vel gubernatore petet: quibus inhibetur creditori, ne instrumētum obligatorium exequatur in illum debitorem: & in casu oppositionis dies creditori dicitur coram ordinario suo. Ita vidi seruari in Montepessulano, vbi frequens est ista cancellationum materia, & Nemausi.

Debitor instrumentū cancellari petit condēnari tamen processu pēdēte ad garniendū debet.

46

47 Item potest debitor condicere promissionem per cōdictionem ob caussam per l. si cùm exiguam. C. de condict. ob caussam. l. 1. ff. de cōdictio. sine caus. l. si quasi. C. de non nume. pecunia. vbi fundantur istæ cancellationes, vel poterit debitor in hac cancellatione petere vt perpetuū parti imponatur silentium. gloss. in l. Aurelius. § centum. ff. de liberatio. lega. cōdemnabitur tamen debitor ad soluendum per modum prouisionis, & vt dicitur ad garniendum pendēte cancellationis caussa: vt fuit decisum anno 1540. in vigilia annunciationis beatæ Mariæ in mense Martio, contra quandam viduam, quæ obligauerat se transigendo tam nomine suo, quàm minorum, & impetrauerat literas ad rescindēdam illam transactionem: sed interim

Praxis in materia cācellationis.

Arestum.

48 fuit condemnata in vim prouisionis ad soluendum. † Tamē in ordinatio. patriæ Occitanæ habetur, quòd si in instrumento vera cōtinetur numeratio, & intra mensem petens cancellationem, non probauerit oppositionis caussam: tenebitur consignare pecuniam in instrumento contentam, & inhibitiones à iudice tollentur. Si verò in instrumento non continetur vera numeratio, & in aliis casibus ibi expressis dantur debitori quatuor mēses à die citationis computandi, ad probandum caussam cancellationis, alioqui parti requirenti condemnabitur debitor ad soluendum, ac si cancellatio proposita non fuisset vna cum expensis, & emenda, quæ taxari debet ad tertiam partem debiti, quæ mulcta partim Regi, partim applicabitur

Ordinationes patriæ Occitanæ quoad instrumentorū cancellationes.

49 parti. † Debet tamen hæc cancellationis caussa decidi coram ordinario iu-

50 dice rei, vt in ordina. linguæ Occitanæ habetur articu. 41. † Vbi prohibentur hæ cancellationes impetrari contra sententias, quia remedium ordinarium est appellatio. in rubri. de appellatio. & contra testamenta, quia remedia ordinaria dantur, ob id non est quærendum extraordinarium. l. in caussæ. ff. de minor. & hodie quando quis est obligatus rigoribus parui sigilli Montispessulani, vel conuentionum Nemausi, solet debitor impetrare literas cancellationis à gubernatore, vel à seneschallo, quę dirigi debent iudicibus ordinariis reorum, vt satis in d. ordinat. cautum est: vide in prima par

Cancellationis oppositio corā ordinarijs iudicibus tractanda est.

In quibus casibus cācellationes cessent.

51 te decis. 44. Francis. Marci. † Vbi dicit quòd pendente iudicio, super ista cancellatione debet inhiberi, ne interim expediatur: & vt dicit grossetur instrumētum. imò si fuerit expeditum, peti potest vt exhibeatur, & cancelle-

tur:quia nihil lite pendente est innouandũ per c.ecclesia.2.in fi.vt lite pẽdente.c.cùm dilecta.de confir.vtil.etiam à notario petetur:vt in l.fin.C.de edendo.vbi doct.& lata sententia debent omnia instrumenta cõtrariæ sententiæ restitui,& lacerari,ac corrumpi,ne in futurũ posint discordiæ caussam præstare teste Panor.ibi.& in c.accedens.1. vt lite nõ contest.allegat.l. dissolute.C.de cõdict.ob.caus.Bar.in authẽ.cassa.in fi.de sacrosanct.eccles.

Et in hoc casu nõ sufficeret cancellatio verbalis,sed actualis requiritur 52
per l.pecuniæ.& l.inductũ.vbi gl.& doct.C.de solut.Bar.& alij in l.emptor § Lucius.in fi.ff.de pact.& rescisso contractu,instrumẽtũ cancellandũ est, per d.l.dissolutæ.& gl.in l. empto.§.is qui vinũ.ff.de actionibus empti.Bal. in l.si præses.C.quomodo & quãdo iudex:dixi fusius in trac.de rescisio.cõ tractuum.†Et si instrumentum nõ inueniatur,cogitur creditor facere ac- 53
ceptilationem(quam quitantiã dicunt)teste Aufre.in decis.47.&.408.

Et istud instrumentũ sic cancellatũ probat debitũ pręcesisse:vt scribit 54
Bar.in l.qui tabulas.ff.de furtis.& l.fullo.§.1.ibidẽ Ias.in l.Labeo.ff.de pact.

Iustam habens exceptionem officium iudicis implorare potest.

Item poterit implorare officiũ iudicis is qui iustam habet exceptionẽ: 55
per gl.singularem in l.si contendat.ff.de fideiussor.secundum Ang. in rub. de except.in instit.14.principali.q.versi.quartò aduertẽdum. quam approbat Bar.in l.si finita §.eleganter.ff.de damno infect.& in l.vna.de condic. ex lege.siue super actione personali siue reali.Dec.& alij in c.si autẽ.in fin. de rescript.& in c.in pręsentia.in.3.no.de prob.alibi plena manu de his cancellationibus instrumentorum dicam: vide formam libelli per Bald.in l.2. C.ne filius pro patre:nos tamen concludimus,vt instrumentum cancelletur,& sic cancellatum debitori reddatur:& istæ cancellationes instrumentorum in patria iuris scripti sunt frequẽtisimæ in Forensi iudicio,vt ibi vidi sæpius agitari multas quæstiones.

Die licitationis an oppositio debeat admitti: & praxis ad se opponendum quãdo omiserat.

Quæro si debitor inter capiendum pignora nõ se opponat, tũc seruiẽs 56
illi præstituit diem ad vendendum illa pignora capta, & in loco publico & consueto vẽdentur,ac dantur plus offerenti, vt vulgo dicitur, *au plus offrãt, & dernier encherisseur*,secundum stylum & consuetudines locorum : sed si die,qua bona capta apparitor licitanda vult,pars se opponat,seruiens à venditione cessare debet,& breuem diem opponenti præstituere, quo die caussas oppositioni dicere debet: aliás perficitur executio.ita vidi seruari. Vel quando se non opposuit tempore,quo bona sua capiebantur, potest posteà facere citare partem coram iudice,ad deferẽdum literas executorias cum executione,ac(vt dicunt)expletis,& ad audiendum & videndum eum,recipi ad oppositionem,sed apud Grapherium in hac patria se opponit:& demum parti notificatur,& dies asignatur,alia multa hîc præscriberem, sed vtilia tantum & necessaria prosequar.vide effectus oppositionis in artic.vlti.tract.de senten.prouisional.

Appellations quelconques.

GLOSSA DECIMA.

Statutum prohibẽs appellationẽ an valeat.

ET SIC patet valere ordinationem,statutum,vel cõsuetudinem 1
prohibentem ab instrumenti executione appellari teste Bald. consilio.422. Quæritur.in.5.vol.nisi quo ad sedem apostolicam.cap.

venien

venientes. de iureiur. poterit tamen ex iusta caussa tali statuto vel ordina
tione non obstante appellari, secundum eum. glo. & doct. in l. 2. C. si contra
ius. vide plenè doct. in rub. de appel. in Decretal. Ego scripsi in præfa. ad
trac. de sentẽ. execut. quòd hîc nõ prohibetur appellatio, sed ea nõ obstan-
te executio fit, & posteà quis prosequi suã appellationẽ potest: vt inferius
explicabitur: & si in fine caussæ constet de bono iure debitoris, condemna
2 bitur actor in expensis, damnis, & interesse executionis factæ. † Et ideo in
prouisione regulariter non solet esse condemnatio expensarum, quia incer
tum est adhuc de iure vtriusq;, quod posteà liquidum redditur in processu.

Condemnatio expensarum non solet fieri in sententia prouisionali.

3 Notandum de consuetudine seruari, q; seruiens in hac executione præ
cipit parti, vt soluat summam contentã in instrumento sigillato, vt supe-
rius expresũ est: quòd si pars recuset, apparitor capit bona illius mobilia
quæ pignora dicuntur, si pars se opponat, etiam non obstante oppositione
pignorat. si verò pars, eò quòd seruiens non recipit oppositionẽ, appellat,
ab executione apparitor desistet propter appellationis reuerentiã: licèt qui
dam dicant ita demum recipiendã appellationem, si manus curiæ repleta
sit. Ego tamen contrariũ vidi seruari, sed si se opposuerit pars facta muni
4 tione manus, assignabit seruiens diem opponenti. † De quo vide arestum,
quod addit Ioan. Gallus in quæstio. per aresta, quæst. 25. vbi dicit à manus
5 munitione non esse appellandum: quia authoritate legis Regiæ fit. † Non
debet igitur appellare non reiecta oppositione: si tamen pars appellaret si
ne oppositione, solet curia suprema appellationem conuertere in opposi-
tionẽ, & posteà super illa pronũciare: sed curia inferior hoc nõ posset sine
literis Regijs, vt scripsi in procemio Concorda, in verbo, summas. ideo infe
rior pronunciaret malè appellatum, vt notat Panor. in cap. cùm specialis.
vlt. not. de appellatio. facit l. 1. § si quis. ff. quando appella. sit. ibi, excusationẽ
allegandam, quæ si fuerit repulsa, tunc demum appellare debebit: cæte-
6 rùm antè frustra appellatur. † Et si apparitor exequatur ante præceptum
de soluendo parti factum, malè executum pronũciauit Senatus anno 1540.
7 die 6. Aprilis post Pascha. † Item per istum textum dicerem, quòd si quis
opponat, vel appellet, his non obstantibus debitor manum garnire debet:
& hoc probat alternatiua (*Ou*) quod idem est quod aut vel, ad veritatem
cuius altera pars sufficit. l. si hæredi. ff. de conditio. institut. cap. 2. & 3. de re
scriptis. plenè scripsi in l. sæpe. ff. de verbor. significatio. Si tamen reus priùs
opponeret, & quia seruiẽs non vult admittere oppositionem, appellet, tunc
reus non garniet manum. quia iste textus loquitur alternatiuè, secus ergo
si copulatiuè, vnde non immeritò hic textus posuit, *Ou appellations*. Secus
si textus dixisset, *Oppositions & appellations*, tamen quia omni appellationi
defertur in Francia, vidi etiam propter solam appellationem seruientem
cessasse ab executione.

Praxis plana ad exequendum.

A manus munitione non appellatur.

Arestum.

Appellare non licet sine oppositione.

Arestum.

8 Debet etiam seruiens & apparitor omnibus singulis debitoribus præ-
cipere. vt soluant commune debitum, aliàs si vni tantùm præcipiat, & eo
recusante hæreditatem, vel bona communia capiat, malè capta etiam pro-
nunciauit hîc Senatus, anno 1534. die 16. Martij: quia vnus potuisset solue-
re, si ei præceptum fuisset, & sic executio cessasset. Nam vnus ex dominis

Omnibus præcipere debet apparitor.

Arestum.

seruitutem vel grauamẽ rei imponere nõ potest.l.2.ff.de serui.videte quæ scripsi in l.rectè dicimus.§.fi.ff.de ver.sig.

Intellige non obstantibus appellationibus instrumẽtum exequendum, 9
siue fuerit vna, siue plures.l.3.§ negotia.sic accipere debemus, siue vnum, siue plura.ff.de negotiis gestis.scripsi in glos.Concorda.Franciæ,in §.præfatique graduati.in verbo,nominationis de collatio.quamuis textus iste loquatur in plurali, vt superius dixi, in verbo, *D'obligations.* habet tamen locum etiam in singulari.

Compensatio an executionẽ impediat & quando fieri poßit.
Arestum.

Etiam potest intelligi faciendam executionem, quamuis is qui illam 10
procurat, plus deberet alteri, quàm is, contra quem fit executio, quia compensatio in hac cõsuetudinaria patria non fit sine literis Regiis.id est sine principis cõcessione:vt fuit decisum in Senatu, anno 1541.die 29.Iulij. Sed an in patria iuris scripti? Respond.etiam compensatio,antequàm manus muniatur,non posset in patria iuris scripti impedire executionẽ,licet posteà corã iudice opponi posset sine literis Regiis.l...& l.si constat.C.de compensatio.vide Aufrer.in decisio. Tholosan.q.93.& superius in proxima glossa dixi.

Tertius nõ prohibetur appellare.

Item quamuis prohibita sit appellatio,quò ad principalem, & eius hæ- 11
redes,non tamen quò ad tertium.Nam si fuerit dictum contra Titium opponentem,executionem perficiendam,& bona vendenda, is non appellabit:& si appellet, non obstante appellatione vendentur bona: secus si tertius appellet:vt consuluit Francischin. Curtius consilio 179.Præsupponitur.numero 6.volu.2.Plura scribit Felin.in capit.caussam quæ.de testib.& in cap.meminimus.col.3.nu.12.de accusat.Nota tamẽ quòd tertius assistẽs, seu adiungens se processui, debet accipere causam in illo statu,in quo est, & si alius erat exclusus ab aliquo articulo: sic & superueniens, si sciuerat causã agi,alioqui cõtrà,per cap.cùm super.vbi doct.de re iud.Io.Fab.in l. principaliter.C.de lib.cau.& sic iudicauit.Senatus,anno 1543.die 26.Aprilis.

Arestum.

Et si opponens non compareat in termino præstituto,iudex solet sta- 12
tuere inceptam executionem perficiendam,dummodo executio fuerit facta præsente debitore,vel in suo domicilio præsentibus cõsanguineis maioribus illius debitoris:& requiritur tunc quòd seruiens figat pro foribus diem præstitutum.& alia expleta,vt vidi seruari:& ita est in consuetu.Bitur.rub.*Des executions.* artic.2.in no.

Et sans preiudice d'icelles.

GLOSSA VNDECIMA.

IN HAC Ergo executione iudex non admittit caussam cur non debeat fieri executio : vt in simili dicit tex.in l.1.§ in hoc.ff.de lib.exhibend.nisi manu munita,vt sequitur in glos. seq.& plenè declaraui in §.1.in eadem glo.tracta.de senten. præiudicial.seu prouisional.inferius hoc tomo.

Iurare an teneatur habens instrumentũ obligatorium.

Sed an teneatur iurare is, qui habet instrumẽtum obligatorium,quòd 2
summa in eo contenta sit debita? Videtur quòd non: quia instrumentum est

est probatio probata l.cum precibus.C.de proba.vbi plenè Bal.nec quidē valeret consuetudo,vt iuramentum deferendum sit post probationem plenam.tex sing.in c.2.de probatio.

3 Respon.non teneri creditorē habentē instrumentū,hoc iurare ad probationem,& ita intelligi debet ille tex.quia instrumentum satis per se probat ,verum si pars dicat velle stare iuramēto creditoris,an ei aliquid fuerit solutum,& an totum debitum adhuc restet,tunc ex æquitate creditorē teneri iurare:vt purget consciētiam suam,iudicauit Senatus me præsente anno 1539.die 12.Maij.quod tendit ad elucidationem eorum,quæ scribunt iuris interpretes in d.c.2.de proba.& in l.admonendi.ff.de iureiuran. *Arestum.*

La main soit.

GLOSSA DVODECIMA.

1 INTELLIGE manū iustitię,& est phrasis Gallici sermonis volens dicere, quòd debitor debet ad manum apparitoris res porrigere: vt pendente processu res illas non consumat, nec loquitur hic de manu regia, de qua scripsi in rubr. de regia. ad præla. nominatio .§ 1.in gl.in manibus in concorda. pleniùs in l.Labeo.1.ff.de ver.signifi. vbi phrases quibus iurisicon.vtuntur congessi.

2 Sed dicet aliquis,de quo muniri manus debet? Respon. de re mobili suf *Dequo muniri manus debet.*
3 ficienter,licet non exactè ad valorem debiti.† Nempe si nuncius velit capere pignora notoriè debitū excedentia illi resisti potest teste Bart.in l.penulti.C.de execut.& exacto.lib.12.quem sequitur Corset.singulari incipiē. Officialis.2.doct.in l.defensionis.& l.prohibitū.per illa iura, de iu. fisc.li. 10.sed non obseruat Gallorū obedientia: sed appellāt debitores ab illa executione indebita, & torcionnere, & obtinent in caussa appellationis,qui si viatori resisterent,punirētur:&ideo vidi in forensi iudicio seruari,ne liceat priuatis arma inferre contra iustitiam,cùm superior adiri posit per viam appellationis. *Resisti an posit apparitori excedenti.*

4 Imò si iudex per decretum det fundum maioris pretij insolutum pro minori pretio,quàm sit,non extinguitur debitum etiam pro rata:sed vitiatur datio in totum.l.si non sortem.§.si centum.vbi Bart.& Ias.ff.de condict.indebit.Decius consi.403.Quamuis.nume.21.& in l.cùm amplius.de regul.iur.vbi limitat.

5 Quæ intelligerem vera quando viator habens rem centum aureorum, & debitum etiam est centum aureorum,aliam rem caperet maioris valoris,tunc diceretur excedere : secus si vna res non esset nisi octoginta aureorum,alia quinquaginta: quia licet duæ res excedant, vel vna,quæ erat ducentorum aureorum,capi tamen poterunt per gl.sing.in authen.& qui iurat.in verbo iuxta mensuram.C.de bonis autho.iud. posiden. secundum Floria.in l.quemadmodum.§ magistratus.ff.ad legē Aquil.& praxis Franciæ non ista seruat. *Summa rei vēditæ excedēs debitū in expensis computatur.*

6 Illud quod excedet debitum pro expēsis cedet:vt ait Masue.in ti.de executio.§.itē executio potest fieri.&hodie per ordinationes nouisimas ista nō

debẽt exactè seruari, sed omnibus modis cogi debitor ad soluendũ debet, vt inferius dicetur, arti.11.& seq.† Itẽ antequã debitor opponens audiatur 7
debet interrogari iuramẽto mediante, an alia habeat bona mobilia, ex quibus sufficiẽter satisfieri possit, qui si iurauerit se non habere alia bona mobilia, tunc immobilia capi poterunt, vel si latitauerit, & occultauerit bona, cogi poterit illa deferre, & ad mulctam condemnabitur: vt in consuetu. Bitur. no. arti.24.& seq. rubr. de executio. in no.

Si tamen aliquid pretij supersit facta venditione, debitor illud à cõmis- 8
sario repetet cõdictione sine causa per rub. C. de condict. sine caussa. quod interdum tam difficile est, quàm fuit olim clauam de manu Herculis eripere. Et si nõ sint res mobiles res immobiles capi possunt: iuxta. l. à Diuo Pio. § in venditione. ff. de re iud. & inferius dicetur artic.11.& seq.

Item pignoratio seu manus munitio facta de pecunia reproba, habetur 9
pro non facta: & ideo non debet audiri opponens, nisi iterum pecuniã bonam deponat, tum quòd denarius falsus non sit denarius. gl. singu. in l.2. C. de haret. abunde scripsi in l. Paulus. ff. de verb. signifi. & superius: & non liberatur pignus per solutionem nũmorum reproborum. l. & eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignoratitia actione, & ita expressè consuluit Bertran. consi.213. viso casu. volu.2. ex noua editione.

Pecuniam reprobam garniẽs auditur.

Garnie.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Garnire quid significet.

GARNIRE dicitur vocabulo Gallico quasi replere, eo quòd manus iustitiæ debet esse rebus repleta, & onerata: vt eas possit posteà ad creditoris vtilitatem licitare, & vendere, pecuniámq; ex illis rebus prouenientem creditori tradere: quia debitor si illa bona posideret, fortè ea consumeret lite pendente: ob id tradere debet apparitori exequenti.

Apparitores intra quod tẽpus executionẽ facere & reddere partibus debeant

Dubitari vidi de apparitore intra quod tempus executionem facere debeat? Respon. videtur quod illo die, quo recepit instrumentũ obligatoriũ, vel saltem die seq. argumen. l. eum qui calendis. ff. de verbo oblig. vel inspecta distantia locorum quàm citò cõmodè facere poterit. c. quã sit. de electio. in 6. & hoc residet in arbitrio iudicis, arg. l. continuus. §. . ff. de verb. obl. & simulatq; fecerit executionẽ, instrumentum, & alia parti reddere debet: quod etiã est arbitrariũ iudici. nam si intra diem oppositioni præstitutum parti non reddiderit, ad expensas, damna, & interesse cõdemnari debebit: vt est in d. consuetudine Bituri. No. statutum in rub. *Des iuges*. arti.30. Idem iuris putarẽ, si intra diem restituerit, sed non potuit pars ob temporis breuitatem eam executionẽ curiæ præsentare. Not. per illum text. in l. Diuus. ff. de in integr. restitu.

Hîc quia de praxi loquimur, practicantium nominibus vti licebit, non inspecto Latinæ linguæ rigore: vos boni quæso, cõsulite, & vtilitatẽ potius quàm verborum fucos amplectimini. Quidam pro garnire, munire dicũt. de quo Iurisccon. in l.1. § ripa. ff. de fluminibus. & l. prima. §. sunt autem.

ne quid

ne quid in flumine publico.etiã pro reficere sumitur,in rubrica.ff.de ripa munien.& in lege 3.in fi.de itine.actuque priua.& curię ecclesiasticę ad muniendum condemnare solent, ad primam respicientes significationem.

Reaument, & de faict.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

1 IDESTREALITER, & cum effectu, & non verbo: quia pars tenetur tradere cum effectu pignora,& res:& non sufficeret, si verbo diceret, trado tales res, per hoc verbum, *Reaument.* Et hoc declarat etiam verbum sequens, *Et de faict.* Verba cum effectu accipienda sunt l.1.ff.quod quisque iuris. Sicut habere cum effectu accipitur.l.nomen .§. fin.ff.de verborum

Realiter quid significet.

2 significatio. vbi dixi.† Hoc procedit in mobilibus, in immobilibus verò sufficit debitori, si verbo dicat, trado, vel cape tibi tale pratum, domum, vel fundum licitãdum: nam realiter & de facto tradere dicitur, si illius rei vel rerum vacuam tradiderit possessionem, & commissario reliquerit: argumento l.datio.§ 1.ff.de actionib.empti.& inferius fusiùs explicatur: facit quod consuluit Domin. Geminianus consilio 206. Super dicto. columna prima.

3 Alij habent in textu, *Royaument.* Et vult dicere, quòd manus debet esse repleta regaliter, id est manus Regia debet garnu i regaliter, id est planè,&

4 sine difficultate.† Quasi uelit dicere, quòd pignora siue res nõ debent relinqui debitori, sed ne consumat, alij tradenda sunt sub manu tamen Regia: etiã si debitor se constitueret emptorem bonorum iustitię, vt fuit are

Bona capta apud debitorem relinqui non debent.

5 sto decisum anno 1515. die 26. Februarij.† Per quod fuit etiã prohibita prouisio bonorum apud debitorem, constituendo se emptorem. hoc tamen de voluntate creditoris vidi aliquando fieri. Sed primum verbũ est commu

Arestum.

6 nius, *Reaument.*† Et sic antequàm quis garniat, audiri non solet, sed si semel bona tradiderit,& demum opposuerit, non vẽdentur bona, antequàm super oppositione cognitum fuerit,& à iudice permissum: vt vidi sępius seruari: quia lite pendente nil est innouandũ, vt in rubric. C. vt lite pendente. Et inferius dicetur.

Vẽdi bona post oppositionem & ea non finita non debent.

7 Si tamen condemnatus ad garniendum, intra certum tempus non garniat, iudex condemnabit illum ad soluendum, nisi caussam legitimam doceat, quare iudici non obtemperauit, vt est statutum in consuet. Bitur. rub. de executio. artic. 13. facit l.si cum exceptione.§ hæc autem.& §.quatenus. ff.quod met.cau.& l.qui restituere. de rei ven.ff.& tunc debitor nullam petet cautionem, nec petendo eam haberet: secus si ad iudicis præceptum garniuisset, sed tutius est sententiam garnimenti executioni dare, si bona sint. alioqui potest peti solutionis sententia, vel quando creditor non inueniret cautionem: ideo die 20. Iunij, anno 1544. fuit quidam condẽnatus ad soluẽdum centũ libras singulis annis parti, donec garniret totã summã, in qua prius erat condemnatus,& erat in mora,& isti centum aurei non cõputa-

Non garniens soluere tenetur.

Arestum.

buntur in sorte, cùm ipse post condemnationẽ garnimenti curię non obtẽperaret. Ideo fuit etiam ad mulctam centum librarũ Regi condemnatus.

Et que par quelques inhibitions generalles (si elles ne sont au cas particulier) que l'on ne differe de passer outre.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

Inhibitiones generales non impediunt executionẽ & quæ generales & speciales dicuntur.

VLT DICERE Textus, quòd non obstantibus inhibitionibus vltrà procederur, videlicet ad venditionem bonorum. Quia generales inhibitiones non impedient executionem. † Et generales dicit, quando non narrato casu principali, inhibetur. Speciales verò quando in casu particulari sunt, videlicet reus appellauit à sententia garnimenti, & superiori narrauit quòd erat minor tempore obligationis, & tamen talis iudex per modum prouisionis condemnauit eum: ob id inhibetur, ne interim habeat vendere bona, nec vltrà procedere. † Et sic patet, quòd superior in his non debet inhibere: quia non potest derogare his ordinationibus disponentibus executionem faciendam, & inferior legem superrioris non tollit. clemen. ne Romani. de electio. Ex caussa tamen potest inhibere, vt hîc, & ideo istæ inhibitiones speciales cum caussa factæ hîc approbantur, & permittuntur: quia cum caussæ cognitione fiunt. † Et plus solet timeri quod specialiter prohibetur, quàm quod generaliter. c quanquàm. 23. dist. c. quia in caussis. de procurat. c. 1. de rescript. † Vnde si curia cum caussæ cognitione inhibuerit post appellationẽ receptam, apparitor non debet vltrà exequi, nec procedere, aliâs puniretur, quia in cõtemptum curiæ hoc facere videretur: & de his inhibitionibus alibi dicam: vide Benedic. de Barzis in tracta. de garẽtig. q. vlti. † Vbi dicit, an possit haberi recursus ad iudicem ecclesiasticum per viam denunciationis Euangelicæ? Et puto, quòd non: quia ista lex non tollit defensionem, sed differt quousq; debitor manum garnierit, id est tradiderit bona apparitori exequenti, & posteà oppositionem vel appellationem prosequetur. Alia videbis in artic. seq. quem prosequor.

Denunciatio Euangelica an locũ hic habeat.

Artic. ij.

François. Artic. L X V. *Des publiées.* 1539.

Que les lettres obligatoires, faites & passées saubz séel Royal, seront executoires par tout nostre Royaume &c.

GLOSSA VNICA.

Literæ obligatoriæ executionẽ habẽt in toto regno, & quare.

1 REGVLA Ergo est, quòd literæ obligatoriæ sigillo signatę regio, habebunt executionem in toto Franciæ regno, & in qualibet eius parte siue regatur iure scripto, siue consuetudine: & hoc in Aruernia dicit Masuer. in rubr de executio. versiculo, Item executio potest. & in Burgundia: Chassa. in consuetud. Burgund. in rub. *Des fiefz.* §. 1. glo. *Dedans l'an.* nu. 10 & §. 3. glos. vltima, *Des reachatz.* & Aureliæ Ioan. Pyrrhus rub. de execut. instru. artic. 3. & seq. & Parisijs ipse ego vidi seruari, & hodie in toto regno seruabitur per hunc textũ ibi, *Par tout nostre Royaume.*

Ratio

2 Ratio eſt cur ab executione incipitur,nè debitor proceſſu pendente bo
na conſumat ſua,vel donet,vendat,vel alio diſponat modo,occultet.etiã
ne interim multas ſibi emendicet exceptiones,&eas perperàm opponat te
ſte Aufre.in ſtylo parlamenti,in prima parte rubr.de exceptio.§.& de ſty
lo.etiam quia illud inſtrumentũ iam eſt probatum per ſigilli appoſitionẽ,
3 ergo reprobari ampliùs non debet.l.in arenã.C.de inoffic.teſta.† Et quia
hoc inſtrumentum vim habet ſententiæ,quæ tranſiuit in rem iudicatam,
& ſic exequi poteſt,ſicut res iudicata.Et quia lex Regia hoc ſtatuit,ſeruã
4 da eſt in toto regno,cùm ſit lex generalis in eo.l.2.C.de legib.† Sed an in
Delphinatu hęc executio ita fieri debeat? Reſpon.nõ:quia ſolet Delphina
tus exprimi,vt in concordatis patet:etiam quia legibus proprijs & ſtatutis
regitur.Sed in toto regno,de quo ſcripſi in rubr.de nomina.reg.§.1.in gl.in
5 regno,in cõcorda.† Seruabitur etiam hæc lex regia in Vaſconia, Norma
nia,& Britãnia,niſi ſit ibi alia lex cõtraria,à Rege approbata,tum quia iſta
lex generalis eſt,tum etiam quòd prouincia vel comitatus additus Regno,
legibus Regni viuere,& regi debet:vt firmat Bar.in l.ſi conuenerit.§.ſi nu
da.ff.de pignor.actio.& in l.ſenatorum.de dignita.lib.12.C.doct.in l.1.ff.de
leg.1.& Albert.Brunus in tract.de augmento.9.concluſio.prin.

Ratio executionis faciendæ.

In Delphinatu, Normania, & Britannia, an hæc executio fiat.

6 Intellige ſiue eſſent vnicæ literæ, ſiue vnum inſtrumentum,ſiue plura:
quia mos loquendi inoleuit,vt vnicum inſtrumentum vocemus literas.c.
poſt ceſsionem.ibi per literas.vbi Barba.not.de probatio.facit.c.literas.de
reſtitu.ſpoli.l.per literas.C.manda.& in prologo bibliorũ.c.1.fortè quia in
ſtrumentum multas continet literas,id eſt characteres,ob id vulgus voca
uit literas,*Lettres* in plurali,diſtingue tamen vt dixi ſuperius in pręfatio.hu
ius tracta.

7 Primò amplia etiam ſi exterus,Hiſpanus,fortè vel Anglus,ſit obligatus
in Frãcia hoc inſtrumento ſigillato,nempe executio fieri poterit in bonis
illius,quæ in regno habebit:vt docet Bald.conſil.461. inter.Ioan.in 1.volu.
& per tex.in l.ſi fundus.ff.de euictio.vbi dicit inſpiciendam conſuetudi-
nem loci cõtractus,vt l.exigere.ff.de iud.Idem tenet Guido Papę,in deciſ.
Delphinal.q.262.Conſuetudo.Panor.Præpoſit.Feli.& alij in c.1.de ſpõſal.
Et quia hæc ordinatio vult,quòd in toto regno exequatur, non excipien-
do perſonas,ergo vult comprehendere etiam perſonas exteras,in regno ta
men exiſtentes:quia dum ſunt in regno,legibus regni ſubditę ſunt,c.illa.12.
diſtinctio. nec in hoc melioris eſſe debent conditionis, quàm regnico-
læ,alioqui Gallos facilè deciperent,ſi eos oporteret extra regnum con-
uenire.

Exterus executionẽ patitur.

8 Secundò amplia,vt etiam contra clericos hæc exequutio fieri poſsit te-
ſte Bart.& alijs in l.1 ver. quintò quęro vtrũ ſtatuta.C.de ſumma trinita.
& Bal.ibi nu.10.& conſi.227. honeſtus vir.col.vlti.in 1.vol. Peruſ.in regu-
la poſſeſſor.de reg.iur.in 6.Ioan.Pirrhus in conſuetu.Aurel.eo.ti.c.3.Bene-
dict.in repetitio.c.Raynutius.in verb.& vxorẽ.nu.335.de teſt.D.Io.le Cy-
rier,in tracta.de primogenitura.quæſt.24.libr.1.docto.in c.eccleſia ſanctæ
Mariæ.de conſtitu.

Executio an contra clericos fieri poſsit.

9 Ratio eſt:Quia ſicut clerici laicos compellunt per exeçutionem,& iu-

uantur iſta ordinatione, ita & cõtra eos executio fieri poterit.arg.tex.in c. ſi in adiutorium.10.diſt.&rubr.quod quiſq; iuris.ff.Et c.cùm omnes.de cõ ſtitu.Bald.in l.1.in fi.C.de cõtrahend.empt. dicit quòd dum clerici volũt vti ſtatutis laicorum quoad cõmoda, debent etiam ea ſeruare quoad onera.idem Bald.in l.omni.in fi.C.de ſacroſanct.eccle.Sic conſuluit Socin.cõ ſil.97.abunde.col.3.vol.1. Abundantius dico in præfatio.ad ordina. regias ſuprà,in gl.1.quando clerici ligentur ordinationibus, & legibus Regni,vbi poſui regulam cum limitationibus.

Clericus in perſonam obligatus an capi poſſit.

10 Intellige tamen,quòd perſona clerici capi non poſsit, etiã ſi eſſet in perſonã obligatus,& curiæ parui ſigilli:quia clerici perſona per laicos diſtringi nõ poteſt.c.Si diligenti.&c.ſignificaſti.de foro competẽti.c.vno.de cler. coniuga.in 6.Bald.conſi.80. clericus.in 2.volu. Io. Fab.in §.fi.inſtit.de act. Guido Papæ in deciſ. Delph. quæſt.61.Soci.conſi.97.abunde.in 1.vol.quia laicis iudicibus dicitur,Nolite tangere chriſtos meos.

11 Solet tamẽ clericus hodie,ſi in perſonã fuerit obligatus,à iudice ſeculari prehendi, & ad carceres epiſcopi duci,& ibi detineri, quòd ſi nihil habeat,poteſt vti beneficio ceſsionis per c.Oldradus.de ſolutio.vel petere vt terminus ſoluendæ ſibi pecuniæ præſtituatur. Et an ſi clericus ſuccedat laico obligato,poſsit aliquas exceptiones ex perſona ſua opponere. Scribunt Do. de Rota. deciſ.vnica.rubr.de foro competent.in deciſ.Bernard. de Biſnegto.

Mobilia clericorum capi nõ poſſunt.

12 Secundò intellige,vt bona clericorum mobilia capi non poſsint nec in illis executio fieri: vt patet in ordina.1. Philippi pulchri rubr. *Des biens des prelatz,& clercz non mariez*. & infra eodem abundantius ſcribo in fi.huius articuli.

13 Secus ergo in immobilibus,quæ dicunt practici eſſe ſubiecta conſtitutionibus & ordinationibus Regijs,in Franciæ regno per dictum Bald.inhęrẽdo illi tex.in c.cum veniſſent.de eo qui mitti.in poſſeſſ. & Chaſſa.in conſuetu. Burgund.in rubr. *Des iuſtices*.§.4.gl.1.in fi.in rubr. *Des ſuceſſions des baſtardz*.§.20.ac rubr.*Des mains mortes*.refert.

Religioſi an exequi poſsint.

14 Imo etiam exequutio poteſt fieri contra religioſos in eorum bonis temporalibus,vel in redditibus beneficij, & alijs fructibus à ſolo nondũ ſeparatis:vt docet Maſuer.in.rub.de execu.§.item executio poteſt fieri per c. olim.2.de reſti.ſpolia.vbi plenè Panor.& tex.in c.peruenit de fideiuſſo.Benedi.vbi ſuprà,& ſi nihil aliud habeãt,debet eis prouideri,ne fame pereãt, & veſtibus careant:vt fuit prolatũ Areſtũ in Senatu Pariſien.anno 1510.die 3.Februar.Etiam ne ſub velamine priuilegij,religioſi & alij clerici æs alienum conflent,ſcientes ſe non poſſe compelli,& poſteà laicos rideant.

Areſtum.

Nudo pacto promiſſũ in inſtrumento eſt exequẽdum.

15 Tertiò,amplia executionem fieri poſſe,etiam contra obligatum nudo pacto,inſtrumento tamẽ ſigillato regio ſigillo:quia veſtiri literis cenſetur & hac ordinatione.Nam legitima cõuentio eſt quæ lege aliqua firmatur. l.legitima.ff.de pact.& hoc docet Bald in l.2.in fi.C.de executio.rei iud.Rauen.in alphab.in verbo,Statutũ.in fi.Imol.in l.fi.nume.3.ff.à quib.appella. non licet.Et Iaſ.in d.l.legitima.col.2.vbi aſsignat rationes.Hęc tamen ampliatio fruſtratoria videtur. † Nam hodie notarij ſolent ſtipulationem 16

Stipulationes in inſtrumentis adijci ſolẽt.

in inſtru-

in instrumentis inscribere, vt vix vnum instrumentum notarij inueniatur nudo pacto factum: & nusquam vidi vnum sine stipulatione à notarijs confectum.

17 Quartò procedit etiam si esset factum à procuratore, nomine tamen & mandato domini, tunc etiā executio domino fiet: vt scribit Bart. & alij in l. possessio. § & si possessio. per illum text. ff. de acquir. possess. l. in caussę. § fi. ff. de procuratio est: quia sicut in iudicijs acquiritur actio domino sine cessione, ita & in hoc actu. glos. & doct. in l. in caussæ. in fin. ff. de procura. Alexand. in l. apud Iulianum. § fi. ad Trebel. Benedic. de Barzis in tracta. de garentigia. q. 7. secundæ partis.

Instrumentum à procuratore tutore, vel curatore factum etiam domino est exequendum.

18 Idem iuris est si à tutore, nomine tamen pupilli instrumentum factum fuerit vt pupillo exequi possit, & idē in curatore, vt firmat Bal. in additio. ad Speculato. in tit. de appell. versi. tutori. col. 1. circa dicta extrauagantia. Nam postquàm eorum approbatur potestas in alijs, & in hac obligatione approbata cēsetur: cùm tutor in re pupilli loco domini habeatur. l. qui fundum. § si tutor. ff. pro emptore.

19 Quintò etiam super quibus fuerit indirectè confectum, vel tacitè habet executionē. Panor. in c. cùm olim. per illum tex. in vlt. not. de censib. Bald. in l. ad probationē. 1. C. de proba. hoc tamē nō est verum, vt dico artic. seq. nec probat tex. in d. c. cùm olim intentionem. Panor. quicquid ipse dicat.

Super tacitis an possit fieri executio.

20 Sextò etiā si debitor offerat se daturum fideiussores, non euitabit executionem: quia vbi solutione opus est, non sufficit fideiussores dare. Et sic executio fiet non obstante fideiussorum oblatione. l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. quia noluit prætor obligationes ex obligationibus oriri: vt ibi dicit iurisconf. Et ita fuit iudicatum in hoc senatu Parisien. die 27. Februa. anno 1515. vt refert Imbert. in foren. instit. pagina 22. ex 2. editione. alioqui liberum esset cuilibet ferè euitare executionem.

Volens dare fideiussores executionem nō euitat.

Arestum.

21 Septimò si petierim à iudice vt compellat debitorem ad soluendum intra certum tempus: tamen non videor renunciare, quominus possim petere executionem: vt probat Roma. consi. 133. in præsupposito. per gloss. sing. in clemen. sæpe. in verb. partibus. de verbo. significa. secundum Barb. in c. 1. col. 2. de libelli obla. & Feli. in c. si quis contra. col. 2. de foro competen. & not. in d. gl. Nam sicut suspēdere petitorium intentatum, & venire ad possessorium, liberum alicui est. cle. vna. de caussa possessio. ita in isto casu licebit ad executionem accedere, si eam vtiliorem sibi credat, vt dicetur inferius articul. 6.

Conueniens debitorem nō videtur renunciare executioni.

22 Octauò etiam si instrumentum peteretur cancellari, & retractari tanquā vsurariū, adhuc per modū (vt practici Frāciæ dicunt) prouisionis lite pendente exequetur. Ange. & alij scribunt in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Bald. in l. vna. C. ne liceat tertiò prouocare. col. penult. Soci. consi. 79. licet pendeat. in 3. volu. quanuis Bald. firmet in l. consulta. C. de testam. iudicem ecclesiasticum posse inhibere, ne lite pendente super vsuris instrumētum exequatur, & huic sentētiæ accedit Imol. in c. cùm in iure. de offic. de lega. Prima tamen sententia seruatur in praxi, quia iudex condēnare solet per modum prouisionis ad garniendum contenta in instrumento, nisi

Instrumentum vsurarium an sit exequēdū.

vſura appareret ex ipſo inſtrumento,quia tunc dicitur patens teſte Panor. in c.cùm olim.col.2.de.cenſib.& manifeſta teſte Barba.in c.ſi diligẽti.col. 6.de foro cõpetent.ideo non obſtante allegatione, vſuræ nõ notoriæ per modum prouiſionis condemnatio fiet,vt cõcludit Matthæ.de afflic.in deciſ.Neapol.q.30.fuit dubitatum.& q.ſeq.& ſuper vſurę cognitione remittetur ad iudicem eccleſiaſticum:vt doct.ſcribunt in c.cùm ſit generale.de foro competent. & in cle.diſpendioſam. de iudi.quod vix, ſi inter laicos agatur, regales hoc faciunt.

Inſtrumentum non cõtinens reſtitutionẽ an & quando ſit exequẽdum.

Nonò etiam ſi inſtrumentũ non contineret reſtitutionis promiſsionẽ 23 ſed à iure intelligeretur,tunc poterit etiam exequutio fieri:vt ſi quis confiteatur in inſtrumẽto ſe habuiſſe mille aureos in dotẽ,ſoluto matrimonio habebit executionẽ hoc inſtrumentum:licet nulla fiat reſtitutionis mentio,quia à iure intelligitur,vt ſoluto matrimonio dos reddatur.in rubr.ff.& C.ſolu.matrimo. Albert.Brunus in tracta.de forma &ſolennitate actus.rubri.ex quibus conſiſtant forma & ſolennitas.verſi.cæterùm quo ad nomina.Bal.in l.1.§.& vt plenius.C.de rei vxor.act.vbi dicit ſe habuiſſe illã quęſtionem primo ingreſſu,quo intrauit palatiũ. Idem tenet Imol.in l.1.col.3. ff.de his quæ in teſta.delent.& in l.ad probationem.1.de probat.C.facit.l.ſi duo.§.fi.ff.de iureiur. Alex.conſi.126. repetitus.in 6.vol. Barba.conſi.vlti. col.17.in 3.vol.& in repet.rubr.C.qui admitti.col. antepenul.Ia.in §. fuerat. nu.58.cum ſeq.inſtitu.de actio. Anto.de Cana.in tracta.de executio.inſtrument.quæſt.29.& Soci.conſi.290.quoniam .in fin.vol.2.

Quãdo fieri debeat reſtitutio ſi dies non ſit adiectus.

Vnde ſi mutuaui tibi decẽ, quæ confiteris habuiſſe nomine mutui,con 24 ſtante inſtrumẽto ſic ſigillato,non tamẽ promittis reſtituere,vel promittis non adiecto die,an fiat exequutio? Reſpon.ſic.quia re cõtrahitur obligatio.§.1.quib.modis re contrahi.obliga.in inſtitu.& ſigillum inſtrumento eſt appoſitum, & omnia ſolennia interuenerunt, ergo exequutionem habebit.

Sed maior eſt dubitatio quando fiet executio? Reſpon.glo.Bar.& alij in 25 l.ſi pœnam.de verb.oblig.ff.quòd elapſo tempore aliquo poterit cõueniri debitor,non ſtatim.Nam aliâs ex tali mutuo nullam haberet vtilitatem,& beneficio mutui deciperetur,potius quàm iuuaretur:quod fieri nõ debet. l. in commodato.§. ſicut.ff.commoda.Deci.in l.in omnibus obligationibus.& in l.contractus.ff.de re iur.

Praxis executionis quãdo non eſt promiſſa reſtitutio.

Ego dicerem,quod ſi inſtrumentum non contineret promiſsionem re 26 ſtitutionis, vel cõtineret non adiecto die,ſed ſimpliciter,quod tunc citãdus eſſet aduerſarius:& petendum eſſet à iudice vt executionẽ permitteret in reum : & tunc iudex pronũciaret reo audito executionem faciẽdam per modum prouiſionis,& tunc inſtrumentum poſteà cum hac ſententia non obſtantibus appellationibus exequi poterit.Imò quidam dicunt iudicem poſſe permittere non citato reo,quia in oppoſitione reus dicere poterit:ob quam cauſſam exequutio fieri non poſsit:ideo ad ſimplicem creditoris ſupplicationem hoc concedere poteſt, & ita ſeruant quidam iudices, ſed prima ſententia tutior eſt.

Si verò in inſtrumento contineatur reſtitutio ad creditoris voluntatem 27 non

non adiecto alio die, quando volet, & vbi volet per l. Lucius. 1. ff. depoſi. tũc executio rectè fieri poteſt elapſo tẽpore, quo veriſimile eſt, vt ſoluere potuiſſet, ſi voluiſſet, ſicut de precario docet Panor. in c. fi. col. 2. de precario. Nempe apparitor præcipit parti, vt ſoluat & ſic voluntatẽ creditoris declarat. Quòd ſi debitor non ſoluat, tunc exequetur ſine mora viator: & ita mihi videtur dicendum, cùm hoc non plenè inueniam ſcriptum. *Executio quando fieri poßit ſi inſtrumentum dicat ad creditoris voluntatem.*

28 Decimò etiam procedit, ſi deberetur alternatiuè conſtante inſtrumento ſic ſigillato, tunc ſeruiens etiam poteſt præcipere debitori, vt ſoluat vnũ vel alterũ per ea quę no. Bar. in l. Stichũ. ff. de ſolutio. Et ſi vnũ debitor tradat, nõ fiet executio in altero, ſed liberatur iuxta not. in l. 3. ff. de eo quod certo loc nec tolletur electio debitori per hoc inſtrumentũ Regio ſignatum ſigillo. *Alternatiuè debitum quomodo ſit exequẽdum.*

29 † Si tamen debitor deberet decẽ, aut equum, vtrum creditor vellet, non poterit fieri exequutio, antequàm creditor dixerit vtrum voluerit. argu. l. ſi debeas. ff. de compenſa. ibi ita compenſatio admittitur, ſi aduerſarius palàm dixiſſet, vtrum voluiſſet. ob id apparitori declarari poteſt, qui poſtea notum faciet debitori, præcipiendo illi, vt ſoluat electum: quod ſi non faciet, exequutio fiet in eum: vt hîc permittitur.

30 Vndecimò etiam in curijs eccleſiaſticis ſolet debitor cõdemnari ad interim ſoluendum, ſeu ad garniendũ, ſed remanet diſcrimen: quia in curijs ſecularibus oportet deponere, ſiue garnire in manibus creditoris cautione data. In curijs verò eccleſiaſticis debitor garnire ſolet in manibus curiæ: niſi aliud iudex pronunciauerit, vt interdum vidi ſeruari in hac Francia conſuetudinaria. Et hoc ſolet fieri ratione confeſsionis debitoris, qui poſtquam confitetur, tenetur, non ratione inſtrumenti: vt areſto fuit dictum in Senatu anno 1526. die 18. Auguſti. & 1527. die 27. eiuſdem menſis. Sed quanuis debitor non confiteretur, tamen garnire, vt prædixi, teneretur per has regni noſtri leges. *In curijs eccleſiaſticis an fiat executio.* *Areſta.*

31 Duodecimò etiam exequutio procedit, quãdo in inſtrumẽto eſſet promiſſa certa quantitas, cum hoc: quod ſi facto calculo minus deberetur, quòd illa minor quantitas cenſeatur promiſſa, tunc etiam in quãtitate certa promiſſa inſtrumentũ in illa habebit exequutionem: gl. in l. 2. ff. de in diẽ adiectio. Bar. in l. Iulianus: in fi. de condict. indebi. quod ſignanter not. quia ſæpe practicabis, vtor verbis Socini in l. pecuniam. vlt. no. ff. ſi cert. peta. hoc tamen raro viſit curias noſtras, ſaltem non vidi vſuuenire. *Certa quãtitas promiſſa eſt exequẽda etiam ſi reformari ex calculo poſſit.*

32 Item dixi executionẽ faciendam, & colonũ cõdemnandum per modũ prouiſionis ad ſoluendum, ſeu garniendũ illud, quod in inſtrumento locationis promiſit, licet is allegaret ſterilitatẽ, de qua in l. ſi meres. §. vis maior. ff. locati. Nam cùm inſtrumentũ ſit liquidũ, interim fieri prouiſio de hoc liquido debet, non ſimplex condemnatio. l. except. C. loca. alioqui daretur colonis materia litigandi, & ſemper allegarent, vel allegare poſſent ſterilitatem, vt inſtrumenta locationis non exequerentur: nec eſt magnum præiudicium colono, ſi interim garniat: quia habet cautionem. & iſtud videtur æquius, licet pars contraria multis tueri poſsit iuribus. *Conductor licet allegetſterilitatẽ tamẽ interim garnire tenetur.*

33 Decimotertiò etiam fieri poterit executio in ſolidum contra vnum ex duobus correis ſic obligatis, ſi ipſi renunciauerint diuiſioni: per text. in *Cõtra vnũ ex obligatis in ſolidũ executio fit.*

Arestum. authent.hoc ita.C.de duobus reis.& anno 1527.die 19.Decembr.fuit condemnatus Ioannes Balue ad garniendum totã summam: quia illa verba in instrumento erant apposita, *s'est obligé pour luy & vn chascun d'eux seul, & pour le tout sans diuision &c.*

Arestum. Si illa verba (*Sans diuision*) non fuissent apposita instrumento, non conuenirentur in solidũ, licet alia verba fuissent expressa, nec fieret executio, nisi pro parte per l.1.& per totum.C.de duo.reis.vt fuit decisum anno 1514. die 16.Iulij.vide Bald.in l.si col.2.C.de bon.author.iud. possidend. de exceptione cendendarum actionũ dixi in glo.*Oppositions*, in fi.suprà arti.1.istæ

Arestũ cõtra reginã vt garniret. ampliationes, nunc sufficiãt.vertamus proram ad limitationes, postquàm dixero vobis in omnes cuiuscunque conditionis & status posse sic exequi, & teneri garnire, & sic fuit dictum contra Reginam Franciæ anno 1375. die 10.Maij.quod notandum.

Inualidum instrumẽtũ exequi nõ solet. Primo limita quando instrumentum esset nullũ. Nam quod nullũest, 3 nullã habet executionẽ: & vti expresim scribit Roma.consi.42.visis.Hippoly.consi.38.quoniam. & consi.49.dominus.nu.40.& in rub.de fideiussor.nu.104.cum seq.per legẽ quartam.§.condemnatũ.ff.de re iud.vbi condemnatum eum accipimus, qui ritè cõdemnatus est, sic obligatum, qui ritè obligatus est.d.§.condemnatũ.vbi plenè doct.Postquàm sententia nulla non meretur executionem per d.§ condemnatum.& Bar.cõsi.44.Scribitur. colum.6.q.2. in 1. volumine. sic nec instrumentum, quod sententiæ æquiparatur: vt superius scripsi.Ideo fundamento inutili existente, quicquid inde sequitur, vertitur in ruinam.& sic executio teste Bal.in c.cum inter.col.2.de re iud.& quãdo tolluntur exceptiones, non videntur sublatæ illæ quæ auferũt illã qualitatẽ, vt non est sigillatũ, nõ est publicũ, & aliæ similes, vt Bart scribit.in l.1.§ deniq;.ff. quod vi aut clã. refert Panor.in c.itẽ

Instrumentum nõ subscriptũ est nullum. cùm quis.col.2.de resti.spolia.† Et dicetur nullũ quãdo nõ esset à notario subscriptũ l.hac consultissima.C.de testa.& Hiero.32.c.in fi.agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testes adhibebuntur.idem tenet Speculator in tit.de instru.editio.§.breuiter.circa fi.Angel. consi.220.circa fi Ias.in l.si quando.not.4.C.vnde vi. Deci.in rubr.de fide instrumento.vide quæ superius scripsi arti.1.glo.*Oppositions*.

Item quando alio modo esset nullũ, vtpote si nõ esset adiecta dies, quo instrumentum confectum est, vel aliæ solennitates requisitę in instrumento omissę essent, quas descripsit glo.in l.generali.C.de tabula.libr.10.& Barba.in repet.rub.de fide instrument.vbi etiam eum sequitur Dec.

Instrumentum à notario apostolico conscriptum nõ habet executionem. Idem si fuerit factum à notario apostolico, etiam non habebit executionem, quia non potest in causis temporalibus conficere instrumentum in hoc regno teste Ioann.Fabr.in l.secundũ.C.de donat.hoc expressè docet Ioann.Pyrrhus.in tit.de executio.instru.in c.14.& 18.& idem dicit Aufrer. fuisse ordinatum in stylo parlamenti in 7. parte rubr.de fide instr.in hæc verba.† Prohibemus omnibus subiectis nostris laicis, ne habeãt passari, vel

Ordinatio Regia de notarijs apostolicis. recipi facere contractus eorum per notarios apostolicos. vel imperiales, aut episcopales, in materijs temporalibus, & prophanis, alioqui nulla fides adhibeatur, reputabunturque nulli, & nullius efficaciæ seu virtutis.

Idem

Idem habetur in ordinationibus Regiis linguæ Occitanæ, articu.21. ergo si nullius efficaciæ reputantur in temporalibus, in illis non habent executionem. & ita fuit iudicatum in magna camera inquæstarum, & in mente curiæ retentum. anno 1534. die 24. Martij ante Pascha. *Arestum.*

39 Fuit etiam prohibitum dictis notariis apostolicis, ne inuentaria conficiant, aresto Senatus anno 1421. die 11. Ianuarij, & die 19. Iulij, cōtra Ioan. de Boullim tabellionem. *Inuentariū non recipitur à notarijs prædictis factū.*

40 Imò vidi recusari procuratorium factum à notariis apostolicis, cùm in curia seculari produceretur, & sic fuit iudicatū in Senatu, confirmādo sententiam præpositi Aurelia. & idem in magno sapientum consi. Neapoli. vt testatur Matth. de Afflic. in constitu. Neapol. rub. de fide & auth. instru. q. 11. *Aresta. Instrumentū procuratorij a notario Apostolico factū an incurijs secularibus recipiatur.*

41 Item aliud instrumentum procuratorij fuit à curia parlamēti reiectū: quia factum sub sigillo curiæ ecclesiasticæ, & fuit pronunciatum, quòd sufficiēter is, qui illud procuratorium deferebat, veniret prima die. & hoc anno 1327. die 29. Martij, contra habitantes villæ Dindre: vt in stylo parlam. Aufrer. scribit aresto. 127. Item nota quòd procuratio plus his verbis dicens etiam instrumentum appellatorium nō esse receptibile, eò quòd fuisset receptum per notarium Apostolicum, quando emissa erat appellatio ad parlamentum, vel ad aliam curiam secularem. Et Boër. q. 242. Ad tertiam. fortius addit in decisio. Burde. notarium Regium non posse obligare contrahentes clericos ad coertionem ecclesiasticam ex defectu potestatis. Et sic iudicatum ibidem asserit. Sed ego contrarium seruari vidi, & iudicari. *Procuratorij instrumētū factū sub sigillo curiæ ecclesiasticæ an recipiendū.*

42 Prohibitum etiam est, ne personæ ecclesiasticæ efficiantur notarij Regij, vel curiæ secularis, sub pœna ibi dicta: cui prohibitioni conuenit t ext. in c. sicut. ne clerici vel mona. vide Aegidium Bellame. consilio. 42. Dominus. col. 3. & Ias. in l. 1. ff. de iustit. & iure. *Arestum.*

43 Idem seruatur in Hispania quò ad notarium apostolicum, teste Mode. Hispano in repet. c. per vestras. fol. 2. col. 2. de dona. inter vir. & vxo. & in decisio. Neapol. q. 245. Magnifici. facit l. testamenta. & l. consulta. C. de testa.

44 Istud tamen est contra ius, teste Luca de Penna in l. fi. col. 29. versicu. ex his infertur. C. de loca. prędio. ciuil. lib. 11. nam notarius authoritate Apostolica factus potest conficere instrumētum in terris imperij, & tabellio creatus à Papa, vel ab alio habente specialem potestatem ab eo, potest vbique etiam in Francia, in Anglia, & in Hispania conficere instrumentum: vt docet Specu. in titu. de instrumen. editio § . restat. versi. & nota quòd tabellio. vt refert Ias. consilio. 168. In caussa. col. 7. versic. ad primum. in. 4. volu. quamuis hodie quidam seculares totam penè vsurpent iurisdictionem spiritualem, in animarum illorum perniciem. *Notarius apostolicus vbique instrumentū conficit de iure.*

45 Idem dicunt in notariis curiæ spiritualis, vt instrumentum ab illis factū non habeat executionem: ideo executionem in vim illius instrumenti factā abusiuam iudicauit Senatus Burdeg.

46 Plus statuens vt seruiens qui illud instrumētum executus fuerat in personam compariturus citaretur, vt refert Boër. in decisio. Burdega. q. 295. *Arestum.*

47 Compotus numero 24. † Addens creditores in vltimo loco reponi, qui schedulas habent, vel hæc instrumenta sub sigillo curiæ spiritualis cōfecta,

post Masuer.vt ipse citat in titu.de executio.versic.& quid est residui,quæ tamen non video planè iuribus fundari,seu iustis rationibus.

Notarius imperialis non recipitur in regno.

Etiam instrumentum factum per notarium imperialem non haberet executionem in hoc regno,nec valeret factum in Frãcia,cùm extra locum in quo fuit creatus,& in quo non habet potestatem creans, non possit instrumentum conficere:vt expresim firmat Bertrand.consilio 157.Visis du biis.in.3.volu.secundum nouam editionem. 48

Instrumentum tãtùm à notarijs Regijs factũ est exequendum.

Nec refragatur quòd executio fiat vigore sigilli,non verò ratione notarij:ideo videtur,quòd quodlibet instrumẽtum sic sigillatum habeat executionem,vt hîc,siue à notario apostolico fuerit cõscriptum,siue regio: quia per sigilli appositionem est approbatum. Vsus tamen inualuit, vt instrumẽtum conscriptum à notariis Regiis in hoc regno habeat hanc executionẽ per suprà adducta,& istum vsum nuper approbauit totius curiæ consensus,& hoc concludit deinceps faciendum,anno 1534.die 24.Martij,in processu inter Claudiam Laurentiam,& Annam Bolaude, videlicet quòd instrumentum à notariis curiarum ecclesiasticarum non habebit decæterò executionem,quamuis aliâs in forma fuerit probante conscriptum, etiam si esset sigillatum, licèt sigillum Regium illis ad hoc opponi non debeat. 49

Instrumentũ confectũ extra prouinciã cõficientis non est exequẽdum.

Idem dicerem,si instrumentũ esset cõfectum à notario Regio, sed erat factum extra prouinciam,in qua non erat notarius,vtpote duo notarij Regij Aureliæ dati confecerunt hîc instrumentum Paris. dico nõ habere executionem,tum quòd creati in vna prouincia, extra prouinciam nõ sunt notarij,sed priuati,sicut magistratus l.3.ff.de officio præsid.ideo illa scriptura non dicetur publica,sed priuata:& instrumentum priuatum nõ habet executionem,vt inferius dicetur:nempe suis terminis quisque contentus esse debet, nec supra iuris mensuram affectet augeri.ca.si quis episcopus.7.q.1. quod si fecerit,puniendus est,& irritum est, quod fecit.c.episcopus. & cap. placuit.ibid.nulli enim extra territorium impunè paretur.c.fi.de constitu. in.6.l.fi.ff.de iurisdictio.omni.iudi.nullus etiam alterius tabellionis debet inuadere terminos,sed suis contentus esse debet.c.1.in 13.q.1.Ecclesiasticus ordo confunditur,si sua cuique iurisdictio non seruetur. capi.peruenit.in fin. 11.q.1.† Dicit tamen Pyrrhus in titu.de execut.instrumen.artic.22.notarios Paris.Aurelianen.& Montispessulani posse etiam extra territorium conficere,sed ego non vidi illorum priuilegium, & puto quòd ratione sigilli hoc fiat,& non potestatis:quia nisi expressa potestas fuerit data notario, vt per totum regnum conficiat,non valebit extra territorium, in quo præest confectum:si tamen in loco,in quo est notarius, instrumentum conscriptum fuerit,vbique valebit,& exequetur,sicut dixi superius arti.1. 50 51

Notarius extra locũ non cõficit instrumentũ etiam de partium cõsensu.

Imò etiam cum consensu & prorogatione partium non poterit notarius conficere instrumentum extra locum, in quo præpositus est: quia iuramentum præstat de exercendo officium suum fideliter in loco,vbi pręponitur.cap.ad audientiam.de præscriptio.Docto.in rub.de fide instrumẽtorũ in Decretal.& in cap. primo.ibidem.ob id efficitur testis in ipso loco, publicus,sicut olim synodalis testis,in cap. episcopus in synodo.35. quæstio. sexta. & fides eius ibi dicitur publica, & ipse seruus publicus.l. generali. 52

C.de

C.de tabula.lib.10.ſicut argentarij olim, quibus comparantur teſte gloſſ. in l.ſi quis.§.1.ff.de eden.l.argentarius.& l.quædam.ibidem. & quia extra locum nõ eſt notarius,vt dixi.plura alia ſcribit Lucas de Penna in l.duum virum.col.1.& ſeq.C.de decurio.lib.10.

53 Si tamẽ eſſet à Rege creatus notarius, non adiecto certo loco,in toto regno poſſet inſtrumenta conficere, per ea quæ ſuperius adducta ſunt,quod
54 non ſolet Rex facere in regno ratione confuſionis tollendæ.† Imò ſtatuit Ludouicus 12.arti.62. quòd certus tantùm eſſet in regno notariorum numerus,vt eſt ſtatutum in rubr.*Des notaires*.artic.2. *Notarius factus in regno non adiecto loco vbique instrumẽtum conficit.*

55 Seruiẽs verò & apparitor,qui iſta ignorat,exequetur,quod ſi poſteà hoc probetur coram iudice,executionem iniuſtam,*Et torcionnaire* (vt practicè loquar) pronunciabit condemnando partem ad expenſas,damna, & intereſſe,ad cuius petitionem dicta executio facta fuerit.

56 Si tamen à duobus notariis factum eſſet,& nõ ſubſcriptum niſi ab vno, non eſſet tunc exequẽdum:& viator qui hoc exequeretur,puniretur: quia ei apparet de vitio.gl.in cle.vna.§ dudũ.vbi Bonifac.no.de iureiur.& Boër. nominatim ita decidit in deciſ.Burdega.q.21.an vnus. & ſic ſeruiẽs exequi inſtrumentum non debet,quando apparet ei inſtrumenti vitium,quod eſt verum,vbi duo requiruntur notarij,vt hîc Pariſ.ſecus vbi vnus tantùm notarius ſufficeret cum teſtibus,vt de iure regulariter.

57 Item hæc executio fieri debet per ſeruientem regium,ſicut inſtrumentum per notarium regium,& ita fieri conſueuit,& ſi fieret per alium,fortè retractaretur executio,ſi pars aduerſa opponeret: & ideo anno 1523.die 20.Iulij,fuit factum pręceptum à Senatu ſeneſchallis,bailliuis,& aliis:vt cõmiſsiones ſuas dirigerent ſeruientibus regiis, & non apparitoribus baronũ, aut aliorum dominorum. *Regius ſeruiẽs executionẽ inſtrumenti facit & cõmiſſiones eidi riguntur. Areſtum.*

58 Secundò limita,quando inſtrumẽtum eſſet cancellatum:nam cancellatio parit liberationẽ.l.Labeo.ff.de pactis.l inductum C.de ſolutio. Bart.in l.fina.rem ratam haberi.ff.& in l.1.& 2.de his quæ in teſta.delent. Docto.in l.noſtram.per illum tex.C.de teſta.& l.fi.C.de edict.diui Adrian. tollend. vbi Iacob.in penul.not.hoc expreſsim firmat:ideo nõ fiet executio pro debito,à quo eſt liberatus debitor per cancellationem,nec auderet nuncius ſi ſapit,hoc inductũ inſtrumentũ & cancellatũ exequi,d.l.inductum. & ſuprà plenius,de cãcella.inſtr.petẽda.tractaui arti.1.gl.*Oppoſitions*.circa finem. *Cancellatũ inſtrumẽtũ non eſt exequendum.*

59 Tertiò non procedit in inſtrumento confeſsionis:vt ſi quis in inſtrumẽto confeſſus ſit ſe habuiſſe decẽ à Titio,quæ illi promittit reſtituere, ſi nõ reſtituat,ratione huius confeſsionis non exequetur:quia nõ dicitur inſtrumentum debiti,ſed confeſsionis,quod non habet executionem teſte Hippoly.ſing.135.quæro de notabili.dicens hoc eſſe ſingulare, allegat Ang.in l. ſi fideiuſſor.in prin.C.de fideiuſſor.& verè eſt ſingulare,ſi eſſet verum. *Inſtrumentum confeſſionis an ſit exequẽdũ.*

60 In practica tamen contrarium ſeruatur, poſtquàm enim inſtrumẽtum eſt ſigillatum,etiã ſuper cõfeſsione,exequendũ eſt quia eſt obligatoriũ,de quo iſte tex.loquitur,& cõueniũt verba,ergo & diſpoſitio.l.4 §.toties.ff.de damno inf.aliás pauca exequerẽtur inſtrumenta,& quod exequi debeãt,tenuit Angel.ſibi contrarius in l.fi.col.2. C.de edict.diui. Adria.tollen. refert

& ſequitur Alex.conſi.93.repetitus.in fin.vol.6.Imol.& Feli.in c.fin.de fide inſtrument.& iſtam eſſe tenendam aſſerit,idem Hippoly.ſingul.484.Si vera.nec iſte tex.loquitur de inſtrumento debiti,vel confeſsionis exequendo, ſed de inſtrumento regio ſignato ſigillo.Si igitur inſtrumentum cõfeſsionis ſit regio ſignatum ſigillo,exequetur vt hîc,vel ſi alio authentico ſigillo ſignatum fuerit.

Erronea cõfeßio reuocari poteſt, & quomodo.

Iſta tamen confeſsio facta manus munitione tanquam erronea reuocari poteſt ſi per errorem facta fuerit.Bar.in l.non fatetur.ff.de cõfeſsis.Bal. in l.error.col.4.C.de iuris & facti ignoran. & ibi Iaſ.niſi fuerit per partem acceptata.Hippoly.ſing.452.inſtrumentum.& in regno impetrat quis literas regias,etiam poſt partis acceptationem,vt ſibi liceat illam reuocare cõfeſsionem & tunc iudex prouiſionis condemnationem facit etiam poſt iſtarum literarum impetrationem,ſi petatur: alioqui pars poſſet ſemper allegare errorem,& ſic prouiſionem impedire,quæ nõ debet impediri cautione data:ſi incontinenti non appareat de errore. 61

Pœna promiſſa ratione matrimonij an ſit executoria

Quartò ſi inſtrumentum contineat pœnam ratione matrimonij cõtrahendi per partem in inſtrumento appoſitam, inſtrumentum tunc nõ erit executorium,quia illa promiſsio eſt nulla, & cõtra ius facta per c.gemma. de ſponſal.& l.Titia.ff.de verb.obl. Fede.conſi.194.in dubijs.ideo cõtra ius executio fieri non debet,intellige vt ibi ſcribunt doct.apparitor tamẽ, qui hæc non intelligit,executionem non omittet,& facta pignorum captione audietur pars in iudicio ſuper ſua oppoſitione , in qua iſta adducere poterit.Et ſi non appareat ex inſtrumenti inſpectione de his,ſed in longum protrahi poſſet cognitio,tunc per modum prouiſionis cõpelletur interim debitor garnire,vt ſuperius dixi. 62

Inſtrumentum contra tertium nõ eſt exequẽdum.

Quintò fallit quo ad tertiũ,cõtra quẽ inſtrumentũ nõ exequetur , quia non eſt obligatus in hoc inſtrumẽto,de quo loquitur arti.pręcedẽs,& ideo alius qui nõ eſt in hoc inſtrumẽto nominatus,& obligatus,nõ patietur executionẽ:vt docet Imol.in cle.1.col.3.de re iud.præpoſiti.in c.ex ratione.col. 27.de appell.Fel.in c.cũ ſuper.colũ.6.de re iu.Iaſ.in l.ſi vnus.§ ante omnia. ff.de pac.& in l.Imperatores.de trãſ.Dec.in c.ſuper eo.per illũ tex.de offi. deleg.no.5. Nã ſi remota ſit appellatio in vna cauſſa, non cenſetur remota quo ad tertiũ.Bar.in l.1.§ interdũ.ff.à quib.appel.nõ licet.facit gl.in l.creditor.ff.man.Ita nec in iſto caſu contra tertiũ nõ nominatũ in inſtrumento fiet executio,vt ſuperius ſcripſi.†Ratio,quia ſicut illud inſtrumẽtũ ſigillatũ nõ prodeſt tertio,ita nõ debet eidem nocere per reg.ſecundũ naturã. ff.de re.iur.docet Areti.conſi.86.diligẽter in fi.quia res inter alios acta aliis nõ prodeſt,nec nocet,per rub.C.res inter alios acta.& l.quia.ff.de iureiur. Iaſ.in l.certi condictio.§.quoniam.col.4.ff.ſi cert.pet.& Franc. Marc.q.61. in.2.parte ſuarum deciſio.vide quæ dixi ſuperius in gl.10.arti.primo. 63 64

An duplex executio fieri poſſit & quãdo.

Sextò perdit officium regula,quãdo ſemel eſſet facta executio, quia nõ poterit iterũ fieri,cùm actus de primo intelligatur l.boues.§.hoc ſermone. vbi ſcripſi de verb.ſig.ff.Anchar.conſi.40.viſa petitione. 65

Fallit quando executio pro toto debito non eſſet facta, tunc continuando primam executionem. Altera fieri poterit , & cùm altera ſit executio, fieri 66

fieri debet mentio de parte executionis iam facta:text.in capi.veniens.2.in princip.de testib.& ibi doctor.quamuis Imbert.in Institutionib forẽ.dicat tunc demum posse alia capi bona,quando euidenter apparet iam capta nõ æquare debitum:alioqui non,per notata in authentica,ei qui.C.de bonis au thor.iudic.posidend.in forensi tamen iudicio vidi seruari,quod suprà dixi. vnde solent esse cauti creditores in Montepessulano,quando exponũt clamorem,vt pro tota summa non exponant,sed facta illius executione,si reliquum debitor non soluat.exponetur alius clamor de residuo debito,& iterum in debitorem fiet executio in vim noui clamoris:quæ practica non sic exercetur in hoc instrumento sigillato.

67 Septimò ante interpellationem fieri non debet executio,nec ante requisitionẽ debitori factam.Bar.in l.eum qui.§ si iurauero.ff.de iureiur.Ias.in l. quod te.si cer.pet.ff.& l.si ex legati caussa.col.2.de ver.obli.Anto.de Cana. in tracta.de execut.instru.q.40.facit l.quidam Hyberus.ff.de ser.vrba.præ. in practica seruatur id,quod suprà dixi arti.1.in gl.*Oppositions*.in prin. videlicet quòd fiat parti præceptum de soluendo à seruiente, & si debitor recuset,executio fiet,etiam si alia interpellatio anteà facta non fuerit. *Interpellatio necessaria ad executionem.*

68 Notandum quòd istud præceptum debitori domi facere apparitor debet,nõ in via,vel palatio,seu in templo:quia ibi fortè non habet debitor pecuniam,quam soluat,vel aliam rem,& sic factam executionem audiui iudicari in Senatu sæpius iniustam,& abusiuam contra illum, qui in palatio, vel alibi quàm domi,vbi degebat debitor,ei pręceperat,vt solueret,& post 69 eà capiebat mulam,vel aliam rem debitoris,seu illius personam.† Item anno 1545. die 11.Maij fuit executio nulla pronũciata,*& tortionaire*, & pars condemnata ad expensas,damna,& interesse,quod fuit taxatum ad decem libras,eò quòd fuerit factum præceptum alicui in naui existenti, & dum tẽpore belli fugeret:& posteà executio in eum facta,& bona in dicta naui capta,nempe dicit Dominic in cap.cùm personæ. de priuileg.in.6.quẽ refert Decius consi.214.In caussa.col.2 quòd ex simplici & transcursiua litera instrumenti non præsumitur quis informatus,sicut quando portatur domũ, & ibidem perlegitur,sic & quando præceptum in via publica fit, vel alibi extra domum,& maximè, quando debitor diceret apparitori, vt domum veniret,vbi habebat pecuniam,tũc venire tenetur, intellige si domus erat in illa ciuitate,vbi fit executio,tunc illa erit nulla,si non fiat domi requisitio,& idem in prehensione personæ,habetur in consuetud.Bitur.rubr. *Des* 70 *executions*.arti.16.in no.† Contra tamen extraneum potest fieri arestum super bonis suis,equo,vel alia re:etiam sine præcepto, donec is comparendo confessus fuerit debitum,aut negauerit contenta in schedula, vel in instrumento:& elegerit domiciliũ,ac cautionem de soluendo præstiterit.Ita fuit pronunciatum in hoc Senatu,anno 1527. die.23.Maij,contra D. Marinum de Mentchenneu hospitij Regis primum magistrum:& inferius fusiùs hãc pertractabo,si per otium liceat,materiam arti.6. *Præceptũ ad soluẽdũ vbi à viatore fieri debeat.* *Arestum.* *Extraneorũ res arestari posũt* *Arestum.*

71 Octauò non procedit in instrumento conditionali,quia pendente cõditione non est simpliciter debitor:ideo in eũ executio fieri non potest, quid enim interest debitor quis non sit,an nondum conueniri posit?verba sunt *Conditionale instrumẽtum vel in diem, an sit exequẽdũ.*

Iurisconsulti in l.Fulcinius.§.si in diem.ff.quib.ex caus.in posses.eat.Sic cõsuluit Corne.consil.112.Viso themate.col.1.in primo volu. facit l.hoc iure. ff.de verb.obligat. Bald.in l.cum testamento.C.de testa.manu.& in l.si quidem.col.2.C.de exceptio.l.si caussam.de executio.rei iudica. vlti.col. Guido Papæ in decisio.Delphinal.q.15.Secundum.

Siue sit conditio expressa,siue tacita,quia vtraque actum suspendit:glo. in l.item quia §.1.ff.de pactis.& l.2. §.fi.si certum peta.vbi Ias.& Purpu. Fel.in c.ex parte.2.limita.10.de offic.delega.vide Ioan. de Ripa.in l.in illa.col. 3.ff.de verborum obligat.

Instrumenta in diem, ante diem exequi non possunt.

Idem in instrumentis in diem, vt ante diem exequi non posśint. Alex. consilio.95.In caussa.vol.1.aliás plus debito creditor consequeretur, si ante diẽ executio fieri posset,quia plus soluitur tempore.§.plus. Instit.de actio. l.vna.C.de plus petitio.Deci.cons.421.Plenè.col.2.quia nõdum venit dies. l.cedere diem. vbi scripsi.ff.de verbo.signi.nisi promisio pura limitaretur per cõditionem:quia tũc interim teneretur garnire,vtpote si debitor promiserit centum soluere,si appareat ea nõ soluta,vel debita, interim quo nõ ostenditur non solutum,vel non debitum,instrumentum exequetur, & pignoratio fiet: & ita vidi sæpius iudicari in forensi iudicio, quod est signandum:argu.cle.1.in fi.de præbend.

Purificata tamen conditione,& euento die,fiet executio, ac si ab initio purum fuisset debitum,dummodo liquidatum fuerit conditionem purificatam.Corne.consilio.320.Videtur.col.3.in primo volu.debet tamen pars ostendere iudici purificatam esse conditionem: per textum singularem in l.hoc iure.ff.de verbo.obliga.secundum Iaso.ibi, quam legit cum l.in illa.c. ibidem.Sed hodie iudici hoc non ostenditur,sed pars executionẽ facit suo periculo,quæ si malè fecerit, & ante conditionem vel diem condemnabitur ad interesse,damna,& expensas.

Portitori obligatorij quando debitor soluere teneatur Arestum.

Præterea si quis obligatus fuerit ad soluendum decem Titio, seu alteri portitori præsentis obligationis,non tamen tenebitur debitor soluere portitori obligatorij,nisi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitatis præstet.Cautum est aresto dato die.18. Decembris,anno 1526. quod probatur in l.dissolutæ.C.de condict.ob caussam.& ibi pulchrè Bal.quam cautionẽ coram iudice præstare solet, & ad hoc se obligat:potest quoque, si extra iudicium illi soluatur portitori se obligare coram notariis.

Obligatus instrumẽto sigillato bonis cedere potest.

Poterit etiam hic obligatus bonis cedere, & tũc cessabit executio.Bal. in l.1.C.qui bonis cedere possunt.& Ias.in.§.fin.de actio.in Instit.hoc enim instrumentum iuris beneficium cesionem non tollit:vt not.Docto.in cap. Odoardus.de solutio.

Ciuitas quomodo exequi posśit. Arestum.

Si verò ciuitas fuerit obligata,fiet executio:vt declaratur in l.4.§.actor. ff.de re iudic.& anno 1525.die.11.Decembris,fuit dictum contra gubernatores de Laon, qui debebant redditus magnæ Cartucien. quòd debita redditũum restantia imponerentur super ciuibus dictæ ciuitatis Laodicæ, intra festum purificationis virginis Mariæ,alioqui dicto die elapso contra gubernatores executio fieri poterit.Et in illorum bona propria, salua tamen dictis gubernatoribus actione ad recuperandum à ciuibus, si semel ipsi soluerint,

78 rint.† Et sic compelli potest ciuitas ad imponendum collectam suis habitatoribus: vt docet gl. singular. de iure ciuili in l. 1. § quod si nemo. in verbo. procōsul. ff. quod cuiusque vniuersita. nō. altera est in c. cum dilecta. in fin. de rescript. & imponetur collecta pro quantitate patrimonij. l. rescripto. § 79 fi. ff. de munerib. † Et qui de nouo venerūt ad habitādum, nō tenentur pro debito præterito teste Bal. in d. l. 1. vt refert Matthæ. de afflic. in cōstit. Neapol. lib. 1. rub. de contumac. vbi etiam allegat Bal. in l. etiam. col. 4. de execu 80 tio. rei iud. affirmantem † non licere priuato imponere collectam, cùm sit munus publicū authoritate & vtilitate, & meri imperij: ideo in hoc regno impetratur à principe, vt hoc ciuitati liceat, & sine principis cōcessione, vel 81 priuilegio, nō solet imponi collecta, † licet de iure ciuitas possit collectam pro necessitatibus suis imponere: vt probatur in l. omnes. C. de operib. pub. & l. per Bittiniam. C. de immunit. nemi. concedend. lib. 10. sed nō pro donatione facienda, sed pro publica authoritate Imperij vel Regni: vt scribit plenè de Ripa. in l. 4. in princip. ff. de re iu. quod non seruatur in hoc regno, in quo ciuitas si non habeat hoc ex priuilegio, imponere non potest collectā, etiam pro necessitate ciuitatis, alioqui omnes Scabini, & consules Franciæ diuites statim fierent.

Collectæ nō imponuntur nisi Regia authoritate vel curiæ.

82 Nonò limita in exemplo, per quod fieri nō potest executio, quod etiam nō probat authen. si quis in aliquo. C. de eden. ca. 2. de fide instrumento. & hic tex. loquitur de literis obligatoriis, & exemplum non dicitur obligatorium: ideo hic tex. debet intelligi de literis originalibus l. probatorias. C. de diuers. offic. lib. 12. Iacob. Rebuff. in l. prohibitum. de iure fisci. libr. 10. C. facit. l. vna. C. de mandat. prin. scripsi nō valere insinuationem nominationū de exemplo factam, literarum nominationis, vel gradus, in tracta. nominationum. q. 14. nu. 122. Et quia exemplum nō solet esse sigillatū, vt requirit iste tex. Feli. in c. fi. col. penul. de fide instru. Hippoly. cōs. 16. nu. 17. & seq. Et quo ad hoc copia instrumēti apud Gallos tanti est, quanti apud Græcos, Κοπρία quod si sigillatum esset, iam non exemplum diceretur, sed instrumentum authenticum, si requisita in hoc instrumento interuenirent, nec est inconueniens duo eiusdem actus habere instrumenta. l. vnum. ff. de testa.

Exēplum non est exequēdū; & quanti sit momenti.

83 Decimò fallit, quando non esset sigillatum, etiam si instrumentum esset à duobus notarijs regiis confectum, & subscriptum: quia executio per illud fieri non debet. Deci. cons. 458. visis. per hunc text. quia in primis oportet quòd constet instrumentum esse tale videlicet sigillatum sigillo regio: sicut oportet, quòd constet testamentum à milite factum. § planè. de testa. milit. in institu. glo. & Barba. in cle. vna. col. 5. de sequestra. possessio. & fruct. Boër. in. § 27. de iurisd. omnium iud. in consuetud. Bituricen. Dec. in c. con 84 suluit. 1. per illum tex. de appel. † Imò executio facta in vim instrumenti nō sigillati fuit declarata nulla à Senatu anno 1352. die prima Decēb. pro Huberto Malerto, contra Thomam Parui.

Instrumentum carens sigillo non est exequēdum.

Arestum.

85 Si tamen fuerit semel sigillatum, licet sigillum fuerit perditum, vel fractum, poterit fieri executio per dictum Inno. in c. inter. col. 2. de fide instru. vbi dicit, quòd licet sit perditum sigillum priuilegij, vel alterius instrumēti publici, non per hoc corruit fides eius, quia authoritas notariorum re-

Sigillo perdito an executio tollatur.

ſtat,quæ in hoc ſufficit.Panor.in c.innotuit.col.4.de electi.& ibi. Rauen.dicit nos debere eſſe cautos,quando nobis fiunt collationes beneficiorum, vt fiant per manum publicam:ne deſtructo poſteà ſigillo,illę collationes corruant.†Et hoc intelligerem quando in inſtrumento eſſet facta mentio ſigilli,& quòd aliâs fuiſſet ſigillatum:vel ſi apparet aliquod ſignū ſigilli,fortè chordæ pendentes,vel alia ſigna,aliàs non haberet executionem,quia deficiunt verba conſtitutionis, eo quod non eſt ſigillatum, & cui deficiūt verba,& diſpoſitio.c.indemnitatibus.§.ſupradicta.de elec.in.6.ideo ſufficit ſemel ſigillatum fuiſſe per verba tex. *Que lettres obligatoires faictes , & poſées ſoubz séel Royal,ſeront executoires.*ſed iſtæ ſic fuerunt,ſcilicet ſub ſigillo factæ: ergo licet non remaneat ſigillum , dum tamen modo ſic fuerit factum inſtrumentum,valebit,& executionem habebit: & quia actus intelligitur de primo ſigillo.l.boues.§ hoc ſermone.ff.de verb.ſig.vbi plenè ſcripſi. 86

Executio extra regnū non fit.

Vndecimò fallit extra regnum, ſumendo argumentum hîc à cōtrario, 87 quia tex.exprimit,vt exequatur in toto regno,ergo extra nō:quia extra regnum non poteſt diſponere.arg.c.fi.de conſtit.in.6.& argumentum à contrario eſt fortiſsimum.in l.1.ff.de offic. eius.

Debitor an cogatur inſtrumento ſic ſigillato obligari.

Quæro an debitor,cui mutuaui decem, vel mihi tenetur ad aliam ſummam,cogatur mihi facere inſtrumentum ſic ſigillatum?videtur quòd non 88 quia debitor in plus grauari videtur,cùm ab executione poſsit hoc caſu incipi.Et huius eſt ſententiæ Imol.in l.ſi pupillus.ff.de nouatio.nec hoc cogitauerat debitor,ideo ad cogitatum nō extenditur.c.veniens. & c.quintaualis.de iureiurand.Contrarium tenet Benedic.de Barzis,in tracta. de garentigia.q.5.primæ partis.tum quia debitor tenetur inſtrumētū debiti facere, & creditor inſtrumentum liberationis l.diſſolutæ.C.de condi.ex lege. & in bona forma,& iuxta cōſuetudinem,quæ in hoc attendi debet l.vel vniuerſorum.ff.de pignora.actio.& in plus grauari non videtur debitor ob ſigillū ſed efficacius obligatur,& ideo cogi poteſt ſic obligari, & eius fideiuſſor.l. hi qui acceſsionis.vbi doct.ff.de fideiuſſorib.vide Bar.in d.l.diſſolutæ.& in l.ſi finita.§.eleganter.ff.de damno infect. & in l.ſi contendat.de fideiuſſor. ff.& hoc ſeruatur proculdubio in hac patria,vbi eſt ſic conſuetum fieri.

Imò non poterit fideiuſſor ſic obligatus exceptione ordinis(vt prius cō- 89 ueniatur reus,iuxta authē.præſente.C.de fideiuſſor.)opponere:vt ſuperius dixi,non facta executione,tum quòd hîc nulla exceptio opponatur non facta executione:tum etiam quia hæc exceptio eſt ordinis,quæ non opponitur in executione l.ita demum. C.de procurator.Benedict. vbi ſuprà.q.14. ſecundæ partis.ſed poſteà pignoratione facta à ſeruiente opponi poterit, ſi non erat renunciatum illi beneficio.d.authen.præſente.

Rigoribus ſigillorum quando debitor obligari poſsit.

Hoc maximè conſiderandum putarem,quòd ſi conſuetum eſſet iſta in- 90 ſtrumenta ſic fieri,tunc putarem debitorē cogi poſſe,cùm notarius omnes clauſulas conſuetas in inſtrumento inſerere poſsit.c.cū Ioannes.de fide inſtru.Secus ſi nō fuerit conſuetudo,nec tenebitur ſe rigoribus ſigillorū obligare debitor,niſi ita conſuetum fuerit:quod eſt notandū pro locis vbi rigores illi exercentur:videlicet quando eſt communiter conſuetum,vt rigoribus parui ſigilli , ac conuentionum Nemauſi debitores ſe obligent ; & hoc

ſolent

ſolent notarij in omnibus obligatoriis inſtrumentis deſcribere in Monte-peſſulano,Nemauſi,& ferè in lingua Occitana:diuerſum eſt in hac conſue tudinaria patria,vbi non permitteretur,quòd ſe obligarent rigoribus ſigillorum alterius reſſortus,ne iuriſdictiones tollantur vni, & alteri tribuātur.

91 Duodecimò inſtrumentum factum pro conductione primi anni, non proderit pro tacita locatione ſecundi : quia pro hoc ſecundo anno factum non eſt,teſte Bald.in l.legem.C.locat.vbi ſic inquit. Nam vbi requiritur inſtrumentum,requiritur viſus.l.1.ff.de his quę in teſta.delent.& ſic tacita reconductio non erit ſub forma ſcripturæ,ſicut eſt prima: & ideo non habet executionem paratam:ſed ex primitiuo rigore concedo,ergo tacitè renouatur,ſed non ſcribetur tacitè:quia ſcriptura debet videri,& legi,& nō ſufficit intellectus ſeparatus à carne,id eſt negligentia,putà ſine corporalibus organis,& idem quando debet fieri in ſcriptis cenſet ibi Bald. quem ſequitur Feli.in c.translato.col.1.de conſtitu.& Antonius de cana. in tractatu de executio.inſtrument.q.44.& Albert.in tracta.de forma & ſolennita.actus rubr.ex quibus conſiſtat forma & ſolennitas.fol.24.col.3.verſic. octauò fallit.Nam licet de iure fiat tacita locatio,non tamen tacita obligatio executoria,nec ſcriptura facta eſt pro hoc ſecundo anno.ergo nō extendetur ad illam locationem tacitam,niſi illud tacitum de neceſsitate veniret.Ancha. conſi.119.pluribus.vbi dicit inſtrumentum etiam garentigiatum non habere executionem in caſu tacito,videlicet quando maritus promittit dotem reſtituere ſoluto matrimonio,ſi vergat ad inopiam, non poterit peti, licet alio modo dos repeti poſsit.l.ſi conſtante.ff.ſoluto matrimo.quia de illo caſu non fuit cogitatum,nec expreſſum Bald.in l.iuriſgentium §.quod fere

Inſtrumentum locationis prioris, anni an pro ſecundo anno exequi poſſit.

92 in fin.de pact.ff.†Tamen hodie fit executio per text.in l.item quæritur §. qui impleto.ff.locat.vbi pignorum durat obligatio:ergo & executio.item ius fingit locationem,ideo iſta ficta locatio tantū operari debebit, ſicut vera l.ſi pater.ff.de adoptio.& ſi ius velit principale eſſe, videlicet locationē, ergo & acceſſoriam obligationē etiam executoriam.argumē.l. cum principalis.ff.de regu.iur.& opinio Bald.de rigore iuris procedere poſſet,ſed in actu practico vbi æquitas conſideratur,non ſeruatur,niſi in tertio.

Nā ſi tutor meus locauerit ad tres annos,& interim finita eſt tutela, & bonorū diuiſio facta,& bona mihi adiudicata : tunc finita cōductione non cenſetur facta locatio ſine nouo meo conſenſu, ſicut non cenſetur facta locatio quo ad fideiuſſores, vt teneantur pro tacita recōductione ſine nouo conſenſu l.item quæritur §.qui impleto.ibi, ſi non alius pro eo in priore conductione res obligauerat,huius enim nouus conſenſus erit neceſſarius. ff.locat.Et hoc etiam in vim conſuetudinis Pariſien.permittētis locatori procedere per pignorum captionem contra eum,cui locati titulo rem tradidit.Sed tradidit dominus anteriore anno hoc titulo:ergo conſuetudo locum habebit.Tutius tamē eſſet ad vitandas opiniones,vt notarius in inſtrumento inferat, quod etiam pro tacita recolatione executio fieri poſsit.vel quòd pars corā iudice citetur ad dicendum cauſſas,cur executoriū inſtru-

93 mentum non erit pro ſecundo anno,& poſtea iudex permittet. † An poſſit executio fieri ad illud quod à tempore moræ creuit.vide per doct.in l.

Praxis vt inſtrumentum locationis primi anni ſit pro ſecundo executorium.

Ad illud quod per moram creuit non fit executio.

vinum.ff.si cert.peta.& Ant.o.in d.tracta.q.55.quod non per prædicta: quia non est instrumentum de hoc,nec sigillum,de quibus iste tex.loquitur.

Executio in armis militũ nõ fit.

Decimotertiò non fit executio in armis militũ.glo.sing.in l.nepos Pro. 94
culo.ff.de verb.sig.quia arma alienare sua militi graue crimen est l.qui cõmeatus §.fi.ff.de re milit.nã qui ea alienat,capite punitur l.3.§.miles. ff.eo. tit.plenè de Ripa.in l.obligatione,nu.43.ff.de pigno.vbi vide.

In libris scholasticorum non fit executio.

Idem in libris scholasticorũ per illam glo.in d.l.nepos.vbi etiam scripsi 95
post Ias.in §.item Seruiana.nu.65.instit.de actio. imò si arma militum , vel scholarium libri capti fuerint:solent ad cautionem illius,cuius sunt,reddi, constituendo se emptorem iustitiæ,vt scripsi inter scholasticorum priuilegia.in priuileg.113.vbi abundè videre licet.

In bonis tutoris vel procuratoris non fit executio.

Arestum.

Item bona tutoris pro pupilli debito maximè finito officio capi non de 96
bẽt nec in illis executio fieri, ne officiũ eis sit dãnosum.l.sed si quis.ff. quẽadmo.testa.aperiant.& ne res illius,qui nihil debet vendatur.†Nisi tutor se 97
proprio nomine obligasset: & sic fuit condẽnatus Trosart hoc anno 1540. & die 21.Martij ante pascha:quod est notandum contra habẽtes officia, ne ita se obligent,aliàs eis imputetur, si finito officio conueniantur , & quasi fatuus est, qui se obligat tam nomine tutoris , vel procuratoris, quàm suo, quia,dum non erit tutor , suo nomine exigi illa pecunia ratione obligationis poterit.†Nisi minor nõ teneretur:quia si minor impetrat literas regias 98
ad annullandum obligationem,quæ fuit annullata,etiam non tenebitur is, qui pro pupillo se obligauit:vt superius docui.& in tra.de resti.& releua.in

In dote non fit executio

2.tomo.†Item in re dotali executio fieri non debet,etiam si debitum sit cõ 99
mune viri & mulieris,tum,quòd alienari dotalis fundus non posit.in rubr, ff.&.C.de fun.dotal.non alie.nisi in casibus descriptis in l.quinque legibus. & ibi gl.de bonis dãnator.ff.ideo vxor isti executioni se opponere poterit. Bald.in l.ob maritorum.in fin.C.ne vxor pro marito.Bald. nouel.in tract. de dote.in 7.parte.priuilegio.15.Guido Papæ in decisio. Delphinal.q. 447. Pone vxor.Et Albert.in tracta.statũ.q.60.partis secundæ. & in 3.parte.q.4. & sequen.

Sed hodie pro parte debiti durante matrimonio contracti executio in 100
vxorem fiet,vbi sunt communes in bonis & quæstibus, & in debitis esse debent prout superius dixi.

Aratorij boues & alia rusticorum instrumenta capi an debeant etiã pro tributis.

Item non debent capi boues aratorij,vel mulę,aut equi,ligones,aratra 101
aut alia instrumẽta ad culturam necessaria. Alioqui accipiẽs infamiam incurrit,& in quadruplũ punitur,ac iudicis arbitrio mulctatur.l.executores. cum authen.seq.C.quæ res pignor.oblig.possunt.Bertachi.in tract.de gabel.in 2.parte.8.partis.quæst.15.facit quod habetur Hiere.c.vlti.vbi trucidatis vniuersis ciuibus,Nabusardam princeps militũ de pauperibus terræ reliquit vinitores,& agricolas,& ea quæ in ministerio fuerant.Et apud Phryges si quis bouem aratorem occidisset,aut instrumẽtum quodpiam ad agri culturam aptum furtò sustulisset,morte mulctabatur.

Imò etiam pro tributis & taliis capi ista instrumenta non debent, nec 102
pro aliis denariis regiis,nec pro censu annuo domino debito , nec pro alio quocunque debito , etiam volentibus rusticis: quia vtilitas publica dispendium

103 dium pateretur.† Vt extat ordina.regia Caroli.8.quæst.in rub. de excesib. offi.ord.13.in stylo parlament.& in antiqua compilatione. licet in noua omissa illa ordinatio regia fuerit,quæ est scripta,Omnia animalia ad laborãdum,& cultiuandum, seu colendum terram ordinata, & deputata, necnõ instrumenta, & vtensilia necessaria ad laboragium, deinceps obligari non poterunt neque pro pignore capi,vel pro executione qualicunque, etiam pro denariis regiis,vel dominorum directorum aut mercatorum,aut aliâs quomodocunque,supposito etiam quòd laboratores id vellent, & consentirent quod tamen iudices malè seruant. *Ordinatio Caroli de bonis rusticorũ non vendendis.*

104 Præterea si in loco vbi bona per executionem capientur villa, vel locus mercati non fuerit,bona tunc prædicta portabuntur ad villam mercati loci propinquioris,in quo facta fuerit executio prælibata:per dictam ordinationem,quam ad verbum super transcribere volui,cùm eam in libris nunc excusis non inuenerim.Scribit etiam.Hippol.in l.vna.num.238.C.de rapt. vir.& in l.lege.§.constitutũ.nu.3.ff.de sicar.Benedi.in c.Raynutius.in ver. & vxorem.nu.905.de testa. *Bona in vno loco capta an in alio vendi posint.*

105 Etiam si rustici nil aliud posiderent,secundum Petr.& Alber.in d.l.executores:quia propter vtilitatẽ publicã melius est vnũ perdere debitũ, quã si cultura destitueretur l.1.C.de agr.& cẽs.lib.11.vbi plenè Lucas de penna.

Quanuis Hippol.sibi contrarius teneat contrarium in rub.ff.de fideiussor.q.27.nu.202.quem sequitur de Ripa in tractatu de peste.fol.75.& seq. vbi etiam dicit illam gl.in practica seruari:& pasim omnia eorũ bona venduntur,quanuis nos Galli ratione ordinationis regiæ deberemus primam tenere:sed multi periuri iudices illam nõ seruant, nec illam seruare cogũt, sed omnia illorum bona vendi permittunt contra tex.in ca.fina.de treuga. ibi rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia quibus arant,& semina portant ad agrum,congrua securitate lætẽtur, sed dolere eos oportet nunc importuna destructione,& executione in eos quotidie facta.

106 Item non fiet executio in bonis clericorum mobilibus,vel mouentibus: vt extat ordinatio prima regia Philippi pulchri olim Franciȩ Regis,in rub. *Des biens des prelatz & clercs non mariez.* artic.1. *Bona clericorum mobilia in executione nõ capiuntur.*

Ratio est:quia ista mobilia adhærent personæ clericorum, ideo priuilegio personæ vti debent.tex.in c.ecclesiarum seruos.12.q.2.glo.in c fi.de vita & honesta.clerico.Et sic excommunicatus est,qui malitiosè vestes clerici lacerat adhȩrentes clerico,sicut si personam offenderet.c.si quis suadente. vbi scripsi post gl.ibi.17.q.4.& quia sine illis mobilibus clericus viuere commodè non posset,quia accessoria corpori sequũtur illorum personas l.si captiuus.§.expulsus.ff.de cap.ca.similiter.16.q.1.dixi in l.verbo victus. cum l. se.ff.de verbo.signifi. *Arestum.*

107 In tantum quòd fuit pronunciatum anno 1543.die vlti.Iunij executionem malam & perperam factam eo quòd in animalibus clericorũ & gregibus per triennium locatis,& caussa stercorationis colono traditis facta esset:quia ius commune & ordinatio loquitur generaliter, tam in bonis mobilibus, quæ in sua domo clerici habent, quàm in aliena, & sic de quibus- *Bona clericorum etiã extra clerici domum existentia capi non debent, etiam si clericus nihil aliud haberet.*

cunque l.1.§.generaliter.ff.de leg.præstand.

Amplia etiam si non haberent nisi illa bona mobilia, in illis nō fiet exe 108
cutio, quia fame perire non debent per l.si longius.§ fi.de iud.ff.& l.fi.C.
vbi pupil.educari debeat:nec nudi more belluarum incedere.c.1.de restit.
spol.in.6.sed debēt moneri à iudice ecclesiastico sub excommunicationis
pœna vt soluant.

Praxis contra clericos immobilia nō posidētes.

Cēsuris quādo vtēdum sit cōtra clericos.

Arestum.

Arestum.

Prius tamē debet dari supplicatio curiæ, vel iudici, cū relatione seruiētis 109
dicētis se nō inuenisse bona immobilia.& tūc curia permittit, vt prosecutio
fiat corā iudice ecclesiastico,& pars cēsuris cōtra istū clericū vti possit.ita
vidi seruari in iudicio forensi.†Sed nō debet iudex laicus permittere nō vo 110
cato clerico,& nō audito, si cōpareat, quia fortè indicabit bona immobilia:
aliâs abusiuè cōcessum iudicauit Senatus anno 1533.die 15.Iulij.†Etiam in- 111
quisitio diligens debet fieri bonorū immobiliū. An clericus aliqua habeat,
& si ante inquisitionem permittatur vti censuris, perperā concessum cen-
suit Senatus anno 1519.die 10.Maij. & an.1533.die 29.Iulij.† Debet tamen 112
hoc casu ipse clericus ex tempore literas tonsuræ ostendere: alioqui nulla
dilatio dabitur,& repelletur, vt etiā fuit decisum eod.anno die prima Decē-
bris:quia postquā allegat se clericū, oportet quòd probet, & incōtinēti ad
impediēdū executionē.l.actor.C.de proba.l.nō ignorat.qui accusa.nō pos.

Pro alimentis an fiat executio in bonis clericorū mobilibus.

Arestum.

Etiam si clericus fuerit condemnatus pro alimētis alteri dandis, in mo 113
bilibus suis non fiet executio, ob id audiui arestum in Senatu anno 1536.die
28.Nouemb.pro clerico, qui fuerat cōdemnatus ad dandū prouisionē puel
læ, quā grauidam fecerat, vt eius mobilia pro illa caussa nō exequerentur:
sed censuris in eū vtendum esse curia censuit: quia non sunt auferenda ali-
menta à clerico, vt alter alatur. Nec est discoperiēdum vnum altare, vt a-
liud cooperiatur.l.assiduis.C.qui potior.in pigno.habeant.

Arestum.

Pro expensis etiam in curia factis in bonis mobilibus clericorū non fit executio.

Imò in clericum cōdemnatum à curia suprema ad expensas, fuit prohi- 114
bita executio in mobilibus ratione expensarum processus, nā illud arestū
debet exequi prout de iure,& secūdum ordinationes.arg.l.si duo.ff.de acq.
hæred.l.rectè:vbi Iacobinus.ff.de iud.scripsi in præfa.ad l.vnam.C.de sent.
quæ pro eo quod interest.† Vbi docui illum Regem dici, qui de iure est,& 115
illum non recognoscere superiorem qui de iure non recognoscit.c.per ve
nerabilem.qui filij sint legitimi.& ad hoc multos ibi adduxi authores, inter
quos fuit dominus Igneus, qui posteà sine ratione dixit me voluisse eum no
tare: vt ibidem scripsi.

Bona mobilia clericorū in ressortu Tholosano capi non debent.

Arestum.

Bona clerici mobilia carceribus detrusi an capi possint.

Arestum.

Item per ordinationes linguæ Occitanæ prohibentur mobilia capi cle- 116
ricorum,& saiziri, etiam quādo episcopatus, vel abbatia vacauerit, vt patet
in ordinatio.patriæ Occitanæ.arti.36. nisi in casibus permissis à iure, vel à
consuetudine à Papa approbata.

Imò fuit dictum contra iudicem Andegauen.qui propter delictum præ 117
tensum dominum Christophorum Campaniæ presbyterum, & alios cōso
cios in carceres propter vim publicā intruserat, in hoc bene iudicasse, sed
quia bona mobilia clericorum saizierat, vt pote duos equos, cū quibus di-
scedebant, malè processisse.anno 1527.die 13.Maij.quia mobilia bona cleri-
corum non debent capi, vt hîc.

Imo etiam

118 Imò etiam ab episcopo capi bona clericorum mobilia non possunt, vel ab alio iudice ecclesiastico: vt fuit iudicatum in hoc Senatu contra Episcopum Parisiensem, pro domino Ioanne Michaele, anno 1400. quia hoc iuris est, quo iure Episcopus astringitur, licèt diceret tãtùm per ordinationes esse prohibitum, sed suprà dixi hoc esse & iuri conueniens. *Episcopus vel alius iudex bona mobilia clericorum nõ capit. Arestum.*

119 Fallit, si haberet aliqua bona negotiationis caussa, tunc ea capi possent, nec aliquod in eis clericus habebit priuilegium. c. quamquàm. de censi. in. 6. cle. præsenti. illo titu. Alber. in authẽ. statuimus. col. 2. C. de episcop. & cleri. Iacob. de Bellouisu in repetit. § contrahentes. nu. 106. de foro competen. in. 6. Plenè Aufrer. in tracta. de potesta. secul. super ecclesiast. perso. in secunda regula, in. 32. limita. *Bona negotiatoris clerici capi possunt.*

120 Secundò fallit, quando non viueret clericaliter, vtpote si esset mercator armiger, vel lanio: tunc etiam bona mobilia caperentur: vt in ordinatio. patet: ibi, viuant clericaliter. † Et clericaliter viuere dicuntur, quando exercẽt ea, quæ concernunt statum clericorum, & non laicorum: vt scripsi in glos. nobilitatis. § cùm verò. de collatio. in Concordat. & ita fuit iudicatũ in hoc Senatu anno 1540. postulante domino Iacqueleto aduocato in suprema curia egregio: vt bona clerici non viuentis clericaliter etiam mobilia capi posint. *Clericaliter viuentis bona non debẽt capi, et quando sic dicatur viuere. Arestum.*

121

122 Tertiò flectitur regula in locationibus domorum, & pro pensionibus debitis ex illa caussa: nempe vidi etiam mobilia clericorum à dominis domorum Parisiẽsium capi, & aliâs fuit decisum Senatu, maxime anno 1511. in mense Iunio, aut circa. † Alioqui clerici non inuenirent domos: quia sic locatores fraudare possent, & nulli vellent eis locare, ideo priuilegiatus non vtetur priuilegio contra priuilegiatum locatorem, authen. quas actiones. vbi glossa & Bartol. C. de sacrosanct. eccles. hoc est eis vtile, vt sint, qui eis domos locent. *Pro pẽsione clerici cõductoris bona eius capi possunt. Arestum.*

123

124 Aduertendum est, quòd si aliquid ex pensionibus debeatur, cuius debiti dies non cesit, vtpote debebat redditus in festo natiuitatis: tunc poterit ille redditus capi pro executione rei iudicatæ, si ratione fundi aut domus debe retur: quia instar fructuum pendentiũ habetur. Et fructus pendentes pars rei sunt. l. fructus. ff. de rei vend. Bal. in cap. 1. in fi. prin. de pace tenend. & eius violator. hoc asserit, & Socin. consi. 100. in primo volu. † Et sicut res immobilis capi potest, ita fructus illi adhærentes: secus si iam essent collecti & recepti. Aresto ita cautum est die 19 Decẽbris, anno Domini 1513. vt Imber. refert in Institu. foren. pagi. 15[illegible]. & seq. alia super dicta ordinatio. prima Philippi scripsi, & quando domus clerici capitur, & saysitur, tenetur ipse ab eadem domo migrare, vt per commissarios regatur: poterit tamen clericus bona mobilia ab illa domo separare, & alibi ponere: vt censuit Senatus contra prothonotarium Doct. pro Guilielmo Thuret, anno 1537. *Redditus clerici & fructus an capi valeãt. Arestum. Arestum.*

125

126 Vxor tamen thesaurarij Meigret, quæ dum maritus erat in legatione apud Germanos, receperat sericum, & se obligauerat ad trecentas libras, mortuo marito fuit condemnata ad garniendum, seu muniendum, licèt allegaret se fecisse nomine viri, qui tenebatur ad hoc, & vir cõstituerat eam procuratricem ad contrahendum nomine mariti vsque ad quadringentas *Vxor condemnata ad garniendũ.*

Arestum. libras.anno 1533.die 17.Augusti.

Recipiens mutuũ nomine alieno an cõdẽnari debeat Arestum.

Item anno 1539. die 11. Augusti,fuit annullata sentẽtia prouisionis, qua fuerat condemnatus quidam ad garniendum ducẽtos aureos,quos nomine Domini d'Angest mutuo acceperat,& suo proprio nomine schedulam creditori conscripserat:& Dominus d'Angest dictum mutuum approbauerat. Sed fuit dictum per Senatum quòd is, qui recepit mutuum, intra tres menses faciet diligentiam erga Dominum d'Angest,ad soluẽdum dictam summam, quòd si intra tres menses Dominus d'Angest non soluerit, condemnauit Senatus eum, qui fecit schedulam suo nomine proprio ad garniendum dictos ducentos aureos,cautione(vt moris est)data saluo iure repetendi à Domino d'Angest,id quod dederit prouisionis gratia. 127

Ad garniẽdũ nõ tenetur, qui impetrauit literas annales. Arestum.

Adhæc qui literas annales vel quinquennales impetrauit, interim non debet condemnari etiam ad garniendum: vt fuit in Senatu pronunciatum anno 1537. die 4.Februar.& 26.April.per ea,quæ not.Doctor.in l.quoties. C.de precib.Imperat.offer.alioqui literæ ei nihil aut parum prodessent: vt scripsi in tracta.de liter.dilat.annalib.vel quinquennalib. 128

Calculi errore pẽdente prouisio fit. Arestum.

Diuersum est in eo,qui calculi errorem allegat, vt interim garnire debeat,prout censuit Senatus contra dominum Buliol Regium consiliarium anno 1538. die 7.Ianuarij.alioqui quilibet allegaret,aut allegare posset calculi errorem ad impediendam prædictam executionem: vt notant doctores in l.vnica.C.de errore calculi.Etiam cõtra Troffard.anno 1540.die 21. Martij,exceptis tribus articulis, super quibus erratum esse liquidò constabat.Alios casus,in quibus prouisio fieri debeat,scripsi in tracta. de sentent. prouisio.ibi licet videre.Hactenus de hoc secundo articulo. 1

Idem Article LXVI. Ibidem.

Artic. 3.

Et quant à celles, qui sont passées souz autres seaux authentiques, elles seront aussi executoires contre les obligez, ou leurs heritiers, en tous lieux ou ilz seront trouuez demourants lors de l'execution, & sur tous leurs biens, en quelque part qu'ilz soyent assiz ou trouuez, pourueu qu'au temps de l'obligation ilz fussent demourant au dedans du destroit & iurisdition, ou lesditz seaux sont authentiques.

GLOSSA PRIMA.

HIC ARTICVLVS Declarat ordinationem Ludouici suprà descriptam articul.1.vbi fuit dictum, quòd in omnibus executionibus garniri manus debet, si factæ sub sigillo Regio sint literæ, vel authentico: & in eo loco, in quo erat authenticum. Nunc hic textus declarat, vbi sit authenticum, & vbi executio fieri debeat: dicens, quòd obligationes sigillatæ sigillo authentico, id est instrumenta obligatoria, erunt executoria contra obligatum, vel 1

eius

eius hæredes, vbicunque illi sint tempore executionis residentes, vel bona illorum reperta: dum tamen residentes fuerint tempore obligationis contractæ in loco, vel in iurisdictione, vbi sigillum erat authenticum. Et si dubitetur an sigillum sit ibi authenticum, inspiciẽdum locum & habitationem dicit: locus enim ideo inspicitur. nam si in loco tali sigillum sit authenticũ, & is qui se obligat in tali loco sit residens, tunc illud obligatorium erit exequendum vbique, & ita nihil corrigit de arti. primò, si bene intelligatur. postea quàm sigillum erat authenticum in tali loco, obligatus instrumento sigillato illo sigillo tenetur, & sic executio in eum fiet: quia rectè & ritè cõceptum fuit obligatorium instrumentum.

2 Quid dicatur sigillum authenticum, declaraui suprà eodem articulo primo, in verbo, *Authentique*. Requiruntur tamen antequàm executio fiat, sequentia. Primò quòd illud sigillum sit authenticum in loco, vbi instrumentum fit, alioqui executionem non haberet. ibi, *Ou lesdits seaux sont authentiques*. & artic. I. dicitur, *Dedans les fins & limites, ou il est authentique* *Requisita antequã instrumentũ exequatur.*

3 Secundò quòd instrumentum sit illo sigillo sigillatum authentico, vt hîc, ibi, *Passées souz autres seaux authentiques*, nam si instrumentum non esset sigillatum, non exequeretur, vt superius dixi.

4 Tertiò quòd tempore, quo fuit instrumentum factum, cõtrahentes fuerint residentes in loco, vbi instrumentum est authenticum: ibi, *Pourueu que au temps de l'obligation, ou ilz fussent demourans au dedans du destroict, & iurisdiction, &c.* nempe sicut iudex loci non habet iurisdictionem, nisi in suos residentes, & subditos. l. fi. ff. de iurisdict. omni. iudi. ita hoc sigillum non habet vim obligandi subditos, si non resideant in sua iurisdictione tempore cõtractus: & ideo vult, quòd resideant in dicto loco. facit l. si fundus venierit ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, caueri oportet pro euictione. ff. de euict. aliud posteà est iuri cõsonum: nam posteà quã quis obligari potest, & est iure obligatus, quocunque se conferat, semper
5 est obligatus. † Quia actiones personales sequuntur obligatum, sicut lepra leprosum. gloss. singul. in l. 3. ff. pro soc. quam notant iuris interpretes in §. omnium. Institu. de actio. ideo in illum iure obligatum fiet executio, etiam si nunc resideat alibi, quàm in loco obligationis. nam si puella apud competentẽ iudicem condemnata fuerit, posteà ad viri matrimonium alterius iurisdictioni subiecti peruenerit, prioris iudicis sententia in mulierem exequi poterit. l. penult. ff. de iurisdi. omni. iudic. ita & hoc instrumẽtum, quod vim sententiæ habet, executioni dabitur.

Ou leurs heritiers.

GLOSSA SECVNDA.

1 ISTA ALTERNATIVA (*Ou*, aut) denotat ordinem, vt primò fiat executio in debitorem principalem, si sit. Si verò mortuus sit in hæredem: nam viuentis non est hæres. l. quis superstitis. ff. de acquiren. hære. & ideo non est in electione debitoris executionem facere in alterum: sed executio in debitorem eo viuo fieri potest, eo autem mortuo in hæredem, vt hîc. de alterna-

tiua multiplici scribit textus in l.3.ff.de eo quod certo loco.vbi Bart. & Iason,& ego in.§.statuimus.2.in verbo,aut,saltem.de collation.in Concord. vide Chassa.in consuetud.Burgundiæ,in rubrica,*Des censes.§ 6*.glo.*Contre le principal.* † Et sic hæredis appellatione venit etiam hæredis hæres primo 2 mortuo,vt contra eum executio etiam fieri possit, si non fuerit facta contra hæredem primum.l.fina.C.de hæredibus instituend.& hæredes in infinitum continentur.l.hæredis.prima.ff.de verborum significatio. vbi abundantiùs scripsi.

Hæredis nomine & hæredis hæres continetur, & in eum executio fieri poterit.

Et sic habes,quòd sigillatum instrumentum est executorium nō solùm 3 contra principalem debitorem,sed etiam contra illius hæredes,quòd obligatio hæredum virtualiter in instrumento continetur, sic loquitur Imol. in l 1.col.3.ff.de his quæ in testamen.delen.argu.l.si pactum.ff.de probatio. & l.1.C.si certum peta.tum quòd actiones actiuæ & passiuę in illos transierunt.l.1.ff.ad Trebel.

Tum quòd vna persona hæres & mortuus censeantur, per text.in auth. 4 de iureiurando à moriente præstito.collat.4.l.hæres.ff.de vsucapio.l. hæredem.vbi Decius.ff.de regu.iuris.

Adhæc,quòd hæres succedit defuncto cum sua caussa,suísque vitiis.l.vi 5 tia.C.de acquir.posses.l.Pomponius.ff.eo.

Sententia exequi contra hæredē potest et instrumētū.

Item quòd sententia possit executioni dari in hæredem.est text. in l.mi- 6 les.§.fi.ff.de re iudic. & hoc instrumentum sigillatum vim sentētiæ habet, vt suprà sæpius dixi:ergo hoc instrumentum sigillatum contra hæredem sic erit executorium, maximè cùm sit expressè statutum in hoc textu.

Ius exequēdi quādo in hæredes transeat.

Nam certum est, quòd quando ius exequendi erat in esse productum, 7 antequàm res transiret ad hæredem, vtpote quia obligatus erat, vel condemnatus principalis: tunc illud ius exequendi formatum transibit ad hæredem,vt hîc,& in l.si superatus.§.primo.ff.de pignoribus.l si mater.§ primò.& l.iudicatis.ff.de exceptio.rei iudica.Bartol.in l.3.quæstio.4.versic.circa hoc.C.de pigno.secus est,si ius exequendi nō esset natū: quia illud quod non est,non potest transire in hæredem,argumen.§.seruus.Institut. de capitis diminutio.

Statutū pœnale an hæredem comprehendat.

Etiam si statutum esset pœnale, tamen adhuc locum habebit in hære 8 de, etiam si apposita esset dictio,tantùm, quia de mente promissoris fuit excludere factum extraneorum,non hæredum,per l.stipulatio ista.in principio.ff.de verborum obligatio.Francisc.Cremen.singul.157.Vnus socius. & Hippolyt.singu.475.Non est tibi nouum. Vnde si liceat mihi ex conuentione vendere pignus, & hæredi permittetur.l.si necessarias.§ de vendendo.ff.de pignorat.actio, quæ est singularis secundum Iasonem in.§.item si quis postulante.numero.51.Institut.de actionib.& in l.nam posteà.§ primo. ff.de iureiurando.& in l.diuortio.§ interdum.3.notab.& in l.si mora.columna.2.ff.soluto matrimonio.& in l.secunda.§.item si in facto. columna secunda.ff.de verborum obligatio.& Iacob.in l.prima.in fine.si certum petatur.Corneus consili.221.In hac consultatione.columna secunda.in quarto volumine. Idem tenet Baldus in l.si seruus.ff.de condictio. furti.& Alexand.consilio.119. Attentus,volumine sexto,licet contrarium teneat Iacob, sibi

ſibi contrarius in l.ſi pactum.ff.de probation.per l.non ſolum §.tale.ff.de liber.legat.& gl.in.§.omnes.ſi de feudo defuncti contentio ſit inter domi. & agnat.vaſal.dixi in l.in vſu iuris.ff.de verbo.ſignifi.nunc cum illis cōtentus ad alia pertranſeo.

9 Imò etiam ſi minor hæres eſſet, fieri executio in bonis, quæ peruenerunt ad eum ex iſto obligato poterit, per textum iuncta gloſſa in l.pupillus. §.ſed & ſi creditor.ff.de authoritate tuto.& in l.prima.C.quando decreto opus non eſt. Quia priuilegium hæredis debitori ſuccedentis non extinguit, nec impedit ius executionis: vt Bartol.& Iaſon probant in authentica quas actiones.C.de ſacroſanct.eccleſ.& Salicetus in l.tertia.quæſtione 5.& 7.C.de pignorib.nec ius obligationis ex perſona hæredum immutatur.l. 2.§.ex his.ff.de verbo.oblig.ſequitur Anto.Neguzant.in tracta.de pignor. in 4.parte.nu.17.cum ſeq. *In minorē hæredē fit executio.*

10 Amplia etiam ſi ſtatutum vel ordinatio dicat debitorem prehendi poſſe, vt etiam hæres eius tunc capi poſſit, teſte Bartolo in l.poſtulante.ff.ad Trebellia.quia debitor eſt, per l.debitor.ff.de verborum ſignificatio.Chaſſa.in conſuetud. Burgund.rubrica, *Des cenſes*.§.ſexto.in gloſ. vltima.& hæres compelli poteſt, vbi eius defunctus poterat.l.hæredem.& l.quod ipſis. ff.de regulis iuris.Iacob.in l.prima.in fine.ſi certum petatur.Gome.in §.fuerat.numero.35.de actionib.in Inſtitut.Decius conſilio 536. In cauſſa.columna prima debet tamen priùs citari, & diſcuti an ſit hæres, & pronūciari hęres, alioqui non valeret, ſi ante caperetur: vt Baldus docet in l.per diuerſas.quæſtione decima.C.manda.Et in tractatu ſtatutorum, in verbo, capere.quæſtio.9.Peruſ.in capitu.ex ratione. columna.23.quæſtione ſecunda.de appellationib. *An hæres capi poßit ex obligatione defuncti.*

11 Tamen quando debitor obligauit perſonam, & bona ſua, ratione huius obligationis non poterit capi hæres, licèt debitor potuiſſet: vt firmat Bartolus in l.ſi deceſſerit.ff.qui ſatiſda.cogan.tum quia conuentio eſt merè perſonalis, quæ ad aliam perſonam non tranſit, ſicut priuilegium perſonale. capitulo, priuilegium.de regulis iuris.in ſexto.& quia hęres non eſt ad hoc obligatus. *Ratione obligationis defuncti an hæres capi poßit.*

12 Nec potuit defunctus hæredes ad carceres obligare, qui non deliquerunt, nec contraxerunt: & illa obligatio carceris cēſetur extincta per mortem debitoris quò ad hæredes, teſte Benedicto de Barzis in tracta.de garentigia.quæſtio.9.partis primæ, & maximè in hoc regno Franciæ: nempe inferius concedit text.executionem faciendam ſuper omnibus bonis hæredis, *Sur tous leurs biens.* ergo in perſona non diſponit; vnde quod non expreſsit, diſpoſitioni iuris relinquitur, & de iure in perſonam non fit executio, vt dictum extitit.

13 Et differentia eſt, quando lex vel ordinatio concedit ius capiendi debitorem, vt tunc etiam hæres capi poſſit: tum quia debitor eſt, tum quia lex ſemper loquitur.l.Arriani.C.de hæretic.Quod non eſt in cōuentione, quæ eſt perſonalis, ideo nō tranſit in hæredem.Iaſon in d.l.ſi deceſſerit.col.3.ff. qui ſatiſda.cogant.facit l.3.& ſeq.§. quanquàm.ff.de cenſib.& ideo is, qui conuenit, vt nō facta ſolutione præſtita die poſſit in carceres coniici, ſi non

ſoluat tali die iuxta conuentionem, capi poteſt:quia eſt in mora, & ſic in culpa.Sed hæres,qui in ius alterius ſuccedit,iuſtam habet ignorantiæ cauſſam,an debeatur.l.qui in alterius.ff.de reg.iur. ideo non eſt in mora, & ſic nec in culpa,vnde in carceres detrudi nō debet.

Hæres creditoris executionē facere poterit.

Amplia etiam, vt executio fieri poſsit in fauorē hæredis creditoris per 14
hoc inſtrumentum ſigillatum:tum ratione correlationis, quia hæres debitoris compelli poteſt, & hæres creditoris debitorem etiam compellet: tum quòd actiones etiam actiuè tranſeant in hæredem.d.l.1.ff. ad Trebellia.hoc expreſsè docet Boër.in deciſio.Burdegal.quæſtion.10.Ceſsionarius. in fine.plus addēs quòd poſteà tenebitur docere an ſit hęres vniuerſalis,vel particularis,aliâs diceretur malè proceſſum, cùm nullū haberet ius in ipſo debito: & ita aſſerit iudicatum eſſe Burdegalæ.† Quod putarem eſſe ve- 15

Areſtum.

rum,quando pars aduerſa oppugnaret, aliàs non oportet probare ſe hæredem:hoc autem iudicium non datur,niſi poſtulatum fuerit.l.4.§ hoc autem.vbi Bartol.& de Ripa.ff.de damno infecto.Et per ordinat.poteſt fieri executio ante aliquam probationem,& in fauorem hæredis creditoris,& contra hæredem debitoris:vt inferius dicetur articulo nono,licèt hodie ſit correctum.

Solennitas in executione bonorū minoris an maior eſſe debeat quā in bonis aliorum.

Notandum eſt tamen, quòd in bonis diſtrahendis per iſtam executio- 16
nem,non ſeruatur maior ſolennitas in bonis mobilibus pupilli,quàm in bonis maiorum: quia creditor non vendit nomine pupilli,ſed iure ſuo.*Et ſic* pater quando facit teſtamentum filio,non tenetur maiorem ſolennitatem adhibere in teſtamento filij, quàm ſuo : vt docet Bar.in l.Papinianus.§ ſed nec impuberis.ff.de inofficio.teſtamen.& Doctores in l.lex Cornelia.ff.de vulgari ſubſtitutio.ita nec in hoc caſu maior adhibebitur ſolennitas: quia non ſtatuitur in hoc diuerſum ius in bonis maiorum & minorum, ergo idem ſeruabitur, quod probat textus in l.ſi pupillorum.§.1.ff.de rebus eorum.& ita de conſuetudine ſeruari aſſerit Guido Papæ,in deciſion. Delphinal.q.31.Secundum.in fine.niſi in diſcuſsione, quæ adhuc fieri in rebus minorum debet, vt ſcripſi inferius arti.11.glo. *Faire perquiſition*, vbi adduxi curiæ ſupremæ areſtum.

Ceſsionarius an executionē facere poſsit.

Item in fauorem ceſsionarij executio fieri poteſt: dummodo fiat ex per 17
ſona cedētis:& hoc ceſsionarius dicere tenetur, licet fiat ad vtilitatem ceſsionarij.l.ſeruo §.fin.ff.ad Trebel.Ange.& Imol.in l.ille à quo.§.vtrum.ibidem.& maximè quando appoſita eſſet illa clauſula in inſtrumento ceſsionis,quòd cedens ponit ceſsionarium in locum ſuum: tūc per omnia inſtar cedentis reducitur,teſte Bart.in l.in prouinciali.ff.de noui operis nūciatio. vnde cùm ceſsionarius dicatur creditor,illi executio fiet: vt aſſerit Baldus in l.1.in fine.C.de actio.& obligat.& in l.per diuerſas.q.10.ff.mand.nā hoc eſt conceſſum,vt lites breuiores reddantur, & ſumptus litium vitentur:igitur hæc ratio habet etiam locum in ceſsionario,& ſic diſpoſitio,cùm reſpiciat cauſſam, & non perſonam : & ſic conſuluit Roma.conſilio 38.In caſu. & conſilio 142.Quod ceſsionarius de ceſsione tamen prius diſcutere oportet citato debitore.Bal.in d.l.per diuerſas.q.10.C.mand.& ita dicit obtinuiſſe in practica Hipp.ſing.26.Licèt ex forma.vbi multa allegat.Et Imber.in Inſtitu.

Institut.forens.in.1.parte pag.mihi.21.ac Boër.in decis.Burdeg.q.10.Cessio
18 narius.† Ego tamen vidi cessionariū non ostensa aliqua cessione facere executionem,& nisi petatur,non tenetur eam ostendere:quia postquàm facit hoc nomine cedentis,& portitor instrumenti cedentis nomine hoc posset. vt superius dixi,sic & procurator,& iste cessionarius,& in practica non curatur,etiam si faceret executionem nomine suo: cùm vtiles habeat actiones:& seruiens ista non curat,sed exequitur:ob id si opponatur coram iudice,hic cessionarius,si executionem nomine suo fecerit, probabit cessionē præcessisse,& ita seruatur.

19 Amplia,vt etiam hæc executio contra fiscum,& fisci successorem fieri possit:vel in eum,cui fiscus bona dedit.l.1.C.de hęred.vel actio.vend.l.eum qui bona.ff.de iure fisci.Ias.cons.88.In præsenti.3.volu.quia fiscus non vult, nec intendit iuri tertij præiudicare.l.2.§.si quis à principe.ff.ne quid in loco pub.scripsi plenè in regula cancellariæ, de non tollendo ius quæsitum: & princeps concedendo bona,obligationes cōcedere videtur.l.princeps bona.ff.de verbor.signifi.vbi abundè scripsi. *In fiscū executio fieri valet,& in eū cui bona dedit.*

20 Amplia siue sit vnus, siue plures hæredes,per hunc text.*Heritiers*, quia actiones pro hæreditariis portionibus in eos transierunt,tam actiuæ,quàm passiuæ.l.1.C.de hęred.vel actio.vend.l.1.ff.si cer.peta.& quamuis loquatur in plurali hic tex.tamen idem erit in singulari, & sic in vno,per l.3.§.negotia.siue vnum,siue plura.ff.de nego.gest.& superius scripsi. *Executio in plures hæredes fit,nisi tempore inuentarij pendente.*

21 Primò fallit intra tempus conficiendi inuentarium,id est intra tres mēses:tunc executio in hæredem fieri non poterit.l.fi §.donec.& §. & si pręfatam.C.de iure deliber.vbi doctor.& Bald.in l.ait prętor.§.si quis.ff.de procurator.sequitur Boër.in decis.Burde.q.10.Cessionarius. vbi allegat Ias.in § fuerat.numero 61.Instit.de actio.si tamen ex cōsuetudine daretur rescissius tempus,post illud tempus consuetudinis elapsum,executio in eum fieri poterit:quia cessante caussa,debet cessare effectus.l.quod dictū.ff.de pact. c.cum cessante.de appel.vnde cùm in hac patria de consuetudine non dentur nisi quadraginta dies,ad inuentarij confectionem, posteà in hæredem executio fieri poterit.

22 Secundò limita in successore singulari, id est in possidente aliqua bona, contra quem nō fiet executio.l.2.vbi Bald.C.si aduersus credito. præscrip. opponat.glo.in l.ea lege.de condict.ob caussam.Ias.in l.quædam.§.nihil.ff. de edendo.in 4.not. *Executio in tenentem bona quando fieri possit.*

23 Item nec sententiæ executio contra tenentem bona fieri potest: vt consuluit Iason consilio 88.In præsenti.in princip.vol.3.& Soci.in tracta.fallen. regu.135.Executio.Quia actiones personales non sequuntur bona aliqua.l.1. § si hæres.ff.ad Trebel.vbi doctores dicunt fatuos creditores, qui petunt executionem sententiæ,vel instrumenti garentigiati cōtra posidentes bona debitoris obligati, nisi venirent per actionem hypothecariam discussa personali:tunc concludent,quòd possessores bona teneantur dimittere, vt distrahantur,nisi debitum soluere malint,iuxta l.distractio.cum auth.seq.
24 C.de pignor.alibi dixi.

Tertiò perdit officium regula contra tertium, in quem executio fieri *Tertius ab executionē patiatur.*

non potest ratione huius instrumenti: vt asserit Corneus consilio.221.In hac.colum.2.volumine quarto.vbi plus dicit,quòd licèt sit prohibita appellatio quo ad principalem, & eius hæredem, non tamen quò ad tertium. Idem consuluit Francisc. Curtius consilio.149.Præsupponitur. numero.6. volumine secundo.& suprà dixi in verbo, *Appellations*.in fin.artic.1.& ideo quando capiuntur bona existentia in domo obligati, tertius poterit se opponere:& tunc bona capta seruiens custodiæ tradere debet, *En garde par iustice*,& diem isti tertio opponenti asignare, vt per Doctores in capit.veniens de testibus.vbi plene tractant.

Ordinatio loquens in vna persona non habet in alia locum, nec quando cõcerneret delictum.

Quartò flectitur regula, quando statutum, vel ordinatio loquitur de 25
vna persona,tunc non transit in hæredem,teste Soci. consilio.120. Cùm in præsenti.col.penul.in.1.volu.& consil.231.In præsenti.in.2.vol.vbi si hæc iura vel statuta loquerentur de executione facienda contra cõtrahentem, non haberent locum contra hæredem.Sed hîc exprimitur hæres: ob id nõ est dubium de hærede in hoc regno,vt superius dixi.

Quintò quando concerneret delictum.l.vna.C.ex delicto defunct. An 26
chara.consilio.243.Quia quæstio. vt si executio fieri posit cõtra vsurariũ. non fiet contra eius hæredem. Hodie per istum textum fieret etiam executio,si instrumentum obligatorium adesset,& respiceret debitum, cùm hîc expresè sit cautum,non tamen in eo,quod sapit delictum, quia pœna suos authores tenere debet.l.sancimus.C.de pœnis.

Hæres ex cõuentione an exequi posit ex cõtractu defuncti.

Sextò fallit in hærede conuentionali, qui fit in contractu matrimonij, 27
vel societatis,seu pacti,in quem de iure nõ fiet executio, iuxta l.licet.C.de pactis.quia talis institutio habet vim donationis.glos.in dicta l.licet.& ideo in eum non potest fieri executio,quia hæres propriè non est,nec iure hęreditario succedit.& hoc expresim docet Masuer.in sua practica,rubrica de executio §.item quæ dicta sunt.vbi dicit intelligendum de hærede ex testamento, non de conuentionali.† Certum est, quòd hæreditas non potest dari in contractu.l.hæreditas.C.de pactis conuentis.alias quis decederet ab intestato,& non haberet, vnde testaretur:& sic libera testãdi facultas auferretur,contra l.stipulatio hoc modo.ff.de verbor.obligatio. Alexã. consilio.38.Ponderatis.colum.2.vol.3.etiam quia non potest quis donare, quod non habet.l.qui superstitis.ff.de acquiren.hęredita.l.1.C.de pactis.sed hæreditas est succesio in vniuersum ius, quod habuit defunctus tempore mortis.l.nihil.vbi dixi,de verborum signific.ff.& sic ante mortem non potuit dari,nec hæreditas dari potest,quæ non est: sed superstitis non est hæreditas:dicta l.qui superstitis.igitur in milite tantùm concedemus, per dictam l.licet.C.de pact.vbi doctores dubitant de ratione,etiam quia sic dando hæreditatem frustrarentur creditores,non habentes hæredem, quem conuenirent,si de omnibus bonis esset facta conuentio: & ideo asserit Panormitanus non valere,secus si de parte,in consilio.18.Casus, quædam domina.in primo volu.probatur in l.fi.C.de pact.

Hæreditas in contractu dari nõ potest.

Vbi concluditur non valere donationem omnium bonorum præsentiũ 29
& futurorum:secus si quis donet tantùm pręsentia, vt ibi abundè probant Doctores & Dec.consilio.613.Domina Catharina.col.2.

Li-

30 Liquere tamen priùs debet illum esse hæredem, antequàm in eum exe cutio fiat, per glo. in l. si cùm dotem. §. transgrediamur. ff. soluto matrimo. § planè. Institut. de testa. milit.

Quia antequàm sit certum an sit hæres, & an sit hæres sub beneficio inuentarij, & an bona sufficiant, non fiet executio: vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1527. die 21. Martij. & not. Bal. in l. per diuersas. q. 10. C. manda. aliâs appellari potest, teste Corneo consil. 221. In hac. vol. 4. Hodie tamen cõtrarium est declaratum inferius arti. 9. vbi dicetur: ideo variantibus temporibus variantur statuta humana. c. non oportet. de consanguinit. *Arestum.*

31 Septimò non procederet ordinatio, quando lex in promissore loqueretur, tunc hæres non comprehenderetur, quia nõ est promissor, teste Socin. consil. 293 Præsens consultatio. in 2. vol. quod est repetitum consi. 24. in 3. volu. Dec. in l. hæredem. ff. de reg. iuris sed hæc limitatio non procedit, vbi hæres exprimitur, vt hîc. *Promissoris nomine hæres non venit.*

32 Vltimò limita in hærede sub beneficio inuentarij, tunc in illum executio fieri non poterit vltra vires hæreditatis. l. fi. & ibi Salicet. in §. si verò. & ipse in fine. C. de iure deliberan. quem sequitur Socin. in l. si decesserit. col. 2. ff. qui satisda. cogantur. *De hærede sub beneficio inuentarij vt sine Regis cõcessione non fiat, & requisita.*

33 Ideo in Francia consuetudinaria nullus sub beneficio inuentarij hæres esse potest sine principis concesione: ideo impetrari solent literæ Regię, in
34 quibus hoc eis permittitur. † Requiritur tamen, quòd nullus alius consanguineus defuncti velit esse hæres simpliciter: nam si vnus testatoris cognatus simpliciter esse hæres velit: tunc impetrans non gaudebit isto principis beneficio in præiudicium creditorum, aliàs esset fraudare creditores: dicta l. fi. § & si præfatam. & hoc solet in literis Regiis exprimi sic, *Pourueu, &c. que si aucun du lignage dudict defunct se appert, qui simplement, & sans benefice d'inuentoire se vueille porter pour heritier, il y sera receu.* Nam sicut lex Aelia Sentia permittit domino, qui soluendo non est, vnum seruum suum cum libertate instituere, si nemo alius ei hæres extiterit. l. qui soluendo. 1. ff. de hæred. instituend. §. 1. quibus ex caus. manumit. licet. ita & hîc permittit princeps, vt sub beneficio inuentarij hæres sit, dummodo nemo alius ei hæres simpliciter fuerit.

35 Secundò requiritur quòd bonis non se immiscuerit hæreditariis, alioqui se gerendo pro hærede obligatus est creditoribus, cùm quibus adeundo quasi contraxit § 1. Instit. de obligat. quæ ex quasi contractu: ideo princeps non concedet has literas, & si concederet, non verificarentur, nec interinarentur à iudicibus regni: itaque solet hoc princeps excipere. *Pourueu toutesfoys qu'il ne soit immiscé esdictz biens, ne d'iceux apprehendé aucune chose comme heritier simple.* per dictam l. fi. ibi, siquidem recta via adire maluerit hæreditatem, & ipse certissima hoc fecerit, vel se immiscuerit, vt non posteà eam repudiet, nullo indiget inuentario, cũ omnibus creditoribus suppositus est, &c. Nam sicut contractus, qui sunt de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. princeps tollere non potest. l. 2. C. de precib. Imperat. offerend. vbi glo. & Doctor. ita nec quasi contractus tollere solet, nec contra illos rescribere, & si rescriberet, literæ non comprobarentur. *Post immistionem nõ prodest inuentarij cõfectio.*

Cautionem hæres conficiens inuentarium dare tenetur.

Tertiò dare cautionem sufficientem tenetur, de adimplendo voluntatem defuncti vsque ad valorem bonorum in inuentario contentorum: vt solet describi in literis, *Aussi qu'il sera tenu de bailler caution souffisante de accomplir le testament d'icelluy defunct, iusques à la valleur des biens contenuz audict inuentoire.* 36

Impetrationes literarũ sub beneficio inuentarij non sunt necessariæ de iure.

In patria tamen iuris scripti non vidi has literas impetrari: quia dicunt frustra precibus impetrari, quod iure communi cõceditur. l. vna. C. de thesaur. lib. 10. & hoc verum est, sed ista patria multùm fauet sigillo. 37

Vltimò istæ literæ intra annum à die mortis computandum impetrari solent, nisi iusta caussa adsit, & posteà non: quod probatur in dicta l. fi. vers. sinautem. ibi, tunc eis vnius anni spatium à morte testatoris numerandum damus ad huiusmodi inuentarij cõsummationem: sufficit enim præfatum tempus, & si longissimis spatiis distant. Alia dicam in tracta. de rescriptis, & literis Regiis, in literis sub beneficio inuentarij, vide etiam quæ inferius scripsi in artic. 3. de senten. prouisional. glo. 3. 38

En tous lieux, ou ilz seront trouuez demourants lors de l'execution.

GLOSSA TERTIA.

Intra Regnum executio fit, nõ extra.

INTELLIGE, Si intra regnum remaneant, & habitent, aliâs non fiet executio. Extra enim territorium iusdicenti non paretur impunè. l. fina. ff. de iurisdictio. omnium iudicum. nec potest iste textus statuere, quod fiat executio Romæ, vbi statuens nullam haberet iurisdictionem, nec falcem immittere vult in alienam iurisdictionem, per cap. nouit. de iudiciis. & sic instrumentum sigillatum, authentico etiam sigillo, potest contra debitorem vbicunque existentem executioni mitti, dummodo debitor tempore obligationis fuerit in loco, in quo instrumentum erat authenticum, vt hîc. 1

Monitio et executio an vno die fieri debeat

Secundò intellige, si mandatum fuerit seruienti, vt debitorem moneat ad soluendum intra decem dies, alioqui pignora capiat, non poterit vno tempore monere, & exequi, teste Baldo in capit. de caussis. colum. 6. de offic. delega. quia non seruaretur ordo temporis, teste Ioan. Andr. in Nouel. in cap. cùm plures illo titulo in. 6. facit l. si conuenerit. ff. de pignorat. actio. vbi gloss. quod in casu isto non procedit: quia textus hic non requirit monitionem ante executionem: licèt monitio fieri debeat, vt superius dixi, sed non per istum textum: ideo hîc non ponitur ordo iuris, vt in casu Bald. sed recusans soluere, non obstantibus executionibus est cogendus: itáque non debet apparitor capere pignora, nisi priùs debitorem moneat: & ipsi præcipiat, vt soluat, & statim facta recusatione bona debitoris capi poterunt: & præceptum ob hoc debitori fit, vt sciatur an debitor soluere paratus sit, & an hoc velit, qui si soluat expensas, & alia executionis incommoda vitabit, & ita seruatur. 2

Ter

Tertiò intellige, quòd non poteſt debitor condemnari pendente proceſſu ad ſoluendum, ſed ad garniendum: vt fuit dictum anno 1513. die 3. Martij in hoc Senatu Pariſienſi: & vide infrà eodem articulo octauo. alioqui eſſet decidere proceſſum principalem: ob eam rem ſolet iudex pendẽte proceſſu, quando videt materiam prouiſionalem condemnare ad garniendum, vt vides: vel ad ſoluendum per modum prouiſionis in quibuſdam caſibus: vt ſcripſi in tractatu de ſenten. prouiſionalib. niſi in contumaciam, vt ſuperius dixi: vel niſi plenè appareat de debito, & reus nil in contrarium, quod probatione egeat, alleget: argumẽto l. ſi is à quo. ff. vt in poſſeſ. lega. *Iudex ad garniẽdum non ad ſoluendum cõdemnat.* *Areſtum.*

4 Quartò intellige, vt executio iſta debeat fieri die non feriata in honorem Dei, aliàs non valet. l. fina. C. de feriis. Alexander & alij in l. 1 §. nunciatio. ff. de noui operis nunciatio. & in conſilio. 53. Quæritur. columna prima in quinto volumine. *Executio die feriata an valeat.*

5 In Francia tamen, ſi contra iſtam executionem procurator Regius nihil dicat, executio non retractabitur: quia partis non intereſt, cùm ipſa debeat, & ſic parte petente nõ iudicaretur nulla: vt fuit iudicatum in hoc Senatu, anno 1528. die 15. Maij. & in hoc caſu bonum eſt habere procuratorẽ Regium fauorabilem & loquentem, aliàs ſi in curia mutus ſit, pars non obtinebit. *Areſtum.*

6 Iſta autem executio bene poterit fieri diebus feriatis introductis ob neceſsitates hominum per textum in cap. fina. de iud. vbi Doctores. & capit. quod ad cõſultationem. de re iudic. Guido Papæ in deciſio. Delphina. quæſtione. 215. An executio. vbi dicit pignorationem fieri poſſe die feriato, extra tamen diem Dominicum: ſecus in licitatione, & incantibus, vt dicunt. l. fina. C. de feriis. ego verò putarem idem eſſe in omnibus diebus feriatis in honorem Dei, cùm peccatum mortale quis in omnibus feſtis opus ſeruile faciendo incurrat: quia non ſeruat Dei præceptum: vt plenè ſcripſi in ſcholaſtico priuileg. 1. ergo in illis omnibus diebus feriatis ratione honoris Dei hoc procedet, vt nec pignoratio quidem fieri debeat: & ita ſeruatur in hac patria.

7 Quintò, ſi quiſpiam ſit condemnatus ad ſoluendum redditus, & ab illa ſententia appellet, ſolet curia, ſi petatur, pendente appellatione ſuper principali appellantem condemnare per modum prouiſionis ad ſoluendum dictos redditus vnà cum reliquis, quæ arreragia dicunt. dummodo videat inſtrumentum de hoc authenticum: vt fuit dictum anno 1526. die 8. Aprilis idem ſcripſi pendente nullitate, in tracta. de ſenten. executo. artic. 7. gloſ. 10. *Pẽdente appellatione ſolui redditus an debeant.* *Areſtum.*

8 Sextò, ſi hic obligatus reſideat in alia iuriſdictione, inſtrumentum non exequetur, niſi ex permiſſu iudicis, in cuius iuriſdictione nunc reſidet: & debet oſtendi inſtrumentum obligatorium ante executionem ordinario magiſtratui illius loci, vbi fit executio: per textum in authent. de collatio. §. eos. collatione nona. niſi ſtylus curiæ aliter ſe habeat: vel in literis Senatus: vt ſcripſi in prooemio Concorda. in gloſ. ſummas. verſic. trigeſimo literæ. & in tractatu de literis rogatoriis. vide inferius in gloſſa ſexta. in ſecundo tomo conſtitut. Regiar. *Literæ oſtẽdi debẽt iudici alterius iuriſdictionis.*

Et sur tous leurs biens, en quelque part qu'ilz soyent.

GLOSSA QVARTA.

QVID VENIAT Appellatione bonorum, plenè scri-
psi in l.bonorum.ff.de verborum significatio. non repetam 1
hîc, videre enim quilibet poterit ibi.

Capi persona an poßit & bona.

Postquàm igitur hic textus loquitur de bonis non exclu- 2
dit personam, ita vt non posit in eam fieri executio, & persona prehendi, si ad hoc sit obligata: vt superius scripsi, in glo. *Ou leurs heritiers.* & inferius plenius explicabitur, artic.11.quando vna & altera via quis contra vnum vti posit,

Aßiz ou trouuez.

GLOSSA QVINTA.

ET SIC Loquitur tam de bonis mobilibus, quàm immobilibus per hoc verbum, *Aßiz*, comprehenduntur bona immobilia: dicimus enim domum sitam in tali loco, cap.2.de relig. domib.& cap.constitutus.ibidem.

Inuenire et reperire an differant. Ouid.in Metamorpho. Tu nō inuēta, sed reperta es.

Bona verò mobilia inuenta, vel reperta dicuntur vulgò, *Trouuez*. l.si barbatoram.C. de fideiussoribus. Quidam solent dicere ista duo differre: nempe inuenire est cum inquisitione, reperire fortuito, & sine inquisitione. Lucas in l.inter chartulas.C.de conueniend.fisci debitor.libro decimo quem Felinus sequitur in cap.2.columna tertia.de rescriptis.tamen Valla in libro Elegantiarum, ista verba dicit nihil differre, & nos solemus multoties promiscuè vti. l.veteres.ff.de action.empt.alibi fortè dicetur fusius in titulo de verborum significatio.

Pourueu qu'au temps de l'obligation ilz fussent demourants au dedans.

GLOSSA SEXTA.

HIC PRAEDICTA Modificat, videlicet vt instru- 1
menta authentico notata sigillo, executionem contra obligatum & eius hæredem habeant: vbicunque residebunt illi tempore executionis, ita tamen vel dummodo tempore obligationis conceptæ resideant in loco, vbi sigillum erat authenticum: & sic ista dictio, *Pourueu*, idem significat quod si modo, dummodo, vel ita tamen, de quibus scripsi in l maiore.ff.de verborum significatio.& in.§.1. in glossa, ita tamen.de mand.Apostol.in Concorda.Franciæ.

Et sic habes declarationem ad illam conclusionem traditam per Bart. 2
in l.à diuo Pio.§.1.in fi.ff.de re iudic.vbi dicit instrumentum garentigiæ secundum cōsuetudinē Thusciæ factum, posse vbique executioni mandari, nullius expectata requisitione: cùm notariis à statutis concedatur iurisdi-

ctio præcipiendi partibus vt contenta in instrumento obseruent. Quod
præceptum ex statutis executioni mandari potest, sicut sententia definiti-
ua. Intellige secundũ istum text. quando tempore obligationis debitor ha-
3 bitasset in illo loco, vbi iure conficitur hoc instrumẽtum sigillatum.† Nec
ordinatio extendit vires suas quo ad executionem ad non habitantes. Ob
id si habitent tempore contractus in vno loco, instrumentum non est
executorium, bene probabit in alio loco, sed non habebit executionem.
Igitur executioni mandari non potest vbiq;: secus si semel ritè factũ sit: vt
de sentẽtia scribitur in l. Lucius. §. rogatus. ff. ad Trebel. & d l. à diuo Pio.
4 §. 1. & superiùs scripsi.† Sic dicitur de eo qu ritè fecit testamentum in por
tu Sarracenorũ coram duobus testibus, vt valeat etiam vbiq;: teste Barba.
in cle. caussam. col. 64. & seq. de elect. allegat Bal. in l. secũda. C. quemad. te
stamen. aperiant. sic valeret testamẽtum factum hîc coram duobus nota
rijs vbiq;: quia maior solennitas hîc non requiritur, & iure confectum est:
ideo vbique seruandum esset.

Testamentum in portu Sarracenorũ factũ coram duobus testibus vbique valet.

5 Et puto oriri actionẽ ex istis ordinationis articulis ad exequendũ con
tra quemlibet: quę vocabitur condictio ex lege, vt in rub. de cõdictione ex
lege. & in l. vna. ff. Et sic erit actio personalis, quæ potest vbique intentari
cum suo priuilegio. *l. fin. versicul. penult.* C. de præscriptio. 30. vel 40. anno-
rum. cùm hæc instrumẽta sigillata vim habeant in toto regno: vt dictum
extitit suprà eodem artic. primo. ideo vbique exequi possunt.

Literæ annexæ quando requirãtur.

6 Et ideo infert Bald. in l. final. quæstio. 7. C. de edict. diui Adria. tollend.
Quod in executione contractuum non requiruntur literę alicuius iudicis:
quia ipsum instrumentum habetur pro literis: & hoc seruatur in patria cõ
suetudinaria, in patria verò iuris scripti literę, quas vocant de pareatis, anne
cti solent: vt tradit Ias. in dict. §. 1. & ego etiam vidi in literis clamoris sigil
lorum, & alijs executorijs.

7 Sed si instrumentum sigillatum haberet tantum executionem ex statu
to, vel consuetudine certi loci, extra illum locum exequi non teneretur iu
dex, qui tale statutum vel consuetudinem non habet, quia in executiuis sta
tuta illius loci, in quo fit executio, attẽdi debent. Bartol. in l. cunctos popu
los. C. de summa trinita. Si igitur isti non habeãt consuetudinem exequen
di instrumentum, non exequentur, vt notaui in dict. § 1. suprà. Sed quia ista
ordinatio est in regno generalis, ideo vbique in regno fiet executio: secus in
prouincia, vel in alio loco vbi non est talis consuetudo, vel lex recepta.

Du destroit.

GLOSSA SEPTIMA.

DISTRICTVS à distringendo dictus est, & est locus propriè subiectus ad crimina, vel excessus, teste Barba. in clem. ne Romani. colum. 94. de electio. vbi per illum text. dicunt doctores districtum idem esse quod territorium in quo iudex distringendi potestatem habet: quod sequitur Pa-

Districtus quid sit.

nor. Felin. & Dec. in c. licet caussam. de probatio. licet ibi Bald. dicat, quòd districtus intelligatur etiam in mari: quia ad mare se extendit, vt etiam ibi quis distringi possit. Sic & territorium dici potest: quia insulę Italiæ pars sunt Italiæ, & cuiusque prouinciæ. l. insulæ. ff. de iudic. scripsi in l. pupillus § territorium. ff. de verb. signific.

Et iurisdiction, ou les dictz seaux
sont authentiques.

GLOSSA OCTAVA.

QVID sit iurisdictio, quotuplex sit, & quid veniat appellatione iurisdictionis, latè scribit Bartol. & alij post eum in l. imperium. ff. de iurisdict. omni. iudi. ideo non discutio nunc: sed ibi vide, si te delectet, & quomodo scire potest, quòd obligatus degebat in illo loco tempore contractus, vide quid dicatur in artic. seq.

Idem artic. LXVII. Ibidem.

Articulus quartus.

Et à ceste fin tous notaires & tabellions seront tenuz mettre par leurs contractz sur peine de priuation de leurs offices & d'amende arbitraire, les lieux des demourances des contrahants.

GLOSSA PRIMA.

SVPERIVS artic. proximo. dictum extitit instrumentum obligatorium sigillo signatum authentico, habere executionem cōtra obligatos degentes in loco, vbi erat sigillum authenticum ideo vt sciatur, an obligatus resideret tempore obligationis, hîc præcipitur notarijs, vt habitationes contrahentium describere habeant in illo instrumento contractus, sub pœna priuationis suorum officiorum, & mulctæ, quam emendam arbitrariam text. vocat: ideo notarius in suo instrumento scribet, Titius in tali loco degens, *demourant en tel lieu, &c.*

Aresta. Approbat hic text. aresta in hoc Senatu prolata primum anno 1538. die 2. Iulij. alterum requirente D. Remundo aduocato tum regio, quibus præcipiebatur notarijs, vt describerent habitationes contrahentiū, in instrumentis eorū: & si partes habitationes duas haberēt, principalem, anno 1539 die 14. Aprilis. & posteà hę ordinationes fuerunt publicatę eodem anno in mense Septembr.

Ratio est vt sciatur, an sigillum sit ibi authenticum, secundò vt etiam dignoscatur, an notarius ibidem instrumenta conficere possit.

Tertiò an illi qui obligati fuerint, potuerint ibi obligari, fortè quia non erant subditi.

Quarto

Quartò an seruata fuerit consuetudo loci contractus, videlicet Parisijs est consuetudo, vt duo notarij conficiant instrumenta, si instrumentum factum ibi fuerit ab vno, non valebit. Et ideo oportet apponere locum habitationis contrahentium, & vbi confectum est instrumentum: vt sciamus an requisita in illo loco seruata fuerint, de iure requisita in instrumēto, de scribit glos. in l. generali. de tabul. libr. 10. C. & Bar. in l. si quis. § si initium. ff. de edend. & Barb. in repeti. rubr. de fide instru.

4 Item hic text. exprimit *tous notaires*, intelligi debet de regijs, quia non potuit legem imponere notarijs apostolicis: sed quamuis dixerit *notaires & tabellions*, quia ex communi vsu loquendi notarios regios vocamus *notaires*, creatos verò à Papa, vel ab alijs viris ecclesiasticis, *tabellions*. Quia sic vocat Papa in c. cum P. tabellio. de fide instrumentor. tamen sæpius hic vsus confunditur, & parum à iure tenetur. Sed hîc ideo expresit *notaires & tabellions*: quia in iure multis nominibus notarij appellari solēt, per gl. in rub. & in l. generali. C. de tabula. libr. 10. etiā vt clariùs exprimeret velle omnes ligare notarios, & tabelliones regios, & hoc additur ad solennitates, dicta gloss. l. generali: vt inseratur habitatio contrahentium, licet de iure hoc non esset expressum ibi. *Notarij & tabelliones quomodo differant.*

Contractz.

GLOSSA SECVNDA.

1 GENERALITER hîc accipi cōtractus, etiam pro distractu potest iuxta l. omnem obligationem. de iudic. ff. & Ias. in § omnium. de actio. in institutio. plenè D. Tiraquel. in tract. de legibus connubialibus in gloss. *contracter*, cùm eadem sit ratio in illo, licet propriè contractus pro vltro citroque obligatorio sumatur: vt plenè scripsi in l. Labeo. 2. ff. de verborum significatio. ad ibi scripta te bone lector, nunc reijcio. *Quid nomine contractus veniat*

2 † Et si notarij in vno loco habitare scripserint, & tamen alibi habitabat, poterit cōtrarium probari facta executione: & parti hoc dicenti incumbit onus probandi: vt lege secunda. ff. de probatio. ideo notarius debet dicere: talis Aurelię habitator, vt dicebat, &c. ne posteà falsi accusetur.

3 Nam tunc creditur notario. Et si pars falsò dicat se ibi habitare, cùm nō habitet, valebit instrumentum, ac si habitaret per ea quæ notat Barba. in cle. fin. col. 19. versi. & per istam glo. de rescrip. quia decipientibus iura non subueniunt, sed deceptis. l. si non decipiendi. ff. ad Velleia. Et quia instrumentū non annullatur hîc, ob id valebit, per ea quæ not. Bar. in l. cùm lex. ff. de pignor. Bald. & Ias. in l. non dubium. C. de legib.

4 Et dum iste text dicit, *par leurs contractz*, debet intelligi, id est inter contractus, vel melius in contractibus, quod vulgò dicitur, *en leurs contractz*. sed vsus est verbo, *par leurs contractz*, quasi perfectè per omnes contractus hoc scribi debeat, sicut scripsi in l. vrbana. § pernoctare. ff. de verborum significatione.

Consuetudo Parisi. de pẽsionibus domorum. Aduertendum est quòd expressio loci est necessaria, propter etiam varias consuetudines, & statuta, quæ in varijs seruantur locis. cap. 1. de consue. in 6. nempe apud Parisien. extat talis consuetudo.

Item il est loisible à vn proprietaire d'aucune maison par luy baillée à tiltre de loyer, de faire proceder par voye de gaigerie en la dicte maison, pour les termes à luy deuz, pour ledit louage, sur les biens du conducteur, estans en icelle maison.

In alio fortè loco non erit talis consuetudo. Bonum igitur erit contrahentium habitationes in instrumentis describere: verùm quia hæc consuetudo est in curijs frequentissima, & iuri conformis, ob id plena manu eam attingere curabo. Tu lector boni consule.

Inuecta & illata sunt obligata pro pẽsione domus. Igitur in iure trita est regula, quòd inuecta & illata pro pensione domus sunt tacitè obligata, ob quam obligationem potest dominus ea includere bona: si nõ soluatur illi pensio. l. est differẽtia. ff. in quibus cau. pign. vel hypothe. tacitè cõtrahit. l. certi iuris. C. locat. Et apud Pictones seruatur, quòd locator possit retinere res conductoris pro pensione: vt in stylo eorum patet rubr. *de reconuention & retention.* Parisien. locatores bona conductorum capere per seruientem possunt & ea vendere, si pensionẽ conductores in termino non soluerint: vt suprà visum est.

Praxis in locatoribus exequendi. Practica includẽdi ponitur per text. & ibi Bald. in l. cum domini ff. loca. videlicet quod dominus locator ad suam domum conductam adeat, secúmq; tabellionẽ, qui res conductoris ibi repertas scribat, ducat. Et si conductor facta descriptione non soluat, poterit dominus domus propria authoritate bona scripta capere, tanquam post descriptionẽ possessa. l. Inquilino. ff. de dam. infec. Ioan. Fabr. & Ias. in §. item Seruiana. de actio. in instit. & Ias. in l. itẽ quia. ff. de pact. Sed illa practica non seruatur in Francia, nec etiam in patria iuris scripti: quia dominus nihil facit sine iudice. & hæc descriptio caussa dissidij, & fortè mortis esset: sed in Montepessulano exponit clamorem dominus contra conductorem obligatum: si verò non sit obligatus, res inuectas retinet per arestum tamen, quod fit per seruientem authoritate iudicis.

Sed ex consuetudine seruata potest conductor bona in domo reperta ex locationis instrumento sigillato per seruientem capere, & conductori diem octauam, vel aliam ad vendendum ea bona secundum consuetudinem cuiuslibet regionis præstituere, intra quam si debitor nõ soluat, vendentur res captæ: si se opponat, auditur opponens, & à iudice venditio permittetur, si iusta oppositionis caussa non probetur. text. in l. præses. C. locat. vbi pensio domus locatæ debet sine mora exolui, cùm contractus sit bonæ fidei, & vsuræ à tempore moræ debeantur.

Item suadetur hæc consuetudo per text. in l. excepto. & seq. C. loca. vbi in locationibus debet seruari consuetudo regionis: ergo hæc consuetudo obserua-

obseruabitur, volens vt pignori incumbatur.

10 Prætereà postquam possunt inuecta de iure capi, & includi, vt suprà dixi, ergo etiam poterunt vendi, & executio in his fieri, vt hîc. Maximè quia de locationibus scribuntur communiter instrumenta, quæ solent sigillari, ergo non solùm ratione sigilli executio fieri poterit, sed etiam locationis priuilegio.

11 Item conductor non soluens potest expelli ante terminum. l. æde. C. locat. & capit. propter. in fin. illo titul. & finita conductione propria authoritate, etiam si conductor neget illum esse dominũ, & antequàm de hoc sit liquidum: ita singulariter consuluit Areti. consi. 21. si diligenter. col. penul. allegat Bald. in l. secunda. C. de seruitutib. & aqua. Pyrrhus in consuetu. Aurelia. rubric. de executio. articu. 1. licet in hoc regno sine iudicis authoritate expelli non sit consuetum, & probata locatione: sed solent cogi conductores post vnum terminũ lapsum soluere pensionẽ debitam, & non expelli, si tamen conductor nihil in domo conducta haberet, posset tunc expelli, alioqui domino non esset consultum pro terminis sequentibus, & sic seruatur, & tutius est quòd in instrumento locationis apponatur illa clausula, quòd si in vna solutione termini defecerit, nulla sit conductio, possitq; dominus propria authoritate eam domum ingredi: vide in vltima amplia. infra numero 30. *Conductor non soluẽs quando expelli poßit.*

12 Primò amplia quòd possunt capi conductoris bona, & procedi vt hîc, etiam si instrumentum locationis esset factum in patria, in qua non viget hæc cõsuetudo, vtpote in Montepessulano, quidam locauit mihi domum, quam hîc Paris. habebat: & instrumentum illic confectum extitit, super hac locatione, postquàm domus locata est Parisi. sita, procedetur vt hîc. Et quia contraxisse vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret se obligauit. l. contraxisse. ff. de actio. & oblig. Et sufficit quòd sit conducta, vt dicitur in dicto artic. ibi, *baillée à tiltre de loyer.* in consuetud. Parisien. nec refragatur text. ordina. quia loquitur in re non priuilegiata: sed hîc loquimur in cõductione, quæ à iure est priuilegiata, vt superius dixi: quod intelligerem verũ, postquàm iudex ad supplicationẽ domini executionẽ concessisset: alioqui nõ solet fieri, vbi non est instrumentũ obligatorium: sed conuenitur debitor ad vidẽdum declarari instrumentũ esse executorium contra eum, & ad dicendum caussas cur executorium non erit. *Instrumentum non sigillatum an exequẽdum.*

13 Secundò amplia tam in primo conductore, quàm in secundo: ideo si ego conductor alteri locauerim, & secundus non soluit mihi: ego potero bona secundi capere, & executionem vt hîc facere, cùm alteri possit cõductor locare sine præiudicio domini. l. nemo. C. locat. Nam idem priuilegiũ datur contra primum quod contra secundum & econtrario. Bartol. post gloss. in l. vectigalia. § fin. ff. de publica. & vectigal. & scribitur in cõsuetud. Borbo. eo. titul. articu. 122. & Bitur. artic. 42. rubric. de executio. Bartol. in l. Solutum. § solutã. ff. de pignor. actio. tamẽ dominus domus debet primò exequi contra primum conductorem sibi obligatũ: qui si nihil habeat, poterit, ad secundũ venire: & ita seruatur, & sic cõciliatur quod scribitur in l. si in lege. § primo. ff. loca. dicens res posterioris conductoris non obligari *Secundus conductor an exequi poßit.*

domino primo: quod sic debet intelligi, nisi in subsidium, sed suo locatori bene obligantur prinbipaliter.

Clerici an pro pensione domus exequi possint.

Tertiò extende siue conductor fuerit clericus, siue laicus: vt est declaratum in consuetud. Blesen. art. 258. quia si clerici locent alicui, possunt vti executione, vt hîc disponitur, ita erit si clerici conducant, vt etiam in bonis inuectis posit fieri executio: quia quod quisque iuris in aliũ statuerit: ipse eodem iure vtatur per c. cùm omnes. de constitut. & per ea quę scripsi in proœ. ordina. in gloss. 1. 14

Item quande clerici volunt vti consuetudinibus. & statutis laicorum quo ad cõmoda, debent etiam secundum vnam opinionem seruare ea, quo ad onera. Bald. in l. prima. in fin. C. de contrahen. emption. dixi suprà eo art. 2. & loquitur consuetudo Parisien. arti. 3. ibi *de quelque estat ou condition que se soit*. sed alibi dixi in tractat. nominatio. in q. 8. nu. 5. an sub illa clausula clerici comprehendantur. 15

Restringe vt breuiariũ clerici, aut psalterium, vel horæ nostræ dominę capi non debeant, cùm sint arma sacerdotũ, & clericorum, gloss. in l. nepos Proculo, ff. de ver. signi. vbi scripsi. c. conuenior. 23. q. 8. facit ca. quæ ipsis. 38. dist. nec calices, nec bona ecclesiæ. ita expresse tenet Ioan. Fabr. in d. § item Seruiana. col. 3. & superius artic. 2. dictum extitit. 16

Executio in bonis doctorũ an fieri posit.

Quartò amplia etiam si esset doctor, vel alius priuilegiatus, quia consuetudo generaliter loquitur: ergo generaliter intelligitur. l. 1. § generaliter. ff. de legat. pręstand. & in consuetud. Parisien. eod. artic. 3. ibi. *de quelque estat ou condition que se soit*. statutum enim vel consuetudo sic loquens comprehendit etiam personas priuilegiatas, quãdo in illo casu specialiter non reperiuntur habere priuilegiũ: vt probat text. solẽnis in l. in fraudẽ. § final. & ibi Bal. ff. de testa. milit. Dec. consi. v. in caussa. col. secunda, postquàm volunt priuilegiatum vti hac consuetudine, si locauit: ergo etiam si cõduxit debet habere locum, quod hîc dicitur. 17

Non poterunt tamen libri doctorũ vel scholarium capi pro pensione locationis per illam gloss. singularem in d. l. nepos Proculo. secundũ Barba. in trac. de præstant. card. in 5. quæstione secundę partis prin. col. 7. nu. 26. Ias. in. § itẽ Seruiana. nu. 4. institut. de actio. quando illi doctores essent legentes, aut regentes actu, per ea quæ scribunt doct. in l. Centurio. ff. de vulga. Bart. in l. medicos. C. de professor. & med. lib. 10. vide tamẽ Guido. Papę in decis. Delphinal. q. 88. sed quæro. &c.

Libri scholasticorum quãdo retineri possũt.

Tamen pro expensis factis ad alendum scholasticũ, vel pro infirmitate, aut in funeralibus, aut in alijs necesitatibus poterit hospes libros retinere donec sit sibi satisfactum: vt asserit Bald. in lege, in restituẽda. C. de petitio. hæred. & in l. fi. C. commodat. & Ias. in l. si non sortẽ. § si certum. co. vltim. ff. de condict. indeb. Petrus de Vbald. in tract. de duob. fratrib. in 11. parte. q. vlti. dico in priuileg. scholast. 19. ne cum aliena locupletẽtur iactura. l. nam hoc natura. ff. de condict. indeb. quod bene seruant Parisien. 18

Cõductio sine scriptis priuilegiũ habet.

Quintò extende, siue locatio & conductio fuerit facta in scriptis, siue non; vt in consuet. ducatus Borbo. artic. 117. declaratur: quia tantum valet actus sine scriptis, quantum cum scriptura. l. pactum quod bona fide. C. de 20

pact.

pact.nisi in casibus,in quibus requiritur de necessitate scriptura,traditis per gl.meliorem iuris in c.vno.§.si de cẽsib.lib.6.Bar.in l.item quæritur.§.qui impleto.ff.loca.& in consuetud.Parisien.artic.2.Sufficit quòd aliquis titulo locati tradiderit domum,non loquitur de instrumento publico.ergo,&c. Et tunc conductio poterit testibus probari,vel antipochis factis à domino de soluto,vel per scripturam priuatã,aut alias prout de iure,& ita scribitur in consuetud.Bitur.artic.37.in rubr.de executio.in nò.

21 Sextò amplia,siue locatio fuerit pro pecunia certa,siue in specie soluenda: & hoc probatur ponderando consuetud. Parisien.ibi *pour les termes à luy deuz pour ledict louage.* sed species est ita debita,si sit promissa, sicut pecunia.l.si merces.§.vis maior.ff.loca. ergo & in specie locum habebit: quia dicit text.in l.vna.C.de suffra.qui promiserunt,promissa restituant.Bal.ita firmat in l.ædem.C.locat. *Species in cõductione an promitti pro pensione possit.*

22 Nam inuecta & illata,in hoc casu,videlicet quando solui debet species, etiam sunt tacitè hypothecata:vt docet Roma.sing.233.allegat.l.Pompo. scribit si gratuitam .ff.in quibus caus.pig. vel hypothec.tacitè contrah.& gloss.in §.item Seruiana.instit.de actio.& ibi Ias.nu.11.hoc expressè tenet post Bald.in l.1.C.locat.& idẽ Ias.in l.itẽ quia.ff.de pact.tamen super hoc cogitãdum est,quia locatio sine pretio fieri non debet.§ 1.de locatio.in institu.igitur pretium interuenire debet,& non species,vt glo.& doct.ibi asserunt,nisi esset locatio partiaria,de qua in d.§.vis maior.vel nisi prius cõuentio esset in pretio facta,& posteà species promissa esset pretij nomine.l.pretij caussa.C.de rescindend.vend.tunc quia species est subrogata in locum mercedis,eodem iure in ista specie vti licebit.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff. siquis cautio.

23 Septimò amplia siue fuerit is,qui locauerit,siue eius hęres,vel hęres conductoris:nam postquàm res conductoris obligatæ sunt,actiones actiuæ & passiuæ transeunt in hęredem.l.1.ff.ad Trebel.ergo illæ res inuectæ per prędecessorem poterunt capi,etiam bona hæredis intra domũ existentia,quia ad hoc sunt obligata,postquàm bona sunt intra domum conductam:vt in consuetud.Parisien.patet ibi.*sur les biens estans en icelle maison.* Imò non fiet discusso contra alios hæredes,vt fuit dictum anno 1513.vel 14.die 4.Februarij pro Galoppe contra vnum hęredem. *Hæres conductoris exequi potest.* *Arestum.*

24 Octauò procedit,etiam si illa inuecta essent in arèa,porticu,vel diuersorio iuncto domui, & non intra domum l.3.ff.in quibus caus. pign.quia idem iudicabimus de connexis sicut de principali.l.proinde.l.si seruum.ff. ad legẽ Aquiliam.& sententia extẽditur ad connexa.l.si cùm tibi.C.de iudic.& inuecta & illata in stabulum iunctum domui, sunt pro pẽsione domus tacitè obligata.l.eo iure.§.stabula.ff.in quib.causs.pign.vel hipoth.tacitè contrah.Bart.in l.Cætera.§.hoc Senatus.ff.de legat.1. *Bona iuxta domũ etiã capi possunt.*

25 Nonò extende etiã si illę res nouiter repertæ non essent ibi collocatæ, vt essent ibidẽ perpetuò:nam licet ista requirantur,vt sint tacitè obligatę, non tamen vt executio fiat in illis per l.in prædijs.§.vidẽdum.ff.in quibus caus.pign.vel hypothe.Bar.in d.l.si inducta.C.eo tit.quia hîc dicit,*des biens estans dedans.*ita extant illa, quæ ibi nunc sunt. ergo non requiritur, vt ibi *Executio fit in rebus domi inuentis.*

perpetuò ſint,ſed quod intra domum ſint tempore executionis:quia quali tas iunctaverbo,debet intelligi ſecundum tempus verbi.l.in delictis.§.1.ff. de noxa.actio.

Decimò amplia etiam ſi dominus neſciuerit illa eſſe illata.d.l.certi iuris. C.locat.quia hæc conſuetudo non requirit domini ſcientiã,ſed quòd res ſint intra domum,ad hoc vt capi poſsint. 26

Executio fiet etiã ſi conductor dederit fideiuſſorẽ.

Vndecimò extende etiam ſi ſit datus fideiuſſor, licet ceſſet hypotheca, non tamen executio.l.pen.ff.quib.mo.pign.vel hypoth.ſolui. Nam vtilius eſt exequi,quàm contra fideiuſſorem agere, ſicut dicimus eſſe melius pignori incumbere,quàm in perſonam agere.§.furti autem actio.de obligat. quæ ex delict.naſcunt.in inſtitut. 27

Duodecimò amplia in mercibus,quæ etiã ſunt tacitè hypothecatæ,& ideo in executione capi poſſunt: vt gloſ.aſſerit in l.iij.ff.in quibus cauſsis pign.tacitè.&Bartol.in l.cùm tabernam.in princip.ff.de pignori.Iaſon in §.item Seruiana.colum.x.ſecus ſi fuiſſent venales,cùm non ſint ibi vt perpetuò remaneant.l. venditor.ff.de pignor. Alexand.in l.ſi conſtante.in 3. quæſtio.3.partis in princip.ff.ſoluto matrimonio.quem ſequitur Anto.Neguzantius in tractat.de pignor.& hypothe.in quarto membro 2.partis.numero 133.& ſeq.ego verò puto executionem etiam in his fieri poſſe: quia conſuetudo requirit tantum,quòd ſit res conductoris, & intra domum inuecta,quæ ſunt in re venali,ergo ſatiſfit cõſuetudini.Et ita ſeruatur Pariſi. licet illæ de iure non ſint tacitè obligatæ:tamen executio in illis fiet, vt ſuperius dictum extitit. 28

Quid cõcludi & peti debeat contra conductorem qui res ſuas extra domũ detulit.

Vltimò etiam vidi contra conductorem concludere,qui bona ſua clanculo extra domũ detulerat,vt illa reportare,& reſtabilire(vt dicunt) haberet:quòd ſi interdiu fecerit,concluditur,vt ſoluere penſionem habeat prę teritam:& ſi vlteriori tempore remanere debeat in cõductione,quòd compellatur (vt dicunt practici) *à garnir la maiſon des biens meubles & exploictables pour les termes aduenir.* Et nullus in hoc debito declinat:& hæc practica fundatur in l.1.& per totũ.ff.de Saluia.interd.& Specula.in titul.de loca.§. poſtquam.verſic.ad hæc ſi colonus. Cæpo. Cautel.81.quando quis vult.& plenè Iaſ.tractat in § item Seruiana.de actio.in inſtitu.Et Anto.de fauo.in tracta.de pigno.in primo membro 8.partis.licet non ita planè doct.explicent,quia non nouerant iſtam praxim:& expreſſum eſt in conſuetud.Bitur.articu.38.rubric.de executio.in no. 29

Et ſi cõductor nolit deferre mobilia pro vno anno, vel pro terminis ſequentibus,poterit è domo expelli,authoritate tamen iudicis cum ſummaria cognitione;& condemnabitur nihilominus ad ſoluendum id quod iam pro penſione debet:vt eſt ibidem artic.81.in conſuetu. Bitur. tractatum, quod vbique in hac Francia conſuetudinaria ſeruatur.ſi verò finito locationis tempore conductor migrare nolit,pręcipitur ei vt egredi habeat,*& vuyder*,& citatur ad videndũ ei amplius præceptũ fieri, quo die eueniente ſi multa alleget,dominus domus ſolebat cõcludere in cauſſa ſayſinæ & nouitatis,vt manuteneatur in poſſeſsione domus, non obſtantibus deductis à parte aduerſa,probatur in l.ſi conductionis.& ibi doct.C.loca. 30

Primò

31 Primò limita in hoſpite qui vna tantum nocte in taberna fuit hoſpitatus, vel duobus ſine aliqua, vt fieri ſolet, cõuentione: nam licet pro ſalario hoſpiti ſint bona illius aduenæ hoſpitantis tacitè obligata, & ea pro alimentis, quod eſcotum bald. vocat *l'eſcot*, hoſpes retinere poſsit. in l. certi. q. 2. C. locat. Sequitur Rauen. in alpha. litera B. in fin. Tamen non habet locum, quod hîc dicitur, vt videtur tenere Pyrrhus in conſuet. Aurel. eod. titu. c. 7. & hoc videtur probare text. conſuetud. cùm dicitur, *de ce qui eſt deu dudict louage des termes paſſez*. in extero hoſpitante non exigitur ratione temporis, quod ibi inhabitauit, ſed tantùm ratione alimẽtorum, quæ licet ſint fauorabilia, vt licet videre per Bart. in tract. de alimẽt. tamen non datur hoc priuilegium executionis, per iſtum text. ſed retẽtio equi, vel alterius rei fieri poterit, & areſtatio: vt dicitur: & hoc ſeruatur, vt etiam authoritate propria hoſpes res aduenarum retinere pro ſolutione ſalarij, prandij, vel cœnæ poſsit, *pour l'eſcot*.

Executio in hoſpites aduenas pro alimentis non fit, ſed bona eorum retinentur.

32 Secũdò limita pro deterioratione domus. Nam quamuis inuecta & illata ſint pro deterioratione domus obligata. text. ſin. in l. 2. ff. in quibus cauſ. pig. taci. cõtrah. Bart. in l. ſolutum §. ſolutam. in fi. ff. de pignora. actio. imò fideiuſſor datus pro penſione domus, teneretur pro deterioratione, per illum text. & l. amiſsi. §. fideiuſſores. ff. de fideiuſſor. quem reputauit ſing. ibi Ludoui. Bolo. in ſecundis interpreta. facit text. in l. ſi ab vno. ff. vt legat. no. caueat. Cæpol. cautel. 127. ille qui fideiuſsit. Rom. ſing. 152. quæro. Hippol. in rub. de fideiuſſor. q. 8. vbi latè diſputat. Ibi vide, tamẽ cùm cõſuetudo Pariſien. loquatur in contractibus, non habebit locum in deterioratione: vt firmat Boer. in §. 3. de conſuetud. feudi in conſuetud. Bitur. antiq. & ſic non fiet excutio ex inſtrumento locationis, niſi in illo inſtrumento etiam conductor eſſet pro deterioratione obligatus.

Deterioratio domus an exigat executionẽ

33 Tertiò fallit quando conductor migrat cum ſuis bonis permittente domino, & promittit illi ſoluere dictam penſionem debitam: tunc illa promiſsio nõ habebit executionem: tùm quia mobilia non habent ſequelam, tùm etiam quia debitum eſt nouatum. arg. l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iud. ita inueni in magno conſuetud. lib. 2. eod. tit. verſic. item nota. & facit l. fin. ſumendo argu. à contrario. ff. in quib. cauſ. pig & ibi gloſſ. & conſuetud. Pariſien. dicit, *Des biens eſtans dedans leſdictes maiſons*: ſi ergo non ſunt intra domum nõ procedit quod hîc dicitur: poteſt tamen fieri executio ratione inſtrumenti obligatorij, ſi conductor eſſet ſic obligatus.

Promiſsio an habeat executionem.

34 Quartò reſtringe, quando non conſtaret de locatione, prius enim de ea conſtare debet: quia executio ſuper ea fit. arg. l. nõ ignorat. C. qui accuſare non poſſunt. & §. planè. de teſta. milita. in inſtitu. Barba. conſ. 12. illud. col. 10 in 4. volumi. Bar. in l. ſi non inducta. C. in quibus cauſsis pign. tacitè contrah. vbi dicit inducta non eſſe tacitè obligata, quando non conſtat eſſe inuecta, ſed poſtquam de eis conſtiterit, in his inuectis præferetur dominus domus quibuſcunque creditoribus, l. 1. ff. in quib. cauſ. pign.

De locatione conſtare debet.

35 Quintò modera, in locationibus prædiorum, aut rerum ruſticarũ: quia ſicut inuecta & illata ad illud prædium ruſticum non ſunt obligata tacitè. l. eo iure. ff in quibus cauſſ. pign. quod intellige ignorante locatore; ſecus

Inuecta in prædiũ ruſticum, an ſint tacitè obligata.

si sciat inuecta esse gloss.& doct.in d.§ item Seruiana. vbi gl.dicit esse rationem:quia sancta rusticitas omnia palàm habet:vide ibi per doct.hodie fit executio etiam in his ratione instrumenti regio sigillo, vel authentico signati,vt dictum extitit suprà artic.1.&2.

Bona alterius quàm cōductoris an pro pēsione domus capi posśint

36 Sextò limita,quando illa bona non essent conductoris,tum non dicuntur tacitè hypothecata.l.si aduersarius.C.ad Velleianum.Bartol.& alij in l.item quia.ff.de pact.cùm non posśint expresśè obligari à non domino.l.1.§ 1.ff.de pignor.ergo nec tacitè obligabuntur .l.rem alienam.ff.de pign.actio.glos.in l.certi.C.loca.& est declaratum de consuetud. Paris.ibi, *sur les biens des conducteurs*:ergo super alienis bonis non fiet executio,quę si fiat perperam facta iudicabitur.

Capi res extra domum non posśūt.

37 Septimò perdit officium regula, quando executio fieret in rebus,quæ sunt extra domum apud quēdam tertiū ,quia tunc nō possent includi per dominum domus:ergo nec capi pro executione :per tex.consuetud.Parisien.ibi,*des biens du conducteur estans dedans icelle maison.* probat etiam text. in l. in prædijs.ff.in quib.caus.pign.tacit.contrah.sed posset agi Saluiano interdicto.vt l.1.C.de Saluia .interd.Specula.in titu.de locat.§ postquam.vers.adhæc si colonus.& doct.in d.§ item Seruiana.

Mobilia non habent sequelam.

38 Res enim mobiles ex consuetudine non habent sequelam:vulgus dicit *meuble n'a point de suite*, id est non potest creditor eas persequi apud alium, quàm debitorem,teste boer.in.§.fi.de consuetud.hypothecæ:in cōsuetud. Bituri.tum quòd illorum bonorum sit vilis &abiecta possesśio.l.si rem.ff. de acquiren. possesśio.& plus sumptuū fieret in persecutione , quàm valerent,quod reprobat lex mediterraneę.C.de annonis &tribut.lib.10.& quia pignoratitia actio est personalis.l.si creditor.ff.de pignorat.actio.l.fin.C. de distractio.pignor.l.2.quib.mod.pig.vel hypoth.sol.

39 Fallit quando illa bona venissent ad detentorē iure hæreditario,vel alio titulo lucratiuo in fraudem teste Boer.in d.§ fi.& Neguzantio.in tractat. de pignor.in 2.membro.7.partis.numero 6.

Secundò limitatur,quando illa mobilia essent expresśè obligata.l.si tibi. & l.debitorē.C.de pignor.facit l.est differentia.ff.in quibus causśis.alioqui si conductor non habens nisi mobilia alienaret ea omnia, dominus pensionem amitteret,quod tamen non respicitur , quando res publicè licitantur:quia fortè non sunt expresśim obligatæ,nec solent hæ mobiles expresśè obligari.

Minor an exequi valeat.

40 Octauò fallit,quando conductor esset persona,quę non posset expresse obligari,tunc etiā inuecta non erunt tacitè obligata, vt asserit gl.& doct. in d.l.item quia.Bald.in d.l.certi iuris.colū.vltim. vnde dicūt Bar.& Imo, in d.l.si constante,quòd res inuectę & illatę à minore non sunt tacitè obligatæ:tamen in consequen.actus permisśi,quòd inducatur tacita hypotheca in rebus minoris,firmat glo.in l.fin.C.de legit.tuto.Bald.Angel.&Paul. in l.item quia.ff.de pact.& istam communem dicit Ias.& moderni in d.l.si constante.& credo quòd ista opinio seruaretur in praxi:& de hoc non dubito,quando iure esset obligatus,videlicet instrumēto sic sigillato,cum authoritate tutoris.Nam cùm seruiens nō habeat caussę cognitionem, bona

eius

eius caperet.& distraherentur, si non opponeretur &oppositio non vale
ret, si minor ibidem inhabitasset,& hanc deberet pensionem.

42 Nonò fallit in nominibus debitorum, quæ non sunt obligata pro pen- *Nomina debitorum an sint tacitè obligata.*
sione domus, licet instrumenta sint illata & inuecta in domũ conductam
per l. Caius.& ibi Bald.ff.de legat.2. Gomes.in d.§.item Seruiana.col.6.
de actio.in institut.

Solent tamen nomina & immobilia capi pro executione, si nihil aliud
43 inueniatur, vt inferius plenè scribam in articul.11.

Decimò ante terminum elapsum non possunt capi pignora conducto *Ante terminũ elapsum non fit executio.*
ris, quia non est adhuc debitum. Et hoc probat Parisien. consuetudo. *Pour
les termes à luy deuz*,& ibi. *pour les termes escheuz à cause du dict louage.* Ergo si
adhuc non debeatur quicquam, non potest capi pro executione pignus. Si
tamen conductor esset suspectus, potest cogi vt idoneè caueat de soluendo
per gl. in verbo reuerentiam. in l. penult. C. de operis libert. Quam sequi-
tur Iacob. in l. in omnibus. ff. de iudic.& Ias. in l. pecuniã. ff. si cer. pet. quod
est verum, si factus fuerit suspectus post locationem, secus si tempore loca
tionis talis esset. l. si ab arbitro. ff. qui satisda. cogant.

44 Vltimò pro expensis necessarijs factis ad reparationẽ domus conductæ *Pensio retinetur pro expensis in re locata factis.*
de consensu locatoris poterit retineri pensio locationis: vt plenè scripsi in l.
nemo potest videri.& l. impensæ. ff. de verb. signi.& habetur in consuet. Bi
tur. artic. 40. in no. ista sunt, quæ volui adducere pro cõsuetu. Parisien.& iu
re frequentissimo locationum.

Sur peine de priuation de leurs offices.

GLOSSA TERTIA.

1 COMMINATIO est non pœnæ inflixio. gloss. in *Cõminatoria verba.*
cap. vnico, de sagitta.& c. sicut tuis. de Simo.& in c. Salonitanę
63. dist. Ob eam rem non erit notarius ipso iure priuatus.
Sed priuatur si huic legi non pareret, & pro qualitate deli
cti, & contemptus puniri posset: vt scribunt doct. in l. vna. ff. si quis ius
dicenti non obtempera. & duodecim pœnas scripsi in tractat. nomi-
natio. quæstione 19. contra illos, qui contra legem faciunt, & legi non
parent.

Et d'amende arbitraire.

GLOSSA QVARTA,

1 ETIAM si non dixisset (*arbitraire*) esset arbitraria, nempe *Omnia arbitrio iudicis relinquuntur quæ nõ sunt à iure expressa.*
quando non est certa pœna expressa, intelligitur arbitraria.
l. prima, ff. de effracto.& in vanum torquent animum suum
quidam casus, in quibus iudex potest arbitrari enumeran-
tes, cùm regula sit ibi, quòd in omnibus casibus regulariter possit iudex
arbitrari, nisi lex suum protulerit arbitrium, & declarauerit. l. 1. ff. de iure
deliber. Et non debemus numerare casus, vbi est regula, sed exceptiones,
& modificationes sic.

Itaque olim ante leges conditas omnis animaduersio criminis in arbitrio iudicum relicta erat: vt docet Alex.in lib.genial.vlti.c.10.de emenda, & mulcta.plenè scripsi in l.aliud est fraus.§ inter.& l.si qua pœna.de verborum signification.ff. 2

Notarius omittens solenitates an falsi puniri possit.

Et cùm pœna hic expressa sit,non punitur ob id notarius de falso: quia expressa pœna tacitam excludit.argu.l.cùm prætor.ff. de iudic. 3

Sed bene in testamento cautum est,quòd si notarius solennitates omittat falsi pœna puniri debet.l.iubemus,in fin.C de testa.diuersum ergo hîc, quod est verum: quia ibi scripta est pœna,& agitur de graui præiudicio,videlicet de testamentis,& de omnibus bonis in testamento dispositis.Secus in contractibus. 4

Bene tamen fateor,quòd si notarius instrumentum inutile tradat, ad id quod interest tenetur l.fin.C.de magistra.conueniend.

Delens nomen meum & suũ scribens falsi tenetur.

Item falsi tenetur,qui nomen meum scriptum in meo libro vel alia re delet, & suum apponit per text in l. Paulus.ff.de falsis.hoc expressè tenet glos.in l.1.§.qui rationibus, in verbo falsi.ibidem. & ibi Hippol. dicit sibi aliâs euenisse.

Idem si insignia arma mea vasis,& lancibus meis affixa,vel alijs supellectilibus quis deleat,mutet & sua apponat: quia est eadem ratio.dicit text. in l.iurisgentium .§. adeò. ibi eadem ratione.ff. de pact. quod est verum, quando hoc fraudulenter faceret per l.primam.ff.de furtis.

Les lieux des demourances des contrahans.

GLOSSA QVINTA.

Pars mentiens habitationem quomodo puniatur.

TENETVR notarius describere vbi morentur, & degant contrahentes tempore, quo instrumẽta conficit.quid si obligati mentiantur,aliam dicentes sibi habitationem? respon. teneri pœna stellionatus,siue arbitraria, imò si dicant se habitantes in illo loco,etiam si non essent,ratione mendacij exequetur in eos instrumentum, vt hîc. Quia quis perdit priuilegium per mendacium.l. sed hoc .§ fi.ff.de re iud.scripsi in glo.disposuerit.§ si quis vero.de collat. in concorda.† Sicut si quis asserat bona, quæ vendit nulli esse obligata,& tamen reperitur contrarium:& ipse sciebat, dicitur species furti,& secundum aliquos ratione mendacij incarcerari poterit.Et ad hoc solet instare procurator regius.† Sed si notarius cõtra veritatem scribat, & contra partis assertionem,falsi tenebitur.l.1.ff.ad legem Cornel.de fal.† Iste articulus etiam arctat fideiussores vt notarij scribant etiam illorũ habitationes, quia largè cõtrahere dicuntur: vt plenè declaraui in l.Labeo.2.ff.de verbo. signif.post Christo.Porc.in rubric.de iust.& iure.in institut.hîc multa quæ tangunt officium notariorum describerem,sed materiam prosequor propriam,si velis eam videre,recurre ad Speculatorem in ti.de notario.& in titul.de instrument.editio.per totum.

Asserens bona esse nulli obligata puniatur.

Fideiussores habitationes dicere debent.

Idem

Idem artic. LXVIII. Ibidem.

ET SI contre l'execution desdictes obligations il y a opposition, sera ordonné que les biens prins par execution, & aultres, s'ilz ne suffisent, seront venduz, & les deniers mis en ses mains non obstantes oppositions ou appellatiōs quelzconques par prouision, en baillant par le creancier bonne & suffisante caution, & se constituant achepteur des biens de iustice.

Articu. quintus.

GLOSSA PRIMA.

1 IN PRAECEDENTI articulo docuit text. notarios circa instrumentorum confectionem, vt habitationem contrahentium in instrumento describant. hîc verò docet iudices quid pronunciare habeant quando pars se opponit executioni: & ista verba iudex proferre debet, postquàm audiuerit partem opponentem, si oppositio non sit iusta: vt inferius dicetur.

2 Secus ergo in appellatione, nam illi putat deferendum: quia de vno loquitur iste text. & sic alterum excludit capit. nonne. de præsumptio. l. cùm prætor. ff. de iudic. & ita seruatur. Nam si pars, eo quòd seruiens oppositionem non recipit, appellet, apparitor ab executione desistet: vt suprà dictum extitit.

Iudex ad oppositionem partis quid debeat statuere et post appellationem.

3 Quid si debitor offerat debitum in denariis, duplis. vel liardis, an creditor teneatur recipere decē libras, aut aliam summam in illa moneta? fuit valde disputatum in palatio, demum in Senatu iudicatum creditorē teneri recipere anno 1534. die 2. Martij. per l. Paulus respon. 1 à contrario. ff. de solutio. vbi creditor non est cogēdus recipere nummos in alia forma, si ex ea re aliquod damnum passurus sit, si ergo non est passurus damnum, cogitur recipere. l. vnica. C. de colla. æris. lib. 10. Et nō videtur inferri parti damnum, cùm vna pecunia tantū valeat sicut alia, vt expresse decidit patruus meus in l. fi. C. de veteris numismat. potesta. lib. 11. dicens quòd si debitor velit soluere in pecunia minuta, & creditor velit sibi solui in aurea, aut argentea: tunc si in instrumento nō sit expressum, in qua pecunia solutio fieri debeat dabitur electio debitori, cùm tantum pecunia minuta valeat, sicut magna. nam tantum valent. 45. solidi, quantum aureus, & tantum duodecim denarij, sicut solidus, & tantum valent nouem libræ turonenses in pecunia minuta, sicut in aureis, & tantum valet libra auri, quantum 70. aure. l. quotiescunque. C. de susceptori. præposi. & archa. li. 10. † Et postquàm minuta pe-
4 cunia sicut aurea approbatur à principe, non potest recusari, aliàs recusans puniri extra ordinationē potest. l. 1. C. de veter. numisma. potesta. lib. 11. scripsi in l. etiam aureos. ff. de verb. signifi.

In duplis et pecunia minuta creditor solutionem recipere debet.

Arestum.

Pecunia minuta quando recusari possit.

5 Si verò in cōtractu moneta certa fuerit promissa, vt pote promisi decē ducatos, vel aureos: tunc non. posset debitor, aliud inuito creditore solue-

re.l.2.§.1.ff.de reb.cred.notat Barto.& doctor.in l.cùm quid.ibidem : secus si quis promiserit decem libras turonen.vel Parisien.cùm recipiant ęstimationem:quia libra turonen.non est certa pecunia, vt aureus,sed viginti solidis æstimatur:ob id in minuta pecunia etiam in denariis fiet solutio.facit quod scribit Guido Papę in decis.Delphinal.q.493.si fiat monetæ.plenè Albert.Brunus in tracta.de augmento.pecuniam tamen Angliæ, vel alterius regni recipere non tenetur: vt scribit patruus meus in d.l.fina.de veteris numisma.potesta.nisi à principe fuerit approbata ad certum valorem,tunc ad illum valorem non debet recusari.

Sera ordonné, que les biens prins par execution.

GLOSSA SECVNDA.

LOQVITVR de rebus mobilibus per verbum *Prins.* 1
quia immobilia in hoc regno capi non dicuntur,sed saysiuntur vt suprà dixi : & inferius dicetur in illis quomodo procedendum erit.

Et sic requiruntur hîc sequẽtia.Primò quòd bona capta sint ibi, *Prins.* 2
Si tamen pars se opponeret, ne bona caperentur, idem erit : sed hîc dicit *Prins:*quia seruiens non recipit oppositionem antequàm ceperit bona, vt dictum artic.primo extitit.

Secũdò quòd sint capta ratione executionis debiti,secus si caussa deposit 3
siti,vel alia,ibi,*Prins par execution.* Ergo de illa qualitate constare debet.ar. l.eum actum.ff.de neg.gest.

Tertiò requiritur quòd oppositio adsit,ibi *Y ha opposition,* nempe si de- 4
bitor non se opponat,eius bona vendentur sine hac sentẽtia, quid enim ad iudicem,si partes sint cõcordes?l.1 §.inde.ff.de noui ope.nuncia.& hoc iudicium non datur, nisi postulatum fuerit.l.4.ff.de dam.infect.

Disiungi lectus pro executione captus debet, non verò frangi.

Quartò quòd oppositio fiat contra executionem ibi, *Contre l'execution.* 5
Secus ergo si pars se opposuerit, eò quòd capit bona non sua,vel quia frangit lectos exequendo:nam tunc vidi seruientem cõdemnari ad id quod interest: ideo apparitor debet requirere debitorem,vt det lectum : qui si dare nolit debet per fabrum lignarium lectum disiungere per text.in l.lectos.ff.de periculo & cõmod.rei vẽd.& idẽ in aliis bonis,quæ sic iungũtur.

Quintò quòd denarij dabuntur creditori, si cautionem dederit, ibi, *En* 6
baillant par le creancier caution. Et de hoc dixi in art.1.de sentent.executo.

Sextò quòd bonam & sufficientẽ cautionem det parti ibi, *Bonne & suf-* 7
*fisante caution,*quid ista verba significent,abundè elucidaui in d.arti.1.

Septimò quòd recipiendo pecuniam se constituat emptorem bono- 8
rum iustitiæ.Ex his requisitis iudex sententiam suam profert.

Audi quid iudex pronunciat primum,quòd bona capta executionis no 9
mine vendentur,ibi,*Que les biens prins par execution seront venduz.*

Secundum quòd si non sufficiant ad integrum debitum persoluẽdum, 10
alia

alia capientur,& sic vendentur: vt dixi suprà arti.primo.probatur hîc, *Et autres s'ilz ne suffisent.*

11 Tertium quòd bonorum sic venditorum denarij ponentur in manibus debitoris ibi, *Et les deniers mis en ses mains*, id est dabuntur creditori & tradentur.

12 Quartum quòd hoc fiet non obstantibus oppositionibus & appellationibus partis ibi, *Non obstans oppositions ou appellations quelconques.*

13 Quintum quòd hoc fiet per prouisionem, nõ ergo simpliciter dicet iudex, sed addita qualitate *Par prouisiõ*: alioqui bona caussa esset appellationis, & sententia annullaretur. Et sic summatim vides hunc articulum elucidatum.

14 Et intellige ibi, *Sera ordonné*, per iudicem, qui de oppositione cognoscit: pronunciabit enim bona capta per modum prouisionis esse distrahenda. Et si appellatur, ea non obstante vendentur: & pecunia ex rebus venditis redacta, dabitur parti cum cautione. Ita statuitur hîc: secus ergo si per arbitrum, vel notarium sic pronunciaretur, vel per iudicem ecclesiasticum, & quia hic loqui videtur tantùm de suis iudicibus, id est regiis, quibus legem imponit.

15 Imò etiam si literas impetrauerit posteà debitor moratorias, seu *De surceance*: tunc etiam ad garniendum condemnabitur, non obstantibus istis literis: vt fuit dictum anno 1526. die 21. Martij ante pascha, quod est bene notandum. Superius dixi articu.2. in fine. de literis annalibus, & quinquennalibus vbi fuit contrarium dictum: sed hîc intelligi debet, quando impetrantur post condemnationem.

Condemnatur ad garniẽdum nõ obstãtibus literis annalibus.

Arestum.

16 Item literæ status non impediunt prouisionem: vt fuit dictum cõtra dominum *Morlet du Maceau* generalem Franciæ tunc legatum ad partes Heluetiorum pro Iacobo *De sainct Blance*, qui dictus *Morlet* recognouerat literas suas, & fuit condemnatus per procuratorem ad garniendum: cui concessa dilatio longa fuit ad certiorem eum faciendum anno 1525. in mẽse Ianuario in Senatu, dico in tract. de liter. dilator. in 2. tomo.

Prouisionẽ non impediunt literæ status.

Arestum.

Et aultres s'ilz ne suffisent.

GLOSSA TERTIA.

1 ET SIC alia bona post primam captionem & executionem capi possunt, si primò capta non sufficiant, vt hîc: & si mobilia non sufficiant, possunt immobilia saysiri, perficiendo executionem. l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi.

Bona capta si non sufficiant, alia capi debẽt.

2 Et illa bona esse capta apparitor debet posteà parti significare, & notificare debitori, qui non fuit præsens, dum caperentur, & illum citare, si bona sint mobilia, vt practicè loquar, *à voir aprecier les biens prins.* † Qui debi-
3 tor si non compareat, dicet iudex bona æstimanda per primum æstimatorem, vel probum virum ad hoc expertum: qui demum æstimat, & suæ æstimationis literas cõcedit: quibus habitis posteà venitur ad executionem mobilium. in immobilibus est alia praxis, de qua inferius loquemur.

Practica super rebus mobilibus captis distrahendis.

Seront venduz.

GLOSSA QVARTA.

PER LICITATIONEM, & vltimo offerenti dabuntur & iudicis authoritate. l. prima. C. de fide instrumẽ. & iure hastæ fisca. lib. 10. prius tamen facta æstimatione vt suprà dixi, & in his iudex non debet facere gratiam sed plus offerenti tribuere; vt inferius dicetur.

Et les deniers mis en ses mains.

GLOSSA QVINTA.

Ses mains. ad cuius manus referri debeat.

ID EST IN manibus creditoris, l. ex facto. iuncta glo. in verbo sua. id est rogantis dicit, sic sua, id est creditoris. ff. ad Trebel. de hoc plenius scripsi in l. pupillus. §. fi. ff. de verb. sig. ideo hîc alia non scribo, nisi quod vulgus loquitur sæpius ista phrasi. † Idem est dicere, *En ses mains*, quod in sua potestate: quia is qui in sua manu habet quicquam id in sua potestate habere dicitur: vt scripsi in §. primo in glo. manibus. rub. de regia ad præla. nomin. in concorda. Franciȩ. & abundantius in l. mulieris. §. 1. ff. de verb. signifi. 1 2

Denariorũ nomine quid veniat

Quæro quid denariorum nomine veniat? Respon. Budæ. in tract. de asse. lib. 2. dicens denarium fuisse argenteum, & denis assibus valuisse, posteà in lib. 5. dicit denarium nunc appellamus caroleum, nummum argẽteum, qui antiquum sextertium nummum valet. 3

Hodie verò ex communi vsu loquendi Franciȩ denariorum *Deniers* nomen est generale, omnem significans monetam, vt hîc: quia omnis moneta in denarios conuerti potest: & denarius omnem æstimat pecuniam: ob id puto istum vsum loquendi introductum. vide text. in argumen. in l. si ita. ff. de fideiussor. 4

Item etiam denarius est minima moneta, qua vtimur, vulgò *Denier*, vel *tournoys* vocatur. scripsi abundè in l. etiam aureos. ff. de verb. sign. 5

Item est denarius numerus perfectus, de quo Cælius pulchra scribit in li. antiqua. lectio. 12. c. 14. & ego in §. primo. glo. decem. de mandat. aposto. in concorda. Franciæ. 6

Iurare creditor an teneatur.

Si tamen debitor vellet stare iuramẽto creditoris, an hoc debeatur vel an fuerit ei solutum, non tradetur illi pecunia, donec iurauerit, si pars illud antea allegauerit: sed interim in manibus scribæ, seu grapherij deponentur pecuniæ, vel in manu alterius personæ idoneæ, non creditoris. ita fuit dictũ 7

Arestum.

in Senatu anno domini 1526. die 1. Aprilis. † Etiam vidi dubitari, si lator instrumenti sigillati executionem petat à debitore, qui solutionem allegat factam principali, cuius iuramento vult stare, vt portitor instrumenti debeat curare principalem venturum ad iurandum, licet allegaret obligationem instrumenti esse factam portitori, *Ou au porteur de ces presentes &c.* tamen hoc admitti bonis captis debet. Vide quȩ scripsi superius articulo primo in glo. *Et sans preiudice d'icelles.* 8

Non

Non obstans oppositions ou appellations quelconques par prouision.

GLOSSA SEXTA.

1 ET SIC debet iudex pronunciare, videlicet quòd per modum prouisionis vendentur pignora: & pecunia ponetur in manus creditoris, tradendo cautionem per eum: & si pars appellet, exequetur sententia non obstante appellatione, tamen si dicatur posteà bene appellatum, condemnabitur creditor ad restituendum res venditas, vel æstimationē illarum, & ad damna & interesse cum expensis. l. cùm ex caussa. ff. de appellatione. l. ei cuius. de appellatio. recipiē. l. chirographis. § 1. ff. de administra. tutor. † Et quanuis hic text. alternatiuè loquatur, tamen accipiendum erit coniunctim, videlicet quòd non obstantibus oppositionibus & appellationibus res vendentur: & pretium creditori hoc casu dabitur: sed ideo apposuit alternatiuam, quia post sententiam non solet quis opponere, sed appellare: vt in rub. ff. &. C. de appel. ideo dicit quòd licet opponeret, vel appellaret, vel vtrunque faceret, adhuc executio fiet, per ea quæ scripsi in l. sæpe. per illum tex. ff. de verb. signific. & Bart. in l. certi condictio. §. quoniam. ff. si certum petat. Nam sub simplicibus hoc comprehenditur mistum. l. 2. ff. de verb. oblig. videte tamen quæ in alio casu scripsi, in glo. 10. *Appellations*. arti. 1. suprà eo. *Iudicis sententia super bonis captis* *Opponēs et appellās ante executionem nō audietur.*

2

En baillant par le creancier.

GLOSSA SEPTIMA.

1 ID EST, si creditor tradiderit cautionem, ita exponitur hoc gerundium, in l. si tu ex parte. iuncta gloss. ff. de acqui. hæredi. scripsi in tract. de sentent. executo. artic. 1. in glos. *En baillant*. vbi abundantius tractaui: videre ibi licet. *Gerūdium en baillant quid significet.*

2 Item si plures essent creditores etiam debent dare cautionem: quia indefinitè loquitur hîc tex. *Par le creancier*: ergo quilibet, siue fuerit vnus, siue plures. Nam edictum licet regulariter scriptum sit, si tamen plures interuenerint, locum debet habere: vt Pomponius scribit in l. 1. § itē hoc edictum. ff. quod falso tutor. autor. gestum est. Et plures hæredes vnius creditoris vnam tantùm cautionem dabūt, sic & plures creditores vnius debiti, quia loco vnius habentur. l. 2. §. ex his. & l. in executione. ff. de verborum obliga. de hac cautione multa scribo in tract. de sentent. executo. arti. 1. in glos. *Bonne & suffisante caution.* *Si plures sunt creditores an quilibet cautionē præstet.*

3 Notandum est quòd executio instrumenti garentigiati differri non debet: si creditor offerat cautionem, teste Soci. in l. pecuniam. col. 2. ff. si certū pet. quem sequitur Curtius Iunior in l. penult. numero 47. C. de pact. dicēs nouam & singul. decisionem. *Executio nō debet differri si cautio offeratur.*

4 Quòd si caussa sit executiua, & opponātur aliquæ exceptiones, tūc cautela est quòd creditor offerat fideiussorē de restituēda ea re cum omnibus *Cautela pro executionibus faciendis.*

damnis,& expensis: tunc iudex debet facere executionem non obstantibus omnibus exceptionibus oppositis,& ex illis decisionibus sumpta est lex ista regia,& Frãciæ practica, nẽpe dicit Bal. in c. nihil. de electio. Quod lege nõ cauetur, in practica nõ habetur: de qua dico in l. vt Alphenus. ff. de ver. sig.

Debitor si nolit cautionem recipere. quomodo prouidetur.

Et si debitor condemnatus ad garniendum sine caussa recipere cautionem recuset, ne soluere, aut garnire cogatur, tũc iudex ex officio recipere poterit illam cautionem, vt calumniis partium obuietur, iuxta l. in fundo. ff. de rei vẽdica. aliàs esset in potestate debitoris executionem tollere: quod non est permittendum, vel tenebitur debitor soluere sine cautione: vt fuit iudicatum anno 1526. die 12. Aprilis post Pascha, vbi fuit pronunciatum: quòd si quis fuerit condemnatus ad garniendum intra decem dies cautione præstitã, si non garniat intra illud tẽpus oblata sibi cautione, poterit cõpelli ad soluendum in vim illius condemnationis, etiam cautione non data per l. vnam. ff. si quis ius dicent. non obtempera. vbi plenè iuris interpretes, quod notandũ esse censeo. non potest tamen iudex condemnare aliquem per prouisionem, nisi cautione data, aliàs sentẽtia est nulla: & sic visum fuit Senatui Parisien. anno 1540. die 15. Februarij in processu pendente inter M. Antonium Chambon examinatorem Castelleti, & Hugonem Possepin.

Arestum.

Arestũ vt in prouisione cautio decernatur.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA OCTAVA.

Bona cautio quæ dicatur.

BONA Cautio, & sufficiens, dicuntur, fideiussores idonei, non verò pignora: vt scripsi in tract. de senten. executo. artic. 1. in eodem verb. hîc non repetetur. nam plura ibi tractaui notatu digna in forensi iudicio: & de certificatoribus etiam an teneantur, si fideiussor non sit soluendo: & quid si creditor non posit inuenire bonam cautionem. ibi videbis quid faciendum sit.

Et se constituant achepteur des biens de iustice.

GLOSSA NONA.

Emptor bonorum iustitiæ authoritate capi potest, & custos bonorum.

DATA cautione creditor constituit se emptorem bonorum iustitiæ, quasi ab ipsa iustitia, & iuris authoritate illam denariorum summam habuerit. Ob id si posteà creditor succumbat, sine alio processu & facto ei præcepto de restituendo quod accepit, si nõ pareat, statim prehẽdi potest illius persona. † Quia quodammodo videtur delinquere, & curiam contemnere, qui non soluit pretium, vel non restituit depositum sibi authoritate curiæ datum: per ea quæ dicunt Bald. & Sali. in l. acceptam. per illum text. de vsur. C. † Vbi firmant etiam clericum depositarium authoritate iudicis secularis cogi posse ad restitutionem, per executionem ab ipso iudice etiam seculari, à quo habuit depositum. Sequitur Aufreri. in tractatu de potestat. secular. super ecclesi. regula. 2. fallen. 14. & facit l. qui restituere. ff. de rei vendica.

Itaque

4 Itaque iste creditor sic obligari solet, vt posteà restituere cogatur, si à iudice hoc pronunciatum fuerit, videlicet executionẽ perperam factam. Non solet tamẽ clericus capi, sed cogi per captionem tẽporalitatis in hoc regno: quia tangi persona eorum non debet. c. vnico. de cleri. coniug. in 6.

5 Et per hoc patet quòd etiam custos bonorum authoritate curiæ datus, tenetur restituere bona ei data à curia, sicut hic emptor iustitiæ. nam præcepto ei facto de reddendo ea, quæ curiæ recepit authoritate, si illa nõ reddat, capi potest: & hic emptor bonorum authoritate curiæ vocatur vulgò *Achepteur des biens de iustice*. de quibus in consuetud. no. Bitur. rubr. de executio. artic. 18.

6 Aduertẽdum est, quòd aut quis authoritate iudicis debitum coactè soluit, videlicet per sententiam, etiam non seruato iuris ordine latam, tunc soluens nõ poterit illud repetere, per tex. singularem in l. vlt. in fi. ff. quod me. caus. quem notat Roma. sing. 511. & Ias. in l. iubere. num. 5. ff. de iurisdictio. omni. iud. ac Franciscqui. in l. si pacto. col. 2. C. de pact. Si verò cogatur indebitũ soluere, vt hîc, repetetur ratione obligationis factæ ab eo, qui recepit indebitum. Aliás si quis simpliciter indebitum authoritate sententiæ solueret, illud repetere posteà non posset, per l. 1. C. de cond. indeb. quod est bene notandũ hîc, vt obligetur semper creditor ad restituendum, si per iudicẽ dictum fuerit, & caueat vt liberè nõ soluat, ne ei opponatur posteà sentẽtia. *Soluens authoritate sententiæ quando repetat indebitum.*

7 Nec admitteretur iste creditor ad cesionẽ, nec posset iuuari literis annalibus, aut quinquennalibus, vel aliis dilatoriis literis, propter iudicij authoritatem, quominus restitueret: vt superius scripsi & in tract. de dilatio. annal. vel quinquen. Iason dicit multa esse ob iudiciorum authoritatẽ introducta in l. siue apud acta. ff. de transactio. *Cedere bonis an possit is, qui curiæ authoritate quicquã recepit.*

8 Item fideiussor iudicatum solui tenetur soluere sine nouo processu: & executio in eum fieri potest facta rei principalis condemnatione, quia fingitur condemnatus cũ principali. Et quia hæc est natura istius fideiussionis. l. fin. in fin. C. de vsur. rei iudica. l. j. ff. iudicatũ solui. hoc docet Collecta. in cap. j. col. ij. de re iudic. & in cap. constitutus. de fideiussor. gl. in cap. j. de iniur. libro vj. Et si principalis fuerit condemnatus, eo tamen non discusso, in carceres coniicietur etiam fideiussor, vt fuit prolatũ arestum anno 1533. in conuent. iuridic. apud Turonen. habitis. nos vocamus, *Aux grans iours de Tours*. quod est verum in ciuilibus, in criminalibus autem non potest quis obligari ad soluendum iudicatum: quia pœna suos authores sequi debet. l. sancimus. C. de pœnis. Ideo hoc anno 1546. die 26. Februarij, in camera criminali, quam Tornellam vocant, fuit pronunciatum fideiussorem iudicatum solui bene appellasse, eò quòd appellauerat, ne in carceres coniiceretur post rei condemnationem in crimen condemnati, seu ad aliquam emẽdam, si tamen ageretur, puto quòd obligari fideiussor posset: cùm paria sint agere ciuiliter pro crimine, vel aliâs ciuiliter: vt no. Doctores in rubrica, de iudic. in cap. 1. illo titulo in 6. *Fideiussor iudicatũ solui tenetur sine nouo processu soluere.* *Arestum* *In criminalibus fideiussor non obligatur ad soluẽdũ iudicatum.* *Arestum.*

9 Nec in sententia ferenda contra debitorem debet citari fideiussor, quia iudicium cum eo non agitur, vt docet Bald. in l. duobus. §. qui iurauit. vers. igitur. ff. de iureiuran. & sententia tunc nocet in consequentiam non cita-

tio.tex.in l.sæpe.ff.de re iudica.Iaſ.in dicta l.duobus.§.ergo.plenè Hippoly in repetitio.l.de vnoquoque.ff.de re iudic.non tamen tenebitur fideiuſſor ad augmentum poſt iudicatũ:& ideo non tenetur ad fructus receptos poſt iudicatum, per l.primam.ff.de in litem iurand.l.fina.de fideiuſſor.Cæpol. cautel.127.quidam fideiuſsit.Hippolyt.in rub.de fideiuſſorib.quæſt.8. & vide eum quæſtio.25.

Fideiuſſor captus prehēſione vtitur contra principalē.

Imò ſi capiatur fideiuſſor pro debito, poteſt pars per eundem iudicem 10
facere capere reum principalem incidenter, licèt aliâs non eſſet eius iudex competēs,quando eſſet reus & fideiuſſor iudicij:vt aſſerit Bal.in l.cùm eorum.col.1.C.de ſenten.& interloc.omni.iudic.& in l.fina.§ vlti.columna 2. numero 6.C.de vſur.rei iudic.

Debitor nō poteſt retinere bona ſua cōſtituēdo ſe emptorē iuſtitiæ. Areſtum.

Quæro quid ſi debitor,cuius bona capiuntur à viatore, velit conſtitue- 11
re ſe emptorē iuſtitiæ,& bona ſua retinere,an poſsit?Reſpon.nō.Quia garnire debet,& deponere bona,vt vendantur,ſed in ſuis manibus non venderētur,igitur non admittetur:& nunquàm ſic fieret executio, imò interim poſsidens debitor illa bona conſumere poſſet: & ita iudicatum fuit in Senatu anno 1515.die 26.Februa.& in hac ordinatione dicitur, quòd bona debēt vendi,& ſic non debent dari debitori,†niſi de conſenſu creditoris.Tunc ſi 11
partes ſunt concordes nihil ad iudicem.l.1.§.inde.ff.de noui oper.nuncia.

Emere poteſt quis bona ſua.

Ipſe etiam debitor plus offerens reciperetur,dum venduntur bona ſua, 13
ſicut quilibet alius.†Quia nihil prohibet quominus bona ſua emere publi- 14
cè poſsit.Et ille eſt vnus caſus,in quo iure quis rem ſuam emit.per quem limitatur l.ſuæ rei.ff.de contrah.emptio.& l.neque pignus.de reg.iur.

Debitor quando vēditionē rei ſuæ impedire poſsit.

Vbi Decius ſcribit,quòd ſi poſt certum tempus res vendi poſsit, vt in li- 15
citationibus:ſi elapſo dicto tempore res non ſit vendita,impediri venditio poteſt,ſi debitor offerat debitum.allegat Cardi.in cle.1.§ nos igitur.q.7.de iureiuran.quod dicit ſingu.notandum.

Bona capta ſi fuerint cōbuſta, cuius periculo pereunt.

Quæro,bona capta fuerũt tradita durante oppoſitione alicui Titio mer- 16
catori,cuius domus cum bonis captis combuſta eſt,cuius periculo amittantur?Reſpon.periculo debitoris.l.pignus.C.de pig actio. vbi ſic dicitur, pignus in bonis debitoris permanere,ideóque ipſi perire in dubium non venit: quia res perit regulariter periculo domini: vt ibi.

Si tamen poſteà creditor,qui executionem fecit,ſuccumbat,& dicatur 17
executionem eſſe perperam factam, tenebitur creditor ad intereſſe, quod continebit æſtimationem illarum rerum amiſſarum gloſſ. & Doctor.in l. non omnis.§.ſi pupillus.ff.ſi cer.pet.& tex.in l.Titius.vbi Iaſ.de præſcript. verbis.Iſta nunc ſufficiant.

Idem artic. LXIX.

Et ou les creanciers n'auront commencé par execution, mais par ſimple action,ſi l'exploict eſt libellé,& porte la ſomme pour laquelle on veult agir,y aura gaing de cauſe par vn ſeul default, auec le ſauf,ſelon la diſtance des lieux, en faiſant apparoir par le creancier du contenu en ſa demande par obligation authentique comme deſſus.

GLOS-

GLOSSA PRIMA.

1 IN ARTICVLO proximo suprà statutum fuit quomodo iudex pronunciare debeat super executionis oppositionibus:nunc verò instruit eum quando pars per viam simplicis actionis procedit,petendo in iudicio id,quod sibi debetur: & statuit,quòd si debitor non compareat ratione vnius contumaciæ & defectus creditor caussam lucrabitur. Nam iudex cōdemnabit debitorem etiā absentem ad garniendum requisitis in hoc tex.interuenientibus,de quibus inferius dicetur in fine. Articu sextus.

2 Creditores dicuntur non tantùm ij, qui pecuniam crediderunt, sed omnes quibus ex aliqua caussa debetur.l.creditores.& l.creditorum,cum l. seq.ff.de verb.signi.vbi exactius scripsi.Ibi videre potes lector beneuole, si te non pigeat. Et licet hîc tex.loquatur in plurali *Creanciers*. Idem tamen in vno:vt proximè dixi.

N'auront commencé par execution.

GLOSSA SECVNDA.

1 NEMPE omnium actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficiscitur,quæ prętor edicit,de in ius vocando.§.fi.de pœna temerè litigant.in instit.

Et sic patet ab executione incipere quem posse contra l. primam. C. de executio.rei iud.ibi nimis properè Marcelle iudex pignora capi ac distrahi iussit ante rem iudicatam.facit l.si nulla.ff.de re iud. & Innocen.in capit.tua.de cohabita.clerico.Oportet enim debitorem primò conuinci,& sic deinde ad solutionem pulsari.l.vnica. C. de sequestra. pecuniæ. *Quando ab executione incipiendū sit.*

2 Imò si iudex incipiat à præcepto,id quod agit,nullum est,quia latū parte absente & caussa non cognita.l.prolatam. C.de senten.l.de vno. ff.de re iud.Bald.in l.nec quicquam.§.vbi.col.3.ff.de offi.procōs.l.hæres.in fi.ff.de iud.Soci.in tracta.de citatio.arti.21.& quia parti deliberatoriæ tollūtur dilationes,& corā tali iudice cogitur respōdere.ideo pręceptū est iniustū,teste Io.Fab.in d.§.omniū.col.2.insti.de pœna temerè litig.Bar.cōs.80.quæritur.

3 Respondeo ab executione posse incipi, si instrumentum sit garentigiatum vel regio signatum sigillo.de quibus suprà in pręfa.scripsi:cum ista instrumenta vim rei iudicatę habeant ratione sigilli,quod vim approbationis habet:vt ibidem dictum extitit:tamen si bene consideretur, non incipitur ab executione,quia iam confessus is erat contra quem fit nunc exequutio: & post sententiam non dicimur incipere ab executione:sic nec post instrumentum sigillatum,quod vim sententiæ habet.

4 Si verò iudex aliter præcipiat,videlicet cum hac clausula, nisi caussam oppositionis allegare in contrarium volueris,& in casu oppositionis talem assignauimus diem decimam,aut aliam:tunc illud præceptum valet,& habet vim simplicis citationis,si pars se opposuerit:vt testatur Bart.in d.l.1.C. de executione rei iudicatæ. & in l.de pupillo.§.meminisse.ff. de noui oper. *Præceptū resoluitur in simplicē citationem.*

nunciatio.iuncta l.non solum.§.sed vt probari.ibidē glo.sing in c.ex parte. primo.in glo.vlt.de verb.signific.quam not.Alex.consi.225.ponderatis.nu. 7.in 6.volu.Barba.consi.26.vbi opus.col.1.in 3.volu.Bal.consi.463.quatuor. col.2.in 4.volu.& consi.177.ad euidentiam.in 3.vol.Iacob. in l.ad peremptorium.col.vlt.ff.de iudic.

Practica præcipiēdi quare inuēta et de practica Franciæ.

Et fuit inuenta hæc practica pro faciliori exitu iudiciorum, secundum 5
Corsetum in singul.incipient.citatio.in primo.& Bald.in l.scire oportet.in princ.ff.de excusa.tuto.& in l.ius alimentorum.ff.vbi pupillus educari debeat.l.actione.col.2.C.de transa.& in rubr. Comminationes vel epistolas. col.2.Sali.in l.1.in fi.illo tit.Iacob.de bello visu in repetitio.§. contrahentes: c.Romana.in verb.trahere.de foro compet.lib.6. Et hac practica vtuntur iudices maximè in Francia, nēpe literas obtinemus à iudicibus vt fiat præceptum parti:vt in casu oppositionis dies illi assignetur coram iudice præcipiente:vel supplicatio datur iudici,vt præcipiat parti,iudex respon.fiat, & in casu oppositionis asignetur dies.

Non comparēte reo præceptum in initio caussæ factū valet.

Intellige comparente reo,& petente sibi libellum offerri die asignata: 6
tunc vim simplicis citationis habebit præceptum, secus si reus nihil dicat, quia tunc etiam habebit vim præcepti:vt asserit Bald.in l.2.col.3.C.de episcopa.audien.d.l.ea quidem.gloss.& doct.in c.1.de milite vasal.l.ait prætor. § quid tamen.ff.de minor.Aret.in l.actione.ff.de transactio. Alex.in l.de pupillo.§ meminisse.ff.de noui operis nuncia.Barba.consi.26. vbi Christus. col.1.& consi.57.illud.col.5.in 3.vol.Petrus de Ferra.in sua practica,in forma libel.in noui oper. nuncia.in verb.nouum opus.in fin.alioqui dicitur opponens in culpa,quæ non debet ei prodesse.c.ex tenore.de rescriptis.

Casus in quibus valet præceptum.

Secundò declara,quando tale præceptum fieret post sententiam, & sic 7
post caussæ cognitionem,quia tunc vim præcepti habebit.Bart.in l.defendente.ff.de autho.tutor.Angel.in.§ curare.de actio.in institut.Ias.in l.nec quicquā.§ vbi decretū.col.3.ff.de offi.procons.quia non fit in initio caussæ, nec sine cognitione illius:ideo hoc videtur superfluū,quicquid doc. dicāt.

Tertiò intellige valere præceptum, quando fiet contra illum, contra 8
quē ex pacto potest fieri executio propria authoritate sine iudice: vt l.creditores.C.de pignorib.facit gloss.in.§ serui.in verb.transitu.instit. de libert. Alber.in d.§ vbi decretum.col.1.

Scandali vitandi caussa toleratur præceptum.

Quartò declara,quando tale præceptum fieret gratia scandali vitandi: 9
vt si sit inter duos cōtentio,potest iudex præcipere vni, ne transeat ante domum alterius.l.æquissimum.ff.de vsufruct. Alex.in d.§.meminisse. Barba. d.consi.57.illud.col.7.in 3.volu.Imol.in l.quod iussit.per glo.ibi.ff.de re iud. & in l.filiusfa.§.domini.de lega.1.Curtius consi.61.super eo arti.in fin.

Nam multa tolerantur gratia scandali vitandi, quæ aliàs non permitterentur,quæ tradit Feli.in c.nihil.de præscriptio.glo.in.c.cùm teneamur de præben.glo.in cap.1.62.distin.& Barba.consi.in 11.col.9.in primo volum.& consi.58.col.7.in 2.vol.& in tracta.de præstand. Card.in.q.1.colum.11.1.partis.Curt.consi.67.nume.71.

Præceptū fieri potest si res sit tēpore peritura & fauore publico.

Quintò intellige hoc præceptum etiam fieri posse quando res breui es- 11
set tempore peritura.l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de noui oper.nūcia.Hippol.

pol.in l.qui cædem.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.Roma.in repetitio.l.ſi verò.§. de viro.fallen.40.ſolu.matrimo.

12 Sextò valet præceptum fauore publico:quia iuribus derogatur propter publicam vtilitatem.l.ſi quis in graui.§.hi quoque.ff.de ſenatuſcon. Silleia. tex.in l.iubemus.1.C.de ſacroſ.eccl.& l.1.vt nemi.liceat in emp.ſpec.ſe exc. lib.10.C.& l.iubemus.de naui.non excu.lib.11.Lanfranc.in trac.de interpre. ſtat.col.6.conclu.9.multa alia addidi in dicto.§.hi quoque.

13 Septimò quãdo res eſſet notoria,poſſet hoc fieri præceptum teſte Barba.conſi.57.Illud.volu.3.vbi tenet valere præceptum factum patri notoriè remanenti in Iudaiſmo,de exhibendo filias ſuas, & tradẽdo matri Chriſtianæ,per c.fi.de conuerſio.infidel.& iudex ſine cauſſæ cognitione procedere tunc poteſt.allegat.cap.afferte.de præſumptio.& Innoc.in cap.tua.de cohabita.cleric.& dixi hoc etiam procedere poſſe in patre hæretico, quod hodie ſeruire poſſet,propter multos hæreticos in dies inſanientes. *Pro renotoria præcipitur.*

14 Octauò ſi in vim talis præcepti quis ſoluat, nõ poterit poſteà repetere. text.not.in l.vlti.§.fi.ff.quod metus cauſſa.Iaſ.in d.§.vbi decretum. num.8. in 4.limita.gloſ.in ſumma.2.q.1.faciunt ea,quæ ſcribunt iuris interpretes in l.1.C.de conditio.indeb.& ſuperius limitaui. *Soluens in vim præcepti non repetit.*

15 Nonò ſeruienti iuſtè præcipienti eſt obediendum,vt ſi præcipiat capiendo aliquem,vt ei Titius ſit auxilio,dicendo(*Ayde au Roy*) tunc non ſuccurrens poteſt arbitrio iudicis puniri, maximè ſi ille delinquens euaſerit, eò quòd non eſt ei præſtitum auxilium,arg.l.liber homo.in 2.ff.ad leg. Aquil. Maſuer.in pract.in rub.de pœnis.in verſic.ſi ſeruiens.Allego text.in l.1.§.1. ibi omnia ciuilia dirigant auxilia.C.de his qui latro.occul.& ibi Ioan. Fab. *Seruienti præcipiẽti, Ayde au Roy, an quilibet auxilio eſſe debeat etiã clericus.*

16 Fallit,quando ille,cui præcipitur,eſſet clericus, quia poſtquàm non eſt ſubiectus iudici ſeculari,iuuare illius ſeruientem non tenetur,ca.ſi diligenti.& cap.ſignificaſti.de foro compet.

17 Item non decet clericum capere delinquentes, ſed eos potiùs leuare,liberaréque debet,dando immunitatem,per totum titu. de immunita.eccl. Ergo non tenẽtur clerici iuuare ad apparitoris præceptum : alioqui ſi traderent homicidam ante degradationem curiæ ſeculari,efficerentur irregulares.c.ad audientiam.vbi Soci.de homic.ideo clerici antequàm aliquẽ iudici tradant ſeculari,debent priùs proteſtari,iuxta ca.fi.ne cler.vel mona. in.6.quòd iudex ad pœnam ſanguinis non procedat,& eum rogare.

18 Idem ſi eſſet laicus,ſed alterius fortè iuriſdictionis: & ſeruiens Pariſiis illi præciperet,niſi nomine Regis hoc faceret:cui omnes ſubſunt Galli:& in Gallia habitantes:vt ſcripſi in arbo.feudo.tunc ſeruientem iuuare deberet, niſi vt ſequitur.

19 Idem ſi iſte laicus eſſet quidam magnus dominus,qui non poſſet honeſtè officio ſeruientis fungi,tunc etiam iuuare nõ teneretur.argu.l.vnicæ.C. ne liber inuitus actum reipu.gerere cogat.& ibi Docto.Nam expedit mihi

20 potiùs mori,quàm quis gloriam meam euacuet, teſte diuo Paulo.† Quia ſicut iudex non poteſt præcipere honeſto viro,quòd ſuſpẽdat alium: vt docet Bart.in l.penul.ff.de pignor.actio. Et Floria.in l.ita vulneratus.ad legẽ Aquil.Bal.in c.paſtoralis.§ quia verò.col.2.de offic.deleg. Benedic.in ver. *Iudex non poteſt honeſto viro præcipere, vt alium ſuſpendat.*

mortuo.in primo,numero 100.cap.Raynutius.de testamen. Hippolyt.in l. 1.in princ.numero 28.ff.ad leg.Cornel.de sicar.

Ita nec seruiens potest præcipere seruilē actum honesto viro: vt firmat 21 Iacob.de Bello visu in sua practic.rub.de inquisitio. fol.44.nu.29.dicens in eum casum,vbi seruiens vel iudex capit aliquem,qui eum adiuuet,tenetur illi soluere:& ita habetur in ordinationibus Regiis Philippi pulchri,arti.4. per l.venditor.§.si constat.ff.commu.prædio.

Equi vel asini ad negotia regia quando capi possunt, & ad cōdēnatum defe rendum ad patibulum.

Potest tamen apparitor ad iudicis mandatum accipere asinum priuati, 22 vel equum,vt portet condemnatum ad mortem,teste Bart.ibidem in d.l. pe.soluto tamen pretio,teste Luca de penna in l.fi.col.fi.C.ne rustica.ad vllum obseq.deuoc.lib.11.& tunc si inueniant equum conductitium,debet eū capere.& quando pro negotiis Regis capiendi sunt equi,statuit Rex,vt primò conductitij equi capientur,& eis deficientibus,alij: caueant tamen iudices,vel seruientes,ne equos mercatorum transeuntium,vel pauperum, sed diuitum capiant,nec equos personarum ecclesiasticarum,vel scholasticorum.Hoc est statutum per S.Ludouicum Fraciæ tum Regem:vt est in stylo parla.in ordin. Reg.rub.de taliis.artic.1.&.7.ac.8. quod iudices seruare debent.†Sic nec iudex,nec seruiens poterunt præcipere, aut cogere etiam 23 vilem ad sepeliendum mortuos peste,vel alia contagione, nec ad seruiendum illis,inciuile enim esset damnare ad opus, quod salua salute exerceri non potest.l.aut damnum §.quicunq;.ff.de pœnis.D.de Ripa , in tracta.de peste.in 3.parte.q.6.fol.67.& seq.hoc nominatim scribit.

Cogi ad sepeliendum mortuos peste an quis possit, & mederi infectis.

Fallit,quando aliquis esset ad mortem condemnatus prætextu homicidij,aut aliàs secundum eum:quod est rationabile , vel nisi se obligauerit ad 24 seruiendum pestiferis:sicut tonsores Parisiis,Tholosæ,& in Montepessulano:nam si expensis ciuitatis ea caussa est aliquis effectus magister,illi tenetur,nec liberaretur dando alium:quia electa est industria personæ, vel similiàs se obligauerit ciuitati:arg.l.inter artifices.ff.de solut.

Seruiens inobedientes denunciare debet.

Decimò seruiens tenetur procuratori Regio denunciare , aut graphario,siue scribæ curiæ inobedientes, & rebelliones eisdem factas , vt iustitia pareatur:& inobedientes puniantur,alioqui puniri debet, & officio priuari,teste Masuer.in rubr.de pœnis,versicu.item seruientes.dicens non sufficere,si alij reuelasset: argu.l indicasse.ff.de verbor.significa.& Bart.in l.lex Cornelia.§.fi.de iniur.& famo.libel.ff.hodie sufficit, si procuratori Regio, aut magistratui denunciet, quod aliquando falso & ex calumnia hoc pessimum hominum genus faciunt.

Præceptum nullum nō resoluitur in citationē

Vndecimo quando illa citatio seu pręceptum esset ipso iure nullum,nō haberet vim simplicis citationis : nec posset iustificari, quod nullum esset nec effectum parit id ,quod est nullū.l.quædam mulier.ff.fami.hercisc. & l.iure nostro.de testa.tute. Bald.expresè in l.ad peremptorium.in fi.ff. de iudic.Socin.in d.tracta.citatio.artic.21.in fi.

Pro decimis soluendis præcipitur.

Duodecimò valet præceptum , quando agitur de materia concernente animam,vt in decimis,quando fit præceptum,vt soluantur sine mora.Cardinal.in cap.1.de caussa posses.& in cle.2.q.23.de iud.

Præceptum incertæ quātitatis non valet.

Decimotertiò non debet fieri præceptum incertæ quantitatis.l.1. C.de senten.

senten.quæ sine certa quantita.proferunt. Anchara.consil.60.duplici.in fi. vide eundem consil.297.efficacibus.& consi.52.pro clariori.

Postremò ad hoc vt hoc præceptum valeat,requiritur, quod nõ sit simplex,id est sine clausula,nisi caussam oppositionis. *& en cas d'opposition &c.*

30 Secundò requiritur,quòd fiat à iudice, nec valeret ab apparitore sine iudicis commissione:vt superius dixi,& scribunt doct.maximè Boër. in repetitio.l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex. *Requisita vt præceptũ valeat.*

31 Tertiò in rem non valeret,vel impersonaliter: vt præcipio ne ibi ædificetur.nam is etiam cuius intererit opponere poterit.l.sæpe.ff.de re iud.

32 Quartò quòd ad partis requisitionem fuerit concessum, & tunc non valet:si verò ex officio,ad vtilitatem publicam valebit.Barba.consi.56.in 2.volumine,nisi in vim simplicis citationis,vt superius scripsi.

33 Vltimò etiam sine caussæ cognitione solet fieri in his,quæ caussę cognitionem requirunt,& tunc in citationem reuoluitur.Ange.in §.curare.col. vlti.de actio.in insti.Anchara.consi.52.pro clariori.Alia,ne prolixitate vtar, reiicio ad d.l.1.C.de executio.rei iud.vbi doctores parum tractant:sed quia est materia vsu veniens, ob id eam ampliori stylo quàm doctores hactenus pertractare volui.

Mais par simple action.

GLOSSA TERTIA.

1 ET HOC est de iure communi,secundum quòd instrumenta etiam authentica,nõ habent executionem paratam: sed ab agendo incipiẽdum est.l.extat decretum.ff.quod metus caus. ibi,si quas petitiones habes,actionibus experiaris:& scripsi superius in præfatio. *Instrumentũ etiam dotis vel minoris de iure nõ habet executionẽ nisi in casibus inferius descriptis.*

2 Etiam minoris instrumentum non habet executionem de iure.per l.si minor vigintiquinque annis,cui fideicommissum.ff.de minor.

3 Imò etiam nec fauore dotis.l.si cùm dotem.§ eo autem.ff.solu.matr.

4 Practica ergo iuris communis est,vt quando quis habet instrumentum authenticum contra aliquem,vt illum conueniat,& simplici actione procedere hoc casu dicitur.vt in tex.& si ille neget,probabitur debitum per illud instrumentum,& condemnabitur debitor,demũ lata sententia fiet executio.sed hæc via longa est,attamen à iure approbata in l.1.C.de executio. rei iud.Masuer.in rubr.de execut.§ item virtute.& communiter doctores practici ita asserunt. *Practica instrumentorũ in patria iuris scripti*

5 Et quando via ordinaria prædicta proceditur,offertur libellus, secus si per viam executionis:nec lis contestatur hoc casu.Bar.in l.intra.ff.de re iudi.Alex.in l.si cùm dotem.§.eo autem tempore.col.2.ff.solut.matri. Antonius de Cana. q.4.&.7.& inferius in trac.de senten.executo.fusiùs dicetur. *Libellus an in executionem detur.*

6 Hodie tamen si in executione multa allegentur, solet iudex decernere, vt in scriptis tradantur,prout vidi sæpius fieri,& tam actor quàm reus sua præbet scripta,etiam in executoriis. *Qui via egit ordinaria,ad executionẽ procedere potest.*

7 Quæro si quidã habens instrumentum executoriũ, ab agẽdo inceperit, posteà habito consilio velit viam executiuã capere an possit? videtur quòd

non:quia vbi plures sunt actiones,vna electa,ad aliam conuolare prohibet iurisconſ.in l.quod in hæredem.§.eligere.ff.de tributor.action.Bart.& alij in l.edita.C.de edend.

Contrarium videtur verius:nēpe licet renunciare isti actioni motæ ex pensarum facta restitutione parti,& tunc ab exequē do incipere:nam quilibet potest renunciare citationi, & iuri pro se introducto.l.si quis in conscribendo.C.de episcop.& cleric.ideo illi actioni seu instantiæ renunciabit per l.postquàm liti de prædio motæ renunciasti.C.de pact.

Nec refragatur d.l. quod in hæredem.§.eligere. quia loquitur quando duæ actiones competunt:tunc vna electa altera tollitur.diuersū est, quādo via actiua & executiua competit: quia tunc vna electa altera non tollitur.l.miles.§.qui iudicati.& l.4.§.si ex conuentione.ff de re iudi. nam ideo ago,vt veniam interdum ad executionem,ergo non renunciatur executioni,nec tollitur per actionem:secus si plures competerēt actiones:licet quidam hanc differētiā non intelligant:& hoc etiam tenui suprà,art.2.nu.20.

Casus de iure habentes executionē

Notandi sunt tamen casus,de iure communi habentes executionem: vt 8 quis etiam de iure videat,quid sit agendum.

De iuramēto habente executionem.

Primus est,quando iuramentum est interpositum: vtpotè quis iurauit seruare contenta in contractu,vel in instrumento:tunc illud habebit executionem teste Bar.in l.2.in fi.ff.de iureiurand.& miratur ibi.idem Barto. quare hæc consuetudo hunc modum non inuenerit.idem tradit *Bar.in l.1.* C.illo titul. Et sequitur Paul.in l.post rem.ff.de re iudic.Alexand.& Ias.in l.ait prætor.§.si iudex.ibidem Alex.in d.l.si cùm dotem.§.eod.tempore.ff soluto matrimo.Benedict.in repetition.c.Raynutius.in verbo,testamentū. in 3.numero 32.cum sequen.de testa.de Petrucia in tractat. de viribus iura. in 22.effectu.

Ratio est:quia iuramentum habet vim sententiæ, quæ habet executio- 9 nem.l.4.§.si ex conuentione.cum similibus.ff.de re iud.ergo& iuramentū: vt probat Ias.in §.item si quis postulante.col.antepe.& seq.in instit. de act. vbi respondet fundamentis partis contrariæ:& idem Ias.consil.9.circa primum. in 1.volu.& consi.85.punctus ibidem.

Iuramentū remissum an habeatur pro præstito:& quando in actu est improbato.

Restringe quando iuramentum esset remissum.Ias.in l.nam posteà in 10 §.fina.ff.de iureiuran.tum quia essent plura specialia,contra l. primam.C. de dot.promissio.tum quòd iuramētum habet illum effectum , & quando est remissum, non est iuramentū: ergo nō habebit istum effectum, quanuis iuramentum remissum aliâs habeatur pro iuramento præstito.l.remittit.cum.§.præcedenti.ff.de iureiur.

Secundò restringe quando iuramentum esset appositum super contra 11 ctu nullo , vel à iure improbato:tunc non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.regula,Non est obligatorium.de regu.iur. in 6.Anto.vbi suprà.q.20.Plura scripsi in repetitio.l.si quis pro eo.ff.de fideiussor.multo minus executorium erit.

Tertiò restringe, quando iuramentum esset ex interuallo post contra- 12 ctum appositum.Bald.in l.1.C.de reb.credit.& Francisc. Crement.singula. 152.volo dare, quia sicut pactum nudum ex interuallo appositum non vestit con-

ſtit contractũ,nec producit actionem.l.iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pac. l.in bonæ fidei.C.illo tit. Sic nec iuramentum. iſtud tamen reprobatur per Iaſ.in d.l.2.ſed ibi in additionibus reſpondi Iaſ.

13 Quartò reſtringe quando iuramentum apponeretur ſuper eo,quod eſt de præterito,ſecus ſi ſuper futuro,quia tunc non haberet executionẽ. Bal. in d.l.2.glo.& doct.in l.iuriſiurandi.C.de re.cred.de Petru.in 22.effectu iuramenti.dixi in interpret.d.l.ſi quis pro eo.de fideiuſſ.

14 Quintò limita quo ad tertium.Iaſ.in d.l.2.in fi.vbi dicit non habere executionem contra tertium,qui nõ iurauit, nec iuramẽtum detulit, nec delationi conſenſit.

15 Sextò non procedit in iuramento neceſſario, quod tendit ad probationis ſupplementum.l.admonendi.ff.de iureiur.c.fi.illo tit. hodierna tamen praxis nõ recipit iſtam executionem ratione iuramenti: niſi iuramentum ſit ſigillatum Regio ſigillo, vel alio authẽtico,& ſic ratione ſigilli executio fiet,non iuramenti,& ita ſeruatur,& quia ratione iuramẽti appoſiti inſtrumento iudices Eccleſiaſtici ſolebant cognoſcere,etiam contra laicos c.fin. de for.cõpet.in 6.ideo fuit prohibitũ areſto, vt alibi dixi, ne notarij Regij laicos iurare facerent in contractibus, & in ſuis inſtrumentis hoc inſererẽt iuramentũ:quod probatur per.§.quia vero multæ.in authẽt.de iud.colla.6.

16 Secundus caſus eſt in inſtrumẽto depoſiti,hoc de iure executionem habet.l.pen.vbi Bar.& alij.C.depo.ponderando dictiones ilico. & modis omnibus reſtituere cõpellatur,& ibi quàm celerrimè, & quàm citius recuperare.Sequitur Matheſil.not.5.nota quòd contractus.Alex. & Iacob.in l. fi.col.2.C.de edict.di.Adr.toll.Iaſ.in l.1.col.1.C.de edend.& d.l.2.de iureiur. ff.Roma.cõſ.174.ampliſsimè.col.2.Soci.in c.1.in 6.prin.art.fallen.11.de mut. petit.& conſ.67.non inutilis.in fin.vol.2.& Ioan.Campe.in tract.de dot.in vlt.parte.q.11. Ideo exceptiones requirentes altiorem indaginem non poſſunt in depoſito opponi ad impediendum depoſitum,ſed poſteà reſeruãtur vt docet pulchrè Bal.conſ.236.viſo inſtrumẽto.in 5.vol.& Iacob.in l.fi.col. 1.C.de edicto diui Adriani toll. & iudex ſolet in Francia per modum prouiſionis condemnare depoſitarium ad reſtituendum, non obſtantibus hiſce exceptionibus:quæ factæ rei depoſitæ reſtitutione diſcutiẽtur, ſi altiorem indaginem requirebant ſecundum praxim noſtram, etiam ſi inſtrumentũ non ſit authenticum, etiam ſi per teſtes vel confeſsionem probatum fuerit depoſitum.Iaſ.conſ.85.punctus.in 1.vol.

Inſtrumentum depoſiti eſt exequendum.

17 Quamuis Bald.& Salic.in l.penulti.dicãt ordinem iudicij in hoc etiam depoſito ſeruandum:& hoc eſſe tutius teſtatur Anto.de Cana.in d.tracta. de executio.q.7.per l.qui depoſitum.C.depoſiti.vbi condemnatus depoſiti efficitur infamis,& non quando proceditur per executionem. Sed nõ facit:quia dum agitur via ordinaria,& depoſitarius inficiatur depoſitum,tũc infamat,alioqui non.Hercula.in d.§.ſi iudex.

Depoſitum an ordinem requirat iudicij, & infamet.

18 In depoſitario iuſtitiæ,quem practici vocant, quando authoritate iudicis pecunia eſt apud eum depoſita, is etiam per incarcerationem perſonæ ſuæ tenetur ad reſtituẽdã pecuniam apud ſe cõſignatam,vel aliam rẽ, licet is alteri tradiderit.ita fuit iudicatum anno 1526. in menſe Iannuario.de

Areſtum.

quo deposito scripsi superius artic.præceden.

Intellige verum depositum executionem habere, secus in confesso: vt- 19
pote si maritus confessus sit se habuisse, quod non habuit: vt censuit Alex. in d.§.eo autem tempore.l.si cùm dotem.col.2.solut.matri.ff.& idẽ in quo cũque alio sic confesso: nam oportet in primis de deposito constare.argu. § planè.de testa.mili.in instit.& l.non ignorat.C.qui accusare nõ possunt. quod non seruaretur in Foresi iudicio, vt superius dixi, artic.2.quamuis primam sententiam teneat Boër.in decis.Burdc.q.295.compositus.numero 8. nam si caussa depositi confitear me habere tuos libros, etiam illa confessio in instrumento sigillato facta executionem habebit.

Instrumentum testamẽti est de iure exequendum.

Tertius casus in instrumento testamẽti, quod habet executionem quo 20
ad missionem in possessionem, si instrumentum non reperiatur rasum, nec cancellatum, nec in aliqua parte vitiatum, tunc hæres in possessionem mittetur.l.fin.C.de edict.diui Adria.tol.Angel.in.§ illud.in verbo decreto.per illum textum.in authentiq.de hæredi.& falci.collatio.1. Corne.consili.182. volumi.4.l.ait prætor.§.si iudex.ff.de re iudic. & ista est communis sententia: licet quidam contrarium teneant in dicto §.si iudex.per illum text. vbi actum fuit actione ex testamento, ergo non habet executionem in aliis, quàm quo ad missionem: tum etiam, quia ex testamẽto dantur tres actiones .l. prima. C. communia de legat. quæ in vanum darentur, si instrumenta testamenti haberẽt in omnibus executionem paratam: & pro hoc facit text.in l.minor.25.annis, cui fideicommissum.ff.de minor.vbi debitum ex quo constat per instrumentum testamenti non habet executionem paratam.

Si tamen quis velit tenere testamẽta habere in omnibus & per omnia 21
executionem, sic potest probare: quis non potest emancipere filium ad vnũ actum, sic ad vnum actum testamentum non exequetur, & in aliis non, l.i. §.in filij.ff.ad Trebel.Bald.in l.seruum.C.qui testa.facer.possunt.

Item actiones & eius qualitates in hæredes transeunt: Ergo erũt executoriæ apud hæredem, sicut apud defunctum erant.l.1.ff.ad Trebel. & superius dictum extitit.

Item vna res, vel vnum testamentum nõ debet diuerso iure censeri.l.eũ 22
qui ædes.ff.de vsucapio.vt quo ad vnum sit executorium, quo ad alia non.

Nec obstat d.§.si iudex.ibi fuit actũ ex testamento, ergo non habet executionem. Respond.non sequitur: nam potest quis dupliciter agere, vt hic: videlicet via executiua, & ordinaria, etiam ex sententia: vt probatur in l.4. § si ex conuentione ff.de re iudic.& ex instrumento sigillato regio etiam sigillo vt superius dictum extitit.

Tres actiones legatario quando dentur.

Nec refragatur quod tres dentur actiones, quia hoc est verum, quando via ordinaria agitur, secus si executiua: vt testatur Bened.in repe.c.Raynutius.in verbo, si absque.in 2.nu.94.& seq.de leg.in rubr.de testa.

Item quod debeat fieri executio in hoc regno: patet.tum quia testamẽ- 23
tum communiter est regio signatum sigillo, quod habet executionẽ: tum etiam quo ad legata executio fieri debet, per l.si in fraudem.C.de leg.& l.si testamentum.ff.de petitione hæreditatis.& pro hoc facit glossa in verbo decre-

decreto.§.illud.in authen.de hęred.& falcid.collatio.prima.Et hoc vidi seruari in forensi iudicio,quando instrumẽtum est sigillatum Regio, vel alio authentico sigillo. Alioqui non:si sit factum per vicarium, vel notariũ apostolicum:sed iudex per modum prouisionis etiam in eo contenta cautione data pronunciat soluenda: seruiens verò sine hac sententia non exequetur in testamẽto non sic qualificato descripta, sed procedetur vt in d.l.fi.quo ad misionem.

25 Fallit, quando peteretur prouisio & executio in limine sententiæ: nam cùm posit iudicari super processu ordinario, tunc non soluentur interim legata:nec fiet prouisio.Et ita fuit iudicatum in Senatu hoc anno 1540. vt dico in tract.de senten.præiudicialib.seu prouisio.in præfa. *Arestum.*

26 Secundò fallit,quando is qui dicit testamentum falsum peteret prouisionem legati in testamento relicti:tunc, quia videtur esse sibi contrarius, etiam oblata cautione illi non dabitur.l.si testamentum.ff.de petiti. hære. non enim fructum consequi debet ex eo,quod impugnare nititur per regulam iuris.Alios casus vide in præfa.ad tract.de senten.prouisional.nu.67. & seq.in 3.casu.

27 Quartus casus est,quando conuentum est inter partes quòd instrumentum etiam non sigillatum, nec authenticum haberet executionem cõtra bona debitoris: tum,quia ius exequendi iudicis authoritate,& partium cõuentione æquiparantur.l.penulti.C.de pignora.actio.& l.cùm creditorem. C.de furt.& ibi gloss.tum etiam quia lex,& pactio cõtrahentium æquipollent.l.fi.C.de reb.alien.& pro hoc est tex.non omnibus notus,& tamẽ notandus in l.cùm quasi.§.si plures.ff.de fideicommissa.libert. vbi Plombi.& Alber.illum tex.ad hoc ponderant, & Barba.in rub.de re iud.in cle.col.16. Facit l.si conuenerit.ff.de re iudic.gloss.in l.secunda. C. communia vtriusque iudic. *Ratione cõuẽtionis instrumẽtum est executorium.*

28 Quamuis Bald.in consi.261.licet in 3.vol.contrarium tenuerit hac ratione:quia non possunt partes renũciare ordini iudiciorum, quod est verum quando esset introductus in fauorem publicum, secus si introductus fuisset in fauorem partium: vt c.si diligenti.de foro competent. etiam quando partes vellent quòd sententia esset sine ordine iudiciario,hoc nõ possent facere:sed quòd instrumẽtum exequatur etiam sine sigillo,hoc possunt partes conuenire:quid enim aliud agit prætor,quàm vt cõtrouersiam eorum dirimat,quibus si sponte cesserint,debebit id ratũ habere.l.1.inde quæritur. ff.de noui oper.nũcia.vnde audiui executionem interdum factam per breue,quod vulgo *breuet* dicunt,non contradicente parte,bonam:debet tamen cauere apparitor,ne hoc breue exequatur sub pœna expensarum, damnorum,& interesse,si pars vtraque non consenserit,quod rarò fit. *Breue non est executorium.*

29 Item iuramentum habet executionem:vt suprà dixi. & tamen partium conuentione defertur.l.iusiurandũ,quod ex conuentione.ff.de iureiurand. ergo & hoc casu executio fiet de partium conuentione: hoc tamen nunquam vidi obseruari.

30 Item in sententia arbitri,vt ex consensu partiũ fiat,& tamẽ habet executionem facta homologatione.l.non distinguemus.§.de officio.ff.de arbit.l. *Arbitri sententia executoria*

cum antea.C.illo tit.Ioã.de Anania.conſ.50.in quæſtione.Bar.in l.3.de pig. C.& iſte eſt quintus caſus,videlicet quòd ſententia arbitri de iure communi habet executionem:dicam fuſius in tract de arbitr.artic.1.in 2.tomo.iſte caſus non ſeruaretur in forenſi iudicio ſine ſigillo, & niſi prout eſt in ordinatione:de quo ibi ſcripſi.

Cõtractus coram iudice factus de iure executionem habet.

Sextus caſus eſt,quãdo promiſsio eſſet facta coram iudice,& in iudicio vel contractus.Imol.per illum text.in c.ad reprimendũ.in vlti.notabi.de offic.ordina.nam obligatio facta apud acta, quando eſt liquida habet executionem.gloſ.in l.generaliter.C.de epiſcop.& cler.l.eum pro quo.vbi Alex. & alij.ff.de in ius vocand.deciſ.Neapol.387.ſi vno. 31

Item confeſsio iudicialis,quando fit non oblato libello, habet executionem.l.vna.C.de cõfeſſ.l.poſt rem.ff.de re iud.Anto.q.4.ſed ſcripſi quomodo intelligatur in l.ſi. debitori.in intellectu illius legis nouo quem publicè in ſtudio Tholoſano præſente magno ſcholaſticorum, & aliorum literatorũ numero protuli.ff.de iud.nam calor iudicij multa calefacit.l.ſiue apud. C.de tranſactio.Et aliquando vrit,videlicet hæreticos. 32

Fideiuſſor quãdo executionẽ habeat contra principalẽ.

Septimus caſus eſt in fideiuſſore ſoluente,tunc is habebit executionem contra eum,pro quo ſoluit,teſte Bal.in l.vlti.per illum tex.in fi.ibi, ſtatim. C.de vſur.rei iud.& executio in vim inſtrumẽti obligatorij fieri poteſt,etiã ſi inſtrumentum principalis debiti non oſtendatur:dũmodo inſtrumentũ fideiuſſoris ſic fuerit ſigillatum,per gl.ſingularẽ in l.ſciendũ.ff.de ver.obli. ita expreſsim firmat Iacobi.in authen.ſi quis in aliquo.col.2.de edend.C. 33

Intellige in fideiuſſore iudicij gl.in c.vno.de iniuriis in 6.Specula. in tit. de execut.ſentent.§ ſequitur.verſi.quid ſi ſententia.Bald.in l.3.in fi.qui ſatiſdare cog.ff.& Bart.in l.1.iudicatum ſolui. 34

Niſi mutatæ eſſent perſonæ.Guido Papæ in ſuis deciſ.q.26.fuit inter dominos.Nam tunc vocanda eſſet primò illa noua perſona, ſi ſummaria petitio offerenda:& de cauſſa ſummariè cognoſcendum eſſet:vt docet Specu in tit.de execut. ſenten.§.breuiter. & idem Guido Papæ.q.21.de iure. 35

Fideiuſſor contractus executionẽ non habet.

Diuerſum eſt in fideiuſſore contractus,qui non habet executionem, & in eum non poteſt fieri executio,niſi ratione ſigilli:vt text.ſcribit in l.Græcè.§.1.ff.de fideiuſſor.& l. præſenti.§.adiicientes.C.de his qui ad eccle.confug.Ang.in l.ſi cùm pecuniam.C.de priuileg.fiſci.Hippol.in rub.de fideiuſſor.q.53.& bonum eſſet, quòd ſuper his ordinatio fieret, vt etiam iſte caſus eſſet executorialis.& alij in quibus de iure non recipitur appellatio. 36

Calculatio cõcluſa executionẽ habet.

Octauus caſus eſt in computatione facta inter partes, quam cõpótum finale vocant:nam illud non ſolùm probationem, ſed etiam executionem habet,poſtquam rationes fuerint diſpunctæ,& cõcluſa ſumma,*arreſtée*:teſte Bar.in l.2.col.penu.C.de iure fiſci.lib.10.& in Francia viſis rationibus & diſpunctis,in eo quod ſupereſt fit executio,niſi error allegetur:vt ſcripſi in l.cognoſcere.§ diſpungere.ff.de verb.ſigni.& firmat Boër.in deciſ.Burde. q.295.compotus,&c. 37

Præceptũ à notario factũ executionẽ habet

Nonus,quando notarius facit præceptum parti,vt intra decem dies ſoluat.& apponit illam clauſulam,monitus & condemnatus per nos fuit, &c. Tunc habebit etiam executionem, vt expertus ſum Caturci cõtra debitorem 38

rem meum,qui ad patriam confugerat,&hoc expreſsim docet Iacob.in d. l.fi.notab.3.C.de edict.diui Adria.tollend.Superius in præfa.ſcripſi.

39 Decimus contra conductorem cuius bona ſint inuecta & illata in domum conductam:vt ſuperius dixi artic.4.

40 Vndecimus ex priuilegio & cōſuetudine Franciæ ciuitates maximè Pariſien.hoc iure vti ſolent,vt bona ſuorum debitorum forēſium ſiſtere, ſeu areſtare poſsint in illa ciuitate priuilegiata exiſtentium.priuilegium Pariſ. datum ſic dicit:

> *Item que leſdictz Preuoſtz des marchans manans & habitans, bourgeois de noſtre dicte ville de Paris, puiſſent proceder & faire proceder par voye d'arreſt pour leur deu ſur les biens de leurs debteurs forains, & des debteurs de leurs debteurs. Et auec ce,par arreſt de corps de leurs principaux debteurs forains des villes,eſquelles les habitans d'icelles ont ſemblable priuilege, & en vſent & peuuent vſer contre leurs debteurs forains.*

41 EODEM iure vtuntur Aureliani:vt patet in cōſuetud.eorum.ti.de executio.ex loca.c.9.& Bituriges,vt in eorū ſtylo eſt videre, eo tit.art.vlti. & probatur hæc praxis in l.fi C.vbi in rem actio exerceri debeat:vt ſi inueniam equum,vel aliam rē debitoris forenſis,poſſum eam ſiſtere,& areſtare per ſeruientem,qui interim illam rem cuſtodiendam hoſpiti vel alicui idoneo habitatori tradet,nec cōcedet debitori,vel alteri ſine iudicis decreto:ſeruatur etiam Tholoſæ,& in Montepeſſulano vt ibidem vidi: & ſi debitor ſe opponat, res cuſtoditur, & vulgo dicitur, *ſera receüe l'oppoſition, la main de iuſtice demourant garnie.* pendente lite & aſsignatur breuis dies, & aliquando hora ad dicendum oppoſitionis cauſſas:& fit defenſio ei, qui cuſtodit,ne alteri tradere habeat,donec fuerit per iudicem decretū.Et ferè practici in tota Francia,Italia,& Hiſpania,hoc iure vtuntur, & tota Vaſconia, & patria Burdegal.vt per Boër.q.218. ſi quis tranſiens in ſuis deci. Et quia hoc eſt frequentiſsimum: ideo aliqua ad huius rei notitiam hîc duxi inſerēda.

Areſtari res mobilis extraneide bitoris an et quando poſſit, & quare.

42 †Ratio huius conſuetudinis generalis eſt ad vitandum ſumptus, & expenſas,quæ fieri poſſent ad proſequendum debitorem alibi commorantē: nempe aliquando plus exponeretur ad proſequendum debitum quàm valeat:contra l.mediterraneæ.C.de anno.& tribut.lib.10.& illa quæ ibi ſcribit Bartolus.

Item qui promiſit in aliquo loco ſoluere,ſi ibi nō inueniatur, poterit in alio loco,vbi nunc inuenitur,conueniri: & ſic ſua res areſtari.l.vnic. C.vbi conue.qui certo loco dare promiſit.

Et quia melius eſt in tempore occurrere,quàm poſt exitū,& receſſum rem perſequi.l.1.C.quādo liceat vnicuique ſine iudic.ſe vind.& in l.ait prętor.§.ſi debitorem.ff.quæ in fraudem cred.vbi à debitore fugiente creditor poteſt auferre pecuniamdebitam propria authoritate. Multòmagis poterit ſiſtere & areſtare,vt hîc facit l.generali.C. de decurio.li.10.vbi nō ſolū

pecuniam debitam,sed etiam rem propriã possum auferre propria authoritate à debitore fugiente.sic consuluit Alex.consi.64.& si celeberrime.col. 2.in 3.vol. & in stylo Blesen.art.vlt.rub. *De ceux qui peuuent faire adiourner.* Et licet in hoc regno in forensi iudicio non soleat capi debitor fugitiuus, vel eius res auferri authoritate priuata sine iudicis mandato:tamen hoc aresto pasim ferè vtitur tota Frãcia:imò etiam si ius cessum habeam, hoc aresti priuilegio vtar,& dabitur à debitore cautio de stãdo iudicatis,vel de soluendo: vt fuit pronunciatum anno 1538. die 28.Maij in magna camera post prandium:alioqui dominus non habebit rem suam,imò etiam domicilium eligere tenebitur: vt scripsi in tract.de domicilij electione:& hoc aresto potest vti ciuis,vel hîc degens contra debitorem ex quocũque contractu,siue celebratus fuerit hîc,siue alibi:tum quòd rationes superius expressæ locum habeant, & quod consuetudo non distinguat: licet contrarium teneat Pyrrhus in consue.Aure.rub.de execu.ex loca.c.9.† Notandum est 43 quod antequam posit res forensis arestari requiruntur sequentia.

Arestum.

Primò,quòd debeatur ciui,aut habitanti Paris.aut alibi, vbi est similis cõsuetudo,vel priuilegium:quia si sine debito res arestaretur,puniretur creditor ad interesse,damna,& expensas:quod debitum, oportet vt creditor probet per instrumentum publicum teste Barba.consil.9.col.10.in 2.volu. idem tamẽ dicerẽ,si probetur per scripturam priuatam,per testes, *vel alio* modo à iure approbato:de quibus in rubr.C.de probatio.per Bal.Scripsi in §.fina.de reg.ad præla.nominatio faciend.in concorda.Nam sufficit iudici probare forensem debitorẽ esse. Ergo quocũque modo à iure approbato, & huic materiæ conuenienti: vnde vidi ad ostensionem chirographi permitti hoc arestum:imò aliquando si nihil iudici ostendatur ad partis assertionem *à la charge*(vt dicunt pragmatici)*des despens dommages & interestz cõtre la partie, que fait arester.*Sed hoc non valet, quia pars fortè nihil habebit: ideo post executionem & captionem bonorum non esset prouisum isti,ob id vidi anullari per Senatum hoc arestum & decretum,ad solam partis assertionem:si tamen posteà probaretur debitum,putarem sufficere.

Requisita, vt res extranei arestari possint.

Idem dicerem in habitantibus in suburbiis, vt habeant etiam hoc priui 44 legium arestandi res forẽsium: quia suburbani in fauorabilibus appellatione ciuium veniũt.l.ædificia.ff.de verb.signi.vbi scripsi.imò qui in vico proximo est ortus,censetur ciuis illius ciuitatis, cui vicus ille respõdet.l.qui ex vico.ff.ad municipal.glo.in l.filios.C.de munici.& original.libr.10.Ioan.de Platea.in l.fin.C.de exactio.tributo ibidem.tamen in eis non vidi seruari vt hoc vterentur priuilegio, nisi in suburbanis tantùm.

Suburbani & habitantes Paris. hoc aresti priuilegio vtuntur.

Idem dicerem in habitantibus & habentibus domicilium in hac ciuitate,vt eodẽ priuilegio vti posint,si vltra annum ibidẽ habitauerint: vt probatur ibi,*manans & habitans.*iuncta alia consuetudine, quæ vult vt annum degãt:de qua alibi:& sic scholares possent vti hoc priuilegio,& res suorum debitorum hîc inuentas arestare:quia priuilegiis ciuium gaudent, & in fauorabilibus tanquam ciues habentur:vt dixi in scholastic.priuileg.125. 45

Secundò requiritur, quòd bona exteri sint reperta in ciuitate priuilegiata ad hoc: vt patet in text.*sur les biens de leurs debteurs forains.* probatur in l.fi. 46

in l.fi.C.vbi in rem actio.Idem putarem, si in suburbiis bona inueniretur: per l.secundam, vbi scripsi.ff.de verb.signi.& superius dictum extitit.interdum vidi arestum concedi etiam extra ciuitatem, dummodo sint res in iurisdictione ciuitatis.

47 Tertiò requiritur quòd ille, cuius bona arestantur, sit forensis, siue exterus, nullum habẽs domicilium, vel habitationem in hac ciuitate ibi, *forains*. & dicitur forensis quo ad hoc priuilegium, qui non habet bona in iurisdictione seu bailliuia vel senechallia, vel gubernamento, per glos.in l.fi.C.de præscriptio.longi temporis.& ea quæ notat Ioan.Fab.in §.1.de vsucapio.in institu.vnde Aurelianus est Forensis hîc Paris. *Forensis quis dicatur.*

48 Poterit etiam alia vti practica creditor cõtra debitorem exterum, videlicet vt interdicatur forensi alienatio bonorum immobilium, & fiat sequestratio mobilium, si sit de fuga suspectus.tex.in l.de pollicitationibus.in fi. & ibi Bar.ff.de pollicita.Bald.sequitur.in l.per diuersas.q.9.C.mandat.& in l.si fideiuss.§.fi.& ibi Ias.ff.qui satisda.cogant.Ro.consil.241.spectabiles.col. 3.& Alex.consi.103.nu.6.in 2.vol.tamen hoc non solet in Francia fieri. *Praxis cõtra debitorẽ exterũ.*

49 Sed hodie practica Franciæ habet, vt si quis dicat rem arestatam suam esse, dabitur per modum prouisionis illi, qui eã prius posidebat, facto præcepto de non alienando, & data cautione de restituẽdo parti, si fieri debeat & postea plenè cognoscetur an res sit possessoris, necne. *Practica Franciæ super re arestata.*

50 Si verò creditor non dicat rem arestatam suam, tunc prouisio adiudicabitur debitori domino illius rei, data cautione de stando iuri, & eliget domicilium: posteà iudex procedet, & non solet remittere eum ad suum iudicẽ, & hoc in mobilibus: in immobilibus verò non fit prouisio, si debitor concludat in casu nouitatis, manuteneri in re sua.

51 Quartò requiritur, quòd illæ res, quæ arestantur, pertineant ad forensem, siue ad extraneum, *à l'estranger* ibi, *sur les biens des debteurs forains*: ideo 52 non possem arestare res pertinẽtes ad dominium illius forensis.† Præsumitur tamen quòd pertineant ad illum, postquàm ea habet, & posidet, l.siue posidetis.C.de probatio.Melius in l.fin.de rei vend.plenè doctores in c.cũ ecclesia.de caussa possess.& sic contra quendam generum fuit pronunciatum, qui aresto se opposuerat, dicẽs equum suum, qui tamen inuentus fuit in possesione soceri, nec aliter probauit: ideo permissum à Senatu fuit, vt vẽderetur equus: & pretium daretur creditori: quia coniunctio personarum facit præsumere fraudem.Bart.in l.si castrense.ff.de re milit.& in l.si donatione.C.de colla.vbi Ias.& alij. *Pertinere res debẽt ad extraneum antequã arestentur, quod præsumitur si ab eo poßideantur.* *Arestum.*

53 Item intelligo siue pertineant in totum, siue in partem, siue ratione alicuius iuris.quia verbum pertinet, latisimè patet.nam & eis rebus petendis aptum est, quæ dominij nostri sunt, & de his, quas iure aliquo posideamus, quamuis nostri dominij nõ sint.l.verbum illud, pertinere.ff.de verb.sig.vbi plenè scripsi: quod facit pro illis, qui exponunt clamores in curia parui sigilli Montispessulani pro iure ad eos pertinente, vt non debeant succũbere, si probent partem tantùm ad eos pertinere. Patruus meus Iacob. Rebuff.in l.omnes.C.de colla.fund.patr.lib.11.imò etiam verbum pertinere, quandoque verificatur in possessorio.Fel.in rub.de rescript.col.3. *Pertinere res quando dicantur, et quis hoc probare debeat.*

Quæro quis debeat probare ad se pertinere, vel debitor, vel creditor? 54
Respon. Quando res per apparitorem capiuntur in domo debitoris, præsumũtur esse illius, & ideo si creditor, vel alius alleget illas res esse alterius, vel suas, hoc probare habet ratione præsumptionis, quæ transfundit onus probandi in eum: iuxta ea quæ notant doct. in l. bonæ fidei. C. de iureiur.

Et ideo si executio fiat cõtra maritum, & in domo sua, si vxor se opponat, allegãs illas res captas suas esse: hoc probare vxor debet: quia mariti esse præsumuntur, postquam in sua domo inuentæ sunt, per text. in l. 2. vbi Petrus de bella pertic. & Bal. C. ne vxor pro marito. etiam si vxor maneat cũ viro propter præeminẽtiam præsumuntur esse mariti. l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. Poterit tamen debitor probare res esse alterius, quamuis inuentæ sint in sua possesione, si probauerit contractum fortè depositi, vel commodati, vel alium quencunque. Alber. in d. l. 2. quod est notandum.

Exterus cautionem præstare debet.

Quintò requiritur, quòd forensis præstet cautionem sufficientem, scilicet fideiussores, & de stando iuri in hac ciuitate, in qua arestum fit, & eligat domicilium: & tunc relaxabuntur ei suæ res, & restituẽtur: & sic cautio de iudicio sisti præstabitur, qua tollitur arestum, teste Anchara. consilio 85. ex theoricis: tamen Corneus consi. 136. visis. col. 2. in 4. vol. dicit debere satisdare de iudicio sisti, & de iudicato soluendo: & ista dari solet in Francia: prehensio enim suspecti de fuga fit, vt prętetur satisdatio: vt not. in l. si creditores. ff. de priuileg. credito. Et ideo dato fideiussore relaxatur. l. si pecuniæ. ff. vt in possess. legato. Bar. in l. si finita. §. Iulia. de damno infect. Soci. consi. 93. quoniam. col. 2. in 3. vol. & idem in hoc aresto dicerem. 55

In Montepessulano ex statuto potest ciuis vel ibi degens suum debitorem exterũ in carceribus detinere, donec præstiterit cautiones de iudicio sisti, & iudicatum solui in d. ciuitate. ita aliás exercui tanquam prior collegij *du Vergier*, contra Ludouicum Bonaure Alesti ciuem. 56

Et sic requiritur cautio sufficiens, videlicet cum fideiussoribus, vt dicam in tracta. de sentent. execut. articu. 1. & ideo per iuratoriam cautionem non esset prouisum, vnde non admitteretur: vt not. in rubr. ff. qui satisdare cog. & in l. 1. ibidem.

Creditor arestũ petere debet, et praxis super hoc.

Sextò requiritur, quòd creditor petat, & requirat arestũ fieri: hoc enim iudicium non datur, nisi postulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno. infe. & ideo solet creditor supplicationẽ iudici offerre, in qua narrat debitum, & debitorem extraneum habere res in ciuitate, & adiungit instrumentum, vel chirographum illi supplicationi: & cõcludit, vt liceat procedere per arestũ: & iudex cõcedit. posteà hoc traditur apparitori vt exequatur. ista est praxis, quam notes: quia seruiens non solet arestare res alterius sine mandato iudicis. 58

Procuratori creditoris concedi solet arestatio rei.

Arestari res possunt etiã die feriato: & an creditor iurare debeat

Et non solùm creditori hoc conceditur, verùm etiam eius procuratori per gloss. valde sin. in l. 1. in gloss. 2. C. vbi quis decurial. vbi creditor potest capere debitorem fugitiuum propria authoritate, & etiam eius procurator multò magis arestare res debitoris poterit: vt dico infrà. † Etiam die feriato in honorem Dei hoc concedi solet: per glo. in l. fi. ff. de feriis. vbi potest debitor capi die feriato, multo fortius arestum fieri, quia periculũ est in mora. vt 59 60

ra. vt

ra.vt Iaſ.not.per illũ tex.in l.de pupillo.§ ſi quis riuos.ff.de noui oper.nun.
61 †Et in aliquibus locis requiritur,quòd creditor iuret ſibi verè, & fideliter debitũ:& hoc apud Bituriges ſeruatur ex ſtylo,& tenetur iurare,licet habeat inſtrumentũ:quia poteſt ei ſolutũ eſſe,vt aliquid ſtylus addat iuri cõmuni.c.2.de prob.vbi ad probationem non valet conſuetudo,vt quis iuret poſt plenamprobationem: ſed quòd iuret ſibi adhuc deberi:& noneſſe ſolutũ,non venit contra d.c.2.vt ſuperius dixi: & iuramentum illud corã iudice eſt prꝗſtandũ,non coram ſeruiẽte.Sed illud iuramentũ nõ præſtatur in hac ciuitate Pariſiẽſi,ideo tu qui habes ſtylũ iurandi,iures,is verò qui illum nõ habet,non tenetur.nã ſufficit illi oſtendere inſtrumentũ nõ raſum nec cancellatum.argu.l.fi.C.de edict.diui Adria.tol.vel chirographum.

62 Item hoc areſto vtimur etiam cõtra forenſem rem meam habentem, & hac tranſeuntem,vt etiam rem meam ſiſtere,& areſtare pòſsim:& hęc fuit prima opinio poſita in l.fin.C.vbi in rem actio exercer.deb.vbi poſſum conuenire deferẽtem rem meam,vbi repertus fuerit.tum quia ratione rei ſitæ poteſt quis conueniri vbi eſt res.d.l.fina.quæ loquitur generaliter.Ergo de quacunque re mobili,& ſe mouente debebit intelligi. tum quia hæc actio rei vendicationis procedit ex poſſeſsione.l.nõ alias.§ 1.ff.de iud.ergo habebit locum contra hunc forenſem poſsidentem,& hanc opinionem ſequitur gl.in l.ſed & ſi ſuſceperit.§.vlt.ff.de iud.& gl.in c.fi.de foro compet. & Cõpoſt.in c.dilectus.2.de reſcri.Hoſtiẽ. & Socin.in c.ſanè.de foro cõpet. & iſta opinio communiter in iudiciis ſeruatur,teſte Alber.in d.l.fina. & eſt magis communis ſecundũ Ioan.de Platea in l.cùm neque.C.de incolis.lib. 10.& in hoc regno ſeruatur teſte Pyrrho in conſuetu.Aurelia.in eo.tit.c.19. & ſeruatur in practica ſecundum Alber.& Iacob.in l.ſi legationis.ff. de iudic. Sequitur Ang.& Iaſ.in l.ſi fideiuſſor.§.fi.ff.qui ſatiſda. cogant.Ioan.Lupus in repet.c.per veſtras.§.18.fol.55.col.4.de donat.inter vir. & vxor. & ſecundum iſtam opinionem fuit iudicatum Burdegalę:vt refert Boër.in deciſ.ſuis.q.218.ſi quis tranſiens.

Rem meam areſtare poſſum contra deferentem.

Areſtum

63 Præterea non ſolùm bona debitoris ſiſti poſſunt, & areſtari, ſed etiam debitorum ipſius debitoris bona per priuilegium iſtud. ibi, *ſur les biens de leurs debteurs forains, & des debteurs de leurs debteurs* &c.Et pro hoc eſt tex. in l.hæres.in fi.ad Treb.ff.& traditur per totum ti.C.quando fiſcus vel priuatus debitoris ſui debitores conuenire poſsit.

Debitorum etiam debitoris bona areſtari poſſunt.

64 Practica eſt quòd ſi forẽſis habeat debitorem hîc Pariſiis,vt ego faciam ſiſtere pecuniam, quam illi debet in manibus iuſtitiæ, & cõueniam illum ad certum diem,ad vidẽdum declarari areſtum factum bonum eſſe, ſi cõpareat,interrogatur ſub iuramento,an debeat,& quantum debeat tali N. debitoris alterius,vel interrogari ſolet debitoris debitor an habeat res talis debitoris,& quas,& ſi reſpondeat ſe habere res,vel debere,ſit eidem præceptum,ne illas res cuiquã ſine iudicis decreto tradat, hoc poſteà notificatur principali debitori,& dicitur ei dies:quo die ſi compareat, petitur quid velit dicere,quin debitoris debitor teneatur illam pecuniam, vel res eius debitoris tradere, *& en vuyder ſes mains*,ſi iuſtã cauſſam nõ allegauerit,iudex decernit res creditoris tradẽdas, *& qu'il en vuydera ſes mains*,quę res vendẽ-

Practica contra debitorẽ debitoris.

tur:vel si sit debitum,pecunia ponetur in manu creditoris: ad cuius petitionem arestum fuit latum cautione data:si debitoris debitor nõ compareat, dicetur,quòd res ipse tradet,id est,*qu'il en vuydera ses mains.*Ita vidi seruari. Et dicit Masuer.in sua pract.rubr.de exec.§.item si creditor.quòd postquã creditor fecit arestare illud,quod debetur suo debitori,sufficit quòd ille secundus debitor notificauerit suo creditori:quo probato,secundus creditor non poterit eum compellere,vt soluat ipsi,nisi amoto aresto.& allegat Cy. ita dicentem in l.2.C.vbi in rem actio exer.debeat.& Bar.in l.1.q.11.ff.de noui ope.nun.& citabitur dictus debitor debitoris ad petitionem primi creditoris, vt in manu curiæ illud, quod debet secundo debitori deponat, & quod tempore aresti debebat:& compelletur per iudicẽ.ita Masuer.& sufficiet isti debitori ostẽdere se hoc fecisse ad ordinationem iudicis, & erit liberatus:vt docet Barto.in l.creditor.in fi.prin.ff.de solut.

Excusatur à pœna debitor post arestum.

Imò etiam si esset obligatus soluere ad diem sub certa pœna, & cũ iuramento,si tamen pecunia sequestretur, & arestetur apud eum per iudicem, excusatur & à periurio,& à pœna,tum quia iussus iudicis excusat à periurio in c.venientes.de iureiurand.l.non videtur.§.qui iussu.ff.de reg.iur.Lucas de Penna in l.vna.col.4.C.vt nullus ex vica.lib.11.tum quia etiam iussus excusat à mora per d.l.fin.& ita tenet Petrus de Ferr.in sua practica, in forma sequest.glo.Audiat.dicens excusari etiã si alij soluerit iudicis præcepto. per l.Paulo Callimaco.§.fina.ff.de legat.3.& l.liberto.§.Lucius.ff. *de annuis* lega.Bar.in l.creditor.in principio.ff.de solutio.Lucas de Penna vbi suprà. col.3.Ias.in l.si quis maior.numero 20.C.de transaction.Chassa.in consuetud.Burgun.in rubr.*des droictz*.§.7.glossa *suppose*. numero 43.vbi dicit id excusare à mora,quod à periurio.per c.breui.de iureiur.

Solutio debiti aresta ti quãdo fieri posśit.

Fallit si creditor offerat debitori, cui facta est inhibitio,cautionem indemnitatis: tunc debitor non obstante inhibitione, tenebitur soluere.l.penul.in fin.C.depos.l.is à quo.ff.de rei vend.Ias.& alij in l.non solùm.§.morte.col.14.numer.28.ff.de noui oper.nuncia.Alex.plenè in l.hæres.colũ.2. ad Trebel.quod est verum in deposito, secus in alijs:quia tũc inhibitio à iudice facta tenet:ob id non tenetur soluere is, qui debet ante sublatam inhibitionem: secus si facta tantùm fuisset denũciatio à parte tunc cautione data cogeretur soluere.vt videtur loqui.l.si fundum.C.de rei vendi.& d.l.hæres.in fi.ff.ad Treb.ibi,& debitoribus denunciare.

Posset etiam cum cautione indemnitatis debitor restituere, si in fraudem fuisset factum arestum, & malitiosè: vtpote quia primus debitor nihil omnino debebat illi,qui sistere fecit debitum,& etiam si ille non prosequeretur illud arestum:tunc coram iudice poterit fieri prosequutio vt tollat arestum,vel vt cautione data soluere posśit,non tenetur tamen soluere cautione data,non sublato aresto,ne in mulctam incidat, & processum sibi comparet.

Libri scholasticorum et arma militum arestari non debent.

Secundò fallit in libris scholasticorum, & armis militum, quæ nõ licet sistere,& arestare,quando milites vadunt ad bellum: vt per gloss.in l.nepos Proculo.ff.de verb.signifi.Ias.in §.item Seruiana.de action.in instit. & si arestentur per modum prouisionis,decerni solẽt ista capta dominis cum cautione

tione etiam iuratoria,vt superius dixi.

69 Adhæc permittitur aliquãdo sistere personã debitoris principalis, nõ debitoris secũdi:vt patet in hoc priui.Pari.ibi.*Et auec ce par arrest de corps de leurs principaux debteurs forains des villes, esquelles les habitans d'icelles ont semblable priuilege, & en vsent,& peuuent vser,contre leurs debteurs forains.* Et sic nõ passim arestari persona debet.imò in eisdem consue.Paris.sic dicitur, *Par la dicte coustume aucun n'est receuable à proceder, ou faire proceder par voye d'arrest sur les biens d'autruy, sans obligation, codemnation, delict, ou quasi delict,chose priulegiée,ou qui le vaille.*

Persona quãdo arestari possit.

70 Notandum est tamen quòd quando persona est in fuga,tũc est licitũ eam capere,& arestare personam fugitiui debitoris mei.ista est regula cõmunis tradita in l.generali per illum tex.C.de decu. lib.x.gl.in l.extat. ff. quod metus caussa.gl.in.§.j.instit. de act.& etiam pro delicto.l.j.ff.de cust. reorum.& pro testimonio ferendo.l.si quando.C.de testib.& aliis in multis casibus,quos lector facilè inueniet.

Arestari persona quãdo possit.

71 Et si persona arestata appellet ad senatũ,prosequendo appellationẽ, nõ dicitur frãgere arestũ:vt pulchrè docet Guido Papę in statuto si quis per literas. in verb.appellatione.col.xxvij.ver.an quis,&c.Quia interim cẽsetur esse in iudicis superioris protectione.c.dilecti. j.de appella.Inno.& alii in c.vt debitus.illo ti.Bar.in l.de pupillo.§.si quis ipsi.ff. de no. oper.nuncia.secus si aliò accederet,& non prosequeretur appellationem.

Prosequẽs appellationẽ arestũ frãgere nõ videtur.

72 Primò amplia non solũ in fugitiuo,vt capi posit,sed etiam in pręparato ad fugam.gl.& ibi Bal.in l.pen.C.de pig.actio.Alex.in l.diuor.in Prin.col. iii.ff.solu.ma.Hippo.sing.xliij.debitor.quia tantum operatur fuga,quãdo est in procinctu,quãtum operatur, quando est in actu:vt asserit Panor.in c.cũ non ab homine,col.iiij.de iud.Fel. & alii in c.j. illo tit.Ioan.Sanxõ in cõsuet. Turonen.rub. *des droictz de basse iustice.*art. xij.Aliàs super hoc scripsi plenius,& Ias.in.§.j.de actio.ac de Ripa in c.j.de iud.

Preparatus ad fugã capi potest.

73 Secundò amplia etiã in suspecto de fuga.gl.in l.quęsitũ.ff.de pig.Bal.in l. si quis in tantã.col.pe. C.vnde vi.facit tex. in l.Pedius. in prin.ff.dẽ incẽ.rui. & naufrag.vbi satis cẽsetur raptum in naufragio illud,quod in trepidatione naufragii raptũ est.Alex.d. cõsi. lxiiij.& si celeberrimè.in fi.in iij. vol.facit c. ad abolendã.de hęret.vbi idẽ statuitur de suspitione hęresis,quod de hęresi, & idẽ de suspitione futurę litis,sicut de pręsenti.in l.ij:C.de trans.& quando sit suspectus,& an caussa sit sufficiẽs,relinquitur arbitrio iudicis.l.si fideiussor.§. fi.ibi,si hoc iudici sederit.ff.qui satisd.cogãtur.Soc.cõsi.xcix circa primam in iiij.vol.Quamuis doctores in hoc valde se torqueant. Nã hodie in Francia non solet capi sine iudicis ordinatione,nisi sit in procinctu fugæ,

Suspectus de fuga capitur.

74 Tertiò amplia non solùm in debitore principali, sed etiam eius hærede. Bar.in l.postulante .ff.ad Treb.Io. Crotus in repet.l.nemo.col.iiij,& seq.ff. de legat.j.intellige tamen vt dixi suprà eodẽ art.iij.glo.*ou leurs heritiers.*

Hæres capit debitorẽ suspectũ etiam intra tempus cõficiẽdi inuẽtarium.

75 Quartò extende vt etiam hæres intra tempora conficiendi inuentarium posit capere debitorem fugitiuũ:vt docet Angel. in l.1.§.1.hæc stipulatio. ff.si cui plusquam per legem falc.& sic limitatur.l.fi.§.donec. C.de iu.deli. probat de ripa,in c.j.nu.88.de iud.& Ias.in l.vinum. col.iij.ff.si cert.petat.

N

Clericus de fuga suspectus an capi posit.

Quintò amplia etiam in clerico fugitiuo, vel suspecto de fuga, vt etiam propria authoritate à laico capi posit. Bar. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. Panor. & alii in c. cùm nō ab homine. de iud. Aliàs esset generare scandalū in mentibus laicorū: & esset quædã tyrannidis potiùs quàm iustitię executio, secundum eū, quem sequitur Hipp. sing. xliij. debitor fugitiuus. Quod intellige in clerico fugiente vt posit authoritate propria capi & adduci ad iudicē ecclesiasticum, nō laicū. secus in suspecto de fuga: qui nō poterit capi, nisi ex iudicis ecclesiastici commissione, teste de Ripa in lib. i. de legi. respon. xiij. laicorū. hodie sine mandato episcoporū à laicis iudicibus capiūtur clerici in Frãcia, & episcopis suis remittūtur: vt alibi scripsi. alia in hac materia nunc scribere nō intēdo: quia ista materia est satis supérque tractata à Ias. in. § 1. de acti. in insti. & de Ripa in c. 1. ad iud. etiã quia parū vsu venit in Francia, sed arestatio debiti frequētissimè, ob id latius tradidi eam superius.

In Francia tamen non solet persona debitoris arestari, † si non sit obligatus debitor in personã: vt patet in consuet. Bitu. rub. de executio. arti. vij. & solet tunc arestari persona vsq; ad solutionē inclusiuè, in bonis secus: vt superius expressum extitit. potest etiam arestari persona, quando est priuilegiū vt in Montepessulano, vel donec scedulam recognouerit, vt sæpius vidi.

Hæredes sunt saysiti etiã de bonis arestatis.

Vltimò nota quòd hæredes debitoris, cuius bona sunt arestata, dicūtur saysiti, etiam antequàm respondeãt pro debito, dumtamē pręstent cautionem, & ita vidi seruari, quod etiam in regestris curiæ scriptum inuenitur.

Si l'exploict est libellé, & porte la somme pour laquelle on veult agir, y aura gaing de cause par vn seul deffault, auec le sauf, selon les distances des lieux.

GLOSSA QVARTA.

QVANDO citatio est libellata, si reus non cōpareat † ex solo defectu actor lucratur caussam. vnde text. hic elucidat citationem esse tunc libellatam: vt terminis text. vtar, quando continet summam, pro qua creditor agere cupit, & ex qua causa petat. Et sic magnū cōmodū est in citatione inserere causam, ob quã reus citatur, vt ad recognoscendū scedulã, ad iurandū, vel ad restituēdū librū ei commodatum, vel ad restituendū, & dandum pecuniam mutuam: quia tunc si reus certus non compareat, amittit causam ex contumacia sola, & prima, reseruata tamē pro distantia locorū comparatione, quę dicit, *deffault sauf huictaine ou quinzeine.* vbi si reus compareat intra illud tempus audietur

Citatio continere causam debet.

Et hoc conuenit iuri disponenti citationē debere † continere causam. l. 2. §. legatis. & ibi pōderat Iaco. ff. de iudic. vt paratus reus veniat respōsurus. c. si. v. q. 2. gl. in c. si quis episcopus. 3. q. 2. c. præterea. de dilat. c. licet. de accusat. glo. & Perus. in. c. cū cōtumacia. de heret. in c. j. Specul. in titu. de citatio. § 1. versi. itē quòd in ea. & ibi Ioan. Andre. multos citat tex. & Bald. in sua practi. eodem titu. quæstio. 3. Aufrer. in stylo parlamenti. in. 1. parte rubric. de adiornandis hæredib. mortuo §. primo. Socin. pulchre consil. x. insignis doctor. & consilio sequent. in quarto volumin. Boer. plenè in repetitionibus. l. consentaneum. folio. 15. C. quomodo & quando iudex. Nam in citatione

tatione talia exprimi debent, per quæ pars instrui posit super quibus conueniatur, cle. si. vt li. pen. & si deficiat caussa, censetur nuda & indiscreta citatio, ideo valere non videtur, quia certa esse debet. l. ij. §. circa. de do. excep.
3 ff. Bal. in d. pract. q. 3. †Ideo statuit Ludo. 12. olim Fráciæ Rex inter suas ordinationes publicatas anno 1512. arti. xlv. rub. *Que les laiz ne seront conuenus pardeuant les iuges d'eglise.* art. vlt. Quòd decæterò iudices ecclesiastici, dum citant laicos, expriment caussam in citatione, vt citati posint perpendere, an cognitio spectet ad eos: tamen in practica non sunt ipso iure nullæ citationes sine caussa, sed est vtile caussam & libellũ inserere, vt hic. Aliæ multæ sunt vtilitates, quas hic quilibet poterit addere: & ego scribo in trac. de cita. in ordina. Reg. in secundo tomo.

Citatio iudicum ecclesiasticorum in laicos emissa causam continere debet.

En faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande, par l'obligation authentique, comme dessus.

GLOSSA QVINTA.

1 ID EST, Si creditor faciat apparere iudici: vt exposui in glo. *Enbaillant caution.* in trac. de sen. execu. art. 1. Et sic nõ sufficit citationẽ caussam continere, & esse libellatã: sed actor debet petitionem probare instrumento authentico, vel sigillato Re-
2 gio sigillo aut alias, prout de iure. †Requisita ergo in hoc artic. cernas: primum requiritur, quòd sit aliquis creditor & debitor: alioqui executio fieri nõ posset ex non ente, ibi, *Creanciers,* & ista sunt correlatiua creditor & debitor: ideo vnus sine alio esse non potest. l. 1. & 2. C. de cupres. lib. 11. scripsi in
3 l. creditores. ff. de ver. sig. †Secũdò requiritur, quòd creditor incipiat ab agẽdo, & non ab exequendo, ibi, *N'auront commencé par execution, mais par simple action.* quæ actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, nõ verò exequendi. §. actio. Instit. de actio. & l. nihil. de act. ff. & sic duobus modis potest pars procedere, videlicet per viam simplicis actionis, vt in patria iuris scripti olim. secundo ab executione, vt prosecutus plenè fui in præfa. suprá.
4 †Tertiò requiritur, quòd in citatione petitio fuerit inserta, & caussa, & sic *Libellée*: vt dicit hic tex. ibi, *Si l'exploit est libellé*: vt superiùs descriptũ extitit, & sic in citatione debet inseri: Citetis talem N. ad dandum, tradẽdum, & restituendum decẽ aureos, quos caussa mutui debet: de quo in c. prætereà. de
5 dila. & superius dictum extitit. †Quartò, quòd creditor in termino compareat, alioqui circunduceretur edictum. l. & post edictum. §. circũducto. ff. de iud. & quòd contumaciã petat, & vtilitatẽ defectus, & quòd iudex eũ reum contumacem decernat, & in cõtumaciam illius ad garniendũ per modum prouisionis condemnet, vel executoriũ instrumẽtum declaret: vt inferius arti. 8. & ista est vtilitas huius defectus, quam *gaing de cause* vocat hic text. Nam cõtumax pro præsente habetur. l. properandum. §. 1. C. de iudic. sed si reus esset præsens, non cõdemnaretur nisi ad garniẽdum: vt suprà dixi arti. prox. ergo nec ratione cõtumaciæ in plus dãnabitur, quã si præsens fuisset.
6 Quintò, quòd defectus nõ detur simpliciter, sed saluo si debitor compareat intra octo dies, vel aliud tẽporis spatiũ, quod iudex arbitrari debet pro locorum distantia: nisi per consuetudinẽ vel stylum fuerit dies statuta. pro-

Requisita ad hunc articulum.

bat hic tex.ibi, *Sauf la distance des lieux*:facit c.cùm sit Romana. de appella.

Sexto,quòd in termino actor probet cõtenta in sua petitione vera,fortè 7
mutuo actor petit decẽ aureos,requiritur quòd in primo termino actor pe
tat decem sibi debita, si aduersarius dicat sex tantùm debita esse : non condemnabitur reus,nisi ad illa sex:si verò reus non compareat, ostẽdet actor debiti instrumẽtum.ibi, *En faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande*:alioqui posset aliquis petere,quod sibi non esset debitum, & sic facere condemnari per eũ contumacem ad id,quod non debet:quod reprobat l.properandum.§.j.C.de iud.vbi doct.†Septimò , quòd probet hoc per in- 8
strumentum authenticum.ibi, *En faisant apparoir par l'obligation authentique.*

Idem tamen puto,si ostẽderit instrumẽtum sigillatum,cùm etiam dica- 9
tur authenticum:vt dixi suprà eo.art.j.per verba tex.ibi *Comme dessus*,alia eli
cere poteritis per vos.†Sed an habeat locũ iste tex.si chirographo,vel aliis 10
literis non authenticis creditor probaret debitum?Respon.non:sed tũc deberet saltem summariè probare cõtenta in schedula: vtpote per testes,qui cognoscant scripturam esse illius , vel per comparationem literarum , vel aliis modis à iure comprobatis:de quibus in l.cõparationes.C.de fi.instru. & in auth.de instr.cau.& fid.colla.vj.scripsi in tracta.de chirogra.& sched. recog.& iste tex.dicit, *Par obligation authentique*.sed scriptura priuata nõ est authentica obligatio,ergo de ea non loquitur iste text.etiam hic loquimur de his,quæ habent executionem,quam chirographum non habet.

Idem artic. LXX.

Arti.vij. *Si l'exploit n'est libellé par deux defaux,y aura pareil proufit , pourueu que par le premier soit inserée la demande & cõclusion du demandeur,& qu'il informe,comme dessus.*

GLOSSA PRIMA.

SVPERIVS proximo articulo dictum fuit , quem obtinere in caussa , si reus semel deficiat quãdo citatio libellata fu. & caussa in ea expressa : nunc verò statuit , quando caussa in citatione non est expressa,quòd duo defectus requirũtur:requiritur etiã quòd in citatione ad primum defectum sit inserta petitio & cõclusio.Sed quid nomine expletorum veniat,scribit Bened.in repe.c. Raynutius.in ver.condidit.nu.19.de testa.ex vsu communi loquendi executiones seruientium summarias,& aliorum executorum iustitiæ contineri:vnde ab explendo dici *Exploitz*,arbitror:quia explent & complent literas , & iudicũ voluntatem,quæ parum essent sine executione,sicut parũ est habere iura sine executione.l.ij.§.post originem.ff de ori.iur.c.vbi periculum.§. prætereà.de elec.in vj.ita parum est habere citationem & alias literas à iudicibus,nisi expleãtur & compleantur à seruientibus.& cõplentur, dum exequuntur,& illæ executiones expleta vocantur.sed hic largiùs accipitur tam pro literis iudicis citatoriis,quàm pro relationibus apparitorum: quia in citatoriis literis bonum est exprimere id,quod petitur,vt supra scripsi.

Expletorũ nomine quid contineatur.

Quod facit ad quæstionem de domino, qui habet cẽsum annuum cum expletis voluntariis contra suos subditos,vt non posit nisi in casibus à iure per-

permiſsis collectas, & alia onera imponere, ſed dominus explectare poterit, id eſt executionẽ in ſubditos facere in caſibus, vbi à citatione incipiẽdũ eſſet, vt ſuprà dixi: quod eſt notandum cõtra dominos, qui habent ſubditos ad voluntatem: & in quibus caſibus poſsit dominus taliam imponere ſuis ſubditis, docet Alex. in additio. ad Bar. in l. placet. C. de excuſa. muner. lib. x. vbi addidi & addictio. Alber. in verb. dominus.

3 Requiſita in hac practica ſunt, primũ quòd citatio decreta fuerit, & citatus debitor, alioqui *Explaict* non diceretur: vt proximè ſcripſi. *Requiſita in hoc articulo.*

4 Secundum, quòd in prima citatione nõ ſit incerta petitio, vel in ſeruientis relatione, ibi *Si l'exploict n'eſt libellé*, aliàs haberet locum. §. præcedens, & ſufficeret vnus defectus: vt ibi dictum extitit.

5 Tertium Requiſitum eſt, quòd creditor accuſet cõtumaciam: vt dixi in præcedenti artic. & iudex decernat illum cõtumacem iterũ citandũ: alioqui authoritate priuata non citaretur iterũ pars: vt doc. ſcribunt in l. ad edictum. & l. ſeq. ff. de iud. & in l. conſentaneũ. C. quomodo & quando iudex.

6 Quartum, quòd actor petat coram iudice ſummam quam intendit petere, & cõcludat illum abſentem cõdemnari ad talem ſummam, videlicet ad decẽ, quæ ei mutuauit. ita probat iſte tex. ibi, *La demande & concluſion.* petitio enim ſine concluſione non valeret, cùm ſemper concluſio attendatur, l. ſi voluntate. C. de reſcind. vend. gl. & docto. in l. j. ff. de edend.

7 Quintum, quòd in ſecunda citatione inſeri debet petitio, & concluſio: videlicet citetur talis ad purgandum contumaciam ſuam, & ad dandũ & reſtituendum decem aureos, quos cauſſa mutui debet tali, vel ad audiendum inſtrumẽtum declarari executorium: & tunc iudex proferet ſententiã iuxta concluſionis formam. in l. vt fundus. ff. communi diuid. c. licet. de ſimo.

8 Sextum Requiſitum eſt, vt reus iterum deficiat: & tũc iudex decernet eum contumacẽ, & vtilitatem. defectus actori adiudicabit, condemnando reum ad garniendũ decẽ petita per modum prouiſionis: vt in præce. artic. dixi: probat hic tex. dum dicit, *pareil profit:* & ſic duo defectus requiruntur, quãuis olim quatuor interuenire eſſet ſolitũ: vt arti. xxiiij. & xxvj. in ordina. reg. no. eſt videre: & in rub. *Des congés defaulx & contumace*, articu. vj.

9 Septimũ, quòd actor probet id, quod petit ſibi per inſtrumẽtum authẽticum deberi, & ſi alterũ deficiat, non habebit ex ſecundo defectu hãc vtilitatẽ: vt dictũ extitit in proximo artic. Et quãuis in art. ij. ſuprà rub. *Des adiournemẽs* dictũ extiterit, quòd omnes citationes debeãt eſſe libellatæ, tamẽ ibi non annullat, ſi non ſint: imò dicit hoc ſtatutũ in fauorẽ actorũ: vt pars veniat prima die parata ad reſpondendũ ſine alia dilatione. probat tex. ibi, *Pour en venir preſt defendre par le dict defendeur au iour de la premiere aſsignation.* & ſic iſti ordinationi poteſt pars renunciare: ideo nõ cenſetur hic arti. contrarius illi: imò ſi non citetur pars ad contradicendũ inſtrumẽto ſigillato, vel alteri authẽtico producto, non valebit ſententia: & ſic fuit annullata in ſenatu anno 1540. die xxx. Decembris. *Areſtũ*

10 † Hic articulus nõ tradit practicã, quomodo prouidebitur, ſi reus cõpareat: ſed dic eo quòd nõ diſponit aliquid, quod vult procedit ordinario iudicio, videlicet vt actor petat debitũ in primo termino: quòd ſi reus cõfiteatur, cõdẽnabitur ad ſoluendũ da-

ta sibi dilatione arbitraria: vt in l. debitoribus. de re iud. & scripsi in interpretatione l. si debitori. ff. de iudic. vel si opponat aliquas caussas, ob quas non se teneri soluere dicat, si longum habeant tractum vt falsi exceptio, iudex ad garniendum interim reum condemnabit per modum prouisionis, vel instrumẽtum declarabit executorium iuxta petitionis modum. † Si verò debiti partem confiteatur, ad soluendum partem condemnabitur. l. quidam. ff. si certum petat. si verò neget totũ, probabit actor per instrumentum, & sic ordinariè procedetur per tex. in c. quoniam contra falsam. de probatio. & in l. prolatam. vbi glo. C. de sent. & inter. omnium iud. † Si autem debitor in primo termino nõ comparuerit, sed in secundo, condemnabitur ad expensas contumaciæ: quibus non refusis, non audietur, quia sunt præiudiciales, l. sancimus. C. de iud. si eas refundat, audietur: quo audito, si caussa tractum habeat, condemnabitur per modum prouisionis ad garniendum: ita vidi fieri in forensi iudicio. 11 12

Practica quãdo reus comparet.

Item quando debitor nihil habet potest conueniri debitoris debitor ad soluendum, sine tamẽ expensis: & ita fuit dictum in senatu anno 1528. die xv. Maii, in hoc approbando sententiam præpositi Parisiensis, qui debitoris debitorem condemnauerat sine expensis, nisi calumniosè, vt alibi dixi, se haberet vltimus debitor. 13

Arestum. Debitoris debitor sine expensis condemnari solet.

Idem Artic. LXXI.

Articul. octauus.

L'HERITIER ou maintenu estre heritier de l'obligé adiourné par exploict libellé deüement faict & recordé pour veoir declarer executoire l'obligation passée par son predecesseur, s'il ne compare sera par vn default auec le sauf, selon la distance du lieu, la dicte obligation declarée executoire par prouision sans preiudice des droicts dudict pretendu heritier au principal. Et si l'exploict n'est libellé, se sera par deux defaulx, pourueu que par le premier soit inserée la demande & libelle du demandeur, comme dessus.

GLOSSA PRIMA.

SVPERIVS artic. iij. dictum extitit instrumẽtum obligatorium exequendum etiam contra hæredem obligati: nunc docet praxim legitimam antequàm fiat executio cõtra hæredem, vt videlicet citetur visurus declarari executoriam obligationem contra eum, qui si non compareat, pronunciabit iudex instrumentum obligatorium executorium, si prima citatio fuerit libellata, aliàs duæ requiruntur citationes: vt sequitur. 1

Hæredis appellatio nõ solùm ad proximum hæredem, sed & ad vlteriores refertur. nam hæredis hæres, & deinceps appellatione hæredis cõtinentur l. hæredis. vbi scripsi. ff. de verb. signific. hic ergo intelligitur de quocunque hærede, siue ex testamento, siue ab intestato, & de quocunque successore obligato ad debita defuncti. l. quod in hærede dicimus. idem erit & in

Hæredis nomine quid contineatur.

cæteris successoribus.ff.de tribut.actio.ratio est: quia personales actiones defuncti etiam passiuæ transeunt ad hæredes pro portionibus hæreditariis l.j.ff.ad Trebellianum.l.j.C.si cer.pe.l.ij.de hæredi.actio.& l.penul.ibid.

2 Et hæc practica est notabilis,vt citetur hæres visurus declarari obligatorium instrumentũ executoriũ contra eum:& si velit exceptiones opponere, audietur:dummodo illæ exceptiones non requirant altiorem indaginẽ: alioqui per modum prouisionis declarabitur obligatio executoria contra eum.Si verò non compareat,etiam condemnabitur:vt in seq.dicetur arti. *Praxis no. contra hæredẽ obligati etiam pupillum.*

3 Etiam hæc practica habebit locum contra pupillum hæredem:nempe tutor citari poterit,visurus declarari instrumẽtum esse executorium contra pupillum.nam ætas non infringit ius creditoris.l.sub prætextu.C.de hæred.actio.

4 Notanda sunt ex hoc text.sequentia requisita.Primò requiritur quòd reus sit hæres,vel assertus hæres:& in hoc casu sufficit partis assertio:vt hic patet (*Maintenu*) licet aliàs regulariter non sufficiat dicere nisi probetur: vt in ru.ff.si quadru.pauperiẽ fecisſ.dica.& in l.j.scripsi in repetitio.l.diuus.in prin.ff.de senatuscon.Sylleia.& hoc est introductum,quia ad interesse tenebitur actor:vt arti.sequen.inferius dicetur,si non reperiatur hæres is,contra quem facta est executio. *Requisita in hoc articulo.*

5 Secundò quòd sic vel dicatur hæres debitoris,ibi, *Estre heritier de l'obligé.* nam hæres creditoris nõ oportet,quòd ista obseruet,sed ab executione procedere debet: vt scripsi artic.iij.nec locum habebit iste tex.si esset hæres alterius quàm debitoris:vt inferius dicetur in glo.*De l'obligé.*

6 Tertiò quòd prædecessor illius,cuius est hæres, fuerit obligatus instrumento authentico:alioqui in hæredem non fieret executio,si fieri nõ posset contra prædecessorem: quia non debet esse hæres deterioris conditionis,quàm debitor principalis, sed eodem iure vti debet.l.qui in ius.ff.de regulis iuris.

7 Quartò,quòd hæres obligati citatus sit,in hoc tex.probatur ibi, *Adiourné par exploict.* Nam in vnoquoque negotio is, cuius interest,citari debet.l. de vnoquoque.ff.de re iud.l.nam ita.de adoptio.ibi æstimabunt iudices adhibitis etiam iis,qui contradicerent,id est qui læderentur.

8 Quintò requiritur,quòd illa secunda citatio sit libellata: vt practicè loquar id est,caussa inserta sit in citatione,videlicet ad videndũ declarari instrumentum talis summæ mutui,vel venditionis executorium,& probatur hic *Par exploict libellé.* Et superius dixi arti.proximo de hac citatione.

9 Sextò quòd illa citatio & eius executio sit ritè,& iure facta,ibi *Deüement,* nempe eum citatum dicimus qui ritè citatus est: argu.l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iud.& quoties quis non ritè citatus est,pro non citato habetur. l.quoties.ff.qui satisda.cogant.

10 Septimò quòd illa executio à seruiente sit facta coram duobus testibus ibi,*Deüement faict,& recordé.* nam licet de iure nuncio credẽdum esset, extra tamen aliquos casus:vt in c.cùm parati.vbi doct.dicunt de appel.Bart.in extrauag.ad reprimendũ in verbo,per nuncium.tamẽ cautum est lege Regis Ludo.xij.de primo publica.arti.lvj.quòd in magnis caussis, & vbi potest *Seruienti quando credi debeat.*

pars ex solo defectu lucrari caussam, debet habere seruiẽs in executione citationis duos testes, aut saltem vnum. † Nec debẽt esse duo seruientes: quia hoc expresse prohibitum est in stylo parlamenti. rubr. de offi. & proprieta. cõmissa. ordina. iiij. tũ quia apparitores sunt regulariter personæ viles. Bar. in d. verbo, per nuncium. & deierarẽt pro modico dolio vini teste Hostien. in summa de contumac. §. qualiter. versi. cõtra. tum etiã quia vnus pro alio fas atque nefas committeret, nec veritatem diceret. arg. l. ij. §. initium. ff. de orig. iur. adhæc quia seruiens semper vellet ducere secum suum socium, vt vnus alterius caussa lucraretur: & hoc est etiam prohibitum in consuet. Aruerniæ. arti. j. rubr. de citatio. † Testes enim vulgò *Records* vocantur, quia recordari, & meminisse illorum, quæ coram eis facta sunt debent: vt abundè in dico in tract. de cita. artic. primo. vnde testes etiam à testando dicũtur, quia testari de his quæ viderunt solent. l. testium. C. de testib.

Apparitores an debeant esse inuicem testes.

Quam ob rem testes records vocentur.

Octauò, quòd hæres citetur visurus declarari obligationem & instrumentum obligatorium à suo prædecessore factum, executorium, ibi, *Pour veoir declarer executoire l'obligation paßée par son predecesseur.*

Nonò requiritur, quòd reus citatus non cõpareat ibi, *s'il ne compare,* & licet contumax habeatur pro confesso, per c. vlt. de confessis. in vj. requiritur tamen iudicis declaratio per c. cùm secundum, de hæretic. lib. vj. & in c. Rodul. de rescrip. & in c. cùm non ab homine. de iud. vbi plenè regulam tradit cum limitatio.

Decimò requiritur quòd prædictis cõcurrentibus iudex pronunciet instrumentum obligatorium executorium contra hæredem, vel hæredes, si plures sint: quia sine pronunciatione iudicis non fiet executio per istũ text.

Itẽ pronunciare debet iudex nõ simpliciter executoriũ, sed saluo, quòd si hæres intra decem dies compareat (*Le default sera rabatu*) quod circumducere edictum latinè dici scribit Budæ. quem reprehẽdi in l. qui neque. ff. de verb. sig. Illud *sauf*, debet per iudicem arbitrari pro locorũ distãtia: vt superius dictũ fuit. & hic tex. dicit, *selon la distãce des lieux* c. cùm sit Romana. appel. Adhæc iudex per prouisionẽ non simpliciter instrumẽtum pronunciabit executorium ibi, *Ladicte obligation declarée executoire par prouision.*

Præterea dicet iudex sine præiudicio iurium hæredis in caussa principali, & ista sententia erit tunc executoria: alioqui non iudicaret secundum hanc ordinationem sine ista expresione, & malè iudicare intelligeretur, quia contra huius legis regiæ formam.

Vltimò si hæres obligati compareat, quid sit faciendum, nihil dicit iste text. sed puto iure summario procedendum, & illum hæredem interrogandum an sit hæres, & quota ex parte, vt in l. j. & l. de ætate. ff. de interrogato. actio. qui si confiteatur se hæredem esse, & insolidum interrogabit eum iudex, quid allegare velit contra hoc instrumentum, cur non debeat esse executorium, si fortè alleget solutionẽ, & eam statim probet: non pronunciabit iudex instrumentũ executoriũ, sed eum absoluet cũ expensis: si verò longã petat dilationem ad solutionem, vel aliã exceptionem probandũ, tũc iudex declarabit illud instrumentum executorium, & ad garniendũ summã in instrumento contentam condemnabit, sine tamen præiudicio iuriũ hæredis

Hærede comparẽte quomodo sit procedẽdum.

redis in principali.nã tenebitur interim cautione data sibi,& hæres garnire summam in instrumento contentam,& posteà poterit solutionem, vel aliam iustã exceptionẽ probare:quòd si hoc fecerit,in principali obtinebit, & dicetur malè exequutum, condẽnando creditorẽ ad restituẽdũ id quod recipit cum expẽsis,damnis,& interesse: & ab ista vltima sententia bene appellabitur, hoc in effectu est practica comparente obligati hærede, quæ est notanda.

De l'obligé.

GLOSSA SECVNDA.

1 ERGO IN hæredem patris obligati potest executio fieri: secus si debitum sit patris,& quis velit executionem facere cõtra hæredem matris,nempe hoc ei non permittetur, quia nõ est hæres obligati, tum etiam quia vxor pro marito non tenetur,nec eius hæres:vt per totũ tit.ne vxor pro marito. C.ob id dicitur hic, *Casus in quibus executio cõtra hæredẽ fieri non potest.*

2 *L'heritier de l'obligé.*†Vnde si quis neget se obligati hæredem,in eũ non fiet executio,donec de illa qualitate appareat:vt in gl.seq.dico. Si tamen maritus & vxor fuerint insolidum obligati, poterit fieri executio contra hæredes vtriusque:vel contra alteros tantùm ratione obligationis:vt scribitur in decis.Neapol.q.372.fuit lata.& superius dixi arti.3.

3 Imò etiam si quis caussa obligati sit hæres, nõ tamen ipsius obligati,non fiet in illum executio: vtpote si in contractu matrimonij datum fuerit castrum puellæ,& dictum fuerit à patre donante illud castrum in dotẽ,quòd primogenitus illud castrum habere debeat, si posteà moriatur pater obligatus,& conueniatur primogenitus, negabit se obligati hæredem, nec in eum fieri executio poterit: vt firmat Masuer.in tit.de subhasta.versic.item quæ dicta sunt.quia talis conuentio habet vim donationis caussa mortis:vt dicit gl in l.licet.C.de pact.conuent.tamen mihi videtur habere vim contractus:& ideo iste non est hæres,& sic non habebit locum iste tex.

4 Item si mulier fuerit obligata etiam hoc instrumento sigillato non poterit fieri executio contra eam,si nupserit: quia iam bona dedit in dotem viro qui est dominus rei dotalis.l.doce.C.de rei vend.sed poterit ipsa conueniri de stylo: vt superius dixi,quomodo prouideri debet.

5 Secundò non procedit iste tex.in actione reali:nam si defunctus detinebat rem,quam hæres non tenet,nec possidet,sed extraneus: tunc actio realis dirigetur non contra hæredem, sed contra possessorem : quia actiones reales possessorem sequuntur.l.ij.C.de hæred.actio §.omnium. de actio.in institu.ideo iste tex.dicit, *L'heritier de l'obligé.*

6 Tertiò non habebit locum in hærede singulari, id est in succedente in vna re,videlicet in legatariis:isti enim actione personali conueniri non possunt:quia personalis actio non sequitur singularem successorem.l.j.§.si hæres.ff.ad Trebellia.l.fi.C.de hæred.actio.

7 Quartò etiam non haberet locum, si creditor successisset debitori: quia tunc pro ea parte pro qua succedit, cõfunditur actio.l.si debitori.C.de pac. & pro aliis partibus alij hæredes sic conueniri poterunt,vt hic statuitur.l.1. C.de hæred.actio.l.j.de anno.& tribut.lib.x.

Quintò non poteſt declarari executoriũ inſtrumentum in bonis hære- 8
dis,ſi hæres ſub beneficio inuentarii hæreditatem adierit.l.fi. C.de iure deli. Sed ſolet iudex declarare inſtrumentum obligatorium ſimpliciter executorium:poſteà debẽt inquiri bona defuncti, & in illis fieri executio poteſt, ſi non ſint alia bona defuncti,in bonis hæredis executio fit,ſi nõ fecerit inuentarium : quia omnes actiones paſſiuæ in eum tranſeunt,vt d.l.1.ad Trebel.vide gl.ſing.in d.l.fi.§.in computatione.in verbo confundantur. limitat ſtatutũ diſponens,vt executio inſtrumenti fiat contra hæredem,vt non habeat locum ſi hæres fecerit inuentarium , & illam gl.ſing.ſcribit Euerard. in locis legalibus, in loco à ratione legis ſcriptæ.col.4.intellige vt non poſſit fieri executio,vltra quàm fuerit in inuẽtario deſcriptum , ſed quatenus patientur facultates,executio fieri poterit:vt ibi.

Sextò fallit in eo,qui eſſet ſcriptus hæres , ſed hæreditati renunciaſſet: 9
nam licet dicatur ſolo nomine hæres,tamen nõ cum effectu:& ſic in eum non fiet executio:quia verba cum effectu accipi debent.l.1.§.1.ff.quod quiſque iuris.Et habere ſicut peruenire cum effectu accipiendum eſt, l.nomẽ. §.fin.ff.de verb.ſigni.vbi plenè probaui.

Septimò limitatur per tex.in l.pen.ff.de tribut.actio.alias limitationes 10
elicietis ex l.hæredis.ff.de verbo.ſig.& ex illis,quæ à nobis ibi ſcripta ſunt.

Pretendu heritier au principal.

GLOSSA TERTIA.

Aſſertus hæres quãdo cõdemnari poßit.

HIC PATET quòd aſſertus hæres condemnatur,ſed con- 1
trà debet in primis de qualitate apparere.nam ſi miles fecerit teſtamentum,debet conſtare,quòd ſit miles.§.planè.de teſta. milit.in inſtit. Ergo videtur quòd prætenſus hæres nõ poteſt citari reſpon.poſſe aliquem, antequam appareat eſſe hæredem citari : quia poterit comparere,& dicere ſe non eſſe hæredem,vel renunciaſſe ſucceſſioni,& bonis defuncti,& tunc nihil fiet præiudicij comparenti, quia obtinebit expenſas:& non declarabitur obligatio executoria in illum : ſed dabitur curator bonis,vel alius verus hæres conuenietur. Sed eo quòd non comparet ratione contumaciæ declaratur executorium inſtrumentum in eum: quia quilibet debet allegare priuilegium,& ius ſuum,alioqui illud perdit.l. ſi quis ex aliena. vbi Alex.in additio ad Bar.ff.de iudi.& ſic non eſt inconueniens,quod etiam aſſertus hæres licet hæres non ſit , conueniatur : quippe 2
non fiet executio in eo,hoc non probato,ſi ipſe illud neget.

Et ſic executio,quæ debet fieri contra hæredem , non poteſt ex abrupto fieri ſed debet prius citari,& liquidari quòd hæres ſit,vt not.Bar.in l.creditores.col.vj.C.de pignor.& Bal.in l.per diuerſas.q. x.mãda.ff.Innoc. Anto. & doctor.in c.quia G.de iudi.tamẽ nos Galli habemus hic practicam noſtram,& ius,quod nobis & à nobis ſeruandum eſt,ex quo iure executio ſine hac citatione fieri poteſt:vt dicitur artic.ſeq.ſi tamen hæc citatio fiat , non declarabitur inſtrumentum executorium , donec hæredem eſſe appareat, 3
ſi hoc alleget comparens.

Ratione cõtumaciæ expenſæ etiam ab eo qui hæres non eſt,debentur.

Quid ſi poſt iſtam declarationem fiat in eum executio , qui ſe opponit

hæres

hæres pretensus,& probatur non hæres,an debeat in expensis damnis & interesse condemnari.quod nonvidebatur,postquàm non est hæres,sed contrarium est verum:quia reus condēnatur in expensis ratione cōtumaciæ: l.sancimus.C.de iud.vbi Ias.& alij.itaque postquā fuit cōtumax, expensas debet,sed non nocebit eidē in principali.nā expressè hoc dicit iste text.ibi, *sans preiudice des droictz du dit pretēdu heritier au principal.*nam executio non fiet contra istum non hæredem,licet ratione contumaciæ expēsas soluat.

4 Quærò,si†defunctus instituat hæredem alibi commorantē, vbi debeat *Practica contra hæredē bona mobilia vē dentem.*
5 conueniri?Respon.vbi defunctus debuit.l.hæres.ff.de iud.†Quid si testator non reliquit nisi bona mobilia,quæ hæres extraneus vendit,& posteà creditores istam sequi non poterunt,quomodo eis prouidebitur? Respon.creditores poterunt petere,vt sistantur & arestentur bona illius defuncti,donec cautionem præstiterit de iudicio sisti,vbi defunctus debuit,& de iudicatū soluēdo:vt inueni in nouis consuetud.Bitur.rubr.de executio. articul.xiiij. imò si vnus sit hæres in mobilibus,alter verò in immobilibus,dabitur electio creditoribus,vt alterum conueniant: quamuis ex consuetudine hęres mobiliū debita soluere teneatur, condemnabitur tamen hæres immobilium salua sibi actione contra hæredē mobilium: vt iudicatum fuit in hoc Senatu anno 1536. die 2. Augusti,& mente curiæ retentum. *Arestum.*

Et si l'exploict n'est libellé, se fera par deux defaux.

GLOSSA QVARTA.

1 ETSIC requisita superius † artic.proximo requiruntur, & hîc antequàm iudex possit declarare instrumentum executorium aduersus istum hæredem in hoc vltimo casu:ideo ea vide ad intellectum huius finis text.

2 Ista practica est iuri conformis.nā † dicitBal.in l.per diuersas.q.x.C.manda.quòd si ex forma statuti instrumentū garentigiæ habeat executionem contra hæredem defuncti,oportebit tamen quòd prius citetur hæres,& liquidetur,an sit hæres, & an talis sit persona ,contra quam possit fieri executio,& debet declarari:vt hîc probat Fel.in c.quia G.col.pen.de.iud. *Practica iuri conformis vt hæres citetur.*

3 Idem si fieri posit†executio contra tertium detentorē,vt sic procedi debeat.teste Bart.in l.j.§ necessariò.ff.si vent.nomi. mulier in possessio.missa sit.Bal.in l.j.in fi.C.de execut.rei iud.vbi si lata sit sentētia contra possessorem,&quidam tanquam colonus rem detineat à quodā tertio,contra illum non fiet executio,nisi citato eo cuius estcolonus :per d.§.necessariò.Alia dicam in tracta.de sen.execut.his nunc contentus.

Idem arti. LXXII.

Et pourra neantmoins le creancier, si bon luy semble, faire executer les obligatiōs, ou condemnations contre le maintenu heritier, sans preallablement faire faire la dicte declaration de la qualité d'heritier, de laquelle suffira informer

par le proces, si elle est demenée à la chargedes despens, dommages & interests, si la dicte qualité n'est verifiée.

GLOSSA PRIMA.

Executio instrumẽti obligatorij vel sententiæ quando ante declaratione͂ fieri poßit.

ADDIT HIC arti. ad præcedente͂, †videlicet vt hæres non 1
solùm poßit citari visurus declarari instrumen tum executorium contra eum, verum etiam sine declaratione poterit fieri executio in hæredem, vel in assertum talem: vt probat iste tex. & sic per istum textum potest executio instr umenti obligatorii sigillati fieri contra hæredem ante declarationem. † Et idem in sententia lata con- 2
tra defunctum, vt exequi poßit contra hæredem per verbum tex. *condemnations*. licet de iure non poßit fieri executio contra hæredes damnati, nec pro hærede victoris, nisi præcede͂te summaria cognitione: vt nominatim scribit Io. Fab. in l. fi. C. de execu. rei iud. per c. quia. Gu. & ibi Inno. & doct. de iud. ideo præcedens praxis est tutior, vt asserit: & bene Ioan. Constan. hîc. & pro ea co͂suluit Barba. consi, lxxiij. Magnanimus, nu. 7. & seq. in iij. vol.

Cautela pro hærede in quem fit executio ante declaratione͂.

Vnde quidam durum hunc artic. asserunt, dicentes absurdum esse ante- 3
quàm sit aliquis hęres declaratus: quòd in eum fiat executio: ne͂pe si is, qui executionem facit, non est soluendo, postquàm vendiderit bona mea, nihil ab eo exigere potero, si nihil habeat: ergo executio non debet fieri ante declarationem. Ego verò puto hoc no͂ esse iniquum: quia si capiantur bona Titii hæredis asserti, is poterit se opponere: & si non recipiatur, appellare, & apparitor cessabit ab executione: & quamuis seruiens capiat aliqua bona, non tamen omnia: & quamuis caperet omnia, non tamen vendentur non audito Titio opponente: qui si in oppositione neget se hæredem, iudex dilationem concedet actori ad probandum illam qualitatem, quam si non probauerit, restituentur ei bona ratione executionis capta: & actor condemnabitur in expensis, damnis, & interesse, & sic debet tolli hoc absurdum, & nihil vel parum præiudicii aderit. † Si verò sit hæres, iustam tamen exceptionem alleget: & iudex per prouisionem dicat executorium instrume͂tum, illa bona no͂ distrahe͂tur, nisi cautione data: vnde postea à fideiussore, si reus non sit soluendo, exigetur: & ideo non inuenio tàm absurdum, sicut cæteri putant: imò iustè statutum est, vt capia͂tur bona istius hæredis obligati, ne fortè pendente processu ea celet, & occultet, ac fortè co͂sumat: hodie tame͂ derogatum fuit huic artic. per edictum nostri Regis Henrici publicatum anno 1549. in mense Februario.

Contre le maintenu heritier.

GLOSSA SECVNDA.

Praxis notabilis co͂tra hærede debitoris.

PRACTICA igitur. §. præcedentis est, vt hæres obligati citetur visurus declarari instrumentum contra eum executorium si tame͂ pars hac praxi no͂ vtatur, poterit recta via executio fieri contra assertum hæredem, caueat tamen, quòd si is, in quem facta est executio, non reperiatur hæres: exeque͂s con-

demnabitur ad expensas, damna, & interesse executionis factæ, & ad multam: vt in artic. seq. ideo præcedens practica tutior est.

2 Itaque primò fiet executio per seruientem: & demum manu munita recipietur hæres opponens, cui apparitor diem asignabit, in quo si heres prætensus compareat, & dicat se hæredem non esse, oportet quòd creditor probet illum hæredem, antequàm iudex declaret executionem perficiēdam, vel executorium instrumentum contra illum, & antequàm bona capta vē-

3 dantur, alioqui grauat hæredem.† Si tamen declaret in aliquo casu executionem perficiendam esse, & bona vēdenda: tunc hoc debet fieri cautione data, ne hæres sit deterioris conditionis, quàm principalis debitor, contra l. hæredem. ff. de regulis iuris. Et ne facta executione, & venditis bonis, is qui executionem fecit, fortè pecuniam consumat, & posteà nulla alia bona habeat ad sarciendum damna, & expēsas: & sicut hæres si eo petēte fieret executio, cauere teneretur: vt suprà articu. 3. dictum extitit: ita si fiat cōtra hæredem, is qui executionem prosequitur, cauere illi debet: quia melioris nō est conditionis is, qui in locum defuncti succedit, quàm defunctus foret, si exequeretur, text. in authen. de iureiuran. à morien. præstit. colla. 4. & quod ipsis, qui contraxerūt, obstat, & successoribus eorum obstabit, l. quod ipsis. ff. de reg. iur. & cùm quis in alicuius locum successerit, non est æquum ei nocere hoc, quod aduersus eum non nocuit, in cuius locum successerit, l. in uitus. § cùm quis. ibidem. *Cautio danda hæredibus debitoris.*

4 Vidi dubitari, si duo litigent de hæreditate Titij super interdicto vti possidetis, in quo quilibet dicit se hæredem esse & possessorem: in quē interim fiet executio? Respon. in illum, qui bona defuncti posidet, quia est hæres cum effectu, l. si filiusfamiliás. § 1. ff. de trib. actio. vt suprà dixi, qui licet succumbat, tamen de hoc nō tenetur, quia erat æs alienum, quod in primis est detrahendum, l. Papinianus. § quarta. ff. de inoffic. testa. *Si duo litigent super hæreditate in quē fiet executio.*

5 Si verò vterque posideret bona defuncti, tunc contra vtrunque pro rata tamen parte bonorum, quæ posidet, & hæredem se dicit, l. 1. C. si cer. pe.

6 Si autem neuter posideat: sed res sit in manu sequestri, seu commissarij: tunc declarabitur executorium in commissarium, super bonis tamen, quæ defunctus habebat: & ita seruatur.

7 Quæro pendente lite inter duos de hæreditate, cui soluetur? Respon. debitor in iudicio debet offerre, & consignare, & soluere vel ei, qui hæres apparebit: nam quando est contentio inter duos super fundo, colonus potest dicere se vtrique non daturum fructus: offerre tamen se daturum illi, qui obtinebit, debet: glos. & Doctor. in l. litibus. in fi. C. de agricol. & censil. libro 10. & Bald. in l. Lucius. ff. famil. hercis. *Duobus cōtēdentibus cui interim fiet solutio.*

8 Facit quod Card. Alexand. notat in cap. 1. col. 9. quo tempore miles inuestitur. petere debeat: scribit, quòd si duo domini contendunt de Baronia, vasallus potest differre post annum inuestituram, dummodo intra annum offerat se velle inuestituram recipere ab eo, qui est verus dominus, & protestetur, quòd per eum non stat. Facit quod pulchrè etiam decidit D. Boër. in decisio. Burdeg. q. 106. Inter duos. vbi idem dicit in emphyteota, & aliis debentibus redditus: quod est notandum. *Dominis litigantibus cui homagium fieri debeat.*

A la charge des despens, dommages, & interestz, si la dicte qualité n'est verifiée.

GLOSSA TERTIA.

Si non probetur hæres sit executio contra exequentẽ.

ET SIC vult dicere tex. quòd si creditor non probet illum 1 hæredem esse, in quem facta est executio, condemnabitur in expensis, damnis, & interesse prouenientibus ex illa captione bonorum indebitè facta per seruiẽtem, quod est notandum: quia aliquando ista plus ascendant, quàm debitum principale.

Sed non dicitur hîc, in quo processu debeat probari hæc hæredis quali- 2 tas, an in principali, vel an in prouisione: sed simpliciter dicit tex. *De la qualité de l'heritier, de laquelle souffira informer par le proces.* Respond. intelligi debere de primo processu: arg. l. boues. § hoc sermone. ff. de ver. sig. vbi plenè scripsi: quia iudex non debet condemnare aliquem tanquam hæredem, si non sit: ideo in prima oppositione si reus neget se hęredem, tenebitur actor hoc probare, antequàm declaretur instrumentum contra illum executorium, vel executionem perficiendam: alioqui grande præiudicium pararetur debitori prætenso: vt superius dictum extitit.

Hæres quomodo probetur.

Quomodo probatur quis hæres? Respond. per testamentum, in quo est 3 institutus, vel per testes in testamento descriptos: in quo fuit nominatus hęres à testatore. iuxta l. iubemus. C. de testa. Item si gesserit se pro hærede. l. pro hærede. ff. de acq. hære. Vel si probetur, quòd adierit hæreditatem: quia tunc cum debitoribus quasi cõtrahere videtur. l. apud. §. fi. ff. quib. ex caus. in pos. eat. & §. hæres. de oblig. quæ ex quasi contrac. nascun. in Institut.

Item si dicat illum hæredem ab intestato, id est successorem, debet probare illum consanguineum proximum, & bona illi delata possidere, vt patet per totum ti. ff. de suis & legit. hære. & aliis legitimis modis, quos scripsi in glo. vlti. rub. de nominatio. Regia. in Concord.

Idem artic. LXXIII.

Articul. decimus

Et aussi d'vne amende enuers nous & la partie, que nous voulons estre imposée par la calumnie des demandeurs en matiere d'execution, s'ilz succumbent, comme aussi contre les obligez, qui n'ont fourny calumnieusement, & sans cause au contenu de leur obligation dedans le temps surce par eux promis & accordé.

GLOSSA PRIMA.

IS QVI executionem fecit contra hæredem assertum, si 1 non probet illum hæredem esse, debet condemnari ad expensas, damna, & interesse, vt in artic. præcedenti dictum extitit: hîc verò addit quòd etiam ad mulctam, quam emendam dicimus, condemnetur.† Quæreret aliquis, ad quam emendam condemnari 2 debet? Respon. arbitraria est, postquàm non exprimit, quam velit imponi, per tex. in l. 1. ff. de effractor. non potuit hanc emendam taxare, sed pro calumnia cuiusque imponi debet.

Emẽda quando nõ taxatur arbitraria est.

Et hîc calumnia ponitur pro malitia & tergiuersatione: quam litigãtes 3 quidã adhibere solẽt in causis: quamuis calũniari propriè sit falsa crimina inten-

intendere tex.in l.1.ff.ad Turpillia.& glo.in proœ.institu.
Calumniari etiam dicitur,qui facit actum à iure prohibitũ.Bal.&Alex.
in l.si idem.§.quod si mutue.ff.de iurisd.omnium iud.scripsi in l.si calumnie
tur.ff.de verb.sign.aliâs incipit si caluitur.
4 In euidenti calumnia dicitur esse,qui facit contra formam iuris,vel sta- *Euidens calumnia quæ dicatur & præsumpta.*
tuti,seu cõsuetudinis,aut contra euidentiam facti.Bar.consi.64.super pun-
5 cto,quem refert Purpu.in.q.4.ru.de assessor.nu.123.†Præsumpta est,quę ex
aliquibus colligitur coniecturis,quę tollitur per oblationem probationum
in prõptu,teste Panor.in c.super eo.in fi.de offi.dele. Abũde scripsi de dolo
6 vero & præsumpto in l.latæ culpæ.ff.de verb.sig.†Ex prædictis ergo patet *Calumnia quomodo probetur,et excusetur.*
calũniã probari actoris, si non probauerit illũ hæredẽ, in quem executio
7 nẽ fecit: & ideo succũbet. Ita vult dicere text.in fi.ibi,*s'ilz succombent.* † Ni-
si excusetur,quia erat creditoris hæres,& ostendit instrumentum obligato
riũ sed erat solutũ prædecessori,& reus solutionis instrumẽtũ apud se ha-
bebat:tunc qui in alterius locũ succedũt,iustã ignorantiã habere cẽsentur.
8 l.qui in alterius.ff.de re.iur.†Idẽ si testes sunt mortui,quibus probare pote
9 rat illũ hæredẽ esse.gl.fin.in c.1.in fi.de ele.in 6.† Excusabitur à calũnia a-
liis etiã modis, vtpote si agatur de facto alieno vbi ignorantia est tolerabi
10 lis.l.fi.ff.pro suo.†Vnde procurator si hanc executionẽ fecerit,nõ cõdẽna- *Procurator an succũbens in executione ad mulctam teneatur.*
bitur ad mulctam,si error interuenerit:nec dominus eius excusatur,sed ad
expẽsas,damna,& interesse tenebitur,si istam executionẽ fieri mãdauerit.
11 Intelligerẽ quòd si reus succũberet pro parte,quòd nõ tenetur ad mul-
ctam quia nõ cẽsetur calũniari,nisi in totũ succũbat, per not.in c.Raynu-
tius.& c.Raynald.de testa.vnde si probauerit eũ hęredẽ pro parte,licet exe
cutio fuerit ad totũ debitũ facta,excusari vidi à calũnia: nisi appareret ex
sua confessione,vel aliàs,quòd sciebat aliũ hæredẽ,& tũc ad expensas,dam
na,& interesse tenetur,non verò ad mulctam,si de calumnia nõ appareat.

*Comme aussi contre les obligez qui n'ont fourny calomnieusement,
& sans cause au contenu de leur obligation &c.*

GLOSSA SECVNDA.

1 QVEMADMODVM igitur mulctari creditor de-
bet,qui indebitè executionem cõtra prætensum hæredem fa-
cit,si non probetur hæres ita & debitor,qui non soluit tempo
re præstituto sine caussa, die fortè in obligatorio instrumen-
to descripto: sed requiritur calumnia antequam debitor ad mulctam con
demnari posit: & de hac mulcta debitoris non soluentis loquitur artic.95.
in ordina.no.public.anno 1539.
2 Et calumnia præsumitur,& probatur, quando sine caussa debitor non *Calumniari an præsumatur debitor non soluens tempore præstituto.*
soluit:vt hîc patet,& re ipsa:vt dicitur in l.si quis aliter.ff.de ver.obli. ergo
si per bellum non licuit,aut pestem,aliámve caussam calumniosè non cen
setur facere:& sic non condemnabitur ad mulctam.
Itẽ nõ dicitur debitor calũniosè facere si cùm nõ haberet pecuniam,nec
aliã rẽ mobilẽ,offerat rẽ immobilẽ meliorẽ,vel plures res in creditoris ele-
ctione relinquẽs quã capere velit in solutũ: tũc iudex hoc arbitrari debet
cautione euictionis data:vt probat tex.in §.quod autẽ.in auth.de fideiusso.

col.1.& in auth.hoc nisi de solutio.doc.in l.2.§.1.ff.si cer.pet. Vide articulos sequentes, de calumnia loquentes.†Si calumniosè quis proposuerit recusa- 3 tionem cõtra iudicẽ: pro quolibet facto,& articulo recusationis proposito in curiis supremis, condemnatur proponens in viginti libris, in curiis verò inferioribus in decem.art.14.in ordina.nouissimis.& in arti.39.ex edicto Regis hodie ad sexaginta libras turonenses,& ad expensas,damna & interesse condemnatur.quod fuit dictum,anno 1545.die 1.Aprilis,ante Pascha.

Calumniosè recusans punitur.

Arestum.

Item punitur pars denegans factum super quo interrogatur,pro quoli- 4 bet facto ad decem libras,si calumniosè denegauerit.†Item artic.seq.puni- 5 tur eadem pœna,qui calumniosè factum proposuit, & ar.seq.qui proponit factum reprobatorium contra testẽ,pro quolibet facto in curiis supremis proposito ad viginti libras:cuius dimidia pars fisco applicatur, & parti alte ra.& in curiis inferioribus in dimidia,id est ad decem libras,& art.80. opponentes pro clamantibus,si succumbant,cõdemnari debent ad emẽdam sexaginta librarum,in curiis supremis,in inferioribus in viginti libris Regi applicandis,& aliis 20.applicandis partibus.& idem art.88.quod omnis temerè litigans condẽnari debet ad expensas,damna & interesse ratione calumniæ prouenientis.& arti.c.dicitur quòd si pars calumniosè affirmauerit cõdemnatum maiores fructus recepisse,quàm pars confessa fuerit,cõdemnabitur ad emendam.& art.112.qui impetrauit literas ad articulandum facta noua calumniosè,condemnabitur in curiis supremis ad sexaginta libras:in curiis autem inferioribus ad viginti libras Regi,& ad decem libras parti.de hac calumnia vide quæ plenè scripsi in l.si calumnietur.ff.de verb.signif.

Casus de calumnia lo- quentes in ordinatio.

Idem artic. LXXIIII.

Articul: vndecimus.

Que toutes executions ou y a cõmandement de payer,ne sera besoing pour la validité de l'exploict de criées ou autre saysie & main mise de personne ou de biens faire perquisitiõ de biens meubles, mais suffira du dict commendement deüement faict à personne ou à domicile.

GLOSSA PRIMA.

IN OMNI executione quæ siue in vim instrumenti obli- 1 gatorij siue literarum de debitis,siue in vim sententiæ prouisionalis,rei iudicatæ,vel alterius executionis fit,oportet in primis per istum tex.quòd apparitor præcipiat debitori, vt summam debitam,vel aliam quãtitatem seu rem creditori persoluat: quod si non faciat,tunc seruiens res mobiles debitoris capiet, eique diẽ ad vendendum illas cõstituet: vel si agatur de quãtitate: vt de tritico,vino,vel aliis rebus debitis:tunc post præceptũ debitori factum res illæ debitæ, si inueniantur,capiẽtur:vel aliæ res mobiles,vt suprà dictũ extitit art.1.& dies cõstituetur corã iudice,ad æstimandum illam quãtitatem vini,aut frumenti debitam,per probos viros:cæterũ si se opponat debitor,vel appellet, venditio differtur:donec oppositio fuerit à iudice decisa,vel appellatio:sed res remanebũt captæ in manibus cõmissarij,teste Imbert. in institu.forẽs.in 1.parte, pag.19.& nõ inuẽtis mobilibus, nuncius capit siue saysit immobilia : quod saysimentum parti intimat,& idem præstituit ad locum publicum,vbi res immo

Praxis in rebus debitis vel pecunia exequẽdi.

immobiles licitantur pro more, sed alio nūc iure vtimur, vt infra dicam. Si tamen pars dixerit se non habere pecuniam non debet pars adire officialē qui præcipiat isti sub pœna excommunicationis, vt soluat: sed prius fiet discussio immobilium, aliàs malè iudicatum senatus pronūciauit, anno 1528. die 7. Maij, contra quendam nuncium Niuernen. qui sic fecerat. *Arestum.*

Item si aliqua bona specialiter sint obligata, illa prius capi debent, quàm alia: alioqui executio iniusta dicetur per nota. in l. æde. C. locat.

Ne sera besoing pour la validité de l'exploict de criées ou aultre saysie & main mise.

GLOSSA SECVNDA.

1 DIFFERENTIA videtur fieri hîc inter *main mise, & saysie*, vnum tamen pro altero frequentius ponitur. & dicitur hîc declaratiuè *main mise par saysie*: quia dū apponitur manus regia super aliqua re, saysitur: & promiscuè his vtimur vocabulis: & sic quo ad executionem non requiritur discussio bonorum debitoris sed capi possunt bona debitoris mobilia, vel immobilia saysiri, & posteà
2 plus offerenti dari. † Quid si quis non se opponat istis proclamationibus factis per ciuitatem de his bonis captis? Resp. perdit debitum etiam ius hypothecæ amisisse videtur. l. si eo tempore. C. de remis. pig. restituetur tamē si absens fuerit ex iusta caussa per d. l. si eo tempore. ibi presentes, & minor, ac ecclesia vt abundè scribit Boër. in decisio. Burdeg. q. 112. an tempus. & q. 141. sed quid. vbi plura allegat aresta. ibi vide. & gl. in. §. prætereà. 1. de prohibita
3 feudi alienatio. per Fede. Bal. & alios in l. fi. C. de in inte. rest. † Etiam fiscus succedit cū onere, quāuis bona vacantia accipiat, per l. quidē. § quoties. ff. de leg. 1. & l. in facto. §. fiscus. de conditio. & demonstra. l. 2. C. ad leg. Iuliā de vi publica. licet quidam cōtra teneant, quibus respōdeo in l. hæredis. 2. ff. de
4 ver. sig. † Itaq; dominus directus, quē fonciariū vocant, non perdit censum suum sed redditus, & reliqua sic vt dicūt quidā de cōsuetudine, qua dicitur, *Le seigneur foncier ne pert son cens, dict chief de cens, ou capital, ou menu cēs: mais la rēte qui regarde l'edifice est perdue.* doctor. in l. 1. & 2. C. de iure emphyteot. l. ha
5 bere. ff. de euicti. dixi in tract. de preconiis. in 2. tomo. † Imò si maritus & vxor debeant decē: & quilibet fuerit obligatus insolidum, si publicentur bona, ob delictum vnius, contra alterum executio insolidum fieri poterit ratione obligationis insolidum, maximè quia vno cessante, alter tenetur. ar. §. affinitatis. de nup. in insti. l. Stichum. ff. de sol. & Dec. in l. vna. C. de plus pet.

Non se opponens pro clamātibus quando ius suum amittat.

Fiscus succedēs ex cōfiscatiōe ad quæ debita teneatur.

Dominus directus cēsum nō perdit ex confiscatione.

De personne ou de biens.

GLOSSA TERTIA.

1 ET SIC innuit hîc tex. quòd si persona capta sit, vel bona, non disputabitur de validitate: & sic persona capi pro debito potest, quod est verum, quando debitor erat obligatus in personam, aliâs capi non posset per gloss. singul. in l. 3. §. tutores. in verbo, vinculis, ff. de suspect. tutor. quam singularem dicit Bald. in Margarita in verbo carceratus. quæstione 10. & in verbo finis. quæstione 43. & in tractat. de carcerib. fol. 2. Alex. & Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditio-

Capi quādo debitor possit & detineri pro debito.

ne.col.2.de re iudi.ff.& Ias. in § 1.nu.50.instit.de acti.Soci. in tract. de cita. art.20.q.24.pro hoc est etiam text.in l.nemo.C. de exacto.tributo. libr. 10. Alex.not.in consi.159. circa.in fi.vol.2.& habetur in stylo parlamenti in rubri.de oblig.& solutio.

Etiam de consuetudine regni non capitur persona bonis non discussis: 2 si non sit obligatum corpus debitoris,alioqui sic,teste Ioanne Fabr.in §.penul.in fi.de iure personarũ.& in §.fi.col.pe.de actio.sequitur Chassa.in cõsu.Burgund.rub.*Des rentes*.§.3.nu.9.& Pyrrhus in consue. Aurelianẽ.rubr. de executio.facit tex.in c.ex rescripto.& ibi Io.And.de iureiurand.& quod notat Bar.in l.alia.§.1.col.2.ff.solu.mat.& in l.Titio centum.§.Titio genero.de conditio.& demonstra.

Imò non solùm est necessaria ad personæ prehensionem excusio bonorum debitoris,sed etiam fideiussoris eius:cùm facultates quo ad effectũ solutionis censeantur aggregatæ bonis debitoris.l.si plures.ff.de fideiussorib. quem not.Hippol.sing.3.ad hoc &c. Et quamuis olim multi dubitarent an persona capi posit,quando quis est in ea obligatus,antequàm bona discussa sint:tamen videmus hìc discussionem non esse necessariam:vt etiã cõsuluit Panor.consi.42.in q.in 2.vol.ratione conuẽtionis,quæ valet:nam sicut potest quis in multis casibus detineri in carcere pro debito, donec satisfecerit.l.1.C.qui bonis ceder.possunt.l.cum eo. vbi Albe.ff.ad legẽ Iuliã pecul. ita & per pactũ hoc fieri poterit.Angel.expressum in d.l.nemo.Bar.& alij in d.l.si decesserit.ff.qui satis.cogã.†Tamẽ anno 1528. & die 15.Decemb.in 4 hoc Senatu fuit reprobata cõsuetudo ciuitatis Suesion. per quam propria authoritate licebat capere debitores extraneos,& ad carceres ducere,causa fortè maioris scandali & tumultus vitandi:sed hoc licebit per iudicem.

Reprobata consuetudo capiẽdi propria authoritate.

Arestum.

Praxis cõtra obligatum ad corpus.

Hodie fit præceptum obligato de soluendo:qui si non soluat, & obligatum sit corpus,capitur etiam sine alia bonorum discusione, & ad carcerem ducitur.& si sit clericus debitor,ad carceres iudicis ecclesiastici trahetur: laicus ad carceres iudicis laici:& ita seruari vidi in practica,maximè hoc seruant curiæ parui sigilli,& conuentionum Nemausi.

Excõmunicari non debet pro debito habẽs bona ante discussionem.

Arestum.

Item quia hęc obligatio facta de persona & bonis est facta in fauorẽ creditoris, ob id eodem fauore vti sibi licet.l.quod fauore.C.de legib.Boër.in 6 repetitio.l.consentaneum.in 5.& 6.conclus. C.quomodo & quando iudex. Guido Papæ sing.105.si aliquis.†Imò ex consuetud.Franciæ quandiu obligatus habet bona,non potest excõmunicari:quia anima non est obligata,& si 7 excommunicetur,absoluetur sumptibus creditoris.Ita vidi obseruari in curiis Franciæ,& die 3.Maij anno 1537.fuit dictum, malè iudicatum per balliuum Carnotensem,qui permiserat vti censuris, non facta discusione bonorum:licet Bal.contrarium teneat in c.dilectis.de appellatio.tamen secũdum ordinationes patriæ Occitanæ ante bonorum discusionẽ potest quis excommunicari.diuersum est in hac consuetudinaria patria.

Bonis captis an persona capi etiam posit.

Arestum.

Vel si bona capta fuerint,adhuc persona capi poterit,vt est in ordinatio. 8 linguæ Occitanæ art.45.& executio fuit pronunciata iusta in hoc Senatu, in qua & persona,& bona capta erant,anno 1537.die 10.Aprilis,quãdo persona & bona erant simul obligata,alioqui non:vt dictum fuit superiùs.

Sed

9 Sed cõmunis practica est, vt quando clericus vel alius non habet immobilia, ꝙ iudex secularis permittat censuris vti contra illũ debitorẽ, & quòd possit excõicari, facta certioratione iudici seculari debitorem nihil habere, quod seruiens referet. Ego vidi arestũ, quo permissum fuit vti censuris: quãuis clericus declarasset se habere immobilia: sed interrogatus vbi essent, nõ declarauerat, anno 1554. die 6. Iulij, quia de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. † Item debitor ob debitum carceratus, non liberatur à carceribus, licet velit dare fideiussores idoneos, sed debet præcisè soluere. gl. sing. in l. vlt. in glo. fi. ff. si cert. pet. per l. 4. § ait prætor. de re iudi. ne obligationes oriãtur ex obligationibus, vt ibi. 10

Vti censuris permittitur contra clericũ habentẽ immobilia. Arestum. In carceribus detẽtus an liberetur dãdo fideiussores.

11 Nisi fuisset carceri mancipatus propter timorem fugæ, tunc fideiussoribus datis erit relaxandus à carceribus. Ita l. fideiussor. § fi. ff. qui satisdare cogant. Bald. in margar. in verbo, debitor. q. 25. vide Dec. consi. 73. præstantissime. & 75. & pro tenui.

12 Amplia hunc tex. vt quãdo debitor sic obligatus prius fuerit captus, bona etiam illius capi de iure possunt teste Bart. in l. consentaneum. col. 5. ver. venio, & assumo. C. quomodo & quãdo iudex. per tex. in c. fi. §. vlt. vt lite nõ contesta. idem tenent Bal. & Paul. in l. qui legari. C. vt in poss. legato. & in l. 1. in fi. vbi Ias. ff. si quis ius dicent. non obtemp. l. ignorare. in fi. C. de restitutio. & l. fi. ff. si cer. pe. & in l. inter eos. §. creditum. ff. de solutio. tũ quia carcer non soluit debitum. Bal. in c. dilectis filiis. col. 2. de appel. per illum text. tum etiam quia illa remedia ad vnum finem tendunt, videlicet ad solutionem. ergo permissa censetur, teste Bar. in l. edita actio. C. de eden. vbi concludit duo remedia ad vnum finem tẽdentia posse cumulari, post Dinum in reg. nullus pluribus. de reg. iur. in 6. & in consuetu. Bitur. nouis. arti. 17. rubri. de executio. & hæc sequuntur communiter doct. in d. l. edicta.

Bona an capi possint, si persona detinetur.

13 Ideo solent ponere notarij in instrumento, vno remedio per aliud non cessante, de quo per Boër. in repetitio l. cõsentaneum. C. quomod. & quando iudex. q. 5. in fi. & sic patet ꝙ non debet persona capi non discussis bonis quando corpus debitoris obligatũ nõ est: quia prehẽsio & captura est remedium subsidiariũ, ad quod peruenietur tunc demum, quando aliud remedium nõ competit. §. quod autem. in auth. de fideiussor. coll. 1. Roma. sic firmat consi. 241. spectabilib. col. 2. & Alex. cons. 159. circa. in fi. vol. 2. Patruus meus in l. nemo. de exact. tributo. li. 10. Feli. in c. ad consultationem. col. 7. de re iud. Boër. in §. 13. de iurisd. omnium iud. in consuet. Bituri. & in stylo par-

Clausula in instrumentis cõtra debitores ponenda.

14 lamenti. rubr. de obliga. & solutio. † Vbi sic statutum est, non detinebuntur aliqui pro debito, nisi sint specialiter obligati ad hoc &c. Et sic est primus casus, in quo pro debito quis carceribus detineri potest, quando esset expressè ad hoc obligatus: vt superius dixi maximè in curiis rigorosis. vt in curia parui sigilli Montispessulani, & conuentionum Nemausi.

Statutũ vt nullus pro debito detineatur.

15 Vnde fuit latum arestũ per quod clericus obligatus ad personam, fuit remissus ad carceres iudicis ecclesiastici, donec soluisset: cognitio tamen super verificatione literarum regiarum super rescisione contractus fuit remissa ad Præpositum Paris. anno 1544. die 14. Februar. in audientia caussarum criminalium, quam vulgus tornelam vocat.

Clerici literæ corã iudice seculari verificantur, ipse tamen in carceribus detinetur episcopi. Arestum.

Secundus quando quis promisisset in licitatione, vt dicũt, *En derniere enchere*, tunc carceri mancipari poterit pro solutione pecuniæ ibi promissæ etiam si alio non sit obligatus modo vt fuit pronũciatũ anno 1519. die 23. Ianuar. nẽpe is qui sic promittit, stultè agit, & quasi ridet iudicẽ, & alios volentes illam rẽ emere, ob id puniri debet, vt statim soluere cogatur: ideo ad istam auctionem & licitationem non admittitur quis, nisi pecuniam præsentem det, etiam si vellet constituere redditus: & sic fuit dictũ & preceptũ factum cõmissariis ne aliquos recipiant licitatores, nisi pecuniam præsentem darent anno 1536. die 19. Martij. nam cui data est potestas vẽdendi, nõ est data potestas habendi fidẽ de pretio, & sic solutionẽ expectandi: vt doct. scribunt in l. singularia. ff. si cer. pe. † Tertius casus est in suspecto de fuga. l. ait prætor. § si debitorem. ff. quæ in frau. cred. Ias. in § 1. de actio. in institu. & doct. in c. 1. de iudic. & superius scripsi, art. sexto. † Quartus ratione priuilegij vel statuti: vt in Mõtepessulano potest forensis capi, etiam si non sit personaliter obligatus, vt superius scripsi. idem est in debitis ex caussa nundinarum Lugdunen. nam debitor etiam capi poterit, si nõ soluat, ac si esset personaliter obligatus, & hoc ex priuilegio nundinarũ, quod in tribus casibus exerceri in praxi solet, primo quando debitum est pro facto nundinarũ: & quando creditor & debitor sunt mercatores frequentes in nundinis: & (vt dicunt) *Marchans frequentans les foyres*: & si solutio sit destinata ad nundinas, his concurrentibus dicunt conseruatorem nũdinarum cognoscere posse, non aliàs. facit gl. in l. 1. C. de instito. actio. de hac materia tractant doc. in rub. ff. & C. de nundinis, per totũ. idem in aliis nundinis sic priuilegiatis.

Arestum. 16 17 18

Arestum.

Cõseruator nundinarũ in quibus iurisdictionẽ habeat.

Quintus casus est pro debito publico quis capi potest per tex. & ibi Rebuf. & Io. de Plate. in l. nemo. C. de exactor. tribut. li. 10. § publicorũ. in auth. de mand. prin. coll. 3. & ideo pro collectis & impositionibus capi debitores solent, quod priuilegium non habebit conductor, seu vt dicunt, firmarius fisci: quia ex mutatione personæ mutatur conditio rei. Bar. in l. per procuratorẽ. ff. de acqui. hæred. hoc expresſim docet Guido Papæ in decis. Delphinal. q. 208. iuxta materiam. Solet tamen Rex hoc concedere suis firmariis, vt etiam per personę apprehensionem compelli possint debitores fiscales: & quòd conductores aliis fisci priuilegiis cõtra debitores vti possint. & ita solet fieri in hac patria: & ita exercetur in curia generalium iustitiæ. facit l. hi qui. C. de conuenien. fisc. debit. & Franci. Marc. in decis. suis quæstione 199. in secunda parte. 19

Pro debito publico capi quis potest.

Sextus si is, qui non est obligatus in persona, in carceribus alia ex caussa fuerit, poterit ibi recommẽdari ex caussa authoritate iudicis pro alio debito, teste Bar. in l. fi. ff. ad legem Iul. pecu. alibi addidi quando hoc fieri possit in l. fi. ff. quod metus caussa. † Septimus quãdo est custos bonorũ authoritate curiæ, & iudicis, quẽ depositariũ iustitię vocat Bal. in l. acceptã. C. de vsu. & superius dictũ extitit. † Octauus qui vẽdũt bona publicè, si assueti sint retinere illa, possunt in carceres detrudi, si illa bona à partibus recepta adhuc non vendita nõ restituant, vel si vẽdita sint, pretiũ habitũ nõ reddant: vt est in cõsue. Bitur. in rub. de executio. art. 31. in no. quod est iuri cõsentaneũ, vt l. 1. ff. de æstimato. act. vbi doc. Et in l. si tibi rẽ. & l. si gratuitã. in fi. ff. de presc. verb. 20

Recõmẽdari captus an possit pro debito.

Vendẽs publicè bona per carceres cogi potest vt pretium vel rẽ reddat.

23 verb.†Vltimus casus quando appareret notoriè debitorem non esse soluẽdo,tunc non facta discusione bonorũ capi poterit.l.1.C. de capien. fisci debit.lib.11.vbi doct.per gl.sing.in l.fi.ff.de reb.cre.requiritur tamẽ quædã declaratio,& iudicis permissio in hoc casu,teste Ro.consil.163. Constituto. & consi.241.col.2.vide Petr.Iaco.in sua prac.in rubr.de cessio.bono.in fine.Et hoc seruatur in Frãcia,vt quędam adhibeatur discusio summaria:quia de hoc notorio oportet quod cõstet.cle.appellãti.de appel.& q̃ iudex hoc per

24 mittat.†Itẽ quãdo reus & fideiussor sunt ad corpus obligati, & renũciatio facta est:auth.præsente.C.de fideius.si reus sit captus,etiam fideiussor capi poterit:nec captura rei liberat fideiussorem,vel econtrario:sed solutio sic. Bal.in c.contingit.col.5.de dolo.per l.hæres à debitore.§.quod si stipulator. vbi Bar.ff.de fideiusso.doc.in l.creditor.in 2.ff.si cer.pe.Imò si fideiussor ab illa prehensione appellaret,non iuuaretur reus quo minus interim capere

Reo capto fideiussor capi etiam poterit.

25 tur.per gl.in l.creditor.in prin.ff.manda.†Et ista prehensio poterit fieri nõ statim,sed post vnius prehẽsionẽ seu capturã,alter capi poterit,teste Ang. in l.nemo.col.2.C.de exacto.tribut.lib.10.Quem refert & sequitur Hippol.

26 in rub.de fideius.q.pe.†Imò etiam pẽdẽte lite cõtra reũ principalẽ non impeditur executio contra fideiussorẽ, & cõtra vt asserit Alex.in additio.ad Bar.in l.creditor.§.quod si stipulator.ff.manda.& Bal.in l.fi. C.de fideiuss.

27 Fallit quãdo per primam executionẽ esset plenè satisfactũ creditori. Angel.in l.qui restituere.col.2.ff.de rei ven.requiritur tamen quòd actualiter sit satisfactum.Ias.in d.l.1.ff.si quis ius dicent.non obtempera.

Executio fieri quãdo possit in fideiussorem si facta sit in principalem.

28 Secundò fallit quando consuetudo,vel stylus curiarum esset in contrarium:is enim tunc esset seruandus.c.ex literis.de constitutio.c.fi.de cõsuet.

29 Tertiò non procedit,quando conuentio esset in cõtrarium.Nam pacta seruari debent:vt præcipitur in l.iurisgentium.§ prætor ait.ff.de pact.

30 Quartò quando primus captus soluisset,tunc alius non capitur: quia debitore soluente fideiussor est liberatus,vel econtrario, quo ad primum creditorem.l.si familia.& ibi doct.ff.de iurisd.omnium iud. & superius dictũ extitit,quòd bona fides non patitur,vt bis debitum exigatur, vt in l.bona fides.ff.depos.& est regula iuris.

31 Quintò quando quis ageret ad rescisionem contractus, seu obligatorij instrumẽti,tunc nõ fiet executio pẽdente cancellationis iudicio. Bertran. consi.43.Etiam in primo vol.secundũ nouam impressionem : contrarium tamen est verũ,& obseruatum:Aliâs semper pars ageret ad cancellationẽ instrumẽti,vel schedulę.nam sicut quando allegatur instrumẽtum falsum condemnabitur debitor interim pendente falsi quæstione ad garniendum per modum prouisionis.l.2.C.ad legẽ Cornel.de fals.ita & pẽdente cancellatione: vt superius dictum extitit.arti.1.& 2.tamen si expressè inhibitiones fuerint à iudice,ne pendente cancellationis caussa debitor caperetur,his inhibitionibus obediendum esset,donec aliter prouideatur , vel opponere se pars poterit,& si oppositio non recipiatur,appellare.

Cancellatione pẽdente in carceribus detinetur persona in personam obligata.

32 Vltimò de iure nulla honesta mulier pro debito prehẽdi potest,nec capta detineri, etiam si personaliter fuerit obligata,per tex.in auth. sed hodie. C.de officio diuers.iudic.Ias.in l.plerique.ff.de in ius vocand. & ibi Soci. ac-

Mulier ãn pro debito capi possit.

Areſtum.

Dec.in l.fœminæ.ff.de re.iur.& ſiç extat areſtum in ſtylo parlamen.in are
ſto 171.item anno domini &c,
Excipiunt quidam debita nũdinarum Campaniæ,pro quibus ſi mulier 33
ſuo nomine obligata fuerit in perſona capi poterit:vt eſt in magno conſue.
rub.*de l'execution des lettres*.lib.2.fortius pro debito fiſcali, nec ſeruatur illa
authen,ſed nouo iure.in hoc & pro adminiſtratione tutelæ.Bar.in l.ſi quis
ſub conditione.nu.18 ff.de teſta.tut.docto.in auth.matri & auiæ. C.quando
mulier tutel.offi.fungi debeat.etiam pro emenda ex quocunq; delicto de-
ſcẽdente.Boër.in deciſio.Burdeg.q.349.quæritur an ciuiliter.nec in his iu-
uatur Velleiano,nec etiam ſi rogauerit aliquẽ,vt mutuaret filio ſuo, pro
quo ſoluere promiſit,quæ poſteà impetrauit literas regias ab vtilitate qua
rum reiecta fuit, & ad garniendum cõdemnata in Senatu anno 1545.die

Areſtum.

26.Nouemb.quia in rem ſuam interceſsiſſe videtur, quo caſu non iuuatur
Velleiani exceptione.l.aliquando.ff.ad Velleia. & in caſibus deſcriptis in l.
1.ibidem per glo.& hodie mulier obligata ad corpus in carceribus detine-
ri ſolet ex obſeruatione iudiciorum,quicquid in contrarium dicatur.

Faire perquiſition des biens meubles.

GLOSSA QVARTA.

Ordo iuris in executione hodie ſublatus.

HIC corrigitur l.à diuo Pio.§ in venditione. ff.de re iud. vbi 1
ſic dicitur, In vẽditione itaque pignorum captorum faciẽda,
primò quidem res mobiles,& animalia capi pignori iubẽtur,
mox diſtrahi:quarum pretium ſi ſuffecerit,bene eſt:ſi nõ ſuf-
fecerit,etiam ſoli pignora capi iubentur, & diſtrahi, &c. de iure ſic fiebat
executio:vt in d.§.in venditione ſcribitur. verùm quia in his executionibus
multoties infiniti proceſſus oriebantur, allegabant enim debitores ſe habe
re bona mobilia,& ſe mouentia,& tamen ſeruiens acceperat ſiue ſayſierat
bona immobilia,ob id petebant executionem nullam pronũciari & quia ca
debat à ſyllaba in hac executoria materia cadebat debito:ideo prouidè ſta
tutum fuit hîc,apparitorem poſſe capere bona mobilia, vel immobilia & il
la bona,ex quibus facilè inueniet pecunias,vt ſibi breui ſoluatur.vide Petrũ
de Ferra.in forma executio.ſententiæ diffinitiuæ.verſic. ſed quid dices. &
hîc tolluntur infinitæ doctorũ opiniones poſitæ tã in d.§.in vẽditione.quã
per Fel.& alios in c.quod ad conſultationẽ.col.8.de re iud.vbi quidam trãſ
greſsionem ordinis poſiti in d.§. in venditione annullare proceſſum aſſe-
runt.ſed hic vide liquidò declaratũ,ꝙ non annulletur in hoc regno, de ſty
lo parlamẽti Gratianop.hoc ante iſtam ordinationem ſeruabatur: vt refert
Guido Papę,in deci.Delphi.q.281.in ſtatuto &c.Ad quem fortè reſpectum
habuit author huius ordinationis.† Sed etiam hodie ſolet fieri perquiſitio 2
in rebus minoris:vt fuit areſto deciſum anno 1545. in menſe Decemb.die
10.in magna camera:&obſeruatur deciſio in illis.l.magis puto.§.ne paſsim
ff.de reb.eo.& ſolennitates ibi deſcriptę:nec debet credi tutori aſſerenti nul
la bona mobilia adeſſe,ſed perquirere oportet:vt in d.areſto patet.

In rebus minoris ſit perquiſitio mobilium.

Areſtum.

Solẽnitates requiſitæ in licitationibus rerum minorum.

Et hodie ſenatuſconſulto Pariſi.cautũ eſt,cũ qua ſolẽnitate res minorũ 3
immobiles vendi debeant,quod ad verbum ſubijcio,ne ſuper his deinceps

dubitetur sic. *Et au surplus ha ordonne & ordonne nostre dicte cour, que au pays de Lyonnoys, & autres circonuoisins de droit escrit, estans du ressort d'icelle cour, lon gardera d'oresnauant en matieres de criées les solennitez, que lon ha accoustumé garder en pays coustumier, signamment quand il sera question de crier, & subhaster heritages de mineurs. Asauoir que apres le commandement de payer, qui sera fait à vn tuteur, & il ne paye, & declaire n'auoir biens des mineurs, dont il sera tuteur, pour satisfaire au payement, sera enioint & ordonné par le iuge dudit lieu, audit tuteur apporter vn estat sommaire de la recepte, & despence, qu'il aura iusques alors faicte, pour les mineurs, pour apres cela veu par le iuge ordonner, si lon procedera par saysie, & sur les heritages, & choses immeubles desditz mineurs. Et quand les criees seront ordonnées estre faictes, les encheres seront mises, & attachées par huictaines, pour le moins à l'entrée & porte de l'auditoire du lieu, & siege, ou se poursuyuront lesdictes criees, à ce que lesdites encheres puissent venir à la notice de chacun pour l'encherir, si bon semble: & sera ceste presente ordonnance publiée à Lyon, & autres lieux circonuoisins du ressort de ladite cour, à ce que aucuns n'en puissent pretendre cause d'ignorance.* Quod arestũ fuit latũ anno 1545. die 27. Ianuarij. *Arestum.*

4 Quæro si duo prædia capta saysitáve fuerint, an simul vendi debeant? Respon. nõ, sed separatim: quia poterit esse q vnus emet prædium vnum, & nollet vtrunq; emere. Sæpe enim confines fundos etiã supra iustã æstimationem interest nostra acquirere. l. si cui fundus. ff. de leg. 2. & ita cẽsuit Senatus Pari. anno 1383. etiam poterit esse, q vnũ sufficiet ad debitum soluendũ. diuersum est in pari boum, seu equorũ, vel mularum, nã simul vẽdi possunt, & vno pretio: quia istæ res faciliùs iunctę, quàm separatæ, inuenient emptorẽ, & maiori pretio æstimabũtur. l. ædiles. in 2. §. si fortè. vsq; ad fi. ff. de ædil. edic. idem in mobilibus seruatur: quia bona magni valoris interdũ iunguntur cũ bonis minimi valoris, & sic venduntur. vnde vidi libros nouos, dũ licitantur, iungi cũ veteribus, & antiquis, & ita æstimabantur, & vẽdebantur, nec volebant eos separare, vt inutiles vẽderentur cum vtilibus.

Duo prædia capta simul vendi non debẽt.

Arestum.

Mais suffira dudit commandement deüement faict à personne, ou à domicille.

GLOSSA QVINTA.

1 ET Sic requiritur quòd seruiens præcipiat debitori, si inueniatur domi, alioqui vxori, vel alteri præcipiet domi, & posteà capiet bona. Quæro, si capiendo bona ratione sententiæ, quæ in rem transiuerat iudicatam, debitor se opponat, & velit allegare sententiæ simulationem, vtpote latam pro vsuris, & stare vult de hoc iuramento creditoris, an hîc iurare teneatur? Respondeo non, quando exceptio allegata competebat ante sententiam, vel tempore sententiæ, quia illud iuramentum succedit in locum probationis testium, vel instrumentorũ. l. in cõtractibus. §. illo. C. de nõ nu. pe. gl. & doc. in l. generaliter. in prin. de reb. cre. C. quæ probationes ante sententiã fieri debẽt, & nõ post. & imputetur parti, cur hoc nõ allegauit. nec põt istã exceptionẽ, vel aliã perẽptoriã paucis exceptis, post sentẽtiã allegare. l. perẽptorias. C. sen. rescin. nõ pos. Si verò allegetur exceptio, quę post sentẽtiã orta est, vtpote q transegerit post sententiã, vel pactus fuit nõ petere, tunc iurare creditor tenebitur:

Cõtra sentẽtiã quæ exceptio opponi poßit.

quia hæ exceptiones probari etiam post sentētiam possunt tanquam de no-
uo ortæ.l.eleganter.§.si post.ff.de cond.inde.l.post rem.ff.de transac.l.1.C.
de iur.& fa.igno.Pet.de Fer.in pract.sua in forma exec. sent.diffinitiuæ.ver
si.rursum quæritur.& exceptiones,quæ post rem iudicatam opponi solēt,
scribit glo.& doct.in d.l.1.& ego ipse scripsi in tract.meo de except.†Item 2
propter alternatiuam,*Ou à domicile*,sufficit seruienti,si domi faciat præce-
ptum vxori,vel alij domestico ibi inuento,postquàm ab illis requisierit de
bitoris præsentiam,& eam habere non potuerit,posteà capiet bona:vt hęc
Requisita in hoc textu alternatiua aliquid ad ius cōmune addat:vt not.in l.4.§.prætor.ff.de dam.
infe.per.Bar.& de hac alternatiua scripsi in.§.statuimus.2.in gl.aut de col.
in concor.†Et sic requiritur hîc, ꝙ primò ab apparitore præceptum debi 3
tori fiat,ibi,*Ou y ha cōmandement*,aliâs executio nō valeret:vt superius dictū
extitit art.1.†Secundò ꝙ fiat præceptum de soluendo,ibi,*De payer*: secus si 4
fieret præceptum de comparendo:tunc enim haberet locū arti.1.suprà eo.
Tertiò † ꝙ fiat illud præceptum in vim executionis instrumēti, vel senten 5
tiæ,ibi,*En toutes executions*,alioqui si fieret simpliciter sine caussæ cognitio-
ne,resolueretur in vim simplicis citationis:vt suprà dixi art.6.† Quartò ꝙ 6
debitor nō soluat ad præceptum viatoris,alioqui non posset posteà aliqua
res debitoris capi,& tamen dicitur in hoc tex.*Saysie & main mise*,quæ fiunt
in recusationē solutionis.†Quintò ꝙ præceptū sit ritè & debitè factum,& 7
quando dicatur debitè factū,tex.respon.*A personne,ou à domicile*:& superius
in hoc arti.declaratū extitit.†Sextò ꝙ post præceptū res sit capta,ibi,*Say-* 8
sie,ou main mise.ante præceptū capta nō ritè capta esset: vt superius hoc eo.
art.expressum est.†Septimò ꝙ istius pręcepti,& gestorum facta sit relatio 9
per seruiētem,alioqui nō dicitur expletū:vt in tex.*l'exploit*.†Octauò ꝙ va- 10
lidum sit tā præceptū,quàm executio,& relatio,ibi,*Pour la validité de l'ex-*
ploit:ergo si non valeat præceptum cum relatione, nō seruabitur quod hîc
scribitur.vnde si seruiens referret se inuenisse partem in templo audiētem
missam,vel vesperas,& ei præcepisse ibi,vt solueret,& partem nihil *dixisse*,
vel dixisse vt expectaret,aut alia verba,ob id iuit domū, & cepit bona mo-
bilia,illam executionem nullam pronunciabit iudex: quia executio nō est
ritè facta,sic nec expletum:vt scripsi arti.1.suprà eo.tamen arti.seq.dicitur
de hoc disputari non debere:vide text.seq. Idem artic. LXXV.

Et encores ne sera disputé de la validité ou inualidité dudit cōmandemēt, quand il y aura terme certain de payer,par les obligations, ou par les sentences , iugemens,ou condemnations deuëment signifiez.

Arti.xij.

GLOSSA VNICA.

ET Quia olim de apicibus iuris in his executionibus disputa- 1
batur,de quibus dixi arti.pręce.& declarantur in l.à diuo Pio.
ff.de re iud. vt primò res mobiles , quàm aliæ caperentur , &
liæ solennitates ibidem descriptæ:tamē ex quadam æquitate
decernit hîc,vt iuris reijciantur subtilitates,per cap.dilecti. de iudi.& quòd
non disputetur de illo præcepto facto,quando terminus ad soluēdum erat
debitori præstitutus,& quòd solùm æquitas consideretur hîc.

Arestum. Requiritur tamē,ꝙ primò fiat præceptū de soluēdo:alioqui si priùs ca- 2
perētur bona:malè capta pronūciauit Senatus anno 1527.die 2.Aprilis,ante
Pascha

Paſcha.quod nos arg.à contrario ſenſu huius tex.& articuli præced.dicere poſſumus ibi, *Du dict commandement*:etiam ſolet facere ſeruiens præceptum parti:vt ſoluat decem,ad quæ eſt obligata ad ſoluẽdum in die Paſchatis:& quia tempus lapſum eſt,ideo pręcipit vt ſoluat:alioqui capit pignora:quãuis quidam dicant præceptum non eſſe faciendũ, ſi ſit certus terminus ſol
3 uendi:ſed contrariũ dixit tex.†.Sed ſi illud pręceptum ſit factũ die feriata, vel alia,domi,vel alibi,fruſtra opponet debitor:quia ſufficit contra eũ, qui in termino debet ſoluere,qualecunq; pręceptũ:cùm & terminus & dies interpoſita interpellet pro homine.l.magnam.C.de cont.&com.ſtipu.ſcripſi plenè in l.habere.ff de ver.ſig.& hoc vult dicere hîc tex.dicẽs: *Et ne ſera diſputé de la validité,ou inualidité du dict commandement*. ergo *faut cõmendement*. ſed licèt ſit inutile,nõ de hoc diſputabitur,eò quòd iam fuit oſtẽſa ſentẽtia: vt inferius dicetur,& requiritur quòd obligationes,& ſentẽtiæ debitè ſignificatæ fuerint parti:vt inferius dicetur,per hunc tex.ibi, *Deüement ſignifiées*.

4 Et ſic primò requiritur in hoc art.quòd aliquis ſit debitor:nam ſi detineret rẽ,ad quam eſſet condẽnatus,manu militari, eſſet res ei auferenda.l.qui reſtituere.ff.de rei ven.& non haberet locũ iſte tex.loquens *Des obligatiõs*. *Requiſita in hoc textu.*

5 Secũdò,quòd debeat in certo termino,id eſt in feſto B.Ioannis,Magdalenes,vel alio die,ibi, *Aura terme certain de payer*:alioqui ſi nõ eſſet certus terminus:tũc opus eſſet præcepto valido,ſumẽdo arg.à cõtrario.idẽ tamen dicerẽ,ſi nõ eſſet certum tẽpus ab homine,ſed à iure,vt in obligationibus, in quibus dies non ponitur,præſenti die debetur.l.in obligationibus. ff.de iud.

6 Tertiò,quòd ſit debitor inſtrumenti obligatorij,ſententiæ,areſti,aut alterius cõdemnationis,videlicet præcepti facti,in confeſſum. de quo ſcripſi in l.ſi debitori.ff.de iudic.& ſic *Sentences*,refertur ad iudices *Iugemens*, ad areſta *Condemnations*,ad præcepta in confeſſum:vt nihil ſit in tex.ſuperfluũ.

7 Quartò, quòd illa ſentẽtia, ſeu obligatio ſit debitori oſtẽſa,ibi, *Signifiées*, nam & ſupplicationes,quæ dantur Senatui,& omnia,quæ præiudiciũ parti afferunt,ipſi oſtendi debent:ideo ſolet Senatus dicere fiat, & parti ſignificetur,probatur in l.de vno.ff.de re iudic. *Supplicationes oſtendi parti debẽt & ſignificari, an ſententiæ, & quomodo.*

8 Quintò, quòd debitè fuerit ſententia oſtenſa,ibi, *Deüement*. licèt aliquis verbo diceret me condemnatum,non dicitur debitè ſignificare:ſed is, qui obtinuit ſententiam per ſe,vel per procuratorem coram notariis, vel teſtibus debet dicere debitorem eſſe condemnatum à tali iudice ad decem aureos:& ipſe debet oſtendere debitori dictam ſententiam, requirens vt adimpleat,quæ in ſententia,vel obligatione contenta ſunt,& iſta notitia poteſt fieri ſine apparitore: & tunc pars, ſi velit,appellat, & ab illo tempore decendium ei computatur,per cap.concertationi.de appellation. in ſexto. Sed ſi pars non appellet,elapſo termino iuris,pars debet ſententiam tradere ſeruienti ad exequendum,& illi pręcipiet parti ad ſoluendum,& in eius recuſationem capiet pignora.& de hoc præcepto apparitoris loquitur hic text.de non ſignificatione ſententię,quia oſtenſio ſententiæ facit vt poſteà non curetur an præceptum ſit validum,vel ne, quia debitor ab eo tempore,quo ſciuit ſententiam contra eum latam, debebat prouidere, vt ſolueret, quod ſi non fecit, in culpa fuit, igitur ſufficit præceptum apparitoris *Praxis exequendi poſt notificationem ſententiæ.*

etiam inualidum:& hoc vult dicere tex.si tamen quis condemnatus ad soluendum,appellet,poterit pars aduersa durante appellatione petere,vt garniat,& iudex condemnabit appellantem ad garniendũ,nec aliquid dicitur ob hoc innouare.doct.in c.cum appellationibus.& c.nõ solùm. de appel.in 6.& ita vidi seruari,quod est vtile in praxi cõtra calumniãtes & litigiosos.

Practica viatoris postquam bona mobilia ceperit.

Quæro bonis mobilibus captis pro executione, quid debeat facere seruiens,qui ea cepit?Respõ.terminum debet asignari parti, cuius bona sunt capta,ad videndum illa venundari,& dari plus offerenti:& posteà pretium tradetur creditori cautione data.l.1.§.fi.C. de iure do.impe.l.pe.si vend.pig. agatur.l.1.si in caus.iud.sed deducentur priùs expensæ licitationis gratia factæ,vt ibi nota.

Creditor post oblatione in licitatione an possit renunciare oblationi.

Secũdò nullo reperto emptore prouidere debet iudex quòd creditor iusto pretio emat dicta bona,tãquã alter extraneus:& si quid supererit vltra debitum,restituetur debitori:vel si quicquã de debito supersit,ius saluũ remanet creditori ad illud consequendũ.l.2.& vlt.C.si in cau.iud.† Vel si creditor obtulerit aliquid,&posteà apparuerit onus reale hypotheca fortè poterit ante decretũ renunciare oblationi,& vt dicunt,*auant le denier à Dieu*. Vel poterit amicus creditoris aliquam pecuniam pro illis bonis promittere,cũ onere soluendi censum rei tantùm,non alia onera, quæ si appareant volo, dicet amicus istud pretiũ oblatum esse nullũ, nec in aliquo mihi obesse posse:& ita seruat praxis eorum, qui sibi prouidere volunt.† Vel iudex potest decernere,quòd creditori res insolutũ dentur,quas si simpliciter accipit,pro toto debito accepisse videtur:ideo bonum est,vt pars declaret pro qua quantitate accipit: vt sit ius ei saluũ ꝓ residuo. l.si ex maiore.C.de excep.l.fi.in fi.C.de iur.do.impe.Cyn.in l.ordo.C.de execut.rei iud.Bart.in l. à diuo Pio.§.si pignora.ff.de re iud.Et quando bona dantur in solutũ creditori,debet creditor sibi illa adiudicari facere secundum æstimationem expertorũ,quæ antè fieri debet:& pro illo pretio per probos ęstimato,iudex creditori decernet,tex.in d.l.1.C.si in caus.iudic.& hoc debet iudex decernere,quando nõ inuenitur iustus emptor,vel nullus.l.2.vbi Bal C.*illo titulo*.Sic fuit iudicatum Neapoli,vt in decisio.Neapo.358.In caussa patet. [9] [10] [11]

Datio in solutum quomodo fieri debeat.

Tertiò potest prouideri:nam creditor posidere potest bona capta, & fructus recipere, donec eidem integrè solutũ fuerit, & fructus illos cum debito cõpensabit.l.1.in fi.ff.de pig.l.1.C.de distra.pig.& singulis annis curare debet,vt fructus recollecti æstimentur deductis impensis, vt posteà clarum sit, quæ receperit,quídve dederit. [12]

Præceptũ nõ est necessarium contra extraneum.

Quartò potest etiam debitor in carcerem detrudi: vt suprà declaraui [13] articulo proximo.†Vltimò hoc præceptũ de soluendo non est necessariũ, [14] quando fit arestum contra exterum,siue forensem:quia dum fieret ei pręceptum,fortè occultaret equos,& alia bona sua mobilia.Ne ergo detur locus fraudi,valet arestum etiam non facto præcepto de soluendo.sic fuit dictum contra Do.Marinum de Montchenũ magistrum hospitij Regis anno 1527.die 23.Maij.& fit arestum vsque ad debitoris confesionem, & vt dicunt practici, *Iusques à ce que ledict debteur ayt confeßé, ou nyé sa scedule, & esté à droict*.Adde híc quæ plenè scripsi superius artic.6.

Arestum.

15 Ex prædictis patet, quòd creditori ratione instrumenti sigillati vel sententiæ, quintuplex datur remedium.

Quinque remedia creditori dantur ratione instrumēti sigillati, vel sententiæ.

Primum quòd res debitoris quasi in pignus teneantur. d. l. à Diuo pio. §. si pignora ff. de re iud. gl. sing. in l. 1. C. de prætor. pigno. quam notat Bal. in Margarita, in verbo pignus. q. 4. & Lanfranc. in repetitio. c. Quoniam contra. in verbo interlocutiones. col. 16. de probatio.

16 Secundum quòd si velit creditor, vt ei adiiciantur bona pro quantitate debiti hoc ei concedetur, si alius vltra non offerat. d § si pignora. & § fin. in authent. de fideiussor. Bal. in l. ordo. col. 2. C. de executio. rei iud. vide Purpu. in l. 2. § mutui datio. nu. 117. ff. si cert. pet.

17 Tertium, quia in licitatione creditor poterit rem captam emere, sicut alius extraneus, teste Vicent. Hercula. in d.. §. si pignora. in fi. per tex. in l. 2. C. si in caus. iud. quando constat emptorem non inueniri, alioqui secus: vt cõsuluit Soci. consil. 37. quidam Nicolaus. col. 2. vol. 4. hodie si plus quàm alius dederit recipietur, & præferetur.

18 Quartum quòd si debitor procuret, quòd emptor bonorum captorũ non inueniatur, poterit creditor dominium à principe per literas regias iusto pretio sibi decerni petere: vt docet Bal. in l. ordo. col. 1. C. de exec. rei iudi. & superius dictũ extitit: & sic declaratur rub. C. de iure dominij impet.

Declaratio ad rubr. C. de iure dominij impetrand.

19 Quintum quod iudex in solutum potest dictam rem captam adiudicare creditori teste Bart. in d. § si pignora. & Bald. in l. 2. C. si in caus. iud. Salicet. in l. ordo. & l. final. de executio. rei iudic. Soci. d. consil. 37. in quarto volumine.

20 Et quãdo res datur in solutum, cautela est, quòd protesteris, & in instrumento adiudicationis facias inscribere, quòd per illam dationem in solutũ non intendis recedere ab hypotheca, neque à fideiussorum obligatione: alioqui si res euinceretur, & debitor non esset soluendo, creditor esset in periculo: vt pulchrè docet Bart. & alij in l. si quis aliam. ff. de solutio. Cæpol. Cautel. 147. est magna quæstio.

Cautela pro eo qui rem recipit in solutum.

21 Sextum remedium est, quòd si aliquis debitor post cõdemnationem velit subterfugere, & bona sua abscõdere, seu ad alium rei suæ dominiũ transferre, vel est inobediens curiæ, adeò vt commodè aliter non posit cogi, tũc poni poterunt in domo illius debitoris viatores, donec soluerit, quos vocãt comestores, & custodes: quia breui poterũt comedere omnia domus bona: & quidam etiam cineres furarentur. dicit glo. in l. Iulia. ff. de actio. empti. & in casu criminis asignari hi diabolici apparitores (malos dico) domibus solent, & in executionibus priuilegiatis sigillorum: nempe isti nuncij & seruientes omnia temerare consueuerunt l. defensionis. & l. prohibitum. C. de iure fisci. aliâs regulariter apparitores domibus aliquorum debitorum non debent deputari. Sed supradictos casus ex quibusdam curiæ libris descripsi, quos notes.

Seruientes quãdo indomibus poni possunt.

22 Vltimum est, quòd creditor potest post factum præceptũ debitori suo sistere & arestare id, quod debetur suo debitori vsque ad quantitatem debiti concurrentẽ, & petere vt debitũ cõsignetur in manu curiæ, & hoc faciel iudex concedet: vt superius scripsi: & est in consuetud. Bitur. not. rub. de

executio.articu.33. reliqua suprà dicta sunt.

Hos duodecim legum regiarum articulos, quàm breuissimè,& vtilissimè potui, tibi elucidaui, alios executionum caussam, vel prouisionem tangentes prosequor in tractatu de sentent. executo.& in tractatu de sentent. prȩiudicialibus, seu prouisionalibus,& in aliis tractatibus. Superiora autem, beneuole lector, scripta nostra si æquo animo (vt alia mea soles) susceperis, alia primo quoque tempore offerre tibi mea exoptat vrgens affectio: in quibus, si tuas benignas præter animi spem offenderim aures, quæso, boni consule. Deo Opti. Maxi. eiúsque matri virgini gratias agens, hîc finem impono.

Amen.

Spes mea Christus.

TRACTATVS

DE CHIROGRAPHORVM ET CEDVLARVM RECOGNITIONE, EARVMQVE PROBATIONE AC EXECVTIONE,

NON MINVS NECESSARIVS QVAM VTILIS.

AVTHORE
DO. PETRO REBVFFO
de Montepessulano Iurium doctore, ac comite editus incipit.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

P

AMPLISSIMO VIRO D. MARTINO RVZEO SANCTI STEPHANI DE FONTINIACO ABBATI, AC IN SENATV PARISIENSI SENATORI EXCELLENTISSIMO, PETRVS REBVFFVS S.

CVM Primùm in hanc Parisiorum omnium celeberrimam peruenissem ciuitatem, egregie Senator, nihil mihi gratius, exoptatiúsque fuit, quàm tua fratrisq; tui Arnulphi Ruzei doctißimi, ac eminentißimi notitiam, familiaritatem, ac amicitiam acquirere, & perfrui. Nam cùm multa anteà de vobis, & præclara, & eximia apud omnes, vestramq; virtutem ac eruditionem ab omnibus tantoperè laudari intellexissem, vt in caussis tractãdis, iisq; non vulgaribus, sed grauißimis vnus esses, qui deligi tum à Rege, tum à Senatu amplißimo soleres, vt cum summo iudicio, æquitate, iustoq; ordine negotia dirimeres, componeres, pacaresq; forenses controuersias, quæ meincenderunt: vt tuam omnino expeterem familiaritatem: eáque res paulò pòst ex animi sententia succeßit, vt es ad omnem humanitatem propensus, atque à te iucundißimè familiariterq; sæpe exceptus sum: & quæ de te tanta prædicarentur, re ipsa comperi, non solùm vera, sed multò maiora atque præstantiora visa sunt: etenim facilimi, egregij, laudatißimiq; mores, consuetudóque domestica ita mihi grata fuit, vt non minus hæc omnia probanda videantur, quàm illa ipsa, quæ de te feruntur: ita tibi est domi forisq; vnus & similis, vtriusque iuris ac experientiæ cognitione clarus: quæ res, (virtus enim ad se nos allicit) effecit, vt non solùm prosequerer & amore, & honore, sed & ea, quæ publicè nota essent, vehemẽter cuperem confirmare, scriptisq; posterisq; tradere: simul vt intelligatur virtutem laudibus quoq; posterorum ali magis, atque augeri. Quare cùm quosdam commentarios, qui ad constitutionum Regiarum aliquam pertinerent partẽ, quæ dicitur De chirographorũ recognitione, edidissem, nolui instituto deesse, quinetiam sine tuo nomine exire in publicũ nõ sum passus: & tametsi hæc vt cætera nostra scripta, tanta nobis non videantur, quæ tuũ magnoperè nomen augere, & illustrare poßint: malui tamen ea, quæ non omnino posse, mmagis videri nisus, & contendisse, quàm simul & non potuisse, & neglexisse in commẽdando præcipuè virtutis nomine. Cuius rei conatus non nisi probatus esse debet, tibiq; iucundus, qui si tuarum virtutum præco & laudator minimè par ipsis videatur, oculati tamen testimonij loco erit. Et postremò si non id amici saltem & beneuoli ac grati animi argumentum, atque munus, quod pari & æquo iure accipias (quæso) & ea beneuolentia, qua authorem sæpenumero excepisti. Vale.

TRACTATVS DE CHIROGRAPHORVM, ET SCHEDVLARVM RECOGNITIONE INCIPIT.

AD HVIVS Tractatus,& materiæ elucidationem, in primis præfari oportet de ſcriptura,quotuplex ſit.Secũdò,an ſcriptura priuata probet,& quando.Tertiò,quando executionem habeat.Quartò,de hypotheca. Quintò,an exceptio nõ numeratæ pecuniæ oppoſita,executionem prohibeat. Vltimò,quantum attinet ad materiæ huius praxim,elucidabimus legum Regiarum articulos huic materiæ congruentes. *Totius tractatus ſumma.*

1 Primò igitur dicemus ſcripturam eſſe duplicẽ:quædam eſt publica,altera priuata.probatur in l.ſcripturas.C.qui pot.in pig.hab.Publica eſt ſolennis & ritè ordinata ſcriptura,per authenticę perſonę manũ publicè cauſſa memoriæ facta.c.quoniã contra.de probat.ita ſcribit Specula.in titu.de inſtru.editio.§.1.& de hac publica ſcriptura loquitur tex.in c.1.& 2. de fide inſtru.& abũdè ſcripſi in præfa.ad tracta.de literis obligat.ſuprà.& hæc ſcriptura vocatur inſtrumentũ publicum:de quo plenè idem Specu.in eo.titu.§.nunc dicendum.vbi ſex modis dici publicum inſtrumentum ſcribit. ac Barba.& alij in rub.de fide inſtru.poſt gl.in l.generali.C.de tabul.lib.10. *Scriptura duplex, publica,& priuata.*

2 Scriptura autẽ priuata eſt omnis ſcriptura , quæ non eſt publica,ſed à priuatis perſonis,id eſt nõ publicis cõfecta : & de hac loquemur in iſto tracta.vnde dicit Card.in d.c.2.de fid.inſtru.omnẽ ſcripturam dici priuatam præter ſcripturam notariorum,& actorum iudicialium,& hoc modo priuata capitur magis largè,vt comprehendat omnem non publicam,etiam authenticã,teſte Innoc in c.1.de fide inſtru.ſed hîc accipimus ſcripturam priuatam,non publicam,nec authenticam,ſed aliam quamcunque priuata manu factam.

3 Ex quo infertur,quòd ſcriptura iudicis, etiã ſi habeat teſtes inſcriptos, cenſetur priuata: quia ſcribere non eſt iudicum officium,ſed tabellionum, teſte Imola in c.1.col.penul.de fide inſtru.per c.quoniam.de probat.Bal.in c.cùm à nobis.in fin.de teſtib.dicens,ſiue ſcriptura fiat in iudicio,ſiue extra à iudice,poterit per teſtes reprobari:quia non eſt publica. *Iudicis ſcriptura priuata eſt.*

4 Secundò,literę manu propria Regis etiam Francorũ ſcriptæ,licèt is ſit publica perſona,etiam in his quę ad ſuum pertinent officium:quia ad eius officium non ſpectat ſcribere,priuatæ dicentur,& propterea non faciunt fidem,niſi ſigillo , vel alijs adminiculis iuuentur: vt conſuluit Bal.nominatim conſilio 664. Quædam ſcriptura.col.1.in 1.vol.per l.fi.C.de conuenien. fiſci debitorib.lib.10.& ideo fiſcus facit ſcripturas per tabelliones,vel alios officiales ad hoc deputatos.l.1.C.de apoch.pub.eo.lib. *Regis ſcriptura an probet.*

5 Fallit,ſi conſuetudo contrarium dictaret,vt in Scotia:tunc illi ſcripturæ Regis,licèt non ſit publica,cõſuetudine dictante ſtabitur, per c.cum dilectus.in fi.de fid.inſtru.& ſic literę ſignatæ,*Du cachet du Roy*.in arduis non

faciunt fidem: sed requiruntur literæ authenticę: & quando consuetudo vel statutum disponit, quòd credatur libris mercatorũ, etiam in fauorem scribentium, debet intelligi de pertinentibus ad artem principaliter: & sic in his quæ tangunt negotiationẽ, nõ in alijs: vt scribit Ioan. Andre. in addit. ad Specul. in titu. de instru. editio. § nunc dicendũ. & Roma. consilio 205. In puncto. col. 1. refert Ias. consil. 103. in hoc passu. col. vlt. volu. 1.

Scriptura sacerdotis parrochialis priuata est, & notarij.

Tertiò infertur, quòd literæ factę à sacerdote parrochiali etiam curato, 6 non sunt publicæ, per cap. cùm esses. de testa. nam oportet, vt publicentur. l. publicati. C. de testa. ergo non sunt publicæ, igitur erunt priuatæ. †Nec est 7 incõueniens priuatam scripturam à publica persona emanare: quia in hoc id est quò ad scribẽdum non est publica, sed priuata, per text. in l. 3. de offi. præsid. ff. vbi magistratus est publica persona in suo territorio, extra verò territoriũ est priuata: & sic extra officiũ, cui aliquis est præpositus, dicitur priuatus: quod est notandũ: ideo rector vniuersitatis dum instruit pueros in suo collegio, vel alibi, & eos verberat, hoc non facit tanquam rector, sed tanquam priuata persona.

Priuata scriptura à publica persona emanare potest.

Quartò inferunt, quòd scriptura, quam facit notarius tanquam priua- 8 tus, quæ non habet publicam formã positam in glo. l. generali. C. de tabul. lib. 10. sed solùm habet à notario subscriptionẽ: dicitur priuata: quia notarius de ea non est rogatus: nec solennitas publici instrumenti adhibetur, quod oportet, in § nos in authen. de tabel. col. 4. nam notarius pro se scribens, non potuit rogare seipsum. differentia enim est inter rogatum, & rogantem, arg. c. vlt. de institut. nec potuit in sua caussa esse iudex, & publicam adhibere formam. l. vna. C. ne quis in sua caus. iudi. quod tenuit Innoc. in c. 1. de fide instrumen. text. glo. & ibi Bald. & Angel. in d. l. scripturas: & in rub. C. de fide instru. col. 3. ver. sed dubitatur nũquid notarius. Felin. in d. c. 2. col. Roma. consi. 204. Pro discutienda. in prin. Alex. consi. 168. Viso puncto. in 1. vol. sequitur Hippol. in rub. de proba. fol. 33. col. 3. in paruo vol. ideo si duo notarij tanquã amici, & nõ tanquã notarij aliquid pro eorum negotijs familiaribus scripserint, dicetur scriptura priuata, teste Bal in c. à nobis. in fi. de testib. sic consuluit D. Pet. Pau. Pari. consi. 80. difficultas. col. j. in 4. vol.

Si tamen formam publicam seruauerint etiam in suis actibus, dicitur 9 publica, secundum Baldum consilio 43. Quædam scriptura. in 1. volu. & consilio 467. Quædam scriptura. in quinto volu. non solent tamen in forma publica scribere sua instrumenta, sed si recipiant mutuum, vel aliam rem, confitentur recepisse, & scripturam conficiunt, quæ tunc priuata est, & vocatur chirographum, vel schedula.

In dubio præsumitur, quòd tanquam notarius cõscripserit, quando in- 10 ter alios conficit scripturam: quia præsumitur illud, quod cõmuniter fieri cõsueuit. l. excepto. C. loca. l. domini. de agricol. & censit lib. 11. hęc expresse tenet Lanfranc. in repeti. c. quoniam contra. col. 86. versi. secundò requiritur. in ver. interlocutiones. de probatio.

Episcopi scriptura priuata dicitur.

Quintò scriptura facta ab episcopo dicitur priuata, quia nullo iure caue- 11 tur, quod vim habeat publicæ scripturæ: tex. in cap. cùm à nobis. vbi Bal. expresse in fi. de test. plus dicit, q; omnis scriptura regulariter est scriptura priuata:

priuata:vt notatur in l.quędam.§.nummularios.ff.de eden.& ibi gl.ideo si episcopus propria manu scripserit cautionē vsurarij,vel eius testamentū, vel collationē beneficij:illi scripturæ non credetur in præiudiciū alterius, quia est scriptura priuata: vt asserit ibidem Bal.& instrumenta domestica sine alijs adminiculis non probant, l. instrumenta. C. de probat. & ideo collationes episcoporum,vel aliorum collatorum,non recipiuntur sine testibus,nec cum illorum domesticis censuit Senatus Paris.anno 1527.die 7. Iunij,vt scripsi in rub.de collat.in Concord. *Arestum.*

12 Sextò omnes scripturæ mercatorum,mensulariorum,ac aliarū personarum,quibus scribendi officium non est cōmissum,priuatæ sunt:vt asserit Bar.& alij in l.admonēdi.ff.de iureiur.gl.Bal.& Sal.in l.in bonę fidei.C. de reb.cre.allegat.text.in l.emptor.in fi.ff.de pac.& ideo scriptura publicanorum priuata est, & illi non plenè creditur, teste Iaso.consi.103. in hoc passu.vol.4.nam quantæ audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones,nemo est qui nesciat.l.quantæ.ff.de public.& vectig. *Mēsulariorū & mercatorū scriptura an sunt priuatæ.*

13 Secundò præmittendum est, quòd hæc scriptura priuata triplex est,scilicet chirographum,seu scehdula,epistola,& liber rationū.prima vocatur chirographum,siue schedula,chirographum dicitur manualis scriptura, ἀπὸ τῆς χειρὸς, quod manū significat,& γράφω, scribo,quod sit scriptura,quam aliquis sua manu scripsit.l.seruū filij §.eumqui.ff.de leg.1.& Iurisconsulti sic cōmuniter vocant,vt in l.emptor.in fi de pac.ff.& alijs in infinitis locis. *Scriptura priuata triplex.*

14 Inde chirographarius,qui scripsit se debitorē sua scriptura, & chirographarius creditor,cui ex chirographo debetur.l.bonis.ff. de priuileg.credit. Nebrissen.in dictione ad leges,vbi scribit differentiā inter chirographum & syngraphū, vbi in chirographo tantùm quæ gesta sunt,scribi solent,in syngrapho etiam contra fidem veritatis pactio scribitur.hoc non probat iuribus,nec ego vidi hanc differentiam à iure seruatā,vel probatam,eam tamen probat Ascon.Pedia.grauis & classicus author. *Chirographarius quis.*

15 Item hoc chirographū à iuris interpretibus schedula vocatur:&in hoc aduertere debemus,quod sceda:vel,vt alij volunt,cum aspiratione scheda,est folium chartæ,siue papyri,nondum compactum & ligatum:vt Plinius ait lib.13.cap.12.sed ratio deprehendit vitium vnius schedæ reuulsione plures infestante paginas:alij schedā putant tabellam siue pagellam phyliraceā, hoc est tiliaceā,qua pro chartis priscos vti solitos Historiographi & Poëtę tradiderūt.hodie Gręcum vulgus vocat schedas tabulas eas,quibus supputatores numeris scribēdis vtuntur,vt mox litu spongię leniter aboleri possunt,Gallicè *Des tablettes*,& ad huius similitudinem notarij vocant scripturam schedam,cui addere & diminuere est liberū,donec cōcludatur: vnde partibus dari solet,vt hoc fiat & posteà cōcluditur,& recitatur glo.in l.fideicommissa.§.1.ff.de leg.3.Paul.in l.contractus.C.de fide instru.schedulas verò Quintilianus,& alij quamplures prolibris monumentísq; literarū capiunt,teste Catel.Cot.in 2.par.memor.in ver.librorū,& sic schedulas generaliter accipiemus hîc,tā pro chirographis,quā pro aliis scripturis priuatis & cōmunis vsus scribendi detraxit s.& h.& scribit cedulam,illū insequar scribendi cōmunē vsum:quia in populari ratione nostra versatur materia, *Scheda & cedula quid sit.*

populariter loqui necesse erit: vt dicit Cicero, & terminis practicātiū vtar, quia materia exigit, communis tamē loquendi vsus distinguit cedulam à libro rationū, & alijs scripturis priuatis, & vocat *Cedule*, sicut de iure etiam acceptilationem, *Quittance*, & sic diuersa habent nomina.

Apocha quid sit, aliter quàm debitores.

16 Præterea cedula vocatur à iuris interpretibus apocha, quę datur à parte parti, vt si scripsero me recepisse decē à Titio caussa depositi, & posteà dē illam scripturā Titio, hæc apocha vocatur, & dicitur de recepto. l. si acceptolatum. §. 1. ff. de accep. ibi, inter acceptilationē & apocham hoc interest, q̃ acceptilatione omnimodo liberatio cōtingit, licèt pecunia soluta nō sit: apocha nō aliâs, quā si pecunia soluta sit, gl. in l. vlt. §. Titius. ff. de cōd. indeb. & gl. 1. in l. plures apochis. C. de fid. instr. §. si quis vult. in auth. de instr. cau. & fide. colla. 6. & de ista hîc loquimur. & hanc ex communi vsu vocamus cedulam, secundū Panor. in c. 2. col. 2. de fide instru. & ibi Car. & Itali vulgò apodissam vocant, teste Sali. in l. plures apochis. in prin. C. de fide instru.

Chirographum, cedula, apocha, & apodissa, an differant.

17 Et sic chirographū, cedula, apocha, & apodissa sunt synonyma, secundum eos. ego verò puto chirohraphū generaliter accipi pro manuali & priuata scriptura, maximè pro ea scriptura, quā quis facit de pecunia mutua in qua cōfitetur se habuisse, & promittit reddere: idē in cedula. sed apocha est, in qua creditor confitetur se recepisse pecuniam sibi debitā, quam si non receperit, non contingit liberatio: secus in acceptilatione, in qua creditor confitetur se recepisse pecuniam sibi debitā, quā si non receperit, tamen pro accepta habet: & sic liberatur debitor. d. l. si acceptolatum. & pro hac sentētia est tex. in l. quicunq;. C. de apoc. pub. lib. 10. ob id si recipiā pro quadrante pēsiones meæ domus decē, & hoc scribā: illa scriptura apocha vocatur, quamuis contrariū dicāt Docto. in d. l. plures apochis. C. de fide instru. Antipocha verò seu antapocha dicitur chirographū, quod debitor creditori conficit: vt docet Cæli. in lib. 7. c. 21. †

De epistola

18 Alia est scriptura, quæ appellatur epistola, quæ ab absente absenti mittitur, de qua in l. Publia. §. fi. ff. depos. & l. Quintus. illo ti. doc. in l. admonēdi. de iureiur. & ferè quę dicūtur in cedula, locū habere possunt in epistola: vt ibi per doc. & differentiā inter epistolam & librum rationum scribit Mathesil. not. 79. no. doctrinam.

Liber rationum an probet.

19 Alia est scriptura priuata, quæ vocatur liber rationum: de qua in l. rationes & instrumenta. C. de probatio. l. si quis ex argentarijs. §. rationem. ff. de eden. tradit Bar. & alij in d. l. admonendi. & in l. nuda ratio. de donat. ff. †

Septem modis supplentur scripturæ priuatæ.

20 Et hæ scripturæ priuatæ supplentur septē modis, vt probent. tria prima supplementa sunt in confectione, videlicet maior solēnitas, maior authoritas, & contrahentiū subscriptio: alia tria supplemēta sunt post cōfectionem, videlicet iudicialis examinatio, loci deputatio, & temporis obseruatio, septimū loci consuetudo. hæc prosequere vt per Bal. in rub. C. de fid. instr. col. antepe. vsq; ad fi. & liber rationis pro scribente non probat, sed pro tertio, vel contra tertiū facit semiplenā probationē inspecta qualitate scribētis, & alijs cōsideratis, quæ scribūt doct. in l. quædā. §. nummularios. ff. de edē. & in d. l. admonendi. & Io. de Anan. consi. 53. Visis & consideratis. Aufrer. in decisio. Tholosa. q. 49. & Boer. in decisio Burdeg. q. 105. An possessio.

Scriptura priuata tribus fit modis.

21 Tertiò notandū est q̃ hæc scriptura priuata fit tribus modis: interdum

quis

quis sibi ipsi scripturam facit, dicendo alium esse suũ debitorẽ: & illi nulla adhibetur fides: ideo dicit Imperator exẽplo perniciosum esse, vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisq; sibi annotatione propria debitores constituit: vnde neq; fiscum, neq; alium quẽlibet ex suis subnotationibus debiti præbere posse oportet. l. exemplo. C. de proba. l. fi. de conue. fis. debi. lib. 10.

22 Secundò, quis alij facit scripturam priuatam, de eo fortè quod recepit: & hæc contra scribentem probat. l. Publia. in fi. ff. deposi. & inferius abundantiùs tractabitur.

23 Tertiò interdum quis sibi & alij facit scripturam: vt est liber rationum, de quo superius scripsi, & inferius etiam dicetur.

24 Itẽ quia de cognitione scripturæ hîc tractabitur, cognoscere chirographũ est relegere, & recognoscere. l. cognoscere. ff. de fide instru. vbi abundè scripsi, *Recognoistre.* hîc dicimus, & Iuriscon. interdum vocat approbare literas, in l. si procuratorem. ibi, hoc enim casu literis eius approbatis. ff. de procuratoribus. *Cognoscere scripturam quid sit.*

Aduertendum est duo potissimè in hoc tractatu esse expedienda. Primum, an scriptura priuata probet, & quæ, & præsertim hoc in patria iuris scripti proderit. Secundum, an & quæ scriptura executionẽ habeat, & hoc erit magno emolumento quò ad ordinationẽ Regiam, quam infrà descri-

25 bam. Primum per cõclusiones breui elucidabitur, quarũ prima est. † Chirographum, cedula siue apocha in iudicio recognita plenè probat. l. Publia. ff. depos. l. cùm antiquitas. C. de testa. siue sit epistola, liber rationum, vel alia scriptura. l. cùm de indebito. § fi. ff. de proba. Alex. consi. 191. Visa scriptura. col. 1. in 2. volu. Barba. consi. 53. A Ioue. in 3. volu. quia indignũ est, quod quis sua voce dilucidè protestatus est: vt hoc infirmare valeat. c. per tuas. in fi. de probatio. l. generaliter. C. de non numer. pecu. *Scriptura recognita probat.*

26 Intellige quando expressè eam cõfiteretur: secus si tacitè, scilicet tacendo. Bal. in c. 1. col. pe. de fi. instru. refert Feli. in c. 2. col. 3. illo tit. hodie in cõtumaciam partis iudex condemnat partem absentẽ ac si præsens esset, saltem ad garniendũ in vim illius tacitæ cõfessionis, non tamẽ prodesset contra tertium, sed tantùm cõtra confitentẽ. Bal. in l. scripturas. C. qui pot. in pig. hab. Alex. in l. 2. § fi. ff. si cer. pe. & consi. 25. Viso instrumento. col. 2. in 2. vol. quod est repetitum lib. 3. consi. 90. Cor. consi. 128. Visis scripturis. in 1. vol. vide alias limitationes per Bal. in l. Deo nobis. in 5. not. C. de episco. & cler.

27 Secunda cõclusio, Per recognitionem chirographi probatur etiam debitum: adeò quòd confitens chirographũ esse scriptum à se, etiam de debito plenam facit fidem, auth. qui propriam. vbi glo. & doct. C. de non numera. pecu. l. scripturas. qui pot. in pig. hab. *Debitum confiteri videtur recognoscens chirographum.*

28 Tertia conclusio, Scriptura probata à testibus dicẽtibus eam esse Titij scripturam, facta comparatione cum alijs Titij scripturis: si cõueniat comparatio cum approbatione testium, plenè probat. l. comparationes. vbi doctores. C. de probatio. textus in § si quis igitur. ibi, ex vtroque fidem percipias. de instrmuen. cautel. & fide. col. 6. Bartol. in authen. & si contractus. de fide instrumen. Alexand. consi. 181. numero 4. & sequen. in 4. volumine. & pro ista comparatione facienda poterit compelli debitor negans suam *Testium probatio cum comparatione probat.*

esse scripturā, ad scribendū aliā. §. si quis igitur. in auth. de instr. cau. & fide. col. 6. & ibi Ang. quem sequitur Hip. de Mars. in l. de minore. §. tormenta. col. pe. ff. de quęst. & Soci. in l. qui agnitis. in 2. not. per illū tex. ff. de excep.

Chirographum à testibus recognitum plenè probat.

Quarta conclusio, Chirographum subscriptione duorū vel trium testium munitum, & ab ipsis testibus posteà recognitum plenam facit fidē. l. nuda. vbi Bar. ff. de dona. & in d. auth. & si cōtractus. C. de fide instr. Alex. consi. 123. Discussis. col. ij. in j. volu. & consi. 76. Ponderatis. in 3. volu. ac consi. 118. Viso processu. in 4. volu. vbi asignat rationem hanc: videlicet, quia testes in hoc casu non possunt decipi, cùm recognoscant sua signa, & possunt rationē exprimere, quia viderūt eam à partibus scribi, vel subscribi, & sic probabunt: quia in his subscriptionibus facilè nō erratur: vt etiam consuluit Areti. consil. 64. Diligentes. col. 2. ac seq. per d. l. scripturas. & Soci. consi. 284. In causa. col. 6. volu. 2. 29

Scriptura testibus munita si non fuerit recognita, an probet.

Quinta cōclusio, Schedula manu debitoris scripta, vel subscripta, & ab eo negata, si fuerit triū subscriptione testiū munita, licèt testes non fateantur, nec diffiteantur scripturā, vtpote quia absunt, vel mortui sunt, si facta cōparatio vndiq; bene respōdeat tam ad scripturam, quā ad testiū subscriptionē, semiplenè probabit: vt asserit Bart. in d. auth. & si cōtractus. circa fi. abijcitur enim cōparatio respondēs & conueniēs, quādo literarū similitudo est ferè per omnia, aut in maiori parte. nā si in totū esset similitudo, quod est difficile, plenè probaret, per §. si quis. ibi tamen non per omnia similis, in auth. de instru. cau. & fi. col. 6. Are. d. cōsi. 64. si verò pro maiori parte est similitudo, semiplenè probat. Curt. & Moderni in. l. admonēdi facit quod dicit Bal. in l. curatoris. col. 2. ver. tertia cōclusio. C. de neg. gest. 30

Scriptura negata probata per cōparationē an probet.

Sexta conclusio est, Scriptura priuata manu debitoris scripta, & à testibus tribus subscripta, qui cū parte eam scriptam à debitore negent: tunc facta cōparatione facit talē qualē præsumptionē: quæ minus est, quā semiplena probatio: si verò comparatio sit facta tam literarū debitoris, quàm testiū, & bene correspondeant, vndiq; facerent semiplenam probationē. Sali. in l. in bonæ fidei contractibus. C. de reb. cred. ratio est: quia sicut comparatio contra debitorem probat, ita contra testes, cùm non sit diuersa ratio, teste Purpura. in d. l. admonendi. nu. 175. cum seq. de iureiuran. ff. 31

Septima cōclusio, Schedula debitoris manu scripta, & in iudicio ab ipso negata, si duorum tantùm testium subscriptione munita fuerit, qui subscriptiones eorum recognoscant, & debitoris scripturam esse dicant, probat semiplenè: vt docet Bart. in d. auth. & si contractus. quia tres & non pauciores testes requiruntur, in d. l. scripturas. cum auth. ibi posita. qui si non interueniunt, non probant, nisi semiplenè. † Octaua conclusio, Testes de scriptura deponētes, illam dicentes esse scripturam Caij, semiplenè probant: vt superius dictum extitit. si autē deponant de veritate contentorū in chirographo, videlicet ꝙ viderunt mutuare, plenè probāt quando sunt testes ad actum sufficiētes. Bar. in d. authen. & si contractus. Corne. consil. 58. in hac consultatione. col. 1. cum sequen. in 3. volumine. quia dum deponunt de tenore contractus, videlicet se vidisse, non decipiuntur: sed quando dicunt esse scripturam talis, tunc possunt decipi: quia potest esse alterius simil 32

Duo testes de actu deponentes plenè probant, secus si de scriptura.

millesima tamē huic scripturæ,& ideo nō plenè probant.§.ideo.in authen. de instru. caute. & fide. Soc. in consil. 274. In caussa.in 2.volu.& Felin.in cap.2.col.2.de fide instru.

34 Imò posset esse tanta fides testium,vel comparationes literarum,quę faceret plenā fidem,teste Bar.& alijs in dicta l.admonēdi.ff.de iureiurand. vt quādo essent honesti viri,& prouidi.cap.nisi.de præbend.& literis præditi,qui in hac scriptura decipi facilè non possent. Purpurat.in dicta l.admonendi.numero 177.cum seq. *Comparatio an faciat plenam fidem.*

35 Nona cōclusio:Scriptura priuata,quæ nec testibus,nec à parte nec literarum comparatione comprobatur,non facit quidem semiplenam probationem,sed aliqualem præsumptionē.Bar.in d.l.admonendi.de iureiuran. Adde quòd etiā si essent mille scripturæ, adhuc non probant,si non recognoscantur, nec plenè, nec semiplenè. Soci. consi.33. Prosequendo. col.2. & consi.41 Antequàm col.4.in 1.vol.operantur tamen effectum deferēdi iuramentum purgatorium,per c.fi.de iureiur.quod probat Sosi.consi.104. Post reditum.in 1.casu.lib.1.vbi tradit,an debeat ex ea puniri falsi.facit text. in l.instrumenta .C. de proba.ibi,si non alijs quoq; adminiculis adiuuētur. Bar.in l.nuda ratio.ff.de dona. Feli.in c.2.col.1.de fide instr.per illū tex.ibi, alicuius firmitatis existit.si tamen repetitur apocha ex antiquo facta, licèt nullo adminiculo sit suffulta,probat semiplenè,teste Specul.in tit.de instru. edit.§.nunc dicendum.vers.quid si producens.sequitur Ias.in repe.d.l.admonendi.col.85.ff.de iureiuran.refert Hippol.in sing 436.latè satis. *Scripturæ non recognitæ non probant,sed operantur effectum.*

36 Decima conclusio.Schedula manu tertij facta,à partibus non subscripta,sed trium testiū subscriptione munita, asserentiū se de partium voluntate subscripsisse,si fuerit à dictis testibus recognita, plenam facit fidē.glo. in c.2.de fide instru.& ibi Io.de Imol.&Ias.consi.129.In casu.vol.1.Si verò testes illam non recognoscant, vtpote quia absunt,vel mortui sunt,si comparatio subscriptionis testiū fiat,semiplenè probat:vt docet Io.Baptista in d. l.admonendi.col.25.de iureiur.Si autem cōparatio nō interuenerit,Roma. in d.l.admonendi.dicit nullā fidem facere:tamen iudex examinabit qualitatē personæ,quæ scripsit , quæ si fuerit honesta, & alia verisimilia interuenerint,faciet semiplenam fidē:vt suprà dictum est,& scribit Dec.consi. 510.in casu.col.1. vbi dicit non esse credendum asserenti se de mandato alicuius scripsisse,allegat Bal.in rub.de fide instrumen.col.antepenult. *Scriptura à tertio facta quando probet.*

37 Vndecima.Chirographum manu tertij factum,nullam habens subscriptionem partium vel testium,nullam facit fidem,per text.in cap.2.ibi,nullius firmitatis.de fide instru.alioqui esset in potestate tertij obligare alium: quod reprobant iura eo inscio,& inuito,cùm cōsensus debeat interuenire in obligatione.Angel.in §.1.Institut.de oblig.si tamē appareat mandatum fuisse alicui,vt scriberet, illa scriptura obligat,ac si fuisset facta per mādantem:not.in l.diuus.§.Senatus.ff.de falsi.non tamen creditur illi tertio,quòd scripserit de mandato talis.Imol consil.91.In caussa.col.1.quod est bene notandum,teste Hippol.sing.471.Sæpe.

38 Duodecima conclusio.Schedula manu tertij facta,& triū testium subscriptione munita , si à duobus ex tribus fuerit absente vel mortuo tertio

recognita, semiplenè probat, argu. l.3.§ tu magis scire potes.ff.de testibus. Ioan. Baptista in d.l.admonēdi.& Alex.consil.118.Viso processu.col.2.in 4. volu Aret.consil.64.Diligenter.col.4.

Priuata scriptura sine die nō probat.

Decimatertia conclusio, Scriptura priuata non continens diem, nec tempus, vbi tempus est de substantia probationis, non probat: vt no.in l.cùm tabernam.§ idem quæsijt.ff.de.pign.& quādo requirat diem, dicemus infra alia multa vide in d.l.admonendi.& d.c.2.hæc breui scripsi: vt lectores ad fastidiū multitudine verborū non inducam, plura si vellē scripturus. 39

Conuentio vt scripturæ priuatæ stetur, valet.

Nota valere conuentionem factam inter partes, vt stetur, & fides adhibeatur scripturæ priuatæ: de quo scribit Bal.in l.de quibus.vers.itē per pactum.col.2.ff.de legib. Alex.in l.1.§.fi.ff.de ver. oblig. sicut dixi de pēsione, vt possit ex conuentione partium exigi, bullis etiam non expeditis, sed ex simplici signatura, in tracta.de pacific. posses.nu.137.in 21. cōclusio.& hoc maximè quando agitur de scriptura iam facta: quia tunc nō datur occasio delinquendi. Alex consi.114. Viso & diligenter.lib.4.& Dec.in c.2.col.3.de fide instru.etiam vt habeat executionem: vt inferius dicetur nu.104. 40

Fallit, quando non esset solēniter confecta, quia non esset subscripta, & à partibus, testibus, vel alio eorum nomine: vt firmat Roma.cōsilio 205.in puncto.per l.4.§ condemnatum.ff.de re iud. 41

Superest secundum attingere, videlicet an scriptura priuata habeat executionem, & de iure communi certum est non habere, cùm publica executionem non habeat: vt probat l.minor 25.annis per fideicommissum.ff.de minor.vt abundè scripsi in præfatio.ad tractatum de liter.oblig. 42

Praxis scripturæ priuatæ.

Itaque de iure oportet, quòd creditor, qui chirographum habet, cōueniat debitorem suum: & petat ab eo debitum: qui si illud neget, producet actor scripturam priuatam debitoris, quam si cōfiteatur, probat, & debet per iudicem cōdemnari: si autem neget, suprà dixi quam fidem faciat: hæc practica elicitur ex dictis Barto.& Imolę in l.nuda.ff.de donatio.&in auth. & si contractus.C.de fide instru.authen.contra qui propriam. de non nu. pecu. Bald.expresè consilio 265.Factum tale est. in 3.vol.& hac praxi vtebatur olim patria, quę iure scripto regitur: sed alio iure hodie vtimur, nempe scriptura priuata à parte recognita, habet executionem paratam per ordinationem, quam statim subijciam inferius. 43

Practica ergo no.& plana ex his Franciæ legibus est, vt tu, qui habes schedulam alicuius, citare facias eum visurum recognoscere, siue (vt dicunt) confiteri, vel negare suum chirographum: & si confiteatur se scripsisse, vel alium suo mandato, tenebitur munire manum, & garnire summam contentam in schedula: si verò reus illam neget, datur dilatio actori ad probandum, nec condemnatur reus ad garniendum, vel soluendum, donec probatum fuerit eum scripsisse: vt habetur in stylo parlamenti rubri.de actio.personal.§.item si sub literis. 44

Recognitiones à cōsuetudine inuentæ.

Et de hac recognitione loquitur textus in c. relatum.in princip. de iure patronat.& tex.in c.1.in fi.de foro competen. libro.6.vbi dicit glo.esse de consuetudine Franciæ inuentas has recognitiones, quod etiam probat Roman.consil.373.in casu proposito.col.1.& Dec.in c.1.in4.not.in prima lectura 45

ctura.de iudic.sed hodie videte legẽ Regiam inferius descriptã, quæ huic conuenit consuetudini: vt videlibet quilibet possit citari *A recognoistre ou nier sa cedule:* quæ recognita executionem habet: vt dictum extitit: sed quod sit de iure probat.l.cognoscere.vbi scripsi.ff.de verb.signific.

46 Ratio istius consuetudinis & legis Regiæ est: quia confessus pro iudicato habetur.l.vna.C.de confessis.& iudicatum habet executionem.l.à diuo Pio.§.primo.& seq.ff.de re iudic.sic & ista confessio.item in cõfessum nullæ sunt partes iudicis.l.proinde.in secundo.§.fin.ff.ad legem Aquil. & dicit bald.in l.cùm te. C.de transactio.quòd idem operatur confessio, quod publicum instrumentum factum in contractibus: & ideo nulla probatio requiritur.l.1.& per totum.ff.de confes. *Rationes quare scriptura recognita habeat executionem.*

Item caussa vitandi circuitum, qui est vitandus.l.dominus.ff. de cõdict. indeb.cle.auditor.de rescrip. & vt celeriùs lites expediantur, quod interest reipublicæ.l.properandum.C.de iudic.c.finem.de dolo.

47 Item valet hæc consuetudo, sicut si disponeret, quòd cedulæ iudicatorum haberent executionem, teste Baldo in consil.140.Proponitur.in fin. in primo volumine.Socin.consilio.41.Antequàm.in tertia quæstione, volumine primo.& etiam valet statutum.Corne. consilio.296. In præsenti.in tertio volumine.Barba.consilio.86.Illud.col.6. in tertio lib.maximè quando est recognita coram principe.Pet.Beluge in specul.principium.rubr.26. § Iesu Christi.folio 134.vide Bald.quid in literis principis consilio.44.Dominus Baillardinus in primo volumine,& in consilio. 275. Factum tale est. in quarto volumine.& multò fortiùs hæc lex Regia firma, rationabilis, atque iuri consona erit. *Consuetudo valet vt scriptura executionẽ habeat.*

48 Amplia etiam si illa scriptura non esset solennis, fortè, quia in ea non interuenerat dies, nec subscriptio: tunc si pars cognoscat se illam scripsisse, tenebitur garnire: vt in hac ordinatione habetur.& hoc etiam asserit bal. in l.alia.versic.sed pone.col.secunda. C.de his quibus vt indign.dicẽs quòd licèt instrumentum siue schedula non sit sufficiens ad probandum, tamen partis confessio rata manet: etiam si confessio nõ fiat absolutè, sed per relationem ad instrumentum.nam veritas est tam in instrumẽto, quàm in confessione: solennitas verò est in confessione, licèt non in instrumento: ergo valet confessio: argumento l.primæ.§.debitum.ff.de cõsti.pecu.& scriptura sic recognita est maior quolibet instrumento, etiam publico,& quibuscunque testium depositionibus, teste Bal.consi.192.Proponitur.col.3.versi. sed superest.in secundo vol.quod patet: quia post recognitionem condemnatur is, qui eam recognouit ad garniendum. *Scriptura sine die recognita tantùm executionem habet.*

49 Intellige, quando solennitas respicit instrumentum, secus si negotium principale: vtpote si pars confiteatur scripturam priuatam, in qua nudo pacto promisit vel rem sacram, aut aliud prohibitum polliceri: tunc non procederet manus munitio.l.inter stipulantem.§ sacram.ff.de verb. obligat.& de quadruplici solennitate scribit bal.in l.iurisgentiũ.§.quod ferè. ff.de pactis.& glo.in c.si forte.de electio.in 6.docto.in l.sciendum.de verb.oblig. *Quadruplex solennitas.*

50 Secundò amplia, etiam si quis recognosceret subscriptionem tantùm, vel scripturam, licet negaret debitum, adhuc procedit quod hîc dicitur: vt *Recognoscẽs scripturas, & debitũ negãs soluere cogitur.*

garnire teneatur: quod probatur in tex. ordina. ibi, *Apres le seing cogneu*. ergo non requiritur cognitio contentorum in cedula: sed sufficit recognitio suæ scripturæ: & ideo iudex solet illum condemnare ad garniendum, saluis suis defensionibus: & sic vidi seruari. hoc scribit Raphael de Perhonibus in repetitio. l. inter chartulas. nu. 10. de conueniend. fisci debit. lib. 10.

Subscriptio pari est virtute scripturæ.

Tertiò amplia siue fuerit scripta à debitore, siue tantùm subscripta: quia tantum operatur subscriptio, quantum scriptura etiam cũ subscriptione. l. si deiussor. §. pater. ff. de pignorib. l. sicut. §. non videtur. quibus modis pign. vel hypothe. soluit. l. si ego. §. dotis. ibi, vt is subscribat, quas res acceperit, de iure dot. l. si per epistolam. de acquiren. hæredit. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verborũ obligatio. §. 1. Institutio. de emptio. l. cùm antiquitas. C. de testamen. glos. & bart. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. c. si quis presbyterorum. cum glo. de rebus eccle. nõ alienan. Petrus de Ferra. in sua practi. in forma opposit. contra instrumẽta in fi. Iason in authen. si quis in aliquo. colum. 2. C. de edendo. Bertach. in tracta. de episcop. in prima parte. libro 3. versic. sciendum. & Deci. in capi. quoniam. col. 24. de probatio. siue sit subscriptio generalis, siue specialis. glo. in l. 1. § inter filium. ff. de fals.

Scripturã non subscriptam recognoscere quis cogitur.

Et ideo dixi per dictum §. pater. aliquem teneri ad recognoscẽdum chirographum, quod scripserat, licèt non subscripsisset: quia tantum operatur scriptura, quantum subscriptio, & econtrario, in l. subsignatum. vbi scripsi, ff. de verbo. signific.

Ex hoc infert Angelus in dicto §. Chrysogonus. quòd si statutũ dicat, quòd scriptura manu debitoris facta habeat executionem paratam, habebit etiam locũ in scriptura à tertio facta, & à debitore subscripta: quia subscribens videtur etiam in effectu scripsisse secundum Alexan. & alios in dicto. § Chrysogonus. & facit textus in l. Sticho. § seruus. ff. de statulib. & diuus. § planè §. subscribere. de fals. Alex. consil. 47. Ponderatis his. col. 2. lib. 2. sequitur Barb. consi. 58. Omnipotentem, col. 11. vol. 3. & in c. si quis presbyterorum. col. 2. de reb. eccle. non alienan. licèt cõtrarium tenuerit Iason in authen. si quis in aliquo. col. 3. C. de edendo.

Negans subscriptionẽ punitur.

Secundò facit, quod voluit Baldus in authen. contra qui propriam. col. 1. C. de non numer. pec. vbi concludit authenticam illam non solùm habere locum in negante suam cedulam à se scriptam: sed etiam in negante cedulam à se subscriptam, facit l. 1. ff. de constitur. princi. sequitur Ang. in §. idem iuris. col. 17. versic. quid si est scriptura. Institut. de except, dicens Baldi opinionem veriorem, licet Salicet. contrarium teneat in dicta auth. contra qui propriam. alioqui sequeretur absurdũ: quòd si quis faceret scribi per alium & se subscriberet, vt episcopi, abbates, & alij magni viri, quòd nunquàm [pu]nerentur: quod esset valde absurdum.

Subscriptio quando nõ operetur executionẽ

Fallit, quando scriptura requireretur pro forma: quia tunc subscribens non haberetur pro scribente: vt docet Aretin. in dicto. §. Chrysogonus. columna tertia. per illum textum. & Iason in l. emptor §. Lucius. ff. de pactis. & hoc expresim tenet Albertus Brunus in tractatu de forma & solẽnitate actus. rubrica, ex quibus consistant forma & solennita. versiculo, item quæro an subscribens. quod non est in hoc regno, ideo subscribens solet ga-

garniendum(vt prædixi)condemnari.

56 Secundò limita quando ſubſcriberet ſe,vt teſtis.l.Caius.ff.de pign.actio. l.titia.§.Lucia.ff.de leg.2.l.ſi pater.C. de fideiuſſ.Bar.in l.ſicut.§.nō videtur: quibus mod pign.vel hypothe.ſoluit.dicens idem eſſe quando ſubſcribit ſe vt notarius,quia non facit ad ſe obligandum,ſed ad tribuendum robur ſcripturæ:& actus vltra intentionem operari nō debet iuxta l.non omnis.ff.ſi cert.pet.ſic firmat Bar.& alij in l.quę dotis.ff.ſol.matr.facit tex.in c.ex literis.de trāſa.Iaſ.in d.§ Lucius.quia diuerſis ex cauſsis apponitur ſubſcriptio, de quibus per Specu.in tit.de probatio.§.videndum.ver.opponitur autem. alias limitationes tradit Soci.in tract.fallentiar.reg.385.ſcribens.& Fel.in c. quoniam contra.col.19.de probat.

57 Quartò extende etiam ſi alius ſuo mandato ſcripſerit,quia tūc habetur, ac ſi debitor ſcripſiſſet.l.diuus Claudius.§.item.ibi videri enim ipſius domini manu ſcripta,cuius voluntate ea ſcripta ſunt.ff.de falſ.l.ſi ego.§ dotis.de iure dotium.Panor.& Imol.in c.cum inter.de re iud.col.4.nu.7.C.de eden. Iaſ.in l.edita.col.4.nume.7.C de edend.& in d.§.Criſogonus.col.3.vbi dicit facere ad ſtatutum,quo cauetur, quòd quis non admittatur ad excipiendū contra propriam ſcripturam,in qua cōtinetur promiſsio pecuniæ, quòd tale ſtatutum habebit locum,etiam ſi ſcriptura non ſit manu propria ſcripta ſed alterius manu,de eius tamē mandato : ſic & hîc habebit executionem, etiam ſcripta per alium,& recognita per eum,cuius mandato fuit ſcripta, ſi pars confiteatur ſuo mandato ſcriptā,licet dicat poſteà ſoluiſſe,vel aliud alleget : tamen garnire tenebitur ſaluis ſuis exceptionibus, niſi ſuam incōtinenti probaret exceptionem.

Scriptura meo māda to ſcripta habet executionem.

58 Idem ſi illiteratus neſciens ſcribere apponeret aliquod ſignum , quod poſteà recognoſceret eſſe ſuum,probatur in articu.2.ibi, *ſignée du ſeing manuel*,in ſtylo Bitur.argument.l.optimam.C.de cōtrahend.ſtipul.melius in dict.§.Criſogonus.ibi aſsignante &c.& infrà dico,ne illiteratus melioris ſit conditionis quàm literatus.argu.l.Seruius.ff.quod vi aut clam.c.eum qui. de præbend.in 6.

Signum recognoſcens garnire tenetur.

59 Quintò amplia ſiue recognoſcat per ſe, ſiue per procuratorem ad hoc habentem expreſſum mandatum:nam qui per alium facit,perinde eſt ac ſi ipſe faceret.l.1.§ videor.ff.de vi & vi armat.per l.certè.§.1.de precario.regu. qui per alium.de reg.iur.lib.6.licet periculoſum ſit recognoſcere per aliū; tamen iudex condemnat ad garniendum poſt recognitionem factam per procuratorem.

Recognitio per procuratorem facta nocet domino.

60 Sextò amplia,etiam ſi exterus acciperet hîc mutuò pecunias, & faceret ſchedulam,quam poſteà hîc recognoſceret: nam habebit poſteà executionem,ſicut contra ciuem : quia cōſuetudo reſpiciens actum factum in loco conſuetudinis ligat etiam extraneos. text.in capitu.contra mores,8. diſtinctio.& capit.illa.12.diſtinctio.l.ſi fundus.ff.de euictio.cùm contrahens cenſeatur tacitè contraxiſſe ſecundum loci conſuetudinem, vbi cōtrahit: licet conſuetudo adhuc non eſſet præſcripta. Areti.conſil.11.procedendum. col. vltima per text.in l.final.C.de fideiuſſorib.Bartol.& alij in l.1.C.de ſumma trinitat.latè Roch.Curtius.in repetitionib. c.final.in 12.quæſt. de conſuetu.

Exterus recognoſcens cōdēnatur.

l.is cui bonis.de ver.obli.& tex.ordinatio loquens de debitore recognoscēte debet intelligi de habili.l.1.& ibi multa addidi.C.de sacrosan.eccle.& inferius abundantius dicetur.arti.1.

Septimò derogatur,quando quis recognouisset chirographū tacitè.tūc 74 enim nō haberet locū,quod hîc dicitur vtpote si in libello ꝓducto coram iudice narraret quis scedulā iam dictam,& sic tacitè eam recognosceret:tamē per illam tacitam recognitionē nō condēnabitur ad garniendū:vt consuluit Soc.cōs.41.antequam.in.3.dubio.vol.1.faciūt quę no.Ias.& alij in l.cū quid.ff.si cert.pet.Aliæ limitationes colligi ex sequētibus poterunt,& vide casum,in quo nō tenetur quis recognoscere in tract.de sent.exe.art.1.in gl.

Recognitio quomodo fiat.

Primò quero,qualiter fiat recognitio?Respon.per debitoris confessionē 75 in iudicio factam,dicentis se scripsisse illam scedulam, de qua agitur.l.generaliter.C.de non nu.pec. Primò citabitur pars ad recognoscendum suum chirographum vel ad negandum:si dixerit illud scripsisse,condemnabitur ad garniendum.vt in arti.seq.dicitur.

Itē recognitio potest fieri per testes,qui fuerūt præsentes, quando pars 76 scripsit:& hi viderunt ipsam partē illud chirographū scribētem:& ipsi sunt inscripti,aut subscripti dicto chirographo:vt in §. si quis igitur vult. in authen.de instru.cautel.& fide,colla.6.Innoc.in c.2.col.2.de fide instru.

Præterea per comparationem literarū.l.comparationes. C. de fide in- 77 stru.doct.in l.admonendi.ff.de iureiuran.Hipp.in rubri.de probatio.fol.35. versi.vlterius.col.1.& seq.& aliis iustis modis per iudicem exquirendis.

Reus interrogatus an scripserit respondere tenetur.

Secundò quæro,an omissa lege regia,vel cōsuetudine, iudex possit in- 78 terrogare reū,an scripserit dictam cedulā,respōdet sic:poterit enim ꝓducēs scedulā petere ex officio à iudice,vt interroget eū, contra quē fit ꝓductio,an talē apocham scripserit. & huiusmodi interrogationi reus tenebitur respōdere,teste Bal.in authen.cōtra qui propriam.in fi. C.de nō n.pec.

Quando interrogari reus poßit.

Tertiò quæro, quando poterit fieri ista interrogatio,etiam omissa con- 79 suetudine?Resp.vbicūque iudicē mouerit ęquitas,& sic etiam ante litē contestatam,in l.vbicunq;.ff.de interroga.actio.Rom.cōsi.373. in casu proposito.col.1.Dec.in c.1.in 4.not.in prima lectura.de iudic.& in hac patria communiter fit ante litem contestatam,& antequam super principali procedatur,vt prouisio & manus munitio fiat statim facta recognitione.

Appellare non licet à precepto de respondendo.

Quartò quæro,nunquid ab hoc præcepto parti facto, vt respondeat an 80 scripserit ipse vel alius suo mandato,posit appellari?Bald. consi.335.à mandato.in 4.vol.firmat non posse:quia reus nō grauatur,cùm de facto suo interrogetur,& posit si velit respondere:ideo sine grauamine illato, vel cōminato non potest appellare:c.cum cessante.de appel.& si appellet ad mulctam condemnabitur tanquam temerè appellans.

Recognitio creditoribus non nocet.

Quintò quero,dum fit discusio bonorū alicuius producitur scedula mil- 81 le aureorum,quam debitor recognoscit:an ista recognitio præiudicet creditoribus?Resp.non,nisi de debito aliter appareat:vt firmat Soc.consi.78.visis actis.in 4.vol.per text.in l.2.ff.quæ in fraud.cre.Bart.in l.post cōtractū.col.vlt.de dona.alioqui esset in potestate debitoris præiudicare tertio:quod non est dicendum per l.rem alienam.ff.de contrahen.empt. & per hoc daretur

retur materia calumniandi.contra l.conuenire.ff.de pact.dotal.

82 Limita quando ille tertius haberet caussam à scribēte.l.repetita.ff.de fide instru.l.ex sextante.§.Latinus.de exceptio.rei iud.Henric. Boic in c.si instrumenta.de fide instrumento.

83 Etiam quando scriptura esset à tribus testibus masculis subscripta: nam tūc videbitur cessare præsumptio fraudis.l.scripturas.C.qui potior.in pign. habeantur.& ibi Bart.& alij.Petr.de Ancha.consi.28.rationes.& Ioann.de Ana.consi.40.in quæstione.Ias.in d.§ Crisogonus.& Dec.in d.c.2.col.2.ratio est:quia sicut non statur dicto solius deponētis viua voce, ita si cōficiat scripturā:tamē si dictū suum probaretur per tres testes,valeret:sic erit quādo scriptura est per tres testes approbata.Bologni.in addit.ad Ioā.de Ana. d.consil.40.quando essent testes non suspecti:vt in d.l.scripturas,scribitur.

84 Sextò quæro,an valeat scriptura priuata sine scriptione. Breuiter respōdeo quòd nō,nisi schedula sit scripta propria manu:& appositum sit in ipsa nomen scribentis proprium,vt in quorum omnium fidem hāc præsentem schedulā propria manu:ego Petrus Rebuffus scripsi, &c.vel fuerit scriptū, ego Petrus Rebuffi confiteor recepisse talem summam à tali:quamuis illa scriptura non sit subscripta ,recognita tamen executionem habebit.l.cùm antiquitas.circa finē.C.de testam.& Bald.in proœ.ff.circa fin.facit.l.ad testium §.si quis ex testibus.ff.de testament.vbi idem dicit Bar.in literis mercatorum,quæ non habent effectum,nisi sint subscriptæ, vel propria manu scriptæ,etiam si eorum sigillo essent signatæ: sequitur Hippol.in rubri.de probat.fol.33.versi.prædicta.& Bertach.in tract.de episcop.in 1.parte,versi. subdendum est:dicens idem in consiliis doctorum,quæ non valent,nisi fuerint subscripta,etiam si propria manu doctoris fuerint scripta. probat Felin.in d.c.2. Alex.& alij in d.l.admonendi. quia scriptura non videtur completa,nec cōclusa sine subscriptione,nisi aliter probaretur per testes secundum eosdem.

Scriptura priuata sine subscriptione an valeat.

Cōsilia doc. non subscripta non valent.

85 Septimò quero,an in scriptura priuata requiratur dies & annus? videtur quòd sic:quia non debet esse maioris authoritatis in probando, quàm publica.Sed publica requirit annū & diem antequàm probet.per tex.in auth. vt prępona.no.Impera.coll.2.l.generali.C.de tabula.lib.10.ergo & priuata.

Dies & annus an in scriptura priuata requiratur.

86 Item probatur:quia si non apponeretur dies,non potest probari an præscriptum sit debitum, vel an mandatum per literas datum sit præstitū ante iudicium,vel post:nec potest videri venire in iudiciū, qui post iudicium acceptum venit.l.non potest videri.ff.de iud.& huius sententiæ fuit Butr.in prima consti.C.quòd requiratur dies.

87 Itē vltra eū potest probari per l.scripturas.C. qui potior.in pig.habeant. vbi ratione hypothecæ requiritur dies, vt cognoscatur prioritas.ergo, &c.

88 Contrarium tamen est cōmuniter verū,per tex.in l.cùm tabernā.§.idē quæsiit.ff.de pign.ibi videtur nō idcirco obligationem pignorum cessare, quòd dies vel consules adhibiti,vel tabulæ signatæ non sint.tex.similis in l. in summa.§.idem Labeo.2.ibi non diem & consulē, ac liquidū exquirendū ff.de aqua pluuia arcend.glo.in c.dicenti.§.sancimus.25.quæst.2.Ioan.Fabr. in §.item verborum.col.2.institu.de inutil.b.stipula.Alexand.consi.70.viso

processu.col.3.in 1.vol.& cons.42.in caussa.in fin.in 3.vol. Dec.& alij in d.c.
2.de fide instrument. ratio est: quia scriptura priuata regulariter non facit
fidem,nisi contra scribentem d.l.publia.& ideo sufficit qualitercunque fue
rit scripta:& imputet sibi scribens quare diem non apposuit.argumen.l.ve
teribus.ff.de pac.Bonifac.Vital.in § fi.in procе.Clemen.Lanfranc.in repe-
ti.cap.quoniam.in verb.instrumentorum productiones. in fi.de probatio.
& si esset recognita,haberet locum manus munitio,vt hîc.nec me mouet,
quod in scriptura publica requiratur annus & dies: sed hoc est, quia in illa
solennitas est à iure introducta:quæ non procedit in hac scriptura priuata,
nisi ratione hypothecæ,& in seq.casibus.

Primò fallit quo ad præiudicium tertij,vt si procuratorem in scriptura 89
priuata constitui,talis cõstitutio tenet quo ad meum præiudicium,& con-
stituentis,sed non ad præiudicium illius,cum quo litigare intendo:quia for
tè tempore constitutionis procurator erat excõmunicatus. & sine die hoc
non potest probari,ideo non valebit,vel procuratorium allegari poterit es
se factum post litem contestatam.And.& Dominic.in c.abbate. de reg.iur.
lib.6.Petr.de Bella pertica in l.generaliter.col.3.C. de non nu. pec.Alexan.
cons.132.in caussa.col.1.in 4.vol.

Secundò fallit in §.quantũ.in authent.quib.mod.natura.efficiunt.legit. 90
col. 6. Alex.in l.prætor.col.1.ff.de edẽd.vbi idẽ dicit, in libro rationũ vt re
quiratur dies.& in d.§.quãtũ est speciale in caussa matrimonij, quia agitur
de maximo præiudicio,vtpote de seruitute perpetua,prout latè not. Neui
sa.in sua sylua nup.Dec.in d.c.2.nu.14.Ias.cons.129.in casu.col.1.vol.1.

Tertiò limita in testamentis & vltimis voluntatibus, in quibus etiam si 91
fiat inter liberos,requiritur tẽpus.authen.quod sine. C.de testa.alioqui nõ
valent:& quia ius est nouissimum,illi est standum.prout cõsuluit Alexan.
cons.126.discusis.col.2.in 1.vol.Corne.consi.307.vestrum. col.2.in 3.vol.vbi
decidit,quid si testetur ad pias caussas.&Alex.cõsi.4.attentis.col.4.in 7.vol.
quia pluries testamentum mutari potest:& vltimum valet:ideo de tempo
re debet apparere,vt sciamus esse vltimum.§.posteriore.insti.quib.non est
permissum facere testament.l.sancimus.C.de testament.Guido Papæ con-
sil.55.omissa,col.2.Panor.cons.98.in quæstione.vol.2.

Quartò fallit,quando tempus esset de substantia actus,& posset infrin- 92
gi tempore:vt quando agitur de prioritate hypothecę.d.l.scripturas.C.qui
potior.in pig.habeant.Bal.in prima cõstitutione.C.in §.quibus.col.2. doct.
in d.c.abbate.sequitur Barba.in procе.clem.§.sane.col.20.& seq.& cons.27.
vbi Christus.col.3.in 3,vol,& in repetitio.rub.de fide instr.col.79. vers.5.si ita
esset,in paruo vol.

Quintò derogatur in libris rationũ,per text.in l.1.§ editiones.ff.de edẽ. 93
& ibi doct.sic consuluit Alex.cons.84.in caussa.col.1.in 7.volu.

Nomen Regis an sit in schedula apponendum.

Notandum quòd in quibus casibus requiritur tẽpus in priuata scriptu- 94
ra,debent exprimi nõ solùm anni,mẽses,dies,sed etiam nomẽ Imperatoris
in imperio, & Regis in regno.per l.2 §.diem.ff.quẽadmodũ test. aperiant.
§ quantum.in authen.quib.mod.nat.efficiunt.legit.& in authent. vt præ-
pona.no.Impera.in princ.Bal.expressè & alij in d.authent.quod sane.sequi-

tur

tur Alex.consi.76.ponderatis.col.3.vers.incipe.in 3.vol. sed hoc non seruaretur in praxi.nam si annus,mensis,& dies adessent,hoc sufficeret: quia nõ est moris nomen Regis in priuata describere scriptura,maximè in schedula:& ideo minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt.l.minimè.ff.de legib.

95 Octauò an requiratur appositio loci in schedula?dicendũ est quòd nõ: vt probatur in l.1.C.de apoch.public.lib.10.gl.in c.abbate sane.de re iudic. in 6.& hoc expressè tenet Mathesil.in no.45.no.quod tempus.vbi dicit tempus & locum non esse de substantia scripturæ priuatæ, per d.§.idem quæsiit.l.cùm tabernam.ff.de pign.quia vbique potest quis & recipere, & promittere,diuersum est in publica: quia in vno loco posset esse notarius, vel promissor & in alio non:& etiam in publica requiritur locus,vt sit facultas reprobandi scripturam de falso,per glo.in d.c.abbate.per.l.optimã.C.de cõtrah.& committẽ.stipula.gl.in c.dicenti §.sancimus.25.q.2.& hæc ratio cessat in scriptura priuata.l.damus.C.ad leg. Cornel.de fals.Barb. in d.§ sane. col.2.in procœ.clemen. Alex.plenè in l.de pupillo.§.qui nunciat.col.2.ff. de no.oper.nunciat.Lanfranc.in repet.ca.quoniam contra.in verb.instrumẽtorum productiones.in fin.de probatio. *Locus an sit in scriptura priuata scribendus.*

96 Si tamen quæstio penderet ex loco,vtpote,quia pars vna affirmat certo loco aliquid factũ,alia negat:& tũc oportet quòd locus probetur per scripturam,vel testes supplendo id, quod scripturæ deficit.l.eum actum.ff.de nego.gest.l.matrem.C.de probatio.Bal.cons.354.quæritur.in 3.volu.

97 Nonò quæro,quid si scribens non vult eam cognoscere,quomodo succurratur?Respon.habetur pro recognita,probatur per c.fi. de confes.lib. 6. siue interrogatus noluerit respondere,siue non comparuerit. Aufrer.in stylo parlamenti in 1.parte rub.de defectu super actio.personal.versic.item aduerte.docet Corne.consi.296.in præsenti.col.1.in 3.vol.hoc etiam probatur artic.2. *Nolens recognoscere quomodo cogatur.*

98 Decimò quæro, quando habetur pro recognita, vtpote per contumaciam an cogatur debitor munire manum:videtur quòd non: nam quando fuit contumax debitor non cognouit:vt tex.requirit legis regiæ: ergo non cadit manus munitio,nec garnimentum.Secundò tex. loquens in cognitione,debet intelligi in vera,& nõ in ficta.l.3.§ hæc verba.ff.de nego.gest. Tertiò consuetudo vel statutum loquens in casu vero,non habet locum in casu ficto.d.§ hæc verba.& l.1.ff.ad l.falcid. *Recognitio per cõtumaciam parat garnimentum.*

Contrarium tamen seruat practica,ista ratione.quia tantum debet operari fictio in casu ficto,quantũ veritas in casu vero.l.si filiusfa.ff.si certum pet.sed si pars verè recognouisset scripturã,deberet fieri manus munitio,ergo & quando fictè recognouit,videlicet per contumaciam,vel alio modo. nec obstant suprà adducta: quia quandoque consuetudo loquẽs in casu vero,vel statutum,extenditur ad casum fictum:vt est tex.in d.l.1.§.1.& ibi plenè Alex.& Vincẽt.ff.ad legẽ falcid.& hoc quando æquiparantur per viam regulæ.per c.cùm dilectus.& cap.ad audientiam.de cleric.non resident. vel quando habent eandem rationem,seu eundem effectum producant.Alex. consilio 178. in occurrenti. col. vlt.in 2.volu.item interpretatione passiua

bene extēditur statutum ad casum fictum:vt ibidem dicitur. Et postquàm tex.loquitur de cognitione generaliter & indefinitè, debet intelligi de quacunque,cùm indefinita æquipolleat vniuersali.l.si pluribus.ff.de lega.2.c.vt circa.& ibi gl.magistra de elec.lib.6.quia quod per te stat,tibi est imputandum vt dicitur à contrario in regula,in iure ciuili.ff.de reg.iur.alioqui contumax nunquam solueret, nec garniret:& sic nullus comparere vellet. Et hoc intelligatis, quòd ex sola contumacia non tenetur contumax garnire: sed postquam defectum iudex contra absentem concesserit, in defectum condemnabit deficientem ad garniendum, & ita fit in iudiciis,probat Hostien.in summa de dolo & contumacia.

Vndecimò an hic text.habeat locum in literis credentiæ confessatis, & 99 recognitis,videlicet quod habeant executionem paratam? Resp.quòd nō: quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem.l. non omnis.ff.si cert.pet.& literæ credentiæ dicūtur magis comendatitię quàm obligatoriæ:ideo non obligant scribētem.l.fi.C.quod cum eo.l.eleganter.§.fi.de dolo.ff.l.si verò non remunerandi.§.cùm quidam mandat.& istæ literę sunt in duplici differētia,generales & speciales:generales,vt latori præsentium in his,quæ vobis dixerit,plenam dabitis fidem.speciales,vt præsentium nuncio latori,de intentione mea plenè informato, in nostro negotio plenam dabitis fidem.Bar.in l.Lucius.ff.de fideiuss.& in istis etiam si recognoscantur,siue sint generales,siue speciales, non habet locum manus munitio:quia tantum mandatur,vt tali credatur:non ergo mandatur, vt mutuet eidem,aut contrahat.Ergo non tenetur mandans.

Literæ credentiæ sunt duplices.

Imò etiam si mandaret,vt illi mutuaret,per illam epistolam non caderet manus munitio,antequam appareret alterum recepisse:quia non appa ret debitū,antequàm alter receperit:ergo nō cadet manus munitio. not.in l.si verò non remunerandi § si quis mandauerit.in fi.ff.mandat.vide Bar.in l.si pupilli.§ 1.ff.de neg.gestis.Bal.in l.multum interest.col.4.C. si quis alteri vel sibi.& in rub.de const.pec.col.3.vnde si per epistolam rogauerit quidam,vt Titio latori det centū aureos:nisi appareat Titiū recepisse, non tenebitur garnire is, qui epistolam cōscripsit:vt plenè scribit Hippo.in rubr. de probat.vers.quid autem in literis credentiæ:& de literis cambij: ibidem fol.præced.tract.vers.vlterius quæri potest.ideo sis cautus,quando ad mandatum alicuius numeras pecuniam,vel concedis rem alicui,vt ab illo apocham recipias,in qua confiteatur se recepisse id,quod sibi mandatum erat.

Epistola an & quando executionē habeat.

Duodecimò quæro,si quis recognosceret schedulā, in qua tantū se subscripserat:& nihil erat scriptū,quando subscripsit, sed fuisse datū ad commendationem faciendam,non ad obligandum asserebat,an teneatur garnire post recognitionem? Respon.teneri per artic.sequen.ordina.regiæ. nam postquàm apparet eum debitorem,garnire debet facta cōdemnatione,sed posteà poterit hoc opponi:nam non obligatur etiam princeps apponendo sigillū schedulis vacuis,quas vulgari sermone *blanc signé*,vocamus, vel *blanc seellé*,licet iuriū interpretes vocēt eam schedulam vacuam.Angel.& alij in l.si ita stipulatus.§.Crisogonus.ff.de verb.oblig.nec intelligitur pars confirmasse ea,quæ posteà scribuntur in papyro vacua.Fel.in c.quoniam. col.19. versi.

De schedula vacua et blāc signé.

102 versſ.limita quinto.de probatio.†Imò nec obligatur ſubſcribens, niſi legerit cõtenta in ſcriptura præcedẽte, cui ſe ſubſcribit.tex.no.in l.fi.& ibi Bal. C.plus valere quod agitur. Bertach.in d.trac.de epiſcop.lib.3.in 1.parte. verſi.ſciendum.dicens pluries ſe conſuluiſſe.& Iaſ.in d.§ Criſogonus. & Barb. conſi.58.omnipotentem.col.11.in 3.vol.quod poteſt prodeſſe innocentibus aduocatis, qui aliquando ſubſcribunt, antequam aliquid de contentis videant,tutius eſt tamen videre.

Subſcribẽs antequam legat, an obligetur.

103 Debebit tamen ſubſcribẽs, vel ſigillans ſcedulam vacuam probare,hoc modo datam, vel ſe non legiſſe:nam contra conſcribentem,quòd ſcienter ſe ſubſcripſerit,præſumitur:ideo fieret executio ſecundum Alex. conſ.147. ponderatis.col.3.in 2.vol.ſequitur Purpura.in d.l.admonendi.nu.178. verſi. quarta concluſio. vnde hoc caſu iudex per modum prouiſionis ad garniendum condemnaret,reſeruatis in principali ſuis reo defenſionibus.

104 Poſtremò notandus eſt caſus valde ſing.in quo poſſum ſine iudice & ſine libello mandare executioni,quod conuentum extitit: videlicet ſi conueneris cum debitore tuo, vt ſoluat quod debet in feſto paſchatis:& ſi non ſoluerit id temporis,quod poſſit fieri executio contra eum,ac ſi iudicatum eſſet,& ac ſi eſſet condemnatus debitor:tunc poterit fieri executio cõtra debitorem,atque ſi ob eam rẽ iudicatam eſſet per text.ſing.in l.cum quaſi.§. ſi plures.ff.de fideicommiſſa.liberta.& ibi Bar.& Alber.facit l. ſi conuenerit.de re iud.& gl.in l.2.C.communia vtriuſque iudi.debet tamen conſtare quòd ille ſcripſerit,& ſic conueniendus eſſet debitor, vt recognoſceret coram iudice: & iudex tunc eum condemnaret:nunc inſeram tex.ordina.regiæ,quam breui elucidabo.quia iſtæ præfationes ſubſtulerũt materiam deſcriptam in text.legis Regiæ, & ſupplebunt ea, quæ hîc longius ſcribi pòtuiſſent.

Executio ſine condẽnatione fieri poteſt.

Françoys.artic. XCII.des publi.1539.

Que toutes parties,qui ſerõt adiournées en leurs perſonnes,en cognoiſſance de cedules,ſerõt tenus icelles cognoiſtre ou nyer en perſonne, ou par procureur ſpecialement fondé, pardeuant le iuge ſeculier, en la iuriſdiction duquel ſeront trouuez, ſans pouuoir alleguer aucune incompetence: & ce auant que partir du lieu, ou les dictes parties ſeront trouuées:autremẽt les dictes cedules ſeront tenues pour confeſſées par vn ſeul defaut,& emporteront hypotheque,du iour de la ſentence,comme ſi elles auoyent eſté confeſſées.

Articul. primus.

1 IN PRIMIS quæreret quiſpiam ad huius articuli intellectum,quis teneatur ſuum recognoſcere chirographum, ſa cedule? Reſpon.hic text.ordinat.regiæ, quòd omnes tenentur, ſic. *toutes parties.* & ſic vtramque comprehendit partem videlicet actorem & reum: etiam ſi pars fuerit valetudine corporis affecta, dummodo ſanitas mentis in ea fuerit, ſicut teſtamentum

Quilibet ſuum recognoſcere tenetur chirographum.

facere poteſt.l.2.ff.de teſta.& probat hoc verbũ *toutes*,qui totum dicit, nihil excludit.l.Iulianus.ff.de leg.3.& verbũ *parties*. de qua inferius ſcribam.

Praxis curiarum ſuper recognitione ſchedulæ.

Notandum eſt,quòd ſolẽt practicantes in hac Pariſienſi ciuitate hac vti praxi.Primò porrigunt ſupplicationem iudici contra partem , in qua narrant mutuum,vel aliam cauſſam debiti.Secũdò illi ſupplicationi adiungũt ſchedulam,& petũt iudici,quòd talis,qui mutuum recepit , vt apparet per ſuam ſchedulam,veniat ad cõfitẽdum dictam ſchedulam , vel negandum. Tertiò iudex concedit ſupplicanti,vt citetur illa pars:& interdum ad partis requiſitionem ſolam,apparitor citat partem,& hoc frequentius fit.

Quartò citatur,& in citatione mittitur exemplum , quod copiam vocant: & ad illum effectum citatur , vt veniat ad confitendum , vel negandum,&c.

Quintò ſi compareat pars citata,confiteri tenebitur , aut negare , quod ſcripſit,ſi eam ſe ſcripſiſſe negauerit pars,petit diem ad verificandum illam ſcripturam.ſic:*à verifier deüement la dicte cedule eſtre eſcripte de ſa main*, quod fit vel per teſtes,vel per comparationem:vt ſuperius dictum extitit.

Sextò ſi non comparuerit ob cõtumaciam,pro recognita habebitur,& confeſſata:vt in hoc text.dicitur,& inferius dicetur non ipſo iure per hanc ordinationem,ſed requiritur iudicis pronunciatio.

Septimò ſi pars ſcripſiſſe confiteatur , & nihil contra ſchedulam dicat (quod rarum eſt)quominus ſoluere debeat,ad ſoluendum cõdemnatur: ſi verò dicat ſe ſcripſiſſe ſeductus dolo,aut metu condemnabitur ad garniendũ pendente proceſſu:ſaluis ſuis exceptionibus, quas in proceſſu principali probare poterit,hæc eſt ſumma proceſſus in hac materia recognitionis.

Ex quo infertur quòd non ſolùm is qui ſcripſit,ſed & qui ſubſcripſit,recognoſcere tenetur.l.ſicut.§ non videtur.ff.quib.mod.pig. ſcripſi ſuprà eo. & in l.ſubſignatum.ff.de verb.ſignifica.

Areſtum.

Secundò hæres defuncti ſcripturã recognoſcere etiam tenetur, & vxor viri,vt docet Ioannes Galius in.q.per areſta.q.146.per areſtum , &c.& per Aufrer.areſto 157.vbi Regina Hieruſalem, & eius filij fuerunt condemnati ad recognoſcendum ſigillum patris in literis appoſitum : videte tamẽ aliud areſtum ibidem areſto 111.& in additio.ibidem.

Epiſcopus & alius clericus recognoſcere tenetur,ſed remittitur ad ſuũ iudicẽ.

Areſtum.

Tertiò etiã epiſcopus recognoſcit , ſed poſteà remitti ſolet,& clericus, & alius quiuis ad ſuum cõpetentem iudicẽ facta recognitione,*auant la garnizon*:vt fuit pronũciatũ pro epiſcopo Aurel.D.de Ganayo anno 1519.die 8.Iulij cõtra abbatẽ de Beaupré,& religioſum,cui erat facta ceſsio à ſuo abbate:vt patet in ſtylo parla.areſto 405.ratio inferius dicetur.& is iudex cõpetẽs ad quẽ fuit facta remiſsio,& cõdemnabit in primo termino debitorẽ qui ſchedulam recognouit ad garniendum cautione data,niſi ſuam oppoſitionẽ legitimã docuerit:vt eſt in conſue.Bitur.rub.de execu.artic.11.vbi limitatur,quando chirographũ non erat liquidũ,vel erat cõditionale:& adhuc cõditio non erat purificata:vt eſt in l.cedere diẽ.de ver.ſignif.ff. Et iſta lex regia ſtatuit,vt recognoſcere teneatur,ſed non garnire:ergo iudex incõpetens non condemnabit ad garniendum,ſi pars ad ſuum petat remitti iudicem,& ita ſeruatur:licet quidam iudices cõtrarium faciant , ne circuitus fiat

fiat.per l.dominus.ff.de condictio.indebit.hæc tamen ordinatio non permittit nisi recogn.

6 Quartò etiã dominus tenetur cognoscere sui institoris chirographum, vel negare:vt docet Imbert.in instit.Forensib.lib.1.§.rursus.Sed refragatur gl.in §.si quis autem.in verb.eos tutores.in auth.de triente & semisse. colla.3.dicens.non tenetur gerens alterius scripturam negans,cùm nec alienas literas posit cognoscere,vt suas.Imò etiam quandoque vix suas cùm aliter iuuenis,aliter senex scribat.§.2.in authent.de instru.cautel. & fide.collat.6. cui respondet Imbert.hoc moribus nostris antiquatum esse.Ego verò puto illam gl.loqui in eo,qui negat scripturã sui institoris,vel negotium gerẽtis,vt non incidat in dupli pœnam,per authen.contra qui propriam. C.de nõ nu.pec.quia iustè excusatur in aliena scriptura:sed hìc loquimur,quòd quælibet pars tenetur confiteri,vel negare,ob id si ignoret an sit institoris scriptura,poterit eã negare,& liberũ erit actori eam probare,&verificare. & ita seruat curiarũ praxis:nec posit pars dicere se non teneri cõfiteri,vel negare,cùm nõ sit sua scriptura,quia ad recognoscẽdũ tenetur: vt prędixi. *Institoris scripturam dominus recognoscit.*

7 Quid si facta recognitione debitor petat exemplum chirographi?Resp. non solet de stylo,dari,sed ei tantùm legi debet in iudicio,& exhiberi.idem in literis obligatoriis,ne falsi materia excogitetur : & ne quis arma cõtra se paret.l.nimis graue.C.de testib.iudex tamen ex caussa potest hoc concedere,si æquum & iustum decernet. *Exemplũ chirographi vel instrumẽti an concedi parti debeat.*

8 Quintò hic tex.loqui videtur in reo citato , ibi *adiournez en leurs personnes*.ergo videtur nõ habere locum in actore:tamẽ quia tex.dicit *toutes parties*.etiam videtur includere actorẽ tam ratione generalitatis, *toutes*, quàm verbi.*partie*.pars siue *partie* intelligitur tam de actore,quàm reo:ex consuetudine loquendi,etiam de iure.c.fi.de iudic.&.c.1.de foro compet. dico in l. nomen §.1.ff.de verbo.sign.vnde si reus produceret acceptilationẽ actoris, vel alteram scripturam cõtra eum, etiam is tenebitur cognoscere:vt probat hic tex.*toutes parties*,&c.& sic quilibet generaliter tenetur.

9 Primò limita in inhabilibus,quia illa verba ordinationis,*toutes parties*.debent intelligi de habilibus.per.l.1.C.de sacro sanct.eccles.dixi abundè in interpreta.authent.habita.C.ne filius pro patre.in verb.omnium iudicum.& in tract.de liter.oblig.artic.1. *Inhabiles recognoscere nõ tenẽtur.*

10 Ex quo infertur,quod infans non tenetur recognoscere scripturam per eum factam,cùm sit inhabilis: tum quia fari non potest, tum quòd intellectũ & sensum non habeat.l.si infanti.C.de iure delib.l.in negotiis.ff.de reg. iur.multa scripsi in tract.de pacif.possessorib.in 4.limita. *Infans, amens, furiosus, & alij nõ recognoscunt.*

11 Secundò amens,& furiosus,cùm non sint habiles ad recognoscendum, cogi non debent : quia nullum negotium gerere possunt.d.l.in negotiis.ff. de reg.iur.& quamuis ista verba(*toutes parties*)generalia sint(vt prædixi) tamen inhabiles non comprehenduntur:& eadem verba describuntur,videlicet *toutes parties*,in rubr.*des arbitres*.arti.1.vbi etiam dixi in furioso non habere locum,demente,& pupillo , qui sine authoritate tutorum vel curatorũ compromiserunt:vt non valeat illorum compromissum , nec pœnæ adiectio.l.diem.§.coram.ff.de arbitr.

Generalitas restringitur.

Et sic generalitas ista restringitur, teste Floriano in l. penulti. ff. de iuris & fact. ignorant. & Panor. in c. cùm sit, nu. 11. de foro competent. Bauer. in § 1. col. 19. de testamen. in instit. & Eenerard. in locis legalib. fol. 7. & seq. in loco à generalitate. 12

Ebrius an recognoscere teneatur.

Tertiò idem in ebriis, vt tempore ebrietatis cognoscere non cogantur: 13 quia id temporis iacent sepulti, & nesciunt quid loquantur. capit. sane. 15. q. 1. Ieiuni ergo ipsi recognoscere tenebuntur: vt in testimonio loquitur text. in c. 1. de testib. Alij autem quolibet tempore, cùm non sit à iure certum præstitutum tempus ad recognoscendum. Si tamen iste allegaret se ebrium id temporis, quo illam schedulam conscripsit, hac allegatione non obstante, facta recognitione condemnatur ad garniendum: quia hæc exigit probationem: ideo interim garniet.

Quartò procedit in fatuo, & phrenetico, vt supradicta ratione, nō recognoscant. c. cùm dilectus. de successio. ab intesta. Ias. in l. furiosum. C. qui testa. facere possunt. Bald. & alij in l. humanitatis. C. de impuber. nam hic tex. primò requirit, quòd ille qui recognoscere debet sit pars: sed infans, furiosus & prædicti non possunt dici partes: vt in rubr. qui legitimam personam standi in iudicio habent: ergo non comprehendentur in hoc tex. vt recognoscere teneantur. 14

Mandans scribi recognoscit.

Quinto si non scripserit, nec subscripserit, sed eo mandante fuerit schedula facta, adhuc recognoscere cogitur. c. cùm inter. vbi gl. in verbo, sua. & ibi Fel. col. 3. de re iud. Pyrrhus in consue. Aurelianē. rub. de exec. crimina. c. 22. quia per alium faciēs, perinde est ac si faceret, per reg. iur. facit pulcher tex. in l. libellorum. vers. item subscribere debet is, qui dat libellum, se professum esse, vel alius ꝑ eo, si literas nesciat. ff. de accu. & superius dictū extitit. 15

Sigillū suū quis recognoscere teneatur.

Sextò idem puto in sigillo: vt si quis suum chirographum apposuerit sigillum, vt illud cogatur recognoscere, teste Corset. in sing. incipient. epistola. in 1. etiam si non apposuisset nisi signum suū: vt vulgò dicunt, *sa marq*, quia nesciebat scribere: tunc etiam habebit locum iste tex. vt recognoscere eum oporteat: vt superius scripsi, & facta recognitione ad garniendum condemnabitur.

Citatus esse debet, vt quis recognoscere teneatur.

Secundò requiritur in tex. quòd is à quo recognitio petitur, sit citatus: 16 probatur in hoc artic. ibi, *qui seront adiournez*. igitur ante citationem extra iudicium fortè requisita pars recognoscere nō tenetur: quod patet per verba ordinationis, ibi *qui seront adiournez*, ergo *qui ne seront adiournez ne seront tenuz*. †Poterit tamen iudex inuentæ parti in iudicio ad alterius partis requisitionem præcipere vt cognoscat: quia illud præceptum vim citationis habet. l. 2. C. quomodo & quando iudex. Corset. in sing. incipiē. citare. in 1. & Barba. in ca. ex literis. nu. 15. de rescript. nisi breuem peteret dilationē ad deliberand. qui in hoc casu non solet denegari.

Citatio vt quis recognoscat, quomodo fieri debeat.

Tertiò requiritur quòd citatio facta fuerit in persona debitoris, nec sufficeret fieri domi: vt in tex. ordinationis habetur, ibi, *en leurs personnes*. & sic datur limitatio ad d. l. 1. ff. de lib. agnoscen. videlicet quòd citatio vel in persona, vel domi fieri posit: quod est verum, nisi in ordinatione, vel lege exprimeretur, quod fieret in persona: vt hîc dicitur: quia à verbis legis nō est receden.

recedendum,si non constet de contraria mente.l. si nõ aliter.ff.de lega.3.si tamen se domi occultaret,& appareret ibi esse:tunc citationes domi factæ sufficerent,ne dolus sit eidem commodo:quod esse nõ debet.c. ex tenore. da rescript.sed duæ citationes tunc requirerẽtur,antequàm haberetur pro confesso,vel schedula pro recognita.

Citari expreßè debet ad recognoscendũ.

20 Quartò requiritur,vt quis sit citatus expressè ad recognitionem,vt hîc, *En recognoissance*. itaque si simpliciter fuisset citatus, nõ sufficeret: quia per textum ordinationis requiritur expresio in citatione : vt ad recognoscendem schedulam citatus fuit,per hæc verba ibi,*En cognoissance de cedule*:nam citatio caussam continere debet.l.2.§.legatis.ff.de iudic.& ibi ponderat Iacobus,vt reus paratus veniat responsurus.cap.fi.5.q.2.glo.in ca.si episcopus. 3.q.2.l.1.ff.de edend. & tunc reus non habet dilationem ad deliberandum, quam aliâs haberet,authẽ.offeratur.C.de litis contesta.plenè hoc tractaui in rub.de citatio.in 2.tomo ordina.Regiar.

Text.in schedula loquens,an in alia scriptura locũ habeat.

21 Quintò requiritur,quòd sit citatus ad cognoscendum schedulam:ibi,*de cedule*.quid ergo si fuerit citatus ad cognoscẽdum epistolam,vel literas credentiæ,vel librum rationum , cùm ista differant?idem videtur eadem ratione, teste Panormit.& aliis in cap.2.de fide instrumentor.post Bartol.in l.admonendi.ff.de iureiuran.videte Aretin.consilio quinto, Videtur. vbi dicit an appellatione scripturæ priuatæ veniat liber rationum ? putarem tamen ex mente huius textus & ordinationis idem dici posse : & si conditor huius ordinationis fuisset interrogatus super hoc, verisimile est , q̃ de his omnibus ita respondisset,argumẽ.l.Titius.§.Lucius. ff.de liberis & posthu. & quia eadem ratio videtur:sed ordinatio loquuta est de schedula:quia frequentiùs cognoscitur,quàm alia scriptura , tamen in aliis etiam locum habebit,per authenticam,cassa.C.de sacrosanct.eccles.glos.in clementina 1.de rescriptis.quod intelligunt,si illæ literæ obligatorię fuerint:vt est inter aresta Aufrer.aresto 341.& videatur arestum 420.ibidem.tamen etiam si non fuerint obligatoriæ,sed coadiuuent,potest pars compelli ad recognoscendum etiam acceptilationem, quam quictantiam vocant , & ita seruatur in praxi.

Arestum.

Recognitio partis tertio non præiudicat.

22 Sextò requiritur,quòd citatus cognoscat,vel neget,aliâs procedetur, vt inferius scribitur.illa tamen confesio non præiudicabit tertio ad prioritatem,aliâs esset in potestate debitoris præiudicare tertio,contra l.scripturas. C.qui potio.in pigno.habean.Dec.in cap.2.col.2.de fide instru. post Panor. & alios ibidem,vt superius scripsi.

Recognitio saluis suis defensionibus fit.

23 Sed potest iste cõfiteri suam esse scripturam, saluis suis exceptionibus: & illa recognitio non præiudicabit ei,quò ad suas defensiones : ideo solent sic citati recognoscere,Saluis meis defensionibus,siue exceptionibus recognosco.quas allegare posteà poterũt,coram iudice suo, ad quem remittantur facta recognitione,etiam ante garnimenti sententiam.

24 Item non cogitur quis scripturam confiteri,sed potest eam negare,si illam non scripserit, ibi, *Recognoistre, ou nier*: aliâs eam negare non debet sub pœna dupli,authen.contra qui propriam.C.de non numer. pecu. per c.per tuas.de proba.& si negata fuerit,probari poterit per testes , per cõparatio-

R

nem literarum,& per alias probationes:vt in toto tit.de instru.caut.& fide. colla.6.& in l.comparationes.C.illo titu.docto.in d.authē.contra qui propriam.& superius abundantiùs dixi in præfatio.in 1.q.nu.31.cum seq.

Recognoscere quis tenetur etiā ante tempus solutionis. Arestum.

Igitur tenetur recognoscere etiam ante tempus solutionis, si fuerit ad 25
hoc citatus,sine tamen præiudicio suo,& sic non debet cōdemnari ad garniendum tunc:vt fuit dictum anno 1526.die 17.Aprilis,in magna camera. facit l.in omnibus bonæ fidei.ff.de iudiciis.sed tantùm recognoscit,quia interim mori,vel se absentare posset:& tūc pars non habebit hypothecam, antequàm veniat dies,vel conditio:quia non potest esse hypotheca ante debitum : vt scripsi in l.creditores.ff.de verbor.significat.& habetur inferius articu.sequen.

Speciale mandatum in recognitione requiritur.

Septimò in text.pōderatur,quod pars recognoscere debet,vel per se,vel 26
per procuratorem specialem, ibi, *En personne , ou par procureur specialement fondé:*& sic non sufficeret procurator generaliter constitutus, etiam cum libera,quia est hîc expressum: & sic est vnus casus requirens speciale mandatum.alios scripsi in concord.rub.de electio.deroga.in fi.vt in recognitione scripturæ requiratur speciale mandatum.

Coram quo iudice recognitio fieri debeat, & in quo loco.

Octauò quæritur,coram quo quis teneatur recognoscere? Respōd.tex.27
ordi.corā iudice seculari,ibi, *Pardeuant le iuge seculier*,ex quo infertur,quòd coram notario etiam caussæ,vel scriba,recognoscere non tenetur: & cùm hîc non exprimat iudicem Regium, sufficit quòd sit iudex secularis,etiam non Regius,& ideo iudex Baronis,vel alius, in illo loco iurisdictionem ordinariam habens,poterit cogere ad recognoscendum,etiam exterum:alioqui textus dixisset,*Noz iuges*, vel aliud verbum:& vbi lex hoc non dicit,nec ego addam , argumen.tex.in l.de pretio.ff.de Publiciana.ergo & de Regio, & de alio iudice seculari iurisdictionem ordinariam in loco habente loquitur iste tex.

Et si plures sint iudices in ciuitate seculares , coram altero tenetur,qui ordinarius iudex sit ciuium:vt infrà dicam.& si ambo ordinarij fuerint,locus erit præuentioni.l.si quis posteà.de iudic.ff.& sic in cōsequens fieri ista recognitio in iudicio debet:quia alibi ius dicere iudex non potest, vt aresto curiæ cautum extitit, & alibi dico,vide quæ plenè scripsi in §.cùm verò.in titu.de collat.in Concord.

Hodie cautū est lege Regia, vt coram Seneschalis & Bailliuis fieri etiā ista cognitio posit:tamen illa recognitione facta hi tenentur remittere ad præpositos,& ad alios iudices inferiores proprios partium,in rub. *Des seneschalz, Baillifz*. ordina.27.articul.16.†Item hæc ordinatio loquitur , vt recognitio fiat coram iudice seculari ibi, *Le iuge seculier*. Ergo non procedit coram iudice ecclesiastico : nec potuit conditor in alienam messem falcem imponere.capi.nouit.de iudic.nec coram conseruatoribus etiam laicis fiet ista recognitio: quia tantùm ordinariis iudicibus competit: vt censuit Senatus anno 1531.die 27. Aprilis. & hoc probat iste textus ibi, *Pardeuant le iuge seculier, en la iurisdiction duquel seront trouuées* : ergo loquitur de iudicibus in illo territorio iurisdictionem habētibus,& territorium, quod non habent conseruatores, vel alij delegati: & ideo recognitio ista

Iudices ecclesiastici non cogunt ad recognoscendū, nec conseruatores. Arestum.

ista coram illis non fiet,nec coram iudice appellationis : vt fuit in magna camera pronunciatum,anno 1527. die 10.Maij, pro Francisco Dobin appellante contra Petrum Richardet:& citatus exterus coram istis recognoscere non tenetur,nisi caussa corã illis agitaretur,tunc partes ratione caussæ recognoscere tenebuntur:alioqui incompetentia contra prædictos allegabitur coram iudice appellationis, vel alio non habente territorium : nisi quando non posset haberi copia ipsius ordinarij iudicis:vt censuit Senatus anno 1527. die 10.Maij.quia multa propter necessitatem fiũt, quæ aliàs nõ fierent.l.1.ff.de offic.consul.ca.si quis propter. de furt.Petr.Girard. singul. vlti.facit pulcher tex.in l.1.C.in quibus caussis.col.lib.11.ibi, adeat iudicem, cuius primùm habere potuit præsentiam &c. *Arestum.*

29 Potest tamen fieri ista recognitio de iure coram iudice ecclesiastico.c. Romana.§ si.capiendo argumentum à contrario sensu,de foro competenti.in sexto.quamuis hæc ordinatio suũ deneget auxilium istis: vt si laicus coram istis ad recognoscendum conueniretur,nõ teneretur coram illo recognoscere per istam ordinationem , sed allegare incompetentem iudicem posset : quod non faceret in alio iudice ordinario , etiam non suo : vt superius dictum extiti :clericus autem de iure recognoscere tenebitur coram hoc iudice ecclesiastico suo:fuit tamen condemnatus à Senatu ad garniendum laicus,qui coram officiali Lingonensi recognouerat suam schedulam,anno 1527.die 27.Maij:sed ista ordinatio id temporis facta nõ erat, nec publicata.

30 Nonò requiritur quòd recognoscere habens reperiatur in iurisdictione iudicis secularis , coram quo conuenitur , alias extra iurisdictionem illius iudicis regulariter citari non posset ad cognoscendum coram iudice non suo.argumen.dicti cap.1.§ penult.& sequen.de foro competen.in 6.sufficit quod fuerit inuentus,vel repertus, ibi, *Trouuees*. sufficit etiam quòd sit inuentus in aliqua parte iurisdictionis,licèt nõ in illo loco , in quo iurisdictio exercetur,per istum textum ibi, *En la iurisdiction duquel seront trouuez*.& sic inuentus in quolibet loco iurisdictionis iudicis citari poterit ad recognoscendum vt hîc.vide Felin.in capit.Rodulphus.de rescrip.& si citatus fuerit aliquis extra iurisdictionem,si compareat, potest allegare incompetentiam,& si iudex pronunciet sine præiudicio respõdendum,malè iudicat: vt censuit Senatus anno 1545. die 2.Iunij. *Repertus in territorio iudicis secularis recognoscere tenetur.*

31 Decimò is, qui conuenitur ad recognoscendũ, non potest iudices allegare incompetentes ibi,*Sans pouuoir alleguer aucune incompetence*,etiam si vera esset, & sic tollitur incompetentia quò ad scripturæ cognitionem , eò quòd non præiudicatur alio modo recognoscenti,cùm non condemnetur ad garniendum ab illo iudice,sed ad suum forum remittitur : illa tamẽ recognitio valet,adeò vt posteà coram suo iudice nõ possit negare illam scripturam,si sit semel recognita,facit capi.1.§.fin.de foro competen.in 6.vnde quando fiunt contractus , quorum probatio ex consuetudine fit per sigilla iudicum secularium , tales literæ sigillatæ ita probant contractum coram iudice competenti contra clericos,sicut contra laicos , & sicut instrumẽta laicorum tabellionũ:vt scribit Ioan.And.& Perus.in cap.seculares.de foro *Arestum.* *Incõpetens iudex quãdo allegari poßit.*

competen.in 6.Doctor.in cap.at si clerici.illo titu.in Decretal.

Posset fortè allegare incompetentiam, si conueniretur coram iudice 32 parui sigilli in Montepessulano, vel conuentionum Nemausi, coram quibus non conueniuntur qui illi curię non sunt obligati:ideo non potest pars allegare aliquam incompetentiam ratione iurisdictionis non suæ,sed si ciuis posset allegare istum iudicem ad hoc incompetentem, etiam poterit & citatus ad cognoscendũ coram illis. nam si ciuis conueniretur coram Bailliuo palatij, vel iudice sancti Germani, posset allegare illos iudices incompetentes.idem erit & in extero citato coram illis ad recognoscendum, sed si conueniretur coram iudice ordinario,non posset ciuis quicquam allegare:ergo nec exterus quò ad recognitionem. & sic non teneretur recognoscere citatus coram iudice Lutorum Tholosæ, vel in Montepessulano coram iudice vindemiarum:sed allegaretur incompetētia:nec obstat iste textus dicens,*Sans alleguer aucune incompetence*, verum est,quando citaretur coram iudice habēte iurisdictionem,& territorium:vt dictum extitit: & hoc declarat text.iste,*En la iurisdiction duquel seront trouuez*.

Citatus coram Senatu an recognoscere teneatur, & coram iudice appellationis.

Arestum.

Exemptus per appellationem recognoscit.

Item citatus coram Senatu recognoscere fuit coactus Remundus de 33 Saulx, instante vicecomite de Vilemur,anno 1354.die 7.Martij.†Etiam re34 cognoscere quis tenetur coram iudice,à quo appellauit:licet ex consuetudine quorundam locorum sit in omnibus caussis exēptus, non tamen quò ad hoc, si erat iudex ordinarius ciuium:vt alibi de hoc dixi in tractatu de appellatio.in ordina.Reg.in 3.tomo harum constitut.

Quando quis recognoscere teneatur.

Vndecimò, quando quis istam recognitionem facere teneatur? Re- 35 spondet ordinatio Regia tunc faciendam esse, quando quis citatus est, *Et ce auant que partir*,videlicet antequàm discedat à iudicio : alioqui si discederet post citationem,schedula haberetur pro recognita : facit capi.meminimus.capitul.suggestum.& capitul.ad hæc.in 4.de appellationib.vbi reus, qui post citationem in caussa appellationis recedit, etiam ad curiam habetur pro contumace:& iudex contra illum procedere potest,si tamen egrediatur caussa curandi corpus, & soluendi debitum naturæ,& posteà iudice sedente reuertatur,idem esset, ac si non discesisset, per l.cùm antiquitas.C.de testamen.Doctores in cap.1.de iudic.iuncta l.diuus.ff.de in integrum restitutio.

Literæ status ad impediendum recognitionem nõ prosunt.

Arestum.

Imò sic citatus non poterit allegare literas status, vt super hac reco- 36 gnitione supersedeatur : prout fuit dictum in hoc Senatu anno 1525.in mense Ianuario contra Dominum Morlet du Mazeau, generalem Franciæ pro Domino de Samblançay : vt scripsi in tractatu de literis status,in ordinationibus Regijs. † Et ideo solet iudex istum citatum cogere ad re- 37 cognitionem per arestationem equi, & aliorum bonorum, quæ habet in illius iurisdictione, non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus, donec recognouerit : vt est statutum in consuetudi. Bituricen. rubrica de executio.articulo decimo,per textum in l.cum eo.ff.ad legē Iuliam pecul. vel schedula habetur pro recognita:vt in seq.dicetur.†Imò etiã recogno- 38 scere tenebitur,antequàm dies solutionis vel conditio euenerit,tamen garnire tũc nõ tenebitur:sed quia debitor interim mori posset,ob id ista recognoscit

gnoſcit quæ tamen recognitio non grauat:ideo etiam ante tẽpus fieri poteſt,vt ſuperius dixi arg.l.in omnibus.ff.de iudic.

39 Duodecimò iſtam recognitionem tenebitur citatus facere, antequam à iudicio diſcedat:vt in tex.patet ibi,*Auant que partir du lieu ou les dictes parties ſeront trouuées*,ergo non dabitur dilatio ad recognoſcẽdum: alioqui iſte tex.non procederet.ſed diſtinguẽdum eſt, quod aut exemplum chirographi miſſum eſt cum citatione,vel ad hoc citatus eſt:& tũc cùm reus ſit certus,vel eſſe debeat,dilationem nõ habebit,per not in l.1.ff.de eden.& in authẽ.offeratur.de lit.conteſta. C.ſi verò citatus ex tempore fuerit non viſa copia ſchedulæ,breuem poterit petere dilationem, quam iudex denegare non ſolet:& ita poteſt conciliari vtraque opinio. *Dilatio ad recognoſcẽdum quando detur.*

40 Decimotertiò ſi pars non compareat,vel cõparendo recognoſcere nolit,aut differat, de iure poteſt cogi : vt ſuperius dixi , vel habetur ſcriptura pro recognita:vt probat hic tex. *Aultremẽt les dictes cedules ſerõt tenues pour confeſſées.* nam iſta dictio *Aultrement*, ſignificatur per dictionem aliter vel alioqui,quæ non ſolùm facit orationem conditionalem , ſed etiam cõtinet in ſeipſa diſpoſitionem cõtrariam præcedenti deciſioni: & exponitur *Aultrement*,ſi prædicta non fuerint teſte Bar.in l.1.col.3.ff.de cõditio. & demõ. Peruſ.in c.mandato.col.2.de præben.in 6.ſcripſi in glo.cõcordato.in verbo alioquin.§ monaſteriis.de nomina.regia. *Scriptura in contumaciam pro recognita habetur & de dictione alioqui.*

41 Vltimò quæritur,quis ſit recognitionis effectus?Reſponde,quòd hypothecam habebũt tales literæ recognitæ à tempore recognitionis:vt in tex. probatur ibi,*Et emporteront hypotheque.* *Effectus recognitionis in hypotheca conſiſtit.*

Sed nõne ſuperfluus eſt hic effectus:quia ſchedula hypothecam inducit à die,quo eſt cõfecta.l.ſcripturas.C.qui potio.in pigno.habeant.Reſpõ.hoc intelligi debet,quãdo eſt recognita:& ſic per hunc defectũ habetur pro recognita,vel quãdo eſt à tribus teſtibus ſubſcripta:vt ibi,& art.ſeq.dicetur.

42 Poterit etiam iudex declarare bona ſita in loco , vbi ſchedula recognoſcitur eſſe hypothecata,antequàm remittat partem:vt fuit iudicatũ Pictauis in iuridicis conuentibus anno 1541. licet hoc non ſit neceſſarium:quia authoritate legis hypotheca fit per iſtam legem. *Areſtum.*

43 Primo limitemus non procedere in furioſis,& perſonis inhabilibus, ſuprà expreſſis,in prin.huius artic. *Hypotheca quando ex priuata ſcriptura non interueniat.*

44 Secundò limitetis,quando ex illa ſchedula non naſceretur obligatio,Imbert.in inſtitutio.forenſib.vbi allegauit Ioan.Gallum in quæſtio.per areſt. in fi.in areſtis additis ad Ioan.Gallum,& incipit *Entre maiſtre Helye &c.* & ſuperius dixi.& maximè quãdo citatus diceret ſe feciſſe expenſas, quas deduci petit,tunc debet fieri illa deductio.argument.l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff.de condic.indebiti.

45 Tertiò quando ſcriptura,vel ſubſcriptio non diceretur eſſe illius,qui eã ſubſcripſit , vtpote quia ſuum non ſcripſit cognomen, teſte Corſet.in ſing. in verbo,epiſtolam.

46 Quartò facta recognitione,iſte iudex non poterit cõdemnare recognoſcentem,ſi reus non fuerit eidem iudici ſubditus,ſed ad ſuum iudicẽ remittet,nec quidẽ poteſt eũ cõdemnare ad garniẽdum,maximè clericum,qui à *Iudex quãdo recognoſcentẽ non ſubditũ condẽnare poſſit.*

ſeculari iudice non condemnabitur:& ita audiui ſępius iudicatum in Senatu Pariſien.per c.ſeculares.de foro compet.in 6.& Io.Pyrrhus hoc docet in conſuetud.Aurelianen.rub.de executio.inſtr.c.20.quamuis contrarium teneat Aufrer.in q.126.quem ſequitur Bene.in c.Raynutius.in verbo & vxorem.nu.426.de teſt.ſed primæ ſententiæ adhæret Imbert.in lib.1.inſtit. forẽ

Conciliãtur ſentẽtiæ cõtrariæ,quã do clericus corã ſeculari garnire teneatur.

ſi.§.commodiſsimè.†Ego verò puto opiniones ſic conciliari poſſe,quòd ſi agatur de ſola recognitione ſchedulæ coram iudice ſeculari,quo ad hoc ille ſecularis erit clerici iudex competens:facta verò recognitione eſt functus officio ſuo,& ideo ad ſuum iudicẽ eſt clericus remittendus:& ita fuit olim remiſſus epiſcopus Carnoten.me præſente à ſenatu ad ſuum iudicem.Siverò materia quæ tractatur coram iudice ſeculari non tendat ad recognitionem ſed ad contractus fortè reſciſionem,tunc pendente lite ſuper reſciſſione,condemnabitur etiam clericus in vim prouiſionis ad ſoluendum id, quod in inſtrumento continetur nec tunc remittitur:& ita in hoc Senatu fuit condemnatus epiſcopus Maleacen.ad ſoluendum mille libras ſuo fratri,in quibus conſtante inſtrumento erat obligatus,cuius inſtrumẽti reſciſ- 47

Areſtum.

ſionem & cancellationem epiſcopus petebat,anno 1541. die vltima Iunij: quia pendente reſciſione,quis contractum ſeruare debet:igitur qui de reſciſione cognoſcit,quouſque eidem appareat contractum reſcindendum, ſeruari faciet. & ita vbicunque iudex ſecularis cognoſcit principaliter de materia,ſi interueniat recognitio,clericum vel alium cõdemnabit:quia eſt ſemper ad hoc iudex.ſi verò principaliter de recognitione agatur coram iudice incompetente, ea facta clericus, vel laicus ad iudicem ſuum remittetur,coram quo prouiſio petetur:quod notandum eſſe cenſeo,licet nemo hactenus plenè attigerit:vt iuriſcon.ait in l.quod meo.§.penul.ff. de acquiren.poſſ.Alia,vt prolixitatem vitem,miſſa nunc faciam:& ſatis erit hic art. nunc explicatus.

Francoys. artic. XCIII.

Articul. ſecũdus

Si aulcun eſt adiourné en cognoiſſance de cedule, & compare, ou cõteſte denyant ſa cedule, & par apres elle eſt prouuée par le creãcier,l'hypothecque courra,& aura lieu du iour de la diete denegation & conteſtation.

Declaratio artic.ij. & ſumma.

EX HOC text.ſequentia habẽtur. (*Si aulcun*) id eſt ſi aliquis, & per hoc verbum comprehenditur mulier : verbum enim ſi quis, aut aliquis tam maſculos quàm fœminas complectitur.l.1.vbi abundè ſcripſi.ff.de verb. ſignificati: & quia hæc lex eſt regnicolis generalis. 1

Secundò habemus in hoc text. *Eſt adiourné en cognoiſſance de cedule*: non ſufficeret ergo ſimplex citatio:vt in arti.præcedenti ſcripſi.

Tertiò in hoc tex.eſt, *Compare ou conteſte denyant ſa cedule*, vix poteſt quis comparere,& negare ſchedulam,niſi cõteſtetur : & ideo melius fortè eſſet *Compare & conteſte*,& ſic copulatiuè,comparendo enim conteſtatur denegando ſchedulam,l.1.C.de lit.cõteſta.c.vno.eo.vel ſæpe cõiuncta pro diſiũctis,

ctis,& disiuncta pro coniunctis accipiuntur.in l.sæpe.ff.de verb.sign.

2 Quartò in text.est, *Et par apres elle est prouuée.* & sic oportet ꝙ schedula negata probetur,sed quomodo?Respon.per cōparationē testiū,vel alio modo poterit:alioqui nullius effectus erit schedula negata non probata:vt no. doct.in l.generaliter.C.de nō num.pec.& intellige siue statim fuerit probata,siue posteà longo interuallo,per hoc verbum,*par apres*, id est post negationē,& sufficit quādocunq; probetur, ante tamen instantię triēnij peremptionē.l.properādū.C.de iudi.& de quo prosit hęc hypotheca,inferius

3 dicetur.† Quintò à quo probanda sit scriptura negata?tex.Respō.*par le creācier*,à creditore,sed quare nō à debitore?nam creditor videtur habere præsumptionem pro se,cùm scripturam debitoris habeat?Respō.debitor negatiuam facilè probare non posset, quia factū negantis per rerum naturam nulla est directa ꝓbatio.c.quoniam. de probatio. & postquàm est negata, non est præsumptio quòd illius sit negantis:ideo nō oportet, quòd ipse hoc probet:sed qui illud affirmat,hoc probare habet, & sic creditor.l.ei qui.ff. de ꝓbatio.& l.actor.C.eo.& sic neganti se scripsisse non imponitur hîc pœna dupli,vt dicitur in authen.contra.de nō numerata pec.vnde dixi in proximo suprà ordi.non habere locum pœnam illius authen.in hoc regno, sed pœna est arbitraria contra negantem,quæ interdum est maior. *A quo probari schedulam negatā oporteat.*

Vltimò iste articulus statuit à quo tempore locū habeat hypotheca,& dicendum est,quando quis confitetur chirographum, ab eo die incipiunt bona debitori creditori obligata esse, si statim facta citatione confiteatur: sed quando debitor negat suam scripturam,& posteà creditor eam probat hypotheca currit à die negationis,& sic à die contestationis per istum tex. *Quando incipiat hypotheca.*

4 † Et hoc est per fictionem translatiuam de tēpore ad tempus: fingit enim cōditor hypothecam à die negationis,ac si illo die recognita fuisset:& hæc fictio est à iure approbata,& sic fingit interdū ius,per fictionē enim postliminij aliquem fuisse in ciuitate fingit qui non fuit.§.si filiusfa.quib.modis ius patr.potesta.solui.& retro pecuniam fuisse solutam,per l.solutionē. ff.de solutio.& retro occisum,qui hodie moritur in l.huic scripturæ. & l. ait lex.ad legem aquil.ff.vt plenè docet Bar.in l.si is qui pro emptore. col. 4.versi.quinto principaliter quæritur.ff.de vsuca.& ego ipse scripsi, dum iura interpretarer ciuilia apud Bituriges. & legendo in primo meo ingressu illam l.si quis.quod est vtile ad sequentia.

5 Primò est, quòd scriptura debitoris etiam ab ipso recognita, & posteà producta contra tertium possessorem, vel alium creditorem habētem pro se publicum instrumentum non valet,nec illi pręiudicat,nisi sit trino teste notata:quia tunc si sit prior instrumento,præualebit publico instrumēto. casus in l.scripturas.C.qui potior.in pigno.habeant.& quomodo intelligatur,ibi plenè doctores probant.

6 Secundò habens hypothecam ex scriptura priuata tēpore anteriorem præfertur alteri habēti hypothecam posteriorem,etiam ex publico instrumento:si secundus creditor cōfiteatur scripturam priuatam manu debitoris scriptam vel subscriptam:vt docet Bald.consilio 198. ad intelligentiam. vol.1.quod est repetitum vol.5. consilio 466. sequitur Ancha. consilio 28.

rationes cum seq.per d.l.scripturas.& hoc ratione præsumptionis: quia publica censetur credibilior,ad quam præsumptionem non est recurrendum confitente aduersario,& sic habita veritate, non tenebitur tamen respondere aduersarius habens publicum instrumentum super schedula.nam qui accusare & agere volunt, probationes habere debent.l.qui accusare.C.de edend.nec enim debet parare arma contra se.l.nimis.C.de testib.

Testes subscripti an esse debeant, & quomodo deponere possunt.

Tertiò scriptura priuata hypothecam continens, non subscripta trino 7
teste,sed ad eis recognita,præfertur scripturæ publicæ posteriori tempore, secundum Ioan.de cacialupis.in repetitione.l.admonendi.ff.de iureiuran. quia non refert an testes sint scripti,vel subscripti, dumtamẽ viua voce coadiuuent scripturam:vt firmat Bar.in d.l.scripturas.& Bald.d.consi.466. Nec obstat d.l.scripturas.requirens testium subscriptionem, quia intelligitur in testimonio vocis mortuę:secus in testimonio vocis viuæ.probat Soc. consil.274.in caussa.col.2.cum seq.in 2.vol.†Vbi dicit quòd quando testes 8
deponunt de veritate contentorum in instrumẽto,plenè probant: vt quando testes dicunt vera esse.quæ in illa scriptura continentur, & reddunt rationem,quia viderunt,& fuerunt præsentes, quando contractus, & hypotheca facta fuit.aliquando verò testes dicuntur deponere de scriptura, vt quando deponunt,quòd illa schedula fuit scripta modo,& forma, loco, & tempore,prout in ea continetur,& tunc non probant:quia potuit sic fieri, tamen ab alio,vel sine caussa,aut aliàs non bene.

Subscriptio partium cũ testibus probat sicut scriptura.

Quartò schedula manu tertij facta & subscripta à partibus& trino teste 9
notata,qui recognouerunt eam,plenam facit fidem, etiam cõtra tertium. d.l.scripturas.quia paria sunt subscribere, vel scribere: vt infrà dicam.& ita iudicatum Neapoli: vt patet in decis.104.dubium contingit. & si princeps mandet,vt pro rata soluatur creditoribus fugitiuorum, cessabunt priuilegia.sed hypothecarij præferentur chirographariis,tam simplicibus,quàm priuilegiatis:vt not.in l.assiduis.C.qui potior.in pign.habe. Bald.in rubr.de rescript.col.15.

De exceptione non numeratæ pecuniæ plura nota.

Verum enimuero quia in his executionibus plerunque solet exceptio 10
non numeratæ pecuniæ opponi,ideo hîc dicam illius praxim, tam patriæ iuris scripti,quàm consuetudinariæ.

Cõfessus recepisse sine scriptura iuuatur doli exceptione

Primò præmittendũ est quòd aliquãdo quis sine scriptura, & corã testi 11
bus cõfitetur se recepisse pecuniã à Titio:& tunc si non receperit, & creditor petat,poterit repelli per doli exceptionem.l.2.§ circa.in fi.ff.de doli exceptio.quia dolo facit,qui petit,quod nõ numerauit,vt ibid.dicitur. & Ias.in l.qui pecuniã.in fi.ff.si cer.pet.videtur teneri gl.in l.si non singuli.C.illo ti.

Exceptio non numeratæ pecuniæ habet locũ etiã in confeßione facta sine scriptura.

Poterit etiam dari exceptio non numeratæ pecuniæ secundũ Sali.in l.si ex cautione.in 10.oppos.C.de non num.pec.per.l.aduersus.in ver. quasi credita.illo tit.idem tenet Bar.in d.l.si ex cautione. dicens siue confiteatur in scriptis,siue sine scriptis,habet locum hæc exceptio,quod sequitur Felin.in c.si cautio.col.16.versi.fallit tertiò in confesione. de fide instrument. facit tex.vltra eum in l.non figura.ff.de actio.& obliga.ibi,placuit nõ minus valere quod scriptura,quàm quod vocibus lingua figuratis significaretur. & l.pactum quod bona fide.de pact.C.

13 Aliquando confitetur quis in scriptis se habuisse, & recepisse pecuniam quam nō habuit, illam tamen spe numerationis per stipulationē promittit reddere, si non receperit, & petatur ab eo, poterit opponere exceptionem in factum. l. cum vltra. C. de non nume. pecu. Sali. in d. l. si ex cautione. opp. 10. & vide distinctionem in l. cum vltra. per Petr. & Bald. quando posit opponere exceptionem in factum, vel non numeratæ pecuniæ, in praxi ferè idem in his concludit reus.

14 Interdum confitetur quis in scriptis habuisse pecuniam sibi verè debitā, & dicit quòd de illa pecunia est cōtentus, & accepto fert & quictat (vt ita loquar) debitorem, tunc si spe futuræ numerationis hoc agat, poterit exceptionem non numeratæ pecuniæ intra triginta dies opponere, posteà non: per tex. in l. in contractibus. §. super cæteris. C. de non nume. pecu. sic consuluit Federic. consi. 128. creditor. post Bald. consi. 199. Petrus. in 1. vol. rationem huius temporis diuersam scribit Porc. in §. 1. in gl. extendatur. de liter. obligatio. in institu. quia lex præsumit debitores egētes facilius inclinari ad confitendum, vt creditori complaceant, & pecunias suscipiant, quàm creditores, qui nō sunt adeò egeni, imò optant, vt pecunia apud debitores diutius permaneat, vt posint vsuras conculcare, & viam ad inferos sibi parare. dicit Cy. in d. § super. vel hoc est fauore liberationis. *Confitēs sibi debitum recepisse iuuatur exceptione.*

15 Intellige de iure ciuili, secus de iure canonico: quia non debet quis locupletari cum aliena iactura. reg. locupletari. vbi expressè Io. And. de reg. iur. in 6. & omne quod non est ex fide, peccatum est. c. fi. de præscri. sic decidit Aufrer. in decisio. Tholo. q. 418. item &c. an si creditor. hoc etiam in quatuor casibus limitat Speculator, in tit. de cōfesis. § nunc videndum. ver. cęterū. hodie seruatur, nā in foro ciuili creditor impetrat literas regias, quod non obstante confesione sua & lapsu temporis. 30. dierum, vel alio si posit probare pecuniam non numeratam admittatur ad petendum debitum: & Rex illi concedit: & sic vidi seruari in curiis secularibus, in curiis ecclesiasticis, sine literis ipso iure auditur. *Praxis regni quo ad exceptionē nō numeratæ pecuniæ.*

16 Postremò præmitto quòd interdum quis cōfitetur spe futuræ numerationis in scriptis se habuisse pecuniam, quam non habuit, si creditor cōfisus de illa schedula pecuniam ibidem contentam petat, debitor prætensus opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ: de qua hîc loquimur, & in toto titul. C. de non numerata pecunia. & infrà dicam.

17 Regula est, quòd licet quis sit confessus recepisse mutuam pecuniam, quam non recepit, poterit tamen exceptionem nō numeratæ pecuniæ opponere, per totum tit. C. de non nu. pecu. & institut. de litera. obligatio.

18 Ratio est: quia debitores necesitate obstricti de facili cōfitentur spe futuræ numerationis mutuum, ideo huic facilitati succurritur per nō numeratæ pecuniæ exceptionem: ne illicita fiat extorsio. l. illicitas. ff. de offic. præsid. & quia est contra ius gentium, quòd quis repetat, quod non dedit: & quòd cum iactura aliena quis locupletetur. l. cùm amplius. § 1s natura debet. ff. de regulis iur. l. bona fides. deposit. Bald. in l. 1. C. eodem. de non numerata pecunia. *Ratio cur hæc exceptio detur.*

19 Amplia, siue confiteatur in scriptis, siue sine scriptis. Bar. & alij in d. l. si

ex cautione & suprà dixi.

In instrumentum publicum opponi potest hæc exceptio.

Secundò amplia, siue confiteatur in instrumẽto publico, siue in scriptu 20
ra priuata. gl. & doct. in d. l. si ex cautione. cõtra Petr. licet opinio Petri possit saluari, quando in instrumẽto publico quis promittit stipulatione interposita: & tunc exceptio in factum datur, per d. l. cũ vltra, vel quando instrumentum publicum dicit Titium habuisse: vt infrà dicam in 7. limitatione, vbi dicam obseruari Petri opinionem.

Tertiò amplia, etiam si quis diceret, hanc confessionem facio non spe 21
futuræ numerationis, quia pecuniam habui, & recepi, adhuc poterit hæc opponi exceptio, teste Bal. in l. si ex contractu. C. de nõ nume. pec. & Imol. in c. si cautio. col. 2. de fide instrument. quia qua fragilitate inducitur ad cõfitendum, inducitur & ad alia verba adiiciendum, & renunciandum. l. doli. §. diuersum. ff. de nouatio. quod est verum, quando in scriptura priuata, secus si in publica ponerentur illa verba, quę habuit & recepit Porcus in d. §. primo. colum. 5. vide infrà in 7. limitatione. & Alexan. consil. 179. visa. in 2. volumine.

Etiam dato pignore opponitur hæc exceptio.

Quartò extẽde etiam si debitor dedisset pignus: quia pignus dedit, vt pe 22
cuniam reciperet, quam si nõ recepit, non tenet pignus. l. 1. C. de non nume. pe. quia multi darent corpus & animam vt pecuniam haberent: legimus enim de nonnullis, qui diabolo non veriti fuere hæc dona facere.

Iuramẽtũ nõ tollit hãc exceptionẽ.

Amplia etiam si confitens iurasset se recepisse, per. l. fi. C. de non nume. 23
pe. sing. secundum Ias. in l. si conuenerit. col. 3. ff. de iurisd. omnium iudic. & in l. qui pecuniam. col. 1. si cert. pet. & Iacob. in l. 2. §. mutui autem, in fi. illo titu. sequitur Alexan. consi. 28. visis. in 2. quæstio. in 1. volu. & consi. 89. viso pũcto. in fin. lib. 2. & consi. 27. visis. nu. 26. in 4. libr. de Petrucia in tractat. de virib. iura. in 4. effectu.

Quia sicut confessio habet tacitam cõditionem, si pecunia numeretur: 24
ita & iuramentum. d. l. fin. etiam si renunciaret cum iuramento: tunc habita dispensatione iuramenti & impetratis literis regiis admittetur ad opponendum istam exceptionem, aliâs audiri nõ solet argumen. l. non dubium. C. de legib. & ita seruat practica: licet Bal. teneat in d. l. fi. non requiri dispẽsationem, quando confitens iurat se recepisse: quia iuramentum habet conditionem tacitam, si mihi fidem seruaueris. l. quæro. § inter locatorem. vbi scripsi. ff. locati. & creditor nõ numerans post confessionem habitam non seruat fidem debitori. Ergo non tenetur debitor. l. final. ff. qui satisda. cogãt. & ibi glo. secus si iurasset pecuniam verè numeratam: quia tunc absolutio à iuramento requiritur secundum Bal. ibi quem sequitur Feli. in d. c. si cautio. col. 10. ampliatio. 1. ego puto in vtroque casu absolutionem petẽdam, & ita praxis seruat: & hoc est tutius.

Cautela ad tollendum hanc exceptionem.

Fallit quando creditor iurasset omnia in instrumẽto contenta esse vera 25
deferente debitore: quia tunc non poterit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, nec alia tanquã res sit iureiurando decisa. argumen. l. primæ. C. de iureiurand. ita sing. limitat Francis. Cremen. sing. 152. volo dare nouam. Allegat Bald. in repet. l. 2. ff. de iureiurand. Nec obstat d. l. fina. C. eod. quia loquitur in iuramento assertorio, hîc in decisorio: quòd est notandum, vt

scias

ſcias vti,vt in fi.inſtru.dicas,quòd debitor detulit creditori iuramentum:& creditor iurauit omnia contenta in inſtrumento eſſe vera:tũc nihil poterit
26 opponi.vide Bal.in l.fi.in fi.C.eo.† Attamen eadem facilitate qua iurat debitor,eadem deferet iuramentũ ſpe futuræ numerationis creditori,vel creditor cautus faceret apponere illam clauſulã:ideo arbitror,quòd ex æquitate ſuccurritur iſti,&per literasregias releuabitur is,qui ſic eſſet obligatus ſi probet pecuniã ſibi numeratã nõ fuiſſe,vt fraudibus & maliciis obuietur.

27 Sextò extende,etiam ſi renunciaſſet exceptioni non numeratę pecunię. glo.ſingu.in d.l.ſi ex cautione.ſecundum Bald.in marg.in verbo. renunciatio.in 10.q.&Feli.in c.ſi diligenti.Corrola.5.limita.1.de foro competent.& in d.c.ſi cautio. vbi limitat.ibi ſequitur Vital.de cãba. in tracta.clauſula.in fol.302.colum.3. Aufrer.in deciſio.ſuis.q.374.Alex.conſi.179.viſa.in 2.vol. & Corne.conſi.52.quotidianus.col.2.in 1.volu.Bal.conſi.196.quædam mulier. in 3.volu.Tùm quia inducerentur creditores ad delinquendum. nam poſtquàm haberent ſchedulam,& hanc renũciationem nollẽt mutuare:quod fieri non debet.l.conuenire.ff.de pac.dotal.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar. de pact.Tùm quia eadem fragilitate, qua inducuntur ad confitendum,inducerentur ad renunciandum.l.ſi mulier.2.ibi ex conſequentia ſuæ fragilitatis.C.ad velleia.Alex.d.conſil.179.viſa ſcriptura.in 2.vol.tanta eſt enim fragilitas debitoris inquirentis pecuniam,quòd facit inſtrumentum qualitercunque creditor vult.nam dicitur communi adagio,Qui ſubmergitur,nõ reſpicit,quid bibat,nec debitor quid faciat:imò obligaret corpus ſuũ, vxoris,& filiorum,& animam aliquando,quod eſt deterius.Angel.in § idem iuris.col.18.cum ſeq.de excep.in inſtitu.

Renunciãs huic exceptioni adhuc iuuatur ea.

28 Item quia renunciatio huius exceptionis non poteſt facere efficacem obligationem,quę eſt ante biennium inefficax:ergo non tenet renũciatio. Bald.in d.l.ſi ex cautione.colũ.3.Operatur tamen illa renunciatio præſumptionem iuris,& de iure,contra quam non admittitur probatio in contrarium,niſi per confeſſionem.Hippol.Marſ.ſing.222.exceptio non numeratæ pecuniæ,vbi allegat Bald.in conſi.ſed corruptè.tu illum videto.in Francia ſemper debitor poſt ſcripturam priuatam oportet quod probet non numeratam,quia præſumptionem confeſſionis & ſcripturæ habet contra ſe vt ſæpius dixi.

Renũciatio huius exceptionis quid operetur.

29 Septimò etiam ſi debitor faceret pactum expreſſum de non opponendo exceptionem non numera.pec.adhuc tamen illam opponere poterit:vt firmat Spec.in tit.de oblig.& ſolu.§ 1.verſi.ſequitur.& Bal.in l.in contractibus.in prin.3.q.C.de non nu.pecu.

30 Et ratio eſt, nam propter eandem fragilitatem induceretur ad faciendum pactum,ſicut ad confitendum,vel renunciandum. Operatur tamen hunc effectum etiam renũciatio, quòd transfert onus probandi in debitorem:Sali.in d.l.ſi ex cautione,in 1.& 2.q.ſequitur Imol.in c.fin.de ſolutio.& Anto.in additio.ad Huber.de bono curſo.rubr.de peremptio. exceptio.fol. 60.col.3.quod reprobat Decius in d.l.qui pecuniam.in fi.prima tamen ſententia tenetur communiter.

Pactum de non opponẽdo an tollat nõ numeratæ pecuniæ exceptionẽ & quid operetur.

31 Octauò etiam ſi confiteretur in iudicio,non in figura iudicij,nec iudice

Confitens ſine figura iudicij exceptionem opponit.

ſedente pro tribunali, ſed coram notario, & in inſtrumento garentigiato.
Bal.in d.l.in cõtractibus.in vlt.q.Alber.in d.l.ſi ex cautione.col.2.in fi.licet
contrarium dicat ſeruari Bergami.

Quia iſtud præceptum venit in conſequentiam confeſsionis mutui, vel 32
dotis:vnde quatenus tenet principale,tenet præceptum acceſſoriũ, & nõ
vltra:vt aſſerit Bald.in d.l.in contractibus.in fi.prin.quia eſt eadem ratio,
ſiue fiat in iudicio,ſiue extra iudiciũ teſte Bal.de litera.oblig.in inſti.col. vl
ti.ergo erit eadem iuris deciſio.l.illud.ff.ad leg.Aquil.ſcripſi in tracta.de li-
ter.oblig.arti.1.Secus ſi fuerit per viã cõtentioſæ iuriſdictionis:quia tũc ceſ
ſat præſumptio,quòd cõfeſſus eſt,vt gratificaret creditori: & ideo ceſſabit
exceptio,ſecundum Feli.in d.c.ſi cautio.col.11.ver.amplia ſecundò.per tex.
& ibi glo.in l.vna.C.de confeſsis.Bal.conſi.447.contrahentes.vol.1.

Confitens maiorẽ pecuniã quã receperit, exceptionẽ opponit.

Nonò amplia etiam ſi cõfiteatur maiorem pecuniam recepiſſe, quàm 33
receperit.nam in parte nõ recepta exceptio iſta competet per l.maiorem.
C.eodem.quod iuris enim eſt de toto,& de parte.l.qui ſolidum. in prin.ff.
de legat,2.l.quæ de tota.ff.de rei vend. & hoc caſu debet probare debitor
partem non fuiſſe numeratam:quia eſt præſumptio cõtra eum, poſtquàm
receperit partem,quòd totum receperit:& quomodo probetur illa negati
ua,tradit glo.ibid.in d.l.2.C.eo.probari per confeſsiones,& per numeratio-
nes diuerſis temporibus factas,ſecundũ varias quantitates:ad hoc & illam
ſing.dicit Bal.in Marga.in verbo negatiua.in 9.q.& Ludo. Roma.conſilio
445.conſultatio.col.1.& Barba.conſil.37.quia omnia.col.4.in 4.vol. & Fel.
in c.tertio loco.col.3.de probatio.

Exceptio nõn numeratæ pecuniæ in alijs rebus locũ habet.

Decimò extende non ſolùm in pecunia ſtrictè accepta, id eſt in nũmis 34
ſed etiam in omni re quam quis cõfitetur recepiſſe,& non recepit:pecuniæ
enim verbum largiſsimè accipitur per l.fin.C.de conſtitu.pecu.l. pecuniæ.
vbi ſcripſi.ff.de verbo.ſignifi.c.totum,1,q.3.expreſſè hoc tenet Azo in ſum-
ma.C.de nõ nu.pec.in princ.Albert.& alij in l.generaliter.in prin.C.eo.per
d.l.in contractibus.in prin.& §.ſed quoniam.vbi de depoſito loquitur text.

Exceptio rei non traditæ quãdo competat.

Barto.& alij in l.talis ſcriptura.ff.de leg.1.†Licet in rebus in quibus con- 35
ſtit mutuum hæc exceptio vocetur non numeratæ pecuniæ: in aliis verò
rebus exceptio rei non traditæ:vt docet Porcus in d.§.1.de liter.oblig.in in
ſtit.tamen in mutuo habet biennium ad opponendum hanc exceptionem:
in aliis rebus ſtatim ſibi præiudicat, ſi non opponat.l.generaliter.C.de non
nume.pec.gl.in l.ſi ex cautione.illo ti.Henri.Boic in d.c.ſi cautio. ratio eſt:
quia in mutuo & dote ſæpius contingit cautionem emitti ſpe futuræ nu-
merationis, quàm in aliis contractibus: ideo longius tempus datur ad ex-
cipiendum,in aliis contractibus ſtatim præiudicat: quia non ſic de facili fit
cautio ſpe futuræ cauſſæ,ſed ratione præteritæ,vel præſentis: & ea quæ ra
ro,&c.l.nam ad ea.ff.de legib.Alberic.& Bald.in l.generaliter.col.3.C.eod.
& etiam quia debitores magis alliciũtur ad pecuniam habendã, & ſic con-
fitentur facilius ſpe futuræ numerationis,cùm per eam omnes ferè aliæ res
haberi poſsint.l.1.ff.de contrahen.emptio.quod non eſt in aliis rebus:tamẽ
ſi etiam poſt biennium ego probem me nõ habuiſſe rẽ,iudex me abſoluet:
& ita in curiis ſeruatur ex ęquitate,quæ rigori præfertur.l.placuit.C.de iu
dic.

dic impetratis tamen literis regijs in hac patria.

36 Vndecimò extende, etiam si esset statutum in ciuitate, quòd cõtra instrumenta publica non posit exceptio opponi, nisi solutionis & simulationis, & nulla alia adhuc poterit exceptio ista opponi: quia illa cõfessio facta in instrumento dicitur quædam simulatio. Bar. Bal. & alij in l. 3. C. de postulan. Bal. in l. pecuniæ. C. de solutio. Ias. in d. l. qui pecuniam. col. 1. si cert. pet. ff. scripsi in tracta. de liter. obligato. arti. 1. *Statutum vt nulla posit opponi exceptio an excludat hanc.*

37 Duodecimò, si mensarius nummularius siue cãpsor promisit soluere pro confitente: adhuc ista executio locum habebit: quia campsor licet ex persona sua non posit opponere, quòd sibi non fuit numerata: tamen ex persona illius, pro qua promisit potest. gl. & Salic. in l. frustra. C. de non nume. pe. per tex. in l. tam mandatori. illo tit. quia postquã principalis non tenetur, non debet teneri eius fideiussor. l. 1. & l. Græce. ff. de fideiussorib. *Cãpsor an istam exceptionem opponere posit.*

38 Decimotertiò amplia, etiam si is qui confiteretur dedisset fideiussorem per d. l. tam mandatori. & ibi doctor. & facit l. 1. C. illo titul. quia quando reus est tutus ratione obligationis non natæ, vel natæ inefficaciter, vt hîc: tunc eo. modo est tutus fideiussor, sicut principalis. l. si testamẽto. § fi. & l. si quis pro eo. § si nummos. ff. de fideiussorib. Bald. in l. penul. C. eod. & in tract. de exceptio. abundè scripsi. *Fideiussore dato an hæc exceptio competat.*

39 Decimoquartò extende ad maritũ, qui confessus fuerit se habuisse dotem ab vxore, vel à patre vxoris, seu alio spe futuræ numerationis, vt posit exceptionem non numeratæ dotis opponere. l. 1. & per totũ. C. de dote cauta non numerat. quia præsumitur cõfessus ex facilitate, & matrimonij contrahẽdi cupiditate. nam qui optat matrimonium cõtrahere facilè confitebitur: vt appetitum suum compleat. Porcus, vbi supra, & etiam in matrimonijs contrahendis multa solent interuenire mendacia, & deceptiones: vt patet Genes. 29. c. de Iacob qui in matrimonio fuit deceptus, dãdo ei aliã licet seruiuisset pro Rachel filia Laban. pro elucidatione illius titul. C. de dote cauta multa addidi in rubric. illius titul. C. quæ alibi fortè, si operæ pretium fuerit, extendam. *Maritus dotis nõ numeratæ exceptionem opponit.*

40 Decimoquintò amplia etiam in hærede, qui intra bienniũ poterit hanc exceptionem opponere. l. si intra. C. eo. & ibi latè doct. & idem in omnibus illis quorum interest quocũque modo, siue cõueniantur vt possessores bonorũ: siue ipsi cõtra alios posidentes actionẽ moueant. l. si cui. C. eo. Ang. plenè in d. § idem iuris. col. 5. in 2. q. debet tamen ex persona rei opponere, non ex propria: quia debitori & non opponẽti debebat pecunia numerari: quod nota causidice ad concludendum in libello. *Hæres istã exceptionẽ opponit & alius cuius interest.*

41 Decimosextò, etiã si cedula fuerit facta per verba præsentis tẽporis: vt promitto restituere decẽ aureos ad mensem, quos recipio. ita tenet glo. 1. in l. si ex cautione. C. eo. Azo, & ibi docto. instit. de liter. obligat. in princ. & istam opinionem vidi cõmuniter seruari. Alber. in d. l. si ex cautione. co. 1 quia eadem est ratio, sicut quando interponit verba præteriti, & verba præsentis temporis quæ aliquando pro verbis futuri, vel præteriti accipiũtur: vt plenè scripsi in l. verbum oportebit. ff. de verb. signi. & illa verba recipio, intelliguntur si numeretur: alioqui recipere non possum. *Exceptio ista competit quamuis dicam recipio.*

S

Vltimò etiam si dederim alicui cum caussa, quam non adimpleuit: vt in 42
l.3.C.de postuland. potero excipere, vel experiri ad cancellandũ: vt ibi scribitur. & aliæ extensiones poterũt suppleri ex dictis per Feli.& alios in cap. si cautio. de fide instrumento. ista tamen non sic inuenietis ad praxim reducta.

Contra confessionẽ in vltima voluntate factam nõ opponitur hæc exceptio.

43 Primò vitiatur hæc regula in cõfessione facta in vltima voluntate: quia contra ipsam non opponitur hæc exceptio non numeratæ pecuniæ, per glo.sing.in l.1.C.de falsa caussa adiecta legat. quã sing. dicit Bal.in titul.de pace Constant.in versicul.vasalli.& in Margar.in verbo, exceptio. quęstio.23.ac Barbat.in repetit.cap. Raynutius. colum.3.& ibi Benedict.in verb.in extremis.numero.14.de testa.& Barba.consi.60.illud.col.9. & colum.21.in 3.volumine, Ias.in l.qui pecuniam.colum.1.ff.si certũ pet. & in repetitio.l.admonendi.col.57.numero 158.de iureiurand.Hippoly.in practi.criminal. §.diligenter.numero 119.& in rubri.ff.de fideiussorib.numero 42.& consi.5.In caussa.numero 16.& consi.109..Spiritus.nũmero 3.ac consi.113.In præsenti.numero 12.

44 Ratio est quia spe futurę numerationis non videtur confiteri, cùm potius cogitet de morte, quàm de cupiditate pecuniæ: ideo præsumitur quòd verè receperit: & sic non potest opponi hæc exceptio per hæredem: quod est verũ, vt creditor teneatur probare numerasse: poterit tamẽ hæres probare confessionem fuisse erroneã vt docet Porcus in d.§ 1.quod est notandum.† Et ideo si quis confiteatur se debere centũ in testamento, & postea 45 reuocet testamentum, centũ poterunt peti: quia dicitur quidam quasi contractus, qui non reuocatur sublato testamento.l.hæredes palam.§.fi.ff.de testament.

Confitẽs in testamento si reuocet testamẽtũ, an teneatur ex confessione.

Nec obstat quòd deambulatoria est defuncti voluntas vsq; ad mortem. l.3.§.fi.& l.seq.ff.de adimẽd.leg.Respon.loquitur in legatis, & alijs mortis caussa donationibus: secus in cõtractibus, ita tenet Petr.& Alex.in l.generaliter.in fi.C.eo.nisi probaret se confessum animo donandi & legandi: quia tunc sicut principale reuocatur, id est testamentũ, sic & legatũ, per l.cùm principalis.ff.de regul.iur.vel nisi probet se errasse, existimans verum esse, & tunc per literas Regias audietur.

Cõtra inuẽtarium non opponitur hæc exceptio.

Secundò limitatur, quando in instrumento inuentarij hoc quis confite- 46 retur: quia tunc non posset excipere non esse numeratum, quod aliquis in inuentario conscribi passus est; l.fin.C.de arbitr.tutel.neque enim sic homo simplex, imò magis stultus inuenitur, vt in publico inuentario cõtra se scribi aliquid patiatur: verba sunt Impera.in d.l.fi.nec poterit probari contrarium.vide quę ibi addidi, & Matthæus de afflict.dec.Neapol.324.agitur caussa.nume.14.cum seq.in Francia tamẽ impetrando literas Regias releuaretur, probando errorem, & confessionem falsam, & hoc principis beneficio, qui tam benignè se offert petentibus, & subditis, vt nolit aliquem ex his decipi, & molestari indignè.

Post biennium quando hæc exceptio opponatur.

Tertiò restringe post biennium, Institut.de liter.obligatio.quia debitores pecunia egentes consueuerunt confiteri ad voluntatem creditorũ spe futuræ numerationis: & ideo propter bonum publicum, & in fauorem debitorum

bitorum iura statuerunt debitores vsque ad biennium posse excipere de pecunia non numerata:& tunc creditoribus incumbit onus probandi numeratam dicta l. asseueratio.& Alberic.in dicta l.si ex cautione.in fine. latè ad ambas partes Angel. in §. idem iuris. columna 3. de exceptio.in institut. post biennium verò tenetur debitor probare non numeratam. quia non est verisimile quòd tanto tempore tacuisset, si pecuniam non recepisset.

48 De æquitate tamen canonica potest hæc exceptio semper opponi per mille annos:ne quis cũ aliena locupletetur iactura,teste Dino,in reg.locupletari.& ibi latè Boër.in additio.de regulis iuris.lib.6.sequitur Angel.cõsi. 156.videtur prima fronte.& Ias.in dicta l.qui pecuniam. vbi dicit habere locum in terris subiectis ecclesiæ quo ad tẽporalia,vt in ciuitate Auenionẽsi: & exceptio doli etiam in terris imperij opponi post biẽnium poterit:quia dolo facit petendo quod non numerauit: quod est notandum in actu practico,teste Angel.in d.§.idem iuris.col.5.versi.ex quo nota tu causidice &c. & ista opinio seruatur in hac Francia,sed debitor probat non numeratam. vt dictum superius fuit.

49 Et post biennium non tenetur creditor nec iurare nec referre.l.in contractibus.§.illo.C.eo.ita tenuit expresse Henric.de Pyro Coloniẽ.institut. de litera.obligatio.in gloss.scriptura.per dictum §.illo .ex æquitate tamẽ si pars vellet eum constituere iudicem,teneretur officio iudicis iurare:prout dixi in tracta.de liter.oblig.suprà in artic.1.gl.11.& sic censuit Senatus anno 1544 die 30.Ianuarij.post prandium in magna camera. *Iurare an teneatur creditor post biennium.* *Arestum.*

50 Poterit etiam debitor, si videat creditorem assertum nolle dare pecuniam,agere super cancellatione instrumenti,vel chirographi,dicens pecuniam non fuisse vnquam numeratam,& sic instrumentum esse apud creditorem sine caussa,& ideo cancellandum esse vel chirohraphũ. ista practica probatur in l.dissolutæ.C.de condict.ex lege.Bartol.in authentic.cassa. C.de sacrosãctis ecclesijs in fine,vel poterit petere,quod cedula sibi restituatur.gloss.in d.l.dissolutæ.& Angel.in d.§.idem iuris.colum.4.& sic frequentius agitur in resortu Tholosano: vt scripsi in tracta.de liter.obligatò.articu.1. *Agere ad cancellationem,an possit debitor, si pecunia non ei numeretur.*

51 Quartò limita in tutore, qui confitetur se habuisse pecuniam pupilli, tunc etiam ante biennium non potest exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere :Iason, & alij in l. singularia. in 5. speciali. ff. si certum petatur. & hoc intellige quando pecuniam caperet palàm & bona fide:vt in lege non existimo.ff.de administratio.tutorum. Alioqui incideret in pœnam, vt ibi. & glossa in lege, actione, & in lege,si tutor.ff. de tutel. & ratio. distrahend. & diceretur prædo. Soci. consilio clix.in præsenti. colum.tertia. versiculo quarto deprehenditur. in secundo volumine. *Tutor cõfitens pecuniã pupilli habuisse, hanc nõ opponit exceptionem.*

52 Quæro,quando dicatur tutor palàm, & bona fide contraxisse? Bartò. in l.frater à fratre.colum.antepenult.versicul.tertio quæro quid in contractu.ff.de condict.indebit.dicit palàm fieri, quando contractus fit præsentibus amicis, & consanguineis pupilli, per l. transactionem. C. de trans- *Palàm quãdo dicatur fieri.*

act.& in hoc non valeret consensus bastardi. Barba.consi.41.col.6.& seq. in 4.volum.quod facit ad intellectum statuti requirentis consensum consanguineorum.

Item dicitur palàm & bona fide, quando iudicis præsentia interuenit: 53
vt docet Alexand.consi.20. ponderatis:col.prima in 3.volu.& Barbat.consil.53.præclare.col. duodecima,in secundo volumine.sequitur Ias.in repe. l.admonendi.col.7.ff.de iureiurand.& in dicta lege frater.& in l.pacta nouissima.3.nota.C.de pactis. & in titul.qui feud.dare possunt, in principio: refert Purpura.in dicta l.admonendi. Cotta in secunda parte memor.in verbo palàm.

Confitens caussa mutui quod aliunde debet, exceptionem istam non opponit.

Quintò fallit, quando confessio mutui facta esset ex alia caussa: vt de- 54
bebas ex caussa venditionis decem,recognouisti te illa debere ex caussa mutui,licet verè non sit mutuum:tamen non opponitur exceptio non numeratæ pecuniȩ.l.aduersus.C.eo.Feli.& alij in d.cap.si cautio.in vltima limita. colum.14.

Ratio diuersitatis est: quia quando confessio emanauit ex sola caussa 55
mutui,lex præsumit confessionem factam ex facilitate petentis,& cupiditate complacendi creditori,vt ipsum inuitet ad illi subueniendũ,& pecuniam mutuandam:secus quando emanauit ex caussa locationis,vel venditionis:quia nulla præsumitur hîc facilitas. nam si tibi locare, vel vendere non possum,alteri dabitur porrigenti pecunias:sed hodie facile non inueniuntur mutuantes pecuniam sine commodo. Porcus in dict.§.1.col.6.& hoc casu debitor etiam ante biennium tenetur probare.Alber.in dicta l.si ex cautione.col.3.

Præterea cùm ex caussa prȩterita fit cedula,tunc magis fit,vt declaret 56
obligationem de præterito fuisse,& sic statim inducit consensum de præsenti:nisi debitor probet prætextu falsæ caussȩ factum esse.l.2.§.circa.ff.de doli exceptio.vbi verò fit cautio spe futuræ numerationis,non habet consensum de præsenti, sed demum secuta numeratione voluit obligari:& ideo creditor habet probare numerationem, vel biennij lapsum.doct.in dicta l. aduersus.hodie in Francia debitor semper probat quia habet scripturam contra se,& ideo hoc casu poterit probare primam caussam non esse veram,videlicet se nunquam debuisse ex caussa venditionis,vel alia:& ideo non teneri.

Soluẽs partem non opponit exceptionem ad reliquam partem.

Sextò limita,quando ex interuallo soluisset partẽ debiti, tunc non po- 57
test pro alia parte opponere.l. cùm fidem.C. eodem. quia videtur fidem cautionis agnouisse,nisi protestaretur.Bald.ibi,&Anto.tremol.in additio. ad pract.de Bonacurso.rubric.de perempto.exceptio. versic.exceptio non numeratæ pecuniæ.de æquitate tamen impetratis literis regijs vide aliquẽ recipi ad probandum se non recepisse alteram dimidiam partem:vt etiam superius scripsi:cùm sit bonum argumentum totius ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.

Item si promisit ex certa scientia,tunc nihil opponit,quia donare vide- 58
tur:secus si per errorem.probatur in l.cùm de indebito.§ si autem pro parte.ff.de probatio.etiam hoc casu succurretur probato errore:quia qua facilita-

cilitate confitetur, eadem opponeret hanc clausulam.

59 Septimò modera quando nutarius attestaretur in instrumento publico numerationem factamfuisse per hæc verba, personaliter constitutus Titius confessus est habuisse decẽ aureos, quos in mei præsentia habuit & recepit ex caussa mutui: secus si diceret, confessus est se habuisse: quia tũc exceptio nem opponere poterit, de primo ex tex. in l. prima. ibi: præsẽs aspectus pro bet. C. de cano. frumenta vrb. Rom. lib. 11. glossa in l. si pluribus. ff. de solutio. Roma. sing. 636. Scis quod. &. Francisc. de Crema. sing. 44. pone dicitur. Feli. & alij in dicto ca. si cautio. & ista est cõmunis opinio: poterit tamen pars falsum illud instrumentum allegare, & probare producendo testes, qui interfuerant confectioni instrumenti, & alijs legitimis modis, si illam pecuniam non receperit. *Notarius si asserat numeratam pecuniã excludit hanc exceptionẽ*

60 Aduertat notarius ad hoc, vt nunquam scribat partem recepisse: nisi numeratio fuerit facta eo præsente & vidente, sed debet scribere Titium confessum fuisse se recepisse, alioquin incidit in crimẽ falsi, quia affert testimonium de eo, quod nonvidit. glossa. in l. si ex pretio. in verb. cõscriptum. C. si certum peta. scribens Iudæos dixisse Pilato, scribe quòd Christus dicit se regem Iudæorum, non quòd sit Rex. *Cautela pro notarijs.*

61 Porcus institu. de litera. obligatio. colum. secunda inquit: cùm scholasticus iniuriam rectori intulisset in absentia notarij, qui posteà fuit vocatus vt conficeretinstrumentim: scholaris tunc dixit notarium debere scribere, quòd rector dicit se iniuriam passum fuisse à scholari: nõ enim scribere debet notarius, quòd iniuria in sua præsentia facta fuerit per. l. tutor. §. final. ff. de vsur. Bald. in consilio 28. in quodam instrumento, in primo volumine. *Notarius quomodo instrumentum cõficere debeat.*

62 Octauò non procedit, quando esset confessio geminata: glossa in l. in contractibus. §. sed quoniam. in verb. penitus. in principio. C. eodem. quam sing. not. Rauen. in verb. geminatio. & Ias. in dicta l. qui pecuniam. sequitur Bald. & Angel. in dict. §. sed quoniam. & Ioannes Andreas in additionibus ad Speculat. in titul. de dona. inter virum & vxorẽ. in rubr. ad fi. Petrus de bella pertic. in l. cùm fidem. in fine. C. eodem. Panor. in dicto c. si cautio. per Bald. in d. l. generaliter. & in l. cùm fidem. & ibi Barbat. in additionibus ad eum, illo titul. & in l. in cõtractibus. §. primo: quia geminatio multùm operatur. in l. Balista. ff. ad Trebellia. Corset. in suo tractatu de geminatis. Hippoly. in consi. 113. in præsenti caussa. Roma. in l. si verò. §. de viro. fallen. 31. ff. soluto matrimonio. *Geminata confeßio excludit exceptionẽ non numeratæ pecuniæ*

Contrarium tenet Feli in dicto c. si cautio. quippe eadem facilitate induceretur quis ad confitendũ bis, & sæpe, sicut semel, etiam ex interuallo, quia semper confideret de numeratione sibi facienda: ideo ob istam confessionem geminatam non obligabitur, nisi alia interuenerint secũdum eum. & istud est æquius, & in praxi obseruatur, dummodo debitor posit probare sibi nihil fuisse numeratum.

63 Nonò fallit, quãdo quis promisit dere caussa transactionis pecuniã non debitam, tunc non iuuatur hac exceptione. quia subest caussa, vt pote quia *Promissũ in caussa transactionis non reijcitur exceptione.*

à litè disceditur l.translationis, C.de non numerata pecunia.nec ea caussa
solutum repetitur tanquam indebitum.l.in summa.ff.de condict.indebit.
& l.2.C.illo titul.Alex.consi.191.visa scriptura.in secundo volumi.& istud
seruatur.

Statutū an hanc exceptionē tollere poßit.

Decimò restringe quando statutum,vel consuetudo tolleret exceptio 64
nem non numeratæ pecuniæ,quia cùm sit de iure ciuili,insti.de litera.obli
gat.ergo poterit tolli per aliud ius ciuile.l.eas.ff.de capit.dimi.l.nec ex pręe
torio.ff.de reg.iur.

Stylus bituricē.an tollat hanc exceptionem.

Intellige quòd potest tolli per statutum, vel consuetudinem quo ad fo 65
rum seculare,l.tertia.in fine.ff.de constitut pecu.& in stylo Biturigū cau
tum est,rubric.de executio.exceptionem non numeratæ pecuniæ non ha
bere locum ad impediendum executionem in casibus executioni disposi-
tis : ergo in alijs casibus non dispositis executioni , poterit exceptio non
numeratæ pecuniæ opponi.nam qui in vno prohibet , in alio concedit.l.
cùm prætor.ff.de iudic.cap.nonne.de præsumptionibus. Item quod non
mutatur , quare stare prohibetur . l. sancimus C. de testament. hîc non
mutatur ius : ergo stare non prohibetur , nisi in casibus dispositis execu-
tioni.

Præterea disponit ille articul.4.vt executionem non impediat, seu ma 66
nus munitionem exceptio non numeratæ pecuniæ:ergo facta manus mu-
nitione nō prohibet opponi.& istud est verum, licet quidam ignari practi
ci indistinctè dicant exceptionem non numeratæ pecuniæ Biturigibus
non habere locum,sed ibi non probatur:vt etiam luscus videre potest.

Insuper ille articul.in versicul.*Außi quant &c.* Aliud disponit videlicet 67
exceptionem hanc non habere locum in instrumentis obligatorijs execu-
tionē habentibus,ad hoc vt creditor teneatur probare se numerasse:& sic
solum transfert onus probandi in debitorem opponentem: cùm creditor
pro se habeat instrumentū sigillatū regio sigillo, vel aliud executionem
habens.Si verò pars aliud haberet instrumentum,quod non haberet exe-
cutionem,sumendo argumentū à contrario sensu quod est validum,l.pri-
ma.ff.de officio eius cui est mandat.iurisdictio.etiam in statutis.Consetin
sing.incipien.argumentū.tunc hæc exceptio opponi posset & creditor te
netur probare numerasse , insequendo ius cōmune, dicta l.si ex cautione.

Consuetudo regni transfert onus probandi in debitorem.

† licet de consuetudine in hoc regno Francię regulariter debitor teneatur 68
probare pecuniam non numeratam , etiam ante biennium:quia creditor
habens etiam cedulam pro se habet saltem præsumptionem.ergo ius pro
bandi transfertur in debitorem:& ita seruatur in hac consuetudinaria pa
tria,quicquid in contrarium dicatur.

Stylus curiæ ecclesiasticæ tollens exceptionē non numeratæ pecuniæ non valet.

Sed quo ad forum episcopale siue ecclesiasticum non valet statutum, 69
seu stylus tollens hanc exceptionem:quia cùm agatur de peccato,videli-
cet,vt quis agat ad id,quod non dedit:ecclesia hoc non admittit.c.nouit.de
iudic.ecclesia enim cultrix & auctrix iustitiæ non patitur contra iustitiam
aliquid fieri. capitul. vno.de alienation. feud. Item quia est contra liber-
tatem clericorum , nam aufert eis ius commune , & contra rationem
natura-

naturalem,& mentem contrahentiũ. Bal.in cap.cùm omnes. col.penulti. de constitutio.Henricus Boteus in tracta.de synodo episcopi,cõclusione nona tertiæ partis.

Si verò transferat onus porbandi in debitorem,bene valet:vt docet Albertus Brunus in tractatu statutorum, in versicu.excipere.quæstione 8.& ita statuitur in stylo curiæ ecclesiasticæ Bituricẽ.rubrica,de ordin.iudicia. articulo sexto,vbi sunt hæc verba:Item statuimus exceptionem non numeratæ pecuniæ non esse admittendam ad hoc, vt creditor habeat onus probandi,si interuenerit stipulatio,seu solutionis promissio: in his tantùm duobus casibus transfert onus probãdi:videlicet quando interuenit stipulatio,& solutionis promissio,in alijs non transfert: ergo habebit locum ius commune:licèt quidam procuratores ignari indistinctè intelligant exceptionem non numeratæ pecuniæ non habere locum in curia ecclesiastica, allegantes stylum hunc,& articul.qui hoc non probat:vt lippis patet, & tonsoribus.dicit glossa in l.quidam cùm filium.ff.de verborum obligatio. & hodie seruamus,vt dixi,quòd exceptio non numeratæ pecuniæ nõ probatur à creditore, postquàm habet instrumentum, vel chirographum pro se:debitor autem dicens pecuniam non recepisse,hoc probare tenetur, nec admittitur ad probandũ,donec garnierit: sed facta recognitione,condemnatur ad garniendum,data ei posteà dilatione ad probandum pecuniam non fuisse numeratam.

70 Notandum est,quòd licèt statutum,vel consuetudo tolleret hanc exceptionem:tamen in foro consciẽtiæ creditor non esset tutus, teste Innocen. & Panor.in cap.plerique.de immunit.eccles.& Bald.in l.si ex cautione.in fi.C.de non numer.pecu. *In conscientia non potest tolli hæc exceptio.*

71 Item creditor, qui promisit mutuare,non cogitur inuitus, licèt chirographũ acceperit,sed illud restituere sufficit:vt docet Bartol.in l.si fideiussor creditoris.ff.de fideiussorib.quia sicut debitor nõ tenetur accipere, ita nec creditor mutuare ratione correlationis.l. fina.C.de in dicta viduitate tollenda.Decius & alij in dicta l.qui pecuniam.nisi debitor pateretur interesse:vt ibidem dicitur:quia tunc saltem non mutuando teneretur ad id,quod partis interest. *Mutuare nõ cogitur creditor. qui chirographum habet,sed illud restituere sufficit.*

72 Item licèt exceptio non numeraræ pecuniæ non possit post biennium opponi,tamen potest implorari officium iudicis: vt habetur in additio. ad Panormit.in cap.fina.de solut. quod dicit esse singulare Hippol.de Marsil. singul.277.licèt suprà.vel allegari exceptio simulationis, etiam si renunciatum fuisset huic exceptioni.glossa in l.emptione.C.plus valere quod agitur.& ibi multa cumulaui.sequitur Hippolyt.singulari 327.Exceptio.superius scripsi:& videte quę dixi super hoc in l.actionis verbo.ff.de verborum significat. *Exceptio ista licèt post biennium opponi non poßit, tamẽ officium iudicis implorari poteſt.*

73 Aduertendum est, quòd qui propriam scripturam in iudicio abnegat, vel numerationem inficiatur, conuictus in duplum punitur, nisi sacramento illato confiteatur: tunc enim non punitur, nisi ad expensas circa probationes factas actoris iuramẽto declarandas,textus in auth.contra qui propriam.C.de non numerata pecunia.quæ pœna dupli non seruatur *Negãs suã scripturam dupli pœna nõ punitur*

in hoc Franciæ regno:ſed iudex pro facti qualitate hunc inficiantem conuictum ad mulctam condemnabit pro arbitrio ſuo:& pro qualitate perſonæ & facti imponendam, per cap. fraternitas.12. quæſtione ſecunda. Alia, ſi lubet, bone lector, perlegere licebit per totum titulum C. de non numerata pecunia. Iſta tamen interim ſic digeſta non aſpernaberis, quæ Deus Optimus Maximus ſcribenda mihi dictauit, cui immenſas ago gratias, Amen.

FINIS.

Spes mea Chriſtus.

TRACTATVS

DE SENTENTIIS PRAEIVDICIALIBVS SEV PROVISIONALIBVS. IN QVO ETIAM DECLARANTVR ORDINATIONES REGIAE MATERIAE HVIC CONGRVENTES,

AVTHORE

DO. PETRO REBVFFO *de Montepessulano Iurium doctore, ac comite editus incipit.*

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

T

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, ET D. NICOLAO PELLEVE, AMBIANENS. EPISCOPO OMNI VIRTVTVM GENERE PRAEDITO PETRVS REBVFFVS S. P. D.

MVLTIS atque magnis tuis beneficijs tibi anteà deuinctus egregie atque amplissime Senator, cogitabam quibus modis referrem gratiam: quin etiam obligatione, aut insolidum (vt iurisconsultorum more loquar) aut pro parte liberari possem, initio quidem aliquis locus relictus videbatur: quia tamen me in dies posteà magis atque magis tua munificentia ornare non cessasti: adeò vt semper aliquid accesserit ad cumulum tuorum erga me meritorum: factum est, vt iam putem deinceps non tecum contendendum beneficijs: nulla namque aut perquàm exigua, mea erga te sunt sed vis (vt coniector) vestigia Philippi Macedonum Regis sequi, qui cùm Philonis Thebani hospitio receptus esset, multisque ab eo officijs affectus, is autem cùm vicissim à Philippo nihil muneris accipere vellet: Ne me (inquit Philippus) beneficentia superatum hac laude spolies, quòd hactenus à nemine beneficijs victus fuerim, & maximè cum summo loco nobilique genere ortus sis: quorum proprium est liberalitate vti, ex quo persoluendi debiti spem nullam penitus superesse satis noui: sed quoniam liberalis ingenuique animi est cui plurimum debeas, si vires in rependendo desint, significationem tamen non ingratæ voluntatis officiosæ non prætermittere, τοῖς γὰρ εὐεργέταις δεῖ χάριτας ἀπονέμειν. Quare hoc non aliunde petitum munusculum, sed industria nostra comparatum, & ingenij velut proprij agri fructum donare ac offerre, præsertim cùm tibi conuenire videam. Tractatũ itaque de sententijs præiudicialibus tibi dicandũ censui, vt sit beneuoli, & non immemoris animi argumẽtum aliquod, & sanè aptius ad hanc rem nihil visum est his nostris lucubrationibus in ea potissimùm disciplina, in qua tu & plurimùm excellis: & ab omnibus magnopere laudaris præter cæteras quæ in te egregiæ sunt, & eximiæ animi dotes, bonarumque artium peritiam: quibus omnibus cum maiorum tuorum nobilitatis præstantia in vestro amplissimo senatorio ordine prælucet. Hanc igitur quantamcunque partem industriæ nostræ grato animo excipias, rogo. Chartea hæc nostra remuneratio apud ingenuos virtutis cultores, qualis es tu, auro gratior esse solet, præsertim cùm nunc aliud præstare facilè nequeam. Vale.

TRACTATVS DE SENTENTIIS PRAEIVDICIALIBVS SEV PROVISIONALIBVS.

1 AD INTELLECTVM huiuſce frequentiſsimæ in palatiis materiæ, poſſum verè præfari id, quod in ſimili doct.in rubri.ff.de in litem iurand.inquiunt:quòd in palatiis & practica iſta materia, non in ſcholis diſcitur, & maximè in hoc ſolenni Pariſien. palatio,in quo turba doctiſsimorum virorum,& pragmaticorum verſatur: qui hanc materiam exactius, ac perfectius tractare potuiſſent, ſi commodum publicum in animo tantùm habuiſſent. Sed videns eam neceſſariam, in vſuque forenſi frequentiſsimam, & neminem hactenus eam, ne à limine quidem, ſalutaſſe, volui hæc pauca in ordinem redigere: vt deinceps iuuenibus hæc incognita materia nota fiat. *Frequens prouiſionis materia.*

2 Et in primis diſcutiendum eſt,quòd prouidere eſt præmeditari,& ante, vel à longe,& futurum aliquod,antequàm factum ſit,videre: vt inquit Lucas de penna in l.ſi vltra.de decurion.lib.10.C.& in l.prohibitum. col.2. C. de iure fiſci ibidem.inde venit prouidentia,quæ eſt quædam prudentia circa futura.glo.in proœ.inſtitut.§.quorum. & idem Lucas aſſerit in l.1.C de agricol.& cenſit.lib.11.& iſta prouidentia eſt duplex. *Quid ſit prouidere.*

3 Quædam diuina,quæ moderatur & temperat vniuerſa. vnde Origenes ſuper Geneſ.2.c.dicit,*multa ſine Dei voluntate geri, nihil tamen ſine eius prouidentia*:de qua plenè loquitur Bercor.in verbo prouidentia.& Florent.in 4. parte ſummæ.titu.2.c.2.§ 3.

4 Ideo diuina prouidentia multos diuerſi erroris hæreticos eſſe permittit:vt cùm interrogant nos ea quæ neſcimus,ſic diſcutiamus pigritiam, & diuinas ſcripturas capiamus.ſic ait diuus Auguſti.in c.fin.24. quæſtio. vlti. de hac etiam tractant Theologi,ad illos reiicio,vt mea ſim ſorte contẽtus. *Hæreticos quare deus permittat.*

5 Altera eſt humana, qua homo interdũ ſuæ perſonæ diſcretè prouidet: Deutero.32. *vtinam ſaperent, & intelligerent, & nouiſsima prouiderent*:& iuriſconſ.ait ſumma prouidentia legitimis tutelas delatas.in l.1.ff.de legi. tutor.& alibi inquit principali prouidentia fieri debere,id eſt principis prouiſione in l.ſi arrogator.ff.de adoption.inde princeps dicitur prouidentiſsimus:quia ſuper alios negotiis publicis, & ſui regni prouidere debet.in l.vnum ex familia.in fin.ff.de lega.2.vbi gl.dicit prouidentiã reſpicere arma, ſed dicite prouidentiam in omnibus rebus eſſe poſſe: & ideo non debemus tantùm reſtringere ad arma.& viri prouidi dicuntur ſolertes,& prudentes. c.niſi eſſent viri prouidi.de præbẽ.& iuriſconſ.ait:nec quicquam obſtat vni tantùm ex hæredibus prouideri.l.auus. ff.de pact.& idem iuriſconſ.in l.1. in princ.de tigno iuncto.quod lex prouidenter efficit,& in l.qui foueas. ibi, neque ſcierit,vt prouidere potuerit.ad legem Aquil.ff. *Prouidẽtia ad quæ refer atur.* *Reprehẽditur gloſſ.*

Prouideat iudex, quid significet. Et cùm lex dicit, prouideat iudex, intelligitur ex officio. l. cùm satis. §. caueant. vbi Doctor. C. de agricol. & censi. libro. 11. quod intelligerem verum, quando actio non competebat, aliàs intelligitur, prouideat ordine iuris seruato, iuxta ea, quæ not. Doct. in l. vinum. ff. si certum peta. ac si dictum fuerit, iustitiam administret. l. illicitas. in princ. ibi, ne quis iniquũ lucrum, aut damnum sentiat, præses prouideat. ff. de offic. præsid. 6

Interdum prouidetur alicui de dignitatibus, beneficiis, aut officiis ecclesiasticis, de qua prouisione loquitur totus titulus, de electio de præbẽ. & alij similes, etiam ego ipse de hac prouisione scripsi in rub. de collat. in Cõcor. & ibi adieci hodie beneficiis prouideri per quinque casus, & vocatiuũ non esse in vsu ob malitiam nostram, vtpote quia nullus vel admodùm pauci vocantur tanquam Aaron: ne illi quidem, quos æquus amauit Iupiter, aut ardens erexit ad æthera virtus. prouisio itaque per vocatiuum nũc dormit & quandoque suscitabitur, si viri sancti eam excitauerint orationibus. 7

Prouisio hominis facit cessare prouisionem legis, cum limitatione. Et prouisio hominis facit cessare prouisionem legis: nempe maritus potest intendere actiones paraphernales, vxori competentes, si vxor illi tradiderit instrumenta: nisi ipsa vxor aliter prouiderit. l. fi. C. de pact. conuentis. l. maritus. de procur. & consanguineus pro cõsanguineo agit, nisi alteri fuerit datum mandatum. l. exigendi. ibidem. hoc limitarem non procedere in illis casibus, in quibus non licet iuri renunciare: tunc prouisio hominis non tollit legis prouisionem: vt in tacita hypotheca. probant Docto. in l. 2. C. de iure emphyteo. & Ioan. Crotus in repetit. l. si constante. col. 35. ff. solu. matr. versicu. secunda sit conclusio. sequitur Gomes. in §. fuerat. col. 15. num. 29. de actio. in Instit. & in quibus casibus liceat dispositioni iuris renũciare, abundè tractat Feli. in cap. si diligenti. de foro competen. 8

Prouisio latissimũ verbum. Item prouisionem dicunt Canonistæ esse verbum latissimũ. gl. & Doc. in clementi. fi. de elect. & in cap. si compromissarius. eo. titu. lib. 6. & Cardin. in clemen. caussam. q. 4. & clemen. in plerisque. q. 16. illo titulo. ob id continet electionem, collationem, nominationem & postulationem, & omnẽ modum quo ecclesiis prouidetur: vt nominatim scribit Cardina. in clemen. 1. § fi. de præbend. per cap. cùm in illis. §. 1. de præbend. in 6. scripsi in §. præfatíque ordinarij. in verb. prouisionem. de collatio. in Concord. 9

Mandatum de prouidẽdo cur sic dicatur. Inde dicitur mandatum de prouidendo, quod factum est, vt impetranti ∗∗ prouideatur. cap. mandatum. de præbend. lib. 6. Feli. in cap. in nostra. corol. la. 32. de rescript. & plenè habetur in rub. de manda. apostol. in Concord. sed cùm ista sit iuri Pontificio peculiaris, & satis à nobis in Concordat. Franciæ abundè materia tractata, ob id nunc alia exprimeer supersedemus, ad illam, de qua agitur, materiam nostra retia vertentes.

Præiudiciũ pro prouisione capitur. Alio modo accipitur prouisio sic, nempe ferè Dicanici vocant prouisionem illud, quod Iurisconsulti præiudicium dicunt, quasi præcedens iudicium, siue examinationem. Cicero in oratione prima in Verrem scribit, Primam caussam tui amici subleuabis, de quo non præiudicium, sed planè iudicium iam factum putatur. Et in oratione pro Cluentio, vnde Iurisconsulti sæpius præiudicia pro cognitionibus caussarũ accipiũt, quas ob legitimas rationes præcedere oportet: si fortè cũ aliis cõcurrant. † Et ista potest dici ii

inter-

interlocutoria ſententia præiudicialis: vt per Claudium Cantiunculam in topica iuris, in argument. à præiudiciis. ſcripſi in interpretatione. l. Imperatores. ff. de priuileg. cred.

Ob id titulum huius tractat. deſcripſi de ſententiis præiudicialibus, ſeu prouiſionalibus, vt à quolibet intelligi poſsit. Cicero lib. ſecundo de diuinatione ſic ait. Medicus morbum ingraueſcentem ratione prouidet, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator: ſic & iudex debet prouidere, vt alimẽta diſtribuantur, & neceſſaria lite durante, & de hac loquitur iſte tractatus de quo inferius dicetur fuſius: vnde ſi operæ à liberto petantur, quoties contenditur, an libertus ſit, redditur præiudicium, id eſt condemnatur libertus per modum (vt practici dicunt) prouiſionis: vt operæ præſtentur interim cautione data, & durante proceſſu. text. egregius in l. fi. ff. ſi libertus ing. eſſe dicat. ſic dicens, quoties de hoc contenditur, an quis libertus ſit ſiue operæ petantur, ſiue obſequium deſideretur, ſiue etiam famoſa actio intentetur, ſiue in ius vocetur, qui ſe patronum dicit, ſiue nulla cauſſa interueniat, redditur præiudicium: ſed & quoties quis libertum ſe quidem confitetur, libertum autem Caij Seij ſe negat, idem præiudiciũ datur. ecce pulchrum text. de hoc præiudicio. facit text. in l. quoties. ff. de probatio. ibi licet in præiudicio patronus eſſe videatur, & quia iſta materia eſt ita frequens in Forẽſi Galliæ iudicio, ſicut alia, quę ſit in corpore iuris, & tamen per iuris interpretes adhuc parũ tractata, quia eis incognita: ideo hęc pauca duxi adſcribenda. Vos quæſo lectores hæc boni conſulite. *Præiudicialis ſentẽtia.*

13 Primò quid ſit prouiſio. Secũdò, vnde dicatur. Tertiò, quo iure introducta ſit. Quartò, quam ob cauſſam. Quintò, quis poſsit eam petere. Sextò, quãdo peti poſsit. Septimò, quanta eſſe debeat. Octauò, coram quibus tractanda ſit. Nonò, quo tempore concedi poſsit. Decimò, quid proſit iſta prę iudicialis ſententia. Vndecimò, in quibus caſibus concedi ſoleat, dicemus. *Quæ in hoc tract. continentur.*

Et ſic caſus, quos frequẽter in curiis vſuuenire vidi, inſeram. Vltimò ordinationes regias cùm aliqua elucidatione inſcribam: quibus viſis, ſatis materiæ prouiſum erit noſtræ.

14 Primò quæro, quid ſit prouiſio. Reſpondeo, eſt pronũciatio præiudicialis iudicis, diuini cultus, ſeu alimentorum ratione, aut alia neceſſaria, & iuſta cauſſa facta. *Prouiſio quid ſit.*

15 Primò dico eſſe pronunciationẽ, quia pronunciaſſe & ſtatuiſſe ſolemus dicere eos, qui ius habent dicendi, vel cognoſcendi. l. pronunciatum. ff. de verb. ſignif. vbi abũdè ſcripſi. & in repetit. l. quod iuſsit, in præfa. ff. de re iud. & antequam fiat prouiſio, requiritur quòd à iudice pronunciatum fuerit faciendam eſſe, alioqui non fiet ſine ſententia iudicis. *Pronunciare quid ſit.*

16 Præiudicialis ideo dixi, quia ſi fieret per ſententiam definitiuam, non eſſet prouiſio, nec valeret ſententia definitiua, ſi plenè non eſſet de cauſſa cognitum. l. 1. C. de execu. rei iudicat. ideo hæc prouiſio in hoc ſuperat ſententiam definitiuam, vt non obſtante appellatione exequi poſsit: vt inferius dicetur. *Sententia prouiſionalis definitiuã ſuperat.*

17 Iudicis dico, ad differentiam arbitri, qui hanc prouiſionem non concedit: etiam quia ſine iudicis pronunciatione non fit hæc prouiſio ipſo iure, *Iudicis ſentẽtia requiritur.*

vel per ordinationem.l.ait prætor.§.1.de iure deliber.ff.ideo iudicis requiritur ministerium.& iudicem hîc intelligo pro magistratu habẽte iurisdictionem,vt inferius dicetur.

Item dicitur ratione alimentorum fieri, vt videbitur de filio infrà eodẽ 18
arti.1.ne interim filius fame pereat:hæc fiet illi prouisio, & aliis ibidem descriptis personis:vt inferius per totum videbitur abundantius.

Quãdo prouisio fieri debeat.

Præterea quia alia ex caussa necessaria,& iusta prouisio fieri debet, vt in 19
caussa medicaminum,& in aliis,vt inferius dicetur per totum: ideo dixi in definitione alia necessaria,& iusta caussa: & tunc fieri debet quando persona,vel res periret,aut in magno periculo esset,si sibi non prouideretur.l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de noui ope.nuncia. & sic ista sufficient ad primã quæstionem.

Prouisio vnde dicatur.

Secundò quæro, vnde dicatur prouisio? Respondeo à verbo prouideo. 20
nempe sicut bonus medicus prouidere solet infirmis,& pater filio:ita & bonus iudex,qui etiam dicitur subditorum pater.in rubr. C.de ratiocin.oper. public.& de patribus ciuitatum.& in l.tertia.C.de his qui sponte publica munera subeunt.libr.10.& quia in praxi versamur,practicantium terminis vtar.& cùm oratio in populari ratione versetur:ideo populariter loqui necesse erit:vt Cicero docet faciendum in libr. de finib.bono. & malo.3.in princip.

Quo iure prouisio inuenta sit.

Tertiò quæritur,quo iure inuenta sit prouisio? Responde de iure ciuili, 21
& vsu practicantium,naturali tamen habita ratione,per text. in l.si neget. qui maritus fuisse dicitur, matrimonium esse contractum , eo quod eam, quæ se vxorem fuisse dicit,ancillam esse probare paratus sit, alimenta quidem liberis præstare interim compellendus est, & per totum.ff.de liberis agnoscendis.l.si de instituta.§ de inofficioso.ff.de inoffi.testa.l.qui de inoffic.ibidem ibi,quoties si verè filius esset,hæres esset,aut bonorum possess.vt interim & possideat,& alatur:cum aliis multis iuribus,quę inferius adducẽtur,& posteà eam ius canonicum approbauit,vt in cap.ex parte. & c.olim. 10
cum similibus.de accusat.faciunt quæ dixi in pręfa.ad l.vnam.C.de sententiis quæ pro eo quod interest profer.in interesse, quo iure sit inuentum ; & demum praxis foren.istam adeo materiam auxit,vt inferius liquidò appa- 11
rebit,vt vix perfectè intelligi possit sine ea,nisi legas,quæ inferius scribam: quæ magis in palatio profiteor me didicisse , quàm in scholis , & in docto. libris:sed hîc coniungam iura cum praxi, vt bonum temperamentum fieri possit.

Quare sit introducta prouisio.

Quartò quæro,quam ob caussam prouisio fieri debeat ? Respondeo ob 22
iustam & necessariam caussam , & maximè quando imminet periculum, si non fiat:vt dixi suprà in definitione:hoc etiam docet text.in l.ait prętor. §.in caussæ.ff.de iure deliberand. vbi sic dicitur.in caussæ cognitione hoc vertitur an iusta caussa sit, vt diminuere prætor permittat , ergo & funeris caussa diminui permittet. item eorum , quæ sine periculo non possunt præteriri , vescendi gratia , æquè diminui permittit : sed vbi vrget ex aliis, quoque permittere causis eum oportere:vt ędificia sarciantur,ne agri inculti sint,si qua pecunia sub pœna debeatur, vt restituatur : ne pignora di-

stra-

ſtrahantur: ex aliis quoque iuſtis cauſsis prætor aditus diminutionem permittit: neque enim ſine permiſſu eius debet diminutio fieri, ſcilicet hæreditatis: & niſi per modum (vt aiunt practici) prouiſionis: & inferius fuſius explicabitur: & quoties æquitatem deſiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperanda eſt. l. cùm amplius. § quoties. de reg. iur. ff. vidi tamen prouiſionem denegari, quando res licitatur, *Et en matiere des criées*, à Senatu anno 1541. die decima Maij. *Prouiſio ceſſat in licitationibus. Areſtum.*

23 Quintò quis poſsit iſtam prouiſionem petere? Reſpondeo is, cuius inter eſt ex aliqua iuſta, vel neceſſaria cauſſa. dicta l. ait prætor. & l. ſi neget. ff. de libe. agnoſcend. *Petere prouiſionem quis poſsit.*

24 Et ſic iudicium non datur, niſi poſtulatum fuerit. l. quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. niſi de diuinis agatur, in quibus iudex ex officio prouiſionem facere poterit: & quoniam reſpicit vtilitatẽ publicam: vt dicit Lucas de penna in l. ſecunda. C. de lucris aduocat. libro duodecimo. Bartol. & de Ripa. in dicto § hoc autem iudiciũ. in iſtis etiam caſibus iudex ſine requiſitione procuratoris Regij prouidere non ſolet: ob id procurator regius hoc petere debet: & ad illius petitionẽ prouiſio fiet. ideo ſcribit diuus Iacobus capitulo quarto in epiſtol. Litigatis. & belligeratis, & non habetis, propter quod non poſtulatis. petatur igitur prouiſio, & dabitur.

25 Sextò dubitari vidi, quando peti poſsit? Reſpondeo. quidam dicebant ante litem conteſtatam, & non poſt, cùm exceptiones dilatoriæ poſteà opponi nõ poſsint. l. ita demum. C. de procurator. capit. exceptionem. de except. ego verò teneo peti poſſe tam ante litem cõteſtatam, quàm poſt, cùm non pereat ſicut dilatoria litis conteſtatione, nec ſit de exceptionibus dilatoriis. de quibus ſcripſi abundè in tract. meo de except. poſt doct. in ca. exceptionem. de exception. *Quãdo prouiſio petatur.*

26 Imò etiam prouiſio in cauſſa appellationis peti poterit, & decerni: vt nũcupatim Aufrer. docet in ſtylo parla. eod. titu. in prima parte. §. item dicũt ita fuiſſe in parlamento iudicatum aſſerens in facto Richardi de Fauons contra Raymundum de Auſello anno 27. & melius eſſe tunc prouidere, quàm ſi perſona, vel res periret: quia melius eſt in tẽpore occurrere, quàm poſt exitum vindicare. l. 1. C. quando liceat ſine iudice ſe vindicare. niſi appellatio ſtatim poſſet decidi. *Prouiſio in cauſſa appellationis peti ſolet.*

27 Cauti tamen practicantes ſolent prouiſionem in principio litis ſub proteſtatione petere, quippe cùm filius hæreditatem peti dicit, peto hæreditatem patris mei, vel peto me manuteneri in poſſeſsione bonorũ patris mei, vel diuiſionem hæreditatis. & ſi iſta cauſſa tractum longum, aut dilationẽ habeat, interim poſtulo prouiſionem: & ſic ſolent dicere practici Franciæ, *Ou la cauſſe prendroit traict, ou delay, ie demande & requiers prouiſion à moy eſtre faicte, &c.* ſi tamen non fuerit ſic petita, poterit poſteà vſque ad finem litis excluſiuè peti. *Cautela petendi prouiſionem.*

28 Imò etiam in executione, ſi opponerentur exceptiones, quæ altiorem requirerent indaginem, & reciperentur, iuxta l. ille à quo § ſi de teſtamento. ff. ad Trebel. poſſet prouiſio peti, cùm ſit fauorabilis: & eadem ratio ſeu *In executione an prouiſio petatur.*

maior in hoc casu locum habere videtur, ne interim fame fortè moriatur vulneratus, vel filius, vel res pereat: & ita vidi seruari.

Quanta adiudicari debeat.

Septimò quæro, quanta esse debeat prouisio? Respondet Masuer. in rub. 29 de possess. §. item & recredentia. dicens adiudicandam esse quartam partem eius rei, quæ petitur. argument. l. antiqui. ibi, quartam partem supersti- ti filio assignauerunt. ff. si pars hæred. peta. & consuetudo & stylus curiarũ est quòd fiat prouisio de quarta reddituum parte. argumen. l. sed & si resti- tuatur. §. fina. ff. de iudic. & d. l. antiqui. & hoc Masue. dicit seruari etiam in patria iuris scripti. & Aufrer. in stylo parlamen. eo titul. in prima parte. §. sed quæ.

Aresta de prouisione etiam decimarum.

Ego tamen vidi semper prouisionem concedi arbitrio iudicis, & sæ- 30 pius de minori, quàm de maiori parte prouisum, & in sexta parte fructuũ factã in hoc Senatu Annę de Turre asserit Franc. Marc. in suis decis. quęst. 149. in prima parte, & sic pro modo facultatum fit, argument. l. final. C. de alend. liber. & personarum considerata qualitate, & conditione. l. quæro. ff. de iure dotium. l. cùm alimenta. de aliment. & cibar. leg. item curato peten- ti integras decimas, adiudicata fuit à Senatu quarta pars decimarum per modum prouisionis, vt viuere interim posset: quia dicebantur decimæ infeudatæ anno 1539. die 17. Iulij: vt plenè scripsi in tracta. de congrua portione.

Arestum.

Iudex quis prouisionẽ concedat.

Octauò quæro, coram quibus iudicibus ista prouisio petatur? Respõdeo 31 coram illis iudicibus, ad quos materiæ principalis cognitio spectat: quia re- gulariter is potest de accessoriis cognoscere, qui de principali. regula, cùm principalis. ff. de reg. iur. l. quoties. C. de iudic. & ideo de hac prouisione co- gnoscet is, qui de principali.

Clericus remitti nõ solet ante solutam prouisionem.

Seruatur tamen in hoc regno contrarium, quòd iudices laici prouisio- 32 nem adiudicare possunt læso, vel vulnerato, etiam à clerico soluendam: nec is remittetur ad suum iudicem ecclesiasticum in caussa principali, donec executio facta fuerit super prouisione: seruabitur tamẽ clericus in carceri- bus iudicis ecclesiastici, & sic hæc prouisionis materia maximè coram iudi- cibus secularibus exercetur, cùm ipsi sic vsi fuerint, & ab ordinationibus concedatur.

Quo tempore cõcedi soleat prouisio.

Nonò hæc materia prouisionalis quo tempore concedi soleat? Respon- 33 deo quolibet tempore. arg. l. si rem. §. quolibet tẽpore. §. de euictio. feriatis etiam diebus. l. 1. ff. de fer. quod nõ procedit in feriis in honorem Dei intro- ductis: quia in illis omnis iudiciorum strepitus conquiescere debet. l. fin. C. de fer. doct. in c. fi. illo tit. scripsi in scholastico priuilegio. 4.

Arestũ vt procurator regius executionẽ tẽpore feriato factam cassari petat.

Nisi vterque citatus die dominico vel festo comparuisset, & iudex con- 34 demnasset. nam tunc pars condemnata, quia comparuit, & nihil dixit com- parando appellare ob hoc non posset: & quia non est grauata, nec iniuria volenti & comparenti facta est. l. prima. ff. de iniur. & ideo non fuit re- cepta pars tanquam appellans à Senatu Anno 1543. die 4. Februarij: sed fuit condemnata ad mulctam: quia licet die dominico citata fue- rat, tamen non comparuerat: ideo fuit ad diem lunæ expectata, & illo die condemnata, vnde grauata non erat. notate bene, quòd in his exe-

Arestum.

cu-

cutionibus diebus festis factis contra debitorem, si ob hoc solum appellet: sua vix recipi solet prouocatio, si procurator regius nõ petat executionem sic factam cassari, & appellet eò, quòd die fasto iudicatum extitit: & ipse solet hoc petere, vt dies festi integri maneant: per l. final. C. de fer. sed pars nõ grauatur quandocũque executio fiat, quando debet: sed procurator regius grauatur eò, quòd non seruãtur dies festi, & publicè interest. ob id appellare solet, quod est notandum. nam ita in Forensi iudicio vidi seruari: & sic hoc casu bonum est habere procuratorem fauorabilem.

35 Decimò, quid prosit hæc prouisionalis sententia? Respondeo tantum prodesse, quantum alia quælibet sententia, donec per aliam sententiam reuocata fuerit: text. in l. adoptiuũ. §. 1. ff. de in ius voc. ibi, patroni quidẽ hi accipiendi sunt, qui ex seruitute manumiserunt: vel si quis præiudicio pronũcietur libertus esse, cùm alioqui nõ fuerit, prodest etiã ei, cui fit, vt interim alatur, & ne fame pereat: vel vt res interim cõseruetur, & vt hoc etiam non obstãte appellatione fiat, & in hoc aliã etiam definitiuam excedit sentẽtiã. *Quid prosit hæc prouisio.*

36 Vltimò notandi sunt casus, in quibus tum de iure, tum de cõsuetudine & stylo curiarum solet fieri prouisio, vt à diuinis faustum fiat initium, ab eis inchoabimus. *Casus, in quibus solet fieri prouisio.*

37 Primus casus est, quãdo de diuino cultu agitur, ne interim diminuatur, vel pereat, solet prouideri, per cap. ex parte. de cõstitut. & dicit tex. in c. peruenit. 2. de appellat. ibi, interim verò alicui personæ honestæ vice eius in ecclesia præfata committas, & ei de beneficiis illius assignes, vnde possit congruè sustentari. ecce quomodo pẽdente etiam appellatione fit prouisio fauore ecclesiæ, & diuini cultus, tam ecclesiæ, quã personæ, quæ ecclesiæ seruire debet durante prouisione: iudex enim pendẽte lite per modum prouisionis seruitium ecclesiæ sic faciendum esse pronunciabit, per illum text. *In diuinis fit prouisio.*

38 Nec de iure à sentẽtia lata ad pias caussas licet appellare, teste Baldo in l. prima. C. de sacrosanct. eccles. & Alexand. in additionib. ad Bartol. in l. Mela. ff. de alimen. & cibar. legatis. quamuis contrarium teneat Roma. in repetitio. authen. similiter. in 6. priuilegio in materia iudiciali. col. 11. C. ad legẽ Falcidiam. quæ possunt sic conciliari: quòd ne caussa pia pereat, vel periculum patiatur, iudex per modum prouisionis debet illi succurrere: & si ab illa sententia fuerit appellatum, non obstante appellatione sentẽtia ista executioni mandabitur: quia fiet seruitium ecclesiæ non obstante appellatione, tamen non præiudicatur appellationi, quin possit eam appellans prosequi, & quousque decisa fuerit appellatio sentẽtia prouisionalis seruabitur, & non vltrà: hoc modo conciliantur sententiæ cõtrariæ: & sic iudex quando de cultu diuino agitur, per modum prouisionis condemnare debet, ne cultus pereat diuinus, aut minuatur: & si simpliciter iudex condemnaret, sententia non mandaretur executioni, sed propter superioris authoritatem eidem esset deferendum. *Appellari non potest à sententia lata ad pias caussas.* *Iurium conciliatio.*

39 Secundus casus est in funeralibus, in quibus propter vtilitatem publicam, ne insepulta cadauera iaceant, & fœtore homines inficiantur, illico procedendum est: l. sunt personæ. & l. ne corpora. ff. de religiosis & sumptibus funerum. expedit enim reipublicæ non minus mortuos hu- *In funeralibus prouidetur.*

mari,quàm viuentes cõseruari:vt scribit Bal.in l.fi.col.2.C.de neg.ge.ob id si hæredes nolint expensas pro funere præstare, iudex per modũ prouisionis solet eos condemnare,salua repetitione,si opus sit:quę repetitio fieri poterit actione funeraria.l.si quis.§.hæc actio.ff.de religios.& sump.funer.& l.si quis sepulchrum ibidem.

De apio herba funerali.

Huc accedat quod Alexander refert in lib.genial.2.c.7.in fi. apium her 40
bam sic vocatam,apud veteres funeralẽ fuisse, & ex apij corona defunctorum tumulos coronari consueuisse,atque in ludis funebribus apio ornari victores,inde Græco adagio vsurpatum est τοῦ σελίνου δεῖται,id est,apio opus est, vt in mala valetudine,& rebus excisis,& deploratis, & quoties vitæ periculum imminet,apio opus esse maiores nostri dicebant: hæc prouisio potest probari in l.final.ff.de mortuo inferend.quę sic habet,si in eo monumento, quod imperfectum esse dicitur,reliquiæ hominis conditæ sunt,nihil impedit,quominus id perficiatur : & sic oppositio & appellatio non impediunt executionem, etiam si videamus strictam iuris rationem , appellationibus deferentem:quæ maximè praxi Gallica quasi Saphirico lapide illustratur.

Actio in factũ funeraria vocatur

Alij tamen vocant in factum funerariam: & ita Specula.in tit.de sepul. 41
§.1.versi.porrò qui funus.& quod funeraria sit quædã adiectio , sicut actio de peculio.dicit Azo in summa de religios.& sumpt. funer.post gloss.in d. §.hæc actio.

Non auditur appellãs in actione funeraria.

Sed ego dicerem esse nomen actionis,quæ funeraria dicitur,per d.§.hęc 42
actio.& vtcunque vocetur,non est vis. Vnde hæc actio datur funeranti ad recuperandos sumptus,quos exposuit in sepeliendo mortuum.l. si quis sepulchrum.§.præter.ff.de religio.& sumpt.funer. & in hac actione non auditur cõdemnatus appellans,ne debitoris cadauer sepeliatur,vt dicit Specu. in titu.de appella.§.in quibus.versi.octauo.quia est res corruptibilis,& citò peritura,& ob id non capit dilationem.l.fina.ff.de appella.recipiend.Benedic.in c.Raynutius.verb.mortuo.in 1.numer.55. & seq.de testament.igitur per modum prouisionis iudex sepeliendum cadauer pronunciabit, & sepelietur non obstante appellatione,& sine eius præiudicio:sic debent intelligi prædicta,posteà is qui appellauit,appellationẽ prosequi poterit, sed corpus iam erit sepultum,& expensæ factæ à condemnato.

Requisita in actione funeraria.

Quæro,quot requirãtur antequàm hæc competat actio funeraria? Spe 43
cul.& ibi Ioan.Andr.in additio.ad eum.in d.titul.de sepul.in versicu.porrò. tradit octo requisita:quæ omnia habuit à Gofred.in tracta.libello.in 3.parte rub.de actio.in factũ funeraria,& quia ibi procedit satis obscurè:& hæc materia parum est à nostris tradita,ideo breui aliquibus additis,quæ in praxi versantur tractabo.

Viuẽs sepeliri non debet nec condemnari.

Primò requirunt ipsi, quòd aliquis sit mortuus:quia viuẽs nõ sepelitur. 44
ca.fraternitatem.de sepul.sed hoc est indubitabile & ferè ridiculũ inspecta materia:sed aduertendum est, quòd non debet cõdemnari quis vt viuus sepeliatur:cùm sepultura sit mortuorũ.per tot.tit.de sepul.& ne sic sepultus desperet:quod non est permittendum:quippe anima est cunctis rebus præferenda.l.sancimus.C.de sacrosan.eccles.quod facit cõtra eos , qui id moliri satagunt:quia in iure ista pœna,licet aliæ varię scriptæ sint,nõ reperitur.

Secur-

46 Secundò quòd in funus mortui fiant sumptus:nam si ad aliam caussam fierent,hæc actio non cōpeteret.d.l.at si quis.§.hæc actio.& l.si quis sepulchrum.ff.de religio.quia non posset vocari funeraria, si ad aliam caussam sumptus facti essent,& careret nomine,& sic effectu.l.à nullo.C.de ser.

Tertiò quòd sumptus facti sint animo recuperādi.d.l.si quis sepulchrū.§ prætor.nam si quis pietatis caussa faceret,non repeteret,dicta.l.at si quis.§ sed interdum. & in dubio non præsumetur factum caussa donationis.l.cùm de indebito.ff.de proba.nisi aliud suaderet persona,& caussa.l.quòd in vxorem.C. de nego.gest.

47 Sumptum intelligere debemus,siue fiat pro mortuo sepeliēdo,siue custodiēdo:vtpote si in vesperis mortuus fuerit,solet custodiri noctu:& datur custodibus dicentibus officiū mortuorum præmiū aliquod,siue sumptum fecerit inducēdo mortuum peregrè,vt si voluerit sepeliri in loco remoto, fortè in loco maiorū suorū,siue fiant vt presbyteri cātent,vel si dicāt psalterium de nocte,vel de die,vel vt missas celebrent:vel quid impensum est in marmore vel tumulo,vel erga pauperes vestiēdos:& breuiter quicquid est impēsum in cādelis & aliis necessariis circa corpus, seu cadauer,dicitur impēsa funeris quæ potest repeti hac actione,& hæc ꝓbantur in d.l.at si quis. ff.de religio.& sump.funer.in § funeris.& §.sumptus,& per totam legem. *Sumptus funeris qui dicantur.*

48 Tamē expensę quæ fiant in pretiosis vestibus,fortè,vt sic vestiti sepeliantur,non repetuntur,cùm homines vestiti sepeliri nō debeant:vt docet Alber.in d.§.funeris.per tex.ibi,non autem oportet ornamenta cum corporibus condi:nec quid aliud huiusmodi, quod homines simpliciores faciunt: quia in die iudicij nudi erimus, & in illo statu quo erat Adā ante peccatū, teste Archidia.in c.nemo per ignorantiam.de consecra.distinc.1. quia nudi egresi sumus,& nudi reuertemur.Iob.1.& c.sicut.47.distinct.possunt tamē aliquam vestē vilē, seu linteū album cadaueri relinquere,quo cōmuniter operiuntur ad ostendendum,quòd in indumento virtutum, & bonorū operū mortui sunt repræsentandi domino:vt firmat d.Archi. vbi suprà,& celi- *Nudi sepeliendi sunt homines,et quare.*

49 ciis episcopi adornātur,in signū pœnitentiæ:& ipsi† episcopi & sacerdotes non sunt sepeliendi sine vestimētis:quia vestes sacerdotales significāt ipsorū virtutes,& bona opera.c.1.43.dist.c.nullus.& ibi not.13.q.2.cū quibus præ cæteris,quia lux sunt mūdi,domino sunt repræsentandi:& in his etiam fieret prouisio,imò dicit lex,sanctius est de suo testatorem funerari,quàm aliquos legata consequi.d.l.at si quis.§ sed si res. ff.de religios. & sumpt.funer. & in §.sed pone dicitur.de suo enim expedit mortuos funerari: & si de his controuersia fiat, iudex prouidebit etiam appellatione pendente vt hîc. *Episcopi et sacerdotes nudi non debēt sepeliri*

50 Quartò requiritur, quòd funerales fiant sumptus pro qualitate personę, & dignitate eius,qui funeratus est,& pro modo facultatum. d.l.at si quis.§. æquū.& illud planè verū est,quod Labeo scribit, si odores & vnguenta seruus emerit, & ad funus erogauerit, quòd ad dominū suū pertinebat,videri in rē domini versum.firmat iurisconsl.in l.& ideo.§ illud.ff.de in rē vers. Itē nō est credēdum testatori, si vltra iustam expēdi iubeat sumptuū rationē:vt ibi.& ideo si statueret,vt sepeliatur cū veste bōbicina,& cū suis annulis aureis,eidē nō esset obtēperandū:vt asserūt doct. in l.1.§ si.ff. ad legē Fal. *Pro qualitate & dignitate funerales fiāt sumptus.*

Cōtra diſponētes noctu ſepeliri.

Nec fortè eſſet credēdum etiam diſponenti ſe velle noctu ſepeliri: quia 51
interdiu preces populi cōſequentur:& quia laudabilis eccleſiæ ritus eſt,vt interdiu ſepeliantur homines. de hoc diuerſo humandi ritu & conſuetudine multa ſcribit Cicero,in lib. Tuſculan.quæſt.1.& Alex.in lib.genial. 3.c.2. & c.7.& bonū eſſet pompam ſuperfluam tollere ſuper his, vt alibi dicam. videte l.quidam.ff.de condit.inſtit.& quæ ibi iuris interpretes ſcribunt.ego ipſe dico in l.cùm in teſtamento.ff.de verb.ſig.

Impenſas modicas faciēs quādo eas repetat.

Aduertendum eſt tamen,quòd ſi quis fecerit impēſam funeris tam mo- 52
dicam quæ potius in contumeliam cedat mortui,quàm honorem,non poteſt illam repetere.d.l.at ſi quis.§.iudex.& ibi Bolog.in ſecundis ſuis interpreta.hoc not.& Vincent.Hercula.in d.§.fi.quod eſt notandum cōtra auaros:& aliâs conſului contra quendam, qui ſepelierat doctorem præbendatum cum duabus candelis,& aliis modicis ſumptibus, vt nihil poſsit repetere.arg.l.in rebus.§.poſſunt.ff.cōmo.niſi ipſe,qui feciſſet, eſſet adeò pauper, vt aliud exponere non potuiſſet,tunc faciendo quod potuit,eidem nihil debet imputari.l.in iure ciuili.ff.de reg.iuris.

De cōuiuio nuptiarum.

Idem refert Alber.in d.§.iudex.in diſpenſatore ad conuiuium fortè nu- 53
ptiarum:quod faciunt ſolenne regulariter pater & maritus: vnde ſi pater parcè exponat,non repetit expenſas: quia potius eſt in vituperium cōuiuij quàm in honorem: ideo tu non procedas ita miſerè,ſi credas Alberic. in l. quæ vtiliter.ff.de neg.geſt.ſed hoc eſt voluntarium,ob id pro voluntate fieri ſolet:& ſuperflua omnia reiicienda ſunt:& tantus ciborum apparatus bonis viris diſplicet,dicentibus legem ſumptuariam renouandam.

Quintò quòd habeatur ratio temporis:plus enim expenditur in hyeme 54
propter ignē maximè,quàm in æſtate, vt d.§.æquū.& ibi gl.hoc aſſerit.& Rofred.in d.rub.de act.in factū funeraria,ſed noſtrates plus expendūt tempore æſtatis in conuiuiis, quàm hyemis propter vinum, & plura fercula, quæ id temporis dantur,quàm in hyeme:ideo iſta conuiuia,quæ fiunt gratia mortuorum,eſſent reſcindenda,& bona vel pro illorum anima pauperibus diſtribuenda,vel filiis & conſanguineis reſeruanda,& ſic nō deuoranda,vt fieri ſolet.

Sextò quòd actio alia nō competat: quia ſi fuerit promiſſa impēſa fune- 55
ris reddi per ſtipulationē,hac nō ageretur §.ſi quis.l.at ſi quis.& §.Labeo.& gl.hoc dicit,expreſſū enim facit ceſſare tacitū.l.cū filio.§.filio.ff.de vulga.

Septimò requiritur,quòd fiat proteſtatio maximè à cōſanguineis,quod ſi animo repetendi tales ſumptus faciant.d.l.at ſi quis.§.ſed interdū.ibi, oportebit igitur teſtari quenquam quo animo fuerat, ne poſteà patiatur quæſtionem.& §.ſequen.& l.quod in vxorem.de nego.geſt.C.

Succeſſor in beneficio quando teneatur ad expenſas funeris.

Octauò hæc actio datur contra hæredem,bonorúmve poſſeſſorem,cæterósque ſucceſſores.§.final.ibidem. an detur contra ſucceſſores in beneficiis,vide Panor.in diſputat.incipien. Sempronius clericus, & Deci.conſilio 157.quæritur.vbi concludunt,quòd conſanguinei,qui ſuccedunt clerico in ſuis bonis,tenentur ad funeris expēſas:ſecus ſi nihil habeat:quia tunc ſucceſſor in beneficio tenebitur ad illas,teſte Panor.in c.præſentiū.de pig. vbi vide Barba.& alios.iſta tamen actio non datur contra illum,qui non ſuccedit defun-

defuncto ex sua dispositione, sed alterius: argu. l. cohæredi. § cùm filię. ff. de vulga. sic consuluit Bertrand. consil. 309. Viso casu. col. 2. primo volu. ex prima editione, nisi in subsidium: vt dixi in beneficiato.

58 Notandum est quòd hęc actio est in multis priuilegiata. primò quia interdicta est appellatio, ne cadauer sepeliatur. l. fi. ff. de appel. recipien. ca. ex parte. 1. de sepul. Specul. in tit. de appel. § in quibus. versi. octauo intellige, vt suprà dixi, quòd fiet executio non obstante appellatione, tamen appellationem prosequi poterit post executionem per legem Regiam. *Priuilegia actionis funerariæ.*

59 Secundò non habet locum nunciatio noui operis contra facientem fossam, vt mortuus sepeliatur, arg. l. de pupillo. § si quis riuos. ff. de noui operis nuncia. de Ripa in tracta. de peste. § 68. vers. sed suboritur. dic vt prædixi.

60 Tertiò non potest in ius vocari, qui funus ducit. l. 2. ff. de in ius vocando. nec ante nouem dies, vel quadraginta pro more regionum, text. in authen. vlti. C. de sepulc. viola. cap. quia alij, 13. q. 2. & si quadraginta dies in Francia dentur viduis, ne exire teneantur extra domum: consequens est, ne id temporis in ius vocari queant: vt fuisse decisum Chassa. in catalogo gloriæ mũdi in secunda parte asser t, Pessulani verò nouem dies, de quibus in dicta authentica vlti tantùm habent. *Intra nouẽ vel quadraginta dies an vidua cõueniatur.*

61 Quartò, si quis funere domestico impeditus non venit ad iudicium, debet ei exceptio dari. l. sed & si quis. § prætereà. ff. si quis cautio. tutius est tamen vt mittat procuratorem, si expensas contumaciæ vitare velit, vel excusatorem in criminalibus: vt in l. quæsitũ. ff. de re iudica. scripsi in tracta. de excusa. & exon. in 2. tomo commentar. in constit. Reg.

62 Quintò qui exequias prohibet excommunicando infirmum agonizantem, aut alio modo, priuatur suo debito: & aliâs punitur, vt in authentica, item qui. C. de sepulc. violato. Iacob. in l. interdũ. ff. de iudic. de Ripa. in tractatu de peste, fol. 65. & in cap. cùm M. numero 147. de constit. & quamuis in Francia nõ seruemus istas pœnas iuris priuantes aliquem re sua: tamen plus solent interdum in hoc regno puniri facientes cõtra ius, quàm pœnis iuris, pro delicti atrocitate: vt sæpius vidi. *Pœnæ iuris priuãtes nõ seruãtur in regno.*

63 Sextò hæc actio est perpetua hæredi cæterísque successoribus, & in successores datur. l. si filiusfamiliâs miles. in fi. ff. eo. de relig. & sump. fune.

64 Septimò competit hæc actio funeraria contra hæredem, etiam prohibentem expensas fieri: licèt regulariter aliæ non cõpetant: dicta l. at si quis, §. item Labeo. quem textum singul. notat Romanus consilio 428, In terminis. col. 3. & Corse. singu. incipien. Expensa. 1. vbi scribit quinque casus, in quibus impensa contra voluntatem facta repetitur: quod ego arbitrarer procedere. quando expendisset iuxta patrię consuetudinem in causis piis: secus si in conuiuiis: vt doctor. notant in dicta l. quod in vxorem. C. de negot. gestis. quod facit contra tutores, qui computant pupillis pro conuiuiis mortuorum multa, vt nihil debeant repetere: quia hoc fieri non debet: nisi consuetudo haberet, quòd presbyteri alerentur, & alij laborantes in sepultura defuncti. nam si seminant spiritualia, dignum est vt metant carnalia, iuxta diui Pauli sententiam. *Expẽsa cõtra prohibẽtem repetitur.*

65 Octauò præfertur creditor funeris omnibus aliis creditoribus, per l. pe.

ff.de relig.& sump.funer.ibi, impensa funeris semper ex hæreditate deduci tur:quæ etiam omne creditum solet pręcedere,cùm bona soluēdo nō sunt: & sic omnibus tacitis hypothecis,hæc impensa pręferri debet etiam doti, & anterioribus,sed & expressis hypothecis,per glo.in d.l.penult.Bar.& alij in l.1.ff.sol.mat.pulchrè Anto.Neguzan.in tract.de pig.in 2.membro.5.partis.nu.28.in 13.fallen.& hoc propter vtilitatem publicam. l.2.ff.de priuileg. credito.etiam fortius quòd habenda est priùs ratio huius expensæ,quàm legatorum,licèt essent priùs facta legata:tamen pro exequiis faciēdis possunt res legatæ vendi,quando alię non sufficiunt.d.l.at si quis.§.sed & si res legatæ.vbi dicit text.sanctius esse de suo testatorem funerari,quàm aliquem legatum consequi:etiam præfertur omni ęri alieno.l.fi.§.in computatione. C.de iure deliberan.vbi doctores hoc tradunt.

Marito contra vxoris hæredes funeris impēsarū datur actio.

Nonò quòd hæc actio datur marito contra hæredes vxoris,vel contra illos,ad quos res reuertitur soluto matrimonio,per l.in eum.cū l.seq.ff.de relig.etiam si maritus promisisset totam & integram dotē reddere, adhuc poterit retinere ex dote expensas funeris.Curtius consi.13. Statuto Genuæ. col.fi.facit quod notat Bal.in l.fi.C.ad legem Fal. & sic maritus de suo non tenetur vxorem funerari,nisi lucretur dotem:vt Tholosę,ęquissimū enim est visum veteribus mulieres quasi de patrimoniis suis,ita de dotibus funerari.d.l.in eum.& doctor.in l.quod in vxorem.C.de neg.gest.& idem quando lucratus esset dotis portionem,pro portione tenetur.l. Celsus.ff.de relig. cum l.seq.& Guido Papæ consi.127.De hoc anno domini. 66

Rapiens cadauer quomodo puniatur.

Decimò qui per vim cadauer rapuit, & sic impediuit quo minus sepeliretur,pœna legis de vi publica tenetur.l.qui cœtu.ff. de vi public.cuius pœna est deportatio.l.qui dolo.§.fi.illo titu.& bonorum confiscatio.§ penult. de public.iudic.in Institu.adhæc tenetur pœna sepulchri violati:cuius pœna describitur in l.si quis sepulchrū.C.de sepulc.viola.imò si sacerdos parrochialis corpus eius,qui alibi elegit sepulturam,violenter rapuerit,vel funus spoliauerit,tenetur restituere totum,quod accepit, & perdit quartam canonicam:vt docet Hostien.in ca.cùm liberum. de sepult. quē citat Ioannes Sanson in consuetud.Turonen.in rub.*Des successions des gens roturiers*.artic.11.circa fin.hodie cùm ista pœna deportationis nō soleat imponi de consuetudine Franciæ,arbitrio iudicis pœna relinqueretur:vt firmat Alber.de Gand.in tract.de malefi.rub.de falsar.col.2.vtilitates sepulturæ scribit Florentinus in 3.parte summæ,tit.10.c.1.§.3.

Et an religiosi caussa funeris possint ire cum cruce per parrochiam curati?scribit Oldrad.consilio 82.an fratres.vide per Ancharanum consil.189. & casus,in quibus aliquis sepultura carere debeat , per Hostien. in summa de sepul.& in cap.2.de raptor.Chassa.in consuetud.Burgun.in rub.*Des iustices*.§.quinto.glo.*Du prince*.

Cōtrahere cum testatore mortuo quis fingitur.

Vndecimò qui propter funus aliquid impendit,cum defuncto contrahere creditur,non cū hærede.l.1.ff.de reli.& sump.fu.& sic lex fingit mortuum contrahere,vel eum,qui expēdit quicquam pro eo: quod memoriæ commendandum est:vide quæ scripsi in l.verba contraxerunt.ff.de ver.sig. 67

Executio testamentorū per prouisionē fit.

Tertius casus prouisionalis est,videlicet executio testamentorū: & hoc 68 iustè

iustè & sanctè statutum est:quia nihil magis hominibus debetur, quàm vt supremæ volũtatis liber sit stylus.l.1.C.de sacrosan.eccl.& expedit reipub. vt testamenta executioni mandẽtur.l.vel negare.ff.quemadmodum testa. aperiantur.hoc expressè habetur in stylo parlamenti eo.tit.de prouisione. in 1.parte.§.1.& in magno consuetudinario,eo tit.§.1.&.2.facit tex.in l.nulli. §.sinautem.ibi,sine vlla cunctatione.C.de episco.& cleric.licèt perperam ibi gloss.exponat pro dubitatione:ego verò exponerem sine dilatione, sine mora: vt intelligit Specul.in titu.de instru.editio.§. nunc verò aliqua.q.41. quid si hæres.& per totum illum.§.vbi tradit materiam executionis voluntatis vltimæ,ibi vide multas quæstiones,& vtiles.

70 Vnde si consanguinei dicant testamentum nullum,& executores testamenti contrarium:pendẽte nullitate fit prouisio executoribus, pro soluendis legatis piis, & pro litis persecutione. ita fuit dictum pro executoribus Decani Parisien.Lullier,anno 1512. die 17.Februarij. *Prouisio executoribus fit lite pendente.*

71 Quæ solutio fiet legatariis,recepta ab eis cautione de restituendo, si fieri debeat:vt latum etiam fuit arestum anno 1350.die 5.Februarij, quod probat l.1.& per totum.ff.si cui plus quàm per leg.Falc.lic. *Aresta vt legatarijs data cautio ne soluãtur*

72 Non sunt tamen recipiendi executores in interdicto vti posidetis, vel in casu nouitatis,vt vocant practici, super bonis immobilibus defuncti: vt fuit pronunciatum anno 1374.die 1.Decembris.sed bene sunt saysiti de rebus mobilibus:quamuis hæredes offerant dare pecunias vsque ad valorem legatorum&funeraliũ, ex decisione Senatus pro executoribus viduæ Nicolai l'Anglois,anno 1325.die 1.Martij. *Executores non habent possessionẽ rerũ immobiliũ. Arestum.*

73 †Intellige quando constaret testamentum nõ rasum,nec cancellatum esse,arg.l.fi.C.de edic.diui Adria. tol. nam tunc si executores contendant ratione executionis alicuius testamenti contra bona detinẽtes, fiet ipsis executoribus prouisio pro persecutione caussæ:vt in dicto stylo parlamenti cõtinetur:vbi dicit ita interuenisse arestum pro Beatrice de Sabur contra aduersarios:imò anno 1544. die 9.Decembris fuit seruitoribus Paulmier clerici grapherij prouisum,quamuis dictum esset testamentum scriptũ à quodam notario apostolico:tamen quia famulis legata relicta erant pauperibus:ideo ad pias caussas data censebantur.l.1.C.de sacrosan.eccle.& glo.in l.si quis Titio.de leg.2.ff. *Testamentum non rasum nec cãcellatũ executioni datur. Arestum.*

74 Secundò intellige,quando testamentum erat validum:nam si esset nullum,executor datus in eo non esset executor: & sic non deberetur ei prouisio,nisi ex iudicis officio,arg.l.4.§ condemnatum.ff.de re iud.text.in l.2.§. 1.quemadmo.testa.aperian.vbi Iurisconsf.sic ait, testamentum autem illud propriè dicitur,quod iure perfectũ est:sed abusiuè testamenta quoq; ea vocamus,quæ falsa sunt vel iniusta,vel irrita,vel rupta. *Testamentum nullũ quando sit exequẽdũ.*

75 †Tamẽ ann.1300.die 16.Decemb.fuit facta prouisio executoribus testamẽti magistri Dominici de Alex.& plena bonorum distributio:quamuis dictus Alex.fuisset alienigena,& exterus:& sic testamẽtum dicebatur nullum:sed contrariũ est verũ: nempe testari non prohibetur exterus: vt est scriptum in thesauro Regis signato.95.nu.55. vbi reperitur charta Regis signata anno 1360. & eodem anno 1.die Martij fuit latum arestum de bonis exterorum, quid de eis fieri debeat: vt inueni in quibusdam recollectis cuiusdam aduocati antiqui. *Ex alienigenæ testamento prouisio.*

Post centũ annos non exequũtur testamenta.

Itẽ si testamenta executioni mandari debeant,non obstante aliqua tem 76
poris præscriptione,tamen post centum annos non poterunt exequi:quia ista præscriptio censetur semper excepta,per tex.iuncta glo.in § pe.in verbo,nulla temporis præscriptione.in auth.vt decæterò nõ fiant commutat. collat.5.sic consuluit Alex.consi.60.Omisso.in fi.volu.1.

Executio testamentorũ ad quos spectet.

Quæro,ad quem spectet testamentorum & voluntatis vltimæ testato- 77
ris executio?Respon.primò competit ei,quem testator elegit.secũdò competet hæredi.l.si quis sepulchrũ.§ funus.ff.de religio. & sumpt.funer. & in auth.de eccle.tit.§.si quis ædificationem.versi.sinautem intra.collat.9. hæredi enim totius summa caussæ authoritas cõmissa est.l.fin.C.de fideicom.

Dominus testamenti hæres dicitur.

Et hæres dicitur dominus testamenti, quia potest tabulas vendicare.l.3. 78
ff.quẽad.testa.aper.not.in l.locum.§ si ipse.ff.de tab.exhib. ratio colligitur in l.qui pecuniam.ff.de statulib.& ideo executor à testatore deputatus,exequetur,teste Archi.in c.episcopus.88.distinc.& in cap.de laicis.12.q.2.&.§.si quis autem prò redemptione.in auth.de eccl.tit.colla.9.† Imò dicunt qui- 79
dam fideicommissariis etiam executionem competere,si hæres recuset.d. §.si quis autem pro redemptione.de eccles.ti.colla.9. qui hoc non probat: sed verũ est,q̃ legatarij possunt petere,vt executio fiat,teste Arch.in c.episcopus.88.distinc.& fideicommissarius vniuersalis restitutione sibi facta exequi poterit,sicut hæres,quia in locum hæredis est.l.1.ff.ad Trebel.

Tertiò recusantibus hæredibus & executoribus, vel negligentibus epi- 80
scopus exequetur l.nulli.C.de episcop.& cleri.cap. nos quidam.de testamẽ. Aufrer.decis.112.

Quartò si episcopus negligit,cõpetit metropolitano potestas exequen- 81
dit.§.sinautem hæc facere.in authẽ.de eccle.tit.colla.9.sub.§. si quis autem pro redemptione.ibidem.

Parlamẽta exequũtur testamẽta.

Quintò cõpetit etiam principi seculari, per l.hæreditas.ff. de pet.hære. 82
ibi,principali, vel pontificali authoritate compelluntur, ad obsequium supremæ volũtatis:& hodie solent procuratores & aduocati Regij prosequi hanc testamentorum executionem,maximè in parlamentis,& cõtra laicos non soluẽtes legata pia:vt sæpius vidi:& cõpellit etiã ad hoc curia suprema episcopos,& alios clericos:cùm vix allegetur ibi exceptio incompetẽtiæ ad fines non procedendi:vt scripsi in tract.meo excep.in exceptione dilator.

Sextò prætori.d.l.si quis sepulchrum.§.prætor.& seq. quia prætor tue- 83
tur voluntates defunctorũ.l.1.ff.si quis omis.cau.testa.Competit etiam rectori prouinciæ.d.l.nulli.in fi.& fidelibus iudicibus locorum.d.§ si quis autem.& §.si quis ædificationes.l.Quintus.in fi.ff.de annuis leg.

Etiam si hæres sit persona priuilegiata,clericus,vel alio fortè priuilegio 84
potiatur.l.neque.§.fi.ff.de fideicom.hæred. Lucas de Pẽna in l.vna.col.pe. de expen.Ludo.lib.11.C.

Hæres volũtatem defuncti non implens est puniendus.

Quæro,quando puniatur hæres non implens voluntatem defuncti?Re- 85
spondeo de iure grauiter peccat: not.in cap.vltima voluntas.13.q.2.quia iniustè infert mortuis damnum notabile:vnde tales dicuntur gentium necatores,& ab ecclesia sunt abiiciendi.cap.qui oblationes. & cap.seq.13.q.2.hæc probat Florent.in secunda parte summæ titul.1.capit.21.§.3.plus dicens eos

qui

qui non soluunt legata piis locis concessa committere sacrilegium: quia amico aliquid subtrahere furtũ est, ecclesiam verò defraudare sacrilegium. cap. gloria. 12. quæst. 2.

86 Vnde legimus quendam Romoricum Caroli magni militem, apud Baionam ægrotantem, cuidam cõsanguineo cõmisisse, vt post mortem eius militis suum venderet equum, & omnia bona sua, & clericis ac pauperibus distribueret: quod recusauit consanguineus executor, imò in vestibus & cibis argentum consumpsit militis, sed fato contigit, vt post triginta dies Romoricus iam mortuus appareret noctu consanguineo, hæc proferens verba, quoniam res meas commendatas pro redẽptione animæ meæ tibi, consumpsisti & retinuisti, atque sicut disposueram, non fecisti, ob id in pœnis tartareis triginta diebus cruciatus fui: tu in eum locum infernalem, vnde egressus sum, die crastino descendes, vbi perpetuò cruciaberis: quibus dictis recessit, & cùm manè cõsanguineus ille suũ sociis narraret somniũ, subitò clamore facto in aëre veluti leonum, luporum, & vrsorum raptus fuit cõsanguineus militis à dæmonibus, & ad inferos, vt creditur, delatus: & demum à sociis quæsitus die 12. in monte altissimo cadauer collisum inuentum extitit: qui mons ab illo loco quatuor dietis distat, vt mutuatus sum à Bened. in repetit. c. Raynutius. in verbo, si absque. in 2. de legat. nu. 208. de testa. qui Florent. in 2. parte summæ titu. 14. c. 4. refert.

Excẽpla terribilia contra non implentem testatoris voluntatem.

87 Ipse ego vidi, & audiui anno 1521. in mẽse Iulio, seu circa in ciuitate Bliterrensi quendam notarium à præceptore sacerdote, quem suis pueris constituerat monitum, vt voluntatem vxoris suæ defunctæ impleret, alioqui ei reuelatum noctu asserebat præceptor, quòd malè se haberent notarij res, & præceptor monuit eum me præsente, vt illa cõpleret, quæ vxor sua iam defuncta disposuerat: quod facere maritus nõ curauit: iterum à spiritu vxoris monitus sacerdos, vt illum maritum notarium exequi voluntatem vxoris curaret, alioqui breui notarius moreretur. Cui nõ credidit, imò eum irridebat: ideo fato quodam ante decem dies vna nocte per vmbram verberatus intantum fuit, quòd ante triduum dicẽs mihi se damnatum, obiit, & sic fortè ad inferos delatus extitit ego de his oculatus sum testis: & quia vidi, testimonium perhibui. videtis in quantis malis positi sint, qui voluntates defunctorum non exequuntur, sed bona illorum retinent.

De notario nõ exequẽte vxoris dispositionem.

88 Secundò quòd hæres negligens voluntatem testatoris implere, priuatur hæreditate, si steterit per annum, & monitus fuerit: si verò ageretur de breuiori tempore anni, tunc duæ monitiones requirũtur. c. nos quidam. de testa. §. si quis autem non implens. de hære. & Falcid. colla. 1. & in authen. hoc amplius. & ibi Ias. plenè. C. de fideicom. §. si autem. de eccle. tit. collat. 9. Benedict. vbi suprà tradit limitationes sex: & ille annus cõputatur à die monitionis factæ per episcopum, vel alium, teste Panor. cõs. 110. In caussa. volu. 2. & Ancha. consilio. 395. Oretenus. vbi dicit, quando cõstitutio synodalis dat sex menses, an coniungantur cum anno: & an episcopus possit prorogare tempus datũ per testatorem. vide Bal. cõs. 207. Occurrit. in 3. volu. & quando testator disposuit hæredem priuari bonis, si suam voluntatem non impleuerit, à quo tempore incipiat currere annus: docet Bald. consil. 15. in 4.

Hæres non implens defuncti volũtatẽ an priuetur eius hæreditate.

vol. vide multa, quæ addidi ad d. l. nulli. & ad d. c. nos quidem. de testa. & hodie in hoc regno in forensi iudicio nunquàm vidi priuari hęredem non implentem voluntatem defuncti, etiam post monitionem, & processum: sed solent condemnari ad mulctam ratione diffugij vel calumniæ.

Tertiò hærede negligente, vel executore adimplere volũtatem defun- 89
cti per sex menses: poterit episcopus etiam non expectato anno, interdicere quicquid fuerit eidem relictum cum fructu & emolumẽto, vt ex his voluntas impleatur. d. c. nos quidem. & ibi doct. Floren. in 3. parte summę tit. 10. c. 3. §. 5. Ang. in summa sua in verbo executorum. §. 23.

Quartò non seruans voluntatem defuncti est infamis infamia facti, & 90
contra conscientiam facit. l. militis. C. de relig. & sump. funer. sing. secundũ Guiliel. de Ludo sing. 124. Lex est contra glo. &c.

Executor negligens perdit commodum testamenti.

Quintò executor perdit commodum, si quod habet ex testamento, si 91
negligat voluntatem defuncti implere. l. si quis sepulchrum §. funus. ff. de relig. & sump. funer. c. Ioannes. & ibi not. de testa. hodie, vt dixi, nõ priuatur etiam executor, sed ad emendam condemnatur: quæ aliquando maior est, quàm rei emolumentum pro quantitate calumniæ.

Alia in materia executorum vltimæ voluntatis vide per Specu. in d. tit. de instru. edit. §. nunc verò aliqua. per totum. & per doctor. in cle. religiosus. de testa. & Ioan. And. ac alios in c. Ioannes. ibidem.

Quartus casus est in filio, cui debet fieri prouisio pendẽte lite, vt dico ple- 92
ne arti. 1. glo *Aliments*. infrà eodem.

Quintus casus est in dote, de qua inferius scripsi arti. 3. in glo. 1. 93

Sextus est in medicamentis. glo. *Medicaments*. infrà arti. 1. 94

Infirmitatis impensæ prouisionem requirunt etiam contra hæredes.

Septimus casus est in expensis infirmitatis, vt iudex debeat condemnare 95
per prouisionem illum, in cuius valetudine impẽsæ factæ sunt: quia impensæ infirmitatis & funeris æquiparantur, in l. legatum. C. de relig. Bal. in l. restituenda. C. de peti. hær. Alex. & Ias. in l. fi. § in computatione. C. de iure deliber. & summa videtur ingratitudine affici, qui alimentorum expensas, ac valetudinis à se in iudicio petere permittit. has enim prosequi ignominiosum reddit protrahentem, & soluere differẽtem: & intellige faciẽdam prouisionem tam in expẽsis factis pro aduersa valetudine, quàm etiam faciendis: quia etiam maior ratio intelligitur in faciendis, quàm in factis.

Etiam si mortuus fuerit æger, adhuc creditor eas iustè petet, & condẽ- 96
nabit iudex per modũ prouisionis hæredem ad impẽsas pro curando ęgro factas: etiam si quis inuitum ægrotũ curauerit. hoc in medico cõcludit glo. sing. in c. prouidẽdum. 83. dist. quam notat sing. Barbat. in consi. 54. in fi. vol. 2. & Roma. sing. 123. & Corse. in sing. incip. Expensa. & Ias. in § tripli. de actio. & Instit. vt ipse medicus salariũ petere possit, quamuis valetudinarium inuitum, medicinas sumere nolẽtem curauerit: sic dicerem in alio seruiente infirmo, & impendente pro curatione illius: quia non auditur infirmus perire volẽs. l. non tantũ. ff. de appel. & sunt aliqui adeò auari, vt mortẽ potiùs oppetere non dubitarent, quàm aliquid in eorum vtilitatem exponere & illi heleboro indigent: vt interdum quosdam vidi.

Custodiæ ciuitatis prouidetur

Octauus casus prouisionalis est, quando agitur de custodia ciuitatis, ca- 97
stri,

ſtri, aut alterius loci: tunc ſi immineat bellum, fit prouiſio: nēpe ſi procurator fiſci aliquem ad cuſtodiam ciuitatis, vel ad dandū decem pro cuſtodia conueniat, & is dicat ſe priuilegiatum: iudex per modū prouiſionis cōdemnabit eum ad garniendum, niſi ſtatim oſtēderet priuilegiū: quia melius eſt intacta caſtra ſeruari, & villas, quā poſt cauſſam deſtructam ſeu perditam remedium quærere. l. fi. C. in quibus cauſis reſti. in integ. non eſt neceſſaria. Et melius eſt in tempore occurrere, quàm poſt exitum vindicare. l. 1. C. quando liceat vnuicuique ſine iudi. ſe vindicare: alioqui poteſt dici poſt captam ciuitatē illud Vergilianum, Tardi venere ſubulci. Et Imperator ſcribit, ſera prece tibi ſubueniri deſideras. in l. 2. C. de iuris & facti igno. & in l. 2. de hære. vel act. vend. dicit ſerò deſideras tibi ſuccurri poſt deſtructam

98 ciuitatem: ideo prouideas antè. † Vnde etiam ſi non imminebat bellū, nec periculum, tenetur quis ad excubias, poſtquàm eſt ad eas obligatus: vt fuit in hoc ſenatu dictum contra electum Matiſconenſem, anno 1528. die 21. Aprilis poſt paſcha. *Areſtum pro excubijs faciendis.*

99 Item quando agitur de regimine ciuitatis, quod politiam vocant vidi etiam iudices per modum prouiſionis condemnare, & poſteà exequi, nempe futuris prouidere debemus, in prœmio inſtitut. in princip. facit. ç. fin. de conſti. & l. leges. C. de legi. *In regimine ciuitatis & politia prouiſio fit*

100 Primò amplia, ſiue immineat bellū, ſiue peſtis: cū quoddam bellum inter Deū & homines dicat eſſe Bart. in l. naturaliter. colum. penul. ff. de vſucapio. ſed in hoc bello Deus eſt victor. nam tempore peſtis nō minus eſt periculi, quàm tēpore belli: ideo condemnari debet per prouiſionem quis ad cuſtodiam ciuitatis id temporis, allegans ſe priuilegiatū, niſi oſtēdat ſtatim priuilegiū: vel notorium priuilegiū fuerit vt doctoris ſcholaſtici, & ſacerdotis, vel clerici & hæc ſentētia prouiſionalis, nō obſtante appellatione, exequi debet alioqui interim incendi poſſet ciuitas: & hoc peſtis tempore maximè quis Deo commendare ſe debet, & confeſſus ac paratus eſſe, ſi ſapit. *Peſtis tempore fit prouiſio.*

101 Secundò amplia etiam ſi propter ſeditionem, vel aliud periculum peteretur fieri condemnatio: vnde ſi iudex præcipiat alicui tempore ſeditionis, vel imminentis periculi: hoc debet per prouiſionem facere, & nō obſtante appellatione exequi: quia idem eſt ſicut de tēpore belli: vt not. Boër. in ſuo tractatu de ſeditio. & probat l. fi. de appel. recipiend. ff. *Seditio prouiſionē requirit.*

102 Idem cenſuit Senatus pro refectione foſſatorum ciuitatis Aurelian. vt omnes ciues Aurelian. illis, qui fecerant foſſata in illa ciuitate etiam tempore pacis per prouiſionem ſoluerent, & hoc anno 1522. die 15. Martij. *Foſſata aurelianē. ab omnibus facta.*

103 Nonus caſus eſt in monacho accuſante abbatem ſuum, nam pendente lite debet eidem fieri prouiſio pro alimentis, & litis proſecutione: ſi ille religioſus nihil habeat: quia abbas voluntariè non aleret illum proſequentem eum. probatur in l. final. C. de ordin. cognit. & ibi Petr. de bella pertica. Et docto. in ca. ex parte. & c. olim. de accuſat. & licet ille text. d. l. fin. loquatur in ſeruo: tamen de ſeruis ad monachos bonum eſt argumentum, quando materia congruit per l. Pedius. §. fi. ff. de arbit. & l. cū prætor. §. fin. de iudi. Bar. & alij in l. cùm fundus. §. ſeruum. ff. ſi cert. peta. Bauer. plenè in repetit. l. cū filiofamiliás. de lega. 1. ideo habebit etiam locum in monacho, in primis ta- *Areſtum. Monacho abbatem accuſanti prouidetur.*

men licētiam sui prælati habere debet,& posteà prouisionem petere, teste Franc.Marc.in decis.Delphi.quæst.126.in 1.parte,quę hodie peti vix potest quando religiosus cõtra suum experitur abbatē, quia etiam frustra peteretur,cùm nunquam abbas ei illam concederet. & vidi prouisionem sæpius monacho concedi à suo superiore post condemnationem factam, quæ statim fieri solet.† Decimus casus est in seruo litigante de statu suo contra do 104 minum,vt eidem prouideri debeat,vt hîc: & cùm in hoc regno non habeamus seruos:ideo hæc decisio ad monachos,& alios religiosos,atq; ad filiosfamiliâs extendetur,cùm æquiparentur,vt suprà dixi: & quid in monacho accusato,an debeat ei fieri prouisio:vide Specula. distinguentem in ti.de inquisitio.§.vlt.versi.item pone abbas.

Seruo prouidetur.

Et quando adiudicatur prouisio monacho, dimidia pars prouisionis & 105 pensionis illius dari debet in anni principio, residuum in medio, vt viuere possit:& hoc censuit Paris.Senatus cõtra abbatē Altisiodoren.anno 1515. die 5.Iunij in magna camera post prandiū refert Aufrer.in stylo parlamen. aresto 372.quod est notandū.& dixi de scholasticis, quãdo pēsio debeat eis solui in scholast.priui.54.vbi plenè tractaui:nisi aliter dictum fuerit in sententia.† Vndecimus casus est in canonico regulari litigante contra suum 106 superiorem. Alber.in d.l.fi.C.de ordi.cognitio.Iacob.in l.vix certis ex caussis.ff.de iud.quia isti cùm nihil habeant, interim lite pēdente fame perirēt, ideo per modum prouisionis prouideri eis debet de alimentis.

Solui quando prouisio debeat seu pensio. Arestum.

Canonico regulari fit prouisio.

Idem iuris videtur in omni religioso,cùm ea sit ratio:vt in simili conclu 107 dit Soci.cons.99.serenissimus.& consi.101.visis.in 3.vol.intellige si religiosus pro vtilitate monasterij accusaret,vel reformationem monasterij peteret. c.ex parte.de accusat.secus si propriam caussam prosequeretur.nam si túc non habeat,vnde viuat,& dicat se valde iniuriatum:tunc maior cautela est, quòd supplicet sibi de expensis prouideri:& iudex ei nō negabit: vt firmat domi.de Rota decis.799.sciēdum.in antiq & Egid.de Bella mera decisio. in casu.nam solent interdum abbates,& superiores religiosorum vltra modum in religiosos sæuire:ideo compellunt eos ad appellandum. vnde interim pendēte appellatione debet iudex his religiosis prouidere, sicut pater filiis:vt scripsi suprà in definitione.

Imò si aliquis interim illos alat,potest monachus petere ab abbate,vt isti 108 satisfiat,& ita condemnauit Senatus Abbatem Suessionensem, ad soluendum alimenta,quæ mater naturalis præstiterat suo filio religioso, à monasterio sine caussa ab Abbate expulso, anno 1534. die Decembris. facit capit.olim.2.de restit.spolia.vbi doct.scribūt.diuersum esset in apostata. Nam tunc eidem esset prouidēdum iuxta c.nouimus.in fi.de verb.significa. cum pane doloris,& aqua angustiæ,in carcere.

Arestum. ad recuperandas expensas victus pendēte lite.

Duodecimus casus est in clerico paupere,qui agit pro vtilitate ecclesiæ 109 vt interim prouideri ei debeat,teste Panor.in c.cùm pro caussa.de procurato.non enim dispendium habere debet,vnde meretur pręmium.cap peruenit.de fideiusso.c.sanè.de renunciat.secus si accuset,quia accusantium illaudabilis est intentio.cap.si quis episcopus.2.quæstio.7.Specul.ita tenet in titul.de inquisit.§ vlti.versi.item seculari. Anto.& Henric.d.c.ex parte.vide Oldra.

Clerico pauperi quãdo prouidetur

Oldra.consi.38.thema tale.Quidam.

110 Decimustertius casus clerico suspenso à beneficio, debet interim fieri prouisio de fructibus illius ad vitę subsidium, si nihil aliud possideat.tex.in c.præter.& ibi Præposit.col.2.dist.32.c.studeat.in fi.5.dist. ne interim fame pereat.hodie parum est in vsu ista suspẽsio à fructuum perceptione in hoc regno Francię: sed suspendi clerici solent à diuinis, vel excõmunicari:& isti excommunicati recipiunt fructus, ac si excommunicati nõ essent: & idem dixi, quando fructus beneficij primi anni episcopus, vel alius recipit, vt de alimentis isti prouideri, vt inferius dicetur, debeat.

Suspẽso fit prouisio.

111 Decimusquartus casus est in canonico, cuius fructus primi anni, vel secũdi, quo receptus est, fabricæ ecclesiæ deputati sunt, vel archidiaconus recipit:& sic patitur eclipsim illo anno, cũ nihil recipiat, iuxta tex.in c. si propter.de rescrip.li.6.&.c.si tibi cõcesso.de pręb.eo.lib.vt durãte illo anno sterili debeat ei saltem de alimẽtis prouideri, si nihil aliud habeat, ne interim fame pereat.& ita dixi aliâs contra canonicos Bituricẽses omnes pecunias & reditus secundi anni recepti nouiter canonici recipientes, exceptis decẽ denariis, quos singulis diebus isti canonico relinquunt, ex quibus nõ potest cõmodè viuere:ob id debet eidẽ prouideri, si nihil aliud habeat: & statuta illa abusiua sunt reformanda:& an ista eclipsis debeat habere locũ in permutantibus, vide per gl.& Perus.in d.c.si propter.& Benedi.in repe.c. Raynutius.in verb.si absq;.in 2.de substi.fideicõmiss.nu.32.cũ seq.de testamẽ.igitur iudex debet illum condẽnare, qui fructus recipit: vt interim prouideat de alimentis, videlicet dando tertiam beneficij partẽ, vel quartã pro qualitate personæ,& valore beneficij,& hoc per modum prouisionis:quæ sententia non obstantibus appellationibus executioni dabitur, & hoc est æquum iuri,& rationi consonum. Audiui aliâs datũ esse arestum cõtra archidiaconos recipiẽtes ex quodã abusu inueterato & vsurpatione fructus beneficiorum primi anni, vt reseruare congruã portionem debeãt beneficiatis.nã extrauagãs relinquit in hoc casu mediã saltẽ partẽ beneficiato, vbi non est taxata decima papalis: vt patet in extrauag.suscepti. de elec. in extra.Ioan.22.

Fructus primi anni non capiens prouisionẽ habet.

112 Cautela itaque est pro his, qui in Normania vel aliter obtinẽt beneficia: vbi est talis passim nõ cõsuetudo sed vsurpatio, ac corruptela, vt ab illis statutis seu consuetudinibus abusiuis ad senatum tanquam à notorio abusu appellent, qui hunc abusum reformabit, tuendo ecclesias regni:habent etiam aliũ quidam prælati damnabilem vsum, vt fructus litigiosorum beneficiorum recipiant,& tunc omnia beneficia faciunt litigiosa, vt fructus sic recipiant:ideo theriaca appellationis vtendum esset cõtra hoc præsens venenũ, & illis mortiferũ, vt puto, hos abusus ex damnabili vsurpatione maiorum processisse, sicut quædam alia.

Cautela cõtra archidiaconos capientes fructus primi anni.

113 Decimusquintus casus est, quando aliquis accusatur de crimine, ex quo bona confiscantur: & interim extraordinarij iudices quidam capiunt bona ipsius, & saysiunt:tunc isti debet fieri prouisio, vt ex illis bonis pendente saltem processu alatur: & iudex aliquam pecuniam pro alimentis eius capi in singulos annos iubebit.argum.l.ait prætor.in fi.& l.filius.ff.de iure deliber.& istum casum interdum in forensi iudicio vidi, licet de iure istius ac-

Accusato fit de suis bonis prouisio.

cusati bona non debeant capi,nec saysiri ante sentētiam.l. prohibitum.C. de iur.fisc.lib.10.imò controuersia pendente inquietari, facultatésque describi fas nō est.l.defensionis.ibidem,& ista iura seruant curiæ supremæ,& ordinarij regni iudices.& altera praxis cum suo extincta autore erit.

Cuius bona capiuntur prouisionē iure petit.

Decimussextus, si aliquis promisit sub pœna omnium bonorum suorū quicquam facere,& non fecit:& sic dicatur incidisse in pœnā,ac omnia bona sua perdidisse,si capiantur eius bona,pendēte lite fiet illi prouisio, & ex illis bonis aletur.arg.l.pupillus.ff.de priui.cred.& idem in similibus casibus,quando agitur de omnibus bonis alicuius,& ipsius bona sic capiuntur. 114

Collegiato & bursario prouideri debet.

Decimusseptimus,collegiatus, seu bursarius de facto à collegio expulsus,debet pendente processu ali, & prouisio illi fieri, si sit pauper.Bolog.in repeti.authent.habita.C.ne filius pro patre.nisi post tempus finitum expelleretur:si tamen in hoc caussæ cognitio requiratur,quæ posset protrahi in longum tempus, tunc interim fiet eidem prouisio, vt scripsi super statutis collegij *du vergier* Montispessulani, vbi finito quinquennio si collegiatus velit,& affectet studere in iure,in quo minimè studuit:poterit hoc faciēdo per aliud quinquennium:ergo non poterit expelli,si velit studere in iure canonico,si prius,vt fieri solet,studuerit in iure ciuili,quamuis contrarium in illo collegio quidam velint seruare,non intelligentes illa statuta. 115

Extraneo mercatori prouisio fit

Decimusoctauus,si bona mercatori exteri Lugduni,vel alibi capiantur seu arestentur:pendente lite illi mercatori fiet prouisio, vt ex his bonis alatur,si aliunde facilè nō posit ali.arg.l.si neget.ff.de liber.agnoscen. & l.sed & si.de Carbo.edict.nisi diceretur mercatorem , vel alium illa bona surripuisse,vel in his deliquisse:quia delictum omne excludit priuilegium.l.1.C. vbi senatores,vel clarissimi.& nisi alia bona haberet : & pauca bona essent ea,quæ sistere,vel capere fecit creditor,& arestare:& hoc iudex considerare debet. 116

Inopi prouisio fieri debet.

Decimusnonus,si extraneus inops litigat super bonis, quæ sua prætendit,vel communia:si sit præsumptio pro eodem,fiet illi prouisio:& dicitur habere præsumptionem,quando sententiam habuit pro se, licet ab ea fuerit appellatum,vel habet instrumenta in promptu.l.si instituta.§.de inofficioso.ff.de inofficio.testa.Hostien.in summa de accusatio.§.1.versicu. ideoque regulari,col.penul.Bald.in l.fi.C.de ordine cognitio.Aretin.in c.si quis testibus,col.3.versicul.2.conclusion.de testib.Ioann. Lupus in repetit.ca.per vestras. de dona.inter virum & vxorem.§.3.fol.75.in magna impress. declaro infrà articul.1.glo.*alimens*.vbi quando quis obtinuit sententiam super bonis,fiet prouisio vix antè. 117

Rex pauperi litiganti contra eum prouidet.

Vigesimus in domino,seu in fisco cū quo priuatus litigat,tūc si de omnibus bonis sit quæstio,& ille non habeat aliunde,quid porrigere denti,debet ei fieri prouisio.d.ca.ex parte. Bald.in l.1.in fin.princip.ff.de iustit.& iur.& per hoc dignoscitur magna Regis Franciæ iustitia, ex qua si pauper litigat contra eum, ipse facitsibi ministrare expensas teste Bald.in l.magis puto.§.ne passim.ff.de reb.eor. Iacobi.in l.vix certis.in fi.ff.de iud. Boër. in §.24. de consue.feud.Ioan.Lupus in d.§.3.& per Sanson in ordinat.Turo. articul.1.circa finem.ego tamen nō vidi in forensi iudicio hoc fieri :quia fortè non fuit 118

fuit petitũ: vel quia hodie Regis officiales plus regiis rebus vigilant, quàm suis, & pauperibus.

119 Vigesimusprimus super datione tutelæ fit prouisio, vt in artic.3.gl. *Dation de tutele*. infra eodem dicetur.

120 Vigesimussecundus in inuentarij confectione. gl. in verb. *Confection d'inuentaire*. d. arti. 3.

121 Vigesimustertius casus, quòd electus vel postulatus pauper, debet habere de bonis ecclesiæ expensas ad prosecutionem electionis, vel postulationis, per c. vt præteritæ. vbi doct. de elect. c. cupientes. in fi. illo tit. in 6. sic consuluit Oldra. cõsi. 27. thema tale est: & vide Alber. in d. l. fi. inde iudex etiam ecclesiasticus potest hanc prouisionem statuere: & capitulum pro negotio electionis ex bonis episcopatus potest petere expensas, & solent tunc decerni à curia parlamẽti, supplicatione data: vt dicit Frãc. Mart. in deci. Delph. q. c. quæritur an capitulum. in 1. parte. *Electo vel postulato lite pendente prouidetur*

122 Vigesimusquartus pendente quæstione super testamento, debet prouisio fieri legatariis, & illis per modũ prouisionis legata solui. l. si in fraudẽ. C. de leg. & l. si testamẽtum. ff. de peti. hæred. quod est verum, si testamentum nõ sit rasum, nec cancellatum iuxta. l. fi. C. de edicto diui Adriani tollen. aliàs contra etiam non fiet prouisio, si iusta exceptio ex testamẽto oriatur: vtpote, si quis petat decem aureos, quos ei promisi, si legerit oportet quòd probet ante se legisse. arg. l. ait prætor. §. 1. ff. de iure delib. & aliàs super hoc consului, ideo alia hîc non scribam. *Legatarijs fit prouisio*

123 Idem in fideicommisso, vt etiam donec constet, debeat pretium apud fideicommissarium in caussa depositi esse. l. si magistratus. ff. de priuileg. credi. quid enim aliud est dicere, nisi quòd ei prouisio fiat pendente lite?

124 Vigesimusquintus in sententia interdictionis bonorum prodigis, aut furiosis: vt scripsi arti. 3. gloss. *De interdiction de biens*, & gloss. sequent. infrà eodem.

125 Vigesimussextus in pensionis solutione, quæ non retardatur propter litem: sed per modum prouisionis condemnatur illius debitor, teste Gomes. in compendio vtriusque signaturæ. nu. 84. & hoc quando est ritè imposita. & sufficit, quo ad hoc, si appareat fuisse impositam à Papa, & prima facie videatur ritè imposita, licet petatur reformari, vel falsam resignationem esse aut aliud allegetur, de quo non potest ex tẽpore apparere: tunc lite pendente per prouisionem debitor condemnabitur ad garniendũ, quod ex pensione debetur: sicut in redditibus scripsi in tract. de pacifi. posses. num. 137. in 21. conclusio. pensio. & quando Papa committit pensionis caussam solet dicere, cognoscat talis N. sine pensionis retardatione, teste Gomes. vbi suprà. *Pensio per modũ prouisionis soluitur.*

126 Vigesimusseptimus in l. penult. ff. de aqua quoti. & æsti. vbi gl. declarat. & doct. ac Bar. in l. 1. §. 1. col. 2. ff. de itinere actúque priuat. vbi concludunt quòd si agatur de seruitute, illi qui est in possessione, debet per prouisionẽ lite pendente, siue agat, siue conueniatur, prouideri, & caueri de non impediendo eum vti seruitute: si verò non possidet, debet cauere se non vsurum lite pendente: & hoc iudex pendẽte processu pronunciabit: quod est notandum: sed non vidi istum casum seruari. *Seruitutẽ possidenti prouidetur & quomodo.*

Sarciri ædificia & reparationes fieri lite pẽdente iubet iudex.

Vigesimus octauus, vt ædificia sarciantur pẽdente lite super hęreditate, 127 vel re sequestrata, vt reparationes necessariæ per modum prouisionis fiant iubet prætor in l. ait prætor. § fi. ff. de iure deliber. vbi etiam dicit aliis iustis caussis fieri debere: quæ iustæ caussæ ex iudicis arbitrio descendunt: qui iudex debet arbitrari prouisionem, quando res dilationem non recipit. l. fi. ff. de appell. recipiend. vtpote quia erat peritura res. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nunciat. vel si is, qui petit prouisionem fame perire possit. l. si longius. §. fi. ff. de iud. vt suprà, in quæstio. 4. scripsi, & inferius in vlti. casu abundantius dicetur.

Vigesimusnonus, in famulorum salariis prouidetur, de quibus scripsi 128 in glo. *Salaires*. in d. art. 3. inferius.

Articulis lite pendente respondere quis cogitur.

Trigesimus est, si petam partem interrogari iuramẽto medio super qui- 129 busdam articulis, quos probare non valeo: & cùm sit bonus vir, spero quòd confitebitur, sed recusat respondere: iudex condemnabit illum per prouisionem ad respondendũ: qui si appellat, hac nõ obstãte appellatione, & sine illius præiudicio, quia posset mori pendẽte appellatione, & periret probatio alteri parti: ideo respondere cogetur. arg. l. quoniã. C. de hæreti. & iudex debet eum per modum prouisionis condemnare ad respondendũ: & hoc ex bono & æquo venit: & ius est ars boni & æqui. l. . ff. de iust. & iure. docet Fely. in c. fi. in prin. col. 5. vt lite non contestata. & hoc vidi seruari in senatu.

Duobus litigantibus super officio vni prouidetur.

Trigesimusprimus, quando duo sunt electi in doctores regẽtes, vel ad 130 aliud officium, in quo necessariò requiritur, vt vnus administret: tunc si appareat à maiori parte vnum esse electum, licet contra electionem, vel contra personam opponantur aliqua, si oppositum altiorem indaginem requirat: tunc solet per prouisionem adiudicari officium vni ne interim scholastici lectionibus destituantur, vel ne intereà ciuitas destituatur administratore: & ita vidi seruari in palatio, faciunt quæ doc. scribunt in c. constitutis. de appella. potest tamen electus posteà probare simoniam, vel alia, quæ opponit contra prouisionem habentem: sed rarò post prouisionem in his fit persecutio, nisi aperto iure quis munitus fuerit.

Attestationes per modum prouisionis decernuntur.

Arestum.

Trigesimusseptimus, quòd attestationes, quas inquestas vocant, possunt 131 vt fiant per modum prouisionis decerni, & recipi: & posteà cùm factæ fuerint, si recipiantur: poterit pars reprobare testes, & producens eos saluare: vt probatur in c. fi. vt lite non contestata. ita fuit dictum anno 1517. die 14. Augusti, inter Stephanum Henry, & vxorem suam ex vna, & præpositum & capitulũ Suesionen. ex altera. vnde iudex appellatione pendente, quamuis ab eo appellatum sit, poterit examinare testes moribũdos, & de quibus timetur: vt plenè decidit Fely. in c. fi. col. 5. in princi. vt lite non contestata. & superius in 30. casu dictum fuit.

Lite pendẽte contractus seruari debet.

Arestum.

Trigesimustertius, quando agitur super rescisione contractus, interim 132 condemnatur pars per prouisionem petens cõtractum rescindi ad seruandum contractũ: & vt practici dicunt, *Entretenir le contract pendant le proces*, data cautione de eo, quod recipitur interim lite super rescisione pendente. ita fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1523. die 3. Iulij cõtra Ioannam Pourel viduam Ioannis Texier scribæ siue graphari j electorũ, *Des eluz*. & quo

quotidie sic fit: vt abundè scribo in tractatu de rescisione contractuum.

133 Trigesimusquartus, si accusata fuerit mulier, quòd incontinēter viuat probando scandalum imminere toti viciniæ ob suam impudicitiā: locator petet, vt durante locatione, migrare habeat: iudex super hoc facto informationes conficiet, & si sibi de hoc cōstet per modum prouisionis debet condemnare illam vel quēcunque alium sic inhonestè viuentem, & afferentem scandalum, ad migrandum: & hæc sententia exequetur non obstante appellatione: quia ipsa expelletur de domo non obstante locatione, per l. si qua. C. de spectacul. libro vndecimo. vbi Rebuffus expresè hoc tradit. & in l. pe. de pascuis. ibidem. & ita censuit Parisiensis Senatus anno 1542. die 11. Septembris, quo anno propter bella fuit continuatum parlamentum: & idem in meretricibus condemnatis ad migrandum extra ciuitatem seruari debet, vt in ordinat. sancti Ludouici patet, in rubrica, *Que les ribauldes communes soyent boutées hors des bonnes viles*, dixi in l. Masurius scribit. ff. de verborū significatio. & facit rubrica. ff. de migrand. imò fortiùs pronunciauit Senatus mulierem incontinentem non recipiendam ad licitationem locationis domus, etiam si maius offerret pretium, anno 1544. die 10. Februarij contra Marion du Trou.

Mulier inhonestè viuens expelli debet per prouisionem.

Arestum.

Arestum.

Arestum.

134 Trigesimusquintus non debet dari prouisio, per quam decideretur tota materia principalis: ob id malè iudicatum fuisse pronunciauit Senatus anno 1539. die prima Decembris ab eo qui per modum prouisionis iudicauerat, quod impetrans literas quinquennales, vel annales elargiretur pendente processu: quia hoc decidebat totam materiam principalem. facit lex, quoties. C. de precib. Imper. offerēd. vbi doctores. Alia scripsi in tractatu de liter. dilat. annalibus vel quinquennalibus, in 2. tomo horum commentar. in constitutiones Regias Gallicas.

Ratione publicæ vtilitatis prouidetur.

135 Trigesimussextus in casibus, in quibus publicè vtile est, fieri debet prouisio. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui operis nunciatione. facit l. si quis. §. vtrum. ibi, poterit hoc quod in commune vtile est. ff. de senatusccōsulto Silla. vbi plenè addidi.

Feriæ vbi cessāt, prouidetur.

136 Trigesimusseptimus, in quibus casibus feriæ cessant, in illis regulariter vidi per modum prouisionis condemnari, quos scribit tex. in l. 1. in fi. cum sequen. & 3. ff. de ferijs.

De cōgrua portione prouidetur

137 Trigesimusoctauus congrua portio curato seu vicario adiudicanda est per prouisionem, quādo nihil habet, vel parum pro victu: vt plenè scripsi in tracta. de congrua portio. maximè q. 4.

Appellatio vbi est prohibita, solet prouideri.

138 Trigesimusnonus, in quibus casibus appellare de iure ciuili non licet per modum prouisionis sententia regulariter fieri solet, & exequenda erit. l. fi. ff. de appel. recip. & inferius dicetur.

139 Quadragesimus, considerata qualitate caussæ, si fortè res periret, vel consumeretur durante lite: vt fructus, vel equus pro expensis, tunc fiet prouisio, argu. l. mediterraneæ. vbi Bartol. C. de annon. & tribut. lib. 10. Panor. in cap. primo. col. 2. de dilatio. idem quando tempus finiretur, fortè rectoris eiecti ad tres menses secundum eum, & in capit. final. de iudic. facit l. vna. ff. de glande legen.

Vbi res periret vel cōsumeretur fit prouisio

Qualibet iusta caussa prouisionem inducit.

Vltimus est, dum reperiretur alia iusta caussa, & similis, vel maior prædictis, per textum singularem in §. porrò. quæ fuit prima caussa beneficij amittendi. in feudis. fieri poterit à iudice condemnatio per modum prouisionis. 140

Exprimi debet per modū prouisionis

Et debet hoc in sententia exprimi, videlicet per modum prouisionis, *Par prouision, ou par maniere de prouision l'auons condamné, &c.* si verò iudex simpliciter condemnaret, malè faceret: quia ante plenam probationem non debet fieri condemnatio: glossa singularis, vbi doctores in cap. ecclesia. de constitutionib. quæ tamen condemnatio per prouisionem fit, dummodò summariè appareat, & ideo exprimi debet: quamuis Imbertus noluerit ordinationem ad alios, etiam ad pios casus extendere: sed aduertendum est, quòd ad casus in ordinatione nominatos fit executio, etiam si non fuerit dictum per prouisionem, nisi in ordinatione expressum sit quod per prouisionem fiet, alij verò casus non debent mandari executioni, non obstante appellatione, nisi iudex per prouisionem condemnauerit: & ideo vsque ad quadraginta libras fit executio in personalibus, quamuis simpliciter quis sit condemnatus: vt in tractatu de sentent. executor. patet: secus est in alijs sententijs prouisionalibus, in quibus prouisio exprimi debet, vt in hoc titulo patet, articulo primo, & per totum. & teneas iudicem tunc prouidere posse, quando persona periret, vel res: vel mora esset magnum periculum vel damnum allatura. l. si bonæ fidei. ff. de petitione hæreditatis. quia melius est in tempore occurrere, quàm post exitū vindicare: vt superius dictum extitit, per textum in lege prima. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindicare. l. sed etiam. ff. de procuratoribus 141

Casus, in quibus non recipitur appellatio.

Et textus in l. fi. ff. de appellationib. recipiendis vel non. dicit appellationem non recipiendam, quando res dilationem non recipit: quod elucidat Speculator in titulo, de appellationib. § in quibus. versiculo, octauo quando. putà ne excommunicatus absoluatur, non recipitur appellatio. cap. qua fronte. de appellationib. & cap. sacro. de sententia excōmunicatio. vel ne testamentum aperiatur, ne scriptus hæres in possessionē mittatur, ne frumentum in subsidium militię transmittatur: vel ne fiat, quod edicto perpetuo cōtinetur, vel ne pignus à creditore vendatur, contra l. si cōuenerit. ff. de pignoratitia actione. vel ne funus adducatur, ista verba tradit Speculator in dicto §. quibus. & sic putarē quòd in quibus casibus prohibetur appellatio à iure, in his iudex per modum prouisionis pronunciare debeat, & exequi, sine præiudicio tamen appellationis: & dictos casus prouisionales superius descripsi tanquā magis frequentes, alios tamē nolens excludere. & facit lex, cùm hi. §. caussæ. ibi, aut si qua alia caussa fuit, vt plures solent incidere, quæ prætori suadent prouisionem admittere. ff. de transactio. nec extendimus ordinationem volentem prouisionalem sententiā exequendam, cùm dicimus quando prouisio per iudicē concedi possit, at non posse ordinatio. extēdi. scripsi in tractatu de sententijs executorijs, articulo decimosexto. glossa septima, 142

Verumenimuero quia rectè à prædecessoribus nostris dictū est, & ante omnes à Iuliano sapientisimo, quòd nulla lex, neque senatuscōsultum

prolatum in republica Romanorum videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum, sed multa indigere correctione, ac suppletione, vt ad naturæ varietatem, & eius machinationes sufficiat: textus in authen. quibus modis naturales filij efficiantur legit. in principio. collatione sexta. Itaque in hoc tractatu leges Galliæ iura Romanorum interdum supplentes, interdũ corrigentes, quandoque elucidantes inserere his operæpretium duxi: vt videri ista materia, & tractari abundè tam ex iuribus Romanorum, quàm Franciæ posit.

Charles VIII. Artic. LI.

ITEM, Et pource, que les prouisions données en matiere d'aliments, douaires, & medicaments, au moyen des appellations, qui sont interiectées, souuentesfoys aduient, que le proces principal est aussi tost prest à iuger, que les prouisions, dont viennent plusieurs inconuenients. parce qu'aucunesfoys ceux à qui sont faictes les prouisions, en defaut d'estre alimentez & pensez cheent en griefues maladies: auons ordonné que esdites prouisions d'aliments, douaires, & medicaments les prouisions données par sentence de iuge Royal, seront executées, nõ obstants oppositions, ou appellations, & sans preiudice d'icelles. Articu. j

GLOSSA PRIMA.

HIC ARTICVLVS Duas habet partes. in prima ponitur constitutionis caussa, in secunda constitutio. secunda ibi, *Auons ordonné.*

Caussa igitur constitutionis est, quòd propter appellationes prouisio tantùm differebatur, sicut principalis materia: vnde duræ oriebantur infirmitates, & aliquando mors. & ideo hîc statuitur, quòd materia prouisionalis non obstantibus appellationibus exequatur: & hoc procemium mentem ordinationis ostendere solet, & ex eo colligitur caussa finalis conditoris. l. penultima. ff. de iuris & facti ignorantia. ibi initium constitutionis declarat. & vbi ratio procemij est amplior, redditur amplius dispositum. ff. de hæredib. instituend. l. fin. Alexander & Iason in l. cùm hi. §. eam transactionem. ff. de trãsactionibus. Felinus in capitulo, pastoralis. in principio, columna secunda, de officio delega. & quamuis in lege vel ordinatione de necessitate non sit apponendum procemium, tamẽ non solet describi nisi cum ministerio. capit. secundo requiris. de appellatio. Baldus in §. quibus. in prima constitutione Codicis, columna prima. Barba. consilio primo, columna secunda, in tertio volumine. & procemiũ declarat mentem, non solùm in constitutionibus & ordinationibus, sed etiam in *Procemiũ declarat mentem legis & ordinationis.*

statutis, teste Bartolo in l. prima. ff. ad Macedonianũ. & Barbat. consilio secundo, columna quinta, in tertio volumine. ac etiam in contractibus & vltimis voluntatibus: vt docet Barbat. consilio 34. Difficile. columna secunda, in tertio volumine. & sic ista ordinatio ampliabitur, vel restringetur, aut declarabitur ex isto procemio: vt in simili dicit Barba. in consi. 47. Illud in medium. columna secunda, in tertio volumine. quod est notandũ pro procemijs, & præfationibus, quæ in instrumentis solent etiam apponi, & in ordinationibus: vt iudices non debeant iudicare, nisi inspectis procemijs ordinationum, & aliorum actuum, de quibus agitur, quia mens iudicantium aliquando ex ipso procemio conijcietur, saltem multùm iuuabit procemium ad decisionem dubiæ quæstionis.

Données en matiere d'aliments.

GLOSSA SECVNDA.

Alimentorũ nomine quæ veniãt

QVOD IN Genere dixerat, nunc in specie elucidat, incipiens ab alimentis: quia priùs alendus est, qui vult aliqua agere: & alimentorum appellatione veniunt cibaria, vestitus, & habitatio: quia sine his ali corpus non potest. l. legatis. ff. de alimen. & cibar. legat. cum multis alijs ibidem descriptis: nisi de his finiendis tractetur: quia tunc strictiùs sumitur: vt in l. cùm hi. § qui transigit. ff. de transactioni. de his plenè scripsi in le. verbo victus. de verborum signification. & liberis quidẽ interim præstare alimenta pater cõpellendus est, ne hi fame lite pendente pereant. l. si neget. ff. de liberis agnoscendis. & sic per prouisionem diminutio ex bonis fit vescendi pupilli caussa l. si pupillus. ff. de priuileg. creditorum. facit l. qui de inofficioso. ibi, vt interim & possideat, & alatur, & in actionibus præiudicium non patiatur. de inofficio. testamen.

Filio facienda est prouisio.

Intellige faciendam esse prouisionem super alimentis, siue agatur contra filium, siue ipse agat super succesione bonorum patris, quòd pendẽte lite debet fieri illi prouisio: vt singulis annis quibus litigabit, detur ei ex bonis patris certa pecunia, per l. si instituta. § de inofficioso. ff. de inofficioso testamẽ. & dicitur Sapientiæ septimo capite, *In inuolumentis nutritus sum, & curis magnis*, id est, inter litium inuolutiones, & magnas curas, quæ ex ipsis generantur, nutritus sum: quia per modum prouisionis alimenta mihi data sunt: Bartolus in l. fin. C. de alend lib. & ibi glossa, concludit alimenta lite pendente debere præstari: alioqui si non fieret prouisio per indirectum, priuaretur quis bonis suis, cùm non haberet quicquam ad illa prosequenda, & modico dato cedere cogeretur, vel fame moreretur ob alimentorum defectum. l. si longius. § fina. ff. de iudic. vel saltem in aduersam incideret valetudinẽ: ob id lex prohibet super futuris alimentis transigere, ne modico dato quis multa remittat. l. cùm hi. ff. de transactionibus. l. de alimentis, C. illo titulo. 2

Conclusio filij petentis bona paterna.

Vnde sic debet filius concludere, videlicet, bona paterna sibi adiudicari

cari petendo, vel saltem recredentiam illorũ:& si processus dilationẽ habeat prouisionem interim lite pendẽte sibi faciendam, teste Masue. in sua practica rubr. de possessorio. §. item & recredentia. & an debeat fieri prouisio habita ratione bonorum, quæ in regno sunt vel quæ sunt in illo territorio, iurisdictione vel ressortu, vel tantùm fiat prouisio eorum, quę extra iurisdictionem, & extra regnum fuit in Senatu litigatũ, & ad maturum consilium relatum, anno 1544. sed cùm debitum respiciat totum patrimonium. l. si fideicõmissum. §. 1. vbi doctores. ff. de iudic. l. prima. §. si hæres. ad Trebellia. videtur faciendam prouisionem inspecto toto patrimonio: licèt iudices in hac prouisione, non ita exactè procedant: sed vt filius viuere possit, & bonorum sententiam prosequi decernunt.

4 Secundò amplia etiam pendente tempore dato hæredi ad deliberandum, filius ali de hæreditate debet, ne deliberationis dilatione pendente fame pereat. l. filius. ff. de iure deliberandi. nempe venter dilationẽ non patitur. l. fin. C. de alimen. pupil. præstand. multa specialia in alimẽtis inuenies in pœnu iuris ciuilis. cap. vlt. per conterraneum nostrum Stephanum Forcatulum Bliterren. *Tẽpore ad deliberandum dato prouidetur filio.*

5 Tertiò amplia faciendam prouisionem filio, siue in prima instantia, siue in secũda: licèt lex, si instituta. §. de inofficioso. ff. de inofficioso testamento. loquatur in secunda instantia, & quando filius obtinuit in prima, tamẽ idem iuris est in prima, ex æquitate, ne fame pereat, & ne cogatur ob defectum pecuniarũ processum deserere, & litibus renunciare: vt firmant Do. de Rota decisio. secũda. de iudi. & Matthæ. de afflict. in decisio. Neapol. 10. Vxor domini. & decis. sequen. vbi dicit bis sic fuisse decisum in magna curia, & sic seruatur in Francia, licèt glossa & doctores in dicto. §. de inofficioso. teneant contra. *In prima instantia vel in secunda fit prouisio*

6 Vbi dicit Paulus quatuor, antequàm prouisio fiat, requiri. Primò, quòd illam petens sit filius. Secundò, quòd sit pupillus: hoc non est verum: nam adiudicatur etiam maiori, vt vidi in Senatu centies. Tertiò, quòd obtinuerit, & pendeat appellatio, sed contrarium seruatur, vt dixi. Quartò, quòd sit inops: tamen contrarium seruatur: & vidi semper, dum petitur in prima instantia, prouisionem fieri: si tamen non fuit in prima petita instantia, in secunda peti poterit, & adiudicari: vt superius in præfatione scripsi etiam in executione. *Quatuor requisita ad prouisionem.*

7 Quartò amplia, siue sit filius siue nepos, pronepos, vel abnepos, in recta tamen linea, & hoc propter eandem rationẽ, teste Masuer. in rub. de possessorio. §. item & recredẽtia. & dictus §. de inofficioso. loquitur de nepote, quamuis Paul. Castren. intelligat illum §. in filio. *Nepotietiã prouisio fit*

8 Quintò amplia, siue filius sit in potestate, siue sit emancipatus: quia hodie quò ad successionem & alimenta, nulla est penè emancipationis & patriæ potestatis differentia. §. nullam. in authen. de hæredi. ab intesta. venien. collat. 9. & maximè quò ad istam prouisionem: quia vterque alendus est, quando ad succedendum esset habilis: alioqui vix fieri solet.

9 Sextò extende, siue sit filius, vel descendẽs ab eo, siue pater petat successionem filij ordine turbato, debet illi fieri etiam prouisio: quia non minùs *Patri fit prouisio.*

parentibus,quàm liberis piè relinqui debet hæreditas,& ex ea ali.l.nã etsi parentibus.ff.de inofficio.test.glo.in cap.prædicator.16.q.1.c.cùm Apostolus.de censib.facit tex.in l. scripto.in fi.C. vnde liberi. & ibi glo.dicit q. in solatiũ filij amissi potest pater succedere filio:& illo casu prouisio ei fieri debet,si alius hæreditatem filij possideret,& eam defenderet.

Tam in petitorio, quàm in possessorio fit prouisio

Septimo procedit,siue agatur possessorio,siue petitorio:quia vtrobique 10
versatur eadẽ ratio:ergo idem ius l.illud.ff.ad legem Aquil.& ista ordinatio nõ distinguit,nec lex:ergo nec nos distinguere debemus.l. de pretio.ff. de public.in rem actio.vnde si filius minor à primogenito partem hæreditatis petat per actionẽ familiæ erciscundæ, poterit etiam ad prouisionem interim illo durante iudicio super diuisione concludere,& petere vt frater bona possidens,ne mora illa ei noceat, teneatur illi assignare aliquid lite pendente,& ei concedetur.†Et fiet præceptum fratri,ne interim lite pen- 11
dente scindat nemora,etiam aliquam partem eum tangentem: vt fuit dictum in hoc Senatu,anno 1528.die 12.Ianuarij.

Nemora scindi non debent lite super diuisione pendente.

Arestum.

Existenti in vtero prouisio fit.

Octauò intellige etiam si filius esset in vtero:quia ventri fiet prouisio,& 12
in possessionem admitti debet.l.1.& per totum.ff.de ventre in possession. mitten.nam in fauorabilibus qui in vtero sunt,pro natis habentur.l.qui in vtero.ff.de statu homi.nempe quid fauorabilius,quàm partum ali?hoc tenet expressè Masue.in rub.de poss.vers.item recredẽtia.partus enim iste alendus est,qui non tantùm parenti,cuius esse dicitur,verùm etiam reipublicæ nascitur,d.l.1.§ & generaliter. vide Deci. consilio 245.dicentem an possit donari posthumo,& concludit quòd sic.Scripsi in l.subsignatum.§. attestari.ff.de verbo.sig.vbi declaraui ordinationem Regiam de donatione facta absenti loquentẽ,an locum in posthumo habeat,& quomodo is insinuare & acceptare possit donationem,in dicta ordi.in 2.tomo.

Legitimatus an prouideri possit.

Nonò etiam procedit in legitimatis per subsequẽs matrimonium,cùm 13
nihil vel parũ à legitimis differant.cap tanta.qui filij sint legit.l.cùm quis. C.de naturalibus liber.§.fina.Institut.de nuptijs. dixi in l.qui in potestate. ff.de testamen.

Prouisio in qualibet parte litis facienda est.

Arestum.

Decimò potest peti prouisio in qualibet parte litis, etiam post litẽ con 14
testatam.ita fuit decisum per arestum,vt citat Ioan.Gallus.q.128.Item pro dominis quia semper oneratur filius,cui non fit prouisio:ideo semper poterit fieri ante sententiam definitiuam,& ante conclusionem in caussa, iuxta not.in c.cùm dilectus. de fide instru. & sic habetur in stylo parlamenti, rubri.*Des prouisions*.in prima parte.§.item dicunt.& suprà in præfationibus scripsi,quæstione sexta.

In executione prouisio petitur.

Vndecimò etiam procedit post sententiã,quæ transiuit in rem iudica- 15
tam,imò etiam post arestum, & in executione illius prouisionẽ peti posse concludit Aymo Crauetta in consi.164. Nobilis domina.quod bene seruatur in forensi iudicio, quando executio aresti posset habere dilationem.vt communiter habet:diuersum est,si statim possit exequi,per ea quæ doctores scribunt in l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad Trebel.sed hodie in executione hoc opus,& labor est,& pauci eam attingere valent.

Reuerso ab hostibus prouidetur

Duodecimò etiam si filius longo tẽpore captus esset à Turcis,& posteà 16
re

reuersus,tunc iure postliminij omnia recuperat iura,etiam si apud hostes susceptus esset:& tunc illi reuerso facienda erit prouisio,per l.apud hostes. cum l.sequen.ff.de capti.nam cùm filius reuertitur,duplicẽ caussam in eo esse oportet,videlicet postliminij,& quòd pater eum recuperet,& ipse ius suum.l.cùm duæ.ff.illo titu.& hoc quando agnoscitur filius.

17 Decimotertiò extende,siue fuerit vir,siue mulier,quia eadem ratio versatur in vtroque,ergo &c. argu.l. maximũ vitium.C.de liber.præterit.vel exhæred.& debet durare prouisio semel cõcessa,vsque ad finem litis.d.l.si instituta.§ de inofficioso.ff.de inofficio.testamen.nam per sententiam fit, quæ durat,quousque reuocetur.l.quod iusit.vbi dixi.ff.de re iudic. *Tam mulieri quàm viro prouidetur,& prouisio vsque ad finẽ litis durat.*

18 Decimoquartò amplia,siue filius mouerit quæstionem,siue ei moueatur,& ipse eam hæreditatem non posideat,tunc est eadem ratio:ideo fiet prouisio.l.1.&ibi doct.C.de Carb.edic.secus si filius,vel nepos hęreditatem posideret,quia tunc rationes prædictæ cessarent:nam posidens hęreditatem fructus hæreditatis percipiet, & sic ex illis interim viuere poterit suo iure,ideo non debet petere,quod intus habet. *Possessori non fit prouisio.*

19 Decimoquintò etiam si super re feudali moueatur quæstio à filio, vel agnatis contra dominum,vel alium posidentem,interim quæstione pendente possesio datur filio vel agnatis.§.1. & 2.si de feudo defuncti conten. sit inter domi.& agnat.vasal.etiam si moueatur quæstio super feudo paterno:& maior natu posideat illud,si non sint alia bona nisi feuda:etiã ex his feudis fiet fratri minori prouisio,vel ex emphyteosi prędicta,quia pro patrimonialibus,& instar patrimonialiũ in regno habentur:vt scripsi in arb. feud.facit quod docet Bar.in l.vt iurisiurandi.§ si liberi.ff.de oper.libert. *In feudis & emphyteosi fit prouisio.*

20 Postremò si filius sub conditione esset institutus:interim pendente conditione prouisionem petet,vel bonorum possesionẽ,qualiscunque conditio fuerit,per l.2 §.si sub conditione.ff.de bono. posses.secundũ tabul.& sub qua conditione hodie posit institui, est text. in l.si pater.C.de institut. & substitut.&per ista potest dignosci,quando prouisio alimentorum fieri potest:vertamus quando fieri non debeat.

21 Primò limita,quãdo ille filius nõ esset in possesione filiationis,nec habitus pro filio,vel consanguineo illius,cui vult succedere:tunc nõ fiet sine caussæ cognitione illi prouisio:hoc mutuo habui à Bart.in l.si neget.col.2. ff.de liber.agnoscend.per l.1.§.si ea.ff.de ventre in possesio.mitten.& l.3.§. caussæ.de Carboniano edicto.l.si quis à liberis.§.si vel parens.ibi,si constiterit.de liber.agnoscẽd.cap.per tuas.de probatio.igitur pendente lite super filiatione,hoc casu prouisio non fiet:alioqui posset quilibet malignus pauper mouere quæstionem filiationis diuiti,vt haberet interim istam prouisionem,secundum Bartol. vbi suprà,quem sequitur Aufrer. in decisio. Tholosa.quæstio.lxxvij.An filio. *Filio non existenti in possesione filiationis non prouidetur.*

Nam oportet probare saltem quasi possesionem filiationis,vel alterius qualitatis intentatæ:vt docet Bar.in l.vbicunque.ff.de ventre in posses.mit. Albert.Bal.& alij in l.non epistolis.C.de probat.Matthæ.in decisio. Neapol.xxv.In caussa petitionis.

22 Quia illas expensas pro prouisione datas non repetit hæres,glos.in l.ij. *Datum in prouisione an repetatur.*

in fine.C.de Carbonia.edic.allega.l.1.§.interest.ff.si mulier vẽtris nomine. Iason in rub.illius tituli in fi.cùm iam sint consumptæ,tam per illũ,cui facta est,quàm per aduocatos,& procuratores:à quibus esset difficilius repetere,quàm clauam olim de manu Herculis eripere,iuxta not.in l.vna,per illum tex.C.de suffrag.Masuer.in d.versic.item & recredentia.si tamen is qui prouisionem recepit, aliunde haberet,ab eo posteà repeti posset:& ob hoc datur cautio saltem iuratoria:vt infrà eo.artic.3.dicetur.

Diuiti filio non prouidetur.

Secundò fallit,quando filius, vel alius mouens quæstionẽ successionis 23
esset diues,& posset se alere aliunde.l.extraneo.& sequẽ.vbi Bart.ff.de ventre in possessio.mittendo.l.fina.C.de ordi.cognitio.per Iasonẽ in auth.res quæ.C.cõmunia de leg.Panor.& alij in cap.cùm haberet. de eo qui duxit in matrimõ.& in cap. accedens. in fi.de procura. Alex. consi.48. Viso.in 3. volu.vbi concluditur,quòd pater non tenetur alere filium, quando aliũde potest se alere:hoc tamẽ nõ seruatur in aliquibus curijs, vbi indistinctè fit prouisio:quia licèt cesset vna ratio,eò quòd est diues:tamen cessare non debet propter hęc ordinationis &iuris dispositio,per §.affinitatis.Insti.de nup. nempe hæc prouisio fit non solùm vt alatur filius,sed vt possit litigare, & causã prosequi,quæ sine magnis sumptibus non fiunt.Vnde in hoc Senatu in successione mercatoris nũcupati (parent)fuit facta prouisio & filio pauperi,& aduocato diuiti.& sic ista prouisio fit etiam diuiti,cùm petitur.

Arestum, quod etiam filio diuiti prouidetur.

Ingrato filio non fit prouisio.

Tertiò fallit,quando ille filius esset ingratus,vel aliâs constaret saltem 24
summariè eum esse hæreditate,& bonis priuatum: quia tunc sicut non est alendus,ita nec prouisio facienda,quæ maximè ob alimẽta fieri debet.glo. in d.l.si quis à liberis.§.idem iudex.in verbo detulerat.ff.de liber.agno.quę dicit,ꝙ ex quibus caussis potest filius exhæredari,& eidem alimenta denegari:etiam prouisio non præstabitur:vt tenet gl.in l.fi.C.de alend.lib.quã notat Alex.in l.1.col.3.ff.solu.mat.& sic fuit Tholosæ decisũ,teste Aufrer. in q.77.quem sequitur Io.de Montefer.in repe.l.si constante.col.58.ff.sol. mat.† Imò fortiùs dicit Bal.in §.filij nati.rub.si de feu. defun. conten.fue. 25
quem refert Roma.sing.222. Vltimo.& Francis. Cremõ.sing.19.Tu scis,ꝙ ex quibus causis potest filius exhæredari,ex eisdem causis filius legitimatus poterit in pristinã spurietatẽ reduci,& exemptio reuocari: quod dicit not.Bal.in l.2.in fi.C.de li.& eo.li.& Pe.Gerard.sing.1.vbi plenè probat.

Legitimatio & exceptio quãdo poßint reuocari.

Remittenti hæreditatẽ non sit prouisio.

Arestum.

Quartò non procedit,quando filius,vel is,qui petit hæreditatem,vendi- 26
derit eam,vel renũciauerit illi:nam & si cõtractũ dicat non valere, & eius petat rescisionẽ:tamen prouisio fieri interim ei non debet, vt fuit prolatum arestum Paris. prout refert Ioan. Gallus in quæstio. per aresta. q.22. Primò fuit dictum.Et Aufrer.in stylo parla.aresto 65.Item nota quòd per arestum. nam qui pretio fruitur,non minus habere intelligitur,quàm qui principali re vtitur.l.quia.ff.de vsufructu.& dolo facere videtur, qui petit id quod remisit,vel quod statim esset restituturus.l.dolo.ff.de doli except. Nempe remittentibus iura sua ampliùs non est dandus regressus.l.quæritur.§.si venditor.ff.de ædili.edict.cap.quàm periculosum.7.q.1.& pretium succedit loco rei.l.Labeo.I.ff.de verborum significat.vbi scripsi.

Adoptiuis filijs prouisio an facienda sit.

Quintò flectitur regula in filijs adoptiuis petentibus successionem: 27
nempe

nempe appellatione filiorũ in hac materia non veniunt adoptiui.c.in præsentia.& ibi not.doct.de probat.l.fideicõmissum.ff.de cõditio. & demon. vnde donatio,quæ reuocatur propter superueniẽtiam liberorum,non extenditur ad adoptiuos.l.si vnquã.C.de reuocan.don.Alex.consi.40. Super primo.col.vlt.vol.4.& filij adoptiui non faciunt deficere fideicõmissum. Bar.& alij in l.ex facto.§ si quis rogatus.ff.adTrebel.per tex.in l.si ita quis. §.is cui.de leg.2.Panor.& alij in d.c.in pręsentia.quia verba testatoris,consuetudinis,& contrahentiũ,debent regulariter intelligi de parentibus,vel filijs naturalibus,nõ de ciuilibus.l.fi.C.de his qui veniam ætat.impet.Iaf.in l. quique.§ prætor ait.col.vlti.ff.de in ius vocan.verba enim debent intelligi in casu vero,non ficto.l.3.§.hæc verba.ff.de negot gest.l.1.ad leg.Falcid. & cessio,quæ potest fieri à patre filio,intelligitur de naturali,non de adoptiuo:vt scripsi in scholastic.priuil.177.vbi vide multa de cessione scholasticis facienda,& intellectum ad illam ordinat.Regiam de cessione scholasticis facienda,& in tracta.de cessio.& transpor.in 2.tomo.

28 Item appellatione filij tunc venit adoptiuus:quãdo dispositio in alijs filijs verificari non potest.glo. Bal.& alij in l.si quis posthumos.in prin.ff.de libe.&posthu.Felin.in c.1.nu.7.de rescrip.ergo filij nomine regulariter nõ veniet adoptiuus,cùm in singulari casu contineatur: & sic in contrarium erit ius cõmune.l.ius singulare.ff de legibus.& quando in eis esset eadem ratio, quæ in naturalibus & legitimis,tunc etiam veniet adoptiuus.l.adoptiuum.ff.de in ius vocan.& hoc tenet Soci.in d.§.prætor.in fi. *Filij nomine an veniat adoptiuus.*

29 Sed si esset materia fauorabilis, vtpote si ageretur de alimẽtis adoptiui sibi in adoptione promissis, tunc etiã illis fieri deberet prouisio,cùm etiã extraneo fieri debeat,vt inferius dicam.nam materia alimentorũ est prouisionalis,cuicunque debeantur alimenta,etiam si ex prouisione extraneo debeãtur.idem si instrumẽto adoptiuus probaret Titium promisisse eum tractaturum vt filiũ:non tractaretur vt filius,nisi alimenta præstarentur: per l.quidam cùm filiũ.ff.de ver.obli.ideo prouisio tunc illi esset faciẽda mortuo etiã promissore,dummodò fuerit in adoptiua familia,secus si fuisset emancipatus à patre adoptiuo:quia tunc extraneorũ loco habetur.§.at hi qui.de hæred.quæ ab intesta.deferun.ideo petens hæreditatem patris sui olim adoptiui,non audiretur,nec fieret ei prouisio: quia à iure non debet succedere patri adoptiuo contra patris adoptiui voluntatem.§.sed ea. de hæred.quæ ab intesta.defer.nec eidem alimẽta debentur:vt ibi dicit glo.in ver.tantummodò.secus si alimenta promissa peteret ob adoptionem.

30 Sextò fallit in spurijs,& alijs naturalibus,quibus non debentur bona paterna,nec legitima in illis:ergo illis nõ fiet prouisio.l.1.& per totum.C.de nat.lib.Bar.in d.l.fi.C.de alen.lib.& hoc extantibus legitimis liberis,& consanguineis.auth.licèt.ibidem. nomine enim filiorum non continẽtur filij spurij,tanquam abusiui.Bal.sic loquitur in c.per tuas.col.2.de proba.& bonorum possessio.ex Carbo.edicto eis non competit.l.fi.C.de Carbo.edic.si tamen fuerint à patre eis relicta alimenta.quod de iure canonico permittitur.c.cùm haberet.in fi.de eo qui du.in ma.quãpol.per adult.vbi Panor.& alij:in illis prouisio fieri debet,si petatur.Quid si fuerit legitimatus,decide *Spurijs nõ est facienda prouisio.*

ex his quæ tradit Dec.consil.365.viso.& suprà dixi in amplia.9.

Septimò fallit in alimentis præteritis:quia in illis non competit alimen 31
torum priuilegium.l.de alimẽtis.C. de transact.& sic in illis poterit appel
lari,& appellatio recipietur, teste Specula. in 2. parte rubr.de appellat.§.
quibus. versi.8. refert Imbertus in insti. forens. pa.195. & pro hac sententia
facit quod consuluit Alex. consi.72. Viso processu.col.3.in 5.vol.

In præteritis alimẽtis prouisio fit. Arestum.

Contrarium tamen fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1522.die 16.De-
cembris,contra quendam, qui fuerat condẽnatus ad sex viginti libras sin
gulis annis pro alimentis exoluendis,& pro annis præteritis ad octingen-
tas.Curia declarauit executionem in omnibus esse faciẽdam:aliâs iste non
valeret soluere his,à quibus mutuo assumpsit pecunias ad alimẽta præteri
ta,nec inueniret aliquem, qui vellet illi,qui prosequitur prouisionem mu
tuare,imò haberet ex his rebus,quibus viuere debet,soluere illis,qui ad ali
menta præterita crediderunt.igitur rationes etiam in hoc casu locum ha
bent.Imò si is de prçterito non teneretur illum alere præberet materiam
differendi, & non aleret eum interim.& sic materia calumniandi & fru-
strandi induceretur,quæ à iure prohibetur.l.cõuenire.ff.de pactis dotal.&
superius pleniùs dictum extitit,quomodo intelligatur, & hoc etiam pro-
bat Felin.in c.cùm dilecta.col.20.nu.16.de rescript.

Consanguineo collaterali an fit facienda prouisio. Arestum.

Vltimò fallit,quando collateralis peteret hæreditatem fratris,aut con- 32
sobrini,tunc non fit prouisio:quia fratris non censetur hæreditas quasi de-
bita,sicut hæreditas patris.l.in suis.ff.de lib.& posth.Sic fuit dictũ in parla
mento pro Ioanne de Castellario cõtraMathiã de hoste:vt refert Aufrer.
in stylo parlamen.in 2.parte eo.tit.§.fi.quod existimarẽ verum esse quan-
do collateralis consanguineus peteret hæreditatẽ cõsanguinei ab intesta-
to,tanquam sibi debitã: diuersum est, si eam ex testamento non raso,nec
cancellato peteret,tunc esset faciẽda:vt superius scripsi in prçfa.in vlt.par-
te,vel in possessionem mittendus,per.l.fi.C.de edict.diui Adria.toll.

Lineæ nomine quid veniat.

Item quia consuetudo de prouisione loquens dicit de linea recta, quæ 33
continet ascendentes & descendentes tantùm, non autem transuersales.
Bal.consi.321.Testamẽto cauetur.volu.1.per tex.in l. stegmata.ff.de gradib.
imò etiam appellatione lineæ venit recta:arg.l.qui liberis.§.hæc verba.ff.
de vulg. Bal.d. consil.321. vol.1. & consil.334. In questione.col.3.vol.3.licèt
contrarium teneat propter mentem defuncti.idem Bald.consil.339.Quæri
tur.volu.3.primum tenet Dec. consi.365. Viso consilio. col.2.& consil.379.
Requisitus. col.3. & Soci. consil.33. Circa. col.4. versic. confirmatur.in 3
volu.& hoc per tex.in l. Iurisconsultus.§.parentes.ff.de gradib.& quando
dicitur in statutis,consuetudinibus,vel testamentis,vt veniant bona ad illos
de linea,qui veniant,vide per Ancha.consil.95.In quæstione, col.2.& Bar-
ba.in repetit.l.cùm acutissimi.col.53.C.de fideicommiss. dixi in declaratio-
ne arboris consanguinitatis.

Prouisio alimentorũ extraneo facta est executoria.

Postremò in omnib.casibus, in quibus fit prouisio alimentorũ extra- 34
neo,debet etiã fieri executio,vt hîc, videlicet non obstantibus appellatio-
nibus,& oppositionibus:nec loquitur hæc ordinatio solùm de sentẽtia ali-
mentorum data filijs, sed quibuscunque: nam omnis sententia alimen-

torum

torum regulariter est executoria, per istam ordinationem, etiam si non sit data per modum prouisionis, sed simpliciter. ita fuit pronunciatum anno 1539. die 14. Iulij, pro Priore de Longemeau, qui obtinuerat sententiam condemnatoriam trium modiorum frumenti pro alendis religiosis: & fuit dicta sententia executoria declarata. *Arestum.*

Tamen ista executio non nocebit caussæ principali. l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & ibi Petrus de Bellapertica in sua repetitione ad illam legẽ, & Alberic. in l. fi. ff. de appellat. recipien. dicit, quòd si sententia alimentorum non sit principalis, sed incidens: tunc alimenta sunt præstanda, & non appellatur. *Sententia etiam non lata per prouisionẽ in alimentis executoria est.*

35 Et ista prouisio est introducta, tum ad fauorem filiorum, ne interim in infirmitatem incidant, fameque durante lite pereant. l. si longius. § primo. ff. de iudicijs. & bonis suis minimo dato renũciare cõpellantur. l. cùm hi. ff. de transactionibus. cùm in fauorem curiarum: vt illis exoluãtur expensæ processus. textus in l. fina. ibi, ita vt ex ijsdem, si aliqua facultas esse non poterit, tamen litis sumptus, & alimoniæ homini subministrentur, quantum moderato iudicis arbitrio fuerit æstimatum. C. de ordine cognitio. & hoc etiam seruari in Delphinatu testatur Guido Papæ in decisio. Delphina. q. 561. Si quis contra. Alia de alimentis licet videre à me scripta in l. verbo victus. ff. de verborum significatio. Ne plura. *Quare inuenta sit prouisio.*

Douaires.

GLOSSA TERTIA.

1 LICET Boer. in § 4. de consue. matrimo. & doer. in cõsuetud. Bitur. dicat doeriũ æquiparari sponsalitiæ largitati: ego tamen putarem in pluribus æquiparari donationi propter nuptias, quæ est exæquata doti, quò ad priuilegia. § est & aliud. de dona. in Institu. & vocatur dotalitium, in cap. ex parte. de foro competen. & in cap. plerumque. de donat. inter virum & vxo. & quãuis in omnibus non conueniant doerium & donatio propter nuptias: quia hoc doerium regitur maximè consuetudine, & partium conuentione, est tamen fauorabile, sicut donatio propter nuptias. *Doerium quid, & an donationi propter nuptias cõparetur.*

2 Nempe doerium eo esse inuentũ in hac patria arbitror: nam cùm mulier dat bona mobilia in dotem marito, ea consumere maritus potest durãte matrimonio: ideo eo mortuo mulier nullam haberet dotem: vnde consuetudo inuenit, ꝙ mulier habeat dimidiam partem bonorum mariti pro doerio consuetudinario, quæ erit proprium patrimoniũ filijs illius matrimonij: interdum maritus constituit super bonis suis centũ libras vxori pro doerio: si ipse præmoriatur, illam posteà summã vxor habebit pro doerio constituto: & in hoc non requiritur æqualitas, sicut donatione propter nuptias. authen. æqualitas. C. de pactis conuent. *Doerium cur inuentum.*

3 † Et quamuis Igneus in repetit. l. donationes. in prin. C. de donatio. dicat donationem propter nuptias non posse inter Regem & Reginã consistere, tamen loquitur contra illum textum, quem interpretatur generaliter loquentẽ. & contra tex. in § illud *Donatio propter nuptias potest inter regẽ & reginã esse contra Igneum.*

& §.nouimus.in auth.quib.mod.filij efficiant.legi.colla.6.& ne Rex sit de terioris conditionis,quàm alij,&quia à iure nõ inuenitur prohibitum.†Et 4 in istis fuit à Senatu limitata consuetudo,disponens donationẽ cum retentione non valere:& vt dicunt, *Donner & retenir ne vault*, speciale in cõtractu matrimonij.ita fuit pronunciatum die 24.Martij anno 1521.& in parua camera decisũ pro domino Emondo Fouquesques,& de Laual sua vxore,cõtra D.Philippum de Saze.† In domo tamen regis mulier non habet 5 dotalitiũ,vt in registris curiæ patet,& in hoc doario fit prouisio,vt hîc,& in stylo parlamẽt.in prima parte rubr.de prouisio.& de hoc doerio scribit Chassa.in consue. Burgund.in rub. *Des droits apartenans à gens mariez.* arti. 6.glo. *Est douée.*

Arestum.

Dõner & retenir matrimonij caussa valet.

In extraneum possessorem non fit prouisio.

Item si hæredes mariti condemnati fuerint ad restitutionẽ rerum doe 6 rij,tunc fiet executio in eos per prouisionẽ : sed diuersum est in extraneũ possessorem: vt iudicauit Senatus anno 1530.die 28.Nouembris teste Imber. in institu.forens.lib.1.§.prętereà.vbi dicit comprehendi eas sententias,quæ ex actione in personã profectæ sunt : secus si iussus fuerit restituere rem: vt censuit Senatus anno 1529.die 28.Februarij:ibi vide.

Arestum.

Adhæc,si ad hoc doeriũ persoluendũ fuerit obligatus maritus,& pa- 7 ter illius,& quilibet insolidũ sine diuisionis beneficio:poterit mortuo marito doerium à patre insolidum peti,sine alia bonorum alterius obligati discussione,si personali agatur,secus si hypothecaria.l.2.C.de pignor.& ita iudicauit Senatus pro vidua generalis Pioche contra electum Pioche patrem,anno 1547.mense Martio,relatore D. Senneton consiliario egregio.

Arestum.

Et medicaments.

GLOSSA QVARTA.

Alimentorum nomine quando veniant medicinæ.

LICET Alimentorum nomine medicinæ contineantur, 1 asserit Bar.in l.si cùm dotem.§.sinautem in fæuissimo.ff.sol. mat.& in l.legatis.de ali. & cibar.lega. & Ias.in l.cùm his.§. qui transigit.de transactio.& sic qui tenetur alere, tenetur etiam ad medicinas,intelligite vt declaraui in l.cætera.ff de ver.sig.vbi omnia,quibus vtimur curandi corporis gratia,verbo victus & alimentorum continentur:si ergo medicinis non vtatur aliqua regio, vt rustici Lemouicen.& Petragor.tunc eis non debentur medicinæ legatis alimentis,per illum tex.in d.l.cætera.vbi abundantiùs probaui : tamen iste text.exprimit gratia vberioris intellectus medicamina, *Medicaments.*

Medicaminum appellatione quæ contineantur.

Quæro,quæ medicamentorum *Medicaments*,vel medicaminum appellatione veniant?Respõdeo omnia necessaria pro curando vulnerato à suo vulnere,tam pro soluẽdo medico,chirurgo,quàm pro soluendo famulo, ac pro stipendijs mulieris,si quã habet, quæ illi tẽpore valitudinis seruiat, per l.fin.ibi,iudex computat mercedes medicis præstitas,cæteraque impendia,quæ in curatione facta sunt.ff.de his qui deiecer.vel effuder.facit textus in authẽ.de manda.princ.§.quòd si delinquẽtes.ibi,ex emolumẽtis eorum satisfieri læsis procurabis.colla.3.l.qui venenũ.ff.de verborum signi. ideo solet ad euitandum istam dubitationẽ iudex prouidere ægro in pecunia

nia:vt pote condẽnat iudex per modum prouisionis delinquentem ad 5. aureos,vel centum,pro qualitate personæ vulnerati, & quantitate bonorum vulnerantis:& fiet hæc prouisio etiam si medicinis non vtatur vulneratus, 3 quia vulnus curari oportet.†Et hæc prouisio est etiam in fauorem vulnerantis,vt non teneatur posteà de occiso. nam si idoneum habuerit chirurgũ valetudinarius sanus fiet, sin minus ei prouideretur,periret,& demum vulnerans de occiso teneretur,saltẽ teneretur probare,quòd de illo vulnere non periit,quod esset difficile.l.itẽ Mela.§ & si seruũ.ff.ad legẽ.Aquil.ideo hæc practica est æqua & bona tam in fauorẽ vnius,quã alterius:quę etiam probatur Exo.21.c.ibi,si surrexerit,& ambulauerit foras percussus super baculum suũ,innocẽs erit qui percusserit,ita tamen vt operas eius,& impensas in medicos restituat. *Prouisio vtilitatem vtriusque partis respicit.*

4 †Notãda sunt in hac prouisione facienda sequentia:primò oportet ꝙ cõstet de delicto l.1.§ itẽ illud.ff.de senatusc.on. Sylla. ibi,liquere igitur debet scelere interemptum,vel vulneratũ,seu aliquo modo lęsum,aut verberatum:vt scripsi plenè in repetitio.l.diuus.ff.de senatusc con.Sylla. *Requisita ad prouisionẽ faciendã*

5 †Secũdò requiritur,ꝙ cõstet illũ,vel illos, qui condẽnantur ad ꝓuisionẽ,delictũ cõmisisse, summaria saltẽ cognitione per informationes habita nec plenã vel aliã probationẽ extra informationes requirent in hac prouisione iudices,teste Imber.in instit.foren.lib.3.§.interdũ. in gl.quia grauari nõ debet,nec puniri,qui nõ deliquit:sed pœna debet suos autores tenere.l.sancimus.C.de pœnis.

6 †Tertiò requiritur, quòd interrogatus fuerit delinquens,si captus fuerit,vel aliàs præsens,& testes reuocati, & repetiti (vt practicè loquar) *Recollez*,nempe in cõficiendis informationibus iurare nõ solent testes,ideo fidem non facerent,per l iurisiurandi.C. de testib.gl.in §. si duo.de pace tenen.ob id ex integro audiuntur.Si verò delinquens fuerit absens,sufficit quòd testes sint repetiti à iudice,& recollati, licet pars non habeatur: quia rei cõtumacia Dei præsentia repletur.l.properandũ.§.& si quidem.C.de iudic.& adiudicatur prouisio,non obstante rei contumacia. *Testes ex integro audiuntur ante prouisionem.*

7 Quartò requiritur, quòd illa prouisio petatur à parte, si viuat vulneratus:& tunc poterit eam petere etiam eius procurator, seu consanguineus: si verò mortuus fuerit,filij seu hæredes illam petere poterũt, vel vidua, vt Io.Milleus docet in sua praxi criminali.arg.l.4.§.hoc autem.vbi Bar. & alij. ff.de dãno infect. Nam fit hæc prouisio tã pro curatione vulnerati, quàm etiam pro litis prosequutione: ideo iudex horum rationem habere debet, & sic hæredibus,vel pupillis defuncti prouisionem concedit. *Peti à parte debet prouisio.*

8 Quintò requiritur,ꝙ si iudex ex informationibus ꝓ cõperto nõ habeat, quibus alimentis medicamentisve vulneratus egeat,tũc vocet medicũ,qui præsente reo,aut legitimè vocato,vulneris magnitudinẽ videbit,æstimabit que quãta pecunia ad curandũ æger indigeat,& quãto tẽpore operis carebit cariturúsve erit,& omnia ista posteà iudici renũciabit iuramẽto præstito,teste Bar.in l.1.ff.de vẽtre inspi.l.Theopõpus.de dot.pręle. Bar.in l.si in rixa.ff.de sica.& si plures habeat chirurgos,vel medicos plures,mittat saltem duos:alioquin dicto vnius stabitur.§ quod autẽ.in auth. de nõ alienã. rebus ecclesiæ.coll.2.& regulariter in Francia hæc prouisio non decernitur, nisi auditis chirurgis aut medicis,vel simul:nam medicorum nomine etiam in *Medici vel chirurgi ad vulneratũ mitti debẽt.*

Quãta prouisio assignanda sit.

hoc chirurgi veniẽt.l.1.§.medicos.ff.de variis cog.†Sextò requiritur ꝙ iudex 9 audita medicorũ relatiõe ꝑnũciet, quę ꝓuisio fieri debeat: nã parti ꝓsequẽti ꝓ modo substãtię personę accusatę, & æstimatione iudicis pretiũ cõstituitur.l.lex Cornelia.§.fi.ff.de iniuriis.l.fi.C.de ord.cog.l.fi.ff.de his qui deiecerũt vel effude.& suprà dixi.†Septimò, ꝙ si plures rei sint, ꝙ quilibet il 10 lorũ insolidũ cõdẽnetur, nã vbicũq; plures cõmiserũt delictũ, quilibet insolidũ tenetur.l.si familia.ff.de iur.om.iudi.l.itẽ mela.§ sed & si seruũ. ad legẽ Aquil.l.si multi.de publ.& hi sic cõdẽnati possunt cogi tam per bonorũ vẽditionẽ, quàm personæ prehẽsionẽ, nec accusati à carceribus sunt relaxandi antequã huic ꝓuisioni satisfecerint.c.pessimũ.23.q.vlt.gl.in c.ex parte.de ver.sig.dixi in trac.de sentẽ.executor.art.15.& ideo executio fieri in vnũ in solidũ potest: & illo soluente alij liberantur, tenentur tamẽ posteà ꝓ rata satisfacere soluẽti.doc.in d.l.si familia.vide tamẽ quę dixi in l.aliud est fraus § fi.ff.de ver.sig.vbi plura de mulcta scripsi: si verò fuerint tres simpliciter, vel plures condẽnati ad centũ aureos pro prouisione: tũc quilibet pro parte virili censetur condẽnatus, nec vnus ꝓ alio tenebitur per l. Paulus.ff.de re iud.l.legatorũ.ff.de leg.2.docet Boër.in dec.Burdega.q.510.si plures.aliàs iudices frustra dicerent cõdemnamus quẽlibet in solidũ: quod tamen solẽt facere, ne pro parte tantũ teneantur.l.1. C.si plures vna sententia cõdem. sunt.Bar.in l.cancellauerat.de his quæ in testa.delẽt.quod verũ dicit Boër. quando prouisio non venit ex delicto.ibi vide multa per eum allegata.

Quilibet delinquentiũ insolidũ pro uisionẽ soluere tenetur.

Satisdatio requiritur in prouisione, & an iuratoria sufficiat.

Octauò solet iudex in prouisione dicere dũmodo ille, cui fuerit ꝓuisio 11 adiudicata, satisdet ꝓ dicto pretio restituendo, si in exitu litis ita fieri debere dictũ fuerit: & hæc satisdatio præstatur ob calũniã euitandã per l.tertiã. §.emãcipatus.ff.de coll.bon.l.sed & si is.§.an autẽ.de Carbo.edic.l.1. Callisti.quid si vulneratus sit pauper, & nõ inueniat cautionẽ, suo tũc iuramento stabitur vt in rub.ff.qui satisd.cogãt.vbi hoc Ias.asserit: quę prouisio repeti poterit, si in fine appareat istũ vulneratũ aggressorẽ fuisse, & ꝓuocasse vulnerãtẽ: alioqui frustra satisdatio præstaretur: & aliâs calũniãdi materia pauperi pręberetur: fortè pauper ꝓuocare posset diuitẽ ad eũ verberãdũ, vt interim eũ aleret: ob id si aliqua calũnia appareat, repetitur, alioq; nõ.l.1.§ interesse.ff.si mulier vẽtr.no.l.fi.C.de Carb.edi.& fusius in filio superius dixi

Procedere in principali quando vulneratus teneatur post prouisionem.

Nonò is cui fuit adiudicata ꝓuisio nõ tenetur ꝓcedere in caussa, ante 12 quã sit ei soluta ꝓuisio: nisi iudex cognouerit cõdẽnatũ fuisse in euidẽti calũnia: quia pars põt facere exequi hãc prouisionẽ, postquã est executoria: & imputetur ei, si hoc nõ faciat, quia si per eũ stat, illi est imputãdũ.l.in iure ff.de reg.iur.sic pronũciauit Senatus Burdegal.vt asserit Boër.in decis.Bur. q.326.& quo ad secũdã.& sic nõ obstat ordi.reg.rub. *Des causses possessoires.* art.12.vbi non potest pars prosequi petitoriũ in caussa beneficiali, nisi ex integro satisfecerit sententiæ latæ super possessorio, quia illa ordinatio loquitur in eo qui succubuit in possessorio, nam denegatur ei audiẽtia, donec fecerit iudicatũ, sed si is qui obtinuit, nõ vult vt sibi satisfiat, ad hoc vt pars nisi quam agat petitorio, tũc habet locum d.Boër.decisio. alioqui in potestate eius, qui obtinuisset, esset prohibere agi petitorio: quod non est dicendum. malitiis enim est obuiandum.l.in fundo.ff.de rei vendi.dica in d.articu.12.

Decimò

13 Decimò solet iudex regius ad hanc prouisionem cōdemnare etiam clericum reum,& sententiam prouisionis in illum executioni mandare, antequam eum remittat ad suum iudicē:vt censuit Senatus anno 1533. in mense Decembris:quod dicūt verum practici,quando ex informationibus apparet saltem summariè delinquentem commisisse delictum sine alia probatione:secus si alia requireretur probatio : tunc iudex secularis clericum ad suum officialem remittet nulla facta prouisione: nec tunc debet iudex laicus repetere testes contra clericum,nec ex integro illos audire,nec prouisionem decernere:quando clericus petit ad suum iudicem remitti: alioqui cognitionem contra clericum sumeret. quod prohibent iura.in c.at si clerici.& ca.si diligenti.de iudic. & sic iudicauit Senatus decuria Tholensis quam Tornellam vocant,anno 1543. die 9.Iulij.

Clericus an teneatur ad prouisionē antequā ad suum iudicem remittatur.

Arestum.

Arestum.

Au moyen des appellations qui sont interiectées souuentesfoys aduient.

GLOSSA QVINTA.

SAEPIVS contingit vt processus super principali tam breui posit decidi,quàm processus prouisionum, & hoc propter tam frequentes appellationes, quæ interponi solebant : ideo statuitur,vt sequitur.

Si tamen in aliquo casu hoc non eueniat, non cessabit propterea huius text.dispositio:quia hoc est caussa impulsiua,qua cessante,nō cessat dispositū.l.1.§ sexum.ff.de postu.gl.sing.in l.2.in fi.ff.de don.secus si caussa finalis esset,quia eā cessante cessat lex.tex.in l.quod dictum.ff.de pactis.text.in c.cū cessāte.de appel.& ibi doc.& quia hîc dicit sępius euenire,nō semper.

Caussa impulsiua cessante, non cessat lex.

Que le proces principal est aussi tost prest à iuger que les prouisions

GLOSSA SEXTA.

HIC potest dici principalis processus, qui ad hoc est expressè motus,& prius: vt not.Bald.in l.1.§.huius studij.ff.de iustit. & iure.vel principalis respectu principij, qui à principio fuit motus.Bar.in l.ambitiosa.col.4.num.19.ff.de decret.ab ordin. faciend.nempe si filius petat hęreditatem patris,& posteà litem videat differri,petit prouisionem:processus ergo principalis est super hæreditate, super prouisione incidenter,& sic de similibus,& de his incidētibus scripsi in repe.l.quod iussit.in glo.vlt.ff.de re iudic.& in l.probrum.ff.de verb.signif. Vel principalis est,qui totam caussam tangit. Dec. in l.cū principalis.ff.de reg.iur.ego dico principalem processum pręcipuum hîc dici:vt scripsi in l. familiæ.ff.de verb.signifi.

Principalis processus quis dicatur.

Et sic vult dicere iste tex.quòd præiudicia & incidētes quæstiones,vt est prouisio,debēt prius iudicari,quàm ꝓcessus principalis.l.1.& per totū.C.de ord.iud.vbi Bar.& alij.doc.in c.tuam. de ord.cog.tamē nunquam prouisio fieri debet,nisi aliquali summaria cognitione præcedente.ca.1.& 2.in 8.q.2.

Summaria saltē cognitio in prouisione requiritur.

Prouisio nō fit quando principale diffiniri potest statim.

hoc expresſim docet Egidius Bellamera deciſ. 85. ſi executor. & ſuperius
dixi. videte per doct. in l. ſi quis nec cauſſam. ff. ſi cer. pe. notandum tamen
eſſe cenſeo, quòd ſi proceſſus principalis poſsit incontinenti diffiniri: tunc
ceſſabunt iſtæ prouiſiones, quæ pendēte lite fiunt, per tex. in l. ſi is à quo. ff.
vt in poſſeſsio. lega. Moline. in conſue. Pariſ. § 42. nu. 28. rubr. de feud.

Dont viennent plusieurs inconueniens par ce qu'aucunefoys ceulx à qui son faictes les prouisions en default d'estre alimentez & pensez.

GLOSSA SEPTIMA.

Inconueniētia, quando non fit prouiſio.

ISTA ratio reſpicit alimenta, & medicamina, ob defectum 1
quorum vulnerati in graues incidunt infirmitates, & quan-
doque moriuntur: ideo ſtatuitur hîc, vt fiat prouiſio ſtatim.
& ſic eſt primum inconueniens, quòd grauis interueniat in-
firmitas, & quando cenſeatur mortuus ex illo vulnere, ſcripſi plenè in in-
terpretation. l. diuus. ff. de ſenatuſ. Sylla. & Boër. in deciſ. Burdeg. q. 323. vul-
nus. † Secundum quòd fame moriuntur, vel mori poſſent, ſi non fieret pro 2
uiſio. arg. l. ſi longius. in fi. ff. de iudic. ibi, futurum ſit vt impunè fraudem pa
tiantur, & egeſtate Romæ laborent viaticulo ſuo non recepto.

Tertium eſt quòd licet non moriantur, tamen multa patiūtur, quæ non 3
paterentur, ſi illis prouiſum eſſet de alimentis. arg. l. ſi cùm dotem. §. ſi nau
tem in ſæuiſsimo. ff. ſolu. matr. l. 1. & per totum. ff. vbi pupil. educa. debeat.

Quartum quòd non valentes proſequi cauſſam principalē, modico da- 4
to cedere coguntur. l. cùm hi. ff. de tranſact. & hoc etiam probatur hîc.

Quintum quòd delicta non puniuntur: quia nullus delictum proſequi- 5
tur, poſtquàm pars compoſuit cum delinquente: puniri tamē delicta inter-
eſt reipu. per l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. & c. vt fame. de ſenten. ex-
communicationis.

Sextum quando ſtatim non fit prouiſio, delinquentes audaciores red- 6
duntur ad delinquendum, & ad alia delicta perpetrandum: quod iura non
permittunt, imò facultatem delinquendi tollunt. l. iuriſgentium. §. ſi paci-
ſcar. ff. de pact. l. conuenire. de pact. dotal. & ſi fiat prouiſio, iſta omnia ceſſa
bunt: ob id iudices eam differre non debent. vide tex. in l. fi. C. in quib. cauſ.
ceſſat long. temp. præſcrip.

Chéent en griefues maladies.

GLOSSA OCTAVA.

Grauis morbus quis dicatur.

GRAVIS morbus dicitur febris continua. l. quæſitum. ff. de
re iud. & dicitur grauis, ponderoſa, ſiue quia grauiter nocet,
& aliâs vocatur morbus ſonticus: de quo plura ſcripſi in l.
morbus. ff. de verb. ſigni. & quando dicatur grauis, & quis, re-
linquitur arbitrio medicorum iudice requirente, quibus in eorum arte
credendum eſt. l. ſemel. C. de re mili. libr. 12. l. ſi chorus. § 1. ff. de lega. 3. quic-
quid igitur in d. l. morbus. diximus, huc erit transferendum: & iſta materia
plena dote gaudebit.

Auons

Auons ordonné que esdictes prouisions d'aliments, douaires, & medicaments.

GLOSSA NONA.

1 EX HOC text. habes requisita, antequàm prouisio facta exequatur. *Requisita antequam prouisio exequatur.*

Primò quòd agatur super alimentis, doerio, medicaminibus: hoc probat hic text. dicens, *Esdictes prouisions douaires*. ergo super aliis rebus non habebit locum hic text. quamuis de consuetudine etiam prouisio fieri possit in aliis casibus, quos suprà in præfa. congessi, & vbicunque iudicem mouerit æquitas fieri argu. l. vbicunque. ff. de interrog. actio. sed non per istum text. sed de iuris, & consuetudinis, ac stylorum authoritate, ac per ordinatio. sequentes, & alias.

2 Secũdò, quòd prouisio sit data, ibi, *données par sentences de iuge*. id est prolata & melius: quia sententia à iudice proferri dicitur. rub. C. de senten. quę sine certa quan. profe. & de senten. quæ pro eo quod interest proferuntur. vbi scripsi. & in l. pronũciatum. ff. de verb. sign. facit tex. in l. prolatam. C. de sent. & interl. om. iudic. sed Gallicus loquendi modus hoc habet, *données*, vt dicunt quidam: quia sententiæ à iudicibus dari debent, & non vendi. l. 1. & per totum. C. de pœna iudicis, qui malè iudicauit. facit l. 1. ff. de calum. c. nõ licet. 11. q. 3. sed tenete vt dixi, quòd prouisio debet esse dicta & pronunciata à iudice: quia iuris seu ordinationis authoritate non fit.

3 Tertiò, à iudice debet dici hæc prouisio, & sic excludit arbitros, qui iudices regulariter non dicuntur, quia nomine differũt, & sic re. l. à nullo. C. de fer. rub. ff. & C. de recep. arbi. nec habent arbitri iurisdictionẽ, sed notionem l. ait prætor. ff. de re iud. scripsi in l. notionem. ff. de verbo. sig. & sic prouisionem dicere non possunt. *Prouisionalis sentẽtia arbitrorum executoria non est.*

4 Quartò, quòd illa sentẽtia sit prouisionalis, alioqui si simpliciter lata sit, vix exequetur, vt hoc in text. *les dictes prouisions données*: quia dum aliqua requiritur qualitas, oportet, quòd illa insit: vt pulchrè scribit Bartol. in l. non solum. § sed vt probari. ff. de noui oper. nuncia. quod ex sententiæ inspectione probabitur: vt doct. not. in simili in l. penult. ff. de testa. milit.

5 Quintò requiritur, quòd illa sententia fuerit lata per iudicem regium ibi, *de iuge Royal*. quod tamen ampliatur per arti. sequentem, vt etiam si non à iudicibus regiis prolata sit, executioni dari debeat vsque ad viginti libras Parisien. quæ valent vigintiquinque Turonen. vt statim dicetur, & sic non exequetur per hunc artic. si lata fuerit à iudicibus dominorũ: quia hic articulus ipsis suum denegat auxilium, iudicibus verò regiis impartitur. gl. in l. siue apud. C. de transact. neq; etiam si fuerit prolata à iudicibus ecclesiasticis, quia expressit de iudicibus regiis, ergo de aliis negare videtur. l. cùm prętor. ff. de iudi. & c. nónne. de præsumptio. sed si non exequatur per istam ordinationem, tamen de iure vel stylo curiarum ecclesiasticarum exequi poterit. & ita seruatur in casibus in quibus non recipitur appellatio de iure. *Prouisio lata à iudicibus ecclesiasticis & dominorũ non est exequenda.*

6 Sextò, quòd illa sententia valeat, nẽpe sententia nulla exequẽda non est. l. 4. § condemnatũ. ff. de re iudic. quia sententia nulla nõ potest dici sentẽtia *Sententia quæ nulla est, non est exequẽda.*

igitur non exequetur. Nam ſi metu lata eſſet, vel ſine aliqua probatione, tunc nulla eſſet.docto.in l.non minorem.C.de tranſactio.etiam ſuperius ſcripſi.

Sētētia nulla exequiſolet, ſi nō ſit notoria nullitas.

Quandiu tamen pendet proceſſus ſuper nullitate,ſi non ſit notoria,exe 7 qui ſententia ſolet vt vidi in Forenſ.iudicio ſeruari.aliàs quilibet poſſet dicere prouiſionem nullam,vt executionem tolleret:& ſic faueretur calumniis hominum,quibus iura maximè obuiāt .d.l.in fundo.ff.de rei vēdicatione.c.ſedes.de reſcriptis.Hippo.ſing.77.malitiis &c.& de his quę non ſunt & non apparent,idem eſt iudicium in l.duo ſunt.ff.de teſta.tutel.

Prouiſions données par ſentences de Iuge Royal.

GLOSSA DECIMA.

ISTA qualitas,videlicet, quòd is, qui prouiſionem protulit, ſit Iudex regius,requiritur quòd probetur.l.in delictis.§.ſi detracta.ff.de noxa.actio. & antequam ſententia prouiſionalis mandetur executioni: & qui dicit ſententiam talem oportet quòd probet.l.non ignorat.C.qui accuſare nō poſſunt.ideo iudex in ſententia hoc debet exprimere:vt tollatur omnis calumniandi materia, nos talis iudex regius &c.& in hoc,quia eſt in loco notorium,ei creditur:& hoc ſolent iudices exprimere ſeu actuarij ſeu grapherij.

Seront executées, nonobſtant oppoſitions ou appellations.

GROSSA VNDECIMA.

Opponere quis priùs quā appellare debet.

ET SIC patet quod in aliqua executione quis primò ſe opponere debet,quàm appellare : & ſi non recipiatur oppoſitio, appellare poterit:vt ſcripſi in tracta.de liter. obliga.art.1.& tamen non obſtante ſua appellatione ſententia prouiſionalis iure executioni dabitur.

Item quamuis tex.alternatiuè dicat, *Ou appellations*: idem tamen erit, ſi pars oppoſuerit,ſimul & appellauerit.nā adhuc ſententia prouiſionalis executoria erit:ſiue ſeparatim oppoſuerit, ſiue appellauerit , ſiue coniunctim vtrunque emiſerit,per l.certi condictio.§.quoniam.ff.ſi certum pet.quia ſæpe compertum eſt,vt coniuncta pro diſiunctis,& diſiuncta pro coniunctis accipiantur.in l.ſæpe.ff.de verbo.ſignifi.vbi abundè ſcripſi.Si autem pars à ſententia prouiſionali appellauerit, ab executore exequente:ſolet apparitor deſiſtere ab executione,donec petitor ſupplicationē iudici à quo,porrexerit,in qua ſententiam,& illius executionem , ac partis appellationem narrabit concludens & petens à iudice,vt illam non obſtante appellatione executoriā pronunciet:quod faciet iudex vocato appellante: & poſt iſtam ſententiam declaratoriam,etiam ſi pars iterum appellet primæ appellationi adhærendo,fiet tamen executio:& ita ſeruatur.

Praxis poſt appellationem petitori ſeruāda.

Limitatur , quando quis appellaret ab illa ſententia prouiſionali tanquam lata à iudice incōpetente,tunc non fiet executio, ſi in principio cauſæ

ſæ incompetentiam alleget.glo.ſingu.in.clemen.vna.in fi.de ſequeſtratio. poſſeſsio.& fructuum.plenè ſcripſi in tractatu de ſenten.executor.artic.3. vbi abundè ſcripſi:vide ibi quomodo intelligi debeat,& alios caſus.

Et ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA DVODECIMA.

1 INTELLIGE, Quòd dicta prouiſionalis ſententia non obſtantibus oppoſitionibus executioni mittatur: & is, qui eſt ſic cõdemnatus ad decem aureos, vel ad aliam ſummam cogetur eam præciſè tradere:qua tradita proſequetur, ſi velit,appellationem: ideo dicit iſte tex. *Sans preiudice d'icelles.* Nam pars, quæ recepit prouiſionem, non poterit allegare, quod altera pars, quæ poſt appellationem ſoluit, videatur acquieuiſſe ſententię:ſicut in alia materia,is qui coram iudice appellationis comparet, videtur renunciare ſuæ appellationi.c.ſi à iudice.de appella.in 6.& ibi glo.& doctores.Nam regulariter appellatio ſuſpendit iudicatum.l.ad ſolutionem.C.de re iudic.c.venientes. de iureiuran.& ſic non debet in hoc in aliquo præiudicari parti condemnatæ, quo minus facta ſolutione eius condemnationis ad proſequẽdam appellationem huius legis Regiæ authoritate proſequatur.

Sententia prouiſionalis quando exequi poſſit poſt appellationẽ, et ſine eius præiudicio.

2 Et quia hîc non prohibetur deuolutio ad ſuperiorem,ideo recipitur, aliâs prohibita appellatione effectus appellationis tam deuolutionis, quàm ſuſpenſionis,cenſetur prohibitus,teſte Panor.in c.ad reprimendum. de officio ordi.refert Decius in rub.de appellat.in 2.q.nu.7.alibi in tracta.de appellat.ſuper ordi.ſcripſi in 3.tomo.

3 E ſic habes,quòd ille,qui appellauit,tenetur in cauſſa appellationis concludere,etiam ſi fuerit proceſſus in ſcriptis: quia hîc non præiudicatur appellationi quò ad deuolutionem:& natura appellationis in hoc regno eſt, vt appellans concludat malè iudicatum à primo iudice: & appellatus ſiue intimatus contrarium concludat:& ex illo tempore emenda Regi acquiritur per ordinationes.Et procurator etiam tenetur ſic concludere,vt ſcribitur in ordi.Reg.arti.23.in rub.*Des procureurs.*& in ordi.curiæ 27.arti.15.

Concludere quando appellãs & an litem cõteſtari debeat, & quid ſit cõcludere.

4 Et concludere in cauſſa appellationis,eſt litem cõteſtari: vt dicit Soc.in c.vno.col.vlti.de litis conteſta.& ſic ſoluta eſt doctorum difficultas,an debeat lis conteſtari in cauſſa appellationis,quam mouet Bal.in rub.de appel. col.penult.in Decretal.vbi decidit in ſummariis, & quãdo eſt appellatum ante litem conteſtatam in cauſſa appellationis,litem non eſſe neceſſe cõteſtari:ſed nos Galli in omnibus appellationibus ſemper tã ſummariis, quàm aliis,etiam ſi emiſſa ſit appellatio ante litem conteſtatam, hanc concluſionem facere ſolemus,concludo malè fuiſſe iudicatum, & bene appellatum, & maximè in parlamentis,quam pro litis conteſtatione habemus:& fundatur hæc praxis in l.eos.C.de appel.vbi appellans concludere ſemper debet, dicendo malè iudicatum,&iudex ſic pronunciare. verũ enimuero qui experientiam cauſſarum non habẽt,hanc concluſionem ignorant:extat tamen regula,quòd in cauſſa appellationis concludere debet appellans.& appellatus,ſeu intimatus maximè in parlamẽti curia, in quã apud actuariũ, quem

vocamus ſcribam,vtraque pars concludere debet in proceſſu in ſcriptis.
Primò reſtringitur, quando proceſſus in audientia decidi poſſet : tunc 5
non fit concluſio in ſcriptis:quia fruſtra fit per plura,quod per pauciora fie
ri poteſt,ſed aduocatus dicit,concludo &c. poſtquàm verbo recitauerit fa
ctum,& grauamina coram pręſide,& conſiliariis:& quia hoc omnibus eſt
obuium,non probo.

Secundò limitatur,quando pars vellet aliquam requirere prouiſionem, 6
vel ſupplicationem facere, quæ non poſſet concludendo in ſcriptis fieri,
tunc non tenetur apud actuarium vel grapharium cõcludere in proceſſu
in ſcriptis:quia concludendo apud ſcribam, non poſſet obtinere id, quod
petit,ob id ab alio peti debet:& ita vidi ſeruari.

Tertiò non procedit, quando deſerta eſſet appellatio : nam tunc prima 7
ſententia eſt confirmatoria.igitur concluſio ſuperuacanea eſſet:quia appel
latio deſerta non eſt proſequenda.cap.cùm ſit Romana.& c.duobus.de ap
pellatio.vbi plenè docto.& cauſſam finitam inſtaurari nulla ratio permit-
tit.l.poſtquàm.C.de pact.vnde non tenetur tunc pars, vel eius procurator
concludere:& ſi appellans velit, tamen appellatus ſeu intimatus hoc caſu
non compelletur:ſed in magna camera de hoc diſputabitur.

Quartò,cùm pars appellationi renunciaſſet,vel renunciare parata eſſet, 8
ſeu ſententiæ acquiſcere, tunc etiam concludere non tenebitur.l.ſi reus pa
ratus.ff.de procurat.

Quintò,quando appellatio non eſſet recipienda, vel ad fines non reci- 9
piendi competeret exceptio:fines enim non recipiendi poſt concluſionem
deduci non poſſunt, niſi ſpecialiter in concluſione reſeruentur : ideo pars
non concludit,niſi priùs ſuper exceptione pronunciatum fuerit, ad quod
faciendum debẽt eſſe cauti procuratores.nam ſicut exceptio dilatoria poſt
conteſtationem non recipitur.c.exceptionem.de exceptio.nec poſt cõclu-
ſionem in cauſſa appellationis:vt plenè ſcripſi in tracta.de exceptio.

Sextò, quando appellatus ſeu intimatus nollet fructus liquidos reſtitue 10
re,nec cautionem ſuper non liquidis præſtare: tunc concludere non tene-
tur appellans in ſcriptis,ſed in magna camera hoc petitur, vt fuit deciſum
in hoc Senatu anno 1517.die penulti.Iulij,inter fratrem Dionyſium de Hal-
lot religioſum ordinis ſancti Benedicti appellantem, & Philippum le Be-
gue intimatum.facit quod ſcribit Socin.in dicto cap.vno.q.38. De litis con-
teſtatione.

Septimò,quando grauamen eſſet euidens, vt dicunt practici, nempe in 11
his caſibus non cogitur pars,nec eius procurator concludere in cauſſa ap-
pellationis,etiam in proceſſu in ſcriptis : in vltimo tamen vidi ſeruari con-
trarium,& appellantem concludere ſolere: & nota hos caſus,quos in pra-
ctica didici,& nunquàm alibi legi.

Praxis quã do quis non vult conclu dere.

Notandum eſt in praxi, quòd in his caſibus, quando fit præceptum 12
parti ſeu eius procuratori,vt cõcludat : ſolet reſpondere ſe eſſe paratum in
iudicio concludere:& tunc pars proſequi audientiam in magna camera de
bet,quam conſequi tam difficile eſt,quàm(vt adagio dicitur)ire per exten
tum funem:quod nõ eſſet,ſi iuxta præſentationes partium cauſſæ expedi-
ren

rentur: nec alio ordine seu rotulo opus esset, quàm illum ordinem per actuarium præsentationum factum seruare.

François. artic. XCI. *Des publiées 1539.*

QVE Les sentences de prouision d'aliments, & medicaments, données par les Iuges subalternes, iusques à la somme de vingt liures Paris. seront executées nonobstant l'appel, & sans preiudice d'icelluy, en baillãt caution, comme des Iuges Royaux. Artic. 2.

GLOSSA PRIMA.

1 IN SVPERIORI Proximo articul. dictum fuerat sententiam prouisionalem à iudicibus Regiis dictam esse executoriam super alimentis, & medicaminibus: hîc ampliat etiam si sententia lata sit à iudicibus inferioribus, quos subalternos vocat, siue sint iudices Regij, siue non: vt statim dicam. *Sentẽtia alimẽtorũ et medicaminũ est exequenda, siue simul, siue separatim lata sit*

In his caussis medicaminum & alimentorũ hoc statuit in priuilegium & fauorem, qui istis tribuitur: vt inferius dicetur. Cùm ergo loquatur in alimentis, & medicaminibus, non habet locum in aliis: quia priuilegium datum vni, non extenditur ad aliud, nisi à lege extendatur, authẽ. habita. & ibi dixi. C. ne filius pro patre.

2 Sed quidam hunc intelligũt articulum in iudicibus tantùm Regiis subalternis: quia iudicum Regiorum quidam sunt maiores habentes iurisdictionem proximam ad Senatum, & ab illis immediatè ad curiam appellatur. & de his loquitur præcedens articulus, & l. ab executore. ff. de appellat. quidã verò sunt iudices Regij minores, vt præpositi, & alij, à quibus appellatur ad Senescalum, vel ad Bailliuum: de quibus vult hîc loqui, & non de aliis iudicibus dominorum, secundum quosdam. *Iudicũ Regiorum quidam maiores, quidã minores.*

3 Ego verò teneo debere intelligi etiam de aliis iudicibus, quàm Regiis: tum quia hæc materia est fauorabilis, & iuri cõsona, & sic amplianda: tum quia hic tex. indefinitè loquitur: quę indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. vt circa. de electio. in 6. & tantum est dicere, *Par les iuges subalternes*, ac si omnes dixisset iudices: & sic sententia prouisionalis data à iudicibus Regiis subalternis, vel aliorum dominorum exequetur per hũc tex. ibi, *Comme des iuges Royaux*, vult dicere exequendam prouisionem illorum iudicum, ac si essent iudices Regij: illa enim dictio, *Comme*, significat tanquam, velut, quæ dictiones denotant improprietatem, teste Bar. & aliis in l. si is qui ꝓ emptore. ff. de vsucapio. dixi in tracta. meo de fictio. & si hîc tantùm de Regiis iudicibus intelligere voluisset, dixisset, per cap. ad audientiam. de decimis. *Comme des autres iuges Royaux*. & in principio etiam dixisset, *Par noz iuges subalternes*: quod omisit, vt de omnibus intelligatur, siue Regiis, siue aliis: & hoc videtur etiam docere verbum, *Comme des iuges Royaux*. nam si voluisset omnes esse iudices Regios, non dixisset, *Comme des iuges Royaux*: quia simile nullum idem est. l. quod Nerua. ff. depositi. *Sententia prouisionalis etiam iudicum non regiorũ est exequẽda.*

Intellige hoc esse verum, quando ille iudex iurisdictionem suam non ex 4
cessisset, alioqui non valeret sententia: vt si ad viginti libras condemnasset,
& non haberet iurisdictionem nisi ad decem : tunc illa sententia non esset
exequenda. §. & iudicare. in authent. de defensor. ciuita. colla. 3. l. si idem. ff.
de iurisdictio. omn. iudic. vbi docto.

Idem iuris putarem, si ille iudex, qui istam prouisionalem sentẽtiam dixit, non erat iudex competens: tunc sententia ista etiam prouisionalis lata à non iudice competente, non valebit. l. 1. & per totum. C. si nõ à compe. iud. iud. fue. quia conditor in dubio nõ videtur duo induxisse specialia. l. 1. C. de do. promis. Bar. in d. l. si is qui. ff. de vsucap. & statuisset, si voluisset non obstante incompetentia iudicis: vt in rub. de chirog. recog. art. 1. vbi scripsi.

Prouisio in alimentis præteritis an fiat.

Item prouisio fieri solet etiam in alimentis præteritis, nec dicuntur præ 5
terita respectu petitionis: & ratio diuersa datur in transactione & prouisione: quia transactio ex voluntate partiũ fit, quæ bene sciuit an alimenta præterita debeantur: prouisio verò fit per sententiam iudicis sine partium consensu: igitur non est mirum, si etiam prouisio fieri debeat super præteritis: & quia quis tenetur à tempore moræ ad fructus, & sic ad prouisionẽ. l. cùm fundus. vbi doc. de rebus cred. ff. & patre mortuo non fuit qui aleret filios, & si inuentus fuerit aliquis, qui hoc fecerit: ipse volet repetere expẽsas, quas exposuit in alendo eos: nec præsumitur eas donasse. l. cùm de indebito. ff. de prob. ideo prouisio fieri debet: & quamuis nõ receperint quicquam de prę terito pro alimentis, tamen non præsumuntur quod vento vixerint. l. fi. C. de alimen. pup. præstand. vnde coguntur restituere quę mutuò acceperũt, ad se alendum: igitur prouisio iure fieri illis etiam pro præterito tẽpore debet: & sic fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1522. die 16. Decembris.

Arestum.

Par les iuges subalternes.

GLOSSA SECVNDA.

Subalternus iudex quis dicatur.

SVBALTERNVS iudex dicitur, qui est sub altero, & sic dicitur secundarius iudex, seu municipalis, à quo appellatur ad alterum antequam ad senatũ appelletur, dictus quasi sub altero: & in hoc ampliat articulũ præcedentẽ, requirẽtẽ sentẽtiam esse latam debere à iudice regio: hîc sufficit, ꝙ sit lata etiam ab inferiore iudice, & non regio, sed dominorum, & hoc vsq; ad viginti libras Paris. in his duobus tantùm casibus alimẽtorum videlicet, & medicaminum: in aliis verò in suis terminis remanebit arti. præcedẽs & sequens: videlicet vt si non sit lata à iudice regio, & superiore, obstantibus appellationibus, vel oppositionibus non mandabitur executioni.

Iusques à la somme.

GLOSSA TERTIA.

Dictio, Iusques, quid significet.

ISTA DICTIO, *Iusques*, hîc significat vsque, & inclusiuè capitur: & tunc regulariter, quando inclusio non est contra legem, per text. in l. fi. ff. de senatoribus. vel quando oratio affirmatiua præcedit : vt iudex cognoscat vsque ad trecentos aureos, de trecentis aureis cognoscet. §. & iudicare. in authen.

authent.de defensorib.ciuita.colla.3.secus si oratio sit negatiua, vt non cognoscat vsque ad viginti aureos,de viginti aureis cognoscere non poterit. l.si oleum.§.fi.cum l.seq.ff.de dolo.at cùm hic affirmatiuè loquatur,stabit inclusiuè.

Quomodo aliás hęc dictio vsq;,accipiatur,vide plenè per Bar.in l.patronus.§ 1.ff.de leg.3.Bal.in l.à Calligato.C.de nupt.& consi.110. in primo vol. & consi.375.vol.4.& cons.412.in 5.volu.& in §.& quia.col.6.qui feudum dare possunt. & in tractat.statu.in verbo vsque. & Io. de platea in l.peculiari. de proximis sacro.scrinio.lib.12.C.ac Alex.& Vincēt.in l.1.in prin. ff.ad legem falcidiam.& Chassa.in consue.Burgund.in rubr.*Des iustices* §.6.gl.*Iusques à sept solz tournoys*,dicam abundè in l.absentem.ff.de verb.signi.

De vingt liures Parisis.

GLOSSA QVARTA.

1 VLTRA ergo nō licet,cùm taxatio fiat à lege:ergo &c.ca. cui de non sacerdotali, de præben.in 6. & eo expresit libras Paris.quia ex consuetudine potius intelligimus de libris Turonen.& sic requiruntur sequentia in hoc artic. *Requisita in hoc articulo.*

2 Primum,quòd sententia lata fuerit,ibi, *Sentences*, sententia non potest dici antequàm sit prolata.l.prolatam. C. de sentent. & interlocu. ergo iste text.non operatur ipso iure,sed requiritur sententia,ibi *Sentences.*

3 Secundò quòd illa sententia fuerit prouisionalis,ibi,*Des prouisions*, & sic in sententia requiritur,quòd exprimatur *Par prouision*, alioqui non dicetur prouisionalis:vt in præcedenti arti.scripsi.

4 Tertiò requiritur,quòd sit lata super alimentis,vel medicaminibus, ibi, *D'alimens & medicamens.*secus ergo in aliis, etiam in doerio non habet locum hic artic.quia de his duobus tex.tantùm loquitur, ergo alios casus excludit.l.cùm prætor.ff.de iudic.quamuis articulus præcedens de doerio locutus fuisset.

5 Quartò quòd sit à secundariis iudicibus subalternis prolata, ibi,*Par les iuges subalternes.*

Quintò quòd illi iudices sint competentes:vt superius dictum extitit.

6 Sextò quòd sententia non excedat viginti libras Paris.quæ vigintiquinque Turonen.constituunt,ibi,*Iusque à la somme de vingt liures Parisis*:ergo si vltra non exequeretur.& sic non est differentia siue iudex nominauerit in sententia libras Parisi.vel Turonen.dummodo non excedat,vt hîc.

7 Quæro,si hîc iudex decernat prouisionem alimentorum vsque ad 40.libras esse faciendam: an illa sententia posit exequi saltem vsque ad viginti libras:per hanc ordinationem videtur quòd non:quia sententia videtur individuisibilis.l.in hoc iudicio.& l.quædam mulier.ff.familię erciscun.Aufre.in decisio.suis.q.215. *Vtrum condenatio vsque ad trigintalibras poßit exequi in viginti.*

Contrarium videtur: tum quia vtile per inutile non debet indiuiduis viciari.c.vtile.de reg.iur.in 6.& maximè in fauorabilibus, vt hîc,tùm etiam, quia si iudex cōdemnaret ad maiorem summam, quàm se extēdat iurisdi-

ctio sua, valebit sentẽtia vsq; ad illam summam, vsq; ad quã cognoscere poterat, teste Io. Andr. in reg. ea quę fiunt. de regul. iur. in 6. refert Roma. cõs. 66. viso. & Purpura. in l. si idem. § fi. ff. de iurisdi. om. iudic. facit gl. in c. fin. de pœniten. & remissio. in 6. vbi valent illæ indulgentiæ, quas episcopus dare poterat, si maiores concesserit: & emphyteusis concessa vsque ad quartam generationem, valet vsque ad tertiam. Bald. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosanct. ecclesi. sed quòd sententia in nullo valeat, iudicauit Senatus anno 1520. d. Allegreto pro appellante, & d. Poyeto pro intimato litigantibus: & ratio potissima videtur: quia si ex vno capitulo fuit prolata sentẽtia, non potest in aliquo valere, nisi in totum valeat. d. l. in hoc iudicio. diuersum esset, si essent diuersa capitula in illa sentẽtia: vtpote petebat quis decem aureos ex vini venditione, ex frumenti totidem, ex domus locatione idem petebat: iudex condemnauit reum ad soluendum petita in libello, in duobus capitulis, quæ non excedunt viginti libras, exequetur in illis sentẽtia, in alio verò non: quia excedit, & ita conciliantur iura: & hoc voluit dicere Bar. & alij in l. 2. C. de re iud. Iacob. in l. 1. C. si aduersus rem iudi. Sed in iudicio Senatus agebatur de sententia lata à consiliariis supplicationum in caussa redditum, quæ decem libras excedebat: quamuis pars in decem peteret exequi non fuit recepta: vt dixi, quia agebatur tantùm de vno capit. & ideo si non valet in toto, non valebit in parte: quod secus est in diuersis capitulis, non vnum reiici poterit. facit. l. si qui separatim. de appel. ff.

Arestum.

Seront executées, nonobstant l'appel, & sans preiudice d'iceluy.

GLOSSA QVINTA.

Oppositionibus nõ obstantibus prouisio exequẽda.

NIHIL de oppositione dicit: & sic videtur, quòd exequi nõ poterit si aliquis se opponat: cùm iste text. hoc non dicat: contrarium tamen teneo, quia hic arti. ad alium refertur præcedentem, quando dicit, *Comme des iuges royaulx*, videlicet quòd poterit exequi hæc prouisio à minoribus & secundariis iudicibus facta, ac si à iudicibus regiis facta esset, sed & à iudicibus regiis lata executioni datur: non obstantibus oppositionibus: ergo & ista.

Item vult maius hic scilicet quòd non obstante appellatione possit executioni mandari, ergo & minus, quòd non obstante oppositione, per regul. iuris, cui licet. de reg. iuris. in 6. & ita vidi in forensi iudicio seruari, quòd non obstantibus oppositionibus & appellationibus iudex exequi solet, etiam illa quę à iudicibus subalternis dicta est: quia si tollat cõsequẽs, videlicet appellationẽ, ergo & antecedens, scilicet oppositionẽ, per l. ad legatũ. ff. de procurat.

En baillant caution.

GLOSSA SEXTA.

Gerundia quid denotent.

IDEST, si pars dederit cautionem, gerundium enim in do, denotat conditionem, quando verbo futuri temporis iungitur. l. si tu ex parte. iuncta glossa. ff. de acquirenda hæreditate. vbi hoc etiam notat Bartolus: sed hîc iungitur verbo futuri temporis, *Seront executées an baillant caution*: ergo hîc conditionem

nem significabit,hoc verbum *Baillant*,quod idem est, quod tradendo. vide Iaf.in rubr.de actio.in institu.& dico fusius in arti.1.rub. *Des sentences executoires*.in glo. *En baillant.*

Gerundia enim de sui natura inducūt formam.Bal.in l.falsus.col.2. C. de fur.& forma nihil aliud est,quàm substantia actus.Bal.in l.comparationes.col.2.versi.3.præpositio. C.de fide instru.an sufficiat iuratoria cautio, ibi scripsi:& prius oportet cautionem tradere parte vocata, quàm ad executionem processum fuerit:& quòd illa fuerit recepta in iudicio, vt dixi:aliàs nō valebit executio,sed dicitur iniqua,& eam *Torcionaire*,Galli vocant: vide quæ alibi abundè docui in d.arti.1.in tracta.de sentent.executo.

Comme des iuges Royaux.

GLOSSA VLTIMA.

SI ERGO iudex inferior subalternus esset regius,haberet etiam locum hic arti.per hoc verbum *Comme*, sicut, tanquam,velut:nam si hoc priuilegiū cōcedere vult aliis, etiam non regiis,multò fortius suis secundariis vsque ad hanc summam: & quia simpliciter loquitur de iudicibus subalternis, ergo & de omnibus vt suprà dixi.

Itē omnia ferè quæ requiruntur in aliis articulis,requiruntur in ista prouisionali sententia,& quando non potest exequi ferè in aliis articulis,nec in isto, per hoc verbum sicut, *Comme*. vel perinde , quæ verba similitudinem denotant.l.1.ff.de fur.l.sicut.C.de act. & oblig.glos.& doct.in ca. ex ore.de priuilegiis:vbi aliis etiam modis ponitur:& per doct.in c.abbate sancti Siluani.de verbo.signi.& per Feli.in c.2.col.4.de rescript.

Quomodo fiet executio?Responde,citatur pars,cōtra quam lata est sententia,si non compareat,dabitur defectus: & dicetur sententiam fore exequendam,non obstante illius contumacia:& pars præsens petet sentētiam dari executioni,& iuxta illius formam sententiæ.l.à Diuo pio.ff. de re iudi. vbi iuris interpretes.si verò agatur contra hæredem illius contra quem lata fuit sententia,vel alium tertium,iterum post primam contumaciam citabitur,qui si non compareat,sententia executioni mandari poterit : si verò compareat,tempus ad deliberandum hæres habebit.l.1.ff.de iure deliberandi.ista abundè scripsi in tracta.de literis obligat. vbi licebit alia videre: & hìc sistam ratem,quantum attinet ad istum articulum. *Executio quomodo fieri debet.*

Loys XII. artic. 80. *Des publiées.* 1499.

ITEM & en oultre auons ordonné & ordonnons que les sentences qui se donneront par les Iuges royaux en matiere de dot: ou repetition d'iceluy, de dation de tutelle,de confection d'inuentaire, d'interdictions de biens aux prodigues ou insensez, refections de ponts & de passages : & aussi quand il sera question de salaires ou loyers de seruiteurs de troys années, & au dessoubs Articul. tertius.

que les sentences prouisionaires de noz iuges serõt executées, non obstant oppositions, ou appellatiõs quelzconques, & sans preiudice d'icelles : en baillant toutesfoys par les dicts seruiteurs caution telle qu'ilz la pourront bailler, de rendre les dicts salaires ou loyers, s'il estoit dict en fin de cause, les aultres ordonnances de noz predecesseurs faisans mention d'alimens, douaires, medicaments, & aultres prouisions demourans en leur force & vertu.

En matiere de dot.

GLOSSA PRIMA.

SVPERIVS arti.1. statutum fuerat sententiam prouisionalem super donatione propter nuptias, seu doerio exequendam: sed quia dubitari poterat super dote, ob id statuitur hîc prouisionem faciendam etiam tam super dote, quàm repetitione illius: & ideo hoc casu prouideri solet: quia interest reipubli. mulieres dotatas esse, & eis dotes conseruari. l. 1. ff. sol. matri. vnde mulieri petenti dotem tam super alimentis, quàm litis sumptibus prouidetur. l. penulti. ff. vt in possess. legat. Bart. & alij in l. si neget. de liber. agnos. Specul. in titul. qui filij sint legi. § 1. versi. quid si mulieri. & hoc siue principaliter ageretur de dote, siue incidenter, per hunc tex. *En matiere de dot.* sufficit enim quòd agatur de dote: & hoc etiam probat art. 1. suprà, eo. & idem dico in casibus alijs hîc enumeratis. 1

Dos quid sit. Dos est quoddam ius in se continens id, quod à muliere, vel eius patre, marito, vel eius patri traditur: vel pro tradito habetur, propter onera matrimonij sustinenda. Bart. in rub. ff. solut. matri. col. fi. Bal. nouel. & Campesius alias tradũt diffinitiones in eorũ tracta. de dote: ibi videto, si lubet: quia in scholis omnes possunt reprobari: sed in praxi non curamus de his subtilitatibus, vtilitates quærentes. 2

Et sunt quidam tradentes differẽtiam inter dotem & doerium, vt doarium donationem propter nuptias, quæ à marito vxori fit in dotis recognitionem. & compensationem, dicant: de quibus scripsi suprà arti. 1. glos. 3. vbi dixi doerium maximè regi conuentionibus partium, & locorum consuetudinibus, & ideo cõuenit donationi propter nuptias in quibusdã, in alijs spõsalitiæ largitati, prout consuetudines, vel partiũ cõuentiones disponũt: ideo tu qui vis consulere videas conuentiones, & consuetudines locorum. 3

Prouisio fit etiã si dos petatur vel pars eius. Primò ampliandus est iste tex. siue sententia prolata super dote tota, siue pro dotis parte, nempe tex. hîc loquens de dote simpliciter loquitur, & intelligitur & de tota, & de eius parte. l. quæ de tota, ff. de rei vendi. c. pastoralis § 1. de offic. deleg. appellatione enim rei, & pars cõtinetur. l. appellatione. ff. de verb. signi. 4

Intelligendum est tamen, quòd si vna res dotis minima repetatur, non fit prouisio: sed possidens fructus rei cogetur restituere. text. in l. vna. §. exa-

ctio.C.de rei vxo.actio.ideo intellige vt dicam inferius num.7.& seq.

5 Secundò ampliatur hic textus,siue agatur de dote constituenda, siue re petenda,vt hîc, *Ou repetition d'icelle*: quia vbique agitur de materia dotis: vnde si pater vel alius consanguineus fuerit condemnatus ad centum pro constituenda dote filiæ, vel alteri: illa sententia executioni mandari poterit,non obstante appellatione:alioqui lis protrahi posset ad longum tempus:& interim matrimonium differretur,& filia innupta sine dote remaneret:quippe expedit reipublicæ mulieres dotatas esse.l.1.ff.soluto matrimon.ob id etiam in dote constituenda fiet prouisio,sicut in exigenda dote, per hoc verbum, *Repetitiõ*:&.probatur in l.vnica.§.cùm autem.& § seq.C. de rei vxo.actio.ibi,restitutionem dotis à parte mariti vxori illico,& insoli dum fieri iubebat.& § exactio.ibi,illico restituendis. *Etiã in dote repetẽda fit prouisio*

6 Tertiò extenditur prouisionem vxori faciẽdam,etiam si negetur vxor, dũtamen sit in possessione, & talis reputetur.l.Barbarius.ff.de offic. præt. l.3.ad Macedo.Specu.in dicto titu.qui filij sint legit.§.1. & idem habetur in magno consuetudinario rub. *De donner prouision* §.1.lib.2.quia talis habenda est,in quali possessione reperitur, donec contrarium probetur.cap.si iudex laicus.de senten.excommu.in 6. *Etiam si negetur vxor illi prouisio fieri debet.*

7 Quartò adde procedere quòd bona dotis immobilia repeti possunt illico soluto matrimonio.l.vnica.§.exactio.C.de rei vxor.actio.ibi, cæteris vi
8 delicet rebus,quæ solo continentur, illico restituendis.† Ergo si vxor illa petat,dupliciter procedi solet:quia iudex si rẽ summariè cognoscat ad mulierem spectare,per prouisionem eidem restituere mandabit:& hęc sententia exequetur: vt hîc dicitur, *Repetition de dot*. *Bona dotis quando repeti possint super his praxis duplex.*

9 Si verò iudex videat caussam perplexam,quia pars mulieris aduersa multa verisimilia pro se allegabit: tunc iudex per prouisionem interim cõdemnabit posidentem rem vxoris dotalem immobilem ad dandum singulis annis centum libras mulieri, vel aliam summam iustam, & hoc inspecta quantitate fructuum rei dotalis.probatur in dicta l.vnica.versi.sinautem supersederit.vbi vult à die dissoluti matrimonij restituẽdos fructus mulieri: ergo ista prouisio fiet pro fructibus seu pensionibus.

10 Si verò pecunia fuerit data in dotem,vel alia bona mobilia, tunc repetuntur de iure intra annum.Et interim posidentes dotem debent viduam alere,si non habeat vnde se alat.glo.in verbo,facto.quæ est 2. in l.diuortio ff.solu.matri.& ibi Ias.& cõmuniter doct.& in c.salubriter.de vsuris.Bald. consilio 92.Hæres viri.volu.2.& consilio 12. Quoniam.ibidem.& Alexand. consilio 27.Viso themate.col.2.volum.4.& consilio 74. Viso titul.colum.4. in 5.volu.ideo si mulier alatur ab hæredibus viri, non petitur alia prouisio: sed si non alatur,interim petet alimenta sibi decerni intra annum: & idem iudex prouidebit pro alimentis:quia de iure intra annũ soluendę sunt vsuræ centesimæ dotis rei mobilis. d.§.exactio.cum §. seq. licèt hoc sit de iure canonico correctum:vt docet Panorm.consilio 39. Illud de iure.col. vlt. in 2.volu.post Bart.& alios in l.insulam.§.vsuras.ff.solu.matri.tamẽ hæ dotis vsuræ vt interesse petuntur.glo.& doct.in c.conquestus.de vsur.Cardin. in cle.vna.q.6.de vsur.Alexand.in l.diuortio.col.4.ff.solu.matri. sic consu- *Ali vidua intra quod tempus debeat ab hæredibus mariti.*

lit Bolog.consil.19.Pro tanto.& distinguit Matthæ.de Afflictis, in decisio. Neapol.284. An soluto.quod limitat Masuer.in sua pract. rub. de dote, & matrimonio.§ item si fuerit,quando solueretur dos statim soluto matrimonio,mulier tunc nihil poterit petere,sumendo argumentum à contrario,dicto.§.exactio.hoc etiam probat Soci.consi.126.Diligenter.volu.1.

Dos quomodo solui & restitui debeat.

Imò plus dicit idem Masuer.quòd quando soluenda est dos, solui marito debet in die celebrationis matrimonij, statim non expectato anno: & soluto matrimonio restitui dos sic debet:nec hoc casu habet locum.§.exactio.si verò soluta fuerit dos ad certum terminum, sic & finito matrimonio restituetur, & in terminis quibus est data restituetur.allegat Cyn.in l. etiam.C.de iure dotium.ego dicerē, quòd licèt dos soluta fuerit viro in die nuptiarum,quòd hæredes non debēt restituere eam intra annum, si velint viduam alere:postquàm hoc priuilegium eis hęredibus est à iure indultum, in dicto.§ exactio.ergo eis nō auferetur,nisi in contrariū facta fuerit conuentio:quicquid dicat Masuerius, vel nisi in contrarium fuerit consuetudo:vt est in quibusdam locis huius patriæ. Nam propter moram dotis ista alimenta debentur:ergo si hæredes sint in mora, tenentur ad hæc alimenta:vt scribunt docto.in dicta l.insulam.§.vsuras.ff.soluto matrimonio. Soci.dicto consilio 126.in primo volumine.in fin.& 180.in fin.ibidem. idem si mulier haberet vnde se aleret,intra illum annum non aleretur ab hæredibus viri.glos.in d.l.diuortio. 11

Vnde se alat quando quis dicatur habere.

Et dicitur habere,vnde se alat,si multa aliūde habeat bona, vel patrem aut matrem diuitem,& sufficientem ad eam alendam:vt consuluit Aretinus consilio 68.Quia post.col.secunda.vbi plus dicit, quòd si dos esset patri restituenda soluto matrimonio,vel fratribus: quòd ipsi interim non alentur,etiam si essent inopes:quia nulla ratio vult, vt alantur: imò etiam ipsa vxor alimenta non petet,si fuerit nutrita à filiis,vt consuluit Bart. consilio 128.Franciscus.& Bald.consilio 86.Pūctus.in secundo volumine. quòd si vidua intra annum luctus nupsit,hæredes primi viri non tenentur eam alere:quia secundus vir tenetur:si tamē retinerēt dotem eius, tunc ad id quod interest tenerentur,per cap.salubriter.de vsur.& glo.in dicto capi.conquestus.ibidem.& d.decisio.Neapol.284. 12

Etiam si vxor alleget suas conuentiones, in hac patria vsque ad annum ali debet ab hæredibus viri,si aliunde non habeat:& fiet ei prouisio,nisi bona illico restituantur,teste Boër.in §.4.in glo.magna.de consuet.matrimonij & doerij,in consuetud.Biturig. 13

Prouisio fit etiam antequam sit declaratus hæres.

Quintò summariè hæc prouisio tractari,& fieri debet, ne fame pereat vidua,& detur afflictio afflicto, contra l.diuus.ff.de offic.præsi.& aliquando adiudicata fuit prouisio mulieri,antequàm hæres declarasset se hæredē, saluo tamen ei,vt posset vel gerere se pro hærede,vel renūciare successioni:interim tamen ad prouisionem mulieris capientur pecuniæ, ex bonis hęreditatis iacentis.hoc fuit dictum pro vidua Do. Gabrielis de Prie, domini de Buzançoys,contra Iacobum de Prie defuncti fratrem, anno 1525.& die 11.Decembr.quamuis fuisset à fratre denegata, & sic soluēdo prouisionem non videtur se gerere pro hærede.l.pro hærede.ff.de acquir.hæred. 14

Arestum.

Sextò

15 Septimò ampliatur, siue agatur contra hæredes, siue contra maritũ: in quibus autem casibus dos potest repeti cõstante matrimonio, vtpote propter inopiam viri emergentem. l. si cõstante. ff. solu. mat. auth. quod locum. C. de colla. Alberi. in l. vbi. in fi. C. de iure dot. gl. & doct. in l. vna. § exactio. de rei vxo. act. quia eadẽ videtur & maior ratio, & fauor: & quia hic tex. generaliter loquitur de dote. & ita fuit pronũciatũ in hoc Senatu ꝓ Hugueta Fournoy, repetẽte dotẽ à suo marito constante matrimonio, anno 1497. die 13. Februarij. facit decis. Matth. de Afflictis Neapol. 284. An soluto. sed si constante matrimonio mulier repetat dotẽ, & vir probet illam adulterium commisisse, non fiet ei prouisio: quia propter adulterium dotem perdidit. c. *Arestum.* *Adultera mulier fuit priuata cõmunitate.*

16 plerunque. de do. inter vir. & vxo. † Et an. 1522. die 23. Decemb. fuit quędam vxor adultera vocata Maria Quatreliure, à Senatu priuata cõitate quam inter vir. & vxo. habebat, & tradita religioni ibi fustiganda per tres dies Veneris, saluo suo marito: vt si eam vellet reassumere, quod ei liberum esset. *Arestum.*

17 Septimò procedit etiam si mulier ageret contra maritum super alimentis eò quòd eam domo expulisset ob adulterij suspicionẽ, vel zelotypiam, seu de facto, tamẽ antequàm iudicatum sit super principali facto, illi vxori debet interim fieri prouisio: vt asserit Io. Lup. in repet. cap. per vestras. § 39. de donat. inter vir. & vxor. ampliat. 8. post Innoc. & alios in cap ex parte. de accusa. sic consuluit Soci. consil. 286. Visa protestatione. in 2. volu. & ita fuit decisum Neapoli, vt refert Matthæ. deci. 10. Vxor domi. plus dicens, quòd si vxor aliunde posit viuere, posset hoc casu adhuc petere alimenta à viro. allegat Bal. in l. de alimentis. C. de transact. videtur tamen text. cõtrarius in l. extraneo. ff. de ventre in posses. mitten. sed in alio casu loquitur, vt inferius *Mulieri à viro expulsæ prouidetur.*

18 dicetur. † Imò bona mariti pro alimentis vxoris sunt tacitè obligata: vt probatur in l. si cùm dotem. § sinautem in sæuissimo. ff. sol. ma. & Guido Papæ consi. 127. & Fede. consi. 176. Domino Conrado, licèt multi contrarium teneant in d. l. diuortio. sed alibi dixi in l. plebs. § pignus. ff. de verb. sig.

19 Octauò procedit etiam si nullam dotem vxor marito dedisset: quia si senex acceperit puellam, vel ignobilis nobilem pretiosam, redolẽtem, chirotecatam, & in compensationem hic senex constituerit dotem isti puellæ: fiet soluto matrimonio ipsi mulieri ꝓuisio dotis cõstitutæ à viro ante matrimonium, arg. l. si voluntate. C. de iure dot. & ibi gl. & hoc docet Card. in d. c. ex parte. & Aufrer. decis. 87. Item & si vir. quod est verum, si dos fuerit à marito cõstituta: sed si pater marito dotem promisisset, & vt euenire interdum solet, eam non exoluisset, tunc nulla post mortem fiet istius dotis non solutæ prouisio, nec restitutio, vt asserit Alexãd. & alij in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. nisi maritus fuerit in culpa, eam non petendo, doct. in d. l. diuortio. sol. mat. & in rubri. C. de do. cau. non nume. in l. 1. & per totum: quia non potest repeti id, quod datum non fuit: priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. ff. de ver. oblig. c. ad dissoluendum. de despon. impub. *Prouisio fit etiam mulieri, quæ dotem non dedit.*

20 Nonò fiet prouisio, etiam si matrimonium accusaretur ob consanguinitatem, vel affinitatem: pendente enim accusatione aletur vxor per prouisionem: vt firmat Hostien. in summa de accusatio. § quis posit. versicul. quid ergo si contingat. & Specul. in tit. de inquisitio. §. fi. Aufrer. in decisio. *Pendente matrimonij accusatione prouidetur.*

Tholosa.quæstione 88.An monachus.

In prima et secunda instantia prouidetur.

Decimò amplia sic prouidendum esse tam in prima instantia,quàm in 21 secunda,quia eadē est ratio:ne fame pereat mulier,& aliæ rationes scriptæ in præfat.locum habent,teste Matth.de Afflic.decisio.10. in decis. Neapol. & dixi superius in 1.glo.in filio.arti.1.licèt à multis fuerit dubitatum.

Prouisio an debeat cōputari in summa debita.

Vndecimò intellige,quòd si vxori petenti centum aureos pro dote fue 22 rit facta prouisio de 25.posteà in sententia non habebit nisi 75.& sic prouisio censetur fieri ex suis bonis,si posteà obtineat,teste Bal.in l.fi.C.de ordi. cog.sequitur Ioan.Luppus in repet.c.per vestras in 8.ampliatione.fol.75.de dona.inter vir.& vxor.argu.l.dotis.in fi.C.de collatio.ego tamen vidi condemnari ad restitutionem totius dotis, non obstante quòd.25. dedisset in prouisione:quia hoc tenebatur maritus dare ex dote, tanquam essent fructus,vel vsuræ dotis,per l.vnam § exactio.C.de rei vxo.actio. vt superius dixi,saltem tanquam interesse.c.salubriter.de vsur.facit quod doctor.scribūt in l.si cùm dotem.§.sinautem.ff.sol.matrimo. Masuer.d.rub.de pos.inquit, quòd si illa,cui adiudicatur recredentia, succūbat, tenetur omnes fructus, quos percepit restituere:secus in eo,cui fuit facta prouisio: & ita seruari in parlamēto asserit.Pro cuius sententia facit tex.in l.1.§.interesse. ff.si mulier vēt.nomine.ibi,nec enim hæc aliàs repetetur.& ibi,nihil præstabit mulier, quæ quasi sine caussa alita est,nec repeti sumptus docet glo.vlti.in l.fi.C.de Carbonia.edic.sequitur Boër.in decis.Burdeg.quæst.324. Et quia.col.2. & hoc seruatur in curiis Frāciæ ratione moræ,in qua est,qui denegat alimenta,dotem,vel aliam rem,in quam prouisio cadere potest.†Vnde dicit Bart. 23 in l.si pignore.ff.de pignora.actio. quòd si is, qui ob contumaciam obtinuit expensas,succumbat in principali,non tenebitur tamen restituere illas expensas contumaciæ:nempe quod à quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidē restituere nemo cogitur.l.quod à quoquā. ff.de reg.iur.& *ibi* Mainer.& alij.sic erit in ista prouisione, & maximè in vulnerato & debilitato, qui caruit operis ratione vulneris:vt superius artic.secūdo.dixi etiam,quia reus liberari poterat restituendo dotem,vel id quod debebatur, si non restituerit,ei imputetur:& quia ista prouisio iam est consumpta,tā in litis sumptibus,quàm in alimentis,quæ dicuntur spiritus vadens,& non rediens.

Obtinēs in principali an impensas solutas repetat.

Post diffinitiuā sententiam fit prouisio.

Arestum.

Duodecimò prouisio peti potest, si sententia lata super dote sit definiti 24 ua,qua fuit condemnatus maritus, vel eius hæres ad dotem restituendam. & ita fuit pronunciatum in hoc Senatu,anno 1525.die 23.Ianuarij, in magna camera,contra Ludouicum Fatel.appellantum à præposito Paris.pro Martino Pallad scutifero, & Damicella Constantia du Boys vxore dicti Martini.Nam si fuerit cōdemnatus maritus ad dotis restitutionem,& appellauerit,interim appellatione pendente prouisio peti poterit,& adiudicari debebit pecunia interim mulieri prosequenti,vel res:vt pleniùs scripsi superius. sed si quædam interlocutoria lata fuerit super dote,non sic fiet prouisio, si non appareat rem dotalem esse:si tamē appareat rem dotalem esse, potest peti prouisio,etiam ante diffinitiuam.

Contra tertium nō fit prouisio.

Decimotertiò intellige procedere, quando dotis restitutio peteretur ab 25 ipso marito, seu ab hæredibus mariti: diuersum esset, si bona dotalia à tertio

tio peterentur,quæ fuerunt vendita vxoris consensu:tunc quia non agitur de bonis mariti sed tertij,ob id non erit in illis bonis prouisio facienda,maximè si vxor alienationi consenserit,renunciando auth.siue à me.C.ad Velleia.ita fuit decisum per arestum,vt habetur in quæstionibus per aresta.q. 122.primò fuit dictum.& abundantius dixi in filio,qui alienauerat bona patris suprà.artic.1. *Arestum.*

26 Decimoquartò intellige,quòd si vxor duri capitis,vt sunt plures, iniustè habitat separatim à viro,& ibi petit alimenta sibi præstari, non illi fiet prouisio,sed ad maritum redire cogēda est,teste Guido. Papæ cōsi.127. de hoc per capi.literas.de restitu.spolia.nempe cū viro non seruiat,petere dictam prouisionem nō potest.argu.l.Iulia.§.offerri.ff.de actio.empti.l. ædiles.prima in fi.de ædilic.edict sic consuluit Soci.consi.286.visa protestatione. col. 1.volu.secundo.& consi.64.in præsenti.in quarto volumine, nisi esset vxor valetudine affecta,tūc etiam si non seruiat,alimenta petet,per l.si cum dotem.§ si autem in sæuissimo.ff.soluto matrimonio. doctor.in d.l. quod in vxorem.secus si culpa viri seorsum habitet : quia tunc prouisio illi fiet : vt Guido ipse asserit in decis.Delphinal.quæstio.439.an vir.& doct..in l. quod in vxorem.C.de nego.gest.& superius dictum fuit. *Mulieri seorsum habitanti an fiat prouisio.*

27 Decimoquintò ista prouisionalis sentētia executoria est quo ad dotem, & principale,sed non ad expensas:ideo fuit annullata à Senatu sententia seneschali Borbon.per quam declarauerat sententiam super dote executoriam tam super principali quàm super expensis,anno.1545.die 18.Februarij: quia hic nihil dicitur de expensis: & ordinatio dixisset, si voluisset.c.ad audientiam.de deci.prout hoc expresit in rub.de senten.execu.arti.13.& ideo fortè iudices rarò solent in sententiis prouisionalibus condemnare ad expensas,quando alia expectatur sententia. *Sententia quo ad expensas non est executoria. Arestum.*

28 Decimosextò maritus etiam constante matrimonio potest petere prouisionem à patre puellæ,qui retinet ei dotem:& pendente lite super d.dote prouisio illi fiet per cap. salubriter.vbi doct.de vsur.facit.l.fi.§.prætereà.C. de iure dotiū.Et Iacobi.hoc expressè asserit,in l.cùm post.in prin.ff.eo.nam postquam petere interesse dotis non solutæ potest:ergo & alimenta, quæ cedent loco interesse:quamuis de hoc dubitet Franc.Mar.in 1. parte decis. 298.per.l.si donaturus.§.1.ff.de cōdi.caussa data.superius dictum extitit: & quia maritus interim debet supportare onera matrimonij.l.in rebus.& l. vbi.C.de iure dotium.ideo ad ea supportanda iure illi fiet prouisio. *Prouisio marito fieri debet.*

29 Decimoseptimò etiam extenditur ad mulierem, quæ super fœdere matrimonij obtinuit sententiam,à qua fuit appellatum, vt pendēte lite super appellatione posit alimēta per prouisionē petere, exēplo filij.l.si instituta.
30 §.de inofficioso.ff.de inoffi.testa. & suprà abundè scripsi.† Nec dicitur ob hoc attentari quicquā in præiudiciū appellationis: & speciale in caussa matrimonij esse asserit Mat.de Afflictis in deci. Neap.q.152.fuit dubitatum,& ita iudicatum fuisse,& quod durante lite maritus teneatur præstare alimenta vxori,probat Guido Papæ in decisio.Delphinal.q.439. an vir. per l.extraneo ff.de ventre in possesio.mittendo.dicens plus,quòd si maritus non cognoscat mulierem per biēnium,iustè mittitur repudium:per l.in caussis.C. *Alimenta in caussa appellationis mulier petere potest.*

de repud. quod est verum, si ante cōsummatum matrimonium hoc proueniat, secus si post consummationem. c. laudabilem. & per totum. de frigid. & malefi & hæc viri frigiditas maxima est mulieri clades, & tabes.

Dotis caussa quomodo sit misti fori.

Decimooctauò quamuis dotis caussa misti sit fori: vt vult gl. & docto. in 31 c. de prudentia. de dona. inter vir. & vxor. Dec. in l. 1. ff. sol. ma. & Bal. nouel. in tract. de dote. 9. parte. 16. priuile. plenè de Ripa in d. l. 1. nu. 47. & seq. Tamē in regno Franciç quando agitur de dotis repetitione principaliter, solet agi coram iudice seculari. & ita censuit Senatus anno 1532. die 22. April.

Arestum. Dos de quibus bonis data cēseatur

Decimononò quando pater dotat filiam, de propriis bonis eam dotasse videtur, nō de bonis filiæ, si hoc nō exprimat, per l. fi. C. de dotis promiss. & idem in donatione propter nuptias, quamuis diuersum sit in alia impensa, per l. fi. ff. de peti. hęre. plenè de Ripa & alij in l. 1. ff. sol. ma. vbi limitant, vt videri ibi potest. 32

In quibus dos sit priuilegiata.

Vigesimò dos in tribus reperitur priuilegiata. primò ante matrimonium 33 quia nudo pacto constituitur. l. ad exactionem. C. de dotis promissio. l. 1. vbi glo. & doct. sol. ma. & octoginta super hoc priuilegia scribit Bald. nouel. in tracta. de dote. in sexta parte, habétque multa priuilegia cōstante matrimonio, vt fundus dotalis nō possit alienari. in l. 1. & per totum. ff. de fund. dota. non alienand. & 48. priuilegia constante matrimonio. tradit d. Bal. in septima parte. habet etiam post matrimonium priuilegia: quia mulieri non potest obiici cōpensatio, nec retentio dotis fieri. l. vnic. §. taceat. C. de rei vxor. actione. gl. & doc. in d. l. 1. & Bald. priuilegia dotis post matrimonium 38. describit in 8. parte. ibi ergo quisque videre poterit. sed ob id descripsi remissiuè, vt facilè quisque inuenire possit: & quia donatio propter nuptias seu doarium est exæquatum doti §. est & aliud de dona. in institu. & sic eadem habebit priuilegia: vt superius scripsi artic. 1. gl. 3. & quia hæc dotis materia est abunde tractata tam per Bald. nouel. quàm per Campes. qui edidit etiam tractatum de dote, & dotis exactio. ideo lector beneuole, ad illos nunc te reiicio, si pluribus aliis super hoc indigeas.

Dation de tutele.

GLOSSA SECVNDA.

Appellatione pendēte tutor de iure non administrabat.

ISTE EST secundus casus prouisionalis huius arti. videlicet, vt sententia in materia dationis tutelæ lata sit executoria, non obstantibus & oppositionibus, & appellationibus. quod probat tex. in l. 1. §. si quis. ff. quando appelland. sit. ita inquiens, si quis tutor datus fuerit, vel à testatore, vel à quoquam alio, qui ius dandi habet, non oportet eum prouocare: hoc enim diuus Marcus effecit, sed intra tempora præstituta excusationem allegandam habet: quæ si fuerit repulsa, tunc demum appellare debebit. cæterùm autem frustra appellatur: ex iuris itaque dispositione, designatus tutor debebat caussas excusationis allegare: & si iudex eas repellebat, poterat tutor appellare: & hæc est decisio §. qui autē. 2. de excus. tuto. in inst. & pendente appellatione interim curator pupillo dabatur. l. cū in vna. §. 1. ff. de appella. sed in hoc regno si tutor datus appellet, interim non datur curator: sed ipse tutor administrat, ita disponi-

disponitur hîc. Et ratio est, ne persona pupilli, & eius bona, interim sine gubernatore pereant. vnde diuus Seuerus sic ait, omnem me rationem adhibere subueniendi pupillis, cùm ad curam publicam pertineat. l.3. ff. qui petant tutor. & audiui aliâs d. Montoloneum, dum aduocationis officio bellisimè fungeretur, incipere ab illa l.3. vel à l.1. ff. de minor. dũ vellet pro minoribus, vel pupillis deceptis postulare. & alibi multa dicam in rub. *Des aduocatz*, in ordi. reg. *Aduocati quomodo postulationem incipere debeant.*

2 Sed dubitandum est, de qua tutela intelligatur, cùm sit triplex, videlicet testamentaria, quæ à patre vel alio potestatem habente in testamento datur. l.1. & per totum. ff. de testa. tutela. legitima est, quæ à lege defertur: vt in rub. de legi. agna. tutela & aliis titulis. & in rub. ff. de legi. tutor. datiua, quæ à iudice datur: vt in rub. de tut. & cura. datis ab his. Respon. potest de qualibet intelligi: nempe si pater in testamẽto, vel codicillis tutorem creauerit, vt potest. l.4. ff. de testa. tutela. is citatus coram iudice, vt subeat tutelam, potest caussas suæ excusationis dicere: quæ si à iudice reiectę fuerint, & eis nõ obstantibus fuerit declaratus tutor, vel dictum per sententiam in modum prouisionis, quòd remanebit tutor: illa sententia non obstante appellatione dabitur executioni: quia ipse erit tutor durante appellatione, & decernet ei iudex illam tutelam non obstante appellatione. ita vult hic tex. loquens de materia dationis tutelæ. *Triplex tutela & tutor.*

3 Et quamuis de iure datus tutor à patre in testamento valido, vel codicillis non egeat confirmatione iudicis. l.3. ff. de confir. tutore. l. pater. de testamen. tutel. secus si à matre. l.4. C. eo. tamen de consuetudine regni nullus administrat, nisi à iudice fuerit confirmatus, à quo sumit administrationẽ: & hoc videtur probari in l. iure nostro. ff. de testa. tutel. & iudex antequàm decernat administrationem etiam tutori testamentario solet inquirere, an durauerit patris voluntas: vel an emerserit ignorata tutoris improbitas, vel inimicitiæ cum patre: vel si cum fisco aliquem cõtractum damnosum immiscuisset, & de aliis, vt in l. in confirmando. & per totum. ff. de confirmando tuto. nam vtilitatem pupillorum iudex sequi debet, non scripturam testamenti. l. vtilitatem. ibidem. *Omnis tutor ex inquisitione solet confirmari.*

4 Et ipse tutor testamentarius, vel alius, ante iudicis decretam sibi administrationem de consuetudine non tenetur pupillo, licet de iure: secus in l.1. ff. de admi. tuto. & in l. si nemo. de testa. tutel. *Tutor à quo tẽpore pupillo teneatur.*

5 In legitima etiam tutela idem dicẽdum est, vt tutor à iudice declaratus non obstante appellatione interim administrare habeat, per istũ tex. loquẽtem *De dation de tutele*, siue tutela detur à iure, siue ab homine, habet locum quòd hîc dicitur per hunc tex. loquentẽ de datione tutelæ: ergo à quocunq; data fuerit, quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. 2.

6 Item si nullus sit tutor testamentarius, nec legitimus: tunc iudex dabit tutorem, sed quomodo? Respon. solent citari consanguinei proximiores ex parte patris quatuor, vel sex ad summum, & ex parte matris totidẽ, si sint, per tex. iuncta gloss. in l. pietatis. in verbo, parentibus. C. de suspect. tuto. si fuerint duo vel tres consanguinei tantùm: tunc citantur amici pupilli, vel patris eius, seu vicini ad illum numerum, qui congregati solent iuramento *Quomodo tutor hodie detur.*

adigi à iudice, vt iurent quem videant ex consanguineis pupilli vtiliorẽ ad sumendum tutelam: tunc consanguinei referunt iudici talem Titium pupilli consanguineum esse proximiorem, & vtiliorem pupillo, & sufficientem, & eum talem eligunt: & iudex auditis cõsanguineis, & amicis, & vicinis dabit istum electum ex consilio parentum & amicorum tutorẽ: & hoc etiam docet Masue. in sua pract. rubr. de tutore §. itẽ si nullus. & sic proceditur in quolibet tutore testamentario, & legitimo: ideo omnis tutor in hac patria cum inquisitione datur: alioqui si tutelæ tempore tutores soluendo nõ fuerint, pupillo iudex tenebitur, per l. tutores. ff. de confirma. tuto.

Tutor et curator quatuor maximè iurat.

Sed qualiter ei dabitur tutela? Respon. his peractis iudex istum tutorem datum cogit iurare sequentia. primò quòd personam & bona pupilli bene & fideliter reget, & administrabit: quia personæ & bonis datur tutor saltem secundariò. §. certæ qui testamen. tutor. dar. poss. in institut. & §. datus. de excusatio. tutor. ibidem. Secundò, quòd vtilia pupillo procurabit, & inutilia euitabit rem saluam fore pupillo: vt in rubr. ff. rem pupil. salu. fore. Tertiò quòd de bonis pupilli bonum & legale inuentarium faciet. l. tutor qui repertorium. ff. de admini. tutor. l. tutores. 2. C. eo. Quartò quòd de administratis loco & tempore reddet rationem bonam, & reliqua. hæc no. in l. fin. §. omnem. C. de admin. tutor. sed ita solet fieri: & terminis practicantium vtor, quia sic solet dici. 7

Nullus tutor satisdat cum fideiussoribus.

Itaque, cùm de consuetudine omnis tutor ex inquisitione detur, non solet satisdare in hac patria: sed sufficit in consanguineis saltem iuratoria cautio, vt scripsi in proœ. ordi. super glo. 5. nu. 39. etiam mater vel auia si detur tutrix non satisdabit: vt vidi seruari, licet de iure cõtra, vt in rubri. de satisdatio. tuto. in institutio. & in l. prima. C. quando mulier tutel. officio fungi possit. imò etiam si deuenerit ad paupertatem, de consuetudine, non satisdat. contra. l. 2. C. de tutore vel curato. qui satis non dedit. sed contutor poterit offerre cautionem, & solus administrabit. l. penult. ibidem. & §. primo. de satisd. tuto. in instit. vel requiret vt adiungatur curator huic pauperi. l. pietatis. C. de suspec. tutor. 8

Tutores hodie petunt tutelas vt bona pupillorũ tollãt.

Item olim solebant se excusare tutores: hodie bene multi, vt bona pupilli furentur, & sibi vsurpent petere tutelas pupillorum, & affectare solent, & vt eas habeant, litigare, contra quos præsumitur: & ideo iudices illos dare non debent: quia non est verisimile, quòd velint tueri pupillos, sed tollere eorum bona: vnde Alber. in l. prima. ff. de tutel. dicit, tutores hodie non dici tuitores sed tollitores, ab effectu, quia tollunt & furantur bona pupillorum. 9

Curatores inuitis quãdo dentur.

Ideo iustè hodie adulti recusare possunt curatores, qui idẽ facere solent: & de iure inuitis non dãtur curatores. l. necnon. ff. de tuto. & curato. da. ab his. §. item inuiti. de curato. in institu. nisi Rex mandet, vt eidem adulto prouideatur de curatore: tunc Regis voluntas seruari solet, & inuito dari curator. l. 1. & ibi doct. C. qui petãt tutor. & hoc asserit Masuer. in d. tit. de tutor. §. item sæpe. ideo vidi à consanguineis impetrari literas regias, quibus mandabatur iudici, vt tali adolescenti curatorem daret: etiam ad litem datur curator inuito. dicto §. item inuiti. de curato. in institu. 10

Aduer-

11 Aduertendũ est etiam, vt mater vel alius proximior, qui venit ad successionem pupilli petat tutorẽ, alioqui tenetur, & priuatur successione. l. 2. & 3. ac l. fi. ff. qui petant tutor. & maximè si intra annũ à morte testãtis numerandũ non petierit: & mortuus sit in pupillari ætate pupillus. l. sciat. C. de legi. hęred. l. matres. ad Tertul. sed hodie tutor datur & curator simul, adeò q; vsque ad iustam ætatem nõ relinquet administrationem. nam durante pupillari ætate tutor erit, pubertatis tempore erit curator: & ad vitandos sumptus & expensas sic solent dari tutores & curatores: quod est vtile pupillis.

Proximiores priuantur successione, si tutores pupillis non petantur.

12 Quæro, quibus iudicibus competet tutores dare? Respon. ius dandi tutores datum est omnibus magistratibus municipalibus, eóque iure vtimur. l. ius dandi. ff. de tut. & cura. datis ab his. & inoleuit generalis Franciæ cõsuetudo, vt omnes magistratus & iudices ciuitatum dent tutores, & curatores, teste Io. Berber. in viatorio iuris in 2. parte, rubrica de tutelis. in 2. quæst. & magistratus siue originis, domicilij, vel bonorũ tutorẽ dare potest: vt in l. vna. C. vbi petant tutores, & cura. tamen communiter iudex domicilij dat tutorem: & eius tutoris administratio porrigitur ad omnia pupilli bona. l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eorum. Ioan Fab. in §. 1. de Attil. tut in insti.

Qui iudices tutores dare possunt.

13 Hodie in hoc regno nobilibus dari tutores debent à gubernatore, seneschallo, bailliuo, vel aliis iudicibus, à quibus immediatè ad senatum appellatur, aliis verò non nobilibus dantur tutores & curatores à iudicibus inferioribus, & subalternis locorũ & ciuitatum: vt est cautũ in rubr. *Des seneschaulx*. ordi. 25. artı. 6. in ord. reg.

14 Dati tamen ab aliis quàm à iudicibus regiis si appellatum fuerit non administrabunt, per hunc tex. *Iuges Royaulx*, nec fiet executio non obstãte appellatione, licet hic casus sit fauorabilis, tamen hæc ordinatio non loquitur de aliis iudicibus: fauorabile enim est, ne interim minores cõsilio destituti, & auxilio pereant: ob id si prouideatur eisdem de tutore à iudicibus regiis quibuscunque, executioni dabitur illa sentẽtia: alioqui pendente appellatione curator dabitur: vt in d. l. cùm in vna. § primo. ff. de appel. sufficit tamen etiam si sint iudices secundarij, & subalterni, dum tamẽ sint regij, vt patet in d. ordi. *Des baillifz.*

Sentẽtia dati tutoris est executoria.

15 Idem iuris est in sententia dationis curatoris: quia tutoris appellatione venit etiam curator. l. pater. §. conditionem. ff. de conditio. & demõstra; quãdo est eadem ratio, vt hîc. & l. 2. §. mater. versi. quod si curatores. ff. ad Tertul. Ratio est: quia cùm hi dentur mero iudicis officio, non intelligitur quis grauari, nisi se excuset: notatur in l. scire oportet. ff. de excusa. tuto. ideo ab illo officio iudicis, quo dantur tutores, & curatores, non appellatur, nisi executione præmissa: verba sunt Baldi in rub. de offic. iudic. col. 3. nu. 7. & nos hodie hoc seruamus per hanc legem regiam: vt tutor datus pendente appellatione administret.

Curatoris sententia prouisionalis est executoria.

16 Limita in tutore dato per contumaciam, qui si appellet, non erit tutor appellatione durante: nec ista sententia in contumaciam lata executoria erit vt censuit Senatus Paris. anno 1534. die 27. Aprilis, nisi in fraudẽ se absentauerit in facie citatus, quia tunc pro præsente habetur. l. properandum. §. 1. C. de iudic. vide quæ scripsi artı. 2. de senten. executo.

Arestũ vt sentẽtia per contumaciã nõ exequatur.

Casus in quibus sententia quo ad tutores non est executoria.

Secundò nõ procedit in sententia lata super excusatione, in qua fuit tutor excusatus: tunc ab illa appellari potest, & nõ exequetur, quia nõ est pupillo fauorabilis, & cessat ratio supradicta: vt hîc gl. in d. § . qui autem. de excusa. tutor. in instit. nec est super datione tutelæ, vt hîc requirit text. sed super reiectione, ideo cõsanguinei appellare possunt, sed interim dabitur curator pendente appellatione, vel aliàs prouidebitur, vt consuetum est. 17

Tertiò non est executoria sententia per hunc text. qua cõdemnatus est tutor ad reddendum rationem, & reliqua: quia hic tex. loquitur tantùm de datione tutelæ, non de redditione: ob id non congruit verbis tex. & vbi verba desunt, & legis dispositio. l. 4. §. toties. ff. de damno infect. 18

Arestum.

Quartò ista sententia prouisionalis quo ad expensas executioni mandari non poterit, tum quia hoc nõ est expressum, licet sint accessoriæ. ita fuit dictum in hoc Senatu anno 1521. die 5. Decembris pro Dionysio le page appellante à præposito Paris. contra Guilielmum leschicant. & vide quæ dixi superius in proxima gl. idem censuit Senatus anno 15 4 0. & die 25. Ianuarij de expensis factis ratione sententiæ prolatæ super medicaminibus. † Nec poterit sententiæ executor taxare expensas post factam executionem: vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1526. die 17. Decembris contra balliuum de Vermendoys, quia facta executione fuit functus officio. l. iudex. ff. de re iu. 19 20

Facta executione non taxãtur expensæ.

Arestum.

Gesta à curatore vel tutore dato per prouisionem valent.

Arestum.

Notandum est quòd gesta ab isto tutore dato per prouisionem valent, donec alius cõstituatur: ne illusoria sit iudicis sentẽtia. l. si prætor. ff. de iudic. & ne quis decipiatur iudicis seu principis beneficio. l. 1. C. de his qui veniam ętatis impetra. bonus tex. in l. 1. § . item Pompo. ff. quod falso tuto. facit l. Barbarius. de offic. præto. & hæc sententia fuit aresto confirmata hoc anno, 1546. in magna camera die. 13. Decembr. 21

Postremò tutor & curator caussam pupilli ex consilio peritorum prosequi debet & illos appellare solet, si hoc iustũ sit, aliàs tenetur. l. si bona. C. de admi. tutor. de lata & leui culpa. l. nomina. & l. quicquid. C. arbi. tutel. & si caussam iniquam prosequatur sine consilio, & succumbat, ad expensas litis suo nomine tenetur. l. non est ignotum. & d. l. si bonam. C. de admini. tutor. Bart. & alij in l. 4. ff. de re iudi. Aufre. in decis. Tholos. q. 40. idẽ in consulibus ciuitatum, & scabinis, & administratoribus alij: ne sub prætextu nominis ciuitatum, vel collegiorum propter suas simultates securè lites suas exercere posse existiment. d. l. non est ignotum. Boër. in consue. Bitur. in § 12. de consue. iuris sta. perso. 22

De confection d'inuentaire.

GLOSSA TERTIA.

Sentẽtia vt conficiatur inuentariũ est prouisionalis.

ISTE EST tertius casus, in quo vult sententiam prouisionalem super inuentario exequendam: ne pendente appellatione surripi & occultari bona posint, & ne interim pereant. §. hinc nobis. in authentic. de hæredib. & falcid. coll. 1. & quia confectio est omnibus potius vtilitati, quàm damno: ideo hîc statuitur, quòd sententia, vt conficiatur inuentarium, est prouisionalis, & sic

& sic exequenda: vnde si dicatur, vt tutor de bonis pupilli inuentarium faciat, sicut tenetur. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tutor. l. tutores. C. illo titu. executioni dabitur, & in isto inuentario requiritur iudicis decretũ. l. de creationibus. C. de episc. audien. diuersum est in inuentario facto per hæredem, vbi decretum non interponitur: vt docet Alexan. Iacob. & alij in d. l. fin. dicentes esse communem. C. de iure deliber.

2 Et hoc inuentarium tutoris non proderit pupillo tanquam hæredi defuncti: cùm aliud sit inuentarium hæredis, aliud tutoris: & cum alia solennitate vnum conficiatur ab altero. Bal. in l. filium quem habentem. col. fi. C. famil. erisc un. Iacob. in d. l. fi. in fine princip. posset tamen prodesse ad probationem bonorum, quòd in illa hæreditate nulla alia erant bona, & quòd talia erant, per l. fi. C. arbit. tute. potest etiam iudex statuere, vt vnum inuentarium tantùm fiat, ad euitandos sumptus, & expensas, maximè quando is pupillus est hæres. & sic vidi seruari. *Inuentariũ an remiti posit.*

3 Et hoc inuentarium tutoris potest testator remittere, sed non hæredi in præiudiciũ creditorum. Bal. in l. cùm tale. §. Titius. ff. de cõdit. & demõ. Paulus & alij in l. nemo potest. ff. de lega. j. Alex. cõsi. lxxxij. Perspectis. in ij. vol. & cõsi. xl. in iij. lib. per tex. in d. l. fi. C. arbit. tute. Guido Papæ in tracta. suo de forma inuentarij conficiendi. fieri tamen debet bonorũ quædã descriptio, ne bona occultentur: vt docto. dicunt in d. l. fi. & ibi addidi.

4 Item sententia confectionis inuentarij est executoria, etiam si pronuncietur hæredem conficere inuentarium debere, prout (si sapit) tenetur, per l. fina. C. de iure deliberandi. vbi nouem requisita in hoc inuentario conficiendo scribit Iason, quę per statutum, vel consuetudinẽ diminui possunt. l. 2. C. quemadmod. testamen. aperian. Baldus consilio 161. In confectione. in 1. vol. Iacob. in d. l. fina. & in hoc regno illa solẽnia sunt valde diminuta.

5 †Reprobata tamen fuit consuetudo & vsus capituli Lingonen. asserẽtis se posse vacante sede capere bona clericorum ibi decedentium sine hærede, & absque inuentarij confectione, anno 1398. in vigilia sancti Thomæ Apostoli per arestum huius Senatus. *Consuetudo Lingonum quo ad inuentarium reprobata. Arestum.*

6 Et si sint plures hæredes, omnes conficere tenentur, nisi omnes vni cõmisissent: argum. l. si quis. ff. de edendo. & Salic. & alij in dicta l. fi. & ad vitandum expensas vni committere est commodius, vel omnes simul facere: & hoc recipit praxis. *Plures hæredes vnũ inuentarium conficere vtilius est.*

7 Et sic patet & hæredem, & tutorem, curatorémque, inuentarium teneri conficere: siue sint tutores legitimi, datiui, vel testamentarij: etiam honorarij tutores tenentur, glos. not. in l. tutor qui repertorium. in glos. 2. ff. de administrat. tutor. & mox cùm fuerint ordinati, inuentarium conficere tenentur. l. tutores vel curatores. C. de administrat. tutor. qui tutores vel curatores antequàm inuentarium fecerint, bona pupilli administrare nõ debent, alioqui tanquam suspecti remouendi sunt, & infamia notabuntur. l. vltima. in fi. C. arbit. tutelæ. *Omnes tutores hæredes & curatores, inuẽtariũ ante administrationem conficere tenentur.*

8 Item si dicatur, quòd fideicõmissarius vniuersalis inuentariũ conficere teneatur, tunc etiam hæc sententia exequetur: vt hîc dicitur: prout consuluit Oldrad. consi. 133. Satis credo. &. Bal. in d. l. fi. §. cùm igitur. de iure *Inuentariũ qui conficere teneantur.*

deliberandi.vt creditoribus,si qui sint,prouideatur.

Idem si pronuncietur, quòd vsufructuarius omnium bonorum inuentarium conficiet teste Iaco.in l.extraneum.col.2.C.de hære.instituen.etiã vxor vsufructuaria à testatore relicta inuentarium conficere debet:vt docet Alex.consil.58.Habita.in 3.volu.nisi confectio fuerit ei remissa: vt fieri solet in ressortu Tholosano. 9

Idem si librorum vsum vel vsumfructum quis leget,tunc etiam de illis inuentarium fieri debet : vt iudicatum fuisse dicit decis. Neapol.342.Dominus.per textum,in l.1.§.cauere.ff. vsufructua.quemadmod.caueat. 10

Item prȩlatus de rebus ecclesiæ inuentariũ conficere tenetur,per text. in c.Siracusanæ.25.distinct.Card.in cle.2.§.illi de religio.domi.Bertach.in tracta.de episc.Domi.in c.generali.de elect.lib.6.& c.charitatem.12.q.2.& nu.4.c.scribitur. omnia vasa & supellectilem ad numerum accipiẽt: & is, qui vacante sede recipit administrationẽ, inuentarium conficiet de bonis ecclesiæ.Et quod debet fieri à iudice ecclesiastico:vt tenet Francisc.Marc. decisio.104.in 1.parte.sed in inuentario tutoris & hæredis contrarium seruatur:vt scribit Benedict.in repet.c. Raynutius.in ver.& vxorem.nu.424. de testa.vt à iudice seculari soleat decerni,& eo præsente confici. 11

Item hospitalarius inuentarium conficit,Bald.in addit.ad Specula.in titulo de instru.editio.§.fi.versi.sunt etiam.& §.14.versi. sed an teneatur.per tex.in le orphanotrophos.C.de episcop.& cleric.Cardi.in cle.2.§.illi.de relig.domibus.vbi idem dicũt doctores in magistris leprosariarũ,& in curatore bonis dato,& in primarijs collegiorum,vt inuentariũ facere debeant: vt tenet glo.in l.1.in fi.ff.de cura.bonis dando. 12

Idem in procuratore ad negotia nõ ratione officij,sed pro ratione reddenda.Specul.in tit.de instru.editio.§.nunc verò aliqua.versi.sed an inuentarium.& seq.Bal.in auth.sed cùm testator.C.ad leg.Falcid. 13

Pater, mater, & frater inuentaria describunt.

Idẽ in patre,fratribus, & alijs.quos scripsi in l.1.ff.de tute.& *rat.distrah.* & in omnibus,vel vno istorũ,si iudex per modum prouisionis pronunciet inuentarium conficiendum,non obstantibus oppositionibus, & appellationibus sententia executioni dabitur. 14

Litigantes inuentaria productorum describunt.

Conficiunt etiam inuentarium partes,tam productorum instrumentorum,quàm aliorũ,quæ in iudicio producta sunt , & omnium actorum.& hoc inuentarium productorum debet partibus inuicem exhiberi.vt sciant an alia sint instrumenta, quæ non fuere producta , & tunc reijci petant:& iudex hoc concludere debet;nec debet pars producere alia , quæ non sint in inuẽtario descripta:vt est cautum in ordi. Regijs, in rub.*Des productions des parties.* arti.1.& in hoc inuentario iuris allegationes non debẽt misceri, sed ad quem effectum tale instrumẽtum productum fuerit, & aliæ literæ productȩ:vt patet in ordi.Reg.rub. *Des inuentaires.*artic.1.vbi dicam & alia huic materiæ affinia.Formam inuentarij describit Guido Papæ in tracta. de forma inuentarij sed nos alia forma vtimur. 15

Vtilitates inuentarij.

Vtilitates conficiendi inuentaria plures sunt.Prima,vt non teneatur creditoribus,vel legatarijs vltra vires hȩreditatis.l.fina.C.de iure deliberandi. Secunda potest detrahere Falcidiam,dicta l.fin.§.si quis autem.Tertia pendente 16

dente inuentarij confectione conueniri non potest.§.licentia.&ibi Bart.& alij in d.l.fi.Quarta,ꝙ si soluerit creditoribus,licet alij priores veniant,eidem non debet imputari,aliâs contra.l. dolo.ff.ad legẽ Falcid.etiam si non receperit satisdationẽ à legatarijs,ei non imputatur,si ignorabat alios esse creditores.§.& si præfatam.d.l.fi.licet aliâs cõtra:vt in rubr.ff.si cui plusquàm per legem Fal.Quinta,quòd creditores possunt cõpelli recipere in solutũ res hæreditarias si in hæreditate non sit pecunia.l.non dubiũ.§.fin. ff.de leg.3.doc.in d.§.si præfatam.nec hæres tenetur vendere, & se pro euictione obligare:teste Spec.in tit.de instru.edit.§.fi.& ibi Io.Andr.in additio.quę incipit,de trebellianica.refert Frãcis.procel.in tracta.de inuẽtario. in 7.q.c.4.Sexta,quòd si hæres vendat res,&primis venientibus satisfaciat, non potest ab alijs antiquioribus cõueniri:sed agent cõtra emptores hypothecaria,si velint:quia aliâs hæres pateretur incommodum,& vexationem,contra d.l.fi.& in §.fiat inuentarium.in auth.de hæredi.&Falci.coll.1. Septima vtilitas est,ꝙ hæres deducit impensas in funere,& eas quas in testamento,inuentario, & in alijs rebus necessarijs fecit.d.l.fi.§.in computatione,etiam illud quod sibi erat anteà debitum:vt ibidẽ dicitur : & multæ aliæ sunt vtilitates ex inuentario : & multa incõmoda,quæ dicam in ordi. reg.rub.*Des inuentaires*.Interim hæc bone lector,grato suscipias animo.

De interdiction des biens aux prodigues.

GLOSSA QVARTA.

1 HIC est quartus casus prouisionalis huius articuli executorius,non obstante appellatione:videlicet quando interdicitur administratio bonorum prodigo, licet is appellet, interim alienare non poterit. posset enim pendente appellatione alienare bona:ideo ne hoc eueniat,prohibetur hîc, & si alienaret,non teneret alienatio: vt probat tex not.in l. Iulianus.ff.de cura.furio.sic dicens: Iulianus scribit eos, quibus per prætorem bonis interdictum est, nihil transferre posse ad aliquem,quia in bonis non habent, cùm eis diminutio sit interdicta. *Prodigus interdictione facta etiam durãte appellatione non alienat.*

Requiritur tamen quòd interdictio fiat per sententiam iudicis regij inferioris,vel superioris, dumtamen sit competens:vt in princ.huius tex. scribitur.ibi,*Que les sentences que se donneront par les iuges royaulx.*

2 Et sic interdictio,quæ à iure fit,non sufficit per istum text. requirentẽ sententiã:& parum consideratur in curijs Franciæ interdictio à lege:vt in l.is cui bonis interdictum est.& ibi iurium interpretes.ff.de verbo.obli.tamen hîc omnino non corrigitur:quia iste tex.ad augmentũ hoc inducit.ergo non tollit argu.l.legata.ff.de legat.1. ideo licet hæreticis interdictũ bonis sit,tamen hîc non comprehenduntur.l.Manichęos.& inl.fi.C.de hæreticis.idem in his qui læsæ maiestatis crimine,vel repetundarũ irretiti sunt. l.ex iudiciorũ.ff.de acc.l.qui pœnę.de manumis.nec notoriè prodigus etiã hîc comprehenditur, si non sit per sententiã iudicis ei interdictum:quãuis doctores dubitent in d.l.is cui.quia crimen notorium non priuat ipso iure beneficio.Inno.in c.cum nostris. de cõcessio præbẽd.Panor.& alij in c. *Interdictio iuru non sufficit.*

2.de reſcrip.ſic notorietas prodigalitatis non operatur interdictionem,ſed malam fidem generat, adeò quòd ille emens ab illo notoriè prodigo non poteſt præſcribere propter malam fidem.capitul.vigilanti.& capitul.fina. de præſcript.

Sentẽtia declaratoria an ſufficiat

Imò non ſufficeret ſententia prodigalitatis, declarans eum prodigum, 3
nec curatoris datio:niſi expreſsè interdicatur illi bonorum adminiſtratio, per iſtum text. *Interdiction des biens*, licet contrarium dicatur eſſe de iure. doc.in d.l.is cui.imò illa ſentẽtia non obſtãte alienare poſſet:cùm aliud ſit prodigalitatis declaratio,vel curatoris datio,&aliud interdictio:vt pulchrè ſcribit Bart.in d.l.is.cui bonis.col.1.ff.de verbo.obliga.& ſententia iudicis declarans aliquem prodigũ,non operatur effectus interdictionis:vt docet Bald.in l.1.ff.de cura.furioſ. refert de Ripa in d.l.is cui.num.8. & hoc eſt verum per iſtam ordinationem, licet de iure doc.contrà teneant in d.l.is cui.maximè Bart.

Proclama per ciuitatẽ an ſufficiat

Vbi plus dicit non ſufficere proclamari per ciuitatem, vt nullus cõtra- 4
hat cũ tali:quia prodigo debet interdici expreſsè.d.l. Iulia.in hoc tamẽ nõ conſentirem Bart.nam doc.cõtra illum cõmuniter tenent ſufficere,ſi per ciuitatẽ proclametur,vt nullus contrahat cũ tali: quod intelligatis verum eſſe,ſi hoc fiat mediante ſententia lata cum aliqua cauſſæ cognitione,quę in hoc interuenire debet,per l.obſeruare .ff.de cura.furio.facit l.is cui.in fi. ff.de tutor.& cura.datis ab his.& tũc ſatis cenſetur eidẽ interdictũ.& habet locum iſte tex.dicens *Interdiction des biens*. ſufficit ergo interdictio bonorũ facta emptoribus:licet hîc tex.loquatur de interdictione facta prodigis,tamen quando eſt facta emptoribus,& alijs,ne ab eis recipiãt,ſatis cenſetur facta prodigis.Nam quando vni correlatiuorũ interdicitur,& alteri interdictũ cẽſetur.l.1.& 2.C.de cupreſſ.lib.10.& effectus interdictionis eſt prohibere adminiſtrationem,quæ prohibetur per hoc proclama:*& in hoc* non diſcrepat Bart.Nam iudex prohibendo cõtrahentibus ne cum prodigo contrahant, videtur interdicere adminiſtrationẽ bonorũ prodigo,per reg.l.fi.C.de indic.vidui.tollend.quã notat Bar.in l.vero procuratori.ff.de ſolu.fortè dicet quis,quòd hîc requiratur interdictio bonorũ expreſſa,cui reſpon.quòd iſta quæ fit per ſententiam,& poſteà per proclama,expreſſa videtur in genere: vt probat l.Põponius.§.ſed & is.ff.de proc.ibi:nam cùm iudicatur rem meã,ſimul iudicatur illius non eſſe, ſic quando interdicitur ne ab illo emant:videtur iudex prohibere,ne ipſe prodigus vendat,& ſatiſfit ratione huius text.nam eò à iudice bonis interdictio requiritur, ne aliquis cum eo contrahens ignorantiam prætendat,quam poſſet prætendere ante ſententiam, dicens, illum non cognoſco. & tex.dicit ſententiam & non ignorantiam volumus obligari.l.generali.C.de tabul.lib.10.

Aduertendum eſt,quod licet doc.in d.l.is cui.trahant in diuerſas ſentẽ- 5
tias,an datio curatoris facta alicui tanquã prodigo,cùm nõ ſit,valeat:in forenſi tamẽ iudicio non dubitatur valere ſentẽtiam: & niſi per appellationẽ fuerit reuocata,ille curatorẽ habebit ſibi datum:quia ſententia pro veritate habetur.l.ingenuũ.ff.de ſtatu hom.hoc etiam probat gl.in §.item prodigus.quib.non eſt permiſſ. facere teſta.& in l.ſi ab eo.ff.de vſuca.facit l.pen. C.de

C.de cura.furio.quia declarare prodigū spectat ad iudicem,ideo propter authoritatem sententiæ valebit.Bar.in d.l.is cui.si tamen error sit in sententia expressus,vtpote si iudex diceret:quamuis talis non sit prodigus,illi curatorem damus: tunc illa sententia non valeret.l.1.§.item.ff. quæ senten. sine appellatio.rescind.

6 In hoc tamen regno necessaria esset appellatio,alioqui non succurreretur: & si tempus appellandi elapsum sit,appellatur à die notitiæ, quo fuit certioratus de iure suo:& recipi solet illa appellatio:vt quotidie vidi.

7 Item licèt Ias.& doctores recentiores dubitent in d.l.is cui.de prodigo, qui alienauit bona ante interdictionem, an posit restitui?& tenete, quòd sic,per glo.in l.patri.ff.de minorib.in verbo,interdici.etiam si nō fuerit minor:quia prodigus minori æquiparatur.l.Fulcinius.§.planè.ff.quib.ex caus. in posses.eat.& ex hac caussa subuenit illi prætor.l.1.ff.quibus ex caussis maiores.& prodigalitas est iusta caussa restitutionis, teste Roma.singul.223. Fui interrogatus.qui allegat text.in l.1.& l.necnō.ff.ex quib. causis maior. & istud est notandum:quia vidi sæpius in praxi, vt restituatur prodigus in integrum,quando est læsus,etiam si sit maior,dummodo in hoc regno impetret literas Regias,vt fieri solet.vide Alex.& alios in l.si curatorē.C.de in integrum restitut.& quæ scripsi in præfa.ad tracta.de rescisio. cōtract. *Prodigus læsus ante interdictionem restituitur.*

8 Prodigus est,qui neque finem,neque tempus expensarū habet,sed bona sua dilacerando,vel dissipando profundit.l.1.ff.de curat.furio.glo.not.in cap.penult.de consuetud. *Prodigus quis.& multiplex interdictio*

9 Sed cùm triplex inueniatur prodigalitas,de qua intelligatur iste textus: Nempe quædam est rerū,quando quis res suas sine mensura fundit:& de hac potest intelligi iste textus,& l.1.ff. de curato. furio. & isti succurritur per interdictionem administrationis,vt hîc,& dicta l.is cui bonis.ff.de verborum obligatio.

10 Altera est prodigalitas famæ,de qua loquitur cap.fi.de accusat.& glos. in proœ.Decretal.Rex pacificus.in verbo,fui prodiga.vnde meretrici secūdum quosdā interdici bonis potest:quia si personæ prodiga sit,ergo & bonorum.tex.sing.in l.& mulieri.ff.de cura.furio.quē notat Tho. Ferra.cautela 6.& Feli.in c.pastoralis.col.3.de iudi. vnde si mulieri luxuriosè viuēti ad petitionem mariti,vel cōsanguineorum interdicatur bonis,& ipsa appellet,non obstante appellatione interim curatorem habebit,nec alienare bona sua interim poterit: & est bona cautela, vt dicunt, pro consanguineis mulieris impudicæ, vt illi faciant sic interdicere bonis patrimonialibus. *Meretrici bonis interdici potest.*

11 Ego tamen nō vidi hoc seruari,etiam illa lex hoc non probat,quæ hoc habet:& mulieri,quæ luxuriosè viuit,bonis interdici potest. luxuriosè viuere dicitur,cùm nimis pretiosis vestibus,& alijs rebus vtitur,& sic dicitur prodiga:nec vult iste textus intelligere de coitu.quamuis illa docto.sententia posit fortè seruari,si peteretur.nā Cæsar salubri cōstitutione probrosis fœminis,quæ mœchantur, ius capiendi hæreditates, legataque ademit, néve lecticis veherentur inhibuit,teste Alexan.in.lib.Genia.6.c.15.vide quæ scripsi in l.Masuerius.ff.de verbor.significat. *Intellectus ad l.& mulieri.* *Pœnæ meretricibus a Cæsare indictæ.*

12 Alia est prodigalitas morum, & isti succurritur per seueritatem puni-

tionis.l.licitatio.§ quod licitè.ff.de publica. Baldus in proœmio Decretal. Rex pacificus.col.quarta.Iaſ.in dicta l.is cui.col.prima.& ſequitur Benedic,in repetitione capituli, Raynutius.in verbo mortuo.numero 311.de teſtamentis.& iſtæ duæ ſunt deteriores prima. nam deteriores ſunt,qui vitam, moréſque corrumpunt his, qui ſubſtantias aliorum prędiáque diripiunt.c.deteriores.6.q.1.

Prodigus ipſo iure an deſinat ſub curatore dato eſſe.

Item an ipſo iure deſinat prodigus eſſe in cura, ſi ad ſanam peruenerit 13 mentẽ.docet Bart.in dicta l.is cui.quòd ſic,per tex.in l.1.ibi,ipſo iure deſinunteſſe in poteſtate curatorum.ff.de curat.furio.oportet tamẽ,quòd appareat eum ſanæ mentis eſſe:& ad hoc probandum requiritur, quòd biennium vel triennium ſapienter ſe rexerit:per textum ſingularem in authen. de monachis.§ ſi verò is quidam.collatione prima.& hoc expreſsim docet Guido Papæ in deciſio.Delphinal.quęſtio.260.Curator datus.Praxis Franciæ tamen eſt,quòd ſuplicatio detur iudici:vt remoueatur illi curator, qui auditis teſtibus, & conſanguineis,& vocato curatore decernet:quia omnis res per quaſcunque cauſſas naſcitur,per eaſdem & diſſoluitur.cap.1.de reg. iuris.Alia videte per Ioã.Fab.Angel.& alios in §.furioſi.de curato.in Inſti. & per doctores in l.furioſi.ff.de regu.iuris.

Sententia generalium monetæ eſt executoria

Vltimo nota,quòd ſententia Generalium monetæ Pariſ.ſuſpenſionis, 14 interdictionis officij aut priuationis,eſt etiam executoria,non obſtante appellatione,vt eſt in ordinat.Reg.rub.*Des monoyers*.ordi.9.artic.87.

Ou inſenſez.

GLOSSA QVINTA.

Furioſis interdictio bonorũ,& alijs amentibus fit.

INTERDICTIO Bonorum fit non ſolùm prodigis,ſed etiam ſenſu carentibus, vtpote furioſis,*phreneticis*, amentibus, alijsq́ue id genus perſonis.l. prima.ff.de curato. furio. & intellige hunc articulum loqui de inſenſatis, non de cenſu,id eſt, pecunia carentibus:quia his interdictio fieri non debet,cùm non habeant bona,ſed de ſenſu,id eſt,intellectu carentibus.§.item furioſi .inſtitut.de curat.l.ſi furioſi.C.de nuptijs.l.tam dementis. de epiſcopali audien.& ſic loquitur iſte textus in ſententia interdictionis bonorum dicta his furioſis,vt prouiſoria dicatur, & non obſtante appellatione exequenda. 1

Idem dicerem in phreneticis,cùm etiam ſenſu careant,*Et inſenſez*,vulgò dici ſolẽt:cap.cùm dilectus.de ſucceſsio.ab inteſt.iſtis igitur à iudice interdictio fieri poteſt, & illius ſententia executioni dabitur:nec debet intelligi hic textus de ſententia dationis curatoris prodigis,vel inſenſatis dicta: quia ſuperius hoc dicit,*Dation de tutelle*,ſed hîc tantùm interdictionis ſententiam reſpicit:patet per illam alternatiuã,*Ou inſenſez*.quod idem ſignificat volens dicere,quòd ſententia iudicum Regiorum interdictionis bonorum dicta prodigis, aut inſenſatis, eſt prouiſionalis, & exequenda erit non obſtante appellatione. 1

Seni deliro an bonis interdici poſſit.

Idem in ſene deliro,vt etiam ei iudex bonis interdicere poſsit:vt eſt deci-

ſum

ſum in Rota deci.866. Titius & Mæuius.in antiq.

4 Intellige curatorē dari poſſe furioſis:ſiue furor ſit perpetuus,ſiue furor ei contigerit per dilucida interualla:& interim bonorum interdictionē eiſdem facere iudex poterit.per l.penul.C.de cura.furioſ. Bald.in margarita, in verbo,curator.quæſt.6.& d.§.itē furioſi.quibus non eſt permiſ.facere teſtament.in inſtitut.vbi Bauer.multa ſcribit:& an actus præſumatur factus tempore ſanę mentis.in his bonum eſt habere iudicem fauorabilem.

5 † Nam in dubio iudex potiùs debet inclinare animum ſuum ad dandum curatorem,& ad illi interdicendum bonis,quàm ad denegandum,quando conſtat eidem per coniecturas de furore.

6 Et per quas cōiecturas furor probetur?reſpō.quando alios paſsim verberat:teſte Angel.in §.furioſi.inſtitu.de cura.& quādo proijcit lapides per vicos ſine cauſſa,& ſemper aliquos defert.l.ſecūda.C.de hæret.l.ſi cùm dotem §.ſi maritus.ff.ſolut.matrimonio.ad hæc probatur furioſus,quādo dicit ſe ſapientē,& Regis,aut alterius magni principis conſanguineū vel dicit ſe Regem,baronem,pōtificem abſque aliquo titulo:vel qui pauper eſt, & dicit ſe matrimonium cōtraxiſſe cum regina,comitiſſa,vel alia magna domina:& qui alienat bona eccleſiæ,vel ciuitatis.l.idem Iulianus.§.fi.ff.de legat.primo.& aliâs cognoſcitur quis ex ſermonibus.l.is qui.de tuto.& curato.dat.ab his.ff.qui vno propoſito non finito aliud incipit,mentem inordinatā habet.cap.vnico.de cleric.ægrot.libro 6.capitul.filij.de hæret.eod. libr.& qui propoſitum interrumpit viri ſapientis,& ſemper loqui vult,parum ſapit.Alias cōiecturas probandi furorē ſcribit Iaſ.in l.furioſum.C.qui teſta.facere poſſ. *Coniectura probandi furorem.*

7 † Ex his tamen putarem vnam coniecturam non ſufficere ad dandum curatorem,vel ad bonorum interdictionem:ſed tot requiruntur, quot poſſunt animum iudicis inducere ad dandum curatorem,& ad interdicendum bonis:vt ſcribit in ſimili Bart.in l.admonendi.col.3.ff.de iureiurand.

8 Idem iuris dicerem in cęteris,qui curatorum ope iuuantur:vt ſententia prouiſionis data de curatoribus illis dandis,& de interdictione bonorum, executioni danda ſit,cùm furioſis ęquiparentur.l.Fulcinius.§.planè.ff.quibus ex cauſsis in poſſeſſ.eatur.

9 Aduertendum eſt tamen,quòd in praxi ſeruatur, quando prodigus,vel furioſus,antequàm habeat curatorē,aliquid alienat : vt impetrētur literę regiæ à parentibus,& conſanguineis,in quibus narratur talem eſſe priuatū ſenſu,& regimine,ob id ſe regere nō poſſe:vnde petunt à Rege,vel ab eius cancellaria,vt detur ei curator:itaque Rex mādat iudici illius furioſi ordinario,& committit,quatenus opus eſt,ſi vocatis parentibus proximis appareat de prædictis,prouideat ei de tali curatore , vel de alijs conſanguineis proximis & idoneis , & interdicat alienationē tali furioſo,& prodigo:& ſi aliquam alienationē videat factam ab eo tēpore , quo fuit prodigus,vel furioſus,eam irritet.& pro non facta habeat , & hæc publicet per ciuitatem interdicendo omnibus,ne deinceps ab illo furioſo,vel prodigo emere habeant : ita vidi communiter fieri:alia nunc de inſenſatis relinquo ſenſatis diſcutienda,his contentus. *Praxis dādi curatores furioſis & contractus annullandi.*

Refection de ponts & des passages.

GLOSSA SEXTA.

Sententia super ponte vel itinere reficiendo, est executoria.

AD Instructiones itinerum,pontiúmq;, etiam diuinas domos & venerabiles ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus,quia non est inter sordida munera numeratum.l.ad instructiones.C.de sacrosanc. eccle. & sic hi duo casus non obstante appellatione exequentur,& sunt prouisionales. 1

Et ideo sententia lata vt pons,vel iter reficiatur,seu transitus :& vt tales ad hoc teneantur,executioni dabitur , non obstante appellatione: quia in his regulariter est periculum in mora.ideo executio facienda erit. argu.l. de pupillo.§.si quis riuos.ff.de noui oper.nun.& in rubr.ff.de itinere actúq; priua.licet Panor.consi.3.in 1.vol.dicat de iure canonico illam legem ad instructiones.post glo.ibi esse correctã:& non pauci istam sequuntur sententiam,& sic ecclesiæ secundum eos, & clerici non tenentur ad refectiones pontium,vel itinerum. 2

Ad murorum reparationes an clerici & quando teneantur.

Sed communiter doc.in d.l.ad instructiones.tenẽt contra illam gl.&Cę pol.in tracta.de serui. vrb.præd.rubri.de serui. viæ.q.25.istam etiam stylus seruat vt testatur Guido Papæ in decisio.suis.q.7.habentes.& q.78.an ecclesia.plus dicens,& ecclesiam contribuere teneri,& clericos pro reparatione murorũ , & fortificatione ciuitatis.his verbis vtitur,& sequitur eum Petr.Iacob.in sua practic.rub. de refectio.murorũ , per tex.in l.absit.C.de priuileg.do. August.lib.11.quæ sic scribitur:Absit, vt nos instructiones viæ publicæ,& pontium,stratarúmq; opera,titulis maiorum principum dedicata,inter sordida munera numeremus.igitur ad instructiones & reparationes itinerum,pontiúmq;, nullũ genus hominũ nulliúsque dignitatis ac venerationis meritis cessare oportet , domos etiam diuinas tam laudabili titulo libenter adscribimus:sed dicunt clerici Imperatorem non potuisse eos adstringere sua constitutione: & verum est:vt in c.ecclesia.de constit. tamen hæc opinio de facto seruatur in Francia. 3

Clerici ad refectiones murorum quando teneantur.

De consuetudine itaque cogitur ecclesia,& clerici duobus interuenientibus ad pontium,itinerúmq; refectiones,& murorũ.Primò si refectio fiat propter necessitatẽ,& non ad decus vrbium solùm,quia necessitas legem non habet.l.vna.ff.de offic.consul. & omnia tempore necessitatis cõmunicanda sunt:l.2.§.cùm in eadẽ.ff.ad legem Rhod. de iactu.Ratio est:quia clerici iuuabuntur pontibus,& illis muris,& itineribus sicut laici:ideo secundum naturam est eum pati incommoda,quem sequuntur commoda. l.secundum.ff.de reg.iur. 4

Secundũ quòd ecclesia res ibi possideat tẽporales:vnde chordigeri,vel alij clerici,qui nullũ tẽporale possidẽt,non tenentur:vt asserit Guiliel.Benedic.in rep.c.Raynutius.in verb.& vxorem.nu.1030.de test.quia temporalia tunc capiũtur pro executione,quæ non possunt capi:quando illæ ecclesiæ non habent,nec solent condemnari eo casu clerici,vel ecclesiæ. 5

Et sic fuerunt condemnati clerici Nouionẽ.ad reparationes necessarias, prosequente maiore,& scabinis,seu iuratis illius ciuitatis,à senatu Paris. 6

anno

anno 1388.die 6.Iunij.& idem pronunciatũ fuit contra clericos ſancti Audomari S. Omer.anno 1456.die 4.Iunij.item capitulum Ambian.& clerici eiuſdem ciuitatis areſto Senatus fuerunt per modum prouiſionis condemnati ad quingentos florenos pro reparationibus,& vt dicunt pro fortificationibus,anno 1355.die 1.Auguſti.& capitulum Lugdunenſe fuit etiam condemnatum anno 1368.die 18. Maij.per quæ patet hodie non eſſe dubium in hoc regno Franciæ.multa ſuper hoc dicunt doct.in d.l.ad inſtructiones. & Thomas Parpa.in repet.l.placet.C.de ſacroſanct.eccle.alia multa addidi ad d.l.ad inſtructiones.in C.meo antiquo.& ſcripſi in l.vinculorum.ff. de verbo.ſignifi. *Areſtum.*

7 Et ſic patet ſententiam iudicis regij ſuper refectione pontium,vel itinerum publicorum,eſſe executoriam:ſiue iudex condẽnauerit aliquos ad reficiendum,ſiue ad dandum pecuniã pro ponte,vel itinere publico reficiendo:quia pecunia omnes res æſtimãtur.l.ſi ita.1.ff.de fideiuſ.facit rub.de locis itineribúſq; public.nec tenebũtur clerici etiam pro itineribus publicis, niſi trãſitus frequẽs per illa fiat:& ita vult hîc text.dicẽs *Paſſages*. nã oportet quòd ſit tranſitus, alioqui non ſatiſfieret huic tex. vide Rebuffum,& alios in l.vna.C.de mulierib.lib.10.& Petr.Antibo.in tract.de minorib.

Et außi quand il ſera queſtion des ſalaires,ou loyers de ſeruiteurs.

GLOSSA SEPTIMA.

1 IVRI diuino conformis eſt hic caſus.Primo Leuitic.c.19.ſcribitur, Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſq; ad mane.& Deuter.24.Non negabis mercedẽ indigentis,& pauperis fratris tui,ſiue aduenæ,qui tecũmoratur in terra, & intra portas tuas eſt:ſed eadem die reddes ei pecuniam laboris ſui ante ſolis occaſum,quia pauper eſt,& ex eo ſuſtentat animã ſuam:ne clamet contra te ad dominum,& reputetur tibi ad peccatum.& Thobię 4.c.Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitues: & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. Ex his patet executionem ſententiæ,qua condemnatur quis ad ſoluendum ſalarium famulis,eſſe faciendam non obſtante appellatione. *Seruis & operarijs ſalarium ſtatim eſt ſoluendum.*

2 Et hîc tex.loquens in ſeruis,*Seruiteurs*,habet locum in quibuslibet operarijs:adeò quòd ſi promittam mercedẽ compaginatori librorum, ſtatim facto opere debetur ſalariũ promiſſum:quòd ſi recuſem ſoluere,iudex debet per prouiſionem me condemnare : & iſta ſententia erit executoria.& quod intelligaturde omnibus & ſingulis operarijs,probatur per iſtud verbum *Seruiteurs*,generale,quod omnes qui ſeruiunt, cõprehendit:ſed operarij ſeruiunt,ergo &*Seruiteurs*,dicentur:de cõmuni tamen vſu eos *Seruiteurs*,vocare nõ ſolemus,ſed eos tantùm,qui nobiſcum morantes ſeruiũt. ſed ego vidi etiam ſententiam quo ad mercedem operariorum executioni mandari non obſtante appellatione,etiam profeſſorum,qui ſtipendia habent.nam omnes ſeruire dicuntur,& hîc comprehenduntur.

Salarium quādo peti poßit.

Sed quæro,an famulo debeatur merces in initio,vel in fine anni? respō- 3
deo,quando pecunia promittitur alicui pro sumptibus,magis quàm pro la
bore, vtpote pecunia quæ datur legatis & professoribus:& tūc in initio,vt
sumptus fieri,& studia possint,solutio fiet.l.legatus.§.1.ff.de legatio.l.fina
li.C illo titul.lib.10.si verò pecunia promittatur pro labore,tunc in fine so
lutio fiet:quia ante operas exhibitas, nō compleuit ex parte sua,& sic non
poterit antè petere,per l. Iulianus.§.offerri.ff. de actio. empt. Bar.in l.1.§.
diuus.ff.de var.& extra. cognit.nam facta solutione fortè discedere posset
famulus,vel non ita bene seruiret,tutus suis stipēdijs: si tamen famulus in-
digeat,potest singulis mensibus salarium petere : & tunc quia illo mense
seruiuit,dominus denegare non debet.

Limitatur nō procedere in salario debito vltra tres annos:hoc enim iu 4
dex non exequetur,per istum tex.ibi,*De troys années, & au dessoubz*. facit l.
quicunque.C.de apochis publicis.lib.10.vide in glo.seq.

Secundò quando aliter conuentione partium,vel statuto,seu consuetu 5
dine cautum esset,l. post duos,C.de aduocat.diuer.iudic. Alex.& alij in l.
diem functo.ff. de offi.assesso.scripsi abundè in scholastic.priuileg.7.

Tertiò quando iustum esset,alioqui non.l.quod seruus.ff. de acquir.pos
sessio.ideo promissum salarium pro furto vel re turpi non debetur:vt ibi.

Salarium ancillarum exequendum.

Idem puto in salarijs ancillarum,tum quòd hoc nomē appellatiuū *Ser* 6
uiteurs,comprehendit tam masculū quàm fœminam: vt scripsi in l.1.ff.de
verb.sig.& in l.detestatio.§.serui. ibidē.Imbert.in institu.forēsi.§.prętereà.
lib.1.plus dicens,quòd si quis fuerit condemnatus ad salarium,& ad aliam
rem vna sententia:quo ad salariū exequetur sententia,sed non quo ad aliā
rem non fauorabilem :atq; aresto ita iudicatum asserit die 7. Martj,1529.

Arestum.

superius dixi quomodo intelligi debeat,&opiniones contrarias conciliaui,
art.2.in gl.4.alia huic rei accommoda dicam,in rub. *Des loyers & gages des*
seruiteurs.his nunc contenti eritis.

De troys années ou au dessoubz.

GLOSSA OCTAVA.

Sententia salarij executoria est pro tribus annis.

ET SIC sentētia salarij petiti pro duobus annis,vel tribus ad 1
summū,debet executioni mandari,vltra verò tres annos nō:
quia non præsumitur,quòd tandiu pauper seruus distulerit
petere dictum salarium,& quia de magno agitur. facit l.quo
ties.de apoch.public.lib.10.C.vbi qui ostendit se tribus proximis annis sol-
uisse tributum,censum,seu pensionē,præsumitur anteà soluisse :ideo non
potest peti,quod anteà allegatur debitum,nisi illa trina solutio fuerit vno
momento facta pro tribus annis:vt Bal.firmat in l.2.C.de dotis promis.fa
cit l.si conuenerit.ff.de pig.act.& Ias.in l.2.nu.135. de iure emphyteo.facit
l.si certis annis.C.de pàct.& l.1.de fideicommis.

Sententia pro quatuor annis quādo sit executoria

Quid si sententia fuerit lata pro quatuor annis , in qua ad qua- 2
draginta libras fuerit condemnatus dominus pro salario famuli , nonne
hæc

hęc ſententia erit executoria:quidam per iſtum tex.dicebant non eſſe:ego tamen arbitrarer contrarium,non per iſtum tex.ſed per tex.in rub.*Des ſentences executoires*.ar.15.vbi diſponitur omnes ſentẽtias latas ſuper perſonalibus actionib. vſque ad quadraginta Pariſ.libras executorias eſſe:ergo per illam ordinationẽ iſta ſententia etiam ſalarij exequetur vſq; ad illam ſummam:nec obſtat iſta ordinatio,quæ eſt inducta ad augmentũ ſalarij famulorum,ergo non operabitur diminutionẽ.l.legata.ff.de leg.1. nam ſi ſentẽtiæ trium annorũ etiam excedant quadraginta libras pro ſalarijs,exequentur per iſtum tex.conſiderantẽ tantùm tres annos.Item per hanc ordinationẽ non derogatur alijs ordinationibus: vt in fi.huius tex. dicitur,ergo alteri ordinationi diſponẽti,vt omnes ſententiæ executoriæ ſint vſque ad quadraginta libras derogabitur per iſtum tex. alioqui ſequeretur quòd pauperes famuli eſſent deterioris conditionis,quàm alij:quod non eſt dicẽdum:ideo iſta ordinatio debet intelligi de quatuor annis non eſſe executoriam,quando excederet quadraginta libras Pariſ.per illam ordinationem: alioqui executoria erit per illam ordina. non per iſtam quo ad quartum annum,in caſibus,in quibus ſalarium quarti anni peti poteſt vt ibi dixi.

3 Si tamen lata eſſet ſententia condemnatoria de quatuor annis,in qua dominus eſſet ad ducentos aureos condemnatus: exequetur ſententia vſq; ad tres annos,id eſt vſq; ad centum quinquaginta aureos,in alio quarto annom in imẽ. Nam vtile non debet per inutile vitiari.regu: vtile.& ſuperius dixi in diuiduis hoc procedere,in.arti.2.glo.4.

Et ſic ſententia de tribus annis exequetur,etiam ſi excederet quadraginta libras Pariſ.in quolibet anno:quia hîc non limitatur ſumma: ſed ſeruitij tempus:ſed ſi omnes ſentẽtiæ videlicet quatuor non excedant quadraginta libras,omnes ſimul exequentur per ordi.aliã non per iſtã.&ſi lata fuerit ſentẽtia pro quatuor annis,&excedat quadraginta libras Pariſ.tunc executioni dabitur pro tribus annis,& non pro quatuor:quod eſt notandum.

Sed quæret quis,an debeat fieri ſolutio famulo in dies ſingulos, vel annos?Bar.in l.qui inſulam.§.qui ædem.ff.loca.dicit quòd pretiũ iuxta conuentionẽ petendum eſt, & ſoluendum:vnde ſi in diem fuerit promiſſum, vel ad conditionem,tunc ſic ſoluetur:ſi verò ad opus,tunc opere perfecto: vt ibi.& l.ſed addes.§ ſi quis.ff.loca.

Limitatur quando conſuetudo eſſet in contrariũ, vt ſingulis diebus ſolutio fieret.Bar.& Sali.in l.2.C.loca.vel niſi qualitas perſonæ aliud ſuaderet, vtpote ſi artifex non poſſet domum facere, niſi ei ſoluatur pecunia: tunc ei ſolui aliqua pars debet.l.ſi verò non remunerandi.§.fi.ff. mandati. abundè ſcripſi in ſcholaſti.priuileg.7.

Oppoſitions.

GLOSSA NONA.

1 ET SIC requiritur per iſtum tex. *Prouiſoires*,quòd ſententia ſit prouiſionalis,non autem ſimpliciter prolata:& illa oppoſitione non obſtante executioni mandabitur, quamuis oppoſitio multos ſoleat effectus producere. *Oppoſitionis multi ſunt effectus.*

2 Primus effectus eſt executionis ſuſpenſionem , nempe

oppositione pendente non vendentur bona capta pro executione, donec per iudicem dicatur executionē perficiendam esse, quia oppositio suspendit.l.à diuo Pio.§.si super.ff.de re iudic.vbi abundè doc.& dico in tract.de sententijs execu.arti.7.gl.12.

Secundus effectus est deuolutionis:nam caussa ad eum iudicem deuol- 3
uitur,qui sententiam protulerit:sicut docto.dicunt. de appellatione, quæ habet vim deuolutiuam, in rubr.de appella.in decreta.sic is iudex de oppositione cognoscit,contra cuius præceptum ego oppono,vel alius quiuis intercedit.

Tertius effectus oppositionis est, vt appellatione pendente iudex non 4
debeat remouere possessionem ab opponente: imò iura omnia debent ei esse integra vsq; ad finem caussæ.c.cùm super.de iudic.

Quartus effectus est,quòd is iudex,qui fuit competens in principali,erit 5
regulariter de oppositione competēs.docto.in d.c.cùm super.& in l.quoties.de iudic.

Quintus quòd opponens non videtur approbare sententiam,cui se op- 6
ponit,ideo non poterit se ea iuuare,per regulam,ex eo non debet quis fructum consequi,quod nixus est impugnare.de reg.iur.in 6.Bar.in l.post legatum.ff.de his quib.vt indig.

Sextus quòd iudex auditis partibus,& sine alio processu potest pronun- 7
ciare executionem perficiendam, sicut pronunciat se competentem.c.significantibus.de officio delegat.glo.vlti.in authentica, habita.C.ne filius pro patre.

Septimus opponens non videtur calumniari,si statim offerat se proba- 8
turum,quod opponit.Panormitanus & alij in capitulo super eo.de officio delegat.

Octauus effectus,in quibus casibus regulariter actus non valeret oppo- 9
nente parte,valebit si pars non opponat:plura super hoc scribit *Fel.* in cap. inter monasterium.col.8.nu.16.de re iudi.& Purpura.in rubr.de effec.assesso.nu.54.& seq.

Nonus effectus est, ꝙ si iudex non admittat oppositionē sed procedat 10
ad vlteriora,poterit appellari:alioqui valebit actus post oppositionē.doct.in l.edita.C.de edendo.per l.1.C.de appella.vbi Bal.licet quidā dicat processum nullū.Ias.& alij in l.fi.C.de codicil. Bar.& alij in l.à procedēte.C.de dilatio.tamen seruatur in curijs Franciæ,quòd si iudex nō obstante oppositione procedat,ego debeo appellare alioqui processus valebit:quia ego video acquiescere,& renunciare meę oppositioni,eam non prosequendo: ideo appellatione opus est,quæ cessant in his executorijs.

Decimus est,quòd si quis nō opponat illud priuilegium,quod sibi com- 11
petit,vel aliud remediū,ei videtur renunciare. Paulus in l.si per errorem.ff.de iurisd.om.iudi.& refert Aymo Crauetta in cōsi.87.Sempronius.col.2.per c.super literis.de rescrip.& c.cùm olim.1.de offic.deleg.interim in practica nota istos oppositionis effectus,quos non inueni vsquam congestos.alibi tractabo oppositionis materiam.multa dixi in gl.9.in artic.1.de liter.obliga.suprà.

Ou-

Ou appellations quelconques & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA DECIMA.

1 SEQVENTIA in hoc articulo requirũtur. primò quòd sententia lata sit: ibi, *Que les sentences*, nempe quod non est, exequi non potest, argu.l.decem.ff.de verbo.oblig.ca.ad dissoluendum.de despon.impuber. si tamen famulus haberet instrumentum obligatorium de suo salario, etiam exequi posset: vt dixi in rub.de liter.obli.suprà.non tamen per hunc tex. sed per artic.primum,& 2.de liter.oblig. *Requisita in hoc articulo.*

Secundò quòd per iudices regios sententia prolata sit, ibi, *Que se donnerõt par iuges Royaulx*.aliis autẽ iudicibus denegat iste tex.auxilium: vt superius dictum fuit.nam qui de vno dicit, de alio negat.l.cùm prætor.ff.de iudic.c.nõne.de præsum.& suis iudicibus Rex suum impartitur fauorẽ. Tertiò requiritur, quòd sit in his casibus ordinationis lata, *En matiere de doi*,& aliis hîc expressis superius in præfa.scripsi circa fin.quomodo intelligatur.

2 Quartò quòd sententia sit prouisionalis, ibi, *Prouisoires*, igitur si non sit lata per prouisionẽ, sed simpliciter non exequetur: dicunt tamen quidam, quòd tantùm in salario seruitorum requiritur, vt per prouisionẽ fiat condemnatio: in aliis autem casibus hoc verbum *Prouisoires*, non additur: ideo sententia etiam nõ prouisionalis exequetur: vide in præfa.suprà in fi. quod in hoc titulo solet addi semper per prouisionem.sed in casibus vbi in ordinatione non requiritur prouisio: & tamen vult vt sententia exequi possit, exequentur etiam lata simpliciter, vt in actione personali vsq; ad quadraginta libras Paris.vt habetur in rub.de senten.execu. vbi scripsi. & solet iudex quandoq; simpliciter condẽnare ad salarium famuli, vel ad aliam rem prouisionalem, si appellatum fuerit à parte, vt interim executioni demandetur, dicere iudex solet per modum prouisionis sentẽtiam exequendam, & non obstant.oppositionibus & appella.& tunc executio fiet. *Sententia simpliciter lata quãdo sit exequẽda.*

3 Quintò quòd detur cautio,& in iudicio vocata parte, & quòd illa cautio sit recepta: aliàs executio non valet: vt fuit dictum anno 1519.die 12. Iulij pro Ioanna Chauuet nutrice contra Ludouicum *Le treau* seruientem.multa dico de hac cautione in tracta. de senten.executo.art.1.alia dixi requisita in aliis proximis artic.suprà, ex quibus cætera colligi poterunt. *Arestum.*

En baillant toutefoys par lesdicts seruiteurs caution telle qu'ilz pourront bailler.

GLOSSA VNDECIMA.

ET SIC extra famulos nullus debet admitti nisi det cautionẽ idoneam: ibi *Par lesdicts seruiteurs*.tex.in c.suscitata. in fi.de in integr.restitu.scripsi in artic.1.tracta.de senten.execu. *Cautio iuratoria famulis & ancillis sufficit.*

Idem etiam dicas in ancillis, quia considerauit ordinatio, quòd hæ pauperes sunt, nec semper inuenient fideiussores: & sic ista lex

esset illis frustratoria, ideo statuit vt hîc, & sic iuratorię cautioni earum stabitur, si aliam tradere non possint. Ias. in rub. ff. qui satis. cogant. debent tamen se obligare tanquam pro deposito iustitiæ: quòd si nō reddant posteà in carceres coniicietur: vt scripsi in tracta. de liter. oblig. arti. 5. nam iste tex. loquitur, vt dent cautionem talem qualem possunt: sed ipsæ istam tradere possunt, igitur eam promittere tenentur: vel obligare corpus & bona ad restituendū id quod receperunt: ne famuli inuitentur ad petendum id quod eis est solutum, & detur eis materia delinquendi, quæ est tollenda. l. conuenire. ff. de pac. dota.

De rendre lesdicts salaires ou loyers s'il estoit dict en fin de cause.

GLOSSA DVODECIMA.

Salariū indebitè solutū per prouisionē repeti potest.

NAM si fortè famulus iterum petat salarium iam solutum, & dominus hoc probauerit in caussa principali se iam soluisse: tunc famulus tenebitur restituere salarium sibi per prouisionem traditum, vel salarij partem, cuius fuit probata solutio: & alia de his stipendiis abundè dicam in tract. *Des loyers & gages des seruiteurs*, & intra quod tempus peti debeant.

Arestum. Executio nōdiffertur per literas status.

Nec in his prouisionibus differtur executio etiam per literas status: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1337. die 3. Maij. & in his nō fuerūt approbatæ nec interinatæ literæ status, nec in caussis quæ summariè, & de plano tractari debent, nec in aliis processibus post conclusionem in caussa: vt dico in tract. de literis status.

Et cùm hæc ordinatio non distinguat de famulis, *Des seruiteurs*, habebit locum in omnibus quomodocūque seruiant, & in quocunq; artificio: nempe indefinita æquipollet vniuersali. c. vt circa. de elect. in 6. l. si pluribus. ff. de leg. 2. vt superius dictum extitit: sed adde dūmodo quis iustè seruiat, alioqui si lenonis officio seruiret, non debetur ei salarium, sed suspendium. tex. in authen. de leno. coll. 3. & isti vendentes filias gladio consumantur. dicit l. fi. C. de plagia.

Pœna lenonum mors.

Les aultres ordonnances de noz predecesseurs faisans mention des alimens, douaires, medicamens & aultres prouisions demourans en leur force & vertu.

GLOSSA VLTIMA.

ET SIC non vult corrigere præcedentes articulos, nisi quatenus hîc est expressum: quippe quod non mutatur, cur stare prohibetur. l. præcipimus. C. de appella.

Pauperi prouideri debet.

Cùm igitur hîc prouidere velit famulis, idem in aliis pauperibus, & miserabilibus personis dicendum erit: & quidem iustè fit prouisio pauperi: quia dicit text. in cap. pauper. 11. q. 3. dum non habet quod offerat in iudicio, non solùm audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur, citò violatur auro iustitia, nullámque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. & Esaiæ 66. c. Ad quem respiciam,

ciam,dicit dominus,nisi ad pauperculum,& cõtritum spiritu,& tremẽtem sermones meos?&David Psal.10.Oculi eius ad pauperem respiciũt.Et paupertatem non despexit Christus,imò illam summopere dilexit, tam in natiuitate,quàm in morte,vt patet in Euangelio.Et pauperes habent quadraginta quatuor prærogatiuas,& 17.incommoda, quæ tradit Lucas de pẽna in l.fi.C.de his qui nu.liber.lib.10.& Ias.in addit. ad Porcũ,in §.1.inst.quib. ex cau.mã.licet.& Io.Rosel.in reperto.ad Io.Crotũ,in ver.idoneitas. vide in or.Reg.rũ.*Desrolles*.ar.1.vbi dicã.facit tex.in c.gloria12.q.2.&alibi dicitur.

Diuitijs vti,res est aduersa saluti.
Paucos crede bonos,quos beat æris honos.
Mollicies vestis,coitus,gula,cura quietis,
Possunt luxuriæ quatuor esse rotæ.

Et vide Io.de pauinis, cui est cognomen baculus pastoralis.q.7.in fi. & Lucam,in l.domini.col.1. C.de agricol.& censit.lib.11.& l. ad subeunda. de decurio.lib.10. Roma.in repeti.l.si verò.§.de viro.fallẽ.23.ff.sol.ma.& quæ addidi ad Alberic.in dictiona.in verbo.pauper.

2 Prouidere etiam personis miserabilibus iudex debet:sed pluries fui interrogatus,quæ sint hæ personæ miserabiles:quorum precibus sequentia notatu digna adscribenda duxi. primò viduæ & pupilli miserabiles dicuntur: quia ad eorum miserandum nos inducit Deus opt.max. Exodi.22.c. Viduæ & pupillo non nocebitis,si læseritis eos,vociferabuntur ad me,& ego exaudiam clamorem eorum:& indignabitur furor meus,percutiamq; vos gladio,& erunt vxores vestræ viduæ,& filij vestri pupilli.Fely.& alij in cap.significantibus.de offi.deleg.& Esaiæ primo c.Defendite viduam, iudicate pupillo: intellige siue sit propriè vidua, vtpote quia maritus eius mortuus est,siue quæ nunquam nupsit,adhuc dicitur vidua.l.malum.§.vidua. ff.de verb.sign.scripsi ibi quid dicendum contra Alciat.& alios. *Miserabiles personæ quæ sint.*

3 Item vidua vocatur etiam si vir viuat,sed est inutilis.c.2.de trãslatio episcopi.gl.sing.in l.si plagij.C.ad legem Flauiã.de plagia.tex.in c.viduas.& ibi glo.1.q.2.quod intellige viduæ concedi priuilegia, si pauper sit, & honestè viuat,alioqui non.Fel.in d.c.significantibus.per illum tex.facit auth.eisdem pœnis.C.de secundis nupt.quia ad istam misericordiam pluribus de causis moueri possumus,teste Fabia.de giochis in repeti.auth.nouissima.q.2.C.de inoff.testa.Lucas.in l.fi.co.12.C.de incol.lib.10.Benedi.in repe.c.Raynutius. in verb.cuidam Petro.nu.47.cũ seq.de testa.Hippol.in l. vna.nu.211. cũ seq. C.de rapto.virg.ideo si alimenta viduę debeantur per modum prouisionis iudex illi adiudicabit,& illam exequetur sententiam:vt superius dixi.

4 Secundò orphani.Dauid.Psal.9.Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.& dicitur orphanus vtroque parẽte priuatus: & in quibusdam ciuitatibus certa sunt ipsis domicilia constituta:& rectores eorum vocantur orphanotrophi. l. orphanotrophos. & l. omnia. C. de episcopis & cle. quia contingit.de religio.domib. *Orphani miserabiles personæ.*

5 Tertiò peregrini & aduenæ Exod.23.cap.Peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarũ animas:quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti. & Deutero.10.c.Facit Deus iudicium pupillo & viduæ,amat peregrinũ, & *Peregrini & aduenæ.*

dat ei victũ atque vestitũ.& facit auth.omnes peregrini.C.cõmunia de suc cessio.c.si quis Romipetas.&c.illi.24.q.3.ideo istorum caussę expediri sum mariè debent,& per prouisionem,si longum habeat caussa tractum.

De puella nobili.

Quarto puella nobilis,quæ non potest secundum eius conditionem ma 6
trimonio copulari dicitur pauper:& eidem potest prouideri,sicut pauperi. Bal.in l.si quis ad declinãdam.col.2.C.de epis.& cler. Dec.in c.cæterũ.nu. 14.de iud.facit c.si qui testiũ.de testi.vbi doc.& in l.in eadẽ.in fi.ff. ex quib. caus.maio.†Quintò mercatoribus si grauẽtur in vectigalibus, & pedagiis, 7
summariè succurri debet.c.si quis Romipetas.24.q.3.Inno. & Imol.in ca.si gnificantibus.col.vlt.de offi.deleg. scripsi in bulla cœnæ domini.arti.3.

Mercatoribus in vectigalibus grauatis succurri debet

Sextò,publici pœnitentes dicuntur miserabiles personæ,teste Imo.in d. 8
c.significantibus.

Pœnitẽtes, liberti ecclesiæ & alij seruientes sunt personæ miserabiles.

Septimo liberti ecclesiæ manumissi,& qui commendantur ecclesiæ, & 9
ad eam confugiunt.no.in c.episcopus.12.quæst.2.& glos.in c.omnis ætas.12. q.1.in c.liberti.87.dist.& c.eos.& c.libertos.ibidem.

Octauò officialis ecclesiæ,& alij seruientes ecclesiæ,secũdum Imol.vbi 10
suprà,glo.in d.c.omnis ætas.in fi.quod est verum, si gratis seruiant,& sint pauperes,alioqui contra,vt doct.no.in d.c.significantibus.

Bartol. fuit expositus.

Nonò infantes expositi inter miserabiles computantur: ca.fi.87.dist.l.1. 11
& 2.C.de infantib.exposit.dicitur de Bar.quòd sic fuerit expositus , vt ipse testis videtur in l.quidam cùm filiũ.ff.de verb.obli.vbi Ias.& alij de eo scri bunt.Decimò senes & decrepiti etiam si sint diuites.Azo in summa,quan do impera.inter pupillos,& viduas,in fi.Io.Lupus in repe.c. per vestras.no: 2.nu.12.de donati.inter vir.& vxor. quia testante Cicerone , Sola senectus morbus est.& decisio.Neapol.257.dicit constitutio.

Senes,cæci, mẽbris mutilati,ac leprosi.

Vndecimò cæci,& mutilati membris,atque leprosi,ac debilitati:ca.1.de 12
cler.ægrot.per totum.& Alex.consilio 126.in hac hęsitatione.col.3.vol.4.& in Specul.prin.rub.23.§ sed pone.nu.10.per Petrum Beluge.

Duodecimò carcerati.tex.in l.si quis ad declinandũ.C.de episc. & cler. Cynus in l.fi.C.si quis alteri vel sibi.Bar. in tracta. suo de carcer.in fi.Hip poly.in pract.sua.§.nunc videndum.nu.11.

Carcerati, cruce signati,ægri ,ac de nouo ad fidem conuersi.

Decimotertiò cruce signati,teste Imo.vbi suprà.qui aduenæ & peregri 13
ni simul sunt,de quibus superius dictum extitit.

Decimoquartò qui de nouo conuersus est ad fidẽ nostram teste Inn.in 14
c.Iudæi.deinde Barba.in d.c.significantibus.in fi.Hisp.in d.c.per vestras.nẽ pe ex vsurpatione tyrãnorũ eo quòd Iudæus cõuertitur,omnia bona amit tit:& princeps in cuius est territorio,ea rapit,cũ deberet illi succurrere:& multi ad fidẽ nostram cõuerterẽtur,nisi bonorũ amissionẽ timerẽt,& ludi bria,quę mali cõiiciũt aduersus eos Christiani:cũ eos docere,& in Dei prę ceptis erudire deberẽt:sed quotusquisq; inuenitur?rara auis in terris.& Papa statuit eos molestãdos nõ esse,nec bona eos amittere.in extraua.2.de Iudę. in cõmu.imò statuit vt rectores & singuli officiales nullã illis molestiã in ferãt,nec ab aliis inferri permittãt, sed ipsos ab iniuriis & molestiis ꝓtegãt, & defendãt:vt sic de seruitute ad libertatẽ se trãsiisse percipiãt, nec redire prętextu mẽdicitatis odibilis ad dimissã perfidiã cõpellãtur:quę allicere de bent

bent Iudæos ad fidem Christianam sumendam.

15 Vltimò miserabiles dicuntur diuturno morbo fatigari.l.si quis ad declinandam.§.vbi autem.C.de epi.& cle.& omnes quorum natura mouet nos ad miserandum propter fortunæ iniuriam,teste Azo.in summa.quãdo Imper.inter pupillos.& dicuntur miserabiles, quasi miseriæ habiles.Isido.lib. 10.Etymolog.lib.3.vide textum in cap.ex parte.ibi,ipsius miseriæ miserandum.de cleri.ægrotante. *Miserabiles vnde.*

16 Item dicebat quidam miserabiles esse istos sacerdotes habentes concubinã,quia miseriis pleni plusquã alij sunt: quia omnia bona in eis cõsumunt, inimicitias oneraq; infinita patiũtur:at de istis nõ intelligimus,quia sua culpa id merẽtur.quidam dicebat Neapolitano morbo affectos miseros,relinquo illis cogitandũ,qui nouiter sudauerunt,quorũ dentes adhuc non sunt planè cõfirmati:sed de his personis non intelliguntur iura fauentia miserabilibus:nam licèt verè miserabiles sint,tamen possunt dicere illud Ouidij, *Affectus morbo Neapolitano dicitur miserabilis.*

Heu patior telis vulnera facta meis.

17 Item aliæ personæ hîc non numerantur:si tamen inueniantur quædam, in quibus maior ratio prouidendi insit,vel æqualis,idem iuris erit: sed quæ alię dicãtur miserabiles,arbitrio iudicis relinquitur,vt Cy.Alber.Bar.Bal. & alij docent in d.l.vnica,quan. Imper.auth.adhæc.in fi.C .de vsur.&.l.mulierem.si mancip.ita fuer.aliena.ne prostit.& Alber.in 1.parte statuto. q.112. Quid ergo.& in dictio.in verb.miserabiles.Anto.Panor.& alij in d.c.significantibus.& c.ad nostram.de iureiur.Alex.in additio.ad Bar.in l nec quicquam.§.fi.de offi.procon.ff.Guido Papæ in decisio.Delphi.q.466.quia secundum.& Ias.in l.Titiæ textores.col.5.ff.de leg.1.Dec.in c.sedes.in glo.magna.de rescript.Bertach.in tract.de gabel.in 7.parte.q.27.

18 Intellige verum in aliis personis nõ declaratis: quia suprà declaratæ sunt verè miserabiles.& ideo non relinquitur arbitrio iudicis in illis, secundum Soc.in c.ex tenore.col.2.de fo.compe.& Alex.in addi.ad Bart.in d.l.vna.

19 Quibus prærogatiuis vtantur hæ miserabiles personæ?Respond. primò debet fieri pendente lite eis prouisio:vt hîc diximus. *Priuilegia miserabiliũ personarũ.*

20 Secundò quia caussa istarum miserabilium potest in prima instantia tractari ipsis volentibus corã principe,vel in suprema curia.d.l.vna.& ita censuit Senatus Paris.vt citat Aufre.in stylo parlamẽ.rub.de minorib.in 1.parte.§.fin.& Guido Papæ decisio.466.Quia.& ego audiui in magna camera caussam cuiusdam viduæ retineri : licèt pars aduersa remissionem peteret, eò quòd vidua cessisset debitum scholari filio suo : sed fuit dictum oppositiones in curia decidendas,anno 1542.die 5.Martij. *Caussa miserabilium personarũ in prima instãtia in Senatu tractari potest. Arestum.*

21 Tertiò quia licèt secundũ ordinem, quo scriptæ sunt caussæ, *Et par roolle*(vt dicunt)debent expediri: tamen in caussis istorum miserabiliũ nullus seruari ordo debet,sed illorum caussa priùs debet tractari, & audiẽtia extra rotulum dari glo.in c.in primis.in prin.2.q.1.ordina.rub.*Des roolles*.arti.1.& 2.Roma.in repet.l.si verò.§.de viro.col.10.fallen.25.ff.solu.matri. *Audientia pauperibus miserabilibus danda.*

22 Quartò miserabilibus personis reus tenetur edere,licèt regulariter contra.l.1.& ibi expressè docet Purpur.C.de eden.& Dec.in c.1.co.10.de probat.

23 Quintò etiam post conclusionem in caussa poterit iudex interrogare

testes in caussa horum miserabilium, teste Barba.consi.30.Scribitur.col.3. volu.1.quia æquitas hoc dictat secundum eum, per l.vbicunque.ff.de interrogator.actio.quæ generaliter loquitur.

Clerici miserabilium tutelas accipiunt.

Sextò clerici compelli possunt subire tutelam miserabilium, licèt aliàs esse non debeant tutores, authen.presbyteros.3.C.de episcop. & clericis. & ibi hoc tenet Ioan.Fabri per textum in cap.peruenit.86.distinctio. 24

Officium suũ iudex etiam nõ petentibus tribuit.

Septimò iudex impartiri debet officium suum etiam nõ petitus in caussis horum miserabilium, teste Bart.Alex.& aliis in l.4.§.hoc autẽ iudicium. ff.de dam.infec.Cyn.in l.penult.C.si mancip.ita fuer.aliena.ne prostit.Alber.in l.vna.vt quæ desunt aduoc.&c.Alex.consilio 121.Viso.col.2.volu.1. 25

Octauò quòd iudex debet his personis aduocatos dare, siue petant, siue non.l.nec quicquam §.aduocatos.ff.de offic.procon.Cy.in l.1.q.14.ff.de iurisd.omni.iud.& hoc gratis vel sumptibus de publico recipiendis: vt docet Guido Papæ in decis.Delphinal.q.561.Si quis contra.vbi dicit esse practicã, vt cõductores, seu firmarij, & grapherij, vt cõpellãtur mittere ad iudicem appellationis,† & cõficere acta miserabiliũ gratis: facit tex.in l.nulli.§.post vnius verò.ibi, gratias & sine vllo dispendio prædicta gesta conficiantur. C.de epis.& cle.& in stylo parla.rub.de of.cõmis.ordi.17.sed hodie Herculis potiùs eriperetur claua, quàm à scribis & Phariseis acta sine pretio, cùm ex diabolica eorũ vsurpatione triplex soleant percipere salariũ, quod non fieret, si acrimonia iuris in eos exerceretur, sed nostri tolerãt abusus illorũ. 26 27

Acta gratis his personis expediuntur.

Nonò copia iudiciorum eis etiam non petentibus dari debet: vt firmat Hippol.in practica sua.§.nunc videndum.nu.13.intellige secundum eum, si carceratus sit idiota, vt rusticus, pupillus, aut aliâs ignorãs facere suas defensiones: de quibus in c.pastoralis. de iud.secus si sit prudens, ac cautus, tunc debebit petere secundum eum.idem tenet consilio 56. Cùm magnificus. circa finem.quod non seruamus in Francia: quia maleficium excludit priuilegium.l.1.C.vbi sena. vel claris. etiam hoc iure non vtimur in forensi iudicio, sed extra ordinem in criminalibus proceditur. 28

Restitutionem in integrum miserabiles petunt.

Decimò possunt isti contra sentẽtiam in qua sunt lęsi, petere restitutionem in integrum, etiam si sint maiores: quia restitutio in integrum est miserationis suffragium, quod his personis congruit, per l.prǽses.ff.de minor. l.3.in princip.rem ratam habe.sic consuluit Bald.consil.465. In ciuitate Brixiæ.col.vlti.volu.1. 29

Caussæ miserabilium tractantur coram iudice ecclesiastico.

Vndecimò caussæ miserabilium personarum etiam spectant ad ecclesiam, & coram iudice ecclesiastico tractari possunt.d.c.significantibus.& c. ex tenore.& c.ex parte.de foro competẽ.c.super quibusdam.de verbo.sig. glo.in c.omnis ætas.12.q.2.Ioan.Lupus in repet.c.per vestras.not.2.de dona. inter vir.& vxo.& in caussis istorum præualet canon legi, etiam in foro ciuili, teste Anto.de Butrio in c.clerici.de iudic.per gl. in c.relatum. de testa. vbi in cõcernentibus caussam piam superat legem canon: sic etiam & hîc. vide Areti.consilio.102.Spectabilis. 30

Omisso medio miserabiles appellant.

Duodecimò miserabiles omisso medio possunt appellare ad Papam, vel ad Regem, vel ad supremam curiam: vt asserunt Hostien.& Io.And.in c.fi. de iud.Anto.de Butrio in c.licèt.de foro cõpet.refert Bertach.in tracta.de gabel. 31

gabel.in 7.parte.q.27.alios casus in quibus licet sic appellare descripsi in §. 1.de friuol.appella.in concorda.

32 Decimotertiò clerici etiã religiosi possunt postulare pro his miserabilibus.c.2.& fi.de postuland.& ibi no.quia opus misericordiæ eis iniũgitur.c. fi.86.dist.Specul.in tit.de aduoca.§ 1.ver.sed nunquid quod est in his perso- *Clerici & religiosi postulant pro miserabilibus.*

33 nis.† Decimoquartò delegatio facta ad petitionẽ miserabilis personæ etiã non data negligentia iudicis ordinarij, non est nulla, sed habebit effectum post negligentiam:secus in aliis.c.licet ex suscepto.& seq.de foro compet. *Delegatio sine negligentia quãdo non sit nulla.*

34 Decimoquintò priuilegia concessa miserabilibus personis non reuocantur per clausulam non obstantibus,nisi de hisexpressè fiat mentio,teste Cy. in d.l.vna.C.quãdo Imperator inter.quem refert Roma.in repe.l.si vero.§ de viro.fallen.23.ff.sol.mat.Sequitur Alex.consil.123.viso puncto.col.4.nu. 15.in 4.volu. *Priuilegia concessa miserabilibus personis nõ reuocantur sine speciali expressione.*

35 Vltimò legata miserabilibus personis,censentur relicta ad pias caussas: prout consuluit Alex.cõsi.126.in hac hæsitatione.vo.4.& an priuilegia quę competunt piæ caussæ,quæ tradit Ludo.Roma.in repetitio.auth.similiter. C.ad legem Falcid.competant miserabilibus personis,alibi dicam. *Relictũ miserabilibus ad piascaussas relictũ censetur.*

36 Intellige faciendam prouisionẽ miserabilibus personis, si sint pauperes, aliâs nõ,per tex.in d.c.significantibus.ibi,mẽtiens se pauperem.& ibi illum tex.not.Barbat.& Specu.in tit.de instrumento.editio.§ nunc verò aliqua.q. 63.facit tex.in d.c.viduas.1.q.2.Alberic.in 1.parte statu.q.112. Decius in d.ca. cæterum.nu.14.Purpura.in l.1.ff.de iuris.omnium iud. Alex.consil.121.viso. in fi.vol.1.Aret.consi.97.in caussa.& sic habetur in stylo Bitur.rub.*En quel cas prouision doibt estre faicte*.artic.4.licet Io.de neuisa.in sylua nuptia. in reg. in dubio quomodo iudicandum sit,dicat non esse sine dubio.& Azo in rub. etiam tenet contra,sed prior opinio seruatur.

37 Notandum etiam quòd his personis nõ ita debemus fauere, vt alijs iniustitiam faciamus.c.ex tenore.de foro compet.ideo dicitur Exodi 12. Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos. & cap 23. Pauperis non misereberis in iudicio,videlicet ad iniustitiam aliorum.& Deutero.1.c. Quod iustum est, iudicate, siue ciuis sit ille,siue peregrinus, nulla erit distantia personarũ.declarat Pepin.in sermonib.quadragesimal.sermo.2.post tertiam dominicam.& alibi Hiero.ad Rusti.episto.11. lib.3.propter iniustitiam pauperem in iudicio nõ defendes.& Papa dicit se priuilegiatorum defendere velle iura:ita vt aliorum iura non perturbet.c.nolentes. de priuileg. libr.6.Barbat.consilio 36.sapienter.in principio.in 2.vol.& consi.46. ibidem text.in cap.denique.14.q.5.vbi sic dicit Ambrosius. denique si nõ potest subueniri alteri,nisi alter lædatur,commodius est neutrum iuuari,quàm grauari alterum. *Non fauendũ miserabilibus contra iustitiã.*

38 Postremò singulariter figas menti, quòd priuilegium datũ caussa miserationis non potest tolli per renunciationem à miserabilibus factam, quia facilè & modico dato renũciarent.arg.l.cum hi.ff.de transactio.glo.sing.in d.l.vna.quam not.Bald.in marga.in verb. beneficum.in 54.q.& in verb.renunciatio.in 16.q.Fely.in c.si diligenti.col.4.nu.16.de foro compet. Barba. consi.64.scribitur.col.3.in 4.volu. *Renũciatio miserabiliũ non valet.*

Ratio est, quia tolleret misericordiam: quod est contra bonos mores, secundum Fely. vbi suprà. & Alexand. consil. 122. viso. numero 14. in quarto volumine: & consil. 126. viso. in fin. eodem volumine. Barba. dicto consilio 64. scribitur. col. 4. in quarto volumine. Alia priuilegia poterit his facilè quisque mediocriter doctus addere. Cum his tamen finem dicendi faciam, de præmissis Deo Optimo Maximo immensas agens gratias, nunc & in perpetuum.

Amen.

Spes mea Christus.

TRACTATUS

DE SENTENTIIS EXECVTORIIS, NON OBSTANTIBVS OPPOSITIONIBVS ET APPELLATIONIBVS IN HOC FRANCIÆ REGNO EXEQVENDIS, IN

QVO ETIAM POSSESSIO BEneficialis, & alia possessoria, tam primi, quàm secundi capitis materia, cum ordinationibus Regijs abundè explicatur,

AVTHORE
DO. PETRO REBVFFO
de Montepeßulano Iurium doctore, & comite

editus.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

DOCTISSIMO AC PRÆSTAN-
TISSIMO VIRO D. ANTONIO
SENNETONIO IN SENATV
PARISIENSI CONSILLIA-
RIO DIGNISSIMO,
PETRVS REBVF-
FVS. S.

*SATIS Nosti, amplissime Senator, cōstitutiones Regias nulla
rerum serie anteà compositas: sed ut edictum quodq; à Rege Chri-
stianissimo editum promulgabatur, ita à typographis subtexebatur
cæteris & ὕστερον πρότερον coniūgebatur, nulla vel subiectæ materiæ
ratione aut titulorum iusta distinctione, nullo deniq; rerum dele-
ctu habito: ita ut cælum terræ (ut est in prouerbio) mistum diceres, confusam sa-
nè massam legum, & velut monstrosum quoddā corpus. Obseruabāt illi quidem
(ut sunt rerū permulti imperiti) temporum ordinem, at doctrinæ rationem & me-
thodum, ut facilè perdisci possent, negligebant. In rebus agendis non negarim huc
temporum ordinem, atq; in conscribenda historia seruādum. In eo vero, quod ita
traditur ut disciplinæ & præcipuè publicæ rationē subeat, & si non omnino con-
temnendus interdum: leuior tamen & facilior ratio, & via, qua perdiscatur, &
propositæ materiæ locus inueniri possit præponenda. Nos itaq; in eis digerendis ordi-
nem Cæsarei iuris, qantum res permittebat, secuti sumus, authoris cuiusque no-
men non prætermittentes: ex quo temporū ordo colligi potest, si desideretur. Et tan-
tandem & aliorū amicorū rogatu & cōsilio publicādas dedimus. Atq; cùm satis
probatā nostrā industriā intellexissemus, cōmentarios in eas, quos iādudū institue-
ramus, cœpimus studiosiùs persequi: ut si amicis & familiaribus laudatis quidem
viris ita videretur, publicaremus. Itaq; cùm pro tua humanitate perlegisses vo-
lumen vnū iā in eas cōpositū, nō mediocriter laudās persuasisti, ut illud interim
ederemus: fore dicebas ut si quæ ex lōgo vsu forensi didicissemus, & virorū gra-
uiū (qui in vestro ordine præcipuas tenent sedes, cōsuetudine & familiaritate co-
firmassemus) tū grata essent praxim sequentibus, tū cæteris iuris studiosis maximo
vsui: ut intelligentes quæ partes iuris Romani in Gallia receptæ sint, & vsitatio-
ribus maiorem dent operā, & tādem studiorū suorū fructū capiāt vberiorem. V-
cunq; tamen sit hæc nostra qualiacūq; tuis & aliorū dictis cōmotus tradidi, vulg-
da: que si nō sermone politiori, quàm fortè desideretur à quibusdā, utamur: ex-
stiment illi aut nō tā facilè tradi, aut rem nō ita pati: cùm multa sit & magna tra-
ctandarū caussarū forensium, & litiū, à priscis illis temporibus Romanorum, atq;
eorum iure & mutatio, & varietas. Vnde fit, ut nō possint earū rerū nomina q[...]
Romana, & si id efficere quidam conati sint: quod si sint proximè consecuti, non [...]
puto: hoc vnū tamen scio, me Gallis quæ Gallorum sunt potiùs, quàm Romanus ve-
teribus scribere: in cæteris petendus ornatus lubenter patierur dici Latine utcunque
facta, quæ audiunt Gallicè dicta. Hunc ergo librum de sententiis executoriis, quia
executionis author, ut excluderetur, ac iudex, & hortator scriptorū nostrorū ede[...]
dorum fuisti, volui tuum facere: ut respublica cognoscat, nō solùm te iuri dicun[...]
in quo totus es, laborasse, verùm, aliquid illi accessisse utilitatis. Igitur scripta [...]
stra si grata, ut sæpe confirmasti, fuerint, in reliquas constitutionum partes re[...]
qua propediem utilitati publicæ non denegabimus. Bene Vale.*

TRACTATVS DE SENTENTIIS EXECVTORIIS NON OBSTANTIBVS OPPOSITIONIBVS ET APPELLATIONIBVS IN HOC REGNO FRANCIAE EXEQVENDIS.

SENTENTIARVM Executiones frequẽtissimas esse,& in forẽsi iudicio lucrum aduocatis non paruum afferentes,cùm mẽte mea reuoluerem bone lector,& à nemine hactenus iustè tractatas vtilissimũ fore ratus,eas breui, & iuxta Galliæ curiarum maximè praxim elucidare:& id, quod in ipsis Franciæ curiis consequi potui,tradere:quamuis alij veteres pragmatici diligentiùs hanc materiam(vt verũ fatear) pertractare potuissent.Tamen quia hanc subire prouinciam neglexerunt, ob id nulli molestum erit,si hanc nosse cupientibus,qualis sit,offeram:vt iuuenes iudiciorum praxim amplecti cupientes sententiarum saltem effectum paruo amplecti negotio possint:& ne verbis lectores teneam,rem ipsam aggredi, &
1 à terminis(vt omnibus nota magis fiat)tentemus.†In primis scribit Cicero 1.Offic.ꝙ omnis ars,& quæstio à definitione ꝓficisci debet:vt intelligatur quid id sit, de quo disputetur:quẽ refert Barb.in rub.de excep.in prin. in cle.ideo dicemus in primis quid sit sententia.Secũdò quotuplex sit. Tertiò,quæ sit res iudicata.Quartò,quæ differentia sit inter sentẽtiam,& rem iudicatam.Quintò,an sententia exequi post appellationem possit.Sextò, in quibus casibus hoc fieri possit.Septimò,leges Regias huic materiæ accommodas elucidabimus,in quibus illa,quæ frequenter accidunt,inseremus. *Summa huius tractatus.*

2 Primum omnium discutiemus,quid sit sententia: & iurium interpretes sic definiunt,Sententia est iudicialis definitio , controuersiæ finẽ imponẽs. Specul.in tit.de senten.§.1.& Hosti.in summa illius tit.hanc tamen definitionẽ reprobaui in repe.l.quod iussit.in prin.ff.de re iud. vbi dedi nouam, quæ talis est,Sententia est iudicis pronunciatio,seu definitio ritè facta, controuersiæ finem imponens.ibi latiùs sum prosequutus,hîc non repeto.hęc definitio comprehendit tam interlocutoriam,quàm definitiuam.Sed sigillatim de singulis disquiramus. *Quid sit sententia.*

3 Secundo quæsito breui respon.ꝙ duplex est sententia,definitiua videlicet,& interlocutoria:definitiua est , quæ principalem quæstionem definit. glo.in cle.vna.in ver.definitiua.de sequest.pos.& fruct.ego sic definiui, Sententia est,quæ principalẽ quęstionem solenniter ministerio iudicis definit. istam definitionem elucidaui in præfa.ad d.l.quod iussit.hîc non repetam. *Quotuplex sit sentẽtia.*

4 Nam condemnatum eum accipere debemus,qui ritè condemnatus est. l.4.§ condemnatum.ff.de re iud.& ista sententia est duplex , videlicet condemnatoria, & absolutoria.l.1.ff.de re iud.Bal.in marga. in verb.sentẽtia.q. 62.condemnatoria est,quæ condemnationem cõtinet.l.miles.§.1.& l.præ *Duplex sentẽtia definitiua, cõdẽnatoria & absolutoria.*

ses.ff.de re iud. Absolutoria verò absolutionem.l.Iulianus.de cōdi.indeb,ff. l.præses.C.de senten.hoc abūdantiùs elucidaui,& exempla multa descripsi in repe.d.l.quod iussit.in præfa.& de his sententiis condēnatoriis exequendis communiùs loquemur in hoc tractatu:quia ipsæ exequi solent.

Interlocutoria quid sit, & quotuplex.

Interlocutoria est pronunciatio iudicis facta ad alicuius articuli expedi 5
tionem.Nempe si iudex dicat recipiendos testes esse, vel non recipiendos, dilationē dandam,vel non,est interlocutoria:& breui,omne iudicis decretum,vel(vt vulgò dicimus)apunctamentum dicitur interlocutoria:vt docet gl.in l.cum clericis.C.de epis.& cler. & sexaginta quatuor differētias assignaui inter interlocutoriam & diffinitiuam,in d.l.quod iussit.not.2.in fin. quæ hîc beneconuenirent, nisi palàm illam repetitionē apud Bituriges fecissem,& ibi planè conscripsissem,ob oculosq; hominū posuissem: sed fortè scribam breuiùs in rub.de sent.in or di.Reg.† De interlocutoria habēte 6
vim diffinitiuæ,vt si iudex pronunciat se competentem,vel nō,scribitur in c.significantibus.de offic.deleg.auth.habita. C.ne fil.pro pat.dixi abūdè in præfa.d.l.quod iussit.vbi istius sententiæ posui quindecim exempla,& sustinui,disputando tamen,non esse dabilem interlocutoriam habētem vim diffinitiuæ:hîc non transcribā:quia illius leg. interpretatio omnibus se offert. hactenus de sententiarum terminis,nunc rem iudicatam amplecti decet.

Quid sit res iudicata & quando sit.

Tertio res iudicata dicitur,quæ finem controuersiarum pronūciatione 7
iudicis accepit:quod vel condemnatione, vel absolutione cōtingit.l.1.ff.de re iud.& Iulius Paulus lib.5.recept.senten.tit.5.rub.de effectu senten.sic ait: †Res iudicatæ euidenter ab his sunt,qui imperium, potestatémque habēt, 8
vel qui ex authoritate eorum inter partes dantur:itémq; magistratus municipales vsque ad summam,qua ius dicere possunt:itémque ab his, qui ab Imperatore extra ordinem petuntur:ex compromisso autem iudex sumptus rem iudicatam non facit:sed si pœna inter eos promissa sit,pœna rei in iudicium deductæ ex stipulatu peti potest.ecce igitur effectum sententiarum,vt in rem transeant iudicatam:nunc videamus differētias inter sententiam & rem iudicatam.

Differētia inter sentētiam & rē iudicatam.

Quartò quæro,quæ differentia sit intet sententiam & rem iudic.Bar.& 9
alij in l.1.ff.de re iud.dicūt rem iudicatam sæpius pro sentētia accipi, & contrà:tamen res iudicans est ipsa sententia,seu actus iudicandi,& sentētiandi: & hoc imponit finem controuersiæ:res iudicata est caussa, quæ finem controuersiæ à sententia accepit,sed hoc videtur durum,ꝙ sentētia sit res iudicans.Nam iudex res est iudicans,& non sententia.c.forus.de ver.sig.c.iudicantem.30.q.v.& ca.iudicet.3.q.7.ob id Panor.in rubri.eiusdem titu.de re iud.sic ait sententiam posse duobus modis cōsiderari.Primo respectu diffinitionis iudicialis:& tūc propriè appellatur sententia:quia cōtinet id,quod iudex sentit.l.qualem.ff.de arbi. si verò cōsideretur respectu cōtenti in ea, tunc quicquid in ea continetur, sumens definitionem, res iudicata dicitur: & sic sentētia dicitur res iudicata respectu cōtenti: & sic debet intelligi.l.1. secundum eum de re iudic. ff.sed hoc non possum mihi persuadere, quòd diuersa nomina sint vnum,contra l.si idem codicilli.C.de codicil.& frustra essent diuersi tituli in Cod.Iustinia.si idem essent sententia & res iudicata.

Ideo

10 Ideo ego arbitror(saluo aliorum meliori iudicio) ꝙ sentẽtia & res iudi.
sunt aduersa,prout sunt duo nomina:vnũ est sententia,alterum est res iudi
cata:quod est vnũ nomen ex duobus integris cõpositum:nam certũ est, ꝙ
per sententiam res definitur,per rẽ autẽ iudicatam exequitur.& veteres ob
id duo ista inuenerunt nomina,quia sentẽtia potest per appellationẽ suspen
di.c.veniens.de iureiu.vel extingui.l.1.in fi.ff.ad Turp.& ideo interim nõ est
firma,sed reuocabilis:quamobrẽ exequi nõ potest,vnde inuenerũt aliud no
men firmum,quod est iudicatũ,siue res iudicata,ex qua actionẽ oriri fece-
runt.l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iud.& exceptionem, per totũ tit.ff.de ex
cep.rei iud.& executionem habere voluerunt.per totum ti.C.de execu.rei
iud.& l.à diuo Pio.ff.de re iud.l.4.§.ait prętor.vt condẽnatus pecuniam sol
uat,ibidem:& quia non potest dici res iudicata,nisi præcesserit sentẽtia: ob
id interdũ Iurisc.sentẽtiam vocant, licèt transierit in rem iud.in d.l.à diuo
Pio.§.1.de re iud.sed tamen latè differũt sentẽtia & res iud. vt alibi dicetur.

Noua authoris differentia inter sententiam & rem iudicatam.

11 Et licèt statim post sentẽtiam res posit dici iudicata,id est,decisa: nõ ta
mẽ regulariter vlla sententia dicetur vno nomine res iudicata,à qua potest
appellari:vt allegatur.l.litigatoribus.C.de appel.quia ibi res iudi.nõ est vnũ
nomẽ,sed est participiũ,quod aliud significat à nomine,vt res est iudicata,
id est per sentẽtiã decisa.facit l.& post rẽ.& l.post rẽ.ff.de transa.l.si seruus
§.Proculus.ad le.Aqui.si verò dicamus vno nomine res iudicata, intelligi
mus à qua appellatione recedi non potest.nam non intelligitur iudicatum,
quando aliquid superest ad iudicandũ,arg.l.pe.C.de his qui.vt indig.l.cùm
12 non iusto.de col.deteg.†Inde si rescriptũ mandat, ꝙ aliquis teneatur pare
re iudicato,intelligitur si transitũ sit in rem iudic.Lud.Ro.consi.333.Circa.
vt refert Fel.in rub.de re iud.col.1.& propriè iudicatum dicitur,quando ap
pellari nõ potest.gl.in c.non solùm.in ver. innouata. de ap.in 6.c.fi.in fi. de
re iud.Dec.in rub.de appel.in prin:quod est verũ, si materia cõueniat:alio-
qui erit participium iudicatus,pro deciso:vt prædixi:& vnum videlicet no
men res iudicata dicitur iuris.Alterum participium facti:arg.l. consilio.ff.
de cur.fur.l.ex hoc iure.ff.de iust.& iur.nam hæc participia præteriti tẽpo-
ris significant factum præteritũ,sicut verba à quibus descẽdũt. Ias.in addi.
ad Porc.in rub.de obli.in Insti.& in l.sciẽdum.in prin.ff.de ver.obl. Gome.
in §.1.nu.23.de act.in Insti.vnde aliud est dicere talis res fuit iudicata. & tũc
est participiũ,quàm dicere res iudicata executioni debet mandari vno no-
13 mine,& per nomẽ.†Nec refragatur,ꝙ nõ videatur vnũ nomẽ,sed diuersa:
quia aliquando intermiscetur vnũ vocabulũ, vt in rem transit iudic. & rei,
vel rebus standum est iudicatis,vel iudicatæ.c.cùm inter.& c.quod ad con
sultationem.de re iud.l.1.C.illo ti.respon.non desinit propterea vnum esse
vocabulum:sicut dicitur de iurepatronatus,ꝙ licèt sit vnum nomẽ: tamen
aliquando miscetur verbũ.c.per nostras.& seq.ibi, ius obtinet patronatus.
de iure pat.& ꝙ vno nomine dicatur res iudicata,probat totus titu.C.de re
iud.& l.4.§.si ex conuentione.& d.l.à diuo Pio.& l.debitoribus.& per totũ
de re.iud.ff.etiam.l.si cõtra.iuncta l.litigatoribus. C.de appel.idẽ probaui
de satisdatione,in l.satisdationis.ff.de ver.sig. Nec obest text.in l.& post rẽ
iudicatam.ff.de transact.vbi vocatur res iudicata,quando appellatũ est,vel

Iudicati nomine quid cõtineatur.

Intermißio non diuidit verba.

potest appellari.respon.ibi participium esse,nō nomē,id est decisa, sed non quòd sit nomen iuris:vt suprà declaraui. †Itē non placet sententia Panor. 14 quòd sententia transit in rē iudicatam,id est cōtentū in sentētia,transit in rē iudicatam.nam bene sequitur contentū in sententia,statim ea prolata est res iudicata,quia in ea continetur secundū eū : ergo non potest transire in id,quod est.& malè diceretur,ꝙ sententia transit post 10.dies in rē iudicatam ex sententia illius.c.quod ad consultationem.eo.ideo dic vt suprà dixi,cùm istá sint duo nomina,vel saltem vnū nomen,res,cum participio, iudicatus:& sententia dicatur,quatenus facultas cōpetit appellandi, & posteà res iudicata,cùm aliquis non appellat: ideo illa sentētia transit in rem iudicatam,id est illa sentētia,quę retractari poterat per appellationem,tunc scilicet post.10.dies nō retractabitur.& ita intelligitur tex.in l.1. ff.eo. sicut dicūt doc.de cōtractu.nam simplex promissio pactū est nudū:sed si interueniat interrogatio & responsio,in stipulationem transit, vel ex vna caussa debitum in aliam.l.Aquiliana.& l.seq.ff.de transac.item infans dicitur vsq; ad septem annos.l.si infanti.C.de iure delibe.posteà transit in aliud nomen videlicet pueri,siue adolescentis,deinde viri,& demū senex nominatur,& tamē est semper eadem caro.l.proponebatur.ff.de iudi.facit l. hæreditatū. ff.ad le.Fal.gl.in proœ.sexti Decretal.& aliquando tex.dicit,adiudicatio facièda est.l.in furti.§.1.ff.de fur.& quandoq; vocatur executio iudicati.l.si cū militi.in fi.ff.de compē.res igitur iudicata est,quæ finem accipit cōtrouersiarum pronunciatione iudicis:quia ante rem iudicatam oportet pronūciationem iudicis interuenire:& sic sententiā non tamen omnis sententia,sed illa,quæ condemnationem,& absolutionem continet, in rem transit iudic.

Sententia quādo in rē transit iudicatam.

Sentētia an poßit dici res iudicata.

Ex prædictis infertur,ꝙ nec propriè, nec largè sententia potest dici res 15 iudicata:sed res decisa per sentētiā,bene potest dici iudicata.cōtra doct.in l.si per ea iudicatum extitit,sed adhuc appellatione pendente,vel durante tempore ad appellandū,non potest dici reiudicatas,vno videlicet nomine, quo ad effectum executionis:sed si nominetur alicubi res iudicata: intelligetur pro re decisa per sentētiam.†Secundò infertur,ꝙ in casibus in quibus à iu- 16 re fit executio statim lata sententia nō dicitur res iudicata, cōtra Bar.in l.1. ff.eo.per tex.quem allegat in l.fi.ff.de his qui not.infa. vbi si quis furti condemnatus prouocauerit,pendēte iudicio appellationis nō est infamis:& tamē post rem iudicatam est infamis:vt ibi,ergo sentētia statim prolata non potest dici res iudicata.†Tertiò infertur,ꝙ appellatione sententiæ nō ve- 17 nit res iudicata:nisi subiecta materia,& ratio eadem aliud suadeat,cùm sint diuersa,probatur in l.eleganter.§.si post.ff.de condic.indeb.tamen sentētia indubitata potest vocari res iudicata:vt dicitur ibidem.†Quartò ꝙ non li- 18 cet impetrare rescriptum,vt res iudicata rescindatur,imò impetrans à limine iudiciorum repelli debet,per l.fi.C.sen.rescin.nō pos.diuersum est cōtra sententiam,& maximè si sit appellatione suspensa, vt ibi.& dico abundè in tract.de lit.ciui.seu sub for.supplic.ciuil.impet.†Quintò quæro,an sentētia 19 post appellationem executioni dari posit?Respon:nō : alioqui frustra esset introducta appellatio post exitum,& caussam actam.l.vna.C. quā.lic.vnic. sine iud.se vind.licèt appellandi vsus sit frequēs,& necessarius, quippe cùm iniqui-

Rescriptū an cōtra rē iudicatam impetrari poßit.

Sētentia an potest post appellationē exequi & quare.

iniquitatem iudicantium, vel illorum imperitiam corrigat.l.1.ff.de appel.
20 Et quamuis reipu.intersit sẽtẽtias mandari executioni propter rerum iudicatarum authoritatẽ. l.si prætor.ff.de iudic. l.seruo.§.cùm prætor. ad
21 Treb.Bal.in c.pastoralis.§.1.& § quia.de of.deleg.†Tamẽ de iure sẽtẽtiæ non debent post appellationem executioni mitti, per c.veniẽtes. de iureiu. tum propter superioris authoritatem,tum quia post appellationẽ nihil est innouandum.in rub.ff.nihil no.app.pend.c.dilectis.de appel.tum ꝙ iudica
22 tum extinguatur inspecto pręsenti statu.l.1.in fi.ff.ad Turpil.†Imò lege Iul. de vi publica tenetur,qui cùm imperium potestatémve haberet,ciuem Romanum aduersus prouocationem necauerit,verberauerit, iusseritve quid fieri.l.lege Iulia.1.ff.de vi pub.& loquendo de ciue Romano, idem intelligitur in quocunque homine libero:vt in §.1.de nupt.in Institut.scribitur.

Pœna aduersus exequentẽ sẽtẽtiam post appellationem.

23 Maximè in Francia grauiter puniendus est,qui post appellationem sententiam exequitur: quia omni appellationi in ea est deferẽdum ob superioris reuerẽtiam.gl.in §.quodq;.in verb.iniustè.in fi.de friuol.appell.in prag.
24 Præsertim in criminalibus recipitur in omni caussa appellatio: nisi delinquens in ipso captus sit maleficio, vel sponte confessus: vt fuit statutum in parlamẽto Paris.anno 1286.in illis etiam casibus recipitur hodie, & adeò est fauorabilis in hoc regno appellationis admissio, quòd tres latrunculatores (quos Præpositos Mareschallorum dicimus)capite trũcatos,eò quòd non obstante exceptione fori à reo opposita, & post appellationẽ ad Senatum emissam executionem fecerant:licèt nõ obstante appellatione possint condemnare:si fori exceptio nõ opponatur, & exequi.refert Boër.in decisio. Burdeg.q.153.Iudex pactus.etiam legi Iordanum de Lisle, qui neptem Papæ desponsauerat,suspendio vitam hîc Paris.finiuisse, quòd post appellationem ad Senatum emissam,& quia noluerant renunciare appellationi, suspendi fecerat Siguinum & Renatum Valete,anno 1323.die Sabbati post Ascensionem.quamobrem periculosum est,exequi post appellationem, nisi
25 à lege Regia permittatur:vt inferius dicetur super his. †Sextò in quibus casibus executio post appellationem fieri posit?Respond. quando ex prouisione legis hoc permittitur:vt in l.si contra maiorem.& l. quoniam. C.de
26 appellat. †Idem si ex decisione ordinationis, seu legis Regiæ permittatur executio post appellationem,de quo in hoc tractatu discutiemus. pro quo facit textus singularis in l.cùm quasi.§.si plures.ver.hi autem.ibi, perinde fratribus & cohæredibus suis obligati erunt,atque si ob eam rem ex iudicati caussa cum his agi posit.ff. de fideicom.liber. quem ponderat Barba. in rub.de re iudic.in cle.col.16.vbi plus dicit illum textum facere ad statutum quo disponitur quòd instrumentum garentigiatum mandetur executioni,sicut res iudicata: vt plenè scripsi in tracta.de liter.oblig. †Item si à prin
27 cipe alicui est commissa caussa,vel aliquibus appellatione remota: tunc si victus appellet,etiam in casu permisso,poterit iudex à quo,non obstante appellatione,exequi sententiam:nisi esset ei facta inhibitio,teste Lanfranco in repet. capit.quoniam. in verbo, interlocutiones. col.33.versicul. circa pri-
28 mum.de probatio.Allegat Innocen.in cap.pastoralis.de offic.delega.†Prçtereà vbi appellatio est prohibita,vel euidẽter nulla, nõ impeditur sẽtẽtiæ

Suspẽsi fuerunt tres latrunculatores qui appellationi ad Senatũ non detulerant.

Arestum.

Executio in quibus casibus fieri posit.

executio, per l.4.§ condemnatum.ff.de re iud.nam quoties vitiosè appellatio interposita est, pro non interposita habetur.l.quoties.ff.qui satis.cog.ita nuncupatim docet Bal.in cons.367. Ad euidentiam.in 1. vol. & vbicunque lex disponit, ꝙ sententia mandetur executioni, appellari non poterit.l.vnica.C.si de momen.pos.fue.app. Ias.expressim in consil.187. Circa primum. col.6.in 2.vol.sed in hoc regno statuitur executionem post appellationem faciendam sine præiudicio appellationis, quam posteà authoritate ordinationis prosequi quis poterit non obstante executione.†Tamen vbi appella- 29
tio tollitur, non censetur doli exceptio sublata: licèt sit quædam appellandi species.l.nō distinguemus.§.cùm quædam.ff.de arbit.scripsi pleniùs in tra-

Vbi appellatio prohibetur, executio permittitur.

cta.de lite.ciuil.†Insuper in illis casibus, in quibus certum est non posse ap- 30
pellari, potest iudex à quo, non obstante appellatione, exequi.gloss.sing.in l. vna.in ver.fiat.in fin.ff.nil no.appella.pend.quam Lanfranc. vbi suprà, dixit sing.pro qua facit tex.in ca.solicitudinem.vbi Præposit.col.2.ad hoc illum notat, de appella.glo.& doctor.in cap.non solùm.de appellatio.in 6.

Executio à Deo orta.

Et hoc nos docuit deus optimus maximus, qui post culpā statim Adam 31
de Paradiso eiecit, & sic sententiam executioni incōtinenti misit.c. Adam. de pœnit.dist.1.& Genes.3.c.†In hoc tamen regno non fit executio post ap- 32
pellationem, etiam in illis casibus, in quibus non potest de iure appellari, nisi ab ordinationibus permissa fuerit: & ideo bonum esset statuere, quòd in quibus casibus non licet appellare, in illis sentētia executioni mitti posset, & sine illius præiudicio, & qui sint illi casus, inferius fortè dicentur.

Executio post appellationem non fit, quando est irretractabilis.

Princeps an appellationem tollere possit.

Adhæc notandum est, ꝙ in quibus casibus executio retractari non po- 33
test, vt in criminalibus, in virginitate amissa, non poterit fieri executio: vt scripsi in concord.in titu.de friuol.appel.§.fi.& hoc scripsit Bonifac.Vital. in cle.1.de re iud.†Non refragatur, ꝙ appellatio etiam per principem tolli 34
non potest, quia defensionem continet, quæ est iuris naturalis.tex.in cle.pastoralis.in fi.de re iud.vt abundè dico in tract.de appel. Respōd. principem in his ordin.non tollere appellationem, sed vult sententiam exequendam, sine tamen præiudicio appellationis.nam post executionem appellans prosequi poterit: vt inferus art.vlt.scribitur. †Etiam communiter concludunt 35
doct.in rub.de appel.in Decretal.principem caussa cognita, in quibusdam casibus, & maximè per viam legis appellationem tollere posse, per l.1.§ interdum.ff.à quib.appel.non lic.tum ꝙ à iure ciuili appellatio inuenta sit, & ideo suum potest princeps denegare auxiliū in quibusdam casibus.c.pastoralis.de appel.& illa defensio est ciuilis, licèt materia sit naturalis, teste Panor.in c.dilecti.col.4.de excep. & ideo tolli potest, nec dicitur ob hoc tolli naturalis defensio: quia in prima caussa pars se defendere poterit, & omnia dicere pro sua defensione, quæ sibi erunt vtilia: alioqui sequeretur, ꝙ nō posset tertiam tollere appellationē, vel aliam: de quo nullus doc.dissentit, quin potuerit hoc princeps statuere in rubr.C.ne lic.ter.prouo.vt scripsi in.§.fi. de friuol.appel.in concorda.& in hoc residendum est, principem rescribere posse appellatione remota, de quo illa clausula operetur.scribunt docto. in dicto ca.pastoralis, de appellatio. Alia pleniùs inferius scribam, leges Regias amplectamur. Ista pro præfatione sufficient.

Loys

Loys XII. Artic. LXXXIII. *Des publiées 1499.*

Item & combien que par les ordonnances de noz predecesseurs, les matieres possessoires beneficiales se doyuent vuyder sommairement & de plein, neantmoins pour la subtilité des parties, elles ont estez, & encores sont immortelles, dont plusieurs maux & inconueniens en aduiennēt: pour auxquelles choses obuier, & afin que les eglises ne soyent longuement en sequestre, auons voulu & ordonné, voulons & ordonnons que les sentences de recreance ou de plein possessoire expediées par tiltres, sans soy arrester à la recreance en matiere beneficiale, qui sont données parties oyes, par noz Iuges en leurs sieges principaux, & qu'ilz donneront és autres sieges, esquelz ilz ont accoustumé de tenir les assises: & durant icelles ne sortissans sans moyē à noz dictes cours, seront executées nonobstant oppositions ou appellations quelcōques, & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution par la partie, qui aura obtenu de rendre les fruicts, s'il est dict que faire se doyue. Artic.1.

GLOSSA PRIMA.

1 TAM De iure, quàm per leges regni, beneficialis materia possessoria, quę in hoc regno coram iudicibus secularibus Regiis tractari solet: ex priuilegio Martini Papæ, quod transcribit Guido Papæ in deci. Delphi. q. 1. decidi debet summariè & de plano, per tex. in cle. dispendiosam. de iudic. & per ordinationes Regias Caroli octaui artic. 58. tamen hunc artic. hîc præposui, tum quia materia beneficialis tanquam nobilior priùs est tractanda, quàm alia: tū etiam quia iste articulus illam pleniùs tractat, quàm alius: ideo rationem non habui ordinis nec antiquitatis in hoc tractatu, sed materiæ tantùm, quam etiam ex aliis habui materiis, vt inferius videri licebit. & quæ dicatur beneficialis caussa, scripsi in glo. *En matiere beneficiale.* infrà eo. *Possessoria beneficialis materia summariè tractari debet.*

2 Nec te moueat lector, ꝙ hîc videatur Rex in alienā messem falcem mittere, & statuere de materia ad eum nō spectante, contra c. nouit. de iudi. & c. ecclesia. de constit. respon. ꝙ postquàm ex priuilegio iudices Regij de possessorio beneficiorum cognoscūt, od id, vt istud possessoriū breuiùs, quàm fieri posit, tractetur: hîc & ordinem requisitū, & formam his possessoriis præscribit, quod potuit: quia concesso vno, censentur concessa omnia, sine quibus illud expediri nō posset. l. 2. ff. de iurisd. om. iud. scripsi in repet. c. postulastis. in 1. not. de cle. excom. depo. vel interd. minist. & nō est superfluus hic artic. quia forma cognoscendi in his possessoriis non erat pręscripta in iure, nec in aliis Regiis ordinationib. ideo voluit hîc nouum statuere modum: de quo inferius patet, nec intendit super petitorio statuere beneficij, quia hoc non posset: cùm ad Regem, nec ad iudices suos pertineat peti- *Statuere super beneficijs an secularis princeps poßit.*

torij beneficiorum cognitio, ſed ad epiſcopum, & ad iudices eccleſiaſticos.

Nec refragatur, ꝙ hoc poſſeſſorium cauſſam proprietatis habeat anne 3
xam.l.2.vbi gl.in § quędam.de interdic.reſpon.acceſſoriè cognoſcit laicus de titulo, quatenus concernit poſſeſſorium, & vt iuſtificetur poſſeſſorium: vt probat gl.in cle.vna.de cau.poſ.nam interdũ acceſſoriè licet, quod non principaliter.l.quoties.C.de iud.& Fel.in c.cùm ſit generale.de fo.compe.
†Et quanuis poſſeſſorium hoc cauſſam proprietatis habeat annexam, ta- 4
men eo finito agi poteſt petitorio coram officiali epiſcopi, vel coram aliis iudicibus competẽtibus.c.cùm eccleſia.& per totum, de cau.poſ.etiam per mittitur in ordi.Reg.rub.*Des cauſes poſſeſſoires.*articu.8.& artic.12.licèt parũ agatur petitorio poſt poſſeſſorium in hoc regno, poterit tamen agere, qui voluerit, & interdum appellans tanquam ab abuſu: à iudicibus eccleſiaſticis, qui condemnauerant eũ in petitorio, poſtquàm beneficij poſſeſsionem obtinuerat in parlamento, reiectus fuit, & ſua appellatio nõ recepta: & ipſe fuit ad mulctam ſolitam condemnatus: vt ſcripſi infrà artic.2.quia poſſeſſorium & petitorium nihil habent commune.l.naturaliter.§.1.ff.de acqui. poſſeſ.

Areſtum.

Pluſieurs maux & inconueniens en aduiennent.

GLOSSA SECVNDA.

QVAMVIS Materiæ beneficiales poſſeſſoriæ ſummariè (vt ſuprà diximus) & de plano ſint tractandæ, tamen propter partium ſubtilitates immortales redduntur: vnde plura mala adueniunt, & inconuenientia: expedit enim reipubli.ne lites immortales ſint.l.properandum.in prin.C.de iudic. Nam multi homines per eas lites pauperes fiunt, quia in his litibus proſequendis bona conſumunt. tex.in auth.vt differ.iud.colla.9.ſcripſi in verbo, ſumptibus.in proœ.cõcorda.& prorogatio litium valde diſpendioſa eſt.c.diſpẽdia.de reſcrip.in 6.cle. diſpẽdioſam.de iudic.& alia infinita mala veniũt: vt ſcripſi ſuprà in proœ. ord.in fi.& quàm ſit eccleſiis ipſarum diſpendioſa etiam vacatio, quámque periculoſa eſſe ſoleat animabus, non ſolùm iura teſtantur, ſed etiam magiſtra rerum efficax declarat experientia c.quàm ſit.de elec.in 6.vnde ex defectu paſtoris lupus gregem dominicum inuadit. c.ne pro defectu. de elec. & aliquando dilaniat.ca.poſtquam.50.diſt.& hîc ponitur cauſſa impulſiua condendi conſtitutionem iſtam, à qua licebit inferius arguere: vt arguunt doc.in c.cùm ceſſante.de appel.& in l.quod dictum.ff.de pac.& in l.1.de poſtul.l.pe.§.fi.ibi, initium conſtitutionis generale eſt, de iur.& fa.igno.

Ex cauſſa conſtitutionis arguere licet.

Pour auxquelles choſes obuier, & afin que les egliſes ne ſoyent longuement en ſequeſtre.

GLOSSA TERTIA.

DVO Ergo mouerunt huius ordinationis conditorem. Pri- 1
mum, vt obuiaret malis prouenientibus ex longa litium deciſione, quæ numeraui in proœmio concorda.in verbo, ſumptibus. & proximè dixi. Secundum, ne beneficia diu 2
ſint ſequeſtrata: nempe cùm beneficium diu in manu ſequeſtri eſt, cultus tollitur, ſeu diminuitur diuinus, diſsipẽtur beneficij fructus,

Sequeſtratio beneficij mala.

res

res illius in ruinam perducũtur, oues propter pastoris absentiam negligun-tur, pauperes non aluntur, & iura beneficij admittuntur: ob id breui decidi caussa beneficialis maximè possessoria debet. d. cle. dispendiosam. de iud. & sic paet, q; vbi duo contendunt de beneficio, quorum nullus est annalis pacificus possessor, donec controuersia sopiatur, poterunt fructus sequestrari: quia beneficium non capit duos. c. cùm non ignores. de præben. nec dignitas duos spõsos: sed ne interim remaneat sine seruitio, & ne partes ad arma veniant, beneficium sequestratur, per l. æquissimũ. ff. de vsufruc. Nam iudex propter onus rei incumbens, quod non expletur, vel propter rei concessæ abusum, illam sequestrare potest. l. si cùm dotem. §. sin autem in sæuissimo. ff. sol. mat. Curti. in trac. de sequest. in j. q. nu. 22. & seq. vide quæ scripsi abundantiùs in l. sequester. ff. de ver. sig. vbi per viginti cõclusiones materiam sequestri tam iure decisam, quàm in forensi iudicio seruatam, & per leges regni probatam descripsi: alioqui in hoc articulo tractassem.

Auons voulu & ordonné, voulons & ordonnons que les sentences de recreance.

GLOSSA QVARTA.

1 NOTA, Quòd ius ciuile primum decretum, Itali tenutam, nostri verò recredentiam appellant: vt asserit Do. Igneus in repeti. authen. ex caussa. col. xxxvj. C. de liberis præter. vel exhæred. & hanc recredentiam Imbertus vocat possessionem fiduciariam, quàm quis sub manu regia tenet, quasi fide data acceptam, à fiducia tamen dictam, post Budæum in l. ij. in verbo, vindicias. ff. de orig. iuris. in annota. in Pandec. sunt tamen quædam differentiæ: vt alibi scripsi. non datur enim sub fide, id est, sub cautione, quando in parlamento, vel in magno Regio consilio conceditur: vt dixi in priuilegijs curiæ supremæ in concor. 2 procœ. §.. in ver. summas. † Ideo fortè potest appellari præiudicialis possessorij sententia, in officijs vocatur status, Gallicè *Estat*, sed vtcunque vocetur, nos passim his vtemur vocabulis. sed vnde dicatur recredentia? Respon. quasi rei credentia, quia res creduntur illi interim cautione data. id est, committuntur per hanc sententiam, cui adiudicatur hæc recredentia. l. creditores. vbi dixi cum legibus seq. ff. de verb. signific.

Primũ decretum & recredẽtia, an differãt, & vnde dicatur.

Recredẽtia vnde dicatur, quæ in officijs status vocatur.

3 Vel recredentia dici potest, quòd iterum credita sit: primò fuit per Papæ prouisionem credita res beneficij, vel collationem, & inductionem in possessionem, nunc autem recreditur, id est, iterum illi creditur per sententiam possessoriam: & per istud primum decretum, elige cui dicas, tu mihi sola places, vel aliam inuenias meliorem. in his enim forensibus Gallicis vocabulis vix inuenietur vera diductio, sed vt intelligantur verba, ista addidi.

4 Intellige ergo hunc textum in recredentia, videlicet quòd sententia recredentiæ lata interuenientibus requisitis in hoc textu, exequenda est non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus, & absque illarum præiudicio. Nam cùm aliquibus est adiudicata possessio, non sufficit eis dare pignora, nisi corporali possessione lætetur, capitulo, cum aliquibus. de re

De manus, vt vulgo dicitur, leuatione plura not.

iud.diuersum est in manus(vt practici dicunt)leuatione,vulgò *Main leuée*, quæ datur collitiganti post mortem alterius colligantis:solet enim litigans post mortem collitigãtis requirere à iudice,coram quo possessio beneficij introducta est, vt manus Regia,& omne impedimentum auferatur ex illo beneficio,postq̃ partem nõ habet aduersam:& tunc iudex decernit,ꝙ actor ponet apud curiam suum titulum, & possessionem apprehensam, litis pendentiam,& de collitigãtis morte certificationem, & requisitionem factam: quibus visis curia faciet manus leuationem.i.auferet omne impedimẽtum ad vtilitatem petitoris:& sic sequentia in manus requiruntur sublatione.

Requisita in manus leuatione.

Primò,quòd lis pendeat super possessorio, & quando lis pẽdere dicatur, docet text.in clement.fin.vt lite penden. 5

Secundò,quòd coram iudicibus Regijs, quia isti tantùm in hoc regno super possessione beneficiorum cognoscunt,teste Guido.Papæ decisio.j.

Tertiò requiritur,quòd pendente lite moriatur collitigans, pro quo facit text.in c.ij.vt lite penden.in vj.

Quartò,quòd decedat ante recredentiam.Nam is,qui amisit recredentiam,etiam si litiget super pleno possessorio,non petit manus leuationem: vt vidi in forensi iudicio seruari,sed processum prosequi debet ad finem.

Quintò,ꝙ pars superstes in lite sit,alioqui si liti renunciasset,non posset posteà hanc intentare:vt in simili doc.scribũt in l.postquàm liti.C.de pac.

Sextò,ꝙ probet mortem collitigantis,quæ probari per testes potest,dicentes vidisse eum mortuum,vel per sepulturam eius.glo.& doc.in l.si quidem.C.sol.matri.Bar. & alij in l.ij.§.si dubitetur.quemadmod.test.aperian. plenè Boer.in decisio.Burdeg.quæstio. cclxxxviij. Sed hîc videtur dubium. ego alibi fusiùs scripsi in tract.de excusa.& exonijs.

Septimò titulum & possessionem suam probare debet , quæ per literas probari possunt:vt inferiùs dicetur.

Octauò,petere debet manus leuationem,nempe concedi non solet,nisi petatur:arg.l.iiij.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infect.

Nonò,omnia ista producere debet,& intra saccum ponere: quibus visis iudex sententiam manus leuationis proferet:quod est valde notãdum:quia nulli hactenus hoc scripserunt,quos viderim.

Notandum est, ꝙ si ante istius sententiæ manus leuationis (vt vocant practici)executionem,veniat alius prouisus de prędicto litigioso beneficio, & huic manus leuationi se opponat,non mittetur sententia executioni interlocutoria manus leuationis, quia nõ est recredentia, de qua hîc loquitur tex.& quia inaudita parte altera lata est:& aliquando fuit concessa à Senatu manus(vt dicunt)leuatio alicui,anteq̃ esset subrogatus, sed petebat subrogari,& interim pars obijt:ideo ipse manus habuit leuationem,anno 1519. die 29.Iulij.& fuit pronunciatũ pro magistro Petro de Ponsoux,cõtra fratrem Guilielmũ de Vaillon,quia postq̃ habebat titulum,vt in c.fi.vt lit.pẽ. in vj.licèt non sit admissa subrogatio possesionis & instantiæ, non obstat. Nam solet in subrogatione etiã possessio non apprehensa transire,teste Fel. in rub.de rescrip.col.iij.nu.6.tamẽ in hoc regno solet recipi,aut recusari subrogatio in curijs,& ante subrogationem solet deijci ab actibus iudicialibus. 6

Ante subrogationẽ, an manus leuatio concedi debeat. Arcsium.

Item

8 Item quãdo aliquis per simplicem citationem petit in caussa nouitatis se manuteneri:& res fuit posita ad manũ regiam:pars aduersa potest excipere quòd non tenetur procedere,antequàm manus regia leuata sit:vt fuit dictum pro abbate sancti Benedicti super Lisaram,contra de Lignieris. *Arestum.*

9 Item recredentia domino pro rebus subditi captis,nõ datur,si subditus sit persona libera, & franca, vt vulgò dicitur, nisi ipse subiectus recredentiam suarũ rerum petat:vt vidi in forensi iudicio seruari: quia is cuius interest agit hoc interdicto.l.1.& l.si duo.ff.vti posside.doct.in capitul.licet. de probat. *Recredẽtia pro rebus subiecti an domino detur pro iurisdictione*

10 Vltimò non solet dari hæc recredẽtia,quãdo duo litigant super iurisdictione:quippe tunc solet tradi exercitium iustitiæ alicui commissario,qui per manum regiam exerceat & illa iustitia gubernari solet, vt vulgò dicitur (*Par la main du Roy ou souueraine*) & posteà partes litigantes nihil possunt iurisdictionis administrare, nec quidẽ requirere suos subditos:vt vidi seruari in actu practico:nõ allego iura, quia ista in curijs certa sunt:ad alia trãseamus,postquàm dixero vobis inter manuũ leuationem & prouisionem Molinæ.facere differentiam in consu.Pari.rub.de feu.§ 42.nu.2.ibidem videre licet quo ad feuda.

Ou de plein possessoire.

GLOSSA QVINTA,

1 ET SIC habes,quòd & possessorij pleni sententia, vtpote manutenentiæ, visis titulis non, factis inquisitionibus lata, prius quàm esset aliqua prolata recredentia,mittetur executioni,per istum tex.hîc, *De plein possessoire*,requisitis sequentibus,vt inferius dicetur. *Sententia etiã manutenẽtiæquãdo mittatur executioni.*

2 Nam si contentio sit inter duos de beneficio,nominatus dicit beneficiũ in mensibus graduatorũ vacasse:altera pars cõtrariũ asserit, oportet hoc probare,ob id interim recredentia adiudicabitur alteri:& dabitur dilatio partibus ad probandũ facta allegata,& deducta,& posteà plenè manu tenebitur:& omne impedimẽtũ ac manus regia auferetur:vt inferius dicetur,si nõ possit per literas probari:quę probatio in recredẽtia tantũ admitti solet.

Si verò inter duos nominatos sit cõtentio,antiquiori opponitur,quòd est nominatus ante gradum,ex ipsis literis cõstat si nõ sunt alia facta probanda:tunc iudex plenum possessoriũ decidit,& manutenebit vnum in possessione beneficij:& illa sentẽtia pleni possessorij sic ex titulis lata, est executoria non obstantibus oppositionibus: vt hîc patet dũ dicit: *Ou de plein possessoire expediées par tiltres seulz sans preuues des tesmoings*. hoc vult dicere tex.qui non excludit omnes literas seu probationes per instrumẽta, sed excludit probationes testium,adeò quòd si sentẽtia diffinitiua pleni possessorij proferatur testibus auditis,& à iudice visis attestationibus, illã iudex nõ exequetur, vt hîc, scilicet post appellationẽ:quia sententiæ non sunt exequendæ post appellationem:vt scripsi suprà in præfatio. *Sententia manutenẽtiæ quando sine recredentia proferri debeat*

3 Notandum est quòd nunquam recredentiæ sententia proferri debet,

quando plenum possessorium potest expediri sine alia probatione: vtpote quãdo non sunt aliqua facta allegata,sed ex ipsis titulis potest beneficium adiudicari,tunc pleni possessorij sententia fertur:vt superius dixi:quia duo capita possessorij non sunt facienda, quando in vno potest vtriusque fieri decisio:nempe frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora.& hoc vult dicere tex.dum dicit:*Sans soy arrester à la recreance.*

Item si iudiciũ fuerit mistum,& sententia lata tam in possessorio quàm 4
in petitorio,quia de vtroq; apparebat:tunc etiã appellatio nõ impediet executionem in possessorio,secundũ Alber.in l.ordinarij.in vlt. col.C.de rei vendica.& in l.si de vi.col.penul.ff.de iudic.quia sentẽtia lata in possessorio debet aliquid operari:& duo vincula debẽt esse vno fortiora.Bart.in l.permisceri.ff.de acquirend.possess.sed contrariũ tenet Ias.consi.187.circa col. penultim.in secundo volumine.& hoc seruaretur in forensi iudicio.nam iudex secularis, qui in hoc regno de possessorio beneficij cognoscit,nõ posset ferre sententiã super petitorio,& si proferret, vtile per inutile nõ vitiaretur,per regulam iuris:&sic sententiam super possessorio exequendã esse arbitrarer:cùm nihil habeat commune possessoriũ cum petitorio.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquirend.posses.quando requisita inferius descripta concurrerent.

Recredẽtia quando nõ exequatur.

Et si quis velit consentire recredentiam dari in fauorem vnius colliti- 5
gantis,vbi erant tres:interim iudex etiam alia parte oppugnãte,& petente sibi manutenentiã vel recredentiæ sententiam,illi pro quo altera pars consensit, adiudicabit.nec poterit pars impedire:sed nõ erit executoria cõtra opponentem,sed tantùm contra illum,qui consensit.ita vidi seruari, vt sine præiudicio alterius recredentia exequi debeat:alioqui duæ partes colluderent,vt excluderent tertium, sed malitijs hominum obuiandum est. c.sedes.de rescript.

Expediées.

GLOSSA SEXTA.

Requisita vt recredẽtia exequatur.

HABET itaque certum finem hæc materia:vt in simili di- 1
cit tex.in l.prima.§. habet itaq;.ff.si quis testamen. liber esse iussus fuerit. igitur antequam hęc recredentia, siue tenuta in caussa beneficiali exequi non obstantibus oppositionibus vel appellationibus posit, sequentia ex hoc text. legis regiæ requiruntur.

Primò,quòd sententia recredẽtiæ prolata fuerit:quod in tex.probatur: ibi,*Sentences de recreance.* nam non ens executioni mitti non solet.arg.l.decem.ff.de verbo.obliga.l.traditio.de acqui.rerũ do.ergo non sufficit solus beneficij titulus sine recredentiæ sententia, quia hîc requiritur sententia, vt dixi,interlocutoria,habens vim diffinitiuæ.

Nec sufficeret sententia sequestri, quia non esset sententia recredentiæ: quia hîc requiritur:quamuis sententia,per quã res iubetur sequestrari, sit etiam executoria in hoc regno:vt plenè scripsi,in l.sequester.ff.de verbor. significatione,

Par tiltres.

GLOSSA SEPTIMA.

1 SECVNDO requiritur quòd ista recredentia sit prolata visis titulis, vno vel pluribus.l.3.§ negotia vnum vel plura.ff. de negotijs gestis.& titulum hîc vocamus quemlibet modum obtinendi beneficia à iure comprobatum, siue per collationem, electionem, vel institutionem.c.cùm in illis .§.1.& seq.de præbend.in 6. elucidaui in tract. de pacific. possess.in 7. amplia. numero 53. & seq. *Recredẽtia visis titulis proferri debet.*

2 Et quamuis hic text.loquatur in plurali, *Tiltres*, tamen vnus sufficit bonus qui duobus præualet inutilibus, sed hic text.potest se referre ad plures sententias.nam quęlibet potest expediri per titulum, vel potest referri ad ambas partes:nempe quęlibet suum producit titulum, & posteà recredentiæ sententia profertur ex istis titulis,& adiudicatur habenti meliorem,& apparẽtiorem titulũ:vt inferius videbimus.† Adhæc ex titulis adeo debet 3 iudicari,quòd si lata fuerit sine titulis,nõ valeret per istum tex.à cõtrario quod argu.est in iure validũ.l.1.ff.de offic.eius.c.cũ apostolica.de his quæ fiunt à pręla.Nam cui non conueniunt verba,nec dispositio l.4.§ totiens. ff.de damno infect.capit.indemnitatibus.§.supra dicta.de elect.in 9.

4 Etiam si iudex viderit titulum,vel titulos vnius partis, & non alterius, non poterit præsenti recredentiã adiudicare, si altera pars non fuerit contumax.vnde si in primo termino reo comparente iudex ad producendũ suum titulum dilationem concedere noluerit,sed statim illi qui suum produxerat titulum hanc recredentiam adiudicauerit,non erit executoria,per istum tex.qui dicit,*Par tiltres*:& ita fuit in hoc senatu iudicatum anno 1536. die 13.Martij. *Arestum.*

5 Insuper ex titulis proferenda est hæc recredentiæ sententia,adeo,quòd si lata fuerit ex probationibus testiũ,seu testimonijs solis,vel sine titulis nõ valebit:quia cõtra hunc tex.& quia vitiosus ingressus non debet dari in beneficijs.c.vno.de eo qui mittitur in possess.lib.6.& sic iudicatum fuit in hoc senatu anno 1508.die 18.Maij & an.1530.die 8. Ianuarij, vt refert Imbert.in suis foren.institu.pag. 91. *Arestum.*

6 Imò etiam nõ valeret,si lata esset ex titulis &testium probationibus,seu testimonijs simul, quia non est lata ex titulis solis.vnde anno 1533. die 12. Maij fuit annullata,in hoc senatu sententia iudicis Andegauen. per quam pronunciarat alteram partem examinandum ante recredentiam, cùm illi opponeretur se nescire legere vnam decretalẽ, & hanc interrogationem fieri non debere iudicauit senatus,sed ex solis titulis,& illis visis alteri adiudicanda est recredẽtia,& hoc est introductum, vt breui decidatur:ne longa vacatio noceat ecclesijs.c. quam sit.de elec. in 6.vt suprà in prin. dictum extitit huius articu. *Arestũ vt in recredentia non fiãt interrogationes.*

7 Præterea ex titulis habilibus videlicet collationis,& alijs iudicari debet recredentia,ex quibus ius in beneficio acquiritur,capitul.cùm in illis.§.secundo.de præben.in 6.vnde si capitulum,vel alius diceret se possedisse be-

neficium tanquam vnitum,& sic titulum præscripsisse, etiam per tempus immemoriale, non daretur ei recredentia, per c.cura.de iure patro.vbi scripsi,& dedi nouum intellectum.

Recognitio scripturæ in recredentia an fieri debeat.

Item ex titulis adeò recredentia iudicari debet,vt non posset cogi pars 8
ad recognoscendum scripturam,vel negandũ super hac recredentia: quia prohibito vno prohibetur omne illud per quod ad id peruenitur.l.oratio. ff.de spõsal.scripsi in repetio.c.postulatis.no.1.de cleric.excõmu.minist r. sed si interrogatus negaret scripturam, liceret alteri parti testes super hoc producere:quod est in recredentia prohibitũ,& ita fuit iudicatum die 22. Maij anno 1526.vt refert Imbert.in Foren.institut.§. rursus.pag.93.tamen fuit iudicatũ pro domino Ioanne Verius super beneficio du Meny,cõtra secretariũ prioris sancti Martini de cãpis ann.1531.die 19. Aprilis post pascha, videlicet ꝙ d.secretarius in recredentia teneretur recognoscere.sed d.Verius non poterit se iuuare illa recognitione in recredentia,sed in pleno tantùm possessorio,& hoc propter mortem,quæ interim euenire posset,recognoscere debent,& posteà non posset.&idem anno 1526.die 29.Maij,contra Franciscum du Puy fuit iudicatum in eodem senatu. Vidi etiã dubitari si pars petat partẽ interrogari an receperit titulum partis aduersæ,& dicebatur ꝙ interrogari deberet sine processus & recredentiæ retardatione:quia hoc non impedit recredentiam. Dicit etiã Imbert.in §.sed quia nõnullę.lib. 1.quamuis cõtendens retinendę possessionis interdicto de sacerdotij possessione nihil doceat:si tamẽ iure titulóq; potior sit, nihilominus vincit vindiciarũ liticulã,atq; vt super capitul. huius interdicti supremo fiant probationes,solet eadem statui sententia: sed ego non video quòd agẽs possessorio,sine possessione vincere posit:vt per totum titulũ.ff.vti possid. habetur,quòd sine possessione nõ potest quis manuteneri:vt ita probatur in capit.licet caussam.de probat.itẽ si ageretur petitorio, hoc verum esset,aliàs sequeretur quòd iudices regij cognoscerent de petitorio,& non de possessione si non esset opus probare possessionem: ideo ego semper vidi possessionis adeptionem in primis probari.

Arestum.

Possessio in recredentia probanda.

In pluribus impetrantibus vltimo adiudicatur recredẽtia.

Item notandum est,si plures sint impetrantes per mortẽ vltimus censetur habere apparentiorem titulum,si non probetur anteà mors,sed denegetur:quia omnes cõsentiunt quòd tunc mortuus fuisset,sed in aliis nõ sicut de summa minori dicitur,quòd omnis consensus arbitrorũ cadit in id quod minus est.in l.diem proferre.§. si plures.ff.de arbitr.l.1.§.si stipulatus ff.de verborũ obligation.capit.primo.de arbitr.in 6.& huic vltimo impetranti adiudicabitur recredẽtia, licet si probetur posteà mortuus tempore primi impetrantis plenum possessoriũ adiudicari debeat primo, quia tempus datæ,quo ad acquirendum ius attẽditur.capit.eam te.de rescrip.capit. si eo tempore.illo titul.in 6.ideo non est mirum, si vnus obtineat in recredentia,& succumbat ex nouiter probatis in pleno possessorio, vel econtrario:vt sæpius vidimus. tamẽ primus poterit in recredentia probare mortẽ per pharmacopolam,qui faces tradidit pro obitu : & fortè nunc mouetur processus alibi de solutione illarum:etiam probatur per attestationem curati,vbi sepultus fuit. 9

Imò

10 Imò etiam 11. Martij anno 1543. in caussa de Salaxard fuit ex titulis adiudicata recredētia in prophanis, de quibus inferius plenius explicabimus, & quid si per contumaciam, arti. seq. *Aresta.*

11 Et si semel ex titulis lata fuerit, exequi debebit, etiam si is, contra quem lata fuerit, falsum allegaret titulum: quia hoc reijcitur ad plenū possessorium: vt fuit iudicatum pro domino Iacobo de la forest appellante anno 1521. die 3. Aprilis. nempe hic tex. dicit sententias recredentiæ exequendas non obstantibus oppositionibus: ergo hac falsi oppositione non obstante exequetur: vt dixi in tract. de liter. obli. arti. 1. versi. tertio opponi potest in gl. *Oppositions.* *Executioni recredentia mandatur non obstāte allegatione falsi.*

12 Vltimò notandum est quòd licet vtraq; pars suum debeat probare titulum: tamen impetrans beneficium vacans per mortem Titij, non tenetur probare titulum illius, nec ille cui resignatum est, sed sufficit, quòd probet illum prædecessorem fuisse habitum & reputatum curatum talis ecclesię, vt scribunt do. de Rota decis. 109. agenti. Inno. & Hosti. in c. illud. de præsumpt. Secus si ille qui resignauit nunquam pacificè possedisset. *Arestum. Titulū prædecessoris quis probare non tenetur.*

Sans soy arrester à la recreance.

GLOSSA OCTAVA.

VVLT dicere text. quòd sententia pleni possessorij prolata ex titulis sine alia recredentia est executoria, non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus. nam si iudex videat ex titulis posse adiudicari plenum possessorium, cùm partes nullum factum allegarent, sed omnia ex titulis adducebant: ob id iudex plenum adiudicabit possessorium alteri, & hæc sententia pleni possessorij exequetur. & ita dicit tex. *Sans soy arrester à la recreance.* nempe si iudex prius proferat recredentiam, & posteà plenum possessorium, hæc vltima pleni possessorij sententia non exequeretur post appellationem. *Car le Iuge s'est arresté à la sentence de recreance.* Et ita est intelligendus hic textus: quia sententia sola recredentiæ est executoria, vel sententia pleni possessorij sine recredentia lata ex solis titulis, non ex testium probationibus.

Et sic patet in interdicto vti posidetis, dupliciter iudicari: nempe cùm prætor videbat possessorem, & summariè apparebat ei de iure suo, ipse proferebat vti posidetis, ita posideatis, & sic recredentia, seu, vt Itali dicunt, tenutam. *Elucidatio interdicti vti poßidetis.*

Verùm quia posteà latior fiebat de vtriusque partis iure ostensio: qua facta iudex partem manutenebat in sua possessione, tuebaturque eum in possessione, & prohibebat vim fieri, & turbari in possessione, ac pro turbatione ad id quod interest condemnabat. l. 1. 2. & per totum. ff. vti posside. & hodie solet etiam in hoc interdicto iudex ad interesse condemnare: vt suo loco dicetur.

Item ex titulis debet adiudicari recredentia, scilicet visis vtriusque par- *Ex signatura an poßit adiudicari recredentia*

tis titulis: sed quia signatura non leuatis bullis nō est titulus probatus: ideo non adiudicatur recredētia ex sola signatura: sed bene potest peti ac concedi ex ea sequestratio, & recredentia pensionis ecclesiasticæ: vt iudicauit Senatus Parisiensis, anno 1543. die 22. Maij. alia scripsi in praxi beneficiali.

Arestum.

En matiere beneficiale.

GLOSSA NONA.

Caussa beneficialis quæ dicatur.

TERTIO requiritur quòd istæ sententiæ recredentiæ, vel possessorij latę fuerint in caussa beneficiali, nempe fauore beneficij hoc introductum est, ne illius vacatio sit diutina, capit. quàm sit. de elect. in 6. & caussa propriè, & directè dicitur beneficialis, quando de titulo beneficij agitur, & in materia exorbitanti. cap. si hi contra quos, vt lite pendente. in 6. Antonius Butrius in cap. secundo. col. vltima. de iurament. calum. in materia tamen non exorbitanti vt docto. arbitrantur, caussa beneficialis vocatur, siue agatur super petitorio, siue super possessorio: vt hîc. & in cle. fi. C. de iudi. clemen. vna. de caussa posses. clemen. prima de re iud. Nicol. Milius in verb. beneficialis caussa. in repet. 1

Item putarem, si recredentia daretur super leprosarijs, & hospitalibus, quæ in titulum cōcedi solent, vt caussa dici possit beneficialis. gl. in cle. vna, de rerum permuta. scripsi in tract. nominatio. quæst 9. nu. 8. & seq. 2

Arestum.

Fallit in locis collegialibus, seu bursis collegiorum. aresto ita censuit senatus anno 1521. die 5. Iulij pro bursa collegij Baiocen. & pro Ioanne Mauriot scholastico fuit etiam litigatum, & caussa in consilio posita pro bursa collegij Nauarræ, anno 1527. die penulti. Iulij. vbi recredentia data super loco collegiali non mandatur executioni, non obstante appellatione. 3

Quælibet recredētia est executoria.

Hodie verò per ordinationem regiam Francisci Regis moderni arti. 61. de publica. anno 1539. quælibet recredentia in quacunque materia est executorialis: vt inferius explicabitur arti. 4. 4

Arestum pro recredētia data coadiutori.

Item si fuerit recredentia probata pro coadiutore dato furioso, executioni mitti debet: vt fuit iudicatū in hoc senatu ann. 1517. die 23. vt scribitur in stylo parla. aresto 391. Nouembris. & de hoc coadiutore doct. tractant in c. fi. de clerico ægrotant. & scripsi in tracta. nominatio. quæst. 8. nu. 26. & in §. fi. de senten. prouisional. 5

Impetrans lite incœpta beneficiū an impēsas obtinere possit.

Vltimò etiam potest recredētia dari, & data exequi, quamuis pars non haberet ius ex prima collatione, sed ex nouo iure, fortè ex impetratione li neutri, nec dicitur attentare impetrando, teste Aegidio Bellamera, conclusio. 102. si possessio. per cap. abbate sane. de re iudic. in 6. & l. si post acceptum. ff. de rei vendicatio. & decis. 662. si ex gratia. nec potest reus obtinere expensas vsque ad impetrationem nouam, quia nunquam habuit bonum ius, argument. l. is qui se obtulit. ff. de rei vendicatio. Staphile. in tractatu de literis iustitiæ. fol. 149. versi. sed dubium, dicens tamen quòd reus non 6

non condemnabitur actori in expensis ante productionem noui iuris, quia vterque temere egit: ob id vna temeritas cum altera compensatur: iuxta l. si ambo. ff. de compensation. ego arbitror reũ condemnandum, eò quòd viso titulo non consensit, sed prosequutus est, & sic malam habuit fidem, ob id condemnari debet: quia si in principio vidisset titulum, non cessisset, postquàm nunc nõ cedit. ita scribit Decius in l. qui in alterius. ff. de regulis iuris. quod est notãdum: & ita seruatur in iudicijs: facit quod scribit Ludo. Roman. singulari 396. Alio sero. & Iason in §. sic itaque. numero 41. & sequen. de actio. in Institutio.

7 Si tamen neutra pars ostendat bonum titulum, nec se capacem & idoneam, tunc sequestrabitur beneficium, & neutri recredentia adiudicabitur: sed ad facta contraria ponendum iudex partibus docernet, vt fuit in Senatu conclusum anno 1548. die 2 Maij, relatore D. de la Rosiere senatore dignissimo: ne ad beneficia vitiosus pateat ingressus. capit. primo. de eo qui mittitur in posses. libro 6. & beneficium ecclesiasticum non potest sine canonica institutione obtineri. cap. 1. de regul. iuris. libro sexto.

Recredẽtia quandoque neutri adiudicatur.

Arestum.

Que sont données parties ouyes.

GLOSSA DECIMA.

1 QVARTVM Requisitum est, vt recredentia data sit partibus auditis: & sic contra tertium, qui non fuit auditus, non exequetur: argumen. huius textus à contrario: & per textum in l. à diuo Pio. §. si super. ff. de re iudic. & sic fuit in hoc Senatu iudicatum anno 1537. die 26. Februarij, ne vitiosus detur ad beneficia ingressus, & contra partem inauditam nil definiatur. cap. 1. de caussa posses. dicas tamen de recredentia per contumaciam concedenda: vt in artic. seq. scribitur.

Audiri debent partes in recredentia, & quãdo auditæ dicantur.

Arestum.

2 Et sic si parti petenti dilationem ad producẽdum suum titulum iudex non dederit, sed recredentiam alteri concesserit, non exequetur: quia illa pars non censetur audita: vt iudicauit Senatus Parisien. anno 1536. die 13. Martij. quod probatur in hoc textu à contrario.

Arestum.

3 Quæro, quando partes dicantur auditæ? Respond. quando in præsentia iudicis allegauerunt, & proposuerunt ea, quæ dicere volebant, in capitulo, ad hæc. de officio archidiac. vbi not. Deci. & iudices audire debent partes, & posteà diffinire. §. sedebunt. & §. audient. in authen. de iudicibus. collatione sexta.

4 Item per hunc textum ibi, *Données*, colligunt quidam, quòd iudices nõ debent pecuniam recipere pro sententia: alioqui venalis sententia nullius est momenti, & iudex puniri debet. l. prima. & authentica ibi posita. C. de pœna iudicis qui malè iudicauit etiam si sententia ritè prolata sit, & aliâs iusta, tamen per pecuniam lata non valet. glossa singularis in cap. vendentes prima quæstione tertia, quam notat Felinus in cap. licèt. columna 16. de probationib. recipiunt tamen iudices etiam hodie pecuniam pro reportu, quem vocant, & vt processum videãt, sed melius esset, quòd iusta haberent

Sentẽtia venalis etiam in se lata, non valet.

stipendia à principe, qui iustitiam subditis debet, & nihil reciperent: quia gratis & cum omni puritate iudicium procedere debet. cap. statutum. § in super. de rescriptis, in sexto. sed hoc vix dici potest ex hoc textu: quamuis doctrina in se sit vera: quia verbum, *Données*, Gallicè potest exponi, *Proferées*: vt plenè scripsi in l. sæpe. ff. de verborum significatio. est tamen textus in Codice Theodosiano in rubrica, de officio recto. prouinciæ. in hæc verba, Cessent iam nunc rapaces officialium manus, cessent inquam: nam si moniti non cessauerint, gladijs præcidentur: non sit venale iudicis verbum, non ingressus redempti, non infamet litigationibus secretarium. non visio ipsa præsidis cum pretio, æquè aures iudicantis pauperrimis ac diuitibus referentur: absit ab inducendo eius, qui officij princeps dicitur, prędatio vlla litigatoribus &c.

Lex contra iudices rapaces dura.

Par noz iuges.

GLOSSA VNDECIMA.

Recredentia à iudicibus Regijs lata esse debet.

QVINTVM Requisitum est, quod recredentia, seu pleni possessorij sententia sit prolata per iudices Regios: ideo per iudices ecclesiasticos, vel per iudices Baronum, aut aliorum dominorum lata, non habebit executionem, per hunc textum: quia conditor suis iudicibus tantum hoc priuilegium tribuit, & sic suum denegat auxilium alijs: vt dicit glo. in l. siue apud. C. de transactionibus. nec passim omnibus iudicibus Regijs concedit, sed ijs tantùm, à quibus immediatè ad supremam appellatur curiam, vt in septimo requisito patet infrà eodem. & in hoc regno non solent alij iudices quàm Regij, de possessione beneficiorum cognoscere: vt superius dixi.

Iudices hic qui dicantur.

Generaliter hîc capit iudices, *Iuges*, pro omnibus magistratibus Regijs, qui iudicare possunt de his beneficiorum possessorijs, siue sint præpositi, siue locumtenentes, siue iudices maiores, siue alij iudices, vt consiliarij supplicationum, & requestarum: sunt etiam ipsi iudices Regij, siue etiam fuerit lata ab ipso parlamento, & tunc multò fortiùs, quia ab his non appellatur: vt in l. vna. ff. de officio præfec. prætor. & in l. vna. C. de sentent. præfecti prætorio. & ideo hîc omnes Regij cõtinentur magistratus, à quibus appellatio directè & immediatè ad parlamentum deuoluitur, vt à gubernatore Montispessulani, & ab alijs bailliuis & seneschalis.

En leurs sieges principaux.

GLOSSA DVODECIMA.

In sede principali data recredentia esse debet, & quæ dicatur.

SEXTO Requiritur quòd illa sentẽtia sit prolata in sede principali, vtpote Nemausi: senechallus enim habet sedẽ & Nemausi, & Bellicadri: principalis sedes est Nemausi: requiritur ergo ꝗ sit ibi lata, vbi principalis est sedes: quia ibi præsumitur copia peritorũ, quę non esset in alijs locis, iuxta capitulũ, statutũ, in principio. de

de rescrip.in 6.& dicitur principalis sedes,vbi ipse solet frequentiùs iudicare:& tribunal ibi erectū est:nam potest iudex in qualibet parte suæ iurisdictionis iudicare,sicut episcopus.c.cùm episcopus.de offi.ordi.tamen principalis sedes est,vbi iudicare est solitus.l.1.ff.de iudic.Bart.in l.ambitiosa.col.4.nu.18.ff.de decret.ab ordi.faciend.facit capit.significatum.de præben.

2 Sufficit etiam quòd sit lata in alijs sedibus tempore iuridici conuentus, quos asisias vocat,& vbi cōsuetum est tenere asisias: vtpote bailliuus Bituricen.profert tempore asisiarū recredentiam Issolduni, vbi est consuetum tenere asisias:valebit hæc recredentia,& exequi debebit,non obstante appellatione,vt hîc:secus si alio tempore,quàm asisiarum.Si autem fuerit lata ab alio bailliuo non subdito primo,sed quia facta est tribunalium diuisio:tunc etiam executioni dabitur,teste Imbert.ea solùm ratione,quòd hodie subsidiaria tribunalia habent peritorum copiam:& ordinatum fuerat ea ratione, quod peritorum copia non esset in alijs tribunalibus : vt in sede principali proferētur. sed vix est,vt si ex vno præsidatu sint duo facti vt minus cognoscat, quia non solùm hac ratione est istud introductum sed quia caussæ beneficiales in locis insignibus debent tractari:vt est in dicto capitul.statutum.de rescrip.in 6. & in ordina. reg.in rubric. *Des causes possessoires beneficiales*.articul 6. & quia duo copulatiuè hîc requiruntur, quæ non sunt in singulis locis,vbi sunt magistratus:licet ibi copia sit peritorum,non est tamen locus insignis:ideo recredentia ibi prolata executoria non esset,nisi iste datus esset iudex,cum illa præeminentia , & priuilegijs primæ sedis.

3 Item hîc duo copulatiuè describit.primò , quòd recredentiæ lata fuerit sentētia,in illo loco & tribunali, vbi sunt iudices soliti asisias tenere.secundò quòd durantibus illis,ergo extra illas non valebit:quia hoc non cōcedi tur hîc,nec alibi:ideo non extendemus:imò postquàm in vno concedit,in alio negat.l.cùm prætor.ff.de iud.itaque vt de his appareat,debēt & locus & sedes describi in sentētia recredētiæ,vel pleni possessorij, & illa qualitas scilicet quòd tempore asisiarum lata sit , vt in prosequenda appellatione consiliarij hoc videant & iudicent.

4 Fallit quando esset lata intra ecclesiam tempore asisiarum , tunc esset nulla per capit.decet.in §. fina. de immunita.ecclesi.in 6.ideo non est tunc exequenda : quod est notandum contra istos iudices , qui aliquando tempore pluuioso asisijs durantibus in ecclesia sententias proferunt, & processus ibi conficiunt:tunc sententia & omnia acta erunt nulla , vt ibi.& Panor.in capit.qua fronte.no.primo.de appellation.per illum tex.hoc firmat contra iudices. *Sentētia in ecclesia vel domi lata est nulla, ob id non exequēda.*

5 Idem si domi lata esset , quia non esset lata in tribunali: vt ipse text.præcipit.vnde inCod.Theo.est lex,in rub.C.de offic.recto.prouinciæ.l.secūda sic statuens sibi iudex hanc præcipuam curam in audiendis,aut discernendis litibus impositam esse non ambigat , ita vt non in secessu domus de statu hominum , vel patrimoniorum sententiam referat , sed apertis secretarij foribus intrò vocatis omnibus,aut pro tribunali locatus,& ciuiles controuersias audiat , ne congruæ vltionis animaduersione cohibeatur.

ab ſit autem vt iudex popularitate ſpectaculorum editionibus mancipatus plus lucris curæ quàm ſeueris actibus tribuat.

Et ſic habes vnum caſum, in quo ſententia recredentiæ non eſt executoria, videlicet quando eſt nulla. probatur in l. 4. § condemnatum. ff. de re iudic. quod multis poteſt eſſe modis: vt ſcribit Peruſ. & alii in capit. dilecto. de appella.

Reſortiſſans ſans moyen en noz dictes cours.

GLOSSA DECIMA TERTIA.

Appellari à iudicibus recredẽtiã proferẽtibus debet ad ſenatum.

SEPTIMO requiritur, quòd ab hoc iudice, qui recredentiam protulit, appelletur immediatè ad curiam parlamenti: & hoc vult dicere hic text: dicens *Reſortiſſans ſans moyen en noz dictes cours*: igitur ſi fuerit per Baiulum Montiſpeſſulani vel per præpoſitũ alterius loci prolata, à quibus appellatur ad alium iudicem extra parlamentum non exequeretur: vt hîc dicit text. nempe maior eſt horum authoritas, quàm aliorum inferiorum; vt probatur in l. ab executore. ff. de appella. vbi etiam doctor. & quia hic tex. non concedit: ſi tamen in quibusdam appellaretur à præpoſito ad alium iudicem, in aliis verò ad parlamentũ, videlicet in his poſſeſſoriis: tunc recredẽtia eſſet exequenda: quia ſufficit, quòd in his poſſeſſoriis ab illo iudice ad parlamentũ appelletur, licet in aliis non. & vocat hîc per exellentiam, *Noz cours ſupremes*, videlicet, quia omne analogum per ſe ſumptũ ſtat in ſua famoliori ſignificatione. § ſed ius quidem. de iure natur. in inſtitut. & priuilegia iſtarum curiarum ſcripſi in proœ. concorda. in verbo ſummas.

Seront executées nonobſtant oppoſitions, ou appellations quelzconques, & ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

Areſtum. Poſt vnius appellationem alij nõ procedunt corã primo iudice.

QVAMVIS præpoſterum ſit exequi, poſteà proſequi quod retractari poteſt, argumen. l. pen. C. de execu. rei iudica. & quod eſt incertum, differtur, donec erit certum, l. diximus. ff. de execu. tuto. vt plenè ſcripſi in tracta. de literis obligatoriis. art. 6. iſta tamen executio ſuſtinetur ratione cautionis. l. vniuerſa. C. de precib. Imperat. offeren. vt expreſsim tradit Bal. in c. paſtoralis. § quia verò: numero 15. de offic. delegat. & ſi ex tribus vnus obtinuerit recredentiam, licet vnus ex aliis non appellauerit: tamen alij appellantes, vel appellati non tenẽtur procedere coram iudice, qui recredentiam dixit. ita in ſenatu fuit iudicatum anno 1516. die 17. Februarij pro Grignaut contra Galatine diuerſa ſequãtur iudicia. l. nulli. C. de iu. & in rub. ff. de quibus rebus apud eundem iudicẽ aga. ſed iudex appellationis cõtra omnes & cognoſcet, & decidet. Quęro, quid ſi poſt recredentiam capitulũ ſtatueret & prohiberet

receptori,ne recredentiario quicquam distribuat, an ab illa ordinatione appellari poterit,tanquam ab abusu? Respond.non à receptore denegante:vt fuit iudicatum in hoc Senatu, anno 1539. die 6.Iunij: quia dum capitulum statuit hoc,facit contra ordinationem istam volentem sententiam exequendam esse, & sic abutitur contra ordinationes & aresta faciens:ergo ab isto statuto capituli licebit appellare tanquam ab abusu,non verò à receptore, sed ab eo,qui ordinat & statuit: quia ab executore non appellatur.l.ab executore.C.quorum appellatio.non recipiũtur.& inferius dicetur articulo quinto & sequẽ. sed receptor est capituli executor,ergo ab eo appellare quis non debet.nam iste minister iustè denegat obsequendo statutis eorum,quibus obedire tenetur.

Arestum. A receptore denegante distributiones post recredentiã appellari non potest,

Imò anno 1516.die 29. Ianuarij censuit Senatus recredentiam exequendam cõtra episcopum Aurelianen. qui receperat fructus post recredentiam, quamuis allegaret se posse illos recipere durante lite ex Papæ concessione,iuxta capitul.propter.de rescriptis,in sexto.

Arestum contra recipientẽ fructum post recredẽtiã etiã caussa deportus.

En baillant.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

1 OCTAVVM Requisitum est, quòd is,in cuius vtilitatem sententia primi decreti possessoria lata est, cautionem præstet, antequàm exequatur, per text.nondum ad hoc expensum, licèt valde sit huic dicto accommodus, si rectè intueatur,in l.postquàm.§.1.ibi, si cauerit aduersarius ad eum possessionem esse transferendam.ff.vt leg.no.caueat.

Cautionem præstare debet recredentiarius.

2 Nam verbum,*En baillant*, significat si dederit, vel præstiterit.sic exponit glo.gerundium in l.si tu ex parte.ff.de acq.hęred.ibi,adeundo,id est,si adieris,nempe gerundia in do,significant conditionẽ. Gome.in rub.de actio.in Instit.plenè dixi artic.2.de sentẽ.præiudicia lib.seu prouisio.igitur possessio ad eum nõ aliter trãsferretur,quàm si cauerit: Iuriscõsult.in d.l.postquàm. §.1.versi.sed nec ipsi.& qui iurauerit vsumfructum ad se pertinere,non potest illum petere,nisi oblata cautione.l.sed & si possessori.§.item si iurauero.ff.de iureiurã.& impubes, qui mittitur in possessionem ex Carboniano edicto,tenetur satisdare.l.1.ff.& C.de Carbo.edic.& sufficit,quòd pars offerat:& iudex recipiat cautionem cum certificatoribus absente parte & citata ad hoc:ideo fuit annullata appellatio cuiusdam, qui appellauerat ab executione ante cautionẽ per eum receptam:& ipse condemnatus in expensis,anno 1544.die 11.Iulij.argu.l.Iulia.§. offerri.ff.de actio. empti.& sic cautio oblata & à iudice recepta,licèt pars aduersa non cõsentiat,sufficit: alioqui pars nunquàm consentiret, vt nunquàm fieret executio.

Arestũ vt cautionem offerre sufficiat.

3 Ex quo infertur,quòd is qui tenetur præstare cautionem, debet eam tradere, vel saltem offerre: antequam petat executionem: quia offerre quis debet,antequàm agat,d.l.Iulia.§.offerri.ff.de actio.emp.& quia oportet implere conditionem,antequàm quis petat.l.qui hęredi.ff.de conditio.

& demonstratio. Bartol, in l. si soluturus. ff. de solutionibus, quod facit etiã ad retrahentem, *En baillant le principal*, vt verè teneatur tradere, quod fuerit liquidum, aliâs satisdare poterit de eo, quod non erat clarũ. l. statuliber rationem. ff. de statuliber. vt scripsi articu. 1. glossa 9. *Oppositions*. tractat. de literis obligatorijs.

Arestum quod cautio etiã nõ petita detur. Et isto casu cautionem dabit, etiam si non petatur: licèt contrarium teneat Soci. in tract. fallen. regula 299. per textum in l. 2. § quod ait. ff. quorum legat. aliâs si anteà fiat executio perperam fieri dicitur, & dicetur tortionnere: vt fuit dictum in hoc Senatu, anno 1519. die 12 Iulij, pro Ioanna Camnet vidua Ioannis Neueu, contra Margaritam de la Porte: quia conditio debet ante impleri, quàm fiat executio, per dictam l. qui hæredi. & in dicto §. quod ait. vbi voluntas exigebatur per modum conditionis: ideo præstita posteà, non valeret, alioqui contrà, si non exigatur per modũ conditionis: & sic poterit vtraque opinio conciliari. 4

Existẽs in possessione ante recredentiam an cauere teneatur. Amplia, vt hanc cautionem præstare debeat etiam is, qui erat in possessione, antequàm illi recredentia adiudicata esset: quia tunc authore prætore vtetur. l. iustè. ff. de acquir. pos. Cùm hic text, generaliter loquatur, & nõ distinguat: ergo nec nos distinguere debemus. l. de pretio. ff. de Publi. in rẽ act. Nec potest inficiari sententiã esse pro eo latã: si ergo vult vt executioni detur, debet cauere: alioqui in possessione beneficij quisque procuraret esse iure, vel iniuria, vt cautionẽ istã euitaret: & nõ esset satisfactũ aduersarijs, si posteà in pleno obtinerent possessorio, si is qui possedit nihil haberet. 5

Etiam post triennium cautio peti potest. Secundò etiam si à parte, quæ recredentiam obtinuit, non petatur cautio ante triennium, sed posteà adhuc tenebitur is, qui obtinuit, eam præstare, si processus adhuc non fuerit finitus: vt fuit in hoc Senatu decisum, anno 1511. die 10. Iulij. quod putarem verum, quando pars prosequuta fuisset possessorium ad tempus, secus si per totum triennium tacuisset: quia tunc esset pacificus possessor is, qui possedisset triennio post recredentiam: ob id posteà non posset molestari, non obstante decreto de pacifi. poss. in cõcor. nec cautio ad eo peti, de quo plenè scripsi in tracta. de pacifi. possess. nu. 167. vbi Senatus placitum siue arestum adduco. 6

Arestum.

Cautio in his casibus danda non est. Primò fallit, si pars, quæ obtinuit recredẽtiam, nollet vt iudex eam exequeretur, nec illud peteret: tunc non dabit hanc cautionem sed sequestrabitur beneficium, si petatur: vt fuit dictum de primo pro magistro Petro Germano, canonico Pictauien. contra magistrum Geruasiũ Corbeau appellantẽ: nam postquàm nil recipere vult non debet dare cautionẽ de restituendo id, quod non recipiet: bona fides enim nõ patitur, vt non exactũ restituatur. l. bona fides. de reg. iur. in 6. sic nec vt caueatur de restituẽdo illud, quod non recepit, nec recipere vult: ideo qui non potest inuenire cautionem, bonũ est vt relinquat fructus apud sequestrũ vel commissarium: vel procuret à iudice dari cõmissarium, qui hos recipiat fructus vsque ad finem pleni possessorij: & hoc casu etiã executoria erit sententia recredentiæ contra partem, quæ possidebat: & auferetur ab ea possessio, & dabitur sequestro, vel commissario, qui cauebit pro eo, qui recredentiã obtinuit. & recipiet ac retinebit fructus, quousque plenũ decisum fuerit possessorium. 7

Arestum.

Cautela pro eo qui non inuenit cautionem.

Secundò

8 Secundò fallit, vbi etiam cautio non datur, si recredentia adiudicata fuerit per Senatũ alicui: vt scripsi in priuileg. curiæ supremæ, in procœ. concor. in verbo, curias summas. vbi abũdantiùs probaui. ad ibidem dicta te nunc reijcio. Si tamen recredentiarius succumbat in pleno possessorio, tenebitur omnes restituere fructus, si ad hoc condemnetur, quod fieri potest. vt ibi scripsi. & idem est, si lata fuerit in magno consilio: vt inibi scripsi.

9 Tertiò non cauet, si pars contra quam lata est, cautionẽ remittat, in fauorem enim aduersarij succumbentis introductum est: illi ergo fauori renunciare potest. cap. si diligenti. de foro compe. l. penul. C. de pact. sed vix remitti hæc cautio solet.

10 Quartò secundum quosdam non datur cautio, si non fuerit à sentẽtia recredentiæ appellatum: argu. huius tex. dicentis, *Non obstant oppositions, & appellations*, ergo si non fuerit, non præstabitur cautio. sed contrarium tenerem: quia hîc dicit executionem faciendam, non obstantibus oppositionibus & appellationibus: & sic nõ refertur ad cautionem, quam præstare tenetur, per leg. postquàm. ff. vt leg. no. caue. & ita seruatur. *Si nõ appelletur à recredentia an cautio præstari debeat.*

11 Imò ego vidi dari cautionem, quando pars consentit alteri parti, vt habeat recredentiam: & quòd super pleno procedatur possessorio: censetur enim consentire, prout de iure: & ista sententia vocatur quædam conuentionalis recredentia, iuxta glo. in l. 2. C. commu. vtriusque iudic. *Recredẽtia ex cõsensu an exigat cautionem.*

12 Si tamen pars acquiesceret illi recredentiæ, ampliùs non prosequendo caussam pleni possessorij: tunc nulla daretur illi cautio. & ita possunt intelligi quæ suprà scripsi: secus si prosequatur aduersarius plenũ possessoriũ.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA DECIMASEXTA.

1 CAVTIONEM Ergo tenetur præstare is, qui sententiam recredentiæ obtinuit, sed quam cùm multiplex sit. l. sancimus. C. de verbor. significatio. hic textus declarat bonam & sufficientem in primis.

Quid cautionis nomine veniat, videamus: verbum enim cautionis à lege ciuili prolatum, intelligitur de nuda promissione. d. l. sancimus. & cap. vlt. §. in alijs. vt lite contesta. & ibi glo. quia in dubio intelligi debet de eo, quod minus est. Bart in l. 1. § 1. in fin. ff. de prætor. stipulatio. quia id sequimur, quod minimum est. l. semper in stipulationibus. & l. in obscuris. ff. de reg. iuris l. nummis. de leg. 3. *Nomine cautionis quid contineatur.*

2 Aliquando verò dicitur cautione vel satisfactione victo mederi: & tunc alterum sufficit. l. penultima. ff. de petitio. hereditatis. & l. is à quo. de rei vendicatione.

3 Amplia etiam si proferatur inter contrahentes, qui cauere promittant: notatur in l. 1. C. de procuratoribus. Pyrrhus in l. plus cautionis. ff. de regulis iuris.

4 Secundò amplia etiam si à testatore proferatur, qui hæredem cauere velit: intelligetur etiam de nuda promissione. glo. in d. l. sancimus.

5 Tertiò idem in statuto, cõsuetudine, seu ordinatione faciente mentio-

nem de cautione, vt de nuda intelligi debeat: quia statuta vniuersitatum sunt de iure ciuili, statuta verò magistratuũ sunt de iure prætorio. Bar.in l.quinta.ff.de verbor.oblig.etiam cautionis nomine hæc venit:vt prædictũ extitit:dicas tamen vt inferiùs scribam.

Casus in quibus non sufficit promißio, quãdo cautio promissa est.

Primò limita, quando esset persona suspecta, quæ cauere deberet: tunc non sufficeret simplex promisio.l.diuus.& l. penult.ff.de petitio.hæreditat.Bart.in l.si priusquàm.numero 23.quæstione tertia.de noui operis nunciat.per l.si creditores.ff.de priuileg.credi.ratio est, quia alioqui nil ferè prodesset creditori:nec esset illi per hanc nudã cautionem prouisum: nec per illam tolleretur suspicio.Bald.& Salic.in d.l.sancimus. & nudã hîc vocat iuratoriã:vt in rub.ff.qui satisdare cogantur.vel quando pars sola promissione sine fideiussoribus vel pignoribus fructus recipiendos restituere promittit, etiam si is, qui obtinuit, se obliget, & sic cum hypotheca rerũ suarum, de qua Iurisconsult.in l.filio.ff.vt lega.vel fideicom.nomi.caueat. 6

Nuda cautio quæ sit.

Idem quando is, qui iam esset obligatus, promitteret cautionem: tunc nõ intelligeretur de nuda promisione, vel alia obligatione: sed quòd teneretur dare fideiussores, vel pignora, per notata in l.prima.ff.qui satisdare cogantur.quia etiam nil prodesset illa secunda obligatio magis quàm prima, ideo superflua esset:& iniquum est superuacua onerari cautione.l.hæc stipulatio.in fi.ff. vt leg.nomi.caueat. 7

Secundò fallit in cautionibus prætorijs.l.prætoriæ.3.ff.de prætorijs stipulatio.vbi Barto.& Imola not.ex illo textu.& aliâs quando esset frustratorium nudam præbere cautionẽ, teste Guido.Papæ in decisio. Delphina lib. quæstio.249. Vtrum cautio.& tunc semper intelligetur de cautione idonea, videlicet cum fideiussoribus. 8

Tertiò, restringitur in tempore quadrimestri dato condemnatis cum competenti tamẽ cautela, dicit textus in l.si debitori.ff.de iudic. & ibi hoc asserit Ange. & ibi scripsi quomodo intelligatur, & Pyrrhus asserit in l. plus cautionis.ff.de regu.iur.quòd competens cautela, idem est quod idonea:de qua inferiùs dicam. 9

Cauere debens obligare sua debet bona.

Quartò declara, quòd is, qui tenetur cauere, debet sua obligare bona, etiam instrumento sigillo Regio sigillato.l.filio.in fine.ff.vt legat.nomine caueat.Bartol.& alij in dicta l.si priusquàm. quæstione tertia.numero 23. Corset.in singul.incipien. Cautio. Quod intellige verum in illo loco, vbi esset consuetum ista instrumenta Regio sigillo signata facere:aliâs non teneretur reus sic se obligare extra consuetudinem, teste Ang.& Iacob.in l. in omnibus.ff.de iudic.plenè scripsi in tractatu de liter.obligator.articulo 2.versicu.quæro an debitor &c. 10

Cautiones Burgenses quæ sunt.

Quintò fallit, quando quis teneretur dare cautiones burgenses, *Cautions baurgeoyses*.tunc fideiussores dare tenebitur, habẽtes bona allaudia & franca, & alia multa bona, teste Benedict.in repetitione capit.Raynutius.in verbo, &vxorem.numero 298.& sequen.de testamentis.sed cùm in hac patria Franciæ consuetudinaria nulla vel admodùm pauca sint bona allaudialia propter principum vsurpationem, sufficeret dare eum, qui multa bona haberet, etiamsi non posideret bona franca & allaudia: nec sufficeret dare 11

re vnum Burgensem, baiulum Parisiensem: quia habitantes Parisijs per annum dicuntur burgenses. ideo omnes burgenses non sunt cautiones burgenses: & quis propriè dicatur burgensis, elucidaui in l. pupillus. § oppidum. ff. de verborum significat.

12 Sextò non procedit, quando requiritur cautio sufficiens, vt hîc, & in articulo primo, *De don mutuel.* in consuetudi. Parisien. tunc enim fideiussores dare tenetur, & sufficiẽtes, aut pignora, per glossam in capitulo primo. de sequestrat. possessio. & fruct. & in cap. ex transmissa. & cap. Pisanis. de restitut. spoliat. & cap. ad nostram. 1. de iureiuran. & in cap. ex public. de conuersio. coniugator. *Cautio sufficiens quæ dicatur.*

13 Et sic iuratoria hîc non sufficeret, quia non dicitur sufficiens: vt firmat glossa in capitulo, qua fronte. de appellatio. & in capitulo, ex parte. 1. de verborum significat. clemen. 1. versiculo, & cùm absoluendus. de pœnis. & verbum, *Suffisante*, in hoc textu positum de aliquo operetur. l. si quando. ff. de legatis primo. & sic semper recredentiarius satisdare cõpellitur cuiuscunque sit dignitatis, vel facultatis: argumen. l. 1. § primo. ff. vt legatorũ nomi. caueat. & nunquàm remouetur sequestratio per iuratoriam cautionẽ, nisi quis satisdet: & ita seruatur in palatijs, teste Alberico & Iasone in l. si fideiussor. § fina. ff. qui satisdare cogã. Curtius in tractatu de sequestris. in quæstione 14. post Bartol. & Alexand. in l. litibus. columna secũda. C. de agric. & censit. libro 11. nempe vbicunque ex forma legis, vel statuti fideiussor est pręstandus: tunc non sufficeret iuratoria cautio, licet ille fideiussorem non inueniret: quia præceptũ legis impleri debet in forma specifica. Angel. in l. postquàm. §. Imperator. ff. vt lega. nomi. caue. vt refert Socin. in l. 1. col. vlti. ff. qui satisdare cogan. postquàm ista lex regni præcipit bonã & sufficientem cautionem dare, ergo seruanda est, etiam si is qu obtinuit recredentiam esset notoriè diues: contra Paul. & alios, qui cõtrarium tenent in dicta l. 1. sed vt forma legis seruetur, recredẽtiarius fideiussores pręstare debet, & vt ordinationi huic satisfiat, nisi in lege, vel ordinatione aliter diceretur. l. generaliter. 1. C. de epis. & cler. & istud in forensi iudicio seruatur: quia imputet sibi qui non potest satisdare, dicit Bal. in l. 2. C. de vsur. & fruct. lega. *Iuratoria cautio an sufficiat.*

14 Idem si competens cautio dari debeat, tunc etiam fideiussores pręstare quis tenetur, per l. si debitori. ff. de iudic. vbi elucidaui.

15 Idem si fideiussio idonea pręstari debeat, vt in l. vniuersa. C. de precibus Imper. offerend. l. si mãdato. 2. in fi. ff. mãda. etiã fideiussores vel pignora præstari debent, vt ibi: & probatur in sequen. & in l. 1. § si pecunia. deposi. ff. *Competens cautio.*

16 Idem putarem, si quis idoneè cauere teneretur, vel idonea cautio præstanda esset, tunc etiam cum fideiussoribus intelligeretur, text. in l. quarta. § adijci. ff. de fideicõmissar. liberta. & per illum text. in l. quicũque. 1. C. de omni agro deserto. libro 11. & l. penult. in fine, depos. cap. Odoardus. de solutio. capit. fina. de pignor. cap. quanquàm. de vsur. in. 6. cap. felicis. de pœnis. illo libro. Oldrad. consi. 68. Nomine cautionis. tex. iuncta gl. in l. fideicommissa. § si hæres ff. de legat. 3. Bald. consi. 162. Casus super quo. col. secunda. volumine secundo. & Alexand. consi. 65. in quarto volumine. facit l. *Idonea cautio quæ sit.*

quãuis.ff.de pignor. actio.l.1.§.si pecunia.& l.si plures. deposit.l.si quo.de peritio.hæred.limita,vt per Anto.Butrigarium in cap.vlti.de restit.spoliat. & Alexand.consilio 35.Viso processu.versicu.circa tertiam.in quarto volu. & Cottam in secunda parte memoral.in verbo,cautio.

Rectè caue re. 17 Idem si rectè cauere quis debeat.l.1.§.iubet.ff.de colla.bonor.l.2.de vsufruct.earum rerum quæ vsu consumun.abunde scripsi in l.hæc verba in stipulation.ff.de verbor.signific.

Bona cautio quæ dicatur. 18 Item hîc requiritur,vt det cautionem bonam & sufficientem.ibi.*Bonne & suffisante caution*.de bona probatur in l.postquàm §.primo. versicu.si nec ipsi.ibi.bonum virum ab vtraque parte eligendum.ff. vt legat. nomi. cauea.& sic vtrumque copulatiuè requiritur:quia copulatiuè loquitur hic textus.& natura copulatiuę est,vt requirat vtrumque.l.si.hęredi plures.ff. de conditio.institut.capit. secundo. de rescript. scripsi plenè in l. coniunctionem.ff.de verbor.signific.

Religiosus bonus vir cautio non est sufficiens. 19 Exquo infertur,quòd si aliquis daret religiosum bonum virum in cautionem,recipi non debet.quia non est sufficiens ad soluendum,cùm nil habeat nec habere debeat:authen. ingressi.C. de sacrosanct.ecclesijs.c.cùm ad monasterium.de statu monach.

Vsurarius non est bona nec sufficiēs cautio. 20 Secundò, si quis vellet dare vsurarium diuitē ,non teneretur quis eum accipere:quia non est bona cautio.l.improbum.C.de his qui notan.infam. cap. quamquã.de vsuris.in 6.de Ripa in cap.cùm M.numero 117.de constitutio.& cùm tex.hîc duo requirat copulatiuè,vt dixi,debēt simul interesse:videlicet vt bonus sit fideiussor,&sufficiens.Baldus & Salicet.in dicta l. improbum.quod est verum in vsurario manifesto iam condemnato,secus in occulto:vt asserit Ioannes Campes.in tractatu super statuto de cōsensu præstando consangui. in fine. quia licet diues sit , eius diuitiæ durare diu non possunt,& sic nec bonus nec sufficiens videtur : docto.in d.cap.quanquam.Ambros.de Viguate in suo tracta.de vsur.sed vix recusaretur vsurarius diues & potens hodie in hac cautione.

Cōsiliarius aduocatus, procurator clericus, & mulier, an bona cautio sint. Tertiò non posset quis dare aduocatum procuratorémve rixosum,vel notarium cauillosum:is enim nõ esset bona cautio,teste Bartolo in l.fideiussor.ff.qui satisdare cogan.vnde putarem partē etiam non teneri recipere consiliarios,vel aduocatos,seu curiæ procuratores:quia obligationes ex obligationibus orirentur,contra l.4.§ si ex conuentione.ff. de re iudicata. & hoc videtur decidere Boer.in decisio.Burdegal.315.Et quo ad secundum ab istis difficile est aurum extrahere,etiam subtili ingenio vix ab eis eripitur,tamen per antiphrasim aliquando vocantur vulgò rixosi bona cautio, sed de hac non intelligimus hîc.

21 Quartò nõ teneretur pars recipere in cautionem mulierem,quia iuuatur Velleiano.&sic non est bona & sufficiens cautio l.1.& per totum.ff.ad Velleia.de qua cautione iste textus loquitur.

Mulier & nobilis an sit sufficiens cautio. 22 Quintò etiam fideiussorem non posset præstare clericum solutũ, non habentem nisi mobilia, in quibus non potest executio fieri : certè ille non esset etiam sufficiens cautio: vt dixi in tractatu, de literis obligatorijs.articulo

culo secundo.& idem in nobili potente & glorioso, qui virtutem in suo ense ferret:is enim facilè recusari solet, teste Bartolo in dicta l. fideiussor.ff. qui satisdare cogantur.vide Barbat.in clemen.prima.columna secunda.de re iudic.hi enim satis ad recipiendum habiles sunt, & ensem pro restitutione offerre solent.

24 Sextò, si minor, furiosus, vel prodigus esset oblatus fideiussor, & istis similes, non essent recipiendi: nec esset sufficiens cautio: quod hîc requirit textus:quia isti obligari non possunt.l.prima.ff.de verborum obligatio. §.furiosus.de inutilibus stipulationibus, in Institutionibus.l.in negotijs.vbi doctores.ff.de regulis iuris. vide alium casum infrà eodem in glossa vltima, numero nono. *Prodigus & similes non sunt sufficientes cautiones.*

25 Si tamen non idoneum fideiussorem quis dederit, magis est, vt satisfactum sit. nam qui admisit eum, fideiubentem idoneum esse comprobauit, in l.tertia.ff.de fideiussoribus.l.si ab arbitro. qui satisdare cogãt.& pulchrè Alexander consilio 60. Consideratis in quinto volumine. quem tamẽ recipere non tenetur per prædicta iura, & ita intelligitur ordinatio Regia rub. *Des eaues & forestz*, ordinat.quinta, articulo vigesimotertio.ibi: *Bons pleiges*, id est sufficientes cautiones vt ibidem exponitur articulo 31.ibi. *Bons & suffisans pleiges.* *Fideiussor nõ idoneus receptus non reÿcitur.*

26 Septimò requiritur, quòd cautio se obliget sicut principalis: & ob id si principalis obligatus est in personam, & fideiussor etiam debet:vt fuit decisum anno 1153.die 2.Iulii in hoc Senatu.facit in argumẽ.l. Grecè.§.illud. ff.de fideiussor. *Arestum vt fideiussor obligetur vt principalis.*

27 Octauò mortuo fideiussore alius peti potest, vel si non soluendo effectus fuerit.l.prætoriæ.secundo.ff.de pretor.stipulatio.& idem si inopinatè bona amiserit, per l.planè.ff.vt in possesio. legat.Imbert. libro primo Institu.Forensium.& si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis & magna inopia accesserit, caussa cognita ex integro satisdandũ est.l.si ab arbitro.in fine.ff.qui satisdare cogantur. facit l.qui autem.§. primo.de constituta pecunia. *Fideiussor nouus quando dari debeat.*

28 Nonò poterit pars petere ex noua caussa: vt datæ renouentur cautiones:& qui noluerit eas renouare, & alias dare, priuabitur executione & fructu recredẽtiæ, & res remanebit sequestrata:vt fuit in hoc Senatu iudicatum pro magistro Leone contra fratrem Benedictum Garguelli:ann.1518. die 20.Aprilis.nempe quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio.l.de ætate.§ ex caussa.ff.de interrogat.actio.l.si hominẽ.mandati.l.1.ex quibus caussis maior.cap.penult.de cleric.non residen.Hippolyt.singul.142.Cautum est.& in l.1.§.si quis vltro.ff.de quæstio. *Arestum.*

29 Imò etiam potest cautio præstita exonerari consentiente parte, cui data fuerat:licet is, qui dedit, non consentiat: vt censuit Senatus in parua camera inquestarum, anno 1520.die 17.Ianuarij, pro magistro Ioanne des Herbiers, contra Petrum Chouetcau:quia interest illius, qui eam recepit, ideo is consentire debet. *Exonerari an cautio poßit.* *Arestum.*

30 Etiam inuita altera parte exonerabitur fideiussor post recredẽtiam alicui adiudicatam, non solùm pro præsenti, sed & pro præterito, & futuro

ex caussa.vt fortè si caussa reipubicæ fideiussor vult abesse;& alij dantur loco illorum:vt iudicauit Senatus Parisien.anno 1535.die 18.Iulij super pro cessu inter Philippum le Bequet,& fratrem Dionysiũ Hulloz pro priora tu Aluye:& per hoc seruatur doctorũ sentẽtia in l.si pater.C.de colla.vbi firmant creditorem cogendum ad fideiussores æquè idoneos recipiendũ ex caussa,quam plenè ibi probat, & doctores in l.secunda.ff.soluto matrimonio.cui tamen respondet Pyrrhus post consuetudinem Aurelianen.ibi vide,si non graueris.

Arestum.

Diues an cautionem dare debeat.

31 Notandum est,quòd licet sufficiens cautio hîc requiratur,tamen si euidenter appareat idoneus is,qui tenetur sufficientes dare cautiones,sufficiet tunc nuda cautio,teste Bart.in l.quicũque.in prima.C.de fund.patrimon. libro 12.quem sequitur Socinus in tractatu fallen.reg.43. vltim. limitatio. quamuis contrarium teneat Alexan.in l.diuortio.§.inter dũ.ff.soluto matrimonio.cuius fundamẽtis respond.ibi Ias.& in l.1.in tertia & quarta col. qui satisdare cogantur.hîc tamen approbatur opinio Alexand.& quantũcunque quis idoneus esset & sufficiens,post tamen recredentiam, si velit quod ad suam vtilitatem iudex exequatur, tenetur dare fideiussores: aliàs non esset satisfactum huic ordinationi hoc statuenti : vt superiùs scripsi, etiam si diuitias Mydæ aut Crœsi haberet:quia hæc lex generalis est.ergo generaliter ab omnibus seruanda. l.leges generales.C. de legibus. & quia est vtile plures habere obligatos:vt patet in titu.de duob.reis.& hoc in iudicijs seruatur,nisi in limitationbus,quas superius descripsi.

Si recredentiarius non posit dare fideiussores, quid si et in vsufructuario & tutore.

32 Quæro,quid si recredentiarius non potest fideiussores,nec pignora dare? Respond.text.in l.postquàm.§.1.versiculo,sed si nec ipsi.ff.vt leg.nomi. caueat.his verbis vtiliter prolatum est,virum bonum ab vtraque parte eligendum,apud quem,vt sequentes fructus deponantur,quíque vtiles actiones à prætore datas exerceat,& posteà dicit.

33 Sed si is,qui vincit,non posit cauere,vel res deponenda, vel iurisdictio restituenda erit.facit l.prima.§ si frater.ff.de collat.bonor.vbi si frater non posit cauere,curator eius portionis constituitur,apud quem refecta pecunia collocetur:vt tunc demum recipiat,quod redactũ est, cùm bona propria cõtulerit.Ecce ergo quomodo fieri debet: vnde dicit Decius in l.1.C. de Carbon.edicto.quòd si pupillus non præstet cautionẽ, aduersarius ponetur in possesione,& non stabitur iuratoriæ cautioni : vel is,qui cauebit, poterit recipere fructus pro sua cautione:vt describitur in l.si rem alienã. §.primo.ff.de pignor.actio.ego dicerem rem sequestrandam,vel in sequestro relinquendam:& illi sequestri vel cõmissarij recipient fructus,& cauebunt pro recredẽtiario, sed illi pauperi non dabunt fructus,sed conseruabunt vsque ad plenum possessorium.

34 Ista opinio est tutior,vel si agatur de trahenda pecunia data cautione:si non posit dari cautio,consignabitur pecunia apud scribam,vel alium iudicis authoritate:sicut dicitur in vsufructuario,qui non potest cauere.in l. vsufructu.ff.de vsufruc.Guido Papę in decisio.delphi.quæstion.250.Sed si non potest,& tutor,qui nõ potest satisdare remouetur ab officio.l.2.C.de tuto.& curat.qui nõ satisde.& Bald.in l.1.in fin.C.de assertio.tollẽda.vide

quæ

quæ superius dixi in glo.proxima.

35 Alios casus, in quibus non statur iuratoriæ cautioni, scribit Alexand.in l.prima.ff. qui satisda.cogant. & docto.ibi remissiuè.facit l.secunda.C.de vsur.& fruct.lega. licet pauper regulariter debeat præstita cautione iuratoria admitti.l.omnes.§.in hac.C.de episcop.& cleric.gloss.in capitul.quãquam. de vsur.in 6. de Perus.in capit. secundo, de dolo.lib.6.nisi propter malos mores non inueniret fideiussorem.Bald.in authen.cui relictum.colum.secunda.C. de indic.viduita.tollend.Ias.ibi & in l.prima. colum.vltima.C.de procurat.Cattelia.Cotta in secunda parte memora.in verbo cautio,cum fideiussore.

Iuratoriæ cautioni quando stetur.

36 Posset tamen recredentiarius secundum quosdam pignora dare: cùm cautionis sufficientis appellatione veniant pignora,vel fideiussores: vt superius dictum extitit: & in alternatiuis est electio debitoris.l. tertia.ff.de eo quod certo loco.dũmodo illud pignus esset sufficiens,& idoneũ,teste Corset.sing.incipiẽ.Cautio.& melius per pignus alicui prouidetur,quàm per fideiussores, quia aliquando efficiuntur non soluẽdo,quod omnia bona sua consumunt:ideo plus est cautionis in rem, quàm in personam.l.plus cautionis.ff de regul.iur.& melius est pignori incumbere, quàm in personam agere.l.itaque.§ fin.ff.de furt.ob id qui fideiussores dare tenetur,dando pignora liberatur.Bar.&Dec.in d.l.plus cautionis.sed quia hic text.loquitur de cautione, ego putarem etiam non admittenda pignora.per l.prętoriæ.3.ff.de prætor.stipula.vbi sic inscribitur,prętorię stipulationes personas desiderant pro se interuenientium,& neque pignoribus,neque pecuniæ,vel auri,vel argẽti depositione inuicẽ satisdationis fungitur,& ita seruatur.Nã fideiussores dari solent, quando sufficiens cautio danda est:ideo mutanda non sunt,quæ semper certam interpretationem habuerũt.l.minimè.ff.de legib.& licet regulariter qui tenetur dare fideiussorem,liberetur dando pignora:hoc tamẽ nõ procedit,quando à lege aliud præcisè disponitur.Dec. in d.l.plus.& ita loquitur ordinatio ista,vnde dicit tex.in l.testamento datos.in fi.ff.de testa.tutel.Duplex igitur caussæ cognitio est:vna ex persona eius,qui obtulerit satisdationẽ,quis,& qualis est:alia certificatorũ, quales sunt,& quamuis loquatur in tutoribus,tamen huic materię rectè potest de

Pignora an dare recredentiarius poßit.

37 seruire.†Quòd si dubium esset de idoneitate pignorum,vel fideiussoris,arbitrio iudicis relinquitur:vt docet Bal.in l.vniuersa.C.de precib.imperat. offerend.vel certificatores debent ad iudicẽ duci,qui certificabunt hunc fideiussorem idoneum,& sufficientem,& aliàs non accipietur in forẽsi iudicio,de quo certificatore loquitur Iurisconsultus in l.cùm tabernam.ff. de pignoribus.

De certificatoribus, an & quãdo teneãtur & an pars sit vocãda & requisita.

38 Oportet tamen quòd ad istam certificationem vocetur pars, alioqui dicetur iniusta executio: & vt dicunt practici *Tortionaire.* Nam ad omnia,quæ partem lædere possunt,debet pars citari.l.de vnoquoque.ff. de re iudica.

39 Secundò quòd hæc cautio & certificatio sint in pleno iudicio, vel coram commissario deputato ad hoc, videlicet ad recipiendum cautiones,vt

ſolet ſæpe alicui committi:& vocatur is commiſſarius de iure arbiter.in l. arbitro.ff.qui ſatiſdar.cogant.vbi poteſt appellari à dicto commiſſario,ad probandos fideiuſſores conſtituto,perinde atque à iudicibus ſi approbauerit fideiuſſores non idoneos: & iſte eſt verus intellectus illius l.quicquid ibi dicant docto.

Intellectus ad l.arbitro.ff.qui ſatiſ.cogã.

Tertiò requiritur quòd hoc fiat antequam ſententia exequatur:quia gerundium (*En baillant*) denotat conditionem.gl.in l.ſi tu ex parte.ff de acquiren.hæredita.vt ſuprà dixi. 40

Cautio recepta eſſe debet ante executionẽ

Quartò quòd hæc cautio fuerit antè recepta. Nam antequàm recepta fuerit à iudice,non poterit executio fieri.& ſi fiat iniuſta pronunciabitur: vel ſi càutio fuerit tantùm præſentata, & à iudice non recepta,etiam executio nõ fiet:& ita fuit dictũ in hoc ſenatu,anno 1519.die 12.Iulij,pro Ioanna Chaunet vidua Ioannis Neueu,contra Margaritam de la porte. 41

Areſtum.

Iudex recipiens non idoneũ fideiuſſorem quando teneatur.

Imò ſi iudex non reciperet cautionem,quamuis ab ipſo petita fuerit,vel reciperet non bonam,in ſubſidium teneretur,ſicut in ſatiſdatione ſcribitur in §.penult.de ſatiſdatio.tutor.in inſtitutio.& in rubric.ff. de magiſtratib. cõueniend.in l.prima.& iſte fideiuſſor,ſi ſit idoneus,nõ poterit à parte recuſari,aliâs pars recuſans iniuriã fideiuſſori inferret.l.ſi verò.§.primo.ff. qui ſatiſdare cogant.plenè ſcribit Aretinus,in l.ſi quis ſtipulatus.§.final.in 2.no.ff.de verborum obligation.pro hoc tamen non vidi iniuriarum agi, ſi cauſſa iuſta allegatur. 42

Iudex an inuita parte fideiuſſorẽ idoneum cipiat.

Et facta certificatione ,& idoneo reperto,iudex ſolet fideiuſſorem recipere,etiam ſi pars aduerſa recuſet,vel appellet. Nam ſicut recredentia eſt executoria,ita & illa,quæ ad ipſam accedunt:vt inferius dicetur de interlocutoria,quæ præcedit,articul.12.alioqui pars,cui daretur fideiuſſor,ſemper allegaret illum fideiuſſorẽ non idoneum:& nunquàm vellet aliquem recipere:vt ſententia poſſeſſoria præiudicialis executioni non *mandaretur:* cui fraudi iura obuiant. 43

Fideiuſſores priuilegio fori renunciare debent.

Quintò iudex,qui recipit has cautiones,non debet eas recipere: niſi ſe ſubmiſerint, & fori priuilegio renunciauerint:aliâs malefactum iudicauit Senatus anno 1533. die 29.Iulij per l.1.& ff.ſi quis in ius voca.nõ ierit.vbi gl ſing.& ibi docto. 44

Areſtum.

Teſtes certificatores an teneantur.

Sextò teſtes certificatores nõ tenentur, niſi in ſubſidium ſcilicet principali non exiſtente ſoluẽdo,& poſteà iudex,his non valentibus ſoluere,per l.cùm oſtendimus.ff.de fideiuſſoribus tutorum.Sic fuit iudicatũ in hoc Senatu pro certificatoribus alicuius commiſſarij, anno 1534. die 11.Auguſt.& dicit Bald.in l.generaliter.prima,colũ.prima.C.de epiſcop.& cleri.quòd iudices qui recipiunt malos fideiuſſores ex hoc obligantur ad intereſſe partis,vel reipubl.ſi lædatur. 45

Areſtum.

Et ſic eſt nouum requiſitum, videlicet quòd pars, quæ obtinuit recredentiam, debet bonam & ſufficientem cautionem dare: propter quod non ſufficeret, vt ſuprà dixi, iurare de reſtituendo fructus, vel dare perſonas non ſufficientes: nec ſufficeret hypotheca, quia minus eſt quàm dare fideiuſſores, vel pignora ſatis eſſet dare: vt conſuluit 46

Oldra-

Oldradus consi.68.nomine cautionis: sed contrarium superius dixi.& ista sunt notanda: quia alibi non ita inueni scripta, & quotidie in Forensi agitantur iudicio.

Par la partie qui aura obtenu.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

DECIMO requiritur,quod pars,quæ obtinuit recredentiam det cautionẽ,non alius:quia in vtilitatẽ istius executio fieri debet:idem in eo qui impetrauerit literas annales,vel quinquennales:vt debeat ipse cauere super solutione debiti creditoribus,quorũ interest.l.vniuersa.C.de precib.Imperator.offerend.quę cautio hodie in Forensi iudicio non præstatur : vt dixi in tracta.meo,de dil.liter. annal.& quinquen. sed quid cautio ista, quæ hîc præstatur,continere debeat,subijcit textus sequens,*De rendre &c.* *Cauere quis teneatur.*

De rendre les fruictz, s'il est dict, que faire se doiue.

GLOSSA DECIMAOCTAVA.

VNDECIMO requiritur quòd fideiussor promittat,& se in iudicio obliget, quòd restituet fructus percipiendos per recredentiarium : si hoc dictum fuerit in pleno possessorio. *Cautio quid cõtinere debeat.*

2 Sic satisdare debet legatarius hæredi:vt si apparuerit eum amplius legatorum nomine cepisse, quàm ex lege falcidia capere licebat:quanti ea res erit, tantam pecuniam dare.l.prima.& per totum.ff. Si cui plusquàm, per legem falcidiam.sic hæres tenetur cauere de soluendo legatum adueniente conditione.l. prima.ff. vt legat. nomine caueatur. & glo.in l.postquam.§.1.ibidem. *Legatarius & hæres cauere debet.*

3 Et hîc fideiussor tenetur restituere statim fructus liquidos:alioqui in carceres detrudetur,sicut depositarius iustitiæ,qui iudicis authoritate depositum recepit : vt probaui in tractatu, de literis obligatorijs, articul.6.gloss. *Mais par simple.*

4 Aduertendum est quòd pars,quæ dedit hos fideiussores, eos indemnes reddere tenetur.cap.secundo.de fideiussor.aliâs tenetur ad damna,interesse,& expensas. *Pars fideiussores indẽnes reddere tenetur, & an pœna debeatur.*

5 Sed si obligauerit se ad pœnã, non tenetur,nisi quatenus cõcernit interesse,& damna:vt fuit in hoc senatu iudicatum ann. 1525.die 30. Martij.pro quodã qui se obligauerat ad centũ aureos,si non exonerasset, & liberasset fideiussorẽ intra duos mẽses:sed fuit tantũ condẽnatus ad interesse &ad exonerãdũ eũ intra alios duos mẽses,alioqui cõdẽnauit partẽ nõ exonerantẽ ad damna,& interesse partis,quæ taxauit ad centũ aureos. pro hoc facit c. *Arestum.*

suã de pœnis, vbi pœna non debetur, nisi ratione interesse: vt scripsi plenè in repetitio. l. vnicæ. in gloss. vltima. C. de senten. quæ pro eo quod interest proferunt.

Sex consiliarij vel practicantes interesse in sententia recredētiæ debent & signare.
Arestum.

6 Vltimò requiritur, licet hîc non dicatur, quòd in recredentia, vel possessorio adiudicãdo, iudex petat consiliũ à sex consiliarijs, seu à sex curiæ practicantibus: & hoc scriba processus seu grapherius exprimere in breui culo tenetur: vt exprimitur in rubric. *Des causes beneficiales*. articulo 15. & illi consulentes recredentiam esse adiudicandam, signare debent sententiam recredentiæ: vt fuit iudicatũ requirente domino Capello tum regio in hoc senatu aduocato, anno 1539. die verò 5. Maij: & factum præceptum omnibus scribis, vt hoc scriberent, videlicet illos qui interfuerunt consilio, aliâs sententia non valebit. nam quando consilium est necessarium, peti necesse est, aliâs annullatur actus, teste Bald. in capitulo primo in fine, de re iudicata. & scripsi in interpretatione authentic. habita. in verbo examinatione: C. ne filius pro patre. & in articulo quinto, in fine, infrà eodem.

7 Item recredentia etiam executioni mittetur, si fuerit ab ea appellatum: sed si fuerit à denegatione alicuius dilationis prouocatum, dicatis, vt infrà articulo tertio. vel si ab incompetentia iudicis, vt ibi. Quid si agatur de fructibus? Mattheus de Afflictis, in decisionibus Neapolitanis. quæstione septuagesimaseptima, fuit satis, in fine. Stylus tamen curiarum super hoc prouidet, & ordinatio per furnimentum: de quo inferius dicetur.

Executio recredētiæ etiã fit contra illum qui primi anni fructus recipit.
Arestum.

8 Imò etiam hæc sententia executioni mitti potest contra illum, qui primi anni beneficij fructus ex priuilegio habet, iuxta capitul. si propter. de rescrip. debebit tamen ipse vti suo anno; & fideiussor respondebit de fructibus vtrique: & sententia exequetur etiam contra dominum, licet iure feudi beneficium teneat: vt fuit decisum in hoc senatu anno 1516. die 29. Ianuarij, contra episcopum Aurelianensem pro archidiacono Soloniæ.

Executio recredētiæ quando differatur.
Arestum.

9 Poterit etiam executio differri, si altera pars prætenderet enormem læsionem, vel maximum interesse per dictam executionem: vt fuit dictum in hoc senatu anno 1526. die 21. Iulij. quod allegare & probare statim saltem summariè pars debet: vt sæpius vidi. & faciunt quæ scripsi de tribus sententijs non exequendis, quãdo executio retractari non potest, in rub. de friuo. appella. §. fi. in concordat.

Exonerari fideiussores recredētiarius petere debet.
Aresta.

10 Et si recredentiarius obtineat super pleno possessorio, vel super recredentia in parlamento: tunc exonerantur fideiussores, & cautiones etiam pro præterito: & hoc debet in executione aresti petere recredentiarius: vt declarentur exonerati, *Deschargez*: quod curia cõcedere solet: vt fuit dictũ pro magistro Ioanne Blondet, contra fratrem Ioannẽ Taborel anno 1537. die Septembris, pro prioratu sancti Martini Diœces. Trecens. & idem fuit dictum anno 1507. die 18. Nouembris inter magistros Matthęum Clameau appellantem, & Stephanum dasnyeres intimatum. Alia in hoc articulo non prosequor: in sequentibus reliqua scribere necessaria in animo est.

Sed

Sed prædicta æquo(vt soles benigne lector)suscipias animo:quia in his vtilitati publicę potiùs quàm meę elaboraui,alios articulos ordine rubr.dicta ueram:tamen qui hæc priùs scripsit ordinem peruertit: ego posteà illum ordinem facilè immutare non valui:si lubet,boni consule.

Francois. Articul. XXX. *des publ.* 1539.

QVE LES sentences par contumace données apres la verification de la demande seront executées non obstant l'appel és cas esquelz elles sont executoires, selon noz ordonnances, quand elles sont données parties ouyes. Articul. secũdus.

GLOSSA PRIMA.

1 HAEC ORDINATIO addit ad præcedentem,vbi dicebatur tunc demum recredentiam exequendam, quando est lata partibus auditis, sed aliquando pars caussa diffugij non comparebat, & in contumaciam illius ferebatur recredentia: posteà pars quæ obtinuerat, volebat eam executioni demandari: sed pars dicens se non auditam ob id opponebat, vel literas regias impetrabat ad annullandum ea, quæ facta erant eo non audito, vel appellabat: & sic caussa de integro agebatur,adeò quòd contumax erat melioris conditionis quàm comparens:ideo statutum fuit hîc, quòd recredentiæ sententia per contumaciam alicuius prolata,erit contra illum exequenda: tum ne contumax sit melioris conditionis,quàm comparens: tum ne contumacia sit ei lucrosa, quæ potiùs damno ei esse debet.l. contumacia. vbi doctores.ff. de re iud.& Hostiens.in summa,de dolo & contumac.requiruntur tamen sequentia. *Ordinationis breuis elucidatio cũ ratione.*

2 Primò tex.requirit contumaciam,& sic citationem:nempe non citatus non potest dici contumax: & sic contra non citatum, nec contumacem non poterit exequi sententia:nec valebit dicta recredentia, sicut nec contra tertium.probatur ibi,*Par contumace.* & in l.de vnoquoque.ff.de re iudi. vbi Hippoly.plenè. *Requisita sex vt sententia recredentiæ per contumaciam lata executioni mandetur.*

3 Secundò requiritur partis petitio petentis recredentiam sibi adiudicari, vel aliud ibi, in tex. *De la demande.* hoc enim iudicium non datur nisi postulatum fuerit .l. quarta .§. hoc autem iudicium . ff. de damno infecto.

4 Tertiò requiritur quòd petitio fuerit verificata,id est probata,ibi. *Apres la verification de la demande.* & tunc dicetur verificata,quando titulus partis fuerit iudici ostensus:& hoc introductum est, ne vitiosus pateat ad beneficia ingressus.rub.de eo qui mittitur in possessio.caussa rei seruandæ.c. 1.& per totum.lib.6. *Videri tituli ante recredentiam debent.*

5 Vnde si quis peteret contra citatum absentem contumaciam, & in contumacia recredentiam,quæ sibi concederetur,non exhibitis titulis,non va-

leret:quia hîc dicitur, *Apres la verification de la demande*, esse dandã non anteà:& quia illa sententia non cõueniret verbis huius ordinationis,& sic nec dispositio.l.4.§ toties.ff.de damno infect.item si petã decem aureos caussa mutui mihi debitos,oportet quòd producam chirographũ, vel instrumentũ ad probandum me mutuasse:& ita dicitur verificata petitio:& si nihil probarem,& in contumaciam condẽnaretur aduersarius,non exequeretur illa sententia:& potest hæc verificatio in prophanis fieri per testes vel instrumenta, cùm hîc generaliter loquatur.l.1.§.generaliter.ff.de legat.præstand.quamuis suprà in articul.proximo diuersum statutum sit in beneficijs.

Quartò requiritur quòd sentẽtia recredẽtiæ,vel alia lata sit,alioqui nisi 6 iudex sententiã primi capitis protulerit, vel aliã nõ exequetur.probat hîc tex.*Que les sentences*. Nam quod non est exequi non potest. Priuatio enim præsupponit habitũ.l.decem.ff.de verbo.obli. seruus non perdit caput,id est statum ,quia non habet.§. seruus.de capit.diminut. institu.sic non potest recredentia exequi,quæ non est:ideo si vtraque pars non compareret, circunduceretur edictum: nec posset proferri sentẽtia pro vna parte.l.& post edictum §.circunducto.ff.de iudi.ideo ipso iure sententia non profertur,sed opus est iudicis ministerio.

Quintò quòd antequàm sententia illa lata in contumaciã sit exequenda,requiritur quòd illa recredẽtia executoria esset,si pars esset audita,& in casibus in quibus nõ est executoria partibus auditis,nec in hoc casu:vt dixi in §.1.suprà eod.gl.12.& 15.vbi scripsi, quando non est executoria:& ratio est,ne plus damni operetur contumacia,quàm pręsentia.l.properandum. §.& si quidem.C.de iudic. 7

Arestũ vt notificari parti recredentia debeat.

Sextò requiritur,quòd postquàm lata fuerit, quòd ostensa fuerit parti,contra quam lata est: alioqui si fiat executio antequàm parti ostendatur,iniquam & iniustam eam pronũciauit senatus anno 1533.die 13.Maij.& ista notificatio potest fieri domi,si iste aduersarius non inueniatur,per l.1. ibi,in facie vel ad domum.ff.de liber.agnoscend.& scripsi in artic.1.de citatio.in ordina.reg.in 2.tomo.licet hoc non requirat iste tex. senatuscons.tamen standum erit. 8

Arestum quod à petitorio nõ appelletur tã quam ab abusu.

Item ann.1537. die 22. Nouembris fuit aliquis ad mulctam sexaginta librarum condemnatus,quòd appellasset ab abusu ad senatum: eo quòd iudex ecclesiasticus,qui de petitorio cognouerat,illũ condẽnauerat ad restituendũ beneficiũ, super quo obtinuerat in possessorio coram iudice seculari.Nam possesio potest esse iusta,& tamen titulus erit iniustus.probatur in l.si duo.ff.vti posidet.Feli.in c.licet.de probatio.ideo appellare non debebat,quia non erat grauatus: cùm iure permittente fuerit sentẽtia super petitorio lata, vt in rub.de caus.posses.& proprieta.per totũ.alioqui post sentẽtiam in possessorio latã nunquã ageretur petitorio:& sic eneruaretur iurisdictio ecclesiastici iudicis, quod non est dicendum: cõdẽnatus tamen in petitorio poterit ad iudices ecclesiasticos appellare vsq; ad tres sententias.cle.1.de re iud.scripsi in rub.de friuol. appell.in concorda. tamen tanquam ab abusu ad iudices regios non, ex illa condemnatione petitorij. 9

Etiam

10 Etiam vidi dubitatum, an hæc verba cauebo me, vt vulgo dicitur, à foro faciendo, *Ie me garderay de mesprendre*, denotent oppositionem? quidam dicebant quòd sic: quia turbari quis dicitur alium persequendo, & opponendo: vt consuluit Alex. consil. 73. in 3. vol. Bart. & alij in l. 1. § huius autem. ff. vti possidete.

Garder de mesprēdre nō continēt oppositionē

Contrariũ arbitror verius: Nam opponere est impugnare. c. cùm inter. de exceptio. sed is, qui cauet non impugnat, ergo non dicitur opponere. & ita fuit cōclusum in palatio inter aduocatos multos, & magni nominis. alia si operæpretium sit, alibi scribam. & allegata pro contrario diuersa sunt, nec respondent ad rogatum.

11 Postremò si quis non se opposuerit in executione literarum saysinæ & nouitatis, si posteà velit se opponere, necesse est citare partem aduersam, vt deferat literas, & expleta coram iudice à quo emanarunt primæ literæ.

12 Et si pars non deferat, dicens se non habere, iudex eas cassabit, & annullabit, per doctrinam Bar. in l. 2. col. 1. C. de edend. per tex. in l. vlt. in fi. C. de fi. instrumento. Præposit. in c. vt debitus. col. 28. de appella. Iacob. in l. 1. in fi. ff. de edend. addidi ad Bart. alia in d. l. 2.

Praxis se opponendi quādo quis in executione non se opposuerit.

Literæ quæ non ostēdũtur annullātur.

13 Et sic patet quòd per cōtumaciam transfertur possessio, prout iubet. l. fi. de rei vend. ff. etiam in beneficialibus, in quibus nō habet locum missio in possessionem caussa rei seruandæ. c. vno. de eo qui mittitur in possess. caussa rei seruandæ. in 6. & hîc non mittitur in possessionem ratione contumaciæ solius, sed eo quòd pars præsens ostendit titulum, quia hæc interdicta caussam proprietatis habent annexam. l. 2. ff. de interdi. ideo oportet ostendere titulum. vide alia remedia contra cōtumaces per Floria. in l. si is cum quo. ff. communi diuidundo. & ego ipsè docui in tractat. meo de contumacia & defectu super ordin. reg.

Possessio transfertur ob cōtumaciam.

Loys XII. artic. LXXXIIII. *des premieres.*

Item & si l'vne des parties au parauant la recreance adiugée appelloit de quelque interlocutoire, neantmoins noz dicts iuges ressortissans sans moyen comme dict est, ne differeront de proceder, non obstant ledict appel ou appeaux, & sans præiudice d'iceux, sinō quil fut quæstiō de la competence ou incompetence de iuge, ou de la recusation d'icelluy.

Articul. tertius.

GLOSSA PRIMA.

1 ISTE TEXTVS tollit difficultatem, quæ fieri posset: nam postquam sententia recredentiæ possessoria prolata est, executioni mandari debet, sed is, qui possidet, per dilationes, & appellationes, vult impedire, ne ipsa sententia proferatur: sed hîc text. his obuiat, statuens, vt non obstante appellatione partis

Prohibito consequenti & antecedēs & ecōtrario fallit vt infra.

iudex non differat procedere ad sententiam. ratio est, quia cui conceditur consequens, id est sententia, conceditur etiam id, per quod peruenitur ad illud, & sic vt non obstante appellatione ad sententiam procedat: per text. in l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procurator. capit. quoniam. de sententia excommunicat. in 6. Concesso enim fine, omnia ad finem concessa videntur. c. cùm infirmitas. vbi Panor. de pœnitent. & remissio. vnde si mandetur alicui executio negotij, de quo princeps non cognouit, cẽsetur eidem commissa cognitio vt antecedens. l. & si non cognitio. C. si contra ius. c. de cætero. de re iud. Bar. in l. à diuo Pio. de re iud. ff.

Quod limitat Nicolaus Euerard, in duobus casibus in tractatu de locis legal. argumento à concessio. consequentis, quando antecedens esset consequenti maius. argumẽt. l. penultimæ. §. illo. C. de necessariis seruis: & Bartolus in l. secunda. columna prima. ff. de iurisdictione omnium iudicum. & quando ille cui conceditur vellet sibi ius dicere ad cõsequendum antecedens. 2

Vnde si quis eligat sepulturam apud religiosos mendicantes, non poterunt ipsi cum cruce accedere ad parrochiam curati, & propria authoritate cadauer accipere, alioqui ius sibi dicerent, contra l. si quis in tantã. & per totum. C. vnde vi. & hoc docet Oldrad. consi. octuagesimo secundo, an fratres. & Cardinal. in clement. dudum §. huiusmodi. circa finem. de sepultur. Alexand. & Claud. Aquen. in l. si aliquam. ff. de acquirend. possessio. & in l. prima in principio. de noui oper. nunciatio. Curtius in l. postquam. col. i. C. de pac. & postquàm eadem ratio est in hoc casu: scilicet quia vacatio beneficiorum est dispendiosa. cap. quamuis. de electione. in sexto. de quo dixi in articulo primo, suprà eodem. habebit etiam locum dispositio. l. illud. ff. ad l. Aquil. vnde si quis appellauerit à citatione, vel ab executione literarũ saysinę & nouitatis: poterit iudex per hunc textum procedere ad *vlteriora vsq;* ad recredentiam: nisi pars in appellatione expresserit se appellare à iudicis incompetentis citatione: vel quia eum suspectum recusat: & tunc poterit alter magistratus cognoscere: vt est in rub. de recusat. art. 6. requiruntur tamen in hoc artic. sequentia. 3

Requsita in hoc articulo.

Primò, quòd interlocutoria aliqua lata sit, ibi, *De quelque interlocutoire.* Et interlocutoria dicitur pronũciatio iudicis ad alicuius articuli decisionẽ: vt plenè scribo in repe. l. quod iussit. in præfatio. ff. de re iudic. quãuis aliam definitionem doceat gloss. in l. cum clericis. C. de episcop. & cleric. & glos. in clemen. vnic. de causs. possessio. & superius in præfatio. aliqua scripsi. & hîc generaliter interlocutoria accipitur etiam pro citatione, vel alia quacunque etiam habentę vim diffinitiuæ, per gloss. in l. cum clericis. C. de episcop. & cleric. 4

Secundò, quòd sit lata ante recredentiam, ibi, *auparauant la recreance*, & ante recredentiam potest ferri sententia super recusatione iudicis: vel an procurator sit legitimus, sententia sequestri, & multę alię, pro facti qualitate: vt in seq. gl. Sed iudicis recusatio hîc excipitur, si tamen quis dicat dilationem secundam dandam: & iudex pronunciet concedendã non esse, si pars appellet: hac appellatione non obstante iudex recredentiam pronunciabit. 5

In-

6 Intellige idem si interlocutoria fuerit prolata in ipsa recredentia, vel statim post, per glo. in § tutor, de authorita. tuto. in insti. scripsi in gl. ante vacationem. in §. præfatíque graduati. de collatio. in concorda. quamuis hic tex. loquatur de interlocutoria prolata ante recredentiam.

7 Tertiò quòd interlocutoria sit lata à iudice regio, ibi, *Nosdicts Iuges*. de hoc ergo debet constare in recredentia quòd sint iudices regij: ideo solent iudices in principio sic inserere. *Qualitas probari debet in recredentia.*

8 Petrus talis iudex regius Bituricen. &c. Alioqui sententia non exequeretur: nec sufficeret probare recredentiam sine hac qualitate: per l. eum actum. ff. de nego. gestis. §. planè. l. milites. C. de testamento milita. vbi testamenta militum valent coram duobus testibus: debet tamen constare eos esse milites, qui ea fecerunt. d. § planè. & de facto qualificato scribit Ias. in l. pen. § in eum. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est. & l. fideiussor. §. prætor. in fi. qui satisda. cogant.

9 Quartò requiritur quòd vna pars appellauerit ab illa interlocutoria, ibi, *& si l'vne des parties appelloit, &c.* Nam si nulla esset emissa appellatio, non dubitaretur, an iudex procedere posset. Sed idem dicunt quidam, si vtraque pars appellaret, fortè à cōcessione dilationis, vel ab alia interlocutoria: quod potest esse, sicut à diffinitiua: vtraque pars appellare potest, vt docet capitu. Raynutius. & c. Raynaldus. de testamen. Nec debet sumi hîc argumentum à contrario. Alioqui veniremus contra rationem ordinationis: nempe in infinitum prorogaretur materia beneficialis: sed ideo hîc exprimitur vna pars, *l'vne des parties*, quia hoc frequentiùs fit quàm vt ambæ partes appellēt. & quando aliquid exprimitur ratione frequentioris vsus, non excludit aliud non ita frequens. authen. cassa. C. de sacrosanc. eccles. gl. sing. in clem. prima. de rescript. scripsi in tracta. nominationum quæstione quinta. nume. 25. ego tamen dicerem iudicem non posse procedere, si vtraque pars appellauit: quia stultus est iudex, qui ad nō petita procedit, & condemnat. l. fi. C. de fideicommis. libertati. & quando vtraque pars appellauerit ab eo, nullus recredentiam peteret: ergo ex officio sententiam proferre non posset: quia si partes sint concordes, quid ad iudicem? l. prima. §. inde quæritur. ff. de no. oper. nuncia. nec potest iudex in his, quæ facti sunt, supplere. l. vna. C. vt quæ desunt aduoca. partium. vbi docto. Imò hic text. cum mysterio loquitur, dicens, *l'vne des parties*. ergo si ambæ cessat decisio text. nec expresit hoc caussa frequētioris vsus, vt quidam dicebant: & ratio sola prorogationis non attenditur, sed partium prosecutio: & ita mihi de iure videtur, quicquid in contrarium dicatur, nec obstat iste text. ibi, *Non obstant ledict appel ou appeaux*, ergo appellationes ab vtraque parte intelliguntur. Respon. non sequitur. nam vna pars plures potest emittere appellationes: & interdum quindecim vidi iudicari in audiētia ab illo illustri viro, & memoriæ, omnísque doctrinæ excellentissimo domino Liseto primo Parisien. Senatus præside, & si plures emissæ fuerint appellationes ab vna parte, idē erit ac si vna tantùm emissa: secus si ab vtraque parte: vt prædictum extitit. *Vtraque parte appellante an iudex procedere poßet.*

10 Quintò quòd ab illis appelletur immediatè ad supremam curiam: ibi,

Ressortissans sans moyen. Nam de subalternis iudicibus superius in tractatu de senten.prouision.articul.secundo dictum fuit.Et ratio huius ordinationis est illa,quam prædiximus:nempe qui vult consequens, id est recredentiam executorialem,vult & antecedens,scilicet interlocutorias anteà latas nō impedire,quominus perueniatur ad ipsam recredentiā. Anchara.consilio.261.videtur.col.1.vnde si princeps scienter confert officium inhabili, videtur secum dispensare, vt tenere posit id officium.l.quidam consulebat. ff.de re iud.l.Barbarius.ff.de off.prætor.

Item missio in possessionem canonicatus habet vim collationis, quando fit ab habente potestatem conferendi,per hanc regulam,qui vult consequens,vt consuluit Roma.consil.337.quo ad primum.&Panor. in cap.authoritate.de institu.scripsi in forma manda.circa finem. in glo.inducentes. in concorda. II

Limitat vltra pradicta Ias.in l.1.col.2.ff.de transactio.& in l.fi.colum.tertia.C.de hæredib. instituend. Deci. consilio.77. viso puncto. col. prima. & quinque limitationes tradit Claudius Aquen.in l.1.col.tertia.ff.de no.oper. nunciat.

A sentētia subrogationis appellatur, & ad vlteriora proceditur.

Idem si appelletur à sententia, qua aliquis fuit subrogatus in locum alterius,per istum tex.generaliter loquentem: & quia iste tex.duos tantùm excepit casus,videlicet incompetentiæ,& recusationis, ergo firmat regulam in nō exceptis.l.1.ff.de regulis iuris.gl.& Dy.in proœ.reg.sexti libri:& quia hæc subrogationis sententia interlocutoria est:ideo in ea procedet tex. decisio,loquens de interlocutoria.

Sinon qu'il fust question de la competence, ou incompetence de iuge.

GLOSSA SECVNDA.

Hîc ponitur de incōpetentia iudicis.

HIC ponitur limitatio ad ea,quæ superiùs dicta sunt, videlicet quòd iudex procedere potest non obstante appellatione emissa ab interlocutoria ante recredentiam lata. Fallit si ageretur de competentia iudicis, vel incompetentia, per gl. singularem,in clemen.vna.in fin.de sequestra.possess.& fruct.Nam in quibus casibus est prohibita appellatio, tamen non censetur prohibita à sententia, qua aliquis se iudicem competentem pronunciauit, vel incompetentem. Ita consuluit Angel.consil.195. Gulielmus.aliâs omnes caussæ ad incompetentes iudices trahi possent: vt refert Francisqui. Curtius consil. 124.Sacratissime. & cap.maturè.numero 13.vnde licet contra tres sententias conformes nulla exceptio opponi posit.clementi.prima de re iudic.tamen exceptio iurisdictionis, seu incompetentiæ opponi poterit: vt docet Bald.in l.exceptionem.col.vltima.C.de probatio. Hippoly.in repetitio.l.fi na.numero 49.ff.de iurisdict.omniū iudic.ratio huius limitationis est:quia iudex est potissima iudicij pars,gl.in l.si procuratorem absentem.ff.de procurator.facit tex.in l.prima.ibi,cui de ea re ius statuendi fuerit.ff.de his qui notant.infa. 1

Vbi

2 Vbi quis notatur, si infamia irrogetur ab eo, qui potestatē habet super infamia iudicandi: ideo si iudex laicus condemnet clericum ad emendam honorabilem, quod non potest, vt alibi dixi, non notatur infamia de iure: quia is potestatem non habet hoc faciendi in clericum. capit. vno de cler. coniuga. in 6. capit. at si clerici. de iudic. vbi Barba. col. 3. multa iura ad hoc consonnantia tradit, vide ibi eum col. 3. & seq. & in rub. de foro competen. idem tenet Imol. in l. si quis filio. §. quid tamen. ff. de iniusto rupto & irrito
3 fac. testam. † Et vbicunque est sublata nullitas, non censetur illa sublata, per quam negatur iurisdictio: quia oportet, quòd constet de sententia, & iurisdictione proferentis. per d. gl. pro qua facit l. 2. §. ait prætor. ff. qui satisda. cogant. vbi per illum tex. Bal. ait, quòd si statuto caueatur, vt sententia arbitri mandetur executioni, qualiscunq; fuerit, debet intelligi dummodo lata fuerit ab eo qui fuit arbiter. hoc firmat Barba. in d. cle. vna. col. 5. de sequestra. posses. & fruct. & sic opus est quod illa nullitas appareat. Ias. cõs. 101. col. vlt. vol. 3. si tamen quis non se allegauerit clericum, & fuerit condemnatus ad hanc honorabilē emendam, si nõ appellauerit, & in executione tonsuram alleget, non auditur: vt cēsuit Senatus anno. 1480. die 22. Decembris: quia illam allegans in executione, videtur calumniosè proponere: vt asserit Bal. in l. in contractibus. col. 1. C. de non nume. pec. alibi dicam.

Iudex secularis clericū ad emendā honorabilē an condemnare poßit.

4 Item prohibitus excipere poterit incompetentiam iudicis excipere. Feli. post alios, in c. pastoralis. nu. 11. col. 3. de exceptio. & sic non est mirū, si hîc excipiatur.

Arestum. an in executione tonsura allegari poßit.

5 Quia sententia lata à non suo iudice dicitur potius famosus libellus, id est scriptura, quàm sententia: Bal. cons. 21. processus. col. 2. in 5. vol. & omnis actus à iudice incompetenti factus dicitur fieri sine ordine. Bal. in c. fin. quo tempore miles. in feud.

Sententia nulla nõ est est sentētia

6 Si tamen iudex fuerit competens in vno, non poterit pars allegare incompetentiam in aliis, sed debet tendere ad fines non procedēdi in illis casibus, in quibus non habet cognitionem: & si iudex voluerit procedere, pars appellare poterit: ita vidi in practica seruari, & appellationem alicuius à senatu annullari, eo quòd incompetētiam allegauerit, & ea non obstante iudex processerat, à quo pars appellauerat, die 15. Iulij, anno. 1528. contra quendam, qui appellauerat à iudice Scabinorum ciuitatis mõtis desiderii: & circa incompetentiam sex esse consideranda. scripsi in tractat. de exceptio. in 3. diuisio.

Cõpetēs in vno in aliis nõ est incõpetens.

Arestum.

7 Et ad ornamentum & elucidationem illius gloss. & totius materiæ incompetentiæ, vide Bald. in margar. in verbo iudex. quæstione. 162. & in verb. lis. mota quæstione. 29. & Panormi. in capit. ex parte secund. de offic. delegat. & consil. 62. vol. 2. & Angel. in rubri. de exceptio. in institut. col. 3. & in §. appellantur. columna. 8. ibidem Lanfranc. in repetitio. capitu. quoniam. in verb. exceptiones. col. quarta. & in verb. interlocutiones. col. 18. de probatio. & Vital. de camba. in tract. clausula. in clausula nulla exceptione obstante. Alexander in l. quarta. §. condemnatum. colum. quarta. ff. de re iudic. & in l. de pupillo. §. qui opus. colum. 2. de noui oper. nunciatio. & consilio. 77. in 3. volu. Ancha. consilio. 271. in fi. & Barba. in ca. iurauit. col. 3. de probatio.

& consi.39.in 1.vol.ac consi.44.eodem vol.& consi.50.col.3.ibidem.& cons. 13.col.6.in secundo vol.ac consi.28.col.5.ibidem.& Corset.in sing. incipient. Statutum.& Hippol.sing.10.Tuscis.& Roma.consi.42.Soci.consil.27.num. 8.in 3.vol.& consi.87.nu.5.ibid.& consi.83.col.fin.volu.4.Corne.consi.37.in primo vol.& Areti.consil.165.col.4.& Ias.consil.9.col.2.vol.3.Dec.consilio 107.& consilio.360.& Felin.in ca.pastoralis.col.3.de excep.& in ca.qualiter. in primo,de accusatio.

Literæ confirmantes sententiam à iudice incompetente latam, non valent.

Item non solet princeps seruare defectum iurisdictionis,ne valerent li- 8
teræ concedentes,quòd non obstante defectu iurisdictionis, princeps confirmaret sententiam:his verbis vtitur Gomes.in cōpendio vtriusque signaturæ,fol.74.& seq.in regul.de nō iudicand.iuxta formam supplic.quod est notandum.contra sic impetrantes literas regias in hoc regno,vt verificari & interinari non debeant: si non obstante defectu iurisdictionis sententia ab eis lata confirmetur: vel quòd non obstante incompetentia iudex cognoscat.

Casus in quibus incompetentia allegari non potest.

Vide.35.limitationes,per Corsetum in reperto.in verbo fori competen- 9
tia.vbi fori incompetentia in illis casibus allegari nō potest: & trigintaquatuor casus in quibus incompetentiæ exceptio non opponitur,cōgerit Barba.in rub.de foro compet.col.3.cum seq.

Iudex incōpetens partes grauare censetur.

Aduerte ad id quod scribit Bald.in disputatione incipien. Accusatus.col. 10
5.versic.3. requiritur quòd iudex incompetens qualitercunque procedat, semper dicitur partem grauare, & non potest secundum eum procedere, nisi malè, allega.tex.in l.magisteriæ.C.de iurisd.omnium iudic. alia multa dixi de hac incompetentia in tracta.meo, de exceptio.in 3.diuisio. hîc non repetam.

Ou de la recusation d'icelluy.

GLOSSA TERTIA.

Recusatio iudicis impedit iudicē procedere etiam ad credētiam.

INTELLIGE quòd si pars recusat iudicem fortè quia al- 1
teri est consanguineus,vel alia ex caussa,de quibus in tract.de recusat.dixi,l.qui iurisdictioni.ff.de iurisdict.omnium iud.si iudex pronunciauerit procedendum non obstante recusatione opposita, si pars appellet:iudex ad recredentiam procedere non poterit in hoc casu,per istum text.durum est enim coram iudice suspecto litigare.c. cùm inter.de exceptio.& quia sapit incompetentiam,quæ semper excepta censetur:vt suprà dixi in proxima glos.

Iste tamen tex.non procedit, quando sententia recusationis notarij, aut 2
alterius quàm iudicis proponeretur:quia tunc iudex procedere posset non obstante partis appellatione,sumendo argumentum ex isto tex. qui vnum exprimit, & excipit: ergo aliud comprehendit.l.cùm prætor.ff.de iudic.ca. qualis.25.distinct.

Elucidatio ordinationis regiæ de recusatis iudicibus.

Hodie prouisum est huic artic.per ordinat.no.public.annō.1539.artic.11. 3
quæ est articul.6.rubr.de recusa.vbi statuitur, quòd in omni recusationis materia,in qua declaratæ erunt caussæ recusationis friuolæ, & non admissibiles, poterit vltra procedi ad principalem caussam nō obstante appellatione,

tione,sed non iudex recusatus:sed alius substitutus,vel locumtenens: vel is qui solitus est sedere in loco illius recusati: & ideo per illã ordinationem, si recusatus erit locũtenẽs generalis, & is pronũciauerit recusationis caussas friuolas,& nõ recipiendas: si appellatum ab illa sententia fuerit,locumtenens specialis quem vocant, *Lieutenant particulier*, cognoscet de illa caussa,& procedet vsque ad sententiam recredentię non obstante appellatione: & ista sunt notanda, quia olim iudex recusatus manus & ora ligata habebat,adeò, vt non posset cogere partes,vt conuenirent de iudice: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1526. die 21.Martij. ideo eligebantur arbitri iuris:cap.legitima.de appella.in 6.& interim caussa principalis differebatur. Sed hodie est statutum iustè: vt suprà scripsi.& abũdantiùs in tracta. meo, de recusat.super illo arti. *Arestum.*

François artic. X L V I. *Des publiées* 1539.

Articul. quartus.

Que és matieres possessoires beneficiales, l'on communiquera les tiltres dés le commencement de la cause pour quoy faire le iuge baillera vn seul delay competant, tel qu'il verra estre à faire, selon la distance des lieux: & par faute de exhiber se fera adiudication de recreance, ou maintenue sur les tiltres & capacitez de celluy qui aura fourny, qui sera executée non obstant l'appel, quãd elle sera donnée par noz iuges ressortissans, sans moyen en noz dictes cours souueraines.

GLOSSA VNICA.

Producere titulos vtraque pars debet & quãdo.

1 SVPERIVS articulo primo dictum fuit recredentiæ sententiam ex titulis adiudicandam: dubitare quis posset, quando illi tituli beneficiales exhibendi sint,& producendi: & primò statuitur hîc,in principio litis producendos, & exhibendos titulos in beneficialibus: ne dispendiosa sit beneficiorum diutina vacatio.capit.quam sit.de electio.in 6.& sic in ipso litis exordio,& in initio debet communicare pars,id est in medium afferre,producere,exhibere,& edere suos titulos,id est collationẽ sibi factam, præsentationem, institutionem,vel aliam quamlibet prouisionem.

2 Ratio est,quia possesio in beneficiis acquiri non potest sine titulo, nec acquisita retineri.capitu.primo,& per totum.de eo qui mittit.in possesio. in 6.capit.ex literis.de restitut.spoliato.capit.primo.de regul.iur.in 6.gloss. in verb.inquirant.§.ordinarij.de pacif.possess. in pragmatic. & si fuerit acquisita,non prodest: quia est quædam detentatio,non possesio: regul.sine possesione.de regul.iur.in 6.ideo vult hic tex. quòd producatur titulus ad 3 ipsam possesionem iustificandam: vt infrà dico. †Et hic tex.dicit titulos in plurali, *tiltres*, & sic omnes.Respond.si quis dubitet de vno, omnes potest producere: sed sufficit vnum certum & bonum titulum producere,nempe

si collationem à Papa quis habet, adhuc tamen non habet bullas, producet collationem ordinarij: & demum si videat illam non sufficere, alteram vel alias quascunque producere poterit: imò si nõ produxerit in recredentia, poterit in pleno producere possessorio alios titulos: quia hic non prohibetur. pro hoc facit glo. & ibi Panor. in c. 1. de concess. præbend. iste artic. est in rubri. *Des causses possessoires beneficiales* & mutatus à transcribente, sed postquam omnia erant parata & coniuncta, non potui facilè separare: ideo tu boni consules.

Dilatio cõpetens dari debet & an duæ concedi poßint.

Secundò docet quando sumendum sit initium. ibi, *pourquoy faire, &c.* 4
vbi Rex censet iudicem daturum vnam solam, ad producẽdum titulos, dilationem competentem, secundum quod eidem iudici visum fuerit, pro locorum distantia: & quamuis hîc text. non loquatur nisi de loci distantia, tamen debet iudex arbitrari dilationem secundum distantiam locorum, & personarum: vt expressè dicit text. in c. cùm sit Romana. de appell. & ibi gl. dicit etiam qualitatem personarum inspiciẽdam, per tex. in l. 2. ff. de re iud. facit. l. 1. C. de dilatio.

Quæro, nunquid iudex poterit alteram dilationem cõcedere? Respon. 5
non, quia non potest tollere legem superioris, & sic faciendo imponeret legi: quod non potest facere inferior. cle. ne Romani. de elect. l. nemo. ff. de lega. 1. ideo alium terminum nõ dabit quàm assignatum in lege: vt probatur in cap. 1. & capit. cupientes. §. quòd si per viginti. vbi glo. in verb. quindecim. de electio. in 6. sed parte altera non comparente in termino procedere ad vlteriora licebit: vt ibi dicitur, & nominatim asserũt Anchar. & Perus. in d. c. cùm sit Romana.

Vbi plus dicunt in beneficialibus desertam non esse appellationem, ex 6
quo alia pœna contumaci imponitur, videlicet quòd in eius absentia procedatur: & sic alia pœna appellans puniri non debet, & sic duplici. c. at si clerici. in fin. de iud. quod est verum in termino à iure assignato, secus in termino dato ab homine: quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine. l. Celsus. ff. de arbitr. doct. in d. c. cùm sit. dicam in rub. de appellatio. ex magna tamen caussa, & vtilitate suadente, posset iudex secũdam statuere, & maximè si hoc haberet stylus curiæ. Panor. & Felin. in d. c. cùm sit. & hodie iudices non seruant istum tex. sed duas ad minimum concedunt dilationes.

Non exhibens titulos recredentiã perdit.

Tertiò quòd si in ipsa dilatione pars altera non exhibeat titulos, collatio 7
nem, vel aliquam prouisionem, adiudicabitur recredentia, vel manutenentia, id est plenum possessorium ei, qui produxit suum titulum. probatur ibi, *Et par faute d'exhiber, &c.* nempe ipsa possessio in beneficiis vt dixi, non debet adiudicari alicui sine titulo: ne ad ea vitiosus detur ingressus. cap. 1. de eo qui mittitur in possessio. caus. rei seruandæ. in 6. debet enim possessio ex titulis iustificari. gl. vlt. in cle. vna. de caus. poss. & propriet. abundè super hoc scripsi in tit. de annatis. in gl. possessionem. in 7. regula, in concorda.

Producens in termino signaturã an posteà bullam producere poßit.

Vnde si altera pars intra dilationem produxerit signaturam, & post dila 8
tionem bullam, valebit productio, antequàm recredentia proferatur: quia hîc non imponitur alia pœna, nisi quòd adiudicetur recredentia ei, qui produxit: ergo antequàm adiudicetur, producere altera pars poterit: doct. in c. primo.

9 primo.de fide instrumento.†Sicut de testibus scribitur,sufficere, si iurauerint in termino,licet non fuerint examinati,sed post terminum:quia dicta illorum referuntur ad diem iuramenti,teste Bar.in l.damni.§.Sabini.ff.de damno infect.refert Hippol.sing.113.dictum testis.&c.

10 Quartò ibi, *Qui sera executée*, vult recredentiam exequendam non obstante appellatione, si fuerit lata à iudicibus regiis, à quibus immediatè ad curiam appellatur supremam:vt superiùs dictum extitit art.1. Sed hoc esse periculosum asserit Ioan.Fabr.in §.retinendæ.col.vlt. de interdict.in instit. quia ante litem contestatam nõ fertur diffinitiua.l.properandum §.1.C.de

11 iudi.†Sed respon.quòd actor,qui produxit titulos, debet tueri in possessione,quousq; reus veniat,& suos titulos exhibeat,per rub.ff.ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est.Quòd si meliores pars offerat titulos,iudex plenum adiudicabit isti reo vltimo producenti possessorium:& ita seruat pra-

12 xis regni.†Post plenum autem possessorium,petitorium quis mouere poterit,per c.cùm ecclesia.c.pastoralis.de caussa possessio. & hoc corã officiali, vbi situm est beneficium, vel coram aliis iudicibus delegatis ecclesiasticis.

Item quamuis iste tex.loquatur de iudicibus,à quibus ad curiam appellatur,quòd recredentia exequi debet:multò fortius si sit à Senatu prolata. authen.multò magis.C.de sacrosanct.eccles.vel à supplicationum consiliariis,quos requestarum dicunt vel ab hodiernis Seneschallorum magistratibus præsidialibus,& hoc seruat praxis.vide alia huc pertinentia,quæ scripsi artic.3.titul.de caus.beneficial.

Idem artic. L X I I *Des publiées* 1539.

Que les sentences de recreance & reintegrande en toutes matieres & de garnison seront executoires non obstant l'appel, & sans preiudice d'icelluy,en baillant caution, pourueu qu'elles soyent données par noz iuges ressortissans sans moyen, assistans auec eux iusques au nõbre de six conseilliers du siege, qui signeront le dictũ, auec le iuge:dont sera faicte mention au bas de la sentence,pour le regard desdictes recreances & reintegrandes.

Articul. quintus.

GLOSSA PRIMA.

1 DESCRIBIT hic articulus tres casus, in quibus executio fieri potest appellatione non obstante.Primus est in recredentia,de qua dictum extitit superius,art.1.& 2.hucusque.

2 Secundus casus executorius est in interdicto, vnde vi, super spoliatione., quando aliquis fuit spoliatus beneficio, vel alia quacunque re: vt hîc,dum dicitur *reintegrandes en toutes matieres*, & ideo sic vocatur ab effectu, quia reintegranda sunt omnia iura spoliatis.ca.reintegranda.3.quæst.1.vbi inuentum est remedium possessorium pro his, qui amiserunt possessionem sine iusta caussa,vt eam recuperare possint:& habet locum tam in reb.ecclesia.beneficiis,quàm pro rebus prophanis.gl. & doc.in

Remedium c.reintegrãda, in omnibus rebus locũ habet etiã laicorũ

c.cùm ad ſedem.de reſtitut.ſpoliato.de Ripa in c.ſæpe.ibidem.& quamuis Panor.Imol.& multi doct. teneant in d. cap. cùm ad ſedē.hoc remedium non dari,niſi pro rebus eccleſiæ,vel clericorum.

Tamen quòd detur laicis etiam pro rebus laicorum, patet hîc, dum dicit, *En toutes matieres*,& huius fuerunt ſententiæ,Bar. Angel. Areti. Alex.& alij,in l.rem quæ nobis.ff.de acquirend.poſſeſ.& Alex.conſi.51.viſo.in 1.vol. & conſi.117.viſo.col.4.vol.2.& conſi.200.viſo.ibidem.& conſi.6. Circa.in 2. quæſt.volu.3.& conſil.9.in cauſſa.col.2.vol.5.& conſil.94.viſis.nume. 13.ibidem.vbi iſtam ſententiam dicunt communem.& Socin.conſil.266.col.7.in 2.vol.& Dec.conſil.252.Agitur.col.1.Nam quamuis hoc remedium cap. reintegranda.fuerit ab eccleſia, & eccleſiaſticis viris, & pro rebus eccleſiaſticis principaliter inuentum: tamen noluerunt inuentores denegare illud remedium laicis:pro poſſeſsione rerum ſuarum recuperanda: quamuis de hoc dubitet Petr.Ferra. in ſua pract.in forma libel. in cauſſa rei ſpolia.in 1. glo.col.penultima. 3

Inductum cur c.reintegranda,ſit, & cui detur.

Quia diſpoſitio huius cap. reintegranda inducta videtur ratione corrigendi peccatum ſpoliationis: quæ ratio peccati etiam militat in rebus laicorum:igitur inter laicos,& in rebus ipſorum ſeruari debet,quia eſt eadem ratio.cap.translato.de conſtitut.& quia nimis reſtringeretur ille tex.ſi tantùm in rebus eccleſiarum,vel clericorum intelligeremus, cùm generaliter loquatur. 4

Item hoc remedium datur ei,qui amiſit poſſeſsionem ex iniuſta cauſſa. 5 d.c.reintegranda.& debet is,qui petit ſibi reſtitui poſſeſsionem,dicere ſe ex iniuſta cauſſa poſſeſsionem perdidiſſe:teſte Innoc.& aliis in d.ca.cùm ad ſedem.& in c.ſæpe.de reſtit.ſpoliato.in Francia ſicut communiter concluditur per practicantes in interdicto retinendæ,quando pars tenet, & poſsidet ſed turbatur,teſte Ioan.Fab.in §.retinendæ.de interdict.in inſtitu.ita in poſſeſsione recuperanda communiter cōcluditur in hoc remedio reintegrandæ poſſeſsionis:de quo plura ſcribit Soci.in repetit.l.rem quę nobis.ff.de acquir.poſſeſſ.vbi.12.tradit quæſtiones. Cuius ſcripta ſi hîc vellem tranſcribere,multas chartas replerem.Sed breuia & vtilia ſcribere mihi curæ eſt.

Cōcluſio in reintegranda.

Et ſolet concludere actor,vt reſtituatur,& reintegretur in primis & ante omnia ad poſſeſsionē domus,vel alterius rei, qua fuit ſpoliatus.l.1.& per totum.ff.de vi & vi arma.Petr.Ferra.in prac.ſua.in forma libe.in cauſſa ſpoliatæ poſſeſ.Inno.& alij in c.querelam.de elect.& doct.in c.cùm ad ſedem. & c.ſæpe.de reſtit.ſpol.Soci.in quæſt.6. 6

Notandum eſt quod interdictum vnde vi, non competit pro rebus mobilibus, niſi res mobiles ſint in fundo, vnde quis vi deiectus eſt.l.1.§ illud.ff. de vi,& vi armat.ita & hoc remedium reintegrãdæ. nam ſi quis fructus ex meo fundo receperit,hoc remedio agere potero, per d.c.reintegranda.ibi, omnia.& c.cùm eccleſia.3.quæſt.2.ibi,de poſſeſsionibus, & rebus.Bartol.& alij in d.l.rem quæ nobis. 7

Iūgi an poſſit interdictū cū hoc c.reintegrāda.

Sed in hoc aduertendum eſt:quia agens interdicto, debet dicere ſe ſpoliatum ab anno citra. *Depuis an & iour en ça.* alioqui non reciperetur apud nos:quia annalia interdicta ſunt,niſi de eo quod ad eum,contra quem agitur, 8

tur,peruenit.l.ex quibus caussis.ff.de interdictis.l.prima. de vi & vi armat. quamuis si agatur remedio cap.reintegranda.perpetuò agi possit,maximè quo ad dãna.glos.vlti.in c.solicite.de restit. spoliato.vbi doct.sed in hoc regno nos coniungimus interdictum possessorium vnde vi, cum remedio d. c.reintegrãda.& ex his fit vnum bonum mistum, quamuis Soc.in d.l.rem quæ nobis.in 6.quæstione dicat non posse hæc remedia concurrere : tamen inquantum vnum excedit aliud , & possunt compati , simul iunguntur in praxi.vide Soci.in repetit.l.rem quæ nobis.8.princip.quæstione.ff.de acquirend.posses.

9 Item tria saltem probare debet spoliatus. Primò possessionem , scilicet quòd possidebat ante spoliationem.l.prima § interdictum autem hoc nulli competit,nisi ei qui tũc,cùm deiiceretur,possidebat:nec alius deiici visus est,quàm qui possidet.ff.de vi & vi armat.capi.consultationibus.de off.delegat.Secundò quòd fuit spoliatus.c.2.& sequent.de restitu. spolia.& in practica non solet adiici tempus:etiam nõ est necesse in hoc remedio apponere,nisi argueretur dolus.Bar.in l.1.§.sine autẽ.ff.de vi & vi armat. Sed nos non solemus.& idem dicit de Ferra.in gloss.ingressus. Tertiò quòd sit spoliatus à parte aduersa,vel eo mandante,aut ratum habẽte.c.cùm ad sedem. de restitu.spoliato.Nam si ageretur contra eum,qui possidet, nõ tamen spoliauit,non concluditur contra eum (vt dicunt practici.) *A reparer les troubles,mais à remettre & restituer la spoliation faicte par Sempronius entre les mains de Titius.*& hoc probatur in c.sæpe.de restitu.spoliato. *Spoliatus tria probare tenetur.*

Tertius hîc describitur casus executorius,videlicet cùm quidã est condemnatus ad interim soluendum,quod dicunt garniendum decem aureos, quos debet:tũc executio fiet,non obstantibus oppositionibus & appellationibus:& istum casum plenè tractaui in tracta.de literis obligatoriis.art.1.& per totum.ad ibi dicta nunc te reiicio.

Seront executoires nonobstant l'appel.

GLOSSA SECVNDA.

1 QVAMVIS de iure interponendæ prouocationis potestas à sententia ex omni caussa prolata liberta litigatoribus tribuatur.l.3.C.de peda.iudicib. Tamen quædam sunt quæ in caussa appellationis non veniunt rescindenda , & ista non suspenduntur per appellationem, vt litis contestatio,& testium receptio.l.ita demum.C.de procurator.cle.testibus.de testib. *Appellatio quædam nõ rescindit.*

2 Quædam sunt,quæ nullo modo pertinent ad iudicem appellationis,sed finiuntur simulatque est appellatum, & tunc quoad ista appellatio non rescindit prorsus pronũciatum: vtpote fideiussor datus in prima caussa, non tenetur in caussa appellationis.l.cùm .apud ff.iudicat.solui.vbi gloss.& Bar. & in l.Græcè.in princip.de fideiussorib.quia satisdatio finita est primo iudicio finito,vt planè scribit Hippol.in rubr.de fideiussorib.quæstione.10.numero.108.

3 Quædam sunt , quæ in caussa appellationis possunt reformari , confirmari,vel prorsus tolli:& quantum ad hoc appellatio suspendit pronuncia-

tum,& appellatur ſuſpenſio,non quod interim non reſcindat,ſed quia non reſcindit præciſè:cùm remaneant reliquiæ ſentẽtiæ in fieri.l.poſtquam.§. Imperator.ff.vt lega.nomine caueatur.& l.1.in fi.ff.ad Turpil.c.venientes. de iureiurand.& in præfa.ſuperius dictum extitit.

Sunt quædam,quæ non poſſunt pendere, vt ea quæ ſunt neceſſaria , & 4
trahũt ſecum executionem,vt infamia,& deportatio, & iſta poſteà per appellationem reſcindũtur.l.furti.§.1.ff.de his qui not.infa.l. qui vltimo.ff.de pœnis.Bald.in l.ſi cauſſa cognita.col.1.C.de tranſa.& l.fi. ſi à nõ competente iudice iudicatum fuerit.Sic & in his caſibus fit executio, quæ tamẽ poſteà per appellationem reſcindi poteſt, per tex.in l.chirographis.§.1.ff.de adminiſtrat.tutor.ob id datur cautio , per has ordinationes. & an appellatio prohiberi poſsit,ſcribit Ludo.Roma.in l.penult.ff.de aqua plu. arcend.gl. & doct.in l.ſecunda.C.ſi contra ius.alibi dico in tract.de appella.

Et ſans preiudice d'icelluy.

GLOSSA TERTIA.

Sententia poſſeſſoria exequitur non obſtante appellatione.

HABES hîc quòd appellatio non recipitur ante executio 1
nem in materia poſſeſſoria : etiam hoc probat text. in l.vna. ibi tamen lata ſententia ſortitur effectum. C. ſi de momen. poſſeſ. fuerit appellat. & per illum text. dicit Bart.in l.2.ff. de appellatio.recipiend. Quòd facta executione ſententiæ latæ in poſſeſſorio admittitur appellatio,licet non ante executionem,& quamuis opinio Bartoli reprobetur per docto.ibi , tamen approbatur hîc , & per totum iſtum titulum.

Intellectus ad l.vnam.

Et dicta l.vna. quamuis ponderetur per doctores.ibi , & integra omnis 2
proprietatis cauſſa ſeruetur.Non dicit vt integra ſeruetur cauſſa poſſeſsionis,& ſic ſolùm ibi reſeruatur ius proprietatis:& ſic patet opinionem Bart. veriſsimam, & probari in d.l.vna. dum dicit : tamen lata ſententia ſortitur effectum.ita tamen poſſeſsionis reformationem fieri oportet,vt proprietatis integra cauſſa ſeruetur, vult dicere faciẽdam etiam eſſe reformationem poſſeſsionis poſt executionem,& ſic de poſſeſsione cognoſcemus : & poſtquàm ſententia poſſeſſoria fuerit executioni data:vt hîc dicitur: & ita recipitur practica Franciæ,licet Petr.de Ferra.in pract.ſua in forma appella.ab interlocutoria,in verb.in his ſcriptis.circa fi.dicat omnes contra Bart.tenere.& idem in forma libelli in cauſſa rei ſpoliatæ.in verb.per veſtram diffinitiuam.& Iaſ.conſi.187.circa.col.6.in ſecundo volumine.quòd omnis opinio eſt in contrarium.& idem tenet Dec. conſil.28. & pro tenui. col.3. Tamen ſufficit Gallis ſententiam Bart.hîc eſſe approbatam per leges regni.& pro iſta facit text.in c.fi.§.de poſſeſsione.2. quæſt.6.cuius verba ſunt de poſſeſsione & eius momento:ſi in cauſſa dicatur,quæ ſentẽtia interlocutoria appellatur,quamuis prouocatio interpoſita fuerit.

Praxis Frãciæ Iuri cõformis in poſſeſſorijs & Delphinatus.

Tamen lata ſententia ſortietur effectũ : ecce ibi practicam huius regni: 3
vt ſentẽtia poſſeſſoria exequatur,& ſortiatur effectũ ſalua appellatione,& ſine illius præiudicio.Et iſtum intellectũ ſequitur & cõmendat Panor.in d. c.cùm ad ſedem.col.pen.de reſti.ſpoliato.& in conſi.55.in cauſſa.col.pen.& ſeq.in ſecundo volumine vbi dicit iſtam veriſsimam. & Bal.in l.2.col.vlti. C.de

C.de episcop.audien.ac Paul.Castren.consilio.39. quod in sententia. in primo volumine,ac de Ripa in repetitio.c.sæpe.columna secun.de restitutio. spoliato.& dominus Petrus Parisius consilio.108.de bono iure.numero.20. in primo volumine.& sic appellatio in possessorio procedit, sed non impedit executionem,tamen si retractetur posteà sentẽtia,retractabitur etiam executio:quod est notãdum ad istam Franciæ praxim.& quòd appellatio non suspendat executionem in possessorio, tenet Archidiaconus in d.§.de possessione.& Imol.in clemen.vna.in fin.de sequestra.possessio. & fruct.& Aufrer.in decisio.Tholosa.quæstione vltima.& stylus curiarum Delphinalium seruat opinionem Bar.

4 Vt si appelletur à reintegratione possessionis, iudex à quo nõ debet retardare executionẽ suæ reintegrationis, vtor verbis Guidonis Papæ in statuto.si quis per literas.in verb.appellatione cessante.Si tamen iudex appellationis posteà cognouerit malè processum,reuocabit reintegrationẽ cum expensis, damnis,& interesse secundum Guido. quem sequitur practica Franciæ vt hîc.

5 Et sic conciliantur iura canonica & ciuilia,vt à sentẽtia possessoria primi capitis recredentiæ non appelletur quo ad effectum:quia sententia sortitur effectum,antequam appellatio discutiatur. Et ita intelliguntur leges loquentes,vt non appelletur à sententia possessoria.& dicta.l.vna. Si de momenta.possess.iura autem canonica,quæ recipiunt appellationem à sententia possessoria,intelliguntur de sententia lata super secundo capite possessorij,id est super pleno possessorio.nã ab illa bene recipitur appellatio, etiã non facta executione:prout dixi,in articulo primo,suprà eo.per capitu.fin. de iudic.cap.1.vbi glo.de caus.posses.vbi dixi:quia prætor vult, vt cõfestim is,qui posidet,conseruetur,& tueatur in sua possesione.rub.ff.vti posidet. sed hoc non potest fieri recipiendo probationes.ob id nullæ recipiuntur testium probationes in recredentia,sed dum plenius tractatur possessorium secus.c.1.de sequestration.possesion.& fructuum:& ista est practica Franciæ ex iuribus,vt videtis,assumpta:videte quę scripsi in articulo nono,in gl. 5.infrà eodem.Et Anto.capit.in decis.Neapol.q.34.

Conciliãtur iura canonica & ciuilia.

6 Si tamen tertius se opposuerit,audietur ante executionem.Panor.in ca. veniens.de testi.col.3.

7 Et in casibus in quibus iudex potest ex officio procedere,potest & tertium cuius interest, admittere.text.in c.cùm parati. vbi ponderat Imol. & Decius.in 2.no.de appellatio.

8 De stylo curiarum Delphinalium spoliatus restituitur non obstantibus appellationibus, & oppositionibus etiam factis à tertio, teste Guido. Papæ, in d.statuto.si quis per literas.in verb.appellatione.versicul. Quæro si in executione.

9 Et per dictam legem vnam.& §.de possesione, approbatur praxis Tholosana,quæ vult,vt post sentẽtiam executoriam,à qua fuit appellatum, impetrentur literæ vocatæ,de sortiatur : videlicet vt sententia sortiatur effectum non obstantibus appellationibus:quod non est negligendum.

10 Sed quanto tempore tollatur hoc remedium? breui respon. quòd tri-

Literæ de sortiatur quare sic vocentur. Quo tempore huic remedio præscribatur.

ginta annis. Nam licet interdictum, vnde vi, tanquam prætorium sit temporale. l. prima. §. annus. ff. de vi & vi armata. tamen conditio ex illo capit. reintegranda. est perpetua: & tantùm triginta præscribitur annis. gloss. final. & ibi Panor. in c. sollicitæ. de restitutio. spoliato. quia tanto tempore purgatur omne vitium. l. prima. §. adhæc. C. de annal. except. gloss. in §. furtiue. de vsucapioni. in institutio. si tamen interueniret titulus & bona fides inter priuatas personas præscriberetur spatio decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, nisi in ecclesia, in qua requiruntur quadraginta anni. capitul. de quarta. de præscriptio. Ioan. Francis. Bald. in tractatu præscrip. in quarta parte quartæ partis, quęstione vigesimaquarta. col. 54. & sic post annum potest quis hoc remedium intentare: vt superiùs in glo. prima scripsi, & ita fuit in Senatu iudicatum.

En baillant cautions, pourueu qu'elles soyent données par noz iuges, ressortissans sans moyen, assistans auec eulx, iusques au nombre de six conseilliers du siege, qui signeront le dicton auec le iuge, dont sera faicte mention au bas de la sentence, pour le regard des dictes recreances & reintegrandes.

GLOSSA QVARTA.

Requisita in hoc articulo.

EX HOC tex. colligitur cautionem esse dandam, sicut in 1 recredentia dixi suprà arti. primo.

Secundò ex hoc text. colligitur ibi, *Par noz iuges &c.* quod: 2 remedium capitul. reintegranda. competit etiam laicis, & contra clericos, & clericis: etiam contra laicos, & in his agere debent partes coram iudice regio, & sic seculari, licet dubitatio magna sit posita per gloss. & doctor. in ca. cùm dilectus. de eo quod metus caussa. & Soci. in repetitio. l. rem quæ nobis. quæstione quarta. ff. de acquirenda possessio. & Petrus de Ferra. in forma libelli in caussa rei spoliatæ. Tamen istud seruatur in Francia, vt omnis materia possessoria coram iudicibus secularibus tractari sit solita pro omnibus, & quibuscunque personis, & contra quoscunque.

Caussa possessoria coram secularibus tractari solet.

Tertiò iudices illi esse debent à quibus ad parlamentum immediatè ap- 3 pelletur. ibi, *Ressortissans sans moyen.* istud etiam in recredētia seruari dixi in articul. 1. in fin. suprà eodem.

Quartò requiritur quòd assistant sex ad minimum consiliarij. ibi, 4 *Assistans auec eulx iusques au nombre de six conseilliers, au siege*: & non valeret sentētia, si pauciores interessent, postquam hîc forma præstituta est: qua omissa corruit actus. capitul. cum dilecta. de rescrip. si tamen consiliarij valetudine, aut alia iusta caussa tenerentur, liberū esset iudici capere aduocatos

uocatos illius curiæ,per tex.& ibi doct.in l.si longius.ff.de iudic.c.cùm plu res.de offic.delega.in 6.melius est tamen consiliarios expectare, si mora non esset longa.

5 Sed quis soluet istis? Respon.is,qui petit & prosequitur caussam esse decidendam.Bartol.in l.si postulauerit.in fine princip.ff.de adulter. quia ille solus præbet caussam commissioni: & hoc communiter fit. Si verò iudex visis allegationibus vtriusque super quæstione dubitat, tunc si committat quæstionem consulendam,hoc expẽsis vtriusque partis fiet: & sic communibus:quoniam vtraque pars præbet caussam commissionis secundũ eum: & sic deciduntur processus quandoque commissariorum in parlamento: & pro hoc facit l.generaliter.§.his de præsentibus.C. de iureiurand.Bald. in l.3.in fi.C.de adulter. *Quæ pars pro sentẽtia ferenda expensas faciat.*

6 Et quamuis iudex non teneatur sequi consilium per l.quidam decedens.§.Papinia.ff.de administrat.tuto.hoc tamen nõ procedit, quando ex necessitate legis,vel ordinationis teneretur, vt hîc, aliàs qui legi non satisfieret:& quod fit contra legem nullum est.l.non dubium.C.de legibus.quod probatur hîc,dum debet se subscribere sententiæ,& sic approbare sententiam,quam non approbaret:si non sequeretur eorum consilium: ideo vidi sæpius iudicari in Senatu pro hac sententia,vt iudex consilium requirere, & sequi teneatur:facit tex.& glo.in c.nouit.de his quę fiunt à prælat.& huius est sententiæ Bartol.in l.prima.§.si plures.quæstione quarta.ff.de exercitor.actio.& Ioan.Andre.in addition.ad Specul.in titul.de requisitio.consilij.versicul.vt autem.in verb.consilium.& Panor.in capitul.cùm olim.columna secunda.versicul. vlterius quæro.de arbitr.& Bal.in l.vna.col.penultima.ver.ex dicto Rofred.C. ne liceat in vna eadémque caussa tertiò prouocare.plenè Feli.in capit.penul.de constitu.& Maler.in tracta.electio.circa finem,duodecima quęstione.quicquid dicat Albertus Gand.in tractatu. de malefic.in rub.de multis quæst.dependenti.à statu.versi.item pone contineri. *Sequi consiliũ an iudex teneatur.*

7 Quintò requirit iste text.quòd sint consiliarij illius curiæ,siue tribunalis,ergo alterius tribunalis consiliarij non admitterentur.arg.cap.nouit.ibi, non decet te omissis membris aliorũ consilio in ecclesiæ tuæ negotiis vti. de his quæ fiunt à præla.sine consens.ca.& vbi consiliarij supplicationum sunt recusati,possunt eligi cõsiliarij curiæ in locum illorum,licet olim solerent accipi aduocati:hoc tamen fuit aresto reprobatũ,sed vbi nõ sunt cõsiliarij in sedibus,haberi cõsiliũ ab aduocatis curiæ supremę potest,vel ab aliis quibuscunq; ex consensu partiũ electis,expensis cõmunibus partiũ, vel petentis,qui posteà recuperabit à victo teste Bal.in l.3.in fi.C.de adult.Nã sicut curia suprema,super omnes volat,ita & aduocati supremæ curiæ super omnes curias iurisdictionis:secus si essent alterius ressortus aduocati:ob hoc tamẽ nõ annullaretur sententia:& sæpius interfui in his sentẽtiis, licet aduocatus nõ essem in illis curiis maximè apud Bituriges: & in hoc regno nõ valeret sententia definitiua lata sine consilio, licet Bal.teneat cõtrarium in l.secunda.col.2.C.de sentent.& interlocut. quia minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt.l.minime.ff.de legibus. *A quibus cõsilium habendum sit, an valeat sententia sine consilio.*

Consulētes an subscribere sententię debeāt.

8 Sextò necesse est vt illi consiliarij, qui consulunt sententiā sic ferendam esse subsignent, & subscribant. ibi, *Que signeront le dictum auec le iuge*, quod aduersarium vocat Budæ. in Forens. & hoc solēt iudices seculares seruare in his possessoriis & maximè in criminalibus, vt consultores signent conclusionem sententiæ, & idem in consultoribus latrumculatorum, & marescallorum: secus in iudicibus ecclesiasticis, qui istas subscriptiones non requirunt, sed si requirerent, obediendum esset illis.

9 Vltimò in fine sententiæ, seu aduersarij fiet mētio illius, qui signauit, & qualitatis illius: videlicet consiliarius talis subscripsit, vel talis aduocatus: vel si non esset aduocatus, dicat doctor: vel aliam qualitatem exprimat. & alia requisita scripsi in articul. primo in fin. suprà eodem, quæ hîc pro repetitis habeantur.

François: Artic. XLIX. *Des publ.* 1539.

Arti. vj.

APRES LE POSSESSOIRE intenté en matiere beneficiale, ne se pourra faire poursuicte par deuant le iuge d'eglise sur le petitoire, iusques à ce que le possessoire ait esté entierement vuydé par iugement de pleine maintenue, & que les parties y ayent satisfaict & fourny, tant pour le principal, que pour les fruictz, dommages, & interestz.

GLOSSA VNICA.

1 PRIMVM huius text. dictum est, quòd postquàm possessorium fuerit inchoatum, & intentatum in materia beneficiali, non poterit petitorium prosequi coram iudice ecclesiastico, quousque integrè possessorium finitum fuerit. non dicit simpliciter quòd pars non posit persequi, sed quousque finitum sit possessorium, ne coram diuersis fatigetur iudicibus. l. nulli. C. de iudici. & hic articulus est in rubri. *Des causses possessoires beneficiales.* sed hîc culpa transcribentis mutatus est.

Quatuor in caussa possessoria sententiæ.

Secundò text. declarat quando finitum dicatur possessorium per iudicium, id est, per sententiam pleni possessorij, id est per plenam manutenentiam: quod est quando caussa possessoria tota decisa est: quia tres sententiæ vel quatuor solent proferri in his possessoriis. Prima restitutionis eorum quæ partes receperunt: & vocatur sententia restabilimenti. Secunda sequestrationis. Tertia recredentiæ. Quarta manutenentiæ, vt superiùs articul. 1. dictum extitit: sed in sequestratione prima iungitur.

Tertiò elucidat, an sufficiat pleni possessorij sententiam esse latam, vt statim petitorium posit intentari coram iudice ecclesiastico, & respond. quòd non: sed oportet quòd partes iudicato satisfecerint, & soluerint tam pro principali, quàm pro fructibus, damnis & interesse.

Ratio multiplex est, ne sententiæ possessoriæ elusoriæ, & sine effectu sint:

ſint:quæ non debent eſſe,ſicut nec aliæ.l.ſi prætor.ff.de iudic.dixi ſuprà,in præfatio.

Rationes plures cur petitorium non poteſt quis proſequiantequã fecerit iudicatũ in poſſeſſorio.

Secũdò ne pars alteram partem diuerſis proceſsibus implicet:& negotium confuſione quadam iudiciíque ordinem perturbet.cap.tuam.de ord. cognitio.

Tertia ratio eſt ſecundum quoſdam, ne cauſſæ continentia diuidatur.l. nulli. C. de iudic. ſed non video iſtam rationem conuenire textui:quia finito poſſeſſorio,quod terminetur petitorium,nihil nocet,licet coram alio iudice,hîc non dicitur de eo:ſed aliæ duæ rationes mihi videntur conuenire text.quia rationes licet bonæ ſint,oportet tamen quòd conueniant tex.cui inſeruntur: aliàs nihil eſt aliud facere, quàm transſcribere, & de charta in chartam transferre:quod parum prodeſt: vt dicit Ioan. Fabr.in inſtit.non recordor tituli nunc.

Quarta ratio eſt,Qui actionem proponit, neceſſe habet vſque ad finem litem exercere.authent.qui ſemel.C.quomodo & quãdo iudex.& ſic proſequi poſſeſſorium vſque quo finitum fuerit.

Quinta eſt,qui prior appellat, prior agat.l.qui prior.ff.de iudi.& actio, quæ prius eſt propoſita,prius eſt tractanda.capitu.cùm dilectus. de ordine cognitio.Si iudicium poſſeſſorium eſt prius intentatum,ergo prius tractandum,& diffiniendum & exequendum : & ſic quamuis iſte text.loquatur in materia beneficiali poſſeſſoria,habebit tamen locum etiam ex paritate rationis in alia materia,etiã profana:vt fuit deciſum in hoc Senatu,ann. 1544. die 13.Maij. *Areſtum.*

3 Et ſic iuri conueniens eſt iſte articulus, vt prius de poſſeſſorio cognoſcatur & pronuncietur, quàm petitorió. capitul.ſecundo.ibi, deinde prius audiant atteſtationes de poſſeſsione, & pronuncient de cauſſa poſſeſsionis & proprieta.l.ſi de vi.ff.de iudic.l.ordinarij.de rei vendicatio.C.& l.incerti.de interdict.imò à petitorio eſſe ſuperſedẽdum,ſi intentatum fuerit poſſeſſorium,donec deciſum fuerit,ſtatuit capitul.paſtoralis.& capitu.cùm dilectus.de cauſſa poſſeſsio.& capitul.ſignificauerunt.de teſtib.capitu.fina.de iudic.vbi Cardi.ſic ſcribit.Nota quòd ordo vt prædiſcutiatur poſſeſſorium procedit etiam quo ad executionem : vt ſententia ſuper eo lata mandetur executioni antequam audiatur petitorium : ex cuius viſceribus puto hunc articulum egreſſum fuiſſe.hoc ſequuntur Bart.& alij in l.naturaliter.§.primo.de acquirend.poſſeſsio.ff.Panor.per illum textum,in capit.item cùm quis.in vltimo notab.de reſtitut.ſpoliato. & capitul.finali. de ordin.cognitio.hîc tamen planè explicatur, vt intentato poſſeſſorio coram iudice ſeculari,id eſt poſtquam fuerit motum poſſeſſorium,non poſsit deduci coram iudice eccleſiaſtico petitorium,niſi plenè diſcuſſum & vacuatũ fuerit poſſeſſorium:& executio ſuper illo facta fuerit : quamuis de iure canonico vtrunque poſſet vno iudicio terminari per tex.in capitul.ſecundo, de cauſſa poſſeſsio.capitul.cum eccleſia.& capit.paſtoralis.quod procedebat,quando idem iudex poterat cognoſcere de vtroq; : alioqui ſeruabatur,quod hîc ſcribitur.

Iuri cõueniti vt poſſeſſoriũ prius finiatur & exequatur.

4 Tamen in Francia ſeruatur,vt ante finitum poſſeſſorium omnino non

Vtilitas vt possessorij prius terminetur. recipiatur petitorium,& hoc est vtile ad sequentia: quia interim durãte petitorio, possessor capiet fructus: tex. in l. is cui. §. qui legatorum. ff. vt in possessio. legat. nam possessio producit actum acquisitionis fructuum. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquirend. posses. vt distinguit Bart. in l. & ex diuerso. ff. de rei vendic. gl. & Panor. in c. grauis. de restitu. spoliato.

Secundò possessor in dubio absolui debet, si petitor de iure suo non docuerit. l. fi. C. de rei vendica. reg. cùm sint partium iura. de regul. iuris in 6. §. retinẽdæ. de interdict. in instit. duodecim possessionis commoda. scribit de Ripa in c. sæpe. col. 2. de restitu. spoliato. & exitus controuersię possessionis est, vt prius pronunciet iudex vter possideat: ita enim fiet, vt is qui victus est, de possessione petitoris partibus fungatur, & tũc de dominio queratur. l. exitus. ff. de acquirend. posses. 5

Possessor ab expẽsis an releuari debeat super petitorio. Tertiò vltra eum possessor releuari debet ab expẽsis, licet alius obtinuerit in petitorio, teste Alexand. consil. 76. in caussa. in secundo volumine. & consil. 45. visa facti. in 3. volumine. & consi. 130. visa. in 5. volumi. per text. in l. vtique. ff. de rei vendic. Soci. plenè consil. 98. iustissimè. in 4. volumi. quia iustè possidet, postquàm authore prætore possidet. l. iustè. ff. de acquir. possessio. Sed hoc non exactè seruamus in Francia, imò ad expensas condemnari solet, qui est victus in petitorio: licet in possessione victor fuisset ratione diuersæ instantiæ. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. posses. Sed vtraque opinio fortè conciliari potest: quia non solet condemnari possessor ad expẽsas primi processus possessorij, sed ad expensas vltimæ instantiæ petitorij: nec ad fructus perceptos, nisi à tempore litis contestatæ super petitorio, alios verò lucratur, quia authore prętore possidebat, per d. l. iustè. & l. cùm fundus. ff. si certum petat. 6

Partes an possint & petitorium & possessoriũ simul prosequi. Quartò habet locum iste text. secundum quosdam, vt petitorium non sit prosequendum non vacuato possessorio, etiam si partes vellent: quia hic tex. omnino negat potentiam, dicendo, *Ne se pourra*, ergo nullo modo, & legi prohibitiuæ partes renunciare non possunt, per glo. sing. in l. 1. C. ne fideiussso. dotium dent. facit gloss. sing. in c. 1. de reg. iur. in 6. etiam cum iuramento legi prohibitiuæ partes non derogant: vt firmat Ias. insti. de act. in proœ. nume. 22. & hic tex. prohibet, & altera ordinatio, ne vtrumque simul quis prosequatur: ideo nemo põt facere, quin in suis actibus leges obseruẽtur. l. nemo. ff. de leg. 1. poterunt tamen partes conuenire, vt plenũ possessorium adiudicetur tali. & quo ad fructus, dãna, & interesse: & prolato iudicio manutenentiæ, & partibus sic conueniẽtibus poterit fieri prosecutio petitorij: quia satisfactum est huic tex. deponenti possessorium decisum esse debere per iudicium, ibi, *Par iugement*. Sed quantum ad satisfactionem, hoc tangit partes: ideo sufficit quod super his sint cõcordes, licet nõ sint taxati fructus, nec dãna, vel interesse: quia nihil aliud agit prætor, quàm vt partium cõtrouersiam dirimat: quibus si sponte cesserit, debebit id ratum habere. l. prima. §. inde, ff. de no. oper. nuncia. & sic requiritur sententia pleni possessorij antequàm possit moueri petitoriũ: sed anteà poterit etiã iudex ex officio procedere: vt doct. per illum tex. dicunt in cap. 2. de caussa possession. quod nõ permitteretur in Francia in his, quę tangere possent beneficij fructus 7

Iudex ecclesiasticus ex officio quãdo procedere possit durãte possessorio.

ctus:sed posset episcopus interim ex officio inquirere de eccle.seruitoribus, & an deseruiant in diuinis,& in illis prouidere:vt plenè explicat glo.in § inquirant.de pacific.posses.in prag.

8 Liberum est etiam partibus ante possessorium petitorium inchoare.l.is qui destinauit.de rei vendicat.capi.pastoralis.de caussa possessio. sed posteà possessorium vna pars relinquere non potest,nisi sit vacuatum,cùm semel fuerit incœptum:imò si vna pars velit priùs petitorio agere, altera poterit prohibere,nisi actor consenserit eidem possessorium coram iudice laico:& ita vidi seruari. *Petitoriũ an vna pars altera inuita deducere posit.*

Nec obest iste tex.quia loquitur postquàm motũ fuerit, & intentatum possessorium:secus igitur antè,vt probat text.ibi, *Apres le possessoire intenté.* Nam qui semel actionem proponit, necesse habet vsque ad finem litem exercere.authen.qui semel.C.quomodo & quando iudex.

9 Et haberet locum iste tex.siue possessorium fuerit intentatum ante petitorium,siue simul vtrumque,siue post,quia tunc licitum est parti prosequi possessorium,& suspẽdere petitorium,per istum tex.& in c.2.c. pastoralis. & c.seq.de caussa pos.cle.vna.illo tit.& declaratur hîc,quòd suspẽdetur petitorium,donec plenè decisum & executum fuerit possessorium.

10 Quintò quamuis D.de Rota in decisio.319. Licet spoliato.in no. concludant in spoliante,vt non debeat audiri super petitorio,donec fructus,expensas,& omnia plenè restituerit spoliato,per c.2.& c.fi.de ordi.cognitio. cap. Pisanis.de restitut.spoliat.& in hoc tex.*Entierement tant pour le principal, que pour les fruictz dommages & interestz.*& sententia plenè executioni fuerit tradita:tamen secundum eos non habet locum,quando spoliatus fuit cõdemnatus:quia primum est priuilegium in spoliati fauorem introductum:& in odium spoliantis:quod non est,quando spoliatus fuit condemnatus:ideo si sententia transiuerit in rem iudicatam ,etiam spoliatus non audietur : nisi etiam expensas resarciat , teste Ioan. Staphile.in tractatu de literis gratiæ. fol.181.versicul.quando senten.sed in Francia siue agatur de spoliatione, siue de alio quocunque possessorio,habebit locum iste textus,vt nõ audiatur volẽs prosequi petitorium,nisi plenè satisfecerit super possessorio,& super damnis,& interesse,per istum tex.dixi in repetit.l.vnicę.in pręfa.de senten. quæ pro eo quod interest profer.C.siue condemnatus fuerit spoliatus , siue spolians,per istum tex.generaliter loquentem,siue sententia transiuisset in rem iudicatam,siue non:cùm hic tex.non distinguat, sed simpliciter loquatur.*Ne se pourra faire poursuyte.*Ergo à nullo fiet prosecutio, & ita fuit iudicatum in hoc Senatu contra Do.de la Roquebrou in Aruernia,pro Do.de Montald,hoc anno 1541.me præsente in magna camera. *Plenè resti tui debent omnia ante quàm petitorium intẽtetur.* *Arestum.*

11 Sextò si is , qui obtinuit in possessorio , non curat, vt sententia exequatur,quia fortè posidet,debet ei asignari dies per iudicem, intra quem executionem prosequatur : aliàs poterit pars aduersa prosequi petitorium : & permittetur ei à curia,dando tamen cautionem de soluendo id,in quo condemnari potuit,& quãtum exponi posit in exequẽdo:sic fuit dictum pro magistro Petro du Puy contra Iacobum Volant Rapiue, anno 1521. die 4. Decembr.ne iste possessor in fraudẽ renuat executionẽ petere possessorij *Si possessor non curat exequi sententiam possessorij praxis.* *Arestum.*

vt nunquã perueniatur ad petitoriũ:& succedit reg. quod per me non stat, mihi non est imputandum. l. in iure. ff. de reg. iur. sed nõ stat per illum, qui vult petitoriũ prosequi, quominus satisfaciat: ergo illi nõ debet imputari.

Qui non satisfecit recredentiæ, non potest plenum prosequi possessorium.

12 Septimò licet iste text. loquatur in petitorio, etiam habet locum in possessorio: vt nõ audiatur prosequi volens plenum possessorium, donec satisfecerit sententiæ primi decreti, quam recredentiam vocamus, & plenè satisfecerit: vt fuit decisum in hoc Senatu die 2. Augusti, anno 1512. idem in sententia furnimenti, & sequestrationis, ne sententiæ illusoriæ sint. l. si prætor. ff. de iudiciis. etiam quia recredentia est executoria: vt superius arti. 1. abundè scripsi: & probat iste tex. loquens de possessorio, ergo & de singulis eius speciebus, & partibus. l. si quis cum totum. ff. de exceptio. rei iudic.

Clausula, nil nouari, nõ debet apponi in literis appellationis à sententia executoria.

13 Octauò notandum est, quòd si quis appellat à sententia recredentiæ, vel alia executoria, non debet in literis appellationis poni hæc clausula, inhibemus, ne aliquid in præiudicium appellationis attentent, nec innouent: aliâs tales literas nullas & abusiuas declarauit Senatus anno 1534. die 24. Nouẽbris: quia illa clausula est contraria executioni, ergo poni nõ debet, quæ sic solet describi in aliis appellationum literis, *En faisant aux dessus dicts, & autres qu'il appartiendra, & dont seras requis, inhibition & defenses de par nous, sur grandes peines, à nous applicquer, que pendant la dicte cause d'appel contre, & au preiudice d'icelle, ne du dict appellant, ilz n'attentent, ou innouent, facent, ou souffrent attenter, ou innouer aucune chose, en quelque maniere que ce soit &c.* & ista clausula elicitur ex rub. ff. nil nouari appella. pend. de qua abundè dicam in ordina. Reg. de appella. & sic dum licet iuris vel ordinationis authoritate post appellationem innouare, ista clausula, nil nouari, non apponetur in literis appellationum, alioqui describi poterit, & est necessaria.

Pẽdente appellatione an quis possessor immobiliũ cẽseatur.

14 Nonò licèt pendente appellatione super fundo, quis dicatur possessor immobilium. l. sciendum. § si fundum. ff. qui satisd. cog. Tamen quando materia esset executoria, facta executione non esset possessor, quia non possidet, qui sub manu Regia interim possidet. Hẽric. Boic in c. exhibita. de iud doct. in d. l. sciendum. & sic nõ releuatur à satisdatione vel cautione, quando, non præstat bona possidens immobilia: vt ibidem scribitur.

Integrè quãdo dicitur iudiciũ vacuatum & finitum.

15 Decimò iudicium possessorium integrè decisum & vacuatum esse debet, antequàm petitorium moueatur, ibi, *Entierement vuydé*, in totum & in omnes eius partes, adeò quòd nil supersit de possessorio & pro hoc facit text. tus in l. procuratoris. § 1. ff. de trib. actio. ibi, cùm si seruus ordinarius ignorasset, deduceretur integrum, id est totum, quod ei à vicario deberetur. & in § fin. ibidẽ dicitur integra portio. de hoc plenè scripsi in l. sylua. § integra autem. ff. de ver. sig. & sic requiritur hîc integra decisio possessorij vsq; ad manutenentiam inclusiuè.

Satisfactũ quando dicatur.

16 Vndecimò requiritur, quòd partes iudicato satisfecerint, id est iudicatũ fecerint: vt dixi in l. verbum faciẽdi. ff. de verbo. signific. satisfactum accipimus, quemadmodum creditor voluit, licèt non sit solutum, siue pignoribus sibi cauere voluit, siue fideiussoribus, siue reo dato, siue pretio: & generaliter dicendũ erit, quoties recedere voluerit creditor à solutione vel obligatione, videtur ei satisfactum: si vt ipse voluit, sibi cauit, licèt in hoc deceptus

ptus si.l.si rem.1.§.omnis.ff.de pignor.actio.ergo satisfacere est desiderium alterius implere.l.1.ff.qui satisda.cogant,scripsi in l.satisdationis.ff.de verb. signific.& non solùm oportet hîc satisfacere,sed furnire,id est præbere,& suppeditare id,ad quod tenetur per sententiam:vt alibi dico de hoc inferius arti.9.sed quid debeat præstare,sequitur.

17 Duodecimò debent partes satisfecisse, & iudicato paruisse tam quò ad principale,quàm quò ad fructus,damna,& interesse.Primò tex.dicit quò ad principale:nempe si beneficium fuerit per iudicium manutenentię adiudicatum actori:non audietur reus prosequẽs petitorium, donec actorem possessorem fecerit illius beneficij:hoc probat iste textus ibi,*Tant pour le principal &c.*de principali not.doctor.in l.si quis nec caussam.ff.si certum petat. ergo alibi de hoc scribam. *In quibus partes satisfacere debent.*

18 Secundò pars debet restituere fructus, quos receperit, vel recipere debuerit,si ad illos fuerit condemnata:nẽpe ista paria sunt.l.quod te.ff.si cer. pet.si tamen Archidiaconus,vel capitulum eos deportus caussa,vel alia ratione perceperit,vt in c.si propter.de rescript.in 6. non tenebitur illos pars restituere,sed condemnatus censetur ad fructus, quos recepit tantùm: & fructus deductis impensis intelligo.l.fructus.ff.solu.mat.& hoc est declaratum infrà arti.16.in simili casu. Intellige quòd fructus liquidos restituere tenetur,damna,& expensas:vt inferiùs dicetur,de nõ liquidis verò pars cautionem dare tenetur, antequàm petitorium prosequi posit,per l.statuliber rationem.ff.de statulib.& sic iudicauit Senatus anno 1544.die 13.Maij. *Damna nõ liquida & expẽsæ per satisdationẽ reseruãtur.* *Arestum.*

19 Tertiò debẽt partes satisfecisse quò ad damna & interesse, quid damnorum nomine veniat,docet l.3.ff.de damno infec.omnem patrimonij diminutionem,& glo.in ver.damnorum.de friuol.appella.in pragmat.quid autem nomine interesse,dixi lucrum cessans,& damnum emergens venire,in *In expensis pars satisfacere, antequã audiatur debet.*
20 præfa.ad l.vnicam.C.de senten.quæ pro eo quod interest. †Hîc nil dicit de expensis,an comprehendantur?breui puto quòd sic,tum quòd ratio huius text.in his habet locum,videlicet ne sententiæ possessoriæ sint elusoriæ, & sine effectu:quæ essent,si non teneretur pars etiam præstare expensas, si ad eas fuit condemnata: & quia damnorum appellatione veniunt expensæ, quæ diminuunt patrimonium,sicut damna.l.quod dicitur. ff.de impens.in reb.dotal.fac.glo.in d.ver.damnorum.tum quòd propter has impẽsas pars diuersis procesibus implicaret partem,& conueniret:& aliæ rationes ferme superius scriptæ habent locum in expensis.igitur & tex.decisio.ob id antequàm pars,quæ succubuit in possessorio,posit mouere petitoriũ, debet etiam soluere expensas.& ita censuit Senatus anno 1543.die 22.Nouembris, cùm appellatum fuisset tãquàm ab abusu à iudice ecclesiastico, qui coram eo procedendum statuerat in petitorio, antequàm expensæ solutæ essent: & fuit dictum perperam & abusiuè pronũciatum:quæ sunt bene notanda. Alia vide in tracta.de causis benefic.possessor.artic.12. *Arestum.*

Charles VII. Artic. XI. *Des premieres.*

ITEM Et pource que souuentesfoys plusieurs par fraude & malice ont au temps passé interiecté plusieurs appellations, Arti.vij.

pour empescher les executions des sentences, ou condemnations des iuges, ou executions de noz lettres, ou des lettres de iuges, ou des cas de complainte en matiere de saisine & de nouelleté, d'appleigemens, contre pleigements, de requestes, de lettres, garnison de main par vertu d'obligations faictes souz séel authentiques, d'adiournements ou autres exploits, tant en matieres simples que priuilegiées en causes ciuiles: & icelles appellations ont releuées en nostre dicte cour de parlement. Et par le moyen des dictes appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiournements ou exploits: & obstant les dictes appellations le principal des dictes parties y à esté assopi: & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droits. Nous voulans obuier à telles fraudes & malices, auons ordonné, decerné, & declairé, ordonnons, decernõs, & declairons, que les executeurs des sentences diffinitiues ou interlocutoires, ou autres appointements iudiciaires, dont il n'a esté appellé, procederont à l'execution des dictes sentences, iugements, ou appointements iudiciaires, sans faire toutesfoys aucune alienation, ou distraction des biens prins par ledict executeur, non obstant que la partie, contre qui est donnée la sentence, iugement, ou appointement, appelle d'iceux executeurs: Et duquel appel des dicts executeurs la cognoissance appartiendra aux iuges, dont procedent les sentences & iugements: Et seront releuées icelles appellations par deuant eux: Lesquelz iuges, s'ilz trouuent que les sergens ou executeurs ayent excedé ou delinqué au faict de leur execution, & de leurs offices, corrigeront iceux executeurs, ou sergens, & les condamneront à dommages, interestz, & despens des parties blessées: & en amendes selon l'exigence des cas. Et ainsi le commandons, & enioygnons à tous iuges, & sur peine d'en estre repris par nous, & noz iuges.

GLOSSA PRIMA.

Tres caussæ huius cõstitutionis.

ISTE Articulus meliùs, quàm alius describit plures casus executorios & priuilegiatos, & caussas statuendi: videlicet vt executor non obstante appellatione exequatur, nec tenetur etiam de iure supersedere ante inhibitionem, per text. in capitul. nouit. de appellatio. probat Ioan. Fab. in l. ab executione. C. quorum appellat. non recipiant. Rationes huius constitutionis audite. Prima est: quia multi per malitiam & fraudem pasim appellabant: & ob illorum appellationes sententiæ exequi non poterant: nempe Iuriscõsul. ait in l. tutor. ff. de vsur. quòd tutor cõdemnatus per appellationem protraxerat 1

rat executionem sententiæ: & sic sententiæ remanebant illusoriæ: quod esse non debet. argumen. l. si prætor. ff. de iudic.

2 Secunda, quia appellatio grauamen oppressorum, non remedium malignantium est. l. 1. ff. de appella. Hostien. in summa, de appellatio. in §. quare appellatio sit introducta. & est præsidium innocentię. c. cum speciali. §. porrò. de appella. & remedium fauorabile, & æquitatem sapiēs teste Alex. consil. 113. viso themate. col. 1. in quinto volumine. Nam contra venenum iudicum, data est theriaca appellationis: vtor verbis Bal. in l. 1. C. si à momenta. poss. fuerit appel. & olim sic statutum erat moratorias appellationes, & eas quæ ab executoribus, & confessis fiunt, recipi nō placuit in lib. vltimo Iulij Pauli recepta, seu rubr. de reddendis caussis appellationum.

Appellatio remediū & theriaca oppressorum.

3 Ideo interpretatio fieri debet in dubio, quòd possit appellari, & quòd appellatio valeat. glo. in capitul. vt debitus, in verb. rationabiliter. de appella. Bartol. in l. prima. colum. secunda. ff. nil nouari appella. penden. Bald. in l. de statu. ff. de testamen. & in dubio appellatio admitti debet: Iason in l. prima. in 6. nota. ff. Si quis cautio. Deci. consilio vigesimooctauo. Pro tenui. colum. fina. & in capitul. super eodem. col. tertia. de appellatio. & in dubio debet dici appellationem non esse desertam: quia per hoc iudex vtrique parti consulit. Dec. consilio. 356. in caussa, & consi. 677. visis. in princip. & Ias. consilio 16. dubitatur, in fi. volumine tertio. nisi essemus in materia, in qua regulariter appellatio non admittitur: tunc regulæ stare deberemus. Dec. consilio 524. in fin.

Appellatio in dubio recipiēda, nec est deserta pronuncianda.

4 Cùm igitur regulariter in omnibus caussis possit appellari, tam in maioribus, quàm in minoribus. capitul. de appellationibus. de appellatio. l. & in maioribus. C. illo titu. & à quacunque sentētia quælibet appellatio censetur permissa, nisi specialiter prohibita reperiatur. gl. in l. qui restituere. ff. de rei vendicatio. in fin. gloss. vltima. ideo statutum vel ordinatio prohibens appellationem, videtur esse contra ius, ob id restringendam. sed istæ ordinationes sunt fauorabiles, nempe appellationem non prohibent, sed volunt executionem fieri posse non obstante appellatione: & si posteà inueniatur iustam esse appellationem, dicetur bene appellatum, & malè iudicatum, & executū, & ratione executionis condemnabitur exequens in damnis, interesse, & expensis.

Statutum vel ordinatio prohibens appellationem an sit odiosum.

Et sic isti articuli tendunt, vt pendente appellatione ab executore executio fiat: vt licet nihil sit innouandum appellatione pendente. rub. nil innouari. hoc tamen fallit, quando innouatio fieret ex legis permissione: vt hîc. & l. per hanc. C. de temporib. appell. Soci. in tractat. fallen. reg. 21. appellatione. dixi superiùs artic. proximo.

Quādo pendente appellatione innouari iure possit.

5 Tertia caussa est, quia ratione harum appellationum sæpius principalis res admittebatur, & iure suo quis priuabatur: vt inferiùs patet in glossa quarta. ecce tres caussas inducentes conditorem ad statuendum, vt sequitur.

Quarta vltra text. est, qui à sententia non appellauit, videtur eam approbasse, per l. primam. C. de postuland. capit. quod ad consultationem. de re iudic. Panor. consilio. 73. in disputatione. colum. 10. in primo volumine.

Ideo quod semel placuit, amplius displicere nō potest: regula quod semel. de reg. iur. in 6. & quod aliquis approbauit, non potest reprobare. l. Pompo. ff. de nego. gestis. l. in arenam. C. de inoffic. testa. ideo quis debet appellare etiam in executoriis: licet executio non cesset ob appellationem, tamen postea suam prosequetur appellationem, quam aliàs prosequi non posset.

Sentences ou condemnations des iuges.

GLOSSA SECVNDA.

SENTENTIAS vocat diffinitiuas cōdemnationes, aliàs, vtpote præcepta in confessos facta, iuxta l. si debitori. ff. de iud. vbi scripsi dando ei nouum intellectum, vel alias condemnationes sine figura processus, vel potest expositiuè accipi, *Sentences & condemnations.*

Nam sæpe compertum est, vt coniuncta pro disiunctis, & disiūcta pro coniunctis accipiantur. l. sæpe. vbi scripsi. ff. de verbo. sign. primus intellectus verior videtur.

Ou executions de noz lettres ou des iuges.

GLOSSA TERTIA.

Ab impetratione literarum an appellari poßit, vel ab executione.

PLVRES appellāt vt literarum executionem regiarum 1 vel iudicum impediāt: ideo statuitur, quod sequitur. Colligite tamen quòd ab executione literarum regiarum appellari non debet quia concessum à principe exequendum est: cap. si quando. de rescript. nisi literarum executor modum excedat, teste Ioan. Gallo in quæstio. per aresta. quæst. 115. sicut. nec à rescripti concesione, teste Fabr. in l. qui ex relationibus. C. de legib. quamuis si quis per epistolam nos consuluerit, & nos illi quippiam rescripserimus, omnibus *qui volēt aduersus* rescriptum prouocandi copia erit. Nam si quæ per epistolam comprehensa sunt, vel falsa, vel aliter se habere docuerint, nil per nos præiudicij factum esse putetur, qui ita rescripserimus: quia si scriptis ad nos relata, aliter se habuerint. l. 1. § si per epistolam. de appella. ff. sed hodie praxis Franciæ seruat, quòd vbi rescriptum non requirit comprobationem, sed eius verificatio fieri optatur in loco non iusto, vtpote extra regnum: tunc ab executione appellatur, nō autem à concesione: quia grauari vel vexari quis non dicitur ex sola concesione, sed ex executione. cle. 1. de rescript. & ideo practici dicunt se appellare ab executione, & ab inde secutis.

Ideo quando appellatur ab executore literarum regiarum, solet appellari ad Senatum, & nō ad inferiores iudices: & idem vsurpatur, cùm ab executione literarum apostolicarum: vt scripsi in d. rub. de constitu. in concorda. vbi allegaui arestum. Sed in executione quarumcunque aliarum literarum inferiorum ad concedentem appellari solet. 2

Si verò citetur pars ad comprobationem rescripti, seu eius interinationem, non debet citatus prouocare, sed caussas allegare iudici, ob quas verificari rescriptum non debet, sed reiici: & si iudex non obstantibus caussis allegatis pronūciat literas verificandas, & ab ista pronūciatione pars appellare 3

4 lare poterit.d.l.1.ff.de appella.vbi doct. †Et sic tria remedia potissimè dantur contra executionem literarum. Primò si non approbentur, sed virtute illarum apparitor exequatur, præcipiendo quicquam facere soluere, vel aliud: & tunc pars se opponere debet, iuxta l.primam.vbi Bart. C.de executio.rei iudicat.si verò concedatur quicquam per rescriptum, etiam sine verificatione, tunc non à concessione sed ab executione pars appellabit. Si autem quis ad verificationem citetur, opponere poterit pars contra interinacionem: ecce communem praxim Franciæ in his literis seruatam. *Tria remedia cõtra literarũ executionem.*

Ou des cas de compleincte en matiere de saisine, & de nouuelleté, d'applaigemens, contreplaigemens, de requestes, de lettres garnison de main, par vertu des obligations faictes soubz séel autentique.

GLOSSA QVARTA.

1 ALIVS casus est in quo appellabat dolo pars ab impetratione literarum in casu nouitatis, vel ab executione, ne exequerentur literæ: ob id prouidetur hîc. de hoc scripsi in rubri. *Des matieres possessoires.* & scribitur in rubric.de caussa nouitatis in stylo parlamenti: & idem in applegiamentis & contraplegiamentis.

Item si quis à supplicationis & requestæ oblatione appellet, etiam non valet appellatio: vt hîc, *Des requestes*, & artic.seq.

Alius est casus *De garnison de main*: vt quando quis est obligatus instrumento regio sigillo sigillato, tunc garnire manum debet, id est deponere & per prouisionem soluere: vt plenè scripsi in tractat.de liter.obliga.artic. 1.& per totum & inferius artic.sequent.

Adiournemens, ou autres exploictz tant en matieres simples, que priuilegiées en causes ciuiles.

GLOSSA QVINTA.

ET SIC patet quòd à citatione verbali in ciuilibus non est appellandum: quia citatus potest comparendo iustificare grauamen, & allegare priuilegium suum, & petere remitti ad suum iudicem: & citatio sola nõ grauat, per l.2.ff.si quis in ius vocat.non ierit.l.si quis ex aliena.ff. de iud. & si iudex illum non remittat, sed pronunciet se iudicem competentem: tunc erit iusta caussa appellandi.capit.olim.de exceptio.per glo.fin.in authentic.habita. C.ne filius pro patre.& ita firmat Bart.distinguendo tamẽ in l.secunda, col.tertia. versicul.Secundò principaliter quæritur.ff.de appellatio.recipien.quem sequitur Lanfranc. in repetitio. capitul.quoniam contra. in verb. interlocutiones.col.vigesimaoctaua.versicul.quæro.de aliquibus quæstionibus. de probationibus ideo nõ fuit receptus tanquam appellans Nicolaus Bouton, qui *A citatione verbali vel reali an & quando appellari possit.*

ſic appellauerat à Ducis Bituricen.balliuo:ſed reiectus à Senatu fuit:vt eſt
videre in quæſtio.per areſta,quæſtione.126.

Imò etiam nõ poterit appellare,qui citatur in perſonam compariturus: 2
vt eſt in ordinatio.reg.Caroli.8.artic.91.& ſi appellauerit,non obſtante ap-
pellatione apparitor citabit eum:vt eſt ſtatutum in ord.rub. *Des adiourne-
mens perſonelz* artic.3.& ſeq.

Primò limitatur,quando notorium eſſet, quòd ille ad quem eſt citatus, 3
non eſſet eius iudex:vtpote quia citatur extra regnum, tunc ſolet appellari
tanquam ab abuſu ad Senatũ,per tex.in rubric.de cauſsis. & ibi dixi in con
cordat.& gloſſ.in verbo, niſi forſan.in capitul.ſuper literis. de reſcript. vbi
addidi.

Secundò,ſi nimis arcta eſſet dilatio data ad comparendum,tunc appel- 4
lare liberum erit.c.præterea.de dilatio.vide tamen in c.1.ibidem quæ ſcri-
bunt iuris interpretes.

Tertiò fallit quando non poſſet ſecurè comparere nec per ſe, nec per 5
procuratorem,tũc poterit appellare coram notario,& teſtibus, vel coram
duobus notariis,per cap.ex parte.prim .de appellat.cle. paſtoralis.de re iu-
di.Bal.in l.ſecunda.col.tertia.C. de epiſcopal.audien. quia illud grauamen
non poteſt reparari per appellationem à diffinitiua:vt Bar. ſcribit in d.l.2.
ff.de appella.recipiend.

Quartò à citatione reali,id eſt à prehenſione & captura perſonæ appel- 6
lare quis poteſt:quia tale grauamẽ non poteſt in diffinitiua reparari:cùm
carcer ſit mala manſio.l.item apud.§.quæſtionis.de iniuriis.l. ſi hominem.
depoſit.l.in ſeruorum.ff.de pœnis.etiam illud grauamen non poteſt repa-
rari in diffinitiua.

Non obſtante tamen appellatione apparitor eum capiet,& in carceres 7
trudet,donec fuerit à ſuperiore ad quem fuerit appellatum, *inhibitum*,te-
ſte Bartol.in l.ab executione. C.quorum appellat. non *recipiant*. Angel.in
tractat.de malefic.in gloſſ.præſente Caio.verſ.quæro an appellatione.quia
appellatio iſta eſt ab interlocutoria , in qua non eſt prohibitum innouare
donec ſit inhibitum.capitul.non ſolùm.de appellation. in 6.Bald.in dicta l.
ſecunda.& ideo eſt ſtatutum in ordination.reg.Caroli ſeptimi,articulo de-
cimotertio. eſt in rubrica *Des adiournemens perſonelz*, articul.5. & ſequent.
quòd non obſtante quacunque appellatione apparitor debet capere delin-
quentem,& ad carceres ducere:& is iudex à quo prehenſio emanauit, po-
terit cognoſcere non obſtante appellatione facta ab executore:niſi ab ipſo
iudice reus etiam appellauerit.glo.in verb. nequiret.rub. de cauſsis in pra-
gma.§.ſtatuit.

Quartò intelligi debet non eſſe appellandũ à citatione, ſiue fiat in cauſ 8
ſis priuilegiatis,vt alimentorum,& ſimilibus executoriis,ſiue in aliis nõ pri
uilegiatis.quas materias hîc ſimplices:*ſimples* , id eſt non priuilegiatas nec
executorias vocat:vt plenè explicaui in §.præterea. in gl.graduatis ſimplici
bus. de collatio.in concordat.Guido Papæ.q.235.ſi quis.vbi dicit hoc de ſty-
lo & conſuetudine ſeruari.

Et icelles

Et icelles appellations ont releuées en nostre dicte cour de parlement.

GLOSSA SEXTA.

INTRA quantum tempus istę releuari debeant appellationes ad parlamentum? Respon. intra tres menses à die appellationis interpositæ computandos: alioqui deserta erit appellatio, vt consuluit Bal. cons. 20. decreto illustris d. Marchionis in 1. vol. & refert eum Ias. consi. 16. dubitatur. in prin. in 3. vol. & ita seruatur: vt dixi in in pract. de appellatio. abundantius, in alijs verò curijs stylus curiarum est sequendus.

Appellationes intra quātum tēpus sint releuandæ.

Et par le moyen desdictes appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiornemens, ou exploictz: & obstant lesdictes appellations le principal desdictes parties y a esté assopi, & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droictz.

GLOSSA SEPTIMA.

ECCE quod per longas appellationes amittūt partes ius: vel saltem ius illorum opprimitur, per tex. in l. per hanc. C. de temporib. appellatio. capit. cùm sit Romana. de appellat. vbi plenè doct. dicitur in tract. de appellatio.

Nous voulans obuier à telles fraudes & malices.

GLOSSA OCTAVA.

PRincipis est ac iudicis malicijs hominū obuiare. l. in fundo. ff. de rei ven. c. sedes. de rescrip. & malicijs obuiandum est etiam cum malicia: quia clauum clauo trudere possumus, & cretizare contra cretensem: vt commune extat adagium. pro quo facit gl. in c. cupientes. in verb. malignantium. de elect. in 6. vbi quē aduersus calumniam dixit se posse etiam calumnia defendere. quod pluribus comprobat Hippol. sing. 177. Malicijs. & ignoscendum principes censuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit, in l. 1. ff. de bonis eorum qui ante senten. mortem sibi consciuerunt.

Auons ordonné, decerné, & declairé, ordonnons, decernons & declairons, que les executeurs des sentences diffinitiues, ou interlocutoires, ou d'autres appoinctemens iudiciaires, dont il n'a esté appellé, procederont à l'execution desdictz.

GLOSSA NONA.

1 SENTENTIAE diffinitiuæ executores non obstantibus appellationibus partium eam exequi possunt: & hoc est introductum rationibus prædictis: & quia partes maliciosè differebant appellare, quousque sententiæ exequerentur: ideo statuit hîc executionem faciendam, non obstante tunc facta appellatione, si intra decem dies non appellasset. Nempe sentētia, à

Executores sententiarum quādo post appellationē sententias exequi possint.

qua non est appellatum, exequi debet. l. 4. §. si ex conuentione. ibi, manebit ordo executionis. ff. de re iudic. l. à diuo Pio. & l. debitoribus. ibid. & labor est obtinere sententiã, & grauius ipsam executioni mandare: nam per cauillosas personas multa opponẽtur contra executionem: teste Petr. de ferrar. in forma executionis sententiæ in prin. ob id factæ sunt nouissimæ ordina. contra opponentes. † Sed si fuerit appellatum antea, interim executio 2 suspenditur, donec appellationis merita plenius sint discussa. c. pastoralis. §. prętereà. de offic. deleg. nisi in casibus infrà descriptis, & prouisionalibus.

Intellige quòd executor poterit exequi: si anteà non fuerit à sententia 3 appellatum. etiam si hodie pars appellare ab ea posset. nam si executio fiat intra decem dies datos ad appellandum, & pars nõ appellet antequàm fiat executio, non obstante appellatione posteà facta ab executore is poterit exequi: vt hîc patet: quia imputatur parti, quę nõ appellauit, antequàm executio fieret, vel incontinenti, vt in patria consuetudinaria tenetur. vel cùm citatus fuit ad executionem: & si hic tex. intelligeretur tãtùm de illa sententia, à qua non potest appellari, non contineret dubium, contra l. quod Labeo. ff. de Carbonia. edicto. ideo vt sit de dubio, potest intelligi etiã eo casu, quo pars posset appellare: sed distulit, donec videret executorẽ, vt illi illuderet: ideo ordinatio statuit ista ad vitandam illam partis illusionem, vt in simili Papa, in c. bonæ. 2. circa finem. de postula. prælator.

Et ideo extat ordinatio curię facta anno 1499. die 15. Iunij, per quam per 4 mittitur singulis consiliarijs exequi arestum eis commissum, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illarum præiudicio.

Quis iudex sententiam exequi possit.

Sed quis iudex exequi poterit sententiam? Respon. quando iudex appel 5 lationis cognouit de appellatione, & confirmauit, vel infirmauit sententiã, vel aliquid immutauit, tunc illum ad iudicem appellationis spectat executio. authen. si quis litigantium. C. de episcop. audien l. præcipimus. §. in his. de appellatio. gl. & doct. in. c. pastoralis. § prætereà. de off. deleg. quia actio oritur ex sententia confirmante. gl. & doct. in l. eos. C. de appellatio. l. si quis priore. ff. ad Trebellia.

Si verò iudex appellationis non cognouerit de caussa, tunc ad primum 6 iudicem spęctat executio: quia habetur ac si nõ esset appellatũ. l. fi. § illud. C. de tẽporib. appellatio. & prima sentẽtia remanet firma: & ex ea agitur, & actio oritur. l. furti. §. 1. ff. de his qui notã. infa. l. si cõtra. de appella. C. vnde si appellans non releuet appellationẽ intra tres menses, vel eã non prosequatur: si iudex appellationis eam desertam proferat, vel nõ recipiendã, vel frustratoriam, ad primũ iudicem à quo, spectat executio: vt Bar. & alij scribunt in l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in l. 1. & l. à diuo Pio. in princ. ff. de re iud. quia est prioris iudicis sentẽtia: ob id illam executioni dare potest. Panor. in cap. cùm in ecclesia. de appel. Aufrer. in quęst. 84. decisio. Tholosa. idem dicentis, quando appellans renunciat, vel aquiescit appellationi: & solent iudices appellationis interdum remittere executionem ad primum iudicẽ, maximè quando ipsi non cognouerunt, & potissimè in criminalibus; vbi etiã si iudex appellationis cognouit, remittit executionẽ ad primum iudicem: vt is delinquens in loco puniatur, in quo scelus perpetrauit,

trauit.vt in rubric.vbi de crimine agi oporteat.authentic.qua in prouincia. C.patet.

7 Notandum est quòd quando iudex procedere vult ad sententiæ executionem, debet sibi constare per partis productionẽ de ipsa sententia,quam exequi intendit,seu de aresto,si arestum exequi velit.l.ordo. & per totum. C.de executio.rei iud.Petr.Ferra.in practi.in forma executio.sentẽ.vers.visa prius.vnde pars quæ obtinuit sententiam, solet eã coram executore producere,& ab eo petere,vt eam exequi velit iuxta suam formã & tenorem. *Praxis exequendi sententias.*

8 Et tunc executor interrogat reũ,quid velit dicere quominus exequatur: & audire solet partes,quãdo est executor mistus,vel iurisdictionem habẽs, & tunc pronunciat sententiam exequendam.Bal.in l.2.de executio.rei iud. sed si sit merus executor,vtpote nũcius, auditas partes remittit ad iudicẽ. cap.decætero.vbi docto.de re iud.l.executorem.C.de executio.rei iud.Bar. & alij in l.à diuo Pio.in princip.ff.de re iudi.Plenè Aufrer.in decisi.Tholos. quæstione.344. *Executor duplex,& quid facere debeat.*

9 Si verò pars,contra quam lata est sententia,citata non compareat,petet pars sententiam exequendam,non obstante partis absentia:& iudex sic pronunciabit:sed si alia sit persona,vtpote hæres illius, tũc duo defectus requiruntur,antequam pronuncietur sententiam exequendam contra illum, vt plenè scripsi in tractatu de literis obligato.art.8.& seq.

10 Ideo infertur secundum Bar.in l.intra.ff.de re iud.quòd si officio iudicis executio petatur,non requiritur libellus:secus si actione in factum.Bart.in l.2.C.de executio.rei iud.vbi constat de sententia, non requiritur libellus. Panor.& alij in ca.cum aliquibus.in fi.de re iud.decisio. Neapo.346. in quadam caussa.& in constitut.Neapol.lib.2.rubri.de dilatio. & exceptio.not.3. nu.20.& seq.& Soc.in c.1.in 22.fallen.de libel.oblatio. *Libellus in executione an requiratur.*

11 In regno tamen Franciæ,vbi fit executio sentẽtiæ ab eo, qui iurisdictionẽ habet,si pars se opponat,illi dilatio datur:& tunc solet petitio in scriptis dari:ita demum si iudex hoc pronunciat,& exceptio à reo,maximè quando est aresti executio,etiam in scriptis traditur,& regulariter in hoc regno iudicis executores pronunciant caussas oppositionis in scriptis tradendas, & responsiones rei ad illas.& ita seruatur,non quòd dentur per formam libelli,sed vt à iudice executore videantur,& an iustæ sint,iudicentur.

12 Et antequam fiat executio,iudex debet partem interrogare,an velit soluere,& illi præcipere,vt soluat.l.defendẽte.ibi,facias iudicata.ff.de author. tutor.Ponderat Barbat.consi.31.quia omnis.in quarto volumine.aliâs malam executionem pronunciauit Senatus Paris.contra eum,qui saysierat,antequàm parti præceptum fecisset,anno 1540.die 6.Aprilis,post pascha.facit l.qui restituere.ff.de rei vend. *Executor parti præcipere debet, antequam res capiat. Arestum.*

13 Notandum est tamẽ,quòd si appellatio sit extraiudicialis, vel iudicialis, & verbalis,id est sine processu & inquisitionibus,tunc coram iudice appellationis verbo petetur sentẽtiam rescindi, & malè iudicatum pronunciari: & tunc non solet offerri libellus,nec aliæ scripturæ,nisi iudex hoc pronunciet,quia illam ex tempore non decidit, aliàs solet iudex eam decidere sine alia scriptura. *Praxis ad caussas appellationũ decidendas.*

Si verò appelletur à processu in scriptis, vbi sunt attestationes & inquestæ, tūc oportet grauamina in scriptis tradere, quæ habentur loco libelli: & ista est praxis hodie in curiis seruata, quicquid super hoc doct. scripserint.

Summariè in executione procedēdum.

Et in hac executione procedendum erit summariè, quomodocunque 41
agatur: vt scribit Bartol. in l. litibus. C. de agricol. & censit. libr. 11. & Guido Papæ, in dict. l. intra. in fin. de re iudica. ff. vbi dicit inter ista remedia plures esse differentias, quas quilibet colligere poterit ex d. l. à diuo Pio. §. in venditione. & §. si post addictum. & in §. penult. ac in l. 1. in 4. lect. C. de sentē. quæ sine certa quantita. proferunt. & aliæ duæ ponuntur in l. 2. de executio. rei iudicatæ. C.

Solēnis praxis quando executio lōgum habet tractum.

Et si pars videat longum tractum in hac executione, poterit petere co- 15
ram executore iurisdictionem habente, quòd per modum prouisionis aduersa pars soluat id, in quo est condemnata cautione data, quod executor decernere solet: & posteà ista prouisionalis sentētia exequetur, sicut dixi in aliis casibus in tract. de senten. præiudicial. seu prouisionali.

Expensas executor taxare non potest. Arestum.

Non poterit tamen executor expensas ratione executionis etiam co- 16
ram eo factas taxare, vt fuit decisum in hoc Senatu contra locūtenentem Bailliui de Vermandois, anno 1526. die 17. Decembris, sed debet remittere ad illum, qui eum commisit, alioqui excedere dicitur: quia hoc ei non est commissum.

Et debet executor ad rem in sententia contentam condemnare, non ad 17
æstimationem: quia sententia executionis conformis esse debet sententiæ, quam exequitur: Bar. in l. eum qui. ff. de his quib. vt indig. Ioan. Ana. consil. refert boer. in decis. burdegal. quæst. 68. quidam nobilis. & in hac executione verba præscripta executor respicere & sequi debet, si sapit.

Sentences, iugemens, ou appoinctemens iudiciaires.

GLOSSA DECIMA.

Sentētiæ nomine quid cōtineatur.

PAR *sentences*, vult intelligere de sententiis definitiuis: cùm appellatione sententiæ, veniat definitiua. l. quod iussit. ff. de re iudicata. plenè scripsi, in repeti. illius l. regulam, cum limitationibus. Sustinui tamen appellatione sententiæ non venire diffinitiuam, nec interlocutoriam: vt ibi videre est.

Sētētiæ iudicata, & apunctamēta differunt ac aresta.

Par iugemens, ou appoinctemens, de interlocutoriis sententiis: nam iudicatum intelligitur de omni iudicato. l. 4. & l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudica. dixi superius in præfa. etiam de interlocutoriis: vnde præceptum in confessum factum potest iudicatum vocari, *iugement*. l. si debitori. ff. de iudic. *appoinctemens* possunt dici cōuenta inter partes & approbata à iudice, vel coram iudice, de consensu partium iudicata: & sic nullum verbum erit superfluum: & communi vsu, *iugemens* vocantur omnes sententiæ, *appoinctemens*, illæ interlocutoriæ quæ inter partes vel procuratores fiunt, & concluduntur: nam ista omnia, si pars non appellet, merentur executionem, ne illusoria sint. l. si prætor. ff. de iudic. Itē iudicata vocātur, quætā in aliis parlamenti ca-

ti cameris,quàm in magna iudicantur:quæ verò in magna camera, aresta.

2 Sententia tamen nulla,exequenda non est.l.4.§.condemnatum. ff.de re iudic.Nam quoties vitiosè iudicatum est, pro nõ iudicato habendum est.l. 3 quoties.ff.qui satisda.cogant.Panor.cõsi.55.in caussa.vol.2.†Practica tamen Franciæ est,vt pendente nullitate,si in promptu nullitas detegi non posit, fiat executio: & iudex pronunciabit per modum prouisionis executionem faciendam cautione data.idem dicemus pendente in integrum restitutione.c.suscitata.de in integr.restit.Bar.in l.defendẽte.de authorita.tut.ff.cum distinctione tamen : de Ripa in d.l.4.§ condemnatum. sed praxis Franciæ non seruat illam distinctionem:vt fuit dictum anno 1515.die 20.Aprilis,contra comitem de porciem, quòd pendente nullitate contractus debitor solueret redditus ex contractu impositos, quamuis diceret cõstituentem redditum fuisse furiosum:sed quia hoc tractum habere potest, interim iudex pronunciat contractum seruandum:& idem dixi pendente appellatione,in tract.de literis obligator.artic.3.glo.3.

Sententia quæ est nulla,non est exequẽda.

Pẽdente cõtractus nullitate quando executio fieri posit.

Arestum.

4 Nisi nullitas probaretur ex ipsis actis,& sic incontinenti posset probari: tunc nullitas impediet executionem.Bart.& alij in d.l.4.§.condemnatum. ff. de re iudica.si autem pars allegans nullitatem habet probationes extra acta,solet prouisio concedi,etiam si incontinẽti dicat se posse probare:quia licet probationes ex parte sua paratas habeat,altera pars potest fortè eas reiicere,& reprobare:& interim potest esse longa mora : ideo pronunciatur prouisio:& incontinenti,non obstante allegatione, exequitur iudex prouisionem:quicquid dicant doct.in l.ille à quo.§. si de testamẽto.ff.ad Trebel. & in l.3.ad exhiben.Panor.in c.super eo.1.de appellat.& in c.suscitata. de in integr.restitu.nisi executio nõ esset posteà retractabilis:vt scripsi in §. fi.de friuol.appel.in concorda.per id quod scribit Bal.in l.vna.C.de in integrum restitut.& in l.ab executione.quorum appellatio.non recipiunt.doct.plenè in d.§.condemnatum.

Quãdo nullitas incontinenti probari posit an fiat executio.

5 Et sententia dicitur nulla,si petiti fuerint decem aurei: & iudex cõdemnauit ad dandum sex,nil de aliis pronuncians: quia condemnatus in parte, debet de altera non liquida asignare dilationem ad probandum: l.quidam. ff.si certum petatur.vel absoluere,si dilationes fuerint cõcessæ:alioqui sententia est nulla.l.si autem.§.fi.ff.de negot.gest.glo.& doct.in l.1.C.si aduersus rem iudica. bertrand.consil.151.duo reperiuntur.col.2. vol.3. secundum nouam editionem.est etiam nulla,quãdo ea,quæ de substantia iudicij sunt, seruata non fuerunt:quæ gloss.scribit in l.prolatam. C.de senten.& interloc.omn.iudic.& aliis modis,vt per doct.in §.cõdemnatum.& in c.dilecto. de appellatio.

Nulla sententia quãdo dici posit.

6 Secundò fallit quando esset manifestè & euidenter iniqua:etiam si esset apposita clausula,appellatione remota,per tex.sing.in ca. inter cæteras.de re iud.quem sing.dicit Barba.in consi.44.scribitur.col.7.num.11.in 1.vol. & in consi.1.col.1.in 2.vol.& consil.83.illud.col.7.in 3.vol.quòd sententia non transit in rem iudicatam,si euidenter sit iniqua.idem Barba.cõsi.83.supremus.col.7.vol.4.nec debet illa sentẽtia executioni mitti,per tex.in l.si pars. in princ.ff.de inoff.testament.

Sẽtẽtia euidenter iniqua exequi non debet.

Imò fortius scribit idem Barba.consil.38.præclarè.col.7.in 2.volu. quòd si notorius est grauamen,& iudex vult exequi, potest ei resisti. allegat Panor.in c.si quando.de offic. delegat.melius facit tex.in l.prohibitū. & l.defensionis facultas.C.de iure fisci.libr.10. Sed hoc iure non vtimur in Francia,sed poterit pars appellare,& sic per appellationē iudici resistere: & ipse iudex propter superioris reuerentiam acquiescere debet: alioqui grauiter per superiorem punietur:vt in præfa.superioribus dixi.

Et dicitur euidenter iniqua,quando ex actis cōstat de illius iniustitia, & 7
ex inspectione illorum.Bar.in l.1.in 1.quæst.ff.de noui oper.nunciatio.Barba.consi.44.scribitur,col.7.in primo vol & d.consil.38.in secundo volu.col.7.vnde commissio data alicui laico,vt contra clericum inquirat,est euidenter iniqua, & sic nulla:teste Barba.consi.45.mandato.in fin. volu.3.per ca.at si clerici.de iudic.

De nullitate non agitur citra appellationē.

Practica est tamen in regno Franciæ,ex consuetudine generali regni in 8
troducta,quòd nō agatur de nullitate in iudicialibus admissa, nec in extrajudicialibus iudicis authoritate,nisi per appellationem: & quamuis lex dicat quòd superuacua sit appellatio à nullitate.l.ex cōsensu ff.de appel. hoc tamen non seruamus,vt dixi.Etiam de iure prodest appellare:quia appellatio impediet executionem:quamuis nullitas per se intentata nō impediret. l.ab executione.C.quorum appellat.non recipiant. Est etiam vtile appellare,ne modus extendatur ad factum, id est ne sententia exequatur:quia vtilius est impedire,ne fiat executio,quàm ea facta clamare.Bal.in c.quod ad consultationem.col.2.de re iudic.per l.si quis prouocatione.C.de appellatio.quæ nil facit,sed pro hoc est text. in l.1.C.quando liceat vnicuique sine iudice se vindica.

Sans toutesfoys faire aucune alienation ou distraction des biens prins par ledict executeur.

GLOSSA VNDECIMA.

Executor post appellationem res captas alienare nō potest.

HIC limitatur dictum principale, videlicet quòd res iudica- 1
ta debeat executioni mitti per executorem ad hoc deputatum: licet pars aduersa ab illo executore appellet. Tamen non debet executor alienationem rerum, vel distractionem illarum pendente appellatione facere:quia posteà nō possent facilè illa bona reuocari sic alienata:ideo prohibetur alienatio,& omnis executio, quæ non posset retractari:vt scribit Aufrer.in decisio.Tholos. quæstion.430.& ego in §.final.de friuol.appellatio.in concord.& Benedict.in repetitio.cap. Raynutius.in verb.mortuo.primo,numero.212.de testament.

Idem habetur in stylo parlamenti,rub.de senten.ordinatio.7. sed eas res 2
executor sequestro committet,& commissario vsque ad appellationis definitionem:de quo scripsi in l.sequester.ff.de verb.sign.& sic patet quòd executor non obstante appellatione exequitur,id est capit res pro executione iudicati,& alia facit quæ sibi mandata fuêre.

Primò

3 Primò limitatur quo ad tertium, contra quem sententia lata non fuit: quia contra eum non exequetur, nec in eius præiudicium. tex. in c. cùm super. de re iud. vbi Imol. per illum tex. & hoc quando executio posset tertio nocere, etiam quo ad possessionem, non mandabitur executioni: vt ibi plenè doct. & in c. veniens. 2. de testib. sic consuluit Ludo. gosandi cons. 103. videtur primo, nu. 10. quia res inter alios iudicata alijs nocere nõ debet: vt in rubr. C. res inter alios acta. & in l. sæpe. ff. de re iud. vnde dicit Bal. in l. obseruare. §. proficisci. q. 24. de off. procons. quòd iudex qui dedit tenutam, non tenetur aliquid tertio, quia de iure illius, vel de facto illius tertij non cõstabat iudici, vt iudici: & ideo dedit illã saluo iure tertij, & hac protestatione vtuntur iudices, per quam constat, quòd sententia non trahit nec comprehendit illum tertium: ideo istam reseruationẽ semper ad cautelam facere debent, cùm dant tenutas, & recredentias, secundum eundem Bald.

Executor bona tertij post appellationẽ non capit.

4 Secundum non procedit, quãdo res erant tempore perituræ, tunc distrahi & alienari poterunt, ne pereant. l. pro hęrede. §. seruos. & ibi addidi. ff. de acquiren. hæredit. Nempe licet res sint prohibitæ alienari, fortè restitutioni subiectæ, tamẽ poterũt alienari, si perituræ erãt: & hoc concludit Soc. in tract. fallen. regula 38. bona restitutioni. & sic fructus, quia seruando seruari non possunt, alienare executor poterit. gl. & doc. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad trebel. gl. in l. vnica. C. si aduers. vsucap. restitut. postuletur. hanc tamen alienationem etiam fructuum non facit sine iudicis permisione, quæ facilè concedi solet, etiam ad partis alterius supplicationem.

Fructus quãdo alienari poßint pendẽte appellatione.

5 Tertiò post annum sine nouis literis non potest sententia, seu arestum, si pars opponat, executioni mãdari, per c. quærenti. vbi doct. de offi. delega. tex. in c. si autem. & c. plerunque. de rescript. Masuer. in rubr. de executio. §. item contra arestum.

Post annũ an sentẽtia exequi posit. & praxis vt exequatur.

6 Vnde tunc vidi inpetrari literas vocatas de debitis, quibus mandabatur vt ista sententia & alia legitimè debita exequerentur: & quamuis ex literis solius sententiæ post annum non teneretur debitor garnire, tamen per has literas de debitis sic. & ita vidi sæpius in forẽsi iudicio seruari: vt scripsi in articulo primo, de liter. obligato. in gloss. 3. ideo istæ sentẽtiæ seu aresta non omnino perdunt per annum executionem: sed pars opponens audiri debet post annum, alioqui si executor non obstante oppositione eam exequeretur, rectè pars appellaret, & illi supersedere debet executor, nec aliam executionẽ faciet antequàm iudex partis oppositionem audierit: quibus auditis non obstantibus oppositionibus executionem faciendam pronunciabit.

7 Quartò fallit, quando sententia cõtineret expressum iuris errorẽ, quia tunc est nulla, & sic non exequẽda. l. 1. ff. quæ sentẽ. sine appella. rescindan. c. cùm inter. de re iud. Bald. cons. 363. Si thema. in quarto vol. apparitor tamen ob hoc vix cessaret, cùm causſę cognitionem non habeat, ideo exequi potest: vt hîc permittitur.

8 Quintò quando princeps ex certa scientia inhiberet, & causſę cognitionem alteri mandaret, antequàm executor caperet bona: tunc non debet post inhibitionem exequi, per tex. in c. pastoralis. §. pręterea. de offic. deleg.

Post inhibitionem sententia non est exequẽda.

Peruſ.not.in capitulo,Paſtoralis. numero octauo, de appellat.

Sextò flectitur text.huius arti.poſt triginta annos, nempe tunc non po 9
terit exequi,Innoc.teſte,& Bal.in cap.fi.de exceptio.quia actio ex ſententia conſumpta eſt tempore.argumen.l.ſi quis poſtquam.ff.de fideiuſſorib. etiam officio iudicis triginta præſcribitur annis.c.ſicut.C.de pręſcr.triginta anno.vbi gloſſ.& Fel.pulchrè docet in c.inter monaſterium.col.18.nu.30.limita.16.de re iud.vbi alię colligi poterunt declarationes,ampliationes, & limitationes.Ioan.Franciſ.in tract.de præſcr.in 4.parte.4. partis.quæſt.31.col.66. & quæſt. ſeq.quanto tempore præſcribatur iuri dicendi ſententiam nullam.Vide tamen quæ dixi de hoc officio iudicis non præſcribendo,in l.actionis verbo.ff.de verb.ſignif.

Citatio an in executione ſententiæ requiratur.

Quæro, an in executione ſentētiæ requiratur citatio partis? inuenio di- 10
uerſas ſuper hoc opiniones: attamen puto regulā eſſe figendam, videlicet quòd in ſententiæ executione requiratur citatio partis,per tex.in l.1.ibi,ſi cœperis ex ſententia cōueniri.C.de iuris & facti ignorāt.& l.meminerint.vnde vi.allegatur tex.licet parum faciat, in l.defendente.§.de authorita.tutor.vbi iudex debet interrogare partem , an velit ſatisfacere: & huius eſt ſententiæ Bart.cum diſtinctione tamen,in l.à diuo Pio.§ in venditione.ff.de re iud.& Barba.conſ.37.quia omnis.col.3.vol.4.

Exceptiones in executione opponi poſsūt

Tū quia in hac executione pars lædi poteſt propter multas exceptiones, 11
quas poteſt in executione opponere, vtpote incompetentiam iudicis qui ſententiam protulit.gl.in cle.vna.de ſequeſtra poſſeſsio.& fruct.l.fin.C.ſi à non competen.iudice.& ſuperius dixi artic.3.

Poteſt & nullitatis exceptio allegari,vt quia die feriato lata ſentētia fuit.l.fi.C.de fer.vel quia ordine non ſeruato.l.prolatam.C.de ſent.& interloc.omn.iud.& aliæ exceptiones, de quibus ſcribit Pet.de ferra.in pract.in forma execu. ſent.defi.in prin.& per gl.& doct in d.l.j.C.de iuris & fact igno. quas etiam plenè docui in trac.meo,de excep.vel fortè pars ius poteſt habere retinendi:vt habetur in c.licet.2.de præben.in 6.ideo antequam auferatur beneficiū, debet pars citari:vt ibi.& Prnor in c.de multa.col.4.illo tit.

Executio à parte eſt petenda.

Tum etiam,quia executio eſt per partē petenda.l.habere.& ibi Ang. 12
ff.de de euictio.Barba.in cle.vna col.2.de ſequeſtra.poſſeſsio.& fruct.& antequam petatur,eſt interlocutoria danda,& aliqua cognitio: ergo pars debet citari. l.à diuo Pio.§ in vēditione.ff.de re iud.gloſſ.in l.intra.de minorib.& dilationes breues dantur condēnato ad ſe defendendum. gl.vltima.in l.qui de inofficioſo.ff.de inoff.teſta.

Item potuit pars ſoluiſſe intra tēpora quæ dantur iudicatis.Cy.in d.l.1.C.de iuris & fact.ignoran.ergo explorandū eſt prius,an ſoluerit:& ſic debet citari ad hoc ſciendū.l.hoc iure.ff.de verb.obligat. & hoc in perſonali, ſecundū Bal.in repetit.l.tale pactum §.qui prouocauit.q.10.ff.de pact.hoc ſequitur Hippol.de Marſi. in repetit.l.de vnoquoque.nu.107.& ſeq.in 33.caſu.ff.de re iudic.

Amplia ſiue fieret executio in actione perſonali,ſiue in reali:cùm ſit ea- 13
dem ratio ,teſte Cy.in d.l.ab executione.gl.in verb inſtantia.in §.& ne ſub vmbra.de cauſſ.in prag.

Secundò

14 Secundò amplia, etiam si in illa re, in qua fuit cõdemnatus, fieret executio: cùm etiam pars in hoc lædi posset, fortè propter hypothecam, vel aliud ius quod in illa re habet: ideo adhuc citari debet. l. de vno. ff. de re iud. Barb. consil. 37. quia. col. 2. Imol. in d. § in venditione. licet Bart. ibi contra. & doc. in c. ex ratione. de appellat. in forensi tamen iudicio citatio fieri solet: & iste est communis vsus in Frãcia, teste Ioan. Fab. in l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant. vbi sic dicit, in omni executione pars vocari debet, cùm ibi fiat iussus. d. l. à diuo Pio. § in venditione. ff. de re iudic. vel saltem requiri, sicut vsus habet.

15 Tertiò amplia etiam si ille index, qui eam protulit, exequeretur: cùm exceptiones posint allegari in executione: quod nõ posset fieri, si non citaretur: vt Alex. & Ias. in d. l. à diuo Pio. § in vẽditione. co. 2. ff. de re iud. firmanr. Cardi. in cle. sicut. q. 2. de appellatio. Philip. Perus. in d. c. ex ratione. nume. 83. ac Dec. consil. 97. in casu proposito. in 1. dubio.

16 Quartò amplia etiam si fieret executio contra eundem cõdemnatum eisdẽ rationibus, de quibus suprà: & generaliter in omni executione tutius est quòd fiat citatio, teste Soc. in tract. de dilatio. artic. 7. q. 9. in fin. & quòd fieri citatio debeat, seruatur in hoc regno: & ista sentẽtia est verior, testibus Alexand. & Ias. in d. § in venditione. & ante factam executionem eam teneret Vincent. Hercul. ibidem. col. 14. post autẽ executionem seruaretur opinio Bartol. sed hodie nullæ vel admodum paucæ fiunt executiones sine partis citatione in Francia, quando executor mistus procedit.

17 Quintò procedit etiam si fieret executio post desertionem, adhuc pars erit citanda: vtpote quia pars intra tres menses non releuauit, nec senatum adiuit, vt debet per ordinationes regias, quæ tres menses præstituũt ad releuãdum, quãdo appellatio deuoluta est ad curias supremas: vt firmat etiam Bart. in l. 1. in fin. ff. nil noua. appella. penden. & Matthæ. de afflic. in constitu. Neapol. libr. 2. rub. de dilatio. & except. nume. 29.

18 Sextò citanda est in executione pars: etiam si iudici constaret condemnato nullam defensionem competere, & hoc propter stylum communem Franciç: quia minimè mutanda sunt, quç semper certam interpretationem habuerũt l. minimè. ff. de legib. licet secus de iure, per tex. in l. si cũ seruum. in fin. ibi: non est necesse vocari. ff. de fideicommis. liberta. glos. & doct. in c. ad nostram. 3. de iureiur. & c. an sit. de appel. & hoc tenuit Matthæ. de afflic. in constit. Neapol. rubr. de dilatio. & exceptio. lib. 2. nu. 30.

19 Limita primò, quando præcessisset cognitio super executione: & nõ restaret nisi executio facti: tunc nõ esset necessaria citatio: vnde iudex posset ad petitionem partis committere nuncio, vt exequatur nulla facta partis citatione, & ita intelligi debet opinio Innoc. & aliorum, in c. ex ratione. de appellat. Bartol. & aliorum, in d. § in venditione. & in verb. executionem. quo modo in lç. maiest. crimine proceda. Federic. consi. 144. definitiua. Ioan. de Anania consil. 26. in caussa nobilium. Bald. in c. pastoralis. § quia verò. col. 2. de offi. de leg. glo. & doct. in l. 1. C. de iudiciis. facit ordina. regia rub. *Des executions d'arrestz.* artic. 1. *Executio facti citationẽ non exigit.*

Secundò limita de stylo & consuetudine curiarũ Delphinalium, in qui-

bus non fiunt citationes,si sententia exequatur intra vnum annum: secus si post,vt Guido Papæ in decisio.suis.q.329.de iure docet.& idem si esset stylus in Francia:vt superiùs dixi.

Appellari pôt ab executione citatione facta.

Si executio fiat extra illos casus permissos, parte non citata poterit ap- 20
pellari.Cy.in l.ab executione.C.quando appellatio.nõ recipiant.Bart.& alij in d.§.in venditione.& si iudex nolet admittere appellationẽ, posset pars de facto resistere per l.prohibitum.& l.defensionis facultas.de iure fisci.lib. 10.Ias.in l.1.col.2.de iuris & fac. ignorant.vnde dicit Bart.in l.defendente.de author.tutor. ff.iudicem posse in hac executione incipere à præcepto de soluendo:vt præcipio tibi vt soluas id,in quo cõdemnatus fuisti per sententiam:vel ostendas caussam,per quam sententia mandari executioni non debeat,per d.l.defendente.& l.de pupillo.§.meminisse.ff.de nou.oper. nunciatio.vel citari debet pars vt veniat ad opponendum, quare sententia exequi non debeat:vt ibi describit Bar.

Citatione semel in executione facta, an iterum citari pars debeat

Tertiò restringitur,quando priùs citato aduersario esset facta executio 21
de parte:tũc si in alia parte fiat,nõ requiritur citatio:vt firmat Dec. in c.ex ratione.in fi.de appella.sed fortè contrariũ seruaretur in Frãcia:quia quod in toto statuitur,& in qualibet parte locum habere debet.l.quæ de tota. ff. de rei vend.c.pastoralis.§.item cùm totum.de offi.deleg.nisi auditus fuerit aduersarius super toto, & nil dixerit:tunc fiet executio in alia parte eo amplius nõ citato:sed posteà executio ei notificabitur:& solent nuncij capere fundũ,vel domũ in executione,& vt dicunt,saysiunt, & posteà parti notificãt quã executionẽ fecerũt in bonis partis:& hoc solet in Frãcia exerceri.

Procurator an in executione citari possit.

Quartò nota, quòd in executione non sufficeret citare procuratorem: 22
cùm iam instantia sit finita,amplius nõ censetur procurator.l. inuitus. & l. ita demum.vbi doct.C.de procurat.c.non iniustè.illo titulo. *fallit in parlamentis*,vt is qui occupauit,teneatur comparere in taxandis *expensis:ne litigantes propter regionum lõginquitatem,& distantiam,sumptibus* & expensis vexẽtur.ita nominatim in taxatione scribit Imbert.in institu. foren. libr.1.§.cæterum.pagina.37.& hoc seruatur.

Occupans rẽ post sententiam punitur.

Vltimò is,pro quo lata est sententia,non potest rem , pro qua obtinuit 23
sententiam,etiam postquàm transiuerit in rem iudicatam propria authoritate occupare:alioqui incidit in pœnam.l.si quis in tantã.C.vnde vi. vt priuetur iure,quod habet per sentẽtiam.l.miles.§.qui iudicati. ff.de re iudicat. hoc firmat Ioan.Fabr.in l.fi.C.de executio.rei iud.in hoc regno non puniretur priuatione iuris,sed mulcta arbitraria partim Regi, partim parti applicanda:quæ aliquãdo ꝓ delicti qualitate est maior quàm priuatio rei:& ista de executione notanda sunt,quæ multoties in dubium reuocantur.

Non obstant que la partie contre qui est donnée la sentence, iugement ou appoinctement appellé d'iceux executeurs.

GLOSSA DVODECIMA.

Ab executore regulariter nõ appellatur.

NON appellatur regulariter ab executore.l.ab executore.ff.de appella.nec ab executione.l.ab executione.C.quorum appella.non recipiant.quia grauamen attribuitur iudici,& non exequenti.Cùm ergo is,qui exequitur,non grauet,ab eo non ap-

pella-

pellatur.cap.super quæstionum.§.j.de officio deleg.Anto. de Butrio consil. lxxiiij.Visis statutis.col.ij.

2 Potest tamen aliquis se opponere contra executionem:& si executor non admittat illam oppositionem,tunc poterit pars appellare,quia executor excedit modum.Masuer.in rubrica de appellatio.§.item ab executore. & Cępol.cautela xliiij. nota quòd licèt instar tutoris dati per iudicem,qui excusationem allegare debet,& si fuerit repulsa,tunc demum appellare debebit: cæterum antè frustra appellatur.l. prima.§.si quis tutor.ff.quando appellandum sit. In casibus tamen huius articuli non recipitur appellatio ante executionem,etiam post oppositionem,& ea repulsa, nisi in sequentibus casibus:alioqui de nihilo prodesset hic articulus,qui generaliter tamen loquitur. *Opponere contra executionem quis potest.*

3 Vnde consiliarius non cessat exequi non obstantibus quibuscunque oppositionibus,vel appellationibus, & sine illarum præiudicio,ex ordinatione curiæ lata anno 1499. die vigesima quinta Iunij:& posteà fuit edita hæc lex Regia:quæ debet intelligi etiam si hic commissarius vel executor non esset ex partium consensu assumptus:quia in hoc regno non solet assumi executor, nisi de consensu vnius partis, actoris fortè, vel rei, qui sententiam obtinuit pro se:licèt hoc exprimatur in dicto capitulo,super quæstionum.§.primo. *Cõsiliarius exequitur non obstantibus oppositionibus, & appellationibus.*

4 Primò fallit,si executor excederet modum. capit.nouit.de appellatio. glossa in capitulo,ad nostram.ibidem.& dicto capit.super quæstionum.& dicta.l.ab executione.& quando dicatur excedere, declarat glossa & doctores in capitulo, quod ad consultationem.de re iudicata.& inferius scribo in glossa excede.xiiij.& licèt quis consentiat sententiæ, tamen non intelligitur consentire excessui modi,vel formę in exequendo. Baldus in dicto capitulo,quod ad consultationem.columna secunda.quia defectus modi impedit dispositionem legalem.l.qui Romæ.§.Flauius. ff. de verbor. obligationibus.imò nulla caussa est in mundo,in qua non possit appellari ab excessu modi. Baldus in capitulo,licet.in fine.de officio ordinar.& non solùm potest appellari,sed etiam qui excedit,facit litem suam. l. si pignora.ff. de euictionib.Baldus in l.tertia.§.executor. ff. de negotiis gestis. vbi etiam dicit nomine executoris collatores principis comprehendi,per l.missi opinatores.C.de exactoribus tributor.libro decimo.non tamen dicitur delinquere,nec excedere,qui ad vnguem mandatum sibi commissum exequitur,dicto cap.nouit.de appellatio. *Appellatur ab executore excedente modum.*

5 Secundò fallit,quādo executor quicquam dolo egit,vel si pars dolo obtinuerit sententiam,dicta l.iij.§.si executor.ff.de negotiis gestis.Speculat. in titu.de appella.§.in quibus.versic. quintò non appellatur. & quamuis in dicto §.si executor.dicatur agi posse de dolo,tamen tutius est appellare, si gestum per executorem grauet:quia in hoc regno sine appellatione non solet succurri: vt superius dictum extitit.

6 Tertiò non procedit, quando pars allegaret transactionem factam post sententiam,& illam statim probaret:tunc executor non potest exequi, alioqui is ipse grauat,ideo ab eo appellari poterit.argumen. l.neque.§.fina. *Executio post transactionem & nouationem non fit.*

ff.de in ius vocando.l.secunda.si quis cautio. vel si quis probet sententiam
nouatam.l.quarta.§.si ex conuentione.ff.de re iudic.glossa in dicto capitu.
quod ad consultationem.quę nouatio hodie non fit,nisi hoc expressè aga-
tur.l.fina.C.de nouatio.vel quando pars.in cuius vtilitatem est prolata,il-
li sententiæ renunciasset:quod non potest facere, si in caussa matrimonij
lata sit,teste Ludouico Romano consilio ccclxvij.Circa primam.columna
prima.quia de periculo animę tunc agitur.Doctores in capitulo,lator.de re
iudicata.

Executor frangens lectos tenetur.

Quartò quando executor aliquid iniuriosè egerit, vtpote lectos capto, 7
vel dolia caussa executionis capta seu alia bona concidit maliciosè. l.si quis
prouocatione.C de appellat.cap.quia suspecti.iij.q.v.l.lectos.ff.de pericu. &
commodo rei vendi.

Executor post literas restitutionis nō exequitur.

Quintò nisi in integrum restitutione pendente post sententiam, vel li- 8
teris super supplicatione ciuili impetratis, & durante earum comprobatio-
ne,quam interinationem dicunt, vellet executor exequi, tunc prohibere-
tur:& ab eo licita esset appellatio.l.prima.C.de in integrum restitut.postul.
nisi fuerit à iudice de nouo pronunciatum executionem faciendam,vt fieri
solet:& tunc ab illa pronunciatione appellari etiam posset in casibus,in qui-
bus recipitur appellatio.

Sextò limitatur,quando sententia fuerit lata contra absentem *iusta ex* 9
caussa: quia non potest ei imputari, cur non anteà appellauerit:*ob id ab*
executore iustè appellabit.l.si prætor.§.fina.ff.de iudic.capitulo,cùm Ber-
tholdus.de re iudica.Specul.in dicto titulo de appellation.§.in quibus.ver-
siculo quinto,&c.

Executio non fit, si damnū sit irreparabile.

Septimò derogatur, quando damnum ex executione proueniens esset 10
irreparabile:& ideo prohibetur hîc alienatio bonorum captorum. l.secun-
da.ff. de appellatio.recipiend.Soci.in tractatu fallē.reg.xxvj.*appellare.*Iason
in l.quarta.§.condemnatum.columna quarta.ff.de re iudic. *Aufrer.* in deci-
sionibus Tholos.quæstione liiij.& ideo vxor non debet tradi pro executio-
ne:nisi de iure matrimonij appareat, teste Felino in cap.cùm super.colūna
quarta.numero 11.limitatio.ij.de re iudica.Nec debet quis capi interim pē-
dente appellatione ab executore: quod secus in criminalibus esset. Decius
consilio lxxiij.Præstatissime.

Notandum est, quòd in quibus casibus appellatur ab executore,dum
excedit,non est propriè appellatio,cùm fiat à non iudice:sed est quidam re-
cursus ad superiorem. l.arbitrio.secundum vnam lecturam. ff.qui satisdare
cogantur.Baldus consilio cccxxviij.Delegatus. in primo volumine.potest
tamen intimari appellatio vel executori, vel parti: vt vidi fieri: & est in
electione appellantis,quando ab excessu executoris appellatur:vt est in or-
nat.Caro.vij.

Appellari potest à iudice male sententiam interpretante.

Octauò non procedit,quando executor mistus sententiam malè inter- 11
pretatus esset:nempe hoc quæritur,an iure interpretatus fuerit. l. ab execu-
tore.ff.de appellatio.vnde si Tholosæ quis fuerit condemnatus ad dādum
decem aureos:& executor fuerit interpretatus de aureis solis, malè dicitur
interpretatus:quia consuetudo habet hoc, vt cùm loquantur ibi de aureis,
intelli

intelligantur de aureis paruis æstimatis xxvij. solidis turonen. cum dimidio: argumento l.nummis.ff.de legatis ij.facit capitul.olim.de censib. Item si in arestio quis fuit condemnatus ad soluendum decem sextaria frumenti pro censu,& reliquis, quæ arreragia vocant:posteà coram executore pars petiit arreragia sex annorum:& quantum valuit illis annis,executor condemnauit ad æstimationem,malè pronunciasse iudicauit Senatus Burdegal.vt refert Boer.quæstione lxviij.Quidam nobilis.quia sententia executoris debet esse conformis primæ sententiæ :& non potest fieri executio, nisi de eo, quod est iudicatum.l.ab executione.C.quorum appellationes nõ recipian. Bartol.in l.eum qui.ff.de his quibus vt indig.& Ioan.de Anania consilio v. sequitur Petr.Ferrar.in forma executio.senten.in verbo,publico. col.secunda.versi.sed pone.vbi declarat.qualem interpretationem posit,& quis executor,facere. *Arestum.*

12 Non valeret tamen appellatio ab executore, si dicerem eum modum in executione excessisse,nisi caussam grauaminis nominatim,& in quo excesserit,exprimam.clementi appellanti.de appellationib.hoc exegi à Panor. in capitulo,quod ad consultationem.columna vltima.de re iudic. post Bar. in d.l.ab executore.ff.de appellatio.& l.eius qui.de appella. recipiẽ. inferius in glo.xiiij.abundantiùs dicetur. *Caussa grauaminis in appellatione exprimenda.*

13 Insuper appellatio interposita ab executore non suspendit omnino executionem.l.ab executore.C.quorum appellatio.non recipiantur. Sed iudex à quo appellatum extitit, solet dicere in hoc regno in casibus executoriis exequendum esse cautione præstita, si retractari executio posit, maximè quando quis se opponit contra aresta,vel ab executore arestorũ appellat, vel à commissario reducente bona temporalia episcopatus sede vacãte ad manum Regis,vel Delphini:tũc non recipitur appellatio,teste Frãc. Marc. in decisio.xcix.in parte j.quia dictus commissarius dicitur executor, à quo non appellatur per suprà dicta.

14 Et hodie ex stylo & consuetudine Franciæ passim est permissa appellatio ab executore:quæ si iniusta inueniatur, & sine grauamine facta, appellans ad mulctam condemnatur sexaginta librarũ:licèt in l.ab executione. in fine.C.quorum appellatio.non recipiantur.debeat condemnari ad mulctam quinquaginta librarum argenti, quæ mulcta in regno non solet imponi. *Ab executore recipitur appellatio.*

15 Nota,quòd quando appellatio prima facie est aliqua, nihil interim est innouandum:si appellatio non habeat esse,nec figuram esse tali appellationi non est deferendum, nec executio suspendenda:vt si appelletur contra executionem.l.quoniam.j.C.de appel.ista sunt verba Bal.in capi.pastoralis. §.præterea.col.ij.de offic.delega.

16 Vltimò fallit in pronunciatione ad exequendum : nam ab ea poterit appellari.glossa & doctores in dicta l.ab executore.ff.de appellatio.ob id cautela datur:vt quando sententia transiuit in rem iudicatam,quòd pars faciat illam exequi sine aliqua pronunciatione:vt docet Cæpola caute.xliiij. Nota quòd licèt.& Alexander consilio xcvij.Viso themate.columna tertia. volumine sexto.Felinus in capitulo,quod ad consultationem.numero 13.de re- *A pronunciatione vt exequatur sententia, an sit appellandum.*

iudica. vbi tradit regulam negatiuam, videlicet quòd non possit appellari ab executione, nisi in tribus casibus, quos ibi prosequitur: quamuis contrarium teneat Corne.consilio lxxj. volu. j. per l.oratio. ff. de spōsal.licèt sit sibi contrarius consilio ccxxj.in quarto volumine. & ista est communis, vt non possit ab executore appellari, teste Alex.consil.xcv.Visis processibus. col.ij.volu.ij.tum quia non esset litium finis:tum si non possit appellari ab executione ipsa facti, multò minùs à pronunciatione, quæ non grauat.idē tenet Guido Papæ consi.xlvij.Circa in j. dubio. vbi idem dicit, quando iudex prounciat executionem inchoatam perficiendam, & complendam in bonis dicti rei:tum quia talis pronunciatio, est pars executionis, à qua non potest appellari:tum etiam quòd modum non excedat.

Conciliat istas opiniones Ioā.de Anania consilio xxvj.In caussa.col. prima.vbi sic dicit:quòd si iudex pronunciat nuncio sententiam exequendam, & mandat ac præcipit vt exequatur, tunc non appellatur:secus si pronunciat eam exequendam, per iura supra allegata. adducit Speculat. in titul.de appella. §.in quibus.versic.quinto.sed non video inter istos casus magnam differētiam.adeò quòd si in vno casu prouocatio permittatur, quin in alio permissa etiam sit.

Hodie dictante constitutione Regia, non obstante appellatione & sine eius præiudicio executio fiet:etiam si appellatum fuerit à iudicis pronunciatione, in qua sententiam iudex exequendam protulit, nec est opus cōciliatione Io.de Ana.& aliorum in hoc regno quò ad casus executorios.

A commissione executionis quando appellari debeat.

Item à commissione executionis non appellatur, vt tenet Speculator in titulo de appellat.§.in quibus.versicu.quintò.sequitur Ioan.de Anania consilio xxvj.In caussa.col.j. 17

In forensi tamen iudicio seruari vidi, vt si iudex committeret nuncio, vt venderet bona, & ipse gratificaret in illis bonis quos vellet: tunc & in similibus casibus appellabo à commissione, & ab aliis, quæ sequuta fuerunt: & hoc centies vidi.Nam in hoc casu iudex committendo illud, dicitur grauare:ergo ab illa commissione appellabo:& his casibus iudex non cognoscet de meritis principalis caussæ, nec de exceptione, sed de executione, à qua fuit appellatum.l.ab executione.C.quorum appellatio.non recipiatur. Specul.in dicto §.in quibus.versi.quinto.in fi. 18

Executor quando de sententiæ nullitate cognoscere possit.

Quęro, si mandetur sententia exequenda, an executor de sententiæ nullitate vel iniustitia cognoscere possit? Respon.non, si est merus facti executor.l.executorem.& l.si vt proponis.C.de executio.rei iudica.quia sententia imponit finem disceptationi, aliâs esset elusoria.l.si prætor.vbi Bal.ff.de iud. & quia apparitor nullam habet iurisdictionem, cùm officium suum sit vilissimum, & non dignum elegantia iurisdictionis, dictum est Bald.in c.cum super.col.iij.de re iudic.per l.fi.ff.de iudic. 19

Si verò sit aliquis executor mistus, poterit cognoscere de exceptionibus tangentibus executionem, vtpote si possessor dicat, quòd illa res capta non est illius condemnati.Et de aliis, vt in l.à diuo Pio.§.si super.ff. de re iudicata.l.penultima.ff.de confessis. vt abundè scripsi in tractatu de exceptionibus.

Si

Si autem exceptio tangat negotium principale, vtpote, quòd sententia est iniusta, fortè ex falsis instrumẽtis lata, vel aliàs, cognoscere executor nõ poterit. c. decætero. de re iudic. Bar. & doctores in l. à diuo Pio. §. j. Nam quicunque sit iudex, qui sententiam exequitur, non poterit cognoscere an primus iudex iustè eam tulerit, vel iniustè, habendo respectum ad ius litigatoris, vel ad proposita & probata coram eodem iudice, cuius exequitur sententiam: sed de nullitate sententiæ, & alijs exceptionibus à iure permissis, quæ contra sententiam opponi possunt, cognoscere poterit parte vocata, & inde pronunciare, an sententia sit exequenda, vel non. ita seruatur, vt scribit Guido Papæ in decisio. Delphinal. q. cccccLxxiiij. An iudex etiam si sciat illam iniustam exequi debet. c. pastoralis. §. quia verò. de offic. deleg. cognoscere enim, quid sit pronunciatum, non quid pronunciari debuit, potest. Bal. in d. c. cùm super. col. vlti. quod non procedit, quando iudex ille esset superior iudicis requirentis, tunc poterit cognoscere, & illam sententiam annullare, teste Ioan. Fab. in l. satis. C. ad legem Corne. de falsis. quod verum arbitrarer, si is per viam appellationis cognosceret, alioqui vix cognoscere posset, & annullare: nisi esset curia suprema, quæ super alias iurisdictiones volat, vel nisi appareret de iniustitia ex tenore sententiæ, teste Inno. in c. j. de offi. ordi. Iacob. in l. si prætor. in prin. col. ij. in fi. ff. de iudic.

20 Item quando appellatur ab executione, nõ potest appellari ab eodem excessu, nisi semel, teste Angelo Areti. in l. ab executore. col. iij. ff. de appella. vt refert Felin. in cap. quod ad consultationem. col. xij. numero 20. in fine de re iudic. per l. ab executione. C. quorum appellatio. nõ recipian. ego tamen vidi semel & iterum appellari: in practica seruatur, quòd appelletur sicut in alijs caussis in Francia, quod est notandum. *Semel tantùm ab executione appellãdum.*

Et duquel appel des dicts executeurs la cognoißance appertiendra aux iuges, dont procedent les sentences & iugemens, & seront releuées icelles appellations par deuant eux.

GLOSSA DECIMATERTIA.

1 PROVISIO Optima, quòd appelletur ad iudices, à quibus executores dati sunt: & ita tradit Bar. in l. à diuo Pio. §. j. in fi. ff. de re iud. & hoc est regulariter verum, quando executores excedunt, per l. arbitro. secundum vnam lecturam. ff. qui satisd. cogan. & ita fuit latum arestum pro domino Beluacensi episcopo, anno 1533. die 27. Ianuarij, contra iudicem Regium, qui episcopi apparitorem in carceres intruserat. *Ad quos appellãdũ si ab executione.* *Arestum.*

2 Item cùm ostiarius parlamenti in vim executionis supremæ curiæ vendidisset duos equos: & ab eo peteretur coram electis impositio: & ipse eos iudices suos non esse diceret: curia generalium prohibuit, ne alibi hic ostiarius traheretur, quàm coram ipsis. *Curiæ parlamenti et generaliũ discordia.*

3 Sed curia parlamenti videns ratione executionis se esse iudicem, censuit

vt generales suum reuocarent iudicatum sub pœna centum marcarum argenti, & prohibuit sub eadem pœna, ne generalium curia cognosceret de dicta caussa: & vlteriùs dictum fuit à Senatu, quòd pars & ostiarius generalium, qui præceptum fecerant, prehenderentur, & in carceres conijcerentur: & fuit hoc arestum nunciatum & exhibitum præsidi generalium, anno 1438. die 12. Martij: aliud etiam fuit latum anno 1546. alia etiam fuit discordia hoc anno 1545. inter curiam parlamenti & generalium.

Practica appellãdi à commissione, & ab inde secutis.

Fallit, quando iudex dedisset nuncio certum mandatum, & limitatum exequendi: tunc quia iudex grauat, non nuncius, appellandum erit ad superiorem iudicis, quia factum tangit iudicem exequentem. c. si à subdelegato. de offic. deleg. in vj. Bart. in l. ab executore. col. j. ff. de appella. quod intelligerem verum, si à cõmissione appellaretur: secus si ab executore simpliciter: ideo debet appellari à commissione, & ab inde secutis, si velis rectè appellare. ita censuit Senatus anno 1540. die 22. Nouembris.

Arestum.

A iudice requisito ad quem sit appellãdum.

Idem dico, si iudex, qui sententiam protulit, requireret alium iudicem ad sententiam exequendam, & ab executione requisiti appellaretur, vtpote quia excederetur modus, tunc iudex si requirendo grauet, quia requirit sententiam fortè exequi in immobilibus, & tamẽ in solis mobilibus exequi debet: tunc ad superiorem iudicis requirentis erit appellandum. Si verò requisitus grauet excedendo mandatum, & commissionem sibi per requirẽtem datam: ad superiorem iudicis requisiti appellabitur: vt tenet Ias. & alij in d. §. j. Panor. in c. quod ad consultationem. in fi. de re iudic. Treniol. in additio. ad pract. Hubert. de Bona curso. rub. de impediment. executio. versi. quarto, sententiæ executor, &c. 4

Idem dicunt, si iudex præstet auxilium iuris, vtpote excommunicando: tunc appellabitur ad superiorem excommunicantis: quia excommunicans est is, qui grauat, & non is, qui eum requirit: secus si impertiretur auxilium facti, vtpote præbendo milites, & apparitores ad exequendum, quia tunc ad superiorem requirentis. Bartol. in d. §. j. licet Panor. reprobet in d. c. quod ad consultationem. Sed Bart. defendit Hercula. in d. §. j. in fi. quem vide. & notandum est in praxi, quòd si iudex secularis post sententiam requirat iudicem ecclesiasticum, vel econtra, nõ potest requisitus sumere cognitionem, & apponere clausulam, nisi caussam, alioqui lites semper orirentur ex iudicatis, quod prætor noluit. l. iiij. §. ait prætor. ff. de re iudi. & sic seruatur in forensi iudicio: alioqui tanquàm ab abusu appellatur. 5

Ab executore delinquente ad quẽ appelletur.

Secundò limitatur quando ille executor delinqueret, tunc ratione delicti is iudex, in cuius territorio deliquit, solet cognoscere: vtpote si in vim aresti lati Tholosæ fiat executio Parisijs, in qua executione delinquat executor, tunc appellabitur ad parlamentum Parisijs, in quo delictum perpetratum fuit, authen. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. vnde si appellatur ab abusu istius executoris ad parlamentum, in cuius iurisdictione abutitur, semper vidi appellari. vide infrà in glo. xv. 6

Soluẽs executori habẽti ad hoc mandatum liberatur.

Nota tamen, quòd si executor fuerit datus ad vendendum, & pretium recipiendum, quod tamen est periculosum: si is vendiderit, & pretium recepit, liberabitur emptor: quia legitimè soluit parendo mandato iudicis: 7

sed

ſed executor tenebitur domino, cuius bona ſunt vendita. Bald. in l.iij.§.ſi executor.ff.de negot. geſt. argu.l.ſi ſtipulatus ſim mihi.§.j.de ſolutio. Melius facit l.ſi ob cauſſam.C.de euictio.

8 Item procurator datus ad agendum,non cenſetur conſtitutus ad executionem ſententiæ petendam,nec ei ſolui poteſt.l.ſed ſi tantùm ff.de pactis. l.hoc iure.de ſolutio.hoc expreſsim tradit Ludo. Roma.ſingul.ccccccxxxix. Procurator.

Procurator ad agẽdum nõ poteſt executionem petere,nec in ea comparere,nec appellare.

9 Et procuratori,ad hoc vt poſsit appellare ab executione,requiritur mandatum ſpeciale,& in indiuiduo.Angel.Areti.in l.ab executore.colum.quarta.ff.de appellatio.vt refert Felin.in dicto c.quod ad conſultationem.numero 21.alioqui poſſet facere, vt incideret dominus in pœnam quinquaginta aureorum ſtatutum in l.ab executione.C.quorum appellatio. non recipiã. quod non poteſt facere procurator,teſte Barto.per illum textum in l.ſi procurator.ff.de condictio.indeb.nec ſufficeret mandatum ad lites ad cauſſas. Bartol. in l.qui bona.§.ſi quis.ff.de damno infecto. & procurator datus ad iudicia non poteſt comparere in executione, nec eam impedire : quia ſua poteſtas eſt finita per ſententiam.Dominic.in capitulo primo.§.fin. columna prima.de exceptio.in vj.Felin.refert vbi ſuprà.

Leſquelz iuges s'il trouuent que les ſergens
ou executeurs ayent excedé.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

1 QVÆRO Quando executor dicatur excedere? Reſponſi ante tempus iudicatis datum exequatur.l.j.C.de executio. rei iudica.l.debitoribus.ff.de re iudic.l.iiij.§.ſi quis condemnatus.ibidem.

Executor quãdo excedere dicatur.

2 Fallit, ſi iudex tempus abbreuiaſſet, & executor iudicis ſententiam inſequens exequeretur,iuxta l.ij.ff.de re iudica.quod poteſt : vt ſcripſi in.l.ſi debitori.ff.de iudic.vbi his dedi nouum intellectum.

3 Secundò excedit,ſi in alia re,quàm fuit iudicata,executio fiat,per l.qui reſtituere.ſumendo argumentum à contrario.ff. de rei vend. Bar. in l.ab executore.col.j.ff.de appellat.

4 Tertiò ſi in maiori quantitate, quàm fuerit iudicatum, exequatur.§. plus.Inſtitut.de actio.Petr.Iacob.in ſua practica,rub.vlt.verſi.modus autem executionis.Bart.in.l.pen.C.de executo.& exacto.lib.xij.ait,quòd ſi ſeruientes velint capere pignora maioris valoris,quàm ſit debitum, poterit eis reſiſtere debitor.probat Corſet.ſingulari incipien.Officialis.ij.de hoc ſcripſi in tracta.de literis obligator.articulo primo gloſ.xij.non habere locum in hoc Franciæ regno.

5 Quartò ſi executio fiat in rebus prohibitis, vtpote in libris, breuiario, & mobilibus clericorum, vel alijs rebus, quæ non poſſunt pro re iudicata capi,nec pro ipſius executione,per gloſ.in l.nepos Proculo.ff.de verborum ſignificat.Iaſon in §.item Seruiana.de actio. in Inſtitut.ſcripſi in ſcholaſtic. priuileg.cxiij.& in tracta.de literis oblig.artic.ij.nu.106.& ſequen.

6 Quintò ſi quis fuerit condemnatus ad dandum decem, vel equum : &

executor capit simpliciter equum: quia aufert debitori electionem, quam de iure habet.l.iij.ff.de eo quod certo loco.excedere videtur plus caussa exigendo.l.vna.C.de plus petitio.d.l.iij.Pet.Iacob.in rub.de actio.in factum ex re iudicata.§.modus autem executionis in pract.sua.

Sextò, si turbato ordine fiat executio: vt si immobilia priùs capiantur, quàm mobilia, cõtra §.in venditione.l.à diuo Pio.ff.de re iudica. quamuis per ordinationem Regiam hoc sit hodie correctum in hoc Franciæ regno: vt scripsi in rub.de liter.oblig.artic.xj. 7

Nota tamen singulariter, quòd quando executio facta est ordine iuris non seruato, non debet reuocari, si constet de debito.text.in l.vlti.in fine.ff. quod metus caus.quem singularem dicunt Aret.& Curtius in l.si pact.col. secunda.C.de pact.& addidi ad d.l.fi.& hoc seruatur in curijs supremis.

Septimò, si executor malè interpretatur sententiam, dicitur excedere: 8
vtpote reus condemnatus est ad decem libras:& executor interpretatur de Parisien.& dicitur tunc grauare, & modum excedere,per d.l.ab executore. ff.de appellatio.vbi Bart.& Imol.Pet.Ferrar. in sua pract.in forma executio. senten.diffinit.in verbo, de publico.& Pet.Iacob.in d.rub. de actio.in factũ ex re iudic.col.iiij.

Octauò, si iudex exequatur, & repellat vnam ex exceptionibus, quæ in 9
executione opponi possunt:de quibus per glos.& doctor.in l.j.C.de iuris & facti ignorãtia.& ego plenè eas descripsi in tractatu exceptio. & cautela est quam scribit Cœpola cautel.xliiij.nota quòd licèt,vt aduocatus vnam exceptionem de istis opponat, quam si iudex non admittat, poterit pars appellare secundum eum.

Nonò excedere dicitur,& grauare executor,si facta captione rerum im- 10
mobilium non denunciauerit parti, in cuius absentia hæc bona capta & saysita sunt.l.ij.vbi Bald. C.vbi in rem actio exerce.debeat. venditio tamen rerum non dicitur nulla:licèt denunciatio non interuenerit, per tex.in l.creditor.C. de distract.pignor.sed si quid per fraudem commissum erit,adi iudicem.vt dicit tex.ideo pars simul atque sciuerit, appellare debet:& executionem malè factam iudicabit superior: quamuis venditionem nullam dicat Bar.in l.fi.nu.3.ff.de distract.pig.plenè hoc tractat Anton. Neguzant.in tracta.de pignor.& hypoth.in primo membro sextæ partis.

Et alijs etiam modis dicitur excedere, videlicet quando facit contra ius, 11
vel consuetudinem seu stylum glo.& doct. in c.super quæstionum.de offic. deleg.Ioan.Fab.in l.ab executione.C.quorum appel.non recipian.aut contra commissionem sibi datam,aut mandatum.l.diligẽter. ff.mand.aut plus aggrauando illum, in quem fit executio.gl.in d.c.quod ad cõsultationem. de re iudica.vbi tradit alios casus. vide ibi.& regulariter excedere dicuntur in bonis casibus,& in bonis à lege prohibitis exequendo.

Et notandum est, quòd ab omni executore, qui exequitur id, quod est 12
extra munus suæ iurisdictionis,potest appellari inserta caussa.Bal.in cõsilio ccccxxviij. Delegatus.in primo volu.imo nulla est caussa in mundo,in qua non possit appellari ab excessu modi:vt docet Bal.in c.licèt.circa fi.de offic. ordina.refert Feli.in c.quod ad consultationem.nu.20.in fi.de re iudic.

Et

13 Et tunc illis resisti lex permittit.l.prohibitum.& l.defensionis facultas. ff. de iure fisci.libro x.& l.deuotum.de meta.lib.xij.plenè tradunt ibi docto.& Paris de Puteo in tracta.de syndic.versic.excedunt plerique executores &c. per glo.sing.licèt ipsi eam non allegent in cap.ex literis.in verbo denũciet. de officio delegat.quod verum dicit Ioan.Fab.in d.l.ab executione. quando nuncius grauaret,& iudex mittens distaret, alioqui contra. & alibi dixi.in hoc regno vix esset permittendum resistere.vide plenè Parid. de Puteo in tracta.syndic.in verbo,excedunt.fol.221.& quando procurator dicatur excedere mandatum,alibi dicam,vide in l.diligenter.ff.manda.

Resisti potest executori excedenti.

14 Decimò,quòd hîc appellans tenetur caussam exprimere in appellatione,tum quia multis modis exceditur:ob id ipse debet exprimere, per quem modum excedatur.Bar.in d.l.ab executore.Panor.in d.cap.quod ad consultationẽ.col.pe nul.de re iud.tum etiam quòd sit interlocutoria. Guido Papæ consi.xlvij.Circa.in ij.q.etiam quia appellans in omni casu,quo ius prohibet appellationem,tenetur exprimere caussam, etiam in definitiua, aliâs nunquàm iudex appellationi deferre tenetur:nisi caussa legitima exprimatur in ea.tex.in c.cùm super.& ibi Panor.de re iudic.c.cum speciali.§.porrò. vbi doc.& c.consuluit.j.de appel. glo.sing.in c. Romana. in §. sin autem.in ver.mandetur.de appel.in vj.Inno.in c.pastoralis.col.ij.de appel.licèt multi contradicant:quibus respondet Fel.in d.c.quod ad consultationẽ. de re iud.

15 Nec sufficeret generalem exprimere caussam, vt quia me grauastis expressè:sed aliud exprimere teneor.Salic.in l.eos.§.sin autem. C.de appellat. Bolog.in consilio xxvj.in additio.ad Ioan.de Anania,vbi etiam dicit inferendum esse,quòd appellatio non poterit hoc casu iustificari,nisi ex caussis in appellatione expressis.Nec processus primi iudicis ex nouis caussis impugnari poterit.clemen.appellanti.de appellatio.

Ou delinque au faict de leurs executions, & de leurs offices.

GLOSSA DECIMAQVINTA.

1 IN FACTO Executionis delinquere dicitur, quando caperet bona mobilia clericorum pro executione, vel aliâs excederet,vt in proxima superiore glossa scripsi.

In officio, vel facto officij, quãdo dicatur delinquere executor.

Item delinquit in officio, quando pecuniam accipit, vt non exequatur,vel non in illa re:vel vt differat,donec impetratæ sint literæ appellationis,aut aliâs delinquit,vt sciunt facere:nempe hi apparitores omnia temerare consueuerũt.l. defensionis.in fi.C.de iure fisci. lib.x.Paris de Puteo in tracta.syndica.in ver.familiaris. vbi in fi.multa mala congerit contra istos executores.Si autem occideret hominẽ,vel vulneraret contra exercitium officij,tunc puniretur ab eo iudice,in cuius prouincia deliquit.auth.qua in prouincia.C.vbi de crimine agi oporteat. sicut dicitur de crimine militari à milite commisso, aut de crimine communi, in l.ij.& per totum.ff.de re milita.

In tribus casibus magistrat⁹ solẽt capi in partem formalem.

2 Notandum est,quòd in hoc regno magistratus non solent principali-

ter conueniri:& vt practicè loquar,in partem formalem capi non possunt, nisi in tribus casibus.Primus,si dolus interuenerit in gestis ab eo, qui non presumitur,nisi probetur:ideo qui illum allegat,probare debet, per l.quoties.§.qui dolo.ff.de proba.Secundus,si fraus.l.iurisgētium.§.sed si fraudandi.ff.de pactis.vbi probatur differentia inter dolum & fraudem,& in l.fraudis.vbi Decius, de regul.iuris.Tertius est,quando allegatur concussio.rub. ff.de concussio.alibi abundantiùs scribam de his.

Magistratus quādo pro suis officialibus teneatur.

Item tradit Angel.in auth.de iudicibus.in §.his qui.col.vj.quòd si nuncius iudicis dat damnum alicui,tenetur pro eo iudex, qui eum elegit, quoniam in eo eligendo fuit in culpa:ideo magistratus tenetur de delictis commissis per suos officiales, quia debuit eligere sufficientes, & idoneos.pro quo facit l.j.ff.furti aduersus nautas.& §.fin. de obligatio.quæ ex quasi delicto.in Institut.Bartol.in l.j.§.familiæ.ff.de publica.sed potestas non tenetur de familia,quam non elegit:vt pulchrè docet Paris de Puteo in tractatu de syndicat. in §.an ex co.nu.16. & seq.vnde hodie magistratus in hoc Franciæ regno non tenetur pro suis apparitoribus,quia eos non eligunt:sed Rex ferè prouidet omnibus officis:ideo liberati sunt ab his magistratus seculares, secus in ecclesiasticis: quia ipsi etiam hodie solent eligere suos apparitores, ideo ipsi tenentur pro delictis eorum, qui interdum aliis sunt deteriores. 3

Corrigeront iceux executeurs ou sergens, & les condamneront es despens,dommages, & interestz de parties blessees, & amende selon l'exigence du cas.

GLOSSA DECIMASEXTA.

Executor multiplex.

MVLTIPLEX est executor: quidam est merus executor[1] facti, cui in totum data est potestas exequēdi sententiam sine aliqua cognitione:vtpote committitur potestas capiendi bona,mittendi in possessionem,vel aliud simile:& de isto loquitur l.si vt proponis.& l.executorem.C.de executio.rei iudi.& hic exceptiones non admittit,sed eas reiicit ad committentem.c.de cætero. de re iudi. & executorem eum solum esse manifestum est, qui post sententiam inter partes audita omni & discussa lite,prolatam rei iudicatæ vigorem ad effectum videtur adducere.l.penult.C.de execut.rei iud.

Mistus executor est, qui habet cognitionem executioni annexam.glos. not.in c.pastoralis.§.qui verò.de offic.delegati.Bar.& alij in l.à diuo Pio.in principio.ff.de re iudicata.& regulariter executor aresti si iudex sit ordinarius, vel curiæ parlamenti consiliarius habet caussæ cognitionem in his,quę dependent ex facto executionis,vel sine quibus arestum non potest executioni mandari,teste Masuer.in pract.sua,rubri.de executio.§.item executor domini.Et de multiplici executore quò ad beneficia,scribunt docto. in cap. executor.de concessio.prębend.in vj.& ego in rub.de manda.apostol.§.j.in concord.de executoribus vltimarum voluntatum.text.& doctores in cap. Ioannes.de testa.& cap.fin.illo titu.in vj.

Quomodo executor excedens mandatum puniatur.

Itaque videndum est,quomodo puniatur executor,si excesserit mandatum

tum? Respond. variè. Primò in expensis, damnis, & interesse, vt hîc, *Et les condamneront es despens, dommages, & interestz des parties blessees.* textus in l. diligenter. ff. mandati. cap. sacro. de senten. excommunicat. gl. in cap. illud. vndecima quęstione tertia. Baldus in l. obseruare. §. proficisci. quæstio. xxiij. ff. de officio proconsul.

3 Secundò in mulcta, vt hîc dũ dicit, *Et en amende*, sed in qua mulcta. tex. in l. ab executione. in fi. C. quorum appellationes &c. dicit ad quinquaginta libras argenti, hîc tamen non exprimitur, ergo est arbitraria: nec obest d. l. ab executione. quæ loquitur de appellante friuolè ab executore, sed non in executore excedente, de quo iste text.

4 Tertiò debet iudex corrigere factum executoris: vt hîc dicitur, *Corrigeront iceux executeurs.* Et sic quod malè ab ipsis factum erit, iudex emẽdabit: vt notant doctores de verb. corrigere, in l. edita actio. C. de edendo.

5 Quartò de dolo tenetur. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de regu. iur. c. quod quis. à contrario, vbi Dinus illo titu. in vj. l. iij. §. si executor. ff. de nego. gestis. Si dolum commiserit, fortè vilius vendendo. l. si pignora. ff. de euictio.

6 Quintò iniuriarum tenetur. Guido Papæ in decisio. Delphina. q. ccxciij. & Aufrer. in decisio. cccxcvij. & quamuis iuris executio iniuriam non habeat. l. iniuriarum. §. j. de iniur. ff. si tamen executor fines mandati excedat, non est executio iuris, sed iniuriæ illatio. l. si iniuriæ. ff. de iniur. vnde Bald. in l. obseru are. §. proficisci. q. xxiij. ff. de officio proconsul. ait, quòd iudex, qui fecit executionem iniuriosam contra effectum iustitię, vt quia vindictam partis fregit lectos, vel culcitras captas, & tunc facit litem suam. l. lectos. ff. de periculo & commod. rei venditæ. si verò fecerit contra iustitiæ modum, id est ordine prætermisso, si per hanc executionem passo aliquid adest: vt liberatio: & tunc executio non retractatur, per l. vlti. in fine. ff. quod metus caussa. executor tamen tenetur iniuriarum, si dolo fecit: vt concludit Paris de Puteo in tracta. de syndica. in verbo, executio. Si verò per executionem, passo nil adest: debet retractari executio facta, per l. si cùm nulla. ff. de re iu. & de euictio. l. minor. & iniuriosa executio retractatur, si facti qualitas patitur. l. secũda. §. graui. ff. de administra. rerum ad ciuita. pertin. d. l. à diuo Pio. §. si super. cap. ex literis. de pignorib.

7 Sextò officio iudicis potest puniri pro modo excessus: vnde hoc anno 1541. in mense Decembris. seruiens à fied. sic Gallicè vocatur, fuit suspẽsus propter excessus, quos in suo officio fecerat, cùm officium iudicis se extendat vsque ad mortem inclusiuè. glo. singul. in §. in summa. Institut. de iniur. vbi notant etiam doctores. *Arestum.*

8 Septimò si exequatur contra alios, quàm eos, qui in sententia expressi sunt, nisi fortè in locum demortuorum suffecti essent: vt si consules condemnati fuissent, vel Scabini. licèt alij creantur de nouo: in eos tamen executio fiet, quia est idem populus. text. in l. proponebatur. ff. de iudic. Ioan. de Anania consil. xxvj. In caussa. col. secunda. & debet in hoc casu intimari executio, & pars si sua putauerit interesse: & sic agendo procedetur celeriter, & summariè: vt scribitur in §. fin. de dilatio. quæ datur pro consilio in stylo parlamenti, in prima parte.

Et außi commandons, & enioygnons à tous iuges, & sur peine d'estre reprins par nous, ou noz iuges.

GLOSSA VLTIMA.

PRÆCEPTVM Est comminatorium, & quod præcipitur, imperatur: & quod imperatur, necesse est fieri. Si nõ fiat, pœnam habet. c. fin. xiiij. q. j. alia multa hîc possem dicere & tractare: sed ista sunt, quæ plus arrident vtilitatibus hominũ: ob id ea duxi describenda: reliqua per doct. videri possunt.

Idem artic. XII.

Articulus viij.

ITEM Et quant aux executions de complaintes en cas de saisine, & de nouuelle, d'appleigemens & contrepleigemens de requestes de letres, de garnison de main pour obligations faictes souz seaux authentiques, & de simples adiournemens en matieres ciuiles, l'executeur ou sergent pour quelconque appellation faicte de luy, ne cessera faire son execution: quant à faire les adiournemens deuant les iuges, ausquelz la cognoissance en appartient, ou est commise de sequestrer verbalement les choses, ou il appartiendra sequestration. Et sur peine d'estre condamné en despens, dommages, & interestz de la partie, qui requiert l'execution ou adiournement, & d'estre puni & corrigé par le iuge, selon l'exigence du cas. Et en outre auons ordonné, decerné, & decreté, decernons, & decretons, que la cognoissance d'icelles causes d'appel faictes du sergent, ou executeur, apartiendra au iuge, auquel appartiendra la cognoissance de la cause principale, sinon que la cause fust releuée en nostre cour de parlement. Auquel cas nous auons ordonné & ordonnons, que ladicte cause d'appel soit promptement & sans aucun delay par nostredicte cour decidée, ou renouée par deuant le iuge, auquel la cognoissance du principal appartiendra, ou sera commise pour en decider, comme il appartiendra, sans differer ne delayer la cause du principal.

GLOSSA PRIMA.

Summa articuli.

QVINQVE Hîc dicuntur. Primò enumerat hîc conditor quinque casus executorios, in quibus non debet executor per appellationem supercedere, & hoc statuitur. In secũda ibi, *L'executeur*. In tertia inserit pœnam executori cessanti, ibi, *Et sur peine d'en estre condãné*. In quarta ibi, *Et en outre*, statuit iudicem, qui de principali cognoscit, de hac appellatione emissa ab executore cognoscere posse. In quinta parte ibi, *Sinon que la la cause fust*

fust releuée. excipit iudices, tunc non debere cognoſcere, quando appellatũ eſſet ad curiam ſupremã: & quid curia debeat facere, deciditur ibi. iſta eſt huius arti. ſumma: & hic art. eſt ferè explicatus, in proximo arti. ſuprà: ob id pauca hîc dicam. Pictones interdictũ fortè vti poſſidetis ſeu querelã appleigiamentum vocant: actor enim dicit ſe applegiatũ. i. ſayſitũ aduerſus reũ: reus verò contraplegiatũ: de quo plenè in toto ti. ff. & C. vti poſſidet. & doct. in c. licet cauſſam. de probatio. & in conſuetud. Picto. eſt videre. Et in tract. de mater. poſſeſſor. artic. v. in fi. ſcripſi in iij. tomo harum conſti.

Des requeſtes de letres de garniſon de main pour obligations faictes ſoubz ſeaulx authentiques.

GLOSSA SECVNDA.

1 SENTENTIAM latam in vim ſupplicationis dicunt quidam per iſtũ tex. executioni mãdandam. Sed iudicio meo iſte tex. non hoc vult, ſed quod ſeruiens executor ſupplicationis debet exequi non obſtante appellatione: vt pote ſi in ſupplicatione petam q̃ cauſſa committatur tali N. vel quòd talis actor habeat producere intra decem dies: curia dicet fiat, & ſignificetur, quãdo ſeruiens vel hoſtiarius exequitur parti eam ſignificãdo: ſi pars appellet, apparitor ob id non debet ceſſare: quia ſic non grauatur pars: ergo appellare non debet. c. cùm ſpeciali. §. porro. de appel. *Sententia in vim ſupplicationis lata exequenda.*

2 Niſi ſupplicatio haberet interlineaturas, vel additionem, quia tunc nõ debet porrigi ſenatui nec etiam poſteà parti ſignificari: vt fuit areſto huius ſenatus pronunciatum, anno 1519. die xxij. Martij. nec poſt duos dies quibus tradita curiæ fuit, & à curia recepta: vt eſt in ordi. reg. ru. *Des requeſtes preſentées à la cour*, artic. v. *Supplicatio habens inter lineaturas nõ eſt parti ſignificanda.*
3 † Nec debet committi s conſiliarius, quem pars petijt in ſupplicatione, vel qui refert & curiæ renũciat: is enim videtur fauere parti, vt in l. obſeruandum. ff. de iud. ſolet tamen hodie curia etiam contra ordinationem illi committere, qui ſupplicationẽ curiæ offert: quod poteſt præſes facere ex cauſſa, vt in d. tit. *Des requeſtes.* art. vij. de ſupplicatione, quã propoſitionem erroris vocant practici. ſcripſi in trac. meo, de ſupplicationibus ibi, vide etiam de multiplici genere ſupplicationum in prin. *Cõſiliarius deferẽs ſupplicationẽ cõmitti nõ debet.*

Et des ſimples adiournemens en matieres ciuiles l'executeur ou ſergent pour quelconque appellation faicte de luy ne ceſſera de faire ſon execution, quant à faire les adiournemens deuant les iuges, auquelz la cognoiſſance en appartient ou eſt commiſe.

GLOSSA TERTIA.

PER iſtum tex. tolluntur variæ doctorum ſententiæ, an liceat à citatione verbali in cauſſis ciuilibus appellare: & hîc deciditur quòd non. Et ſi appelletur, non obſtante appellatione ſeruiens citabit: vt ſcripſi art. prox. in gl. v. ſed hic tex. addit coram quibus citabit. & reſpon. coram illis, qui cognitionem cauſſæ principalis habent, vel à quibus eſt commiſſa citandi poteſtas.

De sequestrer verbalement les choses ou il appartiendra sequestration.

GLOSSA QVARTA.

DEBET seruiens executor literarum in casu nouitatis verba- 1
liter sequestrare nō obstante appellatione partis: quia ista ver-
ba non grauant: & iudex qui hoc commisit, potius quàm exe-
cutor grauare videtur: imò dicit tex.quod appellatione susce-
pta possessorij eadem res auferatur, & idoneæ collocetur, redenda ei parti,
pro qua sacer cognitor iudicauerit.tex.in l.ab executione.C.quorum appel.
non recipiunt.† Per quē tex.probatur practica regni,vt res immobiles,quan 2
do de possessione illius contenditur,capiatur, saysiatur, & sequestretur. Et
cōmissarij pro fructibus recipiendis deputentur: & non inuenies meliorem
tex.ad hoc: ideo nota eum. idem tenet Io.Fabr.in §.retinēdæ,de interdi.in
instit.Bar.in l.ij.ff.de appe.recipiend.& Bal.in l.fi.C.de ord.cognitio. † Vbi 3
in interdicto retinendæ possessionis dicunt pendente lite sequestrationem
esse faciendā:ne partes veniāt ad arma,iuxta l.æquissimū. ff.de vsufru.& ista
sententia est recepta ab vsu forensi: quamuis contrarium tenuerit Bar.in l.si
disceptetur.ff.vbi pupillus educari debeat.

Practica regni vt res saysiatur & sequestretur

Nec impedietur hæc sequestratio,etiā si publico instrumento quis pro- 4
baret, se rei contentiosæ dominū: quia instrumēta publica multis ex caussis
refelli possunt,quę cū altiorem requirant indaginē,non admittetur:cū sum-
matim hæc sequestratio sit discutienda: quod nō posset esse,si instrumenta
reciperemus: nam pars illud saluare vellet: & sic differretur executio, teste
Imbert.in insti.Foren.pag.xcviij.† Et ꝙ sententia sequestri de iure etiā exe- 5
qui debeat non obstante appellatione,probat tex.in l.Imperatores.§.fi.ff.de
appel.ne interim quis appellet caussa executionis differendæ. Panor.in c.ij.
de sequestra.poss. & fruc. Curtius in tract.de sequestr. q.j.limita.j. vide quæ
abundè scripsi, de sequestra.in l.sequester.ff.de verb.sig.& art.j.suprà eod.

Sequestratio an impediatur ostēsione publici instrumenti.

Sentētia sequestri exequenda.

Et sur peine d'en estre condamné es despens, dommages, & interestz de la partie que requiert l'execution ou adiournement.

GLOSSA QVINTA.

TERTIA pars text.vbi comminatur executoribus pœnam 1
si executionē partis gratia, aut appellationis metu deferant:
nempe cōdemnari debent in casibus executorijs parti exe-
cutionem requirenti ad expensas, dāna, & interesse,nec suf-
ficeret, si iudex condemnaret prædictum executorem ad
vnum,vel duo,videlicet ad expensas,& dāna,si omitteret interesse:quia nō
esset huic legi copulatiuè loquenti satisfactū,cùm vtraque in copulatiuis in-
teruenire debeat.c.ij.de rescrip.l.si hæredi.ff. de condi.institu.

Quæro, an pars post appellationem requirere hoc habeat?videtur quòd 2
sic, ibi, *La partie que requiert*.cōtrarium verius puto:vt sufficiat partē primò
requisiuisse viatorem,vt exequatur, & dedisse ei literas executorias: nam li-
cet pars posteà appellauerit, non tenetur cessare seruiens : quia has ordina-
tiones scire debet , quatenus tangunt suum officium , per tex.in l.leges. C.
de legib.

de legibus. nec pars iterum requirere debet, vt exequatur: quia requiſitio in principio facta, in ſequentibus repetita intelligitur. l. item quia. in fine. ff. de pact. & tradendo literas executorias ſatis videtur eum requirere, & ipſe recipiendo acceptare, & promittere ſe facturum executionem: prout ius & ordinationes volunt. facit cle. j. de procurat. docto. in l. j. C. de execut. rei iud.

3 Item in interdicto vti poſſidetis, ſolet quis condemnari ad expenſas, damna, & intereſſe: vt in l. j. & l. ſi duo. vbi hoc ſcribit Bart. ff. vti poſſidetis, quod eſt verum, quando pars ſe oppoſuit.

4 Sed ſi pars confiteatur poſſeſſionem aduerſarij, tunc non debet ad damna vel intereſſe condemnari: vt fuit iudicatum anno 1538. die 11. Martij. vnde ſi in principio quis nõ ſe opponat, non debet condemnari: ſed ſeruiens hoc ſcribere, & iudex plenè manutenebit partem petẽtem. facit d. l. j. §. ſed ſi inter ipſos. vbi alteruter ſe magis poſſidere affirmat, vbi poſſidet. ff.

Pars in interdicto vti poſſidetis, quando non ſoleat cõdemnari ad intereſſe.

Areſtum.

Et d'eſtre puny & corrigé par le iuge ſelon l'exigence du cas.

GLOSSA SEXTA.

SVPRA Articulo proximo fuit dictum, quòd ad emendam arbitrariam puniri executor poteſt: hic etiam textus addit condemnandum ad pœnam corporalem: ſi dolus interuenerit, vel per ſordes ceſſauerit: argumen. l. ſi filiusfamiliâs. ff. de iudic. & quod ibi not. quæ pœna corporalis pro facti qualitate imponetur, vt hîc, *Selon l'exigence du cas.*

Et en outre auons ordonné, decerné, & decreté, decernons, & decretons, que la cognoiſſance d'icelles cauſes d'appel faictes du ſergent, ou executeur appartiendra au iuge, auquel appartiendra la cognoiſſance de la cauſe principale.

GLOSSA SEPTIMA.

QVARTA Pars tex. ſtatuit ad quem deuolui debeat appellatio emiſſa ab executoribus, videlicet ad illum iudicem ad quem principalis cauſſæ cognitio pertinet. Nempe cùm literæ emanant à præpoſito Pariſ. ſi quis appellat à ſeruiente exequente iſtas literas, ad præpoſitum appellare debet: vt ſuperius articulo proximo ſcripſi, niſi vt ſequitur.

Sinon que la cauſe fuſt releuée en noſtre cour de parlement.

GLOSSA OCTAVA.

ISTA Vltima pars, in qua ponitur exceptio ad partem proximam, videlicet vt appellatio non deuoluatur ad iudicem, qui de cauſſa cognoſcit, quando ad parlamentum appellatur, & hoc propter honorem & authoritatem curiæ parlamenti. Et de quacunque curia parlamẽti intellige cùm hîc indefinitè loquatur, *Noſtre cour*, quæ indefinita vniuerſali æquipollet. l. ſi pluribus. ff. de lega. j. glo. plenior iuris. in c. vt circa. de elect. in vj. & omnes regni curias parlamenti vocat Rex noſtras, maximè illam honorabilem cu-

Nominẽ curiæ noſtræ venit omnis parlamenti curia.

riam parlamenti. Parif. nempe ista in honorem parlamentorum statuũtur. multa enim in gratiam parlamentorum statuta sunt, quæ in alijs curijs inferioribus non procedunt, quæ scripsi in proœ. concord. in verb. summas. vbi triginta tria, & vltra curiarum supremarum priuilegia congessi.

Auquel cas.

GLOSSA NONA.

Magnum Regis cõsilium parẽ cum curijs parlamẽti habet authoritatẽ.

VIDELICET Quando caussa per appellationem defertur ad curiam parlamenti. Sed nunquid quod hîc statuitur seruari debeat, si appelletur ad magnum Regis consilium? putarem quòd sic: quia par est eius authoritas, & præeminentia: vt plene scribit Ioan. Montaigne, in tract. de auth. sacri magni consi. & dixi in d. gl. summas. in proœmio concorda.

Nous auons ordoné & ordonnons, que la dicte cause d'appel soit promptement, & sans aucun delay par nostre dicte cour decidée, ou renuoyée par deuant le iuge, auquel la cognoissance du principal appartiendra, ou sera commise pour en decider, comme il appartiendra, sans differer, ne delayer la cause du principal.

GLOSSA DECIMA.

Tria potest in caussis appellationum curia parlamẽti.

CVRIA Parlamenti potest in caussis ad eam per appellationem deuolutis vnum ex tribus facere, & illorum habet electionem ex caussa.

Primò potest decidere appellationis caussam, si decidi possit sine principali: & ex tempore etiam dicitur decidi nõ posse, quod difficilè fit: vt scripsi in l. nepos Proculo. ff. de ver. sig.

Secundò curia remittere debet ad iudicem suum, si ex tempore & breui expediri caussa non possit, per hunc tex. & ad quem iudicem hîc dicit, ad quem cognitio spectat, vel cui caussa commissa erat.

Tertiò poterit curia retinere caussæ cognitionem, & poterit cõmittere consiliario, vt illam caussam instruat vsque ad definitiuam exclusiuè, iuxta auth. ad hæc. C. de iudi. & c. vt debitus. de appel. sed istud non dicitur hîc, sed in alijs ordi. & in iuribus suprà adductis: reliqua in sequentibus scribam.

Charles VIII. Artic. XLVIII.

Arti.ix.

ITEM Combien que selon le droict, & par les ordonnances on doyue proceder sommairement en matiere de nouuelleté, toutesfoys par la subtilité des practiciens, les dicts proces, tant en matiere prophane, qu'ecclesiastique, sont immortelz. Et auiourdhuy faict lon plus grande procedence sur vn fournissement, qu'on ne souloit faire sur vn possessoire: & les dicts possessoires sont plus longs qu'ilz ne souloyent estre: à ceste cause en ensuyuant les ordonnances de noz predecesseurs

cesseurs, nous auons statué, & ordonné, statuons, & ordonnons, que d'ores en auant touchant les fournissemens, qui seront faicts par sentence de iuge royal, parties ouyes summairement & de plein les dictes sentences seront mises à execution, non obstant oppositions, ou appellations, & sans preiudice d'icelle: sans ce que les dicts iuges royaux different aux dictes appellations, ne pareillement aux appellations interiectées des interlocutoires precedentes ledict fournissement.

GLOSSA PRIMA.

DVO Hîc describuntur. Primò constitutionis caussa. Secundò constitutio, videlicet quòd sententia furnimenti mittatur executioni, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illarum præiudicio. Item additur, ne sententiæ restitutionis seu restabilimenti impediantur: vt sententiæ interlocutoriæ, quæ proferentur ante sententiam furnimenti non impediantur per appellationem, & hoc loco sūmmę: & ideo statutum est, quia caussa possessoria momentanea dicitur: nam momēto & summariè expeditur. l. fi. C. qui leg. perso. c. j. & ij. de caus. pos. de hac nouitatis materia pleniùs dicam in rub. *Des matieres possessoires.* vide quę dicuntur in stylo parla. rub. de cau. nouit. Alicubi legi Simonem quendam de Bucy, priùs inuenisse hāc nouitatis materiam possessoriā, vt in iudiciis Franciæ exercetur: quia longè ante eum interdictū vti possid. exercebatur vbique: vt patet ff. & C. vti pos. *Casum nouitatis quis inuenerit.*

Sommairement en matiere de nouuelleté. Toutesfoys par la subtilité des practiciens les dicts proces, tant en matiere prophane, qu'ecclesiastique sont immortelz: & auiourdhuy fait lon plus grande procedure sur vn.

GLOSSA SECVNDA.

1 AD INTELLECTVM huius materię summariè, quam tradunt text. & doct. in cle. sæpe. de verb. sig. & Bar. in extrauag. ad reprimendum, quomodo in læsæ maiestatis crimine procedatur. Notandum est, quòd istæ quatuor dictiones coniunctim, videlicet summariè, & de plano, & sine strepitu, & figura iudicij. Aliquando in lege vel ordinatione seu in constitutione ponuntur, vt in cle. dispendiosam. de iudic. & tunc important ea quę declarantur, per tex. in d. cle. sæpe. videlicet vt iudex, cui caussa talis committitur, necessariò libellum non exigat litis contestationem non postulet, in tēpore etiam feriarum ob necessitates hominum inductarum à iure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quātò poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilationes frustratorias repellendo, partiū, aduocatorū contentiones, & iurgia, testiúmque superfluam multitudinem refrenando. ibidē. & vide in ordina. Reg. rub. *Des aydes tailles & gabelles.* *Materia summaria hîc traditur.*

Hæc clausula sine figura quid operatur. ordi.ij.arti.xv.& seq. † Aliquando verò ista verba separatim ponuntur, vt 2 hic: & tunc non habet locum d.cle.nisi apponeretur dictio, sine figura, quę tantum importat, quantum omnia alia præcedentia iuncta, teste Bar.in extrauag.ad reprimendum, in ver.sine figura.col.j.post Ioan.And.in d.cle.sæpe.in ver.figurà.quem ibi sequuntur communiter doctor. Ego tamen non video, quòd tantum significet hęc dictio sola, quantum omnes aliæ: vt inferius dicetur, alioqui superfluè ponerentur aliæ cum ista.

Quis his clausulis summariis vti possit. Secundò est pōderandum, quòd solus Papa his clausulis vti, & sic committere caussam, vel procedere solet, sed legatus vel alius non potest sic cognoscere, vel committere, per glo.sing.in cap.fi.de hæretic.in vj.& ibi multa addidi, nisi sit princeps nō recognoscens superiorem: vt Rex Franciæ, nempe ordo iudiciorum est introductus à iure positiuo. l. prolatam. C. de senten.&c.ideo ab inferiore tolli nō valet, qui iuri derogare non potest. cle.ne Romani.de electio.nec iudex etiam cum consensu partium potest summariè procedere, quando sibi à iure, vel à principe non est concessum.Io.And. in d.cle.sæpe.in fi.& glo.in capit.de caussis de offic.deleg.Bar.in l.si societatem §. arbitrorum.ij.q.ff.pro socio. 3

Secundum rei veritatē cognoscas, quid significet. Tertiò alia sunt verba, quæ etiam iuris ordinem minuunt, vt cognoscas 4 secundum rei veritatem, vel sola facti veritate inspecta: text.& ibi Imo.in c. dilecti.de iud.Roma.sing.cccccclxxxiij.Quid important.vbi dicit hoc tātum significare, quātum clausula, sine figura iudicij, & sic excludit formam ordinis iudiciarij.D.de Rota.decis. xxxiij. & xcvj. ac cxv. in no.Ias.in l.iustitia.ff.de iustitia & iure.quod facit ad intellectum ordi.Reg.rub. *Des hostelliers* ordi.v.versi *Et d'autant que, &c.* ibi, *Il soit administré aux parties prompte & sommaire expedition de iustice, sans forme ne figure de proces la seule verité, du faict regardée & cognene, &c.*

Omissa solennitate. Item si dicatur, cognoscas nulla seruata iuris solennitate, vel omissa so- 5 lennitate, tunc omnis ordo introductus à iure positiuo censetur sublatus: & remanet ius tantùm gentium.Barto.in l.filiusfamilias.&.de donatio.Ioan Baptista, in tract.de arbit.lib.x.cap.vj.Panor.in c.dilecti.col.ij.de iudic.Lanfranc.in d.cle. sæpe.col.j.& idem est dicere sine solēnitate, sicut sine figura iudicij.Pet.de Fer.in sua prac.in for.lib.in actio.reali.in ver.summariè.col.iij.

Liberum arbitrium qui. Si dicatur secundum liberum arbitrium procedas, idem est dicere, sicut 6 sine figura iudicij. Bart.in d.verbo, videbitur.& Lanfranc.in d. verbo, summariè.col.iij.in verbo, defensiones.d.clem. sæpe. vbi vide Georg. Nathan ibi cumulantem alia verba.

Simpliciter procedere. Quartò idem est dicere simpliciter, vel summariè, quod ad istam mate- 7 riam.tex.in d.cle.sæpe.quia ista verba in significatione æquiparantur, teste Bart.in dicto verbo, summariè, in fi.

Diligenter citò, illico, sine mora. Promptement & en toute diligence. Idem si dicatur diligenter, citò, illico, vel sine mora, caussa expediatur: 8 quia intelligetur non seruato ordine iudiciario, & sic summariè.glo.in ver. imminere.in authen.de incest.nupt.collat.ij.& in l.momentaneæ. C. vnde vi.& ibi Bart.in l.penulti.C.depositi.c.si episcopus.in j.xj.q.iij.Alber.Brunus fol.62.versi.& si dicatur.in tracta.de forma & solennit.actus.

Idem si committatur à Rege caussa cognoscēda, *En toute dilligence*, vt sæ- 9 pius

pius dicitur in ordina. reg. vel *prõptement & sans delay*, idẽ significare ista verba videntur, quæ summariè: vt in arti. præcedent. in fi. patet.

10 Idem significat velo leuato procedas, vt summariè, per l. de submersis. C. de naufrag. lib. xj petr. de ferra. in sua pract. in forma libel. in actio. reali. in verb. summariè. col. penul. vide alia verba per Albert. brunum, in d. tract. de forma & solennita. actus. fol. 67. & seq. *Velo leuato.*

11 Quintò videndum est quid importet verbum summariè solũ, vel simpliciter: & notãdum est, quòd caussa summaria dicitur quatuor modis. Primò quoad substantiam iudicij. Secundò, quoad probationes. Tertiò quoad dilationes. Quartò quoad ferias. Bal. in l. j. col. iij. ff. solu. matri. & in l. iij. §. sciendum. ff. ad exhib. Georg. nathan, in d. cle. sæpe. §. fi. versi. circa primam. *Summaria caussa quatuor modis dicitur.*

12 Primò dico quòd per hoc verbum summariè, vel æquipollens, substantialia iudicij omitti non debent: quia summariè id est breuiter procedendo omnia substantialia interuenire debent. l. j. ff. de rerum diuisio.

13 Et ideo requiritur libellus. d. l. iij. in prin. §. sciendũ. ff. ad exhibend. nisi caussa sit parui momenti. authent. nisi. C. de senten. ex libel. recitand. tamẽ poterit iudex ex officio repellere libellum formatum in actione personali non expressa caussa remota, vel non admittet libellum, nisi caussa in eo exprimatur: quod secus esset in caussa non summaria. gl. in l. fi. C. de annal. excep. & l. j. ff. de edend. & in c. ij. de libel. oblatio. Lanfranc. in dicta cle. sæpe. col. iij. in prin. & lis debet etiam contestari. l. tigni. §. si quis. ff. ad exhibend. & alia iudicij substantialia interuenire debent, quæ scripsit glos. & doct. in l. prolatam. C. de senten. & interloc. omn. iud. *Libellus in summarijs an & qualis requiratur.*

14 Secundò in his caussis summariis etiam requiritur plena probatio: sicut dicitur in d. cle. sæpe. quod non procedit, quãdo caussæ summariæ sunt nullius, seu modici præiudicij: tunc probatio fieri potest per iuramentum, per l. thesaurus. ff. ad exhibend. imò probatio vnius testis, erit tunc sufficiens & sola fama: vt asserit Mathesilla. no. j. & ij. Idem, si tractetur de alterius præiudicio, reparabili tamen in alio iudicio, & caussa est fauorabilis, tũc per vnum testem, vel alia indicia potest probari, per quæ iudex ad suspitionem perueniat. l. in lege aquilia, si deletum. ibi, ad suspicionem. ff. ad legem aquil. l. iij. §. caussæ. de carb. edict. l. j. de ventr. inspiciend. vnde cùm per talem probationem perueniatur ad primum gradum probationis, scilicet suspicionis: tunc dicitur summaria, id est primaria, quia prima facie sic videtur. l. fi. C. de edi. diui Adria. tollen. & ideo adiudicatur possessio ei, qui prima facie habet apparentiorem titulum, vt dictum fuit arti. j. suprà eo. & scripsi in glo. concorda. in rubr. de annatis. *Probatio in summarijs requiritur.*

15 Item si summariè caussa committatur, non audietur reus proponens exceptiones cõtrarias, etiam cõditionaliter, licet aliâs admitteretur. l. nemo. & ibi, Bar. ff. de exceptio. l. si quidem. C. illo tit. Bonifa. in d. cle. sæpe. in principio, col. iij. nu 20. gl. & doct. in regula. nullus pluribus. de reg. iu. in vj. etiam exceptiones requirentes altiorem indaginem non admittentur in hoc primo capite possessorij, vbi summariè procedi debet: vt ibi asserit Bar. in d. ver. summariè. *Exceptiões cõtrariæ in summarijs repellũtur.*

16 Præterea non admitteretur variatio etiam ante litem contestatam, licet *Variatio in summarijs reijcitur.*

aliàs ſecus,vt in l.editа.C.de edend & ibi plenè docto.

Dilationes in cauſsis ſummarijs etiã citra cauſſæ cognitionem abbreuiari poſſunt. Quo ad tertium dilationes in cauſſis ſummariis abbreuiari poſſunt, etiã ſine cauſſę cognitione.l.ij.ff.de re iu.Io.ſamxon.in conſuc.turo. arti.xxvj.vt de aliquo operetur hæc clauſula d.cle.ſæpe.

Feriatis diebus an in ſummarijs proceda-tur. Tertiò nõ poteſt procedi tempore feriato,niſi in caſibus à iure expreſſis. 17
l. j. ff. de feri.nec obſtat d.cle.ſæpe.quia loquitur quando alia verba iuncta ſunt:vnde ſummariè dicitur breuiter,non autem breuiſsimè: ideo totã ſubſtantiã iudicij debet comprehendere, nihilque de ſubſtantialibus omittere. l.j.de reg.iur.l.in ſumma.de condict.indebit.Io.Baptiſta,in tract.de arbitr.in lib.x.c.vij.alia licet videre per Bart.in d.l.extraua.ad reprimendum.in ver. ſummariè.

De plano quid ſignificet. De plano hoc verbum interdum ſumitur pro ſummariè, vt in l.nec quic 18
quam.§.de plano.ff.de offic.proconſ.

Secundò accipitur,vt procedatur ſine inſcriptione ad pœnam talionis.l. leuia.ff.de accuſatio.

Tertiò vt procedatur à iudice etiam procedente,& non ſedente pro tri- 19
bunali.l.vnius.§.fi.ff.de quæſtio.

Quartò vt in modum denunciationis,non in forma iudicij procedatur 20
vel ſine ſtrepitu iudiciorum.c.nouit.circa finem de iudic.

Quintò ſumitur vt ſine proceſſu ordinis iudiciarij,vel repulſa iuris ſolé- 21
nitate pernicioſa,& ſic planius & tẽperantius ſolito.l.de ſubmerſis.& ibi Patruus meus Rebuff.C.de naufrag.lib.xj.Bar.in d.l.leuia.ff.de accuſatio.

Circa hoc verbum de plano quid importet?Reſpon.quia iudex non ha- 22
bet in altũ aſcendere:ſed in ſcanno & loco plano,& congruo ſedere poteſt, & in domo ſententiã dicere poteſt,vel etiam non ſedendo in camera ius dicere.per l.vnius.§.fi.ff.de quęſtio.& quòd ſtylus altus iudiciorũ non ſeruetur,vt conſuluit Aymo crauette in conſi.cxl.in cauſſa, *col.ij.* & idem tenet Io.Baptiſta,vbi ſuprà arti.viij.glo.in verb.feriarum.d.cle.ſæpe.per l.miles.§. ſexaginta.de adulter.facit tex.in l.ſi vt certo.§ planè.ibi cæterũ ſi vt de plano opus facere tu eum impoſuiſti machinæ.ff.commodat.vbi de plano,accipitur pro loco plano.l.ſed & ſi.§.j.de inſtitor.actio.

Item poteſt ad examinationem teſtium & ad ſententiam peruenire iudex 23
etiam lite non conteſtata.Inno.in c.olim.de accuſatio.

Nec erit neceſſe dare dilationem ad habendum aduocatum,nec aduoca 24
torum audire ſtrepitum qui aliquando magnos faciunt ſtrepitur iura plura allegando.l.ij.ff.de ori.iur.ita Io.ſamxſon in d.arti.xxvj.ru. *Des retraictz.* in conſuetud.turo.tenebitur tamen eos audire ſummariè & ſine faſtu loquentes,& facti propoſitionem auſcultare:alioqui eſſet reo tollere defenſionem quę omni iure conceditur.l.vt vim.ff.de iuſti.& iure.c.dilecto.de ſenten.excommunica.in vj.

Item in feriis inductis ob neceſsitates hominum iudex poterit cognoſce- 25
re.l.miles.§.ſexaginta.ff.de adulteriis.gl.in verb.feriarum.in d. cle.ſæpe. quã ibi ſequuntur doct,& Feli.in c.fi.de iudic.& c.olim.de accuſa.

Igitur ſi mandetur de plano procedi,cenſetur remota neceſsitas afferen- 26
di libellum,ſecundum quoſdam,ac neceſsitas obſeruandi dies feriatos obneceſ.

necessitates hominum,ac cognoscendi pro tribunali,litem cõtestandi:non tamen censetur remota necessitas iustitiam administrandi, aut veritatẽ lædendi, aut de caussa non plenè cognoscendi, nisi res hoc exposcat. d.§.de plano.& authen.nisi.C.de senten.ex libell.recitand.

27 De clausula sine strepitu,quia conuenit cum clausula de plano, parum dicam. Nam planè loquens dicitur sine strepitu: & altè loquens strepitũ facere censetur: vt asserit Lanfranc.in d.cle.sæpe.per c.fi.de hæreti.in vj.habet tamen hunc effectum præter effectus clausulæ de plano:quia quando committitur caussa decidẽda sine strepitu,poterit litigator loqui iudici submissa voce,& illi in aure dicere sine recusatione: licet aliás posset iudex recusari,si ei sic pars loquatur, dum sedet pro tribunali:vt Ioan.de Imol. asserit in c.accedens.j.vt lite nõ contestata, nisi iudex reuelaret id,quod dixit ei pars. Ioan.Baptista in additio.ad Ludo.Roma.sing.cclvij. per authenti.iubemus. in fine. C.de iudic.cauere debet pars, ne sic iudici in secreto loquatur, ne se & iudicem suggillet. *Clausula sine strepitu quid operetur.*

28 Item virtute huius clausulæ poterit iudex clamorem aduocatorũ,& procuratorum,multitudinémque ipsorũ refrenare.c.fi.de hæretic.in vj.Bonifa. vbi suprà.col.iiij.nec erit danda dilatio,ad habendũ aduocatum,cùm strepitus aduocatorum sit seclusus.d.c.fi.de hæret.in vj.Io.Baptista in d.tractat. de arbit.lib.x.c.viij.licet secus in alijs caussis.l.ab hostibus §.fi.& l.ait prętor. §. fi.ff.ex quib.caus.maior.glo.in c.j.vt lite non contesta.

29 Item exceptiones frustatorias reijcere iudex poterit.gl.in verb.exceptiones.in d.cle.sæpe.quam docto.ibi sequuntur.

De strepitu vide tex.in c.nihil.de præscriptio.

30 Clausula sine figura iudicij,de qua loquitur tex.in l.vna.§.similique modo.C.de latina liberta.tollend.& c.indemnitatibus.§.si qua verò,de elect.in vj.hunc habet effectũ, vt per eam tollatur omnis ordo iuris positiui,vel cõsuetudinarij,seu municipalis requisitus in iudicio: & remanebit tantùm obseruantia iuris naturalis,& gentiũ.Bar.in d.extraua.ad reprimendũ,in verb. sine figura.& tantum importat hæc clausula sola,quantum,si omnia cõiungerentur.Io.Andr.in gl.& figura.d.cle.sæpe.& Petr.de ferra.in pract. sua in verb.summariè,quod suprà reprobaui,vbi plus dicit,quòd figura iudicij est ordo substantialis processus à iure requisitus: quo omisso,ipsum iudiciũ vitiatur.l.prolatã. C.de senten.idem tenet Io.Baptista, in d.tractat. de arbi.lib. x.c.x.versi.decimosexto.gl.in verb.non existat.d.clemen.sæpe. *Clausula sine figura quid contineat.*

31 Colligendi sunt igitur effectus sequentes, quando ista quatuor verba iunguntur,vel ista sola sine figura,seu æquipollentia alia verba.de quibus suprà quòd tunc citatio,quæ est iuris naturalis, in quantum sapit defensionẽ,non censebitur sublata per hanc clausulam.gl.in l.fi.C.de legib.c.ad nostram.iij. de iureiuran.cle.pastoralis de re iudica. *Viginti effectus clausularũ summariè de plano, et sine figura.*

32 Secundò requiritur legitimatio personæ fundata super iure naturali: vtpotè an procurator habeat mandatum, ne factum nõ habentis mandatum alijs præiudicet:quod iuri naturali repugnat.l.si quis in suo.C.de inoff. testa. & l.factum alterius.ff.de reg.iur. & regula non debet quis.eo.tit.in vj.Bart. & alij in l.ij.in fi.C.de edicto diui Adria.tollend.Secus in legitimatione fun-

data super solennitate iuris ciuilis,vel consuetudinarij:vt requiratur consensus patris in filiosa. Nam illa legitimatio per hanc clausulam tollitur, sicut quando extra ordinem agitur. glo.in l.j.C.qui admit.c.fin.de iudi.in vj. Bal. in l.iij.§ sed vtrum.col.ij.ff.de minorib. Georg.Nathan. in d.cle.sæpe.in fin. tollitur etiam illa exceptio,an procurator sit miles.l.militem.C.de procurato.vel si aliâs de iure ciuili inhabilis sit.not.in l.si fideiussor.§.quædā. ff.mandat.ibi per glo.& Bart.

Tertiò nō requiritur libellus,sed petitio verbalis sufficiet,redacta per scri 33
bam in acta.glo.necessario.in d.cle.sæpe.quod conuenit iuri naturali.Nam coram Salomone, mulier dixit,filius meus viuit,& tuus mortuus est.iij.reg. iij.c.afferte.de præsumptio.

Et sic illa petitio non requirit conclusionem,nec aliam solennitatem:de 34
quibus in l.j.ff.de eden. & c.j.de libel.oblatio. sed sufficit generalis, nec pars tenebitur huius petitionis parti dare copiam,sed à notario petere poterit,si viderit sibi expedire. Lanfranc.in d.cle.sæpe. nec conuersio ordinis vitiabit, vt si petat cogi & condemnari, vel simpliciter:sed talis porrigi debet petitio & declaratio, super qua certa fundari possit sententia.l.iij.C.de senten.ex libel.recitand.sic cōsuluit Signo.homed.consil.cxj.in quæstione. nu.7.in hoc regno tamen breui,sed secundum iuris formam concludere solemus.

Quartò non fit litis contestatio: quia est solennitas iuris ciuilis. *rubric.* 35
C.de litis contest.tamen effectus quos producit litis contestatio, puta quòd procurator fiat dominus litis, vel quòd dentur positiones , & articuli bene requiruntur, teste Georg. Nathan,in repeti.d.cle.sæpe.§.fin.col.ij.iiij.Guido tamen sing.cccccxcviij. dicit in summarijs nō requiri litis contestationem sed in ordinarijs,etiam si procedatur summariè requiritur:vide ibi & in tracta.meo de effectib.litis contestatæ, vbi multos cumulaui *litis contestatæ* effectus.

Quintò dilationes longe nō dantur,sed quanto potest breuiores: dum 36
tamen defensiones & legitimæ probationes nō repellantur: & sic duæ dilationes sufficient:vna ad faciendum positiones & articulos, altera ad producendū omnia, quæ partes producere voluerint:& hoc de iure canonico in d.cle.sæpe.de iure ciuili sufficiet vna ad probandum.l.fi.ff.de fer.& hoc seruaretur in foro ciuili, teste Io.Baptista, in d.tracta:de arbit.lib.x.c.x.versi.xj. ego tamen puto necessarias dilationes dandas, & hoc est multùm arbitrarium:vt iudex pro qualitate materiæ dilationes cōcedere possit:sed illas pro facti qualitate abbreuiare poterit.

Sextò testes non citati admittuntur,dummodo requisiti fuerint per par 37
tem, secus si se offerrent: tunc enim essent suspecti, per tex.in l.quæ omnia. §.fi.ff.de procurato.doct.in l.cùm ab initio.quemadmodū testa. aperiant. reprobata glo.ibi.

Iurare tamen testes & parte præsente tenentur, ne veritas occultetur,& parti defensionis copia negetur. Barto.in d.versi.sine figura,per d.cle.sæpe. & c.omnia. ac c.absente.iij.q.ix.& testes debent in secreto examinari instar Danielis xiij.c.qui sic fecit pro liberanda à calumnia sancta Susanna.etiam pars de calumnia iurare tenetur, ne veritas occultetur viij.distin.c.veritate.

Nec

Nec refragatur quod de iure ciuili ſit introductum,quòd iuretur de calumnia. l.ij.C.de iura.calumniæ.quia hoc eſt verũ, vt ſemel iuretur in tota cauſſa:ſed quòd ſimpliciter iuretur, eſt de iure diuino:ideo ius ciuile ſtatuit in ſequando ius diuinum propter hominum incredulitatem.Exo.xx.c.& ſi Chriſtus.de iureiurand.& ideo eius omiſſio, ſi à parte petitum fuerit, vitiat proceſſum.c.fi.de iura.calum.in vj. Matheſi.ſing.lxv. nota quòd ſtatutum. hodie non ſolet hoc iuramentũ in curijs exigi:quia omnes ferè calũnijs abundant:vel quia de calumnia non exercetur,nec de ea curatur.

38 Septimò non requiritur concluſio in cauſſa,licet in publicatione teſtium ſecus: vt concludit Bart.in d.verb.& ſine figura. per c.fi.de hæretic.in vj.vbi publicatio atteſtationum requiritur.probat à ſpeciali Matheſila.no.xxxviij. poſt Bar. in verb.publicationem.in d.extrauag.ad reprimẽdum.& ſic poteſt opponi contra teſtes exceptio ſapiẽs in naturale, vt in inimico:aliâs tolleretur defenſio,ſi pars non poſſet impugnare teſtes, etiam poſt publicationẽ. & ſic ſi ipſa omitteretur.c.cùm cauſſa,de teſti.& poſt ipſam publicationem non poteſt pars alios teſtes producere timore ſubornationis.c.fraternitatis. de teſtib.cle.ij.illo tit.& ſubornationis timor iuri naturali conuenit, ne alter alteri inſidietur.l.vt vim.ff.de iuſti.& iure. & vt malicijs occurratur.l.in fundo.ff.de rei vendi.ſecus ſi exceptiones contra teſtes erant à iure ciuili inductæ.l.neque enim.§.j.& ij.ff.de teſta.milit.

39 Octauò ſententia ratione huius clauſulæ in ſcriptis non eſt ferenda, ſed eſt ſicut petitio in ſcriptis redigenda,exẽplo Salomonis,in c.afferte.de præſumptio.ſecus de iure canonico,& ſic in foro canonico ſeruaretur.gl.in ſcriptis.d.cle.ſæpe,vt ſi deliberata, & non ſubita.l.ij.C.de ſenten.ex libello recitand.& ne poſſit poſteà iudex eam mutare:vidi in Forenſi iudicio ius canonicum quo ad hoc ſeruari, vt antequàm ſententia, in his etiam ſummarijs proferatur,in ſcripturam redigatur,niſi in minimis cauſſis.

40 Nonò poteſt etiam ferri ſententia à iudice ſtante: quia vt à ſedente feratur, eſt introductũ à iure ciuili.l.ij. de ſenten.ex pericul.recitand.C.& c.fin. de re iudic. in vj.quod eſt verũ in diffinitiua: interlocutoria verò nudo verbo proferri poteſt, per tex.ſing.in l.defendente.ff.de autho.tuto. quem not. Præpoſ.in c.cùm ceſſante.col.x.de appella. dixi in repetit.l.quod iuſſit.no.ij. nu.199.ff.de re iudi.vbi poſui vltra ſexaginta differentias inter interlocutoriam & diffinitiuam.

41 Decimò in perſonam domini eſt ferenda ſententia,licet procurator ſit litem conteſtatus, quia eſt ſolennitas iuris ciuilis.l.j.C.de ſenten.& interlocuto.omnium iud.

42 Vndecimò valebit ſententia lata pro abſente non citato , licet aliàs nõ valeret.l.furioſo.ff.de re iudica.vbi Iaſ.& l.ea quæ. C.quomodo & quando iudex.

43 Duodecimò iudex non tenetur proferre ſententiam condemnatoriã,ſed poteſt iubere, vt res capiatur,& diſtrahatur pro debito, & ſic poteſt ab executione incipere , exemplo Salomonis dicentis . Afferte mihi gladium,quæ verba ſunt executoria.d.c.afferte.Nam olim omnia manu regia, & ſic executiua expediebantur. l.ij.de orig.iur.ſecus quando ſumus in iu-

dicio plenario.l.j.C.de execu.rei iudic.hoc tamen in practica vix seruaretur.

Decimotertiò exceptiones quæ magis tendunt ad differendum, & fru- 44
strandum processum, per iudicem sunt repellendæ, cùm magis sint contra ius naturale, quàm secundum ius: exceptio verò rei iudicatæ, vel aliæ similes, cùm sint de iure naturali, ne sæpius iudicetur in idipsum, non repelluntur, teste Ioan.Baptista.d.libr.x.capi.x.vbi dicit posse opponi etiam exceptionem præscriptionis, licet sit de iure ciuili: nam in his quæ facere tenetur iudex, non tenetur sequi regulas iuris ciuilis: tamen in his quæ à iure facta sunt vel disposita ita quòd per hoc sit ius quæsitum, alteri iudex non poterit hoc immutare ratione illius clausulæ.l.bona fides.ff.deposit.aliâs esset cótra naturalem rationem auferre ius quæsitum: ideo exceptio non solutæ gabellæ admittetur, per quam ius est quęsitum fisco, vel alteri.Bald.in l.si pro ea.C.manda.col.penulti. & sequen.& exceptio spoliationis. Ias.consi.clxij. in quarto volumine.

Decimoquartò iudex potest diebus feriatis ad necessitates hominũ pro- 45
cedere, non in diebus feriatis in honorem Dei.d.cle.sæpe, nec in ferijs repentinis, vt in glo.de necessitate.d.cle.sæpe.

Decimoquintò ratione huius clausulæ iudex multitudinem testium, ad- 46
uocatorum, & procuratorum refrenare debet. d.cle.sępe. & de Ferra.in d. ver.summariè, sufficit quod audiat in his summarijs duos vel tres testes non reprobatos.

Decimosextò poterit iudex simul cognoscere, vel ordine præpostero de 47
exceptionibus dilatorijs, & peremptorijs: quia hic ordo à iure ciuili est inductus.l.peremptorias. C.senten.rescind.nõ posse.l.prolatam. de senten.& gl. in l.nec quicquam.§.de plano.ff.de offi.procons. licet ibi Bal.teneat cótrarium per c.exhibita, de iudic.quod non obstat: quia ibi non proceditur sine figura iudicij.Io.Baptista.in d.c.x.ver.xxiij.

Decimoseptimò valet sententia lata super condemnatione partis debiti: 48
licet fuerit omissa absolutio alterius: nam ęquitas naturalis est, vt si pro parte iudex plenas habeat probationes, in eo tantùm ferat condemnationem, & residuum in quo est dubium suo in statu dimittat. Ioan. Baptista in d. libr.x.c.x.ver.item.xxxiij.tract.de arbitris, per l.quidam.ff.si cer.pet.vbi doc. quia regula iuris quod super toto pronuncietur, est inducta de iure ciuili.l. qualem.ff.de arbi.

Decimooctauò in his summarijs iudex non potest procedere plenariè. 49
tex.in c.si quis cùm clerico.xj.q.j.aliâs grauat partem.

Fallit in casibus descriptis in cle.dispendiosam.de iudi.quia per illum tex. 50
datur iudici facultas procedendi summariè: ergo poterit omittere, si iudici videatur.

Secundò fallit de consensu partium in omnibus summarijs, de plano iu- 51
dex procedet: quia res de facili reuertitur ad suam naturam. l.si vnus.§ pactus.ff.de pact.c.ab exordio.xxxv.distin.Panor.in c.ad nostram, iij.de iureiurand.quod bene seruatur in Franciæ curijs.

Decimononò hodie in caussis simpliciter summarijs de iure commu- 52
ni vel municipali, aut ex forma rescripti debet libellus offerri, & lis cótestari:
licet

licet dilationes poſſint per iudicem abbreuiari. capitul. finali. de officio iudic. Specul. eodem titul. poſtremo. de Ferra. in dicto verb. ſummariè.col. tertia.& ferè in his ſummariis in Francia proceditur vt in plenariis,eo quòd iudices iſtam neglexerunt materiam:ob id volui eam hîc ſummariè tractare,ne quidem tam ſummariè vt intelligi non poſſit.Tu lector, boni, ſi lubet, conſule.

Fourniſſement.

GLOSSA TERTIA.

1 FVRNIRE EST partem adſtringere opponentem ad reſtitutionem eorum quæ recepit faciendum, & rem in manu regia apponere, teſte Ioanne Gallo in quæſtio.per areſta quęſtione lij.poſſem dicere ioci cauſſa hoc verbum tractum eſſe à Gręcis,nēpe apud eos,πόρνη,meretrix dicitur,& πορνεία, fornicatio.πορνεῖον,lupanar:nēpe is qui fornicatur,oportet quòd permulta mulieribus tradat,& quaſi fundat:& ſolet dici,*Fault fournir à l'appoinctement.* hoc factum eſt relicto π.& aſſumpto φ.ſunt enim hæ literę ſimiles,pornio vel phornio.& hæc reſtitutio,ſiue furnimentum,quod practici ſeu reſtabilimentum vocant:ideo fieri debet, ne nudi & inermes in iudicio contendamus:& ne meis aduerſarius expenſis & bonis iudicium proſequatur.capit. oportet.iij.quæſtione ſecunda.& capitulo primo,de reſtitu.ſpoliato. in vj.alioqui iudex opponentem non reſtituentem non audiet. l.ſi debitor offerret. ff. de ſolutionibus. & quia in iudiciis æqualitas eſſe debet, ne plus habeat vnus ex re litigioſa,quàm alius.regula in iudiciis, de regul. iuris in ſexto. *Furnire quid.*

2 Duplex eſt reſtitutio ſeu furnimentum:quoddam reale vt de facto quis cogatur reddere,quod ex re contentioſa receperit,alioqui non audietur, vnde in literis ſolet apponi.*La nouuelleté, troubles,& empeſchemēs oſtez,& reſtabliſſemens faictz,&c.*fundatur in l.j.§.ex die. ff.de vi & vi arma.de Ferra. in ſua practi.in forma libelli, de turbatio.poſſeſſ.in fi.ſed hoc non poteſt facere apparitor,ſed tantùm iudex. *Furnimentū duplex.*

3 Alterum eſt figuræ, quod figuraliter, vt practici dicunt fit, id eſt, verbo.de quo per Berber.in practic.legum regia.fol.167.& facit text.iuncta gl. in capitul.cùm eccleſia.& capitul. cùm ſuper, de cauſſa. poſſeſſio. vbi verbo manutenetur quis in poſſeſſione : & promittit pars ſeruienti facere reſtabilimentum, ſiue reſtitutionem realem arbitrio iudicis de hoc cognoſcentis.

4 Ideo ſi ædificata fuerit magna domus, & poſteà nunciem ei nouum opus:vel dicam me dominum & poſſeſſorem loci,in quo domus eſt ędificata:tunc non ſolet tota deſtrui domus,ſed modicum,& reliqua figuraliter: ſed ſi pars deſtruxerit domum ſua authoritate,conſtruetur & reſtabilietur
5 in eo ſtatu in quo erat ante deſtructionē. † Et ſententia, qua pronunciatur

Arestum quo sententia restabilimenti est executoria

hoc restabilimentum figuraliter faciendū est executoria, sicut si verum fieri deberet: vt ex communi consensu totius curiæ fuit dictum in hoc senatu anno 1499. die ix. Augusti. ad ampliationem huius tex. qui de vero intelligi debet, tamen etiam habet locum in ficto: vt videmus per ea quæ not. Bart. & alij in l. j. in prin. ff. ad legem falcid.

Realis restitutio quando fieri debeat, & quid significet realiter.

6 Imò interdum vidi restabilimentum figuraliter fieri, eò quòd habitantes conquerebantur: & nomine habitantium nouitas intentabatur: requirebat tamen scindicus restabilimentum pro quibusdam, sed non fuit auditus: quia illi conqueri debebant, & hoc petere. & nisi in literis ponatur, quod restitutio fiat realiter, sufficiet verbo fieri, teste Berber. in d. viator. iur. in pract. legū regiar. facit quod dicit Dom. consi. cvj. super dict. col. j. quòd si Papa mādet alicui, vt beneficia realiter, & cum effectu dimittat, debet intelligi de totali abdicatione, videlicet vt omninò deserant rem, per illud verbū realiter, gl. in cle. j. de vita & honesta. clerico. tex. in extrauag. execrabilis. §. statuimus, in verb. realiter. de præbend. scripsi in arti. j. tract. de literis obligato. gloss. xiiij. *Reaulment.* nam solet pars vnum aureum, vel quid aliud commissario tradere, promittens se plenè restituturum, si apparuerit eum plus recepisse, iuxta l. statuliber rationem. ff. de statuliber. vel secundum ordina. nouissimam solet pars interrogari, quid, & quantum receperit, & restabilire debet, id quod receperit statim, sub pœna amisionis caussæ: & post iuramentum alteri parti licet probare partem plus recepisse: vt est statutum in rub. *Des sequestres.* arti. v. & vj. in ordi. reg.

Arestum quo neutri parti adiudicatur recredētia ob deffectum restabilimēti.

Item anno 1509. die vij. Septembris inter magistrum Carolum debaigneulx, & Ioannē de moretz, fuit dictū in hoc senatu quòd neutri partium recredentia adiudicaretur, ob defectum restabilimenti: nihilominus tamen iudicauit possessionem vni ex partibus. 7

Arestum quo distributiones nō restiuūtur

Et de liquidis restabilire debet: & de dubiis cautio dāda est: vt fuit pronūciatum anno 1535. die x. Ianuarij. etiam quòd distributiones quotidianæ non debent restabiliri, sed interesse & damnis computantur. † Vbi etiam fuit dictum recredentiarium non teneri ad concludendum super appellatione recredentia: nisi in conclusione dicatur quòd nō tenebitur procedere quousque restabilimentum fuerit factum de liquidis, & cautio data super non liquidis. 8 9

Recredētiarius nō tenetur procedere cum illo qui nō restituit.

Imò si sint tres, vel plures, & vni adiudicetur recredētia, si altera pars furnire cupit, & alia non: pars quę obtinuit recredentiā, nō tenetur procedere cum altera nisi etiam furnierit: videtur ordina. reg. de public. 1539. artic. xl. & scripsi superius, nisi fieret in fraudem: quia illa pars concludit cum recredentiario, nec procedatur ad plenum possessorium: & tam is qui amisit recredentiam, quàm is qui in vnius locum per resignationem fortè succedit, astringitur ad furniendum. 10

Restitutio fieri debet post manus regiæ missionem

Imò pars petere potest restitutionem rerum acceptarum post manus regiæ missionē, & vulgò dicitur, *Apres la main du Roy mise*, & fiet illi: & procurator regius emendam petet nomine regio, quia fregit manum regiam, & contra prohibitionem fecit, qui aliquid attentauit post manus Regię appositionem: vt scripsi in glo. concorda. §. j. in verb. in manibus. in rubri. de regia 11

gia nominatio Item si condemnatus ad restabilliendum resignet post recredentiam, resignatarius nō audietur, donec fructus omnes restituat, tam sui prędecessoris quàm à se perceptos: secus si ante recredētiā resignauerit: hoc cēsuit senatus anno 1540. die xiij. Aprilis. & anno 1542. die xj. Maij, inter magistros Ægidium durandum, & Petrum combauld.

Arestum.

12 Item etiam contra theologum litigantem super prębēda theologali fuit dictū, *La complainte sera fournie*: quia capitulū interim sumptibus illius prębendæ alium theologum habebit, qui actus istius theologi faciet. & si pars velit probare, plures esse fructus liquidos, quàm pars restabilierit, datur ei dilatio, & interim proceditur ad vlteriora: vt superius dixi.

In præbēda theologi fit furnimētū.

13 Et sententia furnimenti non debet leuiter dari: nam si pars dicat non debere fieri, iudex eam audire tenetur: & si pars allegat caussam iustam, iudex
14 ad dicendū ius pronūciabit: vt fuit dictū anno 1531. die 26. April. † Et debet restabilire pars fructus, quos recipit vltimo anno: quia de aliis pars non conqueritur: vt in literis contineri solet, & habetur in c. ij. de sequestra. posses. & fruct. attentās per ignorantiā excusatur ab emenda, sed non à restitutione seu restabilimento seu furnimento, quod idem est. † Nota quòd in materia
15 possessoria non dantur nisi duæ prouisiones, videlicet furnimenti sequestri & recredentiæ: & si interim altera pars petat, vt sibi liceat ædificare in loco contentioso, non debet permitti, etiam cautione data: vt fuit dictum in senatu ann. 1514. die xxvij. Nouembris vt refert Imbert. in insti forē. lib. j. §. cęterū. ego tamē vidi interim dari prouisionem alimentorum, ann. 1533. die xiij. Februarij pro D. de Culam, contra dominam de Tousteuille.

Sententia furnimenti leuiter dari non debet.

Fructus vltimi anni restitui debeat.

Duæ prouisiōes in materia tantū possessoria datur.

Aresta.

Item non petitur, nec petita datur hęc sententia furnimenti, quando ali-
16 quis archidiaconus, vel alius ecclesiasticus recipit fructus ex deportu, iuxta c. si propter. de rescri. in vj. c. si tibi concesso. de præben. ibid. sic vidi seruari quotidie, postquàm iure recipit, per c. si tibi, de præbend. in vj.

Furnimenti sententia quando nō detur.

Vltimò notandum est, quòd si quis obtinuerit in pleno possessorio, de-
17 bet agere contra commissarios ad fructus, antequam agat contra partem: & id quod non poterit à commissariis exigere, à parte repetere poterit loco interesse: vt fuit conclusum in domeynij camera ann. 1547. die xix. Ianuarij pro Merido Regemont contra curatum de Carnetim.

Arestum.

Qu'on ne souloit faire sur vn possessoire.

GLOSSA QVARTA.

1 ADVERTE quòd receptis literis super saysina seruiēs pręcipit parti, ne habeat aduersam partem turbare in possessione saysina, & manutenet verbo partem impetrantem: tūc si pars se opponat, assignat ei diē, quo caussas oppositionis dicat coram iudice, à quo literæ fuere impetratæ, ponendo tamen rem contentiosam in manu regia, ne partes ad arma veniāt iuxta. l æ-
2 quissimum. ff. de vsufruct. † Et sic possessorium in hoc regno habet duo vel tria capita instar Cerberi.

Praxis super saysina, & vti possdetis.

3 Primum caput est, per quod statim fit rei contētiosæ ad manum regiam

Duo capita possessorij.

poſitio:& opponenti aſſignatur terminus ad comparendum coram iudice, à quo fiet ſequeſtratio ſub manu regia:& neutra partium poſſidebit, donec recredentia (quam Itali tenutam dicunt) ſeu practici iuris ſcripti Fráciæ gaudentiam, id eſt, *La iouiſſance* alicui adiudicetur.

Secundum caput eſt per quod recredentia adiudicatur alicui: & is cau- 4
tione data recipiet fructus vſque ad plenum poſſeſſorium.

Tertiũ caput eſt, in quo pars in pleno manutenetur poſſeſſorio:& manus 5
regia, ac omne aliud impedimentum in rebus contentioſis per executorem primi capitis appoſitum tollitur, ac mouetur, teſte Berber. in viato. iuris. in prac. leg. regia. de quibus plenè dicetur in rub. *Des matieres poßeßoires.*

ET les dictz poßeßoires ſont plus longs qu'ilz ne ſouloyent eſtre: à ceſte cauſe en enſuyuant les ordonnances de noz predeceſſeurs nous auons ſtatué & ordonné, ſtatuons & ordonnons que d'oreſnauant touchant les fourniſſemens qui ſeront faictz par ſentence du iuge royal parties oyes ſommairement & de plein, leſdictes ſentences ſeront miſes à execution nonobſtant oppoſitions, ou appellations & ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA QVINTA.

Requiſita vt ſentẽtia furnimẽti exequatur.

EX HOC tex. patet ſententias furnimenti eſſe executorias, 1
etiam appellatione non obſtante:ſed requiruntur ſequentia.
Primò quòd furnimentum ſit factum, ibi, *Les fourniſſemens que ſeront faictz.* & intellige hîc *Faictz*, id eſt *Statuez:* quia iſtud furnimentum debet eſſe prolatum à iudice: ideo ſi non ſit non exequetur etiam ſi in literis ſayſinæ diceretur: adhuc tamen iudex debet hoc pronunciare, vt eſt in literis regiis.

Secundò quòd illa reſtitutio, ſeu furnimentum ſit factum per ſententiã, 2
ibi, *Par ſentence*: ergo ſi partes conuenerint, vt fiat, non exequetur, vt hîc: niſi ſententia lata ſit vt ſuperius dixi: quia non conueniunt verba text. ergo nec deciſio. ar. l. iiij. §. toties. ff. de dam. infe. ſi tamen iudex ſequens conuentionem partium illam furnimenti ſententiam protulerit, erit executoria, per tex. & ibi doct. in l. j. §. inde. ff. de no. oper. nunciatio.

Tertiò quòd à iudice ibi, *De iuge.* & ſic non ſufficit ab arbitro latam eſſe 3
ſententiam, cùm à iudice differat. l. ait prætor. ff. de re iudic. l. j. C. de arbit. & non eſt iudex de quo loquitur ordinatio, nec à ſeruiẽte ordinari poſſet, niſi vt verbo tantũ fiat. †Quartò requiritur, quòd ſit lata ſententia à iudice re- 4
gio: ergo ſi à iudice baronum, vel aliorum dominorũ prolata eſſet, non exequeretur: quia verba hoc nõ dicũt, ſed in tex. dicitur. *Sentence de iuge royal.* ideo quãdo qualitas in actu exprimitur, oportet quòd illa inſit. l. eu actu. ff. de neg. geſt. ſcripſi in §. cum vero, in gl. deponentes. de collatio. in cõcordat.

Quintò quòd iſta ſententia lata ſit partibus auditis. ibi, *Parties oyes*, non 5
tamen requiritur, quòd ordine iuris ſint auditæ, ſicut in definitiua: ſed vt ſequitur, & ſcripſi in artic. j. in iiij. requiſito, ſuprà eo.

Sextò ꝙ ſummariè ſaltẽ ſint auditæ partes. ibi, *Sommairement & de plein* quia

quia si pars tot dilationes vellet habere in hac sententia, sicut in definitiua, non concederētur:cùm sit materia momentanea: vt superius dictū extitit.

7 Et sic possessoriæ sententiæ non solùm pleni possessorij, recredētiæ, sed etiam furnimenti, sequestrationis, & aliȩ executioni demandari possunt nō obstante appellatione.l.vnic.C.si de momenta.possessio.fuerit app. per quā *A sentētia possessoria, an appellādum & quando.*
8 dicunt iuris ciuilis interpretes, nō esse sentētia possessoria appellandū.†Ratio est fauore proprietatis, vt celerius appareat de iure partiū:& ne diu caussa proprietatis differatur:cùm possessorium sit quodammodo ordo ad petitorium:& petitoriū sit quid maius:& ideo non debet possessoriū retardari. Bal.in c.pastoralis.§.præterea.nu.4.de offi.deleg.& quia possessoriū est parui præiudicij.Bar in l.ij.ff.de appella.recipien.Panor.consi.lv.in caussa. vol.ij. facit gl.secundū primā lectura, in c.cū ecclesiasticȩ, vbi Dec.in prin.de exce.& quia sententia possessorij poterat reparari per petitoriū:ergo ab ea de iure ciuili appellari non poterat, secundū quosdam in l.ij.ff.de appel.recipiēd.

9 Fallit quando contineret expressam iniquitatem:quia tunc posset appellari tanquam à iudicis dolo, arg.l.seruo.§.cùm prætor.ff.ad Trebel.& si hoc non fieret vi appellationis, debet fieri officio iudicis superioris: vel prosequatur victus interesse suum contra iudicem, qui ita facit litem suam in possessorio, sicut in petitorio.l.properādum.ibi, siue super possessione, iuncto.§.sin autem alterutra.C.de iudic.Bald.in d.§.præterea.quod est notandum.

10 Item quando sententia super possessorio esset talis, contra quam nō posset posteà succurri illi qui esset condemnatus:vtpote lata fuit super remedio.l.si quis in tantam.C.vnde vi.vbi quis & possessionem amittit, & proprietatem:& tunc etiam reciperetur appellatio.

11 Vel si possessor non haberet aliquod ius, nisi possessionem solam, ex quo nō potest sibi post possesionē omissam succurri, permitteretur appellatio,
12 Dec.in c.j.de caussa possess.& in d.l.vnica.& ita doct.asserunt.†Nos tamen in hoc regno seruare iura regni debemus:vt quis à sententia possessoria appellare possit, sed illius sentētiæ fiet executio ante appellationē, & ea nō obstante:& posteà prosequi potest appellans suam appellationem:& ista praxis elicitur ex d.l.vna.C.si de momenta. possessio.vt plenius scripsi in art.v, glo.iij.suprà eo.ob id nunc alia hîc non inseram

SANS ce que les dicts iuges royaux different aux dictes appellations, ne pareillement aux appellations interiectees, des interlocutoires precedens le dict fournissement.

GLOSSA SEXTA.

QVAMVIS in dubio deferendum sit appellationi. l.sciendum.ff.de appellatio.recipiend.& regula appellationis permittendæ censetur permissiua, nisi expresßim prohibita reperiatur.gl.sing.in l.qui restituere.ff.de re vendica. Felin. in rubric.de appellatio. vbi etiam Perus. & deci. & Ioan.Neuisanus in sylua nuptial.in fine.& posito quòd iudex non teneatur deferre appellationi, tamē tenetur sufferre, id est differre executionē suam: quia non potest facere, quin per appellationem euolet iurisdictio ad superiorē. *Appellationis regula permissiua, et executionem differt.*

l. cùm apud. ff. de iudica. ſolui, capitul. venientes. de iureiurand. Bald. in capitul. paſtoralis. §. prætereà. colum. ij. de offic. delega. ſcripſi in pręfa. ſuprà: tamen per Francię praxim non differtur executio ratione appellationis, per hunc text.

Fallit tamen quando iudex pronunciaret ſe competentem: & pars appellaret ante furnimentum. nam illa interlocutoria non mandabitur executioni: nec iudex procedet ad vlteriora fauore incompetentiæ, quæ ſemper excepta cenſetur, per gl. ſing. in cle. vna. in glo. vlti. de ſequeſtra. poſſe. & fruct. vbi, multa cumulaui, & ſuperius artic. iij. in glo. ij.

Charles VIII. Artic. LIII.

Articul. decimus.

ITEM & ſemblablement en toutes interlocutoires qui ſe peuuent reparer en diffinitiue, les iuges royaux puiſſent paſſer oultre iuſques à la diffinitiue incluſiuement, nonobſtant oppoſitions ou appellations quelzconques interiectées en noſtre dicte cour, & ſans preiudice d'icelles, ainſi que dict eſt.

GLOSSA PRIMA.

Ab interlocutoria, inferente grauamen reparabile in diffinitiua non poterit appellari.

SVPERIVS dictum fuit de interlocutoriis pręcedentibus recredentiam, vt eam non impediant, ſi ab eis appelletur, vel ab aliqua illarum, niſi de incompetentia ageretur, vel iudicis recuſatione: nunc autem generaliter ſtatuit, quòd appellationes ab interlocutoriis non impediant iudices, quominus in cauſſa procedere poſſint non obſtantibus appellationibus, ad curiam ſupremam emiſſis. idem ſi ad alios iudices, & multò fortiùs ſi illæ interlocutoriæ poſſunt in diffinitiua reparari. Et iſte articulus conuenit iuri ciuili, per quod nõ poteſt appellari ab interlocutoria, ſi grauamen in diffinitiua poſsit reparari. l. ij. ff. de appella. recipiẽ. & l. ante. C. quorum appella. nõ recipien. & ibi, docto. nam appellatio videtur tũc fruſtratoria: quia iudex appellationis à diffinitiua poterit reuocare grauamen, etiam vt compeſcatur temeritas litigantium, & iactagentium impedire proceſſum. c. cum appellationibus. & c. vna. vbi gloſ. de appella. in vj. & cauſſa abbreuiandarum litium: & vt intra triennium lis poſſit finiri iuxta. l. poperandum. C. de iudic. & ne lites in infinitum extendantur in l. apertiſsimi. C. de iudic. & ne ſint immortales: d. l. properandũ ibidẽ. Et quia non eſt transferenda iuriſdictio in aliũ, cùm duret iudicis poteſtas vſque ad diffinitiuam, poſteà deſinit eſſe iudex, quia eſt functus ſuo officio, alioqui antè iniuria afficitur, teſte Bald. in d. c. cùm olim. col. ij. de electio. ob id canoniſtæ, cùm non finiatur inſtantia triennio, c. venerabilis, de iudiciis, ſecundum vnum intellectum, introduxerunt propter æquitatem & iuſtitiam, vt omnis grauatus, & iniuriam paſſus, appellare poſsit. c. vt debitus honor. de appellatio. & capitul. primo, illo titul. in ſexto. Bald. in l. ſecunda, columna ſecunda, de Epiſcopali audient. C. ſed hîc approbatur iuris ciuilis diſpoſitio.

Vnde ſi quis appellaret ſuper carcere, vel tortura, admitti debet appellatio:

latio:quia grauamen est irreparabile in definitiua.l.ij.ff.de appel.recip. glos. in verb.ipso iure.in cle.j.de hæretic.& doctor.in c.super eo.ij.de appel. Abũ dè Specu.& post eum Ioan.And.in addit.ad eum in rub.de appel.§.in quibus.vers.sed nunquid potest ab interlocutoria,in ij. parte.& hodie in appellationibus ab interlocutoriis non seruantur iura canonica, sed iura ciuilia, teste Guid.Papæ in deci.Delph.q.lxxv.Sed circa.quod est verũ in quantum conueniunt legibus regiis, aliâs si illis refragentur, seruamus leges Regias.

3 Secundò grauamen dicitur irreparabile in definitiua, quando est talis interlocutoria,quæ compellit ad factum, videlicet vt procedere teneatur, vel aliud facere:quia cùm factum infectum esse non possit. l. in bello.§.factæ.ff.de captiuis.ideo grauamen illud irreparabile censetur: doctores in l. quod iussit.ff.de re iudic. *Grauamen quãdo dicatur irreparabile, vel non.*

4 Tertiò, quando tangit factum principale, vel substantiam negotij.l.intra vtile.ff.de minoribus:vtpote,si pronuncietur quis minor,vel maior, prodigus,vel alias inhabilis:quia ex toto annullatur actus:vt doctores tradunt in l.is qui.ff.de verbor. obligat.idem si iudex per sententiam actorum copiam deneget.l.ij.C.vt lite penden.& si iustam executionem tutoris repellat.l.j.§. si quis tutor.ff. quando appelland.sit.vel instrumentum procuratorij. l.j.C. de procurat.vbi doctores.

5 Quartò sententia super regitimatione personæ dicitur continere grauamen irreparabile.teste Baldo in margar.in verbo,sententia.q.viij.ideo si iudex pronunciat fideiussores idoneos,grauamen dicitur irreparabile, & appellari potest.l.arbitro.& seq.ff.qui satisda.cogan.vel soluendam pecuniam minori sine curatoribus.l.ait prætor §.permittitur. ff. de minoribus. Guido Papæ in decisio.Delphina.q.lij.Circa.

6 Quintò, quando interlocutoria meretur executionem : vtpote si partes cogantur facere compromissum.Barbat.consi.lxxxv.Illud in medium. col. penult.in tertio volumine.vel quando generatur præiudicium circa executionem.l.arbitro.ff.qui satisdare cogan.Salicet.in d.l.ante sententiæ.C.quorum appellat.non recipian.vel quando oportet restitutionem facere,seu restabilimentum:vt superius artic.proximo scripsi, & sententia excommunicationis etiam dicitur grauamen irreparabile, quia executionem habet.cap. pastoralis.de appellat.sic fuit pronunciatum in hoc senatu contra officialẽ Rhemẽ.pro Beluacen.episcopo,anno 1519.die vltima Ianuarij prosequẽte curato de Nozart. *Arestum.*

7 Sextò si iudex pronunciet testes admittendos, vel non, dicitur grauamen irreparabile,vel alias probationes recipiendas, vel non.sic consuluit Corneus consi.xxxv.Circa primum.in prin.volu.j.

8 Septimò,etiam à sententia in momentanea possessione licèt de iure, secundum quosdam appellari non possit.l.vnica. C.si de momentanea possessione fuerit appellatum.quia in petitorio potest reparari. Si tamen per istam sententiam paretur præiudicium,ad quod non sit alio modo consultum,quàm per appellationem,vt in hoc regno:tũc poterit appellari,per d. l.ij.ff.de appellat.recipiend.vbi hoc Bart.exprimit, col. ij. tenete quæ superius scripta super hoc plenè fuerunt.

Octauò, quando alia non expectatur sententia: vtpote si quis pronunciet se iudicem competentem, vel incompetentem. c. significatibus. de offi. deleg. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor. glo. in authen. habita. in fi. C. ne filius pro patre. Panor. in cap. super eo. in ij. not. j. de appellat. Sali. in l. penul. C. quorum appel. non recipian. 9

Interlocutoria prolata post definitiuam recipere appellationē potest.

Et ideo si interlocutoria fuerit prolata post sententiam, poterit ab ea appellari: tum quòd grauamen in definitiua non reparetur, quia iam est lata: tum etiam quòd vno tempore prohibitum alio tempore videtur concessum. l. si ita quis. ff. de vulgar. & scripsi in §. teneantur. de colla. in concorda. & in q. xiiij. tracta. no. & probat hic text. ibi, *Puißent paßer outre iusques à la diffinitiue inclusiuement*: igitur si nulla diffinitiua speretur, iudex tenebitur deferre appellationi, nec vlterius procedere poterit per hunc text. ideo si recusetur executor mistus, & is pronunciat procedendum esse coram eo, certè si ab illa interlocutoria appelletur, non poterit ad vlteriora procedere: quia grauamen dicitur irreparabile. 10

Nonò intellige etiam si perfectè grauamen non possit reparari in definitiua, quin aliquod faciat præiudicium, tunc etiam poterit appellari. l. j. §. quæsitum. ff. de appellat. vbi permittitur appellari à mendaci relatione Bar. in d. l. ij. in fi. vbi vide pleniùs, quando grauamen possit reparari in definitiua, vel non, vt per Bar. in d. l. ij. C. de episcop. audien. 11

Decimò si grauamen sit reparabile, sed cū magna difficultate, etiam poterit appellari: & iudex non valebit posteà procedere. Bart. in l. j. §. quæsitum. ff. de appellat. & in l. ij. C. de appellat. recipiend. vt refert Felin. in cap. accepimus. col. ij. de fide instrumentorum. 12

Vndecimò irreparabile dicitur, quando obest vlteriori litis prosecutioni: vt si quis à probationibus excludatur, teste Imberto in instit. foren. pag. 191. vbi etiam dicit non dici ob hoc irreparabilem interlocutoriam, quāuis de consuetudine, & in patria consuetudinaria non posit reparari, nisi per appellationem, sed irreparabilis debet dici, prout de iure. vide glos. in verb. nequiret. de caus. in pragmat. 13

Releuari sine literis in quibuscasibus liceat.

Et putarem bonum esse, quòd appellatio emissa ab his interlocatoriis ad Senatum, posset per supplicationem releuari: vt anfractus litium, & temporis diuturnitas vitaretur. quod aliquando curia concedit, vt vidi, etiam appellationes, quæ fiunt intra ciuitatem, vbi, parlamenti curia degit, bonum esset per supplicationem releuari, sed sigillum non esset tanti momenti, verùm vtilitas publica & populi præferri debet. 14

Ab interlocutoria nō supplicatur.

Duodecimò si ex forma statutorum iudex posit vsque ad definitiuam procedere, vt hîc non obstantibus appellationibus ab interlocutoria, tunc poterit superior adiri per viam supplicationis, quam si superior admittat, & inferiori inhibeat de illa interlocutoria cognoscet, iuxta l. si quis aduersus. & auth. quæ supplicatio. C. de prec. Impe. offe. hoc expresśim tradit Petr. de Ferra. in sua prac. in forma senten. interlocut. ab incompetentia iud. in prin. & Barba. in consil. lxxxv. Illud in medium. col. penul. in iij. vol. Statutum est. Tamen hodie in hoc regno prohibita est supplicatio, id est erroris propositio ab interlocutoria: vt scripsi abundè in tract. de supplicatio. interius. 15

Vltimò

16 Vltimò licèt hic articulus loquatur in iudicibus Regiis, ibi, *luges royaux* habet tamē etiam locum in consiliariis supplicationum & requestarum: vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1518. die 9. Augusti. de quo in stylo parla. aresto ccccviij. & idem putarem in consiliariis thesauri, magistris cōputorum, & aliis magistratibus à Rege ad iudicandum præpositis: tum quia in eis est eadem ratio: & non potest dici, quin sint iudices Regij, postquàm iudicant: & officium à Rege habent: & in electis iudicantibus de collectis & Regiis impositionibus idem dicerem, licet ab illis ad curiam generalium appelletur: & hic tex. dicit, *En nostre d. cte cour.* tamen ex eadem ratione ostenditur habere etiam locum, per glo. in ver. Italiæ, in cap. j. de tempo. ord. in vj. Alia possunt videri per Bart. & alios in l. ij. ff. de appellat. recipiend.

Ordinatio loquens in iudicibus regijs habet locū in cōsiliarijs supplicationum, & alijs magistratibus Regijs iudicantibus. Arestum.

François artic. IIII. *Des publiées.* 1519.

Artic. xj.

ITEM En ensuyuant les ordonnances de feu de bonne memoyre le Roy Charles huictiesme nostre treschier seigneur & cousin que Dieu absolue: auons ordonné & ordonnons, que noz iuges puissent passer outre iusques à diffinitiue inclusiuement, nonobstant les appellations qui se pourroyent interiecter en noz dictes cours de parlement de leurs interlocutoires qui se peuuent reparer en diffinitiue, & sans preiudice d'icelles appellations.

GLOSSA VNICA.

1 HIC Articulus innouat ea, quæ suprà in proximo articulo statuta fuere, & illum articulum confirmat: quia ante istum articulum iudices propter supremæ curiæ authoritatem supersedebant, & appellationi deferebant: ideo hîc expressiùs statuit non esse deferendum, etiam si appellatum fuerit ad curiam supremam, sed vltra procedendum: at cùm grauamen in definitiua reparari possit, non est opus super his interlocutoriis insistere: ideo cum hîc statutum sit, quando appellatum sit ad curiam supremam, multò fortiùs ergo si ad alium iudicem. per authen. multò magis. C. de sacrosan. eccle.

Ab interlocutoria non habente grauamen irreparabile in definitiua appellari non potest.

2 Et nota, quòd rescriptum principis, vel ordinatio potest tollere, & reuocare appellationes ab interlocutoria, quia dicitur de iure ciuili. Baldus in margar. in verbo, sententia. quęstione octaua. vbi etiam dicit non procedere, quando totā caussam terminaret. l. intra. ff. de minoribus. doctores in rubrica de appellationib. in Decretal. vbi abundantiùs videbitis: & dicam in tractatu meo de appellat.

Ordinatio an appellationem tollere possit.

3 Quid si iudices velint supercedere, & appellationi ab interlocutoria nō continente grauamen irreparabile referre, an possint? Videtur quòd sic: quia hîc vtitur verbo, potest, (*Que noz iuges puissent passer outre*) sed verbum, potest, importat voluntatem. l. sæpe. ff. de offic. præsid. & quicquid potestati iudici permittitur, non subiicitur eius necessitati. l. non quicquid. ff. de iudic. l. j. C. quomodo & quando iudex.

Appellationi deferre an iudices contra hanc ordinationem possint.

In contrarium facit:quia verbum, poteſt, relatum ad iudicem inſtante parte,ſi iuſtè petatur,importat neceſsitatem,tex.& glo vbi Angel.& Iaſ.in l. j.ff.de iuriſdict.omni.iudic.quia eſt iudicandi neceſsitas:& neceſſe habet iudex iudicare.l.j.§.iudicandi.ff.de muner.& honor.

Inhibere curia post appellationē ab interlocutoria quando poſſit.

Item peccatum eſt facere contra legem.l.non dubium.C de legi.ſed iſta 4
lex hoc vult:ideo putarem,quòd ſi pars requireret iudicē poſt appellationem ab interlocutoria,quæ non infert grauamen irreparabile,quòd iudex, qui nollet procedere ante inhibitionem factam per curiam, redarguendus eſſet,& à ſuperiore puniendus:ſecus ſi poſt inhibitionem:& ideo tex.hîc dicit, poteſt iudex,videlicet ſi eidē videatur,& ei videri debet ante inhibitionem procedere debere,poſteà verò habet manus ligatas:tamen non debet ſuperior ſine cauſſa inhibere , nec cancellariæ Franciæ literas releuamenti concedere,cùm hîc prohibeatur:arg.l.ſi hominem.ff.mād.vide Pet.de Fer. in ſua practica in forma appel.interlocutoriæ. in verb. & contra formam.

Reſiſti iudici exequenti poteſt.

Quæro,ſi iudex in materia habente grauamen irreparabile velit exequi, 5
quomodo parti ſuccurratur?Reſpon.reſiſti ei poſſe:vt per Panor.& Dec.in c.ſi quando.de effic.delega.vbi fuſiùs tractant doct.illos vide,ſi te delectet, ad reliqua nunc pergo,quia & ſuperius ſcripſi,artic.vij.gl.xiiij.hoc non ſeruari in regno;ideo quantum poteſt breuiùs debet appellans obtinere inhibitiones à ſuperiore:ſi non valet,debet proteſtari iudici de ſua appellatione,& ſi velit exequi iterum appellare inhærendo primæ.

Charles VIII. Artic. LII.

ITEM Et que es cauſes & matieres pures perſonnelles,qui n'excederont la ſomme de dix liures, les ſentences diffinitiues des iuges Royaux, ſeront executées non obſtant oppoſitions ou appellations interiectées en noſtre cour de parlement,& auſsi ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA PRIMA.

Perſonalis, pura materia,quæ dicatur.

IN PRIMIS Videndum eſt,quæ dicantur materiæ,ſeu a- 1
ctiones purè,ſeu merè(quod idem eſt)perſonales.Reſpond. illas,quibus cum eis agimus,qui obligati nobis ſunt, ad aliquid dandum, vel faciendum. l. actionum genera.§.j.ff.de actio.& §.omnium.illo titu.in Inſtitut.ſed in maleficiis non habet locum,vt in art.ſeq.declaratur,ibi,*En matiere pure,ciuile,& perſonnelle*,& ita cenſuit Senatus in tornella,anno 1544.die 11.Martij,dicens præpoſitum Pariſ.in hoc malè iudicaſſe,& peius feciſſe exequendo condemnationem pro re criminali factam.

Areſtum.

Condemnatus ad æſtimationem rei appellare,& ſententia exequi poteſt.

Et dicuntur merè perſonales ad differentiā realis materiæ, ſeu actionis, 2
per quam rem noſtram,quæ ab alio poſſidetur,petimus. d.l.actionum.ideo ſi quis fuerit condemnatus ad reſtitutionem veſtis,vel ad eius æſtimationē, quæ fuit ad decē æſtimata libras:ſi condemnatus appellet , non exequetur, quia

quia non est purè personalis per hũc tex.& ita fuit pronũciatum in hoc senatu,ann.1528.die v.Ianuarij.idem si agatur de reliquis,quæ arreragia dicũt. condemnatus enim in istis si appellet,non patietur executionem, quia realem naturam habent,& sic iudicantur:vt censuit senatus anno 1516. die xj. Martij:vt alibi plenius dixi. *Arestum.*

Idem si quis dederit damnum frumento, vel aliis rebus alicuius, & pro tali damni æstimatione fuerit condemnatus ad decem libras:talis sententia post appellationẽ non exequetur, quia non est purè personalis, aresto senatus 1527.in mense Maio,ita sancitum fuit.si tamen conuentus reus pro dato damno absolutus fuerit:si animalia ob id capta fuerunt,restituenda esse data cautione,& sic rei fauore exequendam sententiam censuit idem senatus anno 1547.die vj.Februa.in magno auditorio. *Arestum pro æstimatione dãni an sit exequenda sẽtentia.*

3 Item dicuntur meræ personales ad differentiam actionis personalis. & scriptæ,prout est actio ad exhibendum,vt in l.iij.§.est autem personalis. & ibi glo.& doct.ff.ad exhibend.vnde si quis fuerit condemnatus ad exhibendum aureos substractos,& ad restituendum,non exequetur hæc sententia post appellationem per hanc ordinationem,quia non est merè personalis, de qua loquitur hæc ordinatio.

4 Præterea dicitur in tex.*Pures personnelles*,ad differentiam materiæ mistæ,seu actionis mistæ, vt familiæ erciscundæ communi diuidundo. fini.regundo.de quibus in §.quædam.de actio.in institu.vnde condemnatus in actione familiæ erciscundæ ad dandum decem libras pro parte domus indiuiduæ,si appellet non fiet in eum per hunc articulum executio: quia non est materia pura personalis,& mera: vt requirit iste tex.& sic non conueniũt verba huius articuli:ideo nec dispositio.l.iiij.§.toties.ff.de damno infecto.c. indemnitatibus.§.supra dicta.de elect.in vj.sed fortè in hac sententia nõ merè personali,vt exequi possit,solent impetrari literæ regiæ, vt per modum prouisionis cautione data exequatur:& de his personalibus & realibus scribit Specul.in tit.de actio.& petitio.§.sequitur.versic.verum si velis.in verb. transiuit. & Ias.ac Gomes.in §.omnium.de actio.in insti.Ias.& alij in rub.ff. de reb.cred.glo.& doct.in c.dispendia.de rescrip.in vj.Docui in tract.vt laici non conueniantur coram iudicib.ecclesi. *Praxis in actione mista.*

5 Rationes assignari possunt plures, quare sententia diffinitiua in qua aliquis est condemnatus ad decem libras, vel ad minorẽ summam est executoria,non obstante appellatione.Prima est quia de modico agitur,inspecta tamen qualitate personæ.l.ij.ff.de re iudica.& sententiæ minimæ rei,& modici præiudicij nõ recipiunt appellationẽ.auth.nisi breuiores.C.de sentẽ. ex libe.recitã.iuncta l.vna.C.si de momenta.possess.fuerit appel.& superius dixi. & arti.seq.licet de iure canonico secus.c.de appellationibus extra.de appel. & vt lites breuientur.l.properandũ.C.de iudi.& ne plus exponatur ad appellationem prosequendam,quàm res principalis valeat.l.mediterraneę.C. de anno.& tribut.lib.x.& ne interim appellans consumat bona & tempus, vt in arti.seq.quod solet fieri in litibus prosequendis:propter quas efficitur litigans pauper.tex.in authen.vt differẽ.iudices.colum.ix.& scripsi in proœ. concorda.in verbo,sumptibus,etiam quia præsumitur pro sententia. l. He- *Rationes quare actio pure personalis sit executoria.*

rennius.ff.de euictio.& c.in præsentia,de procura.& quia parui est præiudicij,vt executio fiat cõtra reum,nempe poterit postea caussam appellationis prosequi:& si videat se debere,postquam soluit,agnoscet bonam fidem, & eam appellationem non prosequetur:quod faceret in odium fortè,& iniuriam actoris:etiam in fauorem curiarum supremarum inductum est, ne in his paruis immorentur,& detineantur, vt artic.seq. dicitur.ibi, *Pour obuier à la grande & infinie multitude des proces &c.* vnde postquam plures sunt rationes,si vna cesset,non propterea cessabit ordinationis decisio,per text. in §.affinitatis.de nupt.in institu.facit tex.in c.anteriorum.ij.q.vj.

Sed an requiratur cautio? Respon. cùm hîc non dicatur, nec nos dicere 6
debemus.nam vbi lex non dicit,hoc nos debemus addere. l.disentientis.C. de repud.ibi,nulla iuris præcipit constitutio:& lex nulla est tale quid dicens. text. in §. sinautem. in authenti. de non eligendo secundo nobent.colum. prima.

Contrarium est verum:nam inferius artic.seq.& xvj. dicitur *En baillant bonne & suffisante caution*,ergo cautio necessaria est:vt ibi fusius dicetur:& hoc seruatur.

Et multa sunt requisita ad hoc vt ista sentẽtia sit executoria,quæ describam in artic.xvj.infrà:ibi videre licebit.

Loys XII. Artic. LXXXI. *Des pub. 1499.*

Articul, decimus tertius.

ITEM & pour obuier à la grande & infinie multitude de proces estans en noz dictes cours, & que noz subiectz ne consument plus leur temps ne leurs biens en vain, & en petites causes & matieres; auons ordonné & ordonnons, que les sentences, de noz baillifz, seneschaulx, & autres noz iuges ressortissans sans moyen en noz dictes cours, qui seront par eux données en leurs sieges principaux, & es autres: esquelz ilz ont acoustumé de tenir leurs assises, & durant icelles en matiere pure, ciuile & personelle, qui n'ecederont la somme de vingtcinq liures tournoises ou la valleur d'icelle pour vne foys enpayer seront mises à execution, ensemble la condemnation entiere des despens, non obstant oppositions ou appellations quelzconques, & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution de rendre le tout s'il estoit dict en fin de cause que faire se doyue: lesquelz despens seront taxez par autre lieutenant, ou commis que celuy qui aura donné la sentence.

Lex duas rationes assignat, & illius elucidatio.

DVÆ assignantur rationes, quæ mouerunt conditorem, ad statuendum sequẽtia. Prima propter infinitos processus, qui sunt in curiis supremis: & ne subditi consumant tempus & bona in paruis caussis,& materiis in articu. proximo: superius aliâs scripsi. Et hic articulus expedietur cum articulo sequenti

quenti cùm ad idem tendant:nẽpe hîc ſtatuitur ſententiam in perſonalibus latam vſque ad viginti quinque libras turonem.exequẽdam, in art.ſeq. vſque ad quadraginta libras pariſi.quæ aſcendũt ad quinquaginta turonenſes:& hîc addit vltra art.præcedentem,quòd ſit lata in ſede principali, vel in alio tempore iuriſdici conuentus, vbi aſſuetum eſt aſſiſias ipſas tenere,

Item declarat de viginti quinque libris ſemel tãtùm dandis,ad hoc quòd exequetur illa ſententia ſuper principali,id eſt ſuper iſtis vigintiquinque libris,& etiam ſuper expenſis factis in lite.nam poſtquàm principale executoriũ eſt,ita quoque acceſſorium.l.cùm principalis.ff.de reg.iu.& hoc quia hîc exprimitur:contrarium fortè diceremus,ſi non eſſet expreſſum : vt ſcripſi ſuperius artic.iij.glo.ij.de ſenten.proui.

Adhæc addit cautione data has vigintiquinque libras tradendas victori vnà cum expenſis,quæ taxari debent per alium quàm per illum,qui ſentẽtiam protulit propter quandam ſuſpitionem,quam poteſt victus per condemnationem &appellationem prætendere,exiſtimans ſe exemptum in illa cauſſa,in qua appellauit.c.adhæc j.de appel.

Quęro,quid ſi quis fuerit condemnatus pro emptione frumenti ad triginta,pro emptione vini ad alia triginta. vna ſententia, an poterit exequi? videtur quod non,quia excedit ſummam hîc taxatam, ergo &c. nempe facta coaceruatione,erunt ſexaginta libræ:ergo excedunt ſummam huius articuli & ſeq.per l.ſi idem.ff.de iuriſdic.omnium iud. *Coaceruatio ſummarum an fieri debeat.*

In contrarium videtur:quia tot ſunt ſententiæ, quot ſunt capitula.l.ſcire debemus.ff.de verbo.obliga. l.quid tamen. in princ.ibi,quaſi ſint plura compromiſſa.ff.de arbitris.gl.in l.etiam.§.ex cauſſa,ff.de minorib.l.quædam.famil.erciſc.vbi Bald.c.Raynutius.vbi doct.& c.Raynaldus. de teſtamen.ergo quælibet poteſt exequi vt hîc.

Item non fit coaceruatio,quando impediretur iuriſdictio per coaceruationem,vt hîc:ſecus ſi faueretur iuridictioni.l.ſi quis ſeparatim.§.j.ff.de app. & d.l.ſi idem.Bart in l.vbi fideiuſſor.ff.de ſolut.& l.ædiles.§.ſi fortè. de æditio edict.

Item vbi reſultat odium,& iuriſdictionis excluſio,coaceruatio prohibetur.l.maiorẽ.cum l.ſeq.ff.de pac.iuncta.d.l.ſi idẽ.facit l.ſi libertus minorẽ.§. ſi quis plures.ff.de iure patro.ſecus ſi fauor.c.apoſtolicę.in ver.ſemel aut ſucceſſiuè.de donatio.ſic conſuluit Alex.con.cxiij.viſo themate.& conſ.xcvij in vj.vol.Dec.conſ.cccxliiij.Applaudẽt.in fi.ſcripſi.in gl.decẽ.in .§. j.de mãdatis apoſtol.in concorda.quod etiam facit pro auditoribus Caſtelleti,qui vltra viginti libras cognoſcere non poſſunt,vt non prohibeantur ; ſi ex ſingulis articulis viginti petantur, etiam ſi excedant mille libras,per prędicta. *Auditores Caſtelleti quando vltra viginti libras cognoſcere poſſunt.*

Tamen ſi rectè inſpiciamus verba text. nos dicemus non exequendam ſententiam,ſi in vno libello,ſi etiam in vna ſententia,iſtæ ſine capitũ ſeparatione ſummæ contineãtur:quia tunc vna ſententia eſt, & excedit ſummã hîc taxatam:etiam dicit tex.*Pour vne foys payé* , &tamen ſemel ſoluendo plures ſummas excedit ſummam præſtitutam hîc:ergo executoria non erit hęc ſententia:ſecus ſi diuerſa ſint capita.vide gloſ.& doct. in l.final.ff.de iuriſdi.omnium iudicum.

Loys XII.artic.LXXXII. *des pub.1499.*

Articul. xiiij.

Item & si lesdictes parties appelloyent d'aucune sentence interlocutoire au parauant la sentence qui seroit donnée pour raison de ladicte somme de vingt & cinq liures tournoys: & au dessoubz lesdictz baillifz, seneschaux, & autres noz iuges ressortissans sans moyen en nosdictes cours comme dict est, ne different de procceder au iugement dudict proces, non obstant ledict appel ou appeaulx, & sans preiudice d'iceulx, sinon qu'il fust appellé des interlocutoires, qui seroyent données sur la competence ou incompetence des iuges, ou en matiere de recusation,

Iuramento standum tã in materia principali quam incidenti.

ISTE articulus fuit elucidatus suprà eo.art.iij.vbi est similis. ratio huius est: nam qui vult cõsequens, vult & necessarium antecedens ad illud: vt ibi dixi. & de competentia, & de recusatione facit, quòd si statuto caueatur, vt in caussis dãni dati sufficiat probatio per iuramentum, tunc quicquid incidet, & tanget illam caussam, poterit probari iuramento. Bar. in l. solent. ff. de aliment. & ciba legat. col. ij. Bal. in l. j. col. j. C. de iureiur. alia vide in d. artic. iij.

Baillivi vnde deducti.

Nota hic *Baillifz*, fortè dici posse à verbo Hebręo, בעלי baali enim idé significat quod dominans mihi, seu dominus meus, vel magister: & quia isti bailliui dominantur suis subditis, eos sic vocari, quasi magistri, & domini sunt subditorum: vt abundè docui in l. pupillus. §. minus publicum. ff. de verbo. & rerum signi. בעל Baal etiam pro idolo assumitur apud Hebræos.

Loys XII.artic.LXXII. *des publ.* 1512.

Articul. xv.

Item que toutes sentences & condamnations d'amendes de baillifz, seneschaux. preuost, & autres noz iuges ou leurs lieutenans ressortissans neuement en nosdictes cours de parlement non excedens les sommes de xxv. liures, soit enuers iustice ou parties, seront executées: nonobstant oppositions ou appellations quelconques, & sans preiudice d'icelles, & seront les sommes desdictes amendes payées, c'est à sauoir à partie en baillant caution, & à noz receueurs simplement, pourueu toutesfoys que si par nosdictes cours est dict mal iugé & bien appellé: ladicte partie sera contrainte rendre ladicte amẽde, & seront aussi tenu nosdictz receueurs chascun en son endroit rendre lesdictes amendes, en fournissant du dicton de l'arrest, par lequel la sentẽce aura este infirmée, supposé que les estas d'iceux nosdicts receueurs fussent pour l'annee chargez de ce que montent leurs receptes: & voulons les sommes esquelles monterõt lesdictes amendes en reportant par nosdicts receueurs lesdicts dictons d'arrest auec quictance des condemnez estre

rab

rabbatues de leurs dictes receptes par noz amez & feaux gens de noz contes sans aucune difficulté. Si donnons en mandement par ces mesmes presentes à noz aimez & feaux conseilliers, les gens tenans nostre cour de parlement à paris, & à tous noz autres iusticiers & à chascun d'eux, si comme á luy appartiendra, que noz dictes presentes ordonnances ilz facent lire & publier en leurs iurisdictions & auditoires, & icelles enregistrer, affin de perpetuelle memoire, & au surplus les gardent, obseruent, & entretiennent inuiolablement, sans enfreindre, de poinct en poinct selon leur forme & teneur: & pour ce que de ces presentes l'on pourra auoir affaire en plusieurs & diuers lieux, nous voulons qu'au vidimus d'icelles, ou de l'extraict de l'vn ou de plusieurs articles d'icelles, selon qu'ilz seront requis, & que l'on en pourroit auoir affaire faictz soubz séel royal, ou par l'vn des grephiers de nosdictes cours de parlemens, bailliages, & seneschaucées, deuëment collationné, foy soit adioustée comme au propre original, auquel affin que ce soit chose ferme & stable, nous auons faict mettre nostre séel. Donné à Lyon au mois de Iuin, l'an de grace 1510. & de nostre regne le tresieme, sic signatum par le Roy. Vous L'archeuesque de Sens, les euesques de Paris, de Tournay, de Cosme, D'angoulesme: les premiers presidens de Paris, Tholose, Bordeaux, Dijon & Rouan: les seigneurs de Bouchaige & Baillifz D'amiens: les Thesauriers de France, generaux des finances & autres presens. Ainsi signé. De Molins.

GLOSSA PRIMA.

TRIA hîc statuuntur. Primum, quòd omnis sententia mulctæ, qua quis condemnatus est ad emendam, est executoria, non obstante oppositione, & appellatione: siue lata fuerit ad vtilitatem partis, siue ad fisci commodum, si modo non excedat summam xxv. librarum turonen. & hic articu. derogat. l. si qua pœna. ff. de verbo. signi. ibi, nec antè debetur, quàm aut non est prouocatum, aut prouocator victus est: & executio fiet per prehensionem personæ, & incarcerationem quoad emendam: sed quo ad damna & expensas non continebitur pars carceribus: vt fuit in senatu decisum anno 1396. die 5. Martij, contra Colin, gargan, famulum pauuarij pro magistro Petro dabuet. & Ioan. du Val, eius famul. Secundò quòd parti soluenda non est, nisi det prius cautionem, fisco verò simpliciter, id est, sine cautione: quia fiscus est semper soluẽdo: ideo in eo non requiritur cautio. l. ij. ff. de fundo dota. l. j. §. item sciendum. si qui plus quàm per legem falci. nec solet fiscus satisdare, & sic nec eius receptor, dicit iurisconsultus in l. j. §. si ad fiscum. ff. vt lega. no. caueat. Tertiò dicit text. cogendam partem ad restituendam dictam mul-

Tria dicta huius articuli.

Arestum.

Cautionem nõ præstat fiscus.

ctam iam receptam:sic etiam fiscus restituere illam debet, ad solam aresti ostentionem, si malè iudicatum, à superiore dictum fuerit, & malè fuisse im positam emendam pronunciatum: vnde magistri computorum debent deducere ex computis receptoris, quod in aresto continetur, iuncta acceptula tione, id est quictantia partis, à quo fuerat exacta: oportet enim quòd confiteatur se recuperasse talem summam, quam pro emenda soluerat ex sententia talis iudicis: & hoc fieri debet sine difficultate: vt in simili dicit tex. in c. si beneficia, de præbend. in vi. & in tex. *sans aucune difficulté.*

Hic articulus ampliat superiorem dispositionem, vt in mulcta locũ habeat, etiã declarat l. si qua pœna, ff. de ver. sig. vbi in mulcta prouocatio est: tamẽ non obstante prouocatione, si sententia non excedat summam viginti quinque librarũ turonen. executioni mittetur: & cogetur condemnatus dictam mulctã soluere, & postea poterit appellationem prosequi, siue fuerit condemnatus principaliter, siue accessoriè. Tùm quia hîc generaliter dicit, *toutes condamnations*, exprimit *toutes*: intellige siue pars fuerit cõdemnata ad mulctam erga fiscum, siue erga partem, quia quoad hoc fit differentia, imò exprimitur in tex. ibi, *soit enuers iustice ou partie.* 2

Mulcta clericis à seculari imponi non potest.

Secundò intellige, quòd si mulcta imponatur à iudice seculari cõtra clericum in casu permisso: quæ regulariter non potest irrogari in clericum: c. vnic. de cleri. coniug. in vj. Guido Papę q. cccccl. suprà. q. vij. non tamẽ fiet executio contra personã clerici, nec in bonis ecclesiasticis, nec in bonis eius mobilibus, quia non subiiciuntur iudici laico: sed executio fiet in bonis eorũ tẽporalibus immobilibus, quæ iurisdictioni regum & aliorũ dominorũ temporaliũ subiiciuntur, teste Bal. in c. cũ venissent. de insti. per c. quo iure. viij. dist. & ita seruatur teste Bernard. Lauret. in tract. continen. casus: in quibus iudex secularis potest manus in personas clericorum imponere in versi. sextus & vltimus casus. abunde scripsi in arti. ij. tract. de literis obligato. 3

Impositio mulctæ infamiã non inducit.

Nota quòd impositio mulctę non inducit infamiã, sed insaniam. gl. sing. in l. j. C. de modo mulct. Aufre. in decis. Tholo. q. cc. lxxiiij. vbi dicit se vidisse declarari per senatum Tholosanu: intellige tamen prout declaraui, in l. aliud est fraus. §. inter. ff. de ver. sig. Cuius tamẽ mulctæ impositio interdum condemnatum ad insaniam inducit, & multò magis eius exactio. 4

Mulcta quamdo nõ sit executoria.

Tertiò non erit executoria mulctæ sententia, quãdo ad eam condemnatus esset furiosus, vel impubes, non doli capax. l. neque. vbi Ias. & alij. ff. de in ius vocan. furiosus enim satis suo furore punitur. l. diuus. ff. de off. pręsid. sed si minor doli capax ex delicto de iure diuino, vel iure gentium cõdẽnatus fuerit, etiã exequi in eum poterit, nec restituetur, per tex. in l. si ex caussa. §. nũc videndum, ff. de mino. Ias. in l. j. §. nunciatio. j. nu. 10. ff. de no. ope. nunc. 5

Quartò non exequetur contra eum qui alieno est nomine condemnatus, tutorio fortè procuratorio, vel alio nomine consulũ, aut scabinorum: ne officiũ sit eis dãnosum. l. sed & si quis. ff. quemdamodũ testa. aperiãt. ita fuit iudicatũ in hoc senatu, anno 1543. die 1. Iunij, pro muliere condẽnata ad sexaginta solidos pro emenda, tam nomine suo, quàm tutorio, vt non fieret in eam executio nomine tutorio, sed pro dimidia tantùm, pro quia erat condemnata nomine suo: sed fiet executio in eum, cuius nomine fuit procura-

Aresta.

tor,

7 tor,vel alius condemnatus.†Notanda sunt requisita in hoc articulo.Requiritur primò quòd sit sententia prolata,vel condemnatio. Ergo condemnatio etiam facta per interlocutoriam absque caussæ cognitione est executoria:vt hîc, *Sentences ou condãnations par sentẽce*,intelligere solet,*diffinitiues. par condamnations interlocutoires*,& sic ante condemnationẽ non habet locum iste tex.licet dicatur aliquem iniustè appellasse, & sic ad mulctam teneatur : tamen cõdemnationem, vel declarationẽ non tenetur per istum tex. quia in omni mulcta requiritur saltem declaratio. c.cùm secundum leges. de hæretic.in vj.inde dicit tex.in l.si qua pœna.ff.de verb.sig.at mulctæ prouocatio est,nec antè debetur,quàm aut non est prouocatum,aut prouocator victus est,nec aliter,quàm si is dixerit,cui dicere licet. *Requisita in hoc articulo.*

Non sufficeret etiam cõminatio iudicis: vt si diceret,præcipio sub pœna decẽ librarũ,nisi condẽnatio subsecuta fuerit,per hunc tex. *condãnations*.& pœna cõminata exigi nõ solet ante cõdẽnationẽ.l.j.C.cõminatio.& epistolas,&c.gl.in c.vno.de sagitta.c.sicut tuis. de simo.& c.salonitanç.lxiij.distin.

8 Secundò quòd in illa sententia vel cõdemnatione quis ad mulctam seu emendam sit condemnatus,secus si ad aliam rem:vt ibi,*d'amendes*.

9 Tertiò quòd illa condemnatio sit lata à iudicibus regijs,ibi, *Et autres noz iuges*, ergo siue fuerit imposita à iudicibus regijs, vel à gubernatore Mõtispessulani seu eius locũtenente, siue à senatu, exequetur,vt hîc : quia omnes sunt regis iudices:& multòmagis exequetur illa,quç à senatu,vt conclusum fuisse asserit Boer.in decis.Burdegal.q.lxv.sed aliud.nu.11.vbi dicit fuisse iudicatũ in cõdẽnato in j.instantia à senatu per cõtumaciã, vt exequi debeat: quia eadẽ seu maior ratio est in hoc casu,ergo eadẽ dispositio.§.porrò,quæ fuit j. caussa benefi.amittẽ.in vsib.feudo.ibi,si qua fuerit antiquioribus caussis similis, seu maior caussa,& idẽ in consiliarijs supplicationem,seu requestarum:seu in senatu parua admodum erat dubitatio imò nulla. *Mulcta erogata in prima instãtia à senatu executoria. Arestum.*

10 Quartò requiritur, quòd immediatè ab eis iudicibus appelletur ad curiam supremam:si ergo appellaretur ad bailliuũ,vel ad alium non esset executoria,ibi patet,*resortissans neüement*,quod idem est dicendum quod nudè,id est immediatè,quasi sine vllo vestimento intermedio:quia ab his prolata maiori præsumptione tenetur, quàm ab alijs.l.ab executore.vbi Bart.& Imol.ff.de appellatio.& superius dixi.

11 Quintò requiritur, quòd non excedat summã vigintiquinque librarum turonen.vt est in tex. declaratum, si excederet, nec in viginti quinque libris exequeretur: quia sententia est indiuidua in vno capite: l.in hoc iudicio. ff. famil.ercisc.secus in pluribus. c.Raynutius. de testa. & ibi doct. &,quamuis iste tex.non loquatur nisi de libris, tamen puto intelligendum de turonen. quia dum vult intelligere de parisi.hoc solet exprimere,vt in art.seq.& communiter dum loquimur de libris in Francia, intelligimus de turonen.& sic de minoribus, per l.nummis.ff.de leg.iij.l.semper in stipulationibus.de reg. iur.dixi in l.etiam æs.ff.de verb.signif. *Librarũ appellatione quæ veniant.*

12 Sextò requiritur quòd sit imposita ad vtilitatem partium,vel fisci,ibi, *soit enuers iustice ou partie*,& intelligo de quacunque parte:& quid si fuerit consignata,an pendente appellatione recuperari possit: arbitror fuisse decisum

Arestum. in hoc senatu anno 1522. die 17. Februarij posse, si ad vtilitatē partis erat imposita: & pars cautionem non offerebat: sed si ad fisci vtilitatem dicta fuerit, & deposita, non recuperabitur pendente appellatione à parte: sed fiscus eam obtinebit. †Septimò quòd pars det cautionem de restituendo, si fuerit 13 dictum, malè iudicatū. Et hîc simpliciter dicitur *caution*, ergo simplex promissio partis cum obligatione bonorū sufficiet. suprà dixi art. j. ibi, vide & in art. seq. declaratur nō sufficere simplicem promissionem, vt aliquid operetur iste tex. per ea quæ not. Bartol. in l. iiij. §. prætor ait. ff. de dam. infect. & quia non satis esset parti prouisum, & quia tex. ord. loquuntur de hac cauti one idonea, ideo hîc videtur repetitum; receptor tamē regiarum pecuniarum simpliciter recipiet sine promissione & obligatione: vt patet in text. quia fiscus est semper idoneus & soluendo: vt dixi.

Pars quæ recepit mulctam quomodo cogi possit ad eā reddendum. Octauò requiritur, quòd quando pars, quæ soluit mulctam vult eam repetere à fisco, vel eius receptore, quòd fidem de aresto faciat annulante primam condemnationem, & sententiam: & pars, quæ recepit mulctam, potest compelli non obstante quacunque appellatione, vel oppositione ad restituendum, etiam per intrusionem ad carceres, nec aliqua super his admittetur compensatio. argu. l. fin. C. deposi. quamuis regulariter pœnæ solutæ non soleant repeti, l. pœnæ. ff. de condic. indebit. sed hoc fit authoritate huius legis regiæ. 14

Mulcta pro iniuria nō est executoria. Nonò quòd si aliquis fuerit condemnatus ad decem libras pro iniuria 15 illata tali, ista sententia non erit executoria, post appellationem, tùm quia infamiam continet, l. j. ff. de his qui notant. infamia. tùm quia de hoc non loquitur iste tex. ita fuit in hoc senatu decisum anno 1530. die 20. Februarij.

Arestum. Emēdā soluere quomodo quis cogatur. Vltimò si hîc condemnatus non habet, vnde soluere possit, solet in car- 16 ceres detrudi, donec soluerit, vel pœna corporali puniri debet, eo quòd in ære qui non habet, luat in corpore, dicit l. pen. in fi. ff. de in ius vocan. & hoc exegi à Iacobi. in l. si filiusfa. col. ij. ff. de iudic. allegat Bal. in §. iudices. de pace & iuramēto firmand. idem hodie, si bona habeat, & requisitus illam mulctam non soluat, vt in princip. huius artic. dictum extitit. Alia plena manu de mulcta scripsi in l. aliud est fraus. §. j. & in l. si qua pœna. ff. de verb. signif. quæ hîc non repetam.

François. artic. VI. *des publ.* 1519.

Articul. XVI. *Item nous auons ordonné & ordonnons, que les sentences de noz iuges ressortissans sans moyen en noz dictes cours en matieres pures personelles, qui n'excederont la somme de quarante liures parisis, ou la valeur d'icelles, pour vnefoys payer: & de dix liures parisis de rente ou reuenu, seront mises à execution, ensemble la condamnation entiere des despens, non obstant oppositions ou appellations quelconques: & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution de rendre le tout, s'il estoit dict en fin de cause, que faire se d'eust, lesquelz despens seront taxez par autre lieu-*

tenant

tenant ou commis, qu'icelluy qui aura donné la sentence: pourueu toutesfoys que au raport & iugement desdictes sentences, iceux iuges seront tenus appeller auec eux, & auoir l'aduis & conseil de quatre notables conseilliers, ou aduocatz de leurs sieges, qui auec lesdicts iuges signeront le dicton des dictes sentences, s'il ont esté de l'opinion & aduis d'icelles.

GLOSSA PRIMA.

1 HIC statuitur sententiam in puris personalibus latam exequendam, si non excedat summam quadraginta librarum parisien.quę quinquaginta libras turonen.faciunt, & hoc sequentibus requisitis. *Requisita in persona libus vt sen tentia exe cutoria sit.*

Primò quòd sententia prolata fuerit,ibi, *les sentences*, nec ipso iure fit executio: nec potest dici sententia, antequàm lata fuerit.l.fi.ibi, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur. C.de sentent.ex libel.recitand.nec potest habere persecutionem, nec executionem sentētia, quę non est:l.item eorum.§.sed si ita.ff.quod cuiusque vniuersita.no.

2 Secundò quòd sit diffinitiua:vt fuit dictum artic.xij.suprà, cùm appellatione sententiæ veniat diffinitiua.l.quod iussit.vbi plenè scripsi. ff.de re iudi. ideo in hoc tex.non repetitur *condamnations*, quia non habet locum nisi in sentētijs. Continebitur tamen præceptū factum in confessum:quia sentētia dicetur quo ad istum tex.per l.si debitori.& ibi scripsi.ff.de iud.& in repetit. d.l.quod iussit:in pra fa.ideo si Titius conuentus cōfiteatur debere quadraginta libras,& iudex condemnauerit illum ad soluendum intra tempus iuris:si hîc appellet, non obstante appellatione fiet executio,per hunc articulum,quia nō potest dici quin sentētia sit prolata, à iudice regio, dummodo alia hîc requisita interueniāt: & eadem est ratio in hoc præcepto, & sic eadem erit & iuris decisio.l.illud.ff.ad legem Aquil.& l.vlt.in fi.de iureiurand. *Præceptū executionē habet.*

De noz iuges.

GLOSSA SECVNDA.

1 TERTIO requiritur quòd sit lata à iudicibus Regijs ibi, *de noz iuges*: & idem intellige, si fuerit lata à locumtenentibus ipsorum: quia per alios factum nomine tamē istorum, perinde est ac si lata esset ab ipsismet iudicibus: nam qui māda tam iurisdictionem suscepit,proprium nihil habet,sed eius, qui mandauit,iurisdictione vtetur.l.j.§.fi.ff.de offi.eius cui manda.est iurisd. & per regulā iuris, qui per alium facit, perinde est ac si faceret.l.j.§.videor. ff.de vi & vi armat.etiā requirit iste tex.sit sit lata sententia à iudicibus Regijs ibi, *par noz iuges*. & locumtenentes etiam sunt iudices Regij : ideo iste tex.eis conuenit. sed si fuerit iudex baronis, vel comitis licet ab eo appelletur ad curiam immediatè, etiam si esset iudex vnus paris Franciæ, tamen non habebit locum iste tex.cùm non sit iudex regius. *Iudicū baronum vel comitum quando sen tentia sit executoria.*

Ego hoc intelligerem,quando essent iudices baronum,vel comitum so- 2
litorum infeudari:secus si vnus ducatus esset patrimonialis Regi factus,tũc
si posteà ad vitam alicuius illum Rex donet, officiales illius ducis habebun
tur, ac si essent officiales regij: ita fuit pronunciatum pro officialibus ducis-

Arestũ vt iudices ducis suã habeant sententiã executoriam.

sæ Biturigum anno 1523. die 3.Februarij. & dictum quòd sententiæ officia-
lium illius ducis erunt executoriæ, sicut si ex iudicibus manarent Regijs. Et
fortius si Rex non donaret,sed vt Rex habet ducatũ Andegauensem,si iudi
ces illi deputati proferant sentẽtias huic tex.conuenientes, executoriç erũt:
quia postquàm ad dominum fundi primarium reuertuntur , inspicitur ius
regium, & non comitatus,vel ducatus ius: vt doct.no.in c.j.& ij. de feud.&
hîc iudices generaliter accipimus pro omnibus qui ius dicunt nomine re-
gio:vt dixi superius.

Reßortißans sans moyen en noz dictes cours.

GLOSSA TERTIA.

Sententia est executoria in illis casibus in quib. ad curiam appellatur.

QVARTO requiritur quòd ab illis immediatè ad curiam 1
supremã appelletur,ibi,*reßortißans sans moyen en nosdictes*
cours,& hîc curiæ appellatione venit suprema per excellen-
tiam.argu.§.sed ius quidem ciuile.de iure natural.in insti.Pri
uilegia ipsius scripsi in procœmio concordatorum *in verb.*
summas.si tamen in aliquibus casibus appellaretur ad curiam, in alijs non:
tunc sentẽtia in his in quibus appellatur ad senatum prolata,esset exequen-
da si ista appellatio in personalibus deuolueretur ad senatum: quia tunc es-
set *reßortißans sans moyen*,dummodo alia hîc requisita concurrerent;sed si
in criminalibus fortè ad senatum appellaretur, in ciuilibus autem ad bailli-
uum, vel seneschallum: tũc in his non esset executoria,per istum tex.nec si
de facto appellaretur post sententiã à pedaneo ad senatũ: *alioqui fieri fraus*
huic constitutioni posset:& inspicitur id quod est de iure,& non de facto.l.
recté,& ibi Iacobi.ff.de iud.l.stipulatio ista.§.hi qui.ff.de verb.obli.dixi in gl.
cõtinuationis.in interp.l.vnicę.C.de sent.quę pro eo qđ interest proferunt

Sedes principalis quæ

Quintò requiritur quòd sit prolata in sede principali, vt suprà artic.xiij. 2
ibi, *en leurs sieges principaulx, & es autres ausquelz ilz ont acoustumé tenir*
les aßises,& durant icelles sedem principalem vocat tribunal,vbi iudex soli
tus est reddere ius.l.pen.ff.de iusti.& iure.l.j.de iudi.& sic excludit sentẽtiam
latam domi, vel alibi extra sedem principalem: & valet etiam sententia la-
ta vbi iuridici cõuentus & assisiæ teneri sunt solitæ, eo tamen tempore quo
tenentur:ergo si alio tempore ibi proferentur, istæ sententiæ non essent exe
cutoriæ: quia vno tempore permissum, alio tempore censetur prohibitum.
c.j.& ij.ac c.pen.de temporib.ordin. scripsi in tract.nominatio.q.xiiij.nu.5.
ideo necesse est custodire cõstitutum tempus. l.scire oportet.§.consequens.
ff.de excusatio.tut.vide alia quæ docui suprà artic.j.gl.xij.

En matieres pures personnelles.

GLOSSA QVARTA.

SEXTVM requisitum est,vt sentẽtia feratur in personalibus, prout de-
claraui suprà artic.xij.

Que

Que n'excederont la somme de quarante liures parisis, ou la valeur d'icelles pour vne foys payer.

GLOSSA QVINTA.

1 ECCE septimum requisitum, quòd sentẽtia nõ excedat quadraginta libras parisie. secus ergo si excedat: & sufficit in quocũque minimo excedere, etiã si vno obolo. l. ij. vbi doct. C. de rescinden. venditio. vbi quis agit ad rescindendum vẽditionem si excedat dimidiã, etiã in minimo. glo. in c. cùm caussa. de emptione: quia hîc vult quòd non excedat, & in minimo est excessus: vt etiam scripsi in tract. de rescissi. contractum. artic. vno.

Excessus etiam in vno obolo dicitur.

2 Item infertur, quòd si famulus petat ex locatione plurium annorum centum, vtpote ex locatione cuiuslibet anni decem: & fuerit lata pro eo sententia: poterit exequi, vt hîc vsque ad tres annos per ordin. quia tot sunt sententiæ, quot sunt anni locationis: & tot sunt stipulationes, quot sunt anni pro quibus solutio promissa est. l. pluribus. ff. de verb. obligat. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. Barba. consil. ix. vbi episcopus. col. j. in iij. vol. Ias. in cons. lxxxvij. in presenti. in iij. vol. scripsi de hac coaceruatione quãdo fieri debeat in § j in gl. decem. de mandat. Apostolic. in concorda. post text. & ibi not. in l. si idem. ff. de iurisdict. omnium iudic. quod est verum, si actor in petitione distinxisset annos, secus si simpliciter petiisset centum ex locatione, quia tunc non esset nisi vna sententia. l. scire debemus. vbi doctor. ff. de verbor. obligation. vide quæ scripsi superius articul. xiij. & articul. vltimo de sentent. prouisio.

Sententia plurium ãnorum ãnorum licet exedat est executoria

3 Etiam fuit prolatum arestum pro D. Marcello aduocato supremi senatus, per quod fuit dictum sententiam datam ad soluendum legata per modum prouisionis, licet excederet summam hîc statutam, exequendam esse, non obstante appellatione: quia erat sententia prouisionalis, quæ exequi solet, quamuis istam summã excedat: & est bona limitatio ad istũ text quem intelligunt quando sententia non est prouisionalis: tunc vltra quinquaginta libras turonen. non exequetur, secus si sit prouisionalis, quæ etiam exequetur vltra. & propriè dicitur prouisionalis, quando super re peritura, deterioréve futura proferretur. & hoc exprimitur vt scripsi præfatio. trac. de senten. prouision. in vltimo casu.

Arestum Sententia prouisionalis etiã vltra summã 40. librarũ parisien. est executoria

4 Item anno 1526. die 8. Aprilis fuit etiam pendente appellatione ad soluendum redditus condemnatus appellans per modum prouisionis: licet redditus excederent summam decem librarum hîc statutam, quia appellatio potest longo tempore trahi: ideo solet senatus sic per prouisionem condemnare, quando extat obligatorium instrumentum authenticum, contra quod nil opponitur, nisi id quod est in processu, quæ tamen possint contra illud opponi: scripsi in gloss. *oppositions*, in tract. de literis obligatoriis articulo primo.

Arestum. Pendente appellatione solet fieri prouisio etiã in redditibus.

5 Et si sententia excedat summam hîc statutam, non poterit exequi etiam vsque ad summam hîc taxatam: quia sententia est indiuidua: l. in hoc iudicio in fin. ff. famil. ercifcund. ibi. quia non potest ex vno eodémque iudicio

Sententia exedẽs nõ est executoria quoad quadraginta.

res iudicata in parte valere, in parte non valere, sic nec exequi: ideo cōdemnatus ad centum post appellationem non poterit cogi ad soluendum quadraginta: de hoc vidi dubitari per regu. vtile. de regul. iuris, in vj. & superius dixi artic. proximo. & xiij.

Et de dix liures parisis de rente ou reuenu, seront mises à execution.

GLOSSA SEXTA.

Sētētia nō excedēs decem libras reddituum est executoria.

SI debeas mihi decem annua, & fueris in his condemnatus, potest fieri executio, vt interim tenearis pēdente appellatione soluere, siue redditus sint perpetui, siue ad tempus: siue sint redditus, siue prouentus: vt declaraui in gl. concordato. in §. volumus. de collatio in verb. redditus. & in l. frugem. ff. de verb. sig. abundantius fortè dicam in rub. *des rentes*. in ordinat. regiis.

Intellige etiam si quis deberet mihi decem sextaria annua frumenti, vel dolia vini: & fuerit condemnatus vt hic: sententia executoria erit, dummodo æstimatio frumenti decē libras nō excedat parisi teste Imber. in insti foren. pag. cxcvj. quia hic dicit *quarentes liures parisis ou la valeur*, dūmodo alia conueniant in hoc tex. requisita: & idem si non essent annua, sed semel tantùm deberentur decem sextaria frumenti, quæ ascenderent vsque ad quadraginta libras; vt etiam ista sententia condemnatoria aliis requisitis extantibus esset executoria.

Sētētia per quem redditus decē librarum redimi potest, & est executoria. Arestum.

Item si per sententiā fuerit dictū redditū decem librarum posse redimi; hæc autem sententia etiam exequetur, & redimetur non obstante appellatione: vt fuit dictum in hoc senatu cōtra pauperes cœcos parisiē. de redditu per ipsos prætenso perpetuo anno 1534. die ij. Martij, quia ista ordinatio loquitur *des sentences que n'excederōt dix liures parisis de rente, ou reuenu serōt mises à executiō*: ergo quælibet sentētia super redditu, dum tamē modò non excedat valorē hic contentū: & quando agebatur actione personali, secus si reali, per istum tex. *pures personelles*, quę etiam verba referuntur ad redditus.

Quid si sententia excedat decem libras: tamen pars dicit, velle tantùm executoriā esse in decem libris, an possit: & breui respon. non esse in facultate partis ordinationem extendere: nam postquam sententia excedit decem libras, non est executoria, ergo pars consentiens non potest limitare hunc articulum. Et sic fuit iudicatum in senatu anno 1520. die 19. Februa. vide quę scripsi supra, artic. xiij.

Ensemble la condemnation entiere des despens, nonobstant opposition ou appellation quelconques & san preiudice d'icelles.

GLOSSA SEPTIMA.

Sententia expensarū quando erit executoria.

ALIAM extensionem ad istum text. quòd sententia quadraginta librarum meretur executionem, non solùm in principali, sed etiam in expensis, quia accessoriæ sunt, & naturam sequi debent principalis. l. cùm principalis. ff. de regul. iuris. Ita fuit iudicatum in hoc senatu, anno 1528. die 14. Iulij, exequendam

dam fore sententiam expensarum, etiam si fuerit appellatum super aliquo articulo taxationis: fuit tamen contrarium iudicatum in vna sententia furnimenti, quæ executoria erat quoad titulum, non quantum ad expensas, quia communiter iudices non solent ad expensas in sententia furnimenti condemnare. Ideo si condemnent non erit executoria aresto 1527. die 6. Septembris quæ aresta sic possunt conciliari, videlicet vt quoad expensas sententiæ executioni dari non debeant post appellationem, nisi de his expensis cautum sit in ordinatione: & sic cum ordinatio sit stricti iuris, non fiet executio extra casus in ordinatione comprehẽsos, & ita censuit Senatus anno 1548. die lunę, 16. Iunij, in audiẽtia, dictumque fuit, vt publicaretur. nã hic exprimitur in sententiis & super actionibus personalibus, secus in aliis vbi *Aresta.*

2 non est expressum. †Etiam si expensæ ascenderent vltra summam principalem, vt multoties videmus, quod probatur per hunc text. dicentem, *condemnation entiere*: ergo integra solutio quantucunque ascendat fieri debet, alioqui non diceretur integra. l. silua. §. Integra. vbi scripsi. ff. de verb. sig. Ad hæc accessoriũ etiam maius & pretiosius cedit suo principali, per text. sing. in l. & si non sunt. §. perueniamus. ff. de auro & argen. lega. Bar. in l. cùm aurum. ibidem sequitur Roma. singu. dcxxij. lego mulieri. & Corsetus in sing. incipienti legatum. Panor. in c. ex literis, de iure patro. Angel. & alij. in §. si tamen. de rer. diuisio. in institu. sed dicebant quidam cõtrarium seruari, videlicet non assequendam, nisi vsque ad quadraginta libras paris.

3 Ideo si expensæ ascendant ad triginta, & summa principalis sit quadraginta librarum, non fiet coaceruatio ad impediendum executionem, per l. si idem. ff. de iurisdic. omnium iud. & c sic censuit parisien. senatus anno 1526. die 18. Martij. sed considerabitur materia principalis separatim, & expensarum etiam separatim. *Arestum.*

Et ideo de iure communiter concluditur, quòd sententia lata in principali, non est executoria quoad fructus, & expẽsas, nec sentẽtia lata in principali, parit præiudicium in aliis accessoriis: vt plenè Soci. in l. si quis cùm totum. §. j. ff. de executio. rei iud. & ita censuit senatus, anno. 1521. die 5. Decembris, sed quia expresse, hoc est statutum in hoc casu: ergo ad alios nõ extendetur, decis. Neapo. q. lxxvij. fuit satis. in fi. vbi allegat Bar. in l. creditor. §. iussus. ff. de appellatio. & Bal. in l. vnic. C. si de momenta. possessio. fuerit appellatio. vide gl. in l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod met. caus. *Sententia executoria in principali non est executoria quoad expensas. Arestum.*

En baillant.

GLOSSA OCTAVA.

OCTAVO requiritur is qui sententiam exequi petit cautionem præstet, & qualem debet præstare, respondet tex. sequens.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA NONA.

NONVM requisitum quòd det bonam & sufficiẽtem cautionem: de qua superius dixi abundè arti. j. sed quid debet promittere iste fideiussor datus sequitur.

De rendre le tout s'il estoit dict en fin de cause, que faire se deust.

GLOSSA DECIMA.

Fideiussor debet obligari ad principale & ad expensas.

DECIMVM hîc traditur, quòd pars det fideiussorẽ de reddendo totum, scilicet principale & expẽsas: non valeret ergo cautio: nec sententia esset exequẽda, si non daret fideiussores de restituendo principalem summam cum expẽsis: quia hîc vult vt cautio totũ promittat reddere, & qui totum dicit, nil excludit. l. à procuratore. C. mãdat. valeret tamen, si vnus fideiussorum promitteret principali, alter verò expensas: nam quod in vno statuitur, idem in duobus dicendum est. l. singularia. in fi. ff. si cer. pet. scripsi in gl. concorda. in §. prefatique graduati. gl. nominationis. de collat. & quãuis fideiussor promittat totum reddere, si tamen per arestũ fuerit dictum male iudicatum sine expensis, vel pro debiti parte, non tenebitur fideiussor totum reddere: quia hîc obligatur conditionaliter, si fuerit dictum, ergo si non fuerit dictũ, vel quatenus fuerit dictum, tenetur. l. Stichum & l. se. ff. de leg. j. vide alia in in arti. j. suprà. eod. & quomodo executio in istum fideiussorem fieri debeat, elucidaui in tracta. de liter. oblig. artic. quinto.

Lesquelz despens seront taxez par autre lieutenant ou commis, que celuy qui aura donné la sentence.

GLOSSA VNDCIMA.

Taxatio expensarũ in executoris per alium fit quã per iudicẽ qui sententiam protulit.

VNDECIMVM requisitum est quòd expensæ taxantur per alium, quàm per iudicem, qui sententiam protulit: sufficit ergo quòd sint taxatæ per aduocatum antiquiorem, qui ex consuetudine sedet deficiente iudice, & videtur commissus à consuetudine: ideo hîc comprehenduntur ibi, *ou cõmis &c.* & in trac. de recusatio. habetur art. vj. ibi, *qui acoustumé tenir le siege en son absence. soit lieutenant particulier, ou le plus ancien aduocat, &c.* hoc est statutum, ne iudex dum videt sentẽtiam executoriam taxet magnas expensas in odium appellãtis: & quia iudex qui cõdemnauit sic partem videtur illi suspectus. c. adhec j. de appellatio. ideo statuitur, vt alius taxet. & si iudex expensas taxauerit, non erit sententia executoria quoad expensas, quia non habet ista requisita: & cui non conueniunt verba, nec dispositio conuenire debet. l. iiij. §. toties. ff. de damno infe. & sicut is, qui protulit sententiam non potest taxare expensas, ita non potest amplius cognoscere de caussa, si semel partem grauauit: sed solet curia, licet dicat malè iudicatum in interlocutoriis remittere ad illud tibunal, à quo est appellatum, tamen solet dicere, vt alius cognoscat, quàm is qui sententiam protulit: vt scripsi in §. j. defi. re. uol. appella. in concorda. vbi dixi non seruari. c. vt debitus. de app. in curiis secularibus regni: & in hac taxatione iudex impendiorum, quę ad iter explicandum necessaria essent, rationem habere debet, per tex. in l. sed sciẽdum. ff. ad Ttebel. in parlamentis tamen duo ex consiliariis illius cameræ solent expensas taxare, in qua iudicatus fuit processus. vide quę dixi suprà de senten. prouisio. artic. iij. glo. ij. circa finem.

Pourueu toutesfoys qu'au raport & iugement des dictes sentences, iceux iuges seront tenuz appeller auec eux.

GLOSSA DVODECIMA.

DVODECIMVM Est quòd iudex in relatione processus, & vt vocant raportu, & sententia tenetur vocare aliquos, qui illi assideant, & consulant. Et sic non sufficeret vocare ad raportum, nisi adessent sentētiæ & iudicato: quia iste textus copulatiuè loquitur: ad veritatem cuius requiritur vtrumque esse verum. cap. ij. & cap. inter cęteras. de rescrip. nec sufficeret vocare, si non venirent, & quid vocati facere debeant, subsequitur.

Et auoir l'aduis & conseil.

GLOSSA DECIMATERTIA.

DECIMOTERTIO Requiritur quòd iudex petat cōsilium ab illis, quos conuocauit: & sic vocati debent dare consilium iudici, super hac sententia ferenda, an sit condemnandus reus, vel absoluendus. & si concludant ipsum damnandum ad quadraginta libras, exequetur sententia, vt hîc: & quòd aduocati cogantur consulere iudici, firmat glossa singularis in l. ij. C. de proxi. sacror. scrinio. libro xij. secundum Bald. in margarita in verbo, consilium. quęstione sexta. Panor. in cap. cùm in veteri. numero 13. de electio. sed cùm quilibet ad lucrum regulariter propensus sit, & volens illud capiat, non solent cogi: sed posset iudex, etiam vbi nullum esset lucrum, eos cogere, alioqui ad lucrum aliud eos reijcere, sed quot vocare, & quales debeat, & ab illis cōsilium accipere. lege subsequentem textum.

De quatre notables conseilliers ou aduocatz.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

1 DECIMVMQVARTVM Est quòd iudex sumat consilium à quatuor consiliarijs, aut aduocatis: & dictio, *Ou*, hîc posita est alternatiua ordinis, non electionis: quia si sunt consiliarij in illa sede, & iudicio, debet ab illis consilium petere, non ab aduocatis, eis spretis: vt in simili dixi in §. statuimus. in ij. de collationibus. in concorda. in glo. aut, si verò non sint consiliarij ab aduocatis habebit consilium: nempe cùm consiliarij sint ad hoc præfecti, alij capi non possunt: argumento l. maritus. C. de procuratoribus. prouisio enim expressa facit cessare tacitam. l. cum filio. ff. de vulgar. nec posset iudex huic textui præiudicare, vocando aduocatos, & dimittendo consiliarios, alioqui à superiore puniri posset: quia hoc ei mandatur à Rege, vt consiliarios vocet: ergo alios conuocare non poterit, nisi illis deficientibus vel re-

Consiliarij prius vocari quā aduocati debent.

cusatis. † Et per hoc patet, quòd scriba seu grapherius tenetur scribere 2
consiliarios, seu aduocatos consulentes, qui interfuerunt decisioni caussæ: vt iudex appellationis posteà cognoscat, an fuerint seruata, quæ hîc statuta sunt. nam in alijs ordinationibus vbi non exprimitur numerus quatuor, vel alius, est in arbitrio iudicis, quot velit vocare pro qualitate materiæ, vbi non sunt consiliarij: argumento l. j. ff. de iure deliberandi. sic fuit in Senatu decisum, anno millesimo quingentesimo vigesimo, die 21. Martij. Vel puto hîc voluisse intelligere, *Par conseilliers*, id est, consulentes: quia tempore huius ordinationis nulli erant consiliarij nisi in curijs supremis, vel admodum pauci.

Arestum.

Quos aduocatos iudex recipere debeat.

Decimoquintò requiritur, quòd illi consulentes, vel aduocati sint notabiles, id est, insignes, & notatu digni: ideo non posset omnes aduocatos accipere iudex, suos fortè consanguineos, vel famulos, nisi sint notabiles, vt hîc, & experientes, videlicet & doctos vocare ad consilium debet, & bonos: vt scripsi in proœmio Concorda. in verbo, viros. sed hodie affectio totum penè turbat mundum: hodie ex sanguinibus ædificatur ciuitas sancta, curiæ, & omnia ferè. 3

Nempe graduatos conuocare debet: nam hi graduati insigniuntur 4
gradu, & nobiles fiunt, saltem doctores, teste Bartolo in l. iudices. C. de dignitatibus. libro duodecimo. & Bono. de Curtili in tractatu nobilita. in tertia parte. numero 97.

Intellectus ad l. nemo. C. de digni.

Etiam hoc verbum, *Notables*, vix potest referri ad consiliarios: quia vnusquisque habens officium à Rege censetur dignitatem sustinere. lege, nemo. in fine C. de dignitatibus. libro duodecimo. per quem textum Ludouicus Romanus singulari octingentesimo quinto, dicit quòd licèt officium procuratoris sit vile, tamen principe mandante efficitur nobile. Boerius in decisionibus Burdegal. quæstione ducentesima vigesima secunda. notabilis aliquando in malum capitur: vt scripsi in l. Marcellus. ff. de verborum significatione. tamen quia sunt quædam vasa facta ad ignominiam, alia ad honestatem: vt testatur Diuus Paulus: ita in officijs Regijs officia ad ignominiam non nobilitant hominem: quicquid dicant doctores in contrarium. & illa l. nemo. loquitur de senatore: ideo apparitoris, vel carnificis officium non est nobile, etiam si à principe concedatur: sed senatoris officium dignitatem confert habenti: & sic debet intelligi illa lex, nemo. malè hactenus intellecta.

Nec puto sufficere, quòd vocet quatuor, si vnus ex illis non esset illius sententiæ, per istum textum copulatiuè loquentem, *Appeller & auoir l'aduis & conseil.* & in fine dicit, quòd debent se subscribere, si illius opinionis fuerint, ibi, *Signeront le dicton des dictes sentences, s'ilz ont esté de l'opinion & aduis d'icelles*: & si non fuerint, debebit alios conuocare, donec quatuor conueniant: & hoc est tutius. & sic seruari solet: vel is, qui illius non est sententiæ, solet in sententiam maioris partis deuenire: & non posset omitti consilium, alioqui sententia esset nulla: quia hoc est de forma, vt scribit Bal. in l. vna. col. penul. C. ne liceat tertiò prouoc. & Felin. in cap. cùm dilecta. col. septima. de rescript.

De

De leurs sieges.

GLOSSA DECIMAQVINTA.

DECIMVMSEXTVM Requisitum est, quòd iudices habeant consilium ab aduocatis illius curiæ, in qua iudicant, si ibi inueniantur, & non fuerint recusati, & sint illius qualitatis, videlicet *Notables*. Alioqui potest aliunde quærere: argumen. l. vt gradatim. ff. de muneribus & hono. & ita fuit decisum anno 1524. die 9. vel 15. Ianuarij, quòd sententia esset exequenda: licèt dominus Montholonius aduocatus, & alij curiæ supremæ consuluissent pro illa caussa, pendente coram bailliuo Meldensi: quamuis allegatum fuisset multos in ciuitate practicantes fuisse, quod est bene notandum: quia ex omnibus mundi partibus ad hanc ciuitatem homines veniunt consilij habendi gratia, & alijs de caussis: & idem putarem, si haberent consilium ab aduocatis degentibus, in ciuitatibus parlamentorum, vt superius dixi: nam sicut partes veniunt ad parlamenta ratione iustitiæ habendæ, ita ad aduocatos illius supremæ curiæ consilij petendi caussa, nempe dicit Bald. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. quòd sicut mulieres & rustici vadunt ad syluam caussa ligni habendi, & ad ciuitatem indulgentiarum consequendarum gratia, ita & gratia consilij ire debent. faceret tamen iniuriam iudex aduocatis sui iribunalis, si hoc passim facere vellet: sed quando videt eos recusatos alios quærat, vel in ardua caussa, cui non sunt fortè pares practicantes illius curiæ. in artic. decimoquinto. rub. *Des causes beneficiales*. vbi additur, quòd sex in sententia recredentiæ vocari debent, vel ad minimum quatuor, ibi sic dicitur, *Practitiens de leurs sieges, & auditoires non suspectz, ne fauorables à l'vne ne à l'autre des dictes parties*. Doctores verò regentes non suspecti semper vocari ad hoc possunt, quia illorum est consulere, & licèt non sint practicantes illius curiæ, sed ibi iura profitentes: tamen iudices ob hoc illos recusare non debent: arg. l. lecta. & ibi doct. ff. si cer. pet. & scio me esse vocatum à magistratibus in locis, vbi fui regens, licèt non essem ibi ex practicantibus illorum tribunalium, nec aduocatus.

Aduocati illius sedis, & parlamenti semper vocari possunt.

Arestum pro aduocatis parlamẽtorum.

Doctores regẽtes ad consiliũ vocari debẽt.

Qui auec lesdictz iuges signeront le dicton des dictes sentences.

GLOSSA DECIMASEXTA.

DECIMVMSEPTIMVM Quòd consiliarij seu aduocati signent, seu subscribant libello, seu breuiculo, *Le dicton des dictes sentences*, vt in l. secunda. C. de sententijs ex breuiculo recitan. & de quo prosit ista subscriptio, & ex quibus caussis fiat, scripsi in tracta. de chirographor. & cedularum recognitio. in præfationibus.

S'ilz ont esté de l'opinion & aduis d'icelle.

GLOSSA VLTIMA.

Subscribere quando quis tenetur.

ET SIC Quis non tenetur subscribere, quando non est illius sententiæ: quod facit contra quosdam iuuenes aduocatos, qui se passim subscribunt omnibus opinionibus aliorum etiam si veræ non sint illius sententiæ: cùm ipsi fortè nullius sint, nec iudicij, sed decisiones aliorum bonas malásve sequuntur, sicut grues primam.cap.in apibus.vij.quæstione j. Alia elicite per vos ex hoc articulo: ista tamen sunt præcipua & notanda.

Loys XII. Artic. LXXXVII. *Des premieres.*

Articulus xvij.

Item que es matieres que doyuent estre executées non obstant oppositions ou appellations quelconques, & sans preiudice d'icelles, noz dictz Iuges executeront leurs sentences, sans attendre noz letres de chancellerie, ne commission ne autorization de noz dictes cours.

GLOSSA PRIMA.

Sententia executoria siue literis regijs post etiam appellationem exequi potest.

ISTE Articulus tollit dubium magnum, quod iudices huius regni facere soliti erant: nempe ex consuetudine regni, omni appellationi defertur propter superioris reuerentiam: ob id non audebant iudices post appellationem suas exequi sententias ante istum articulum: in quo statuitur vt iudices, qui sententias protulerint in materiis executoriis, eas exequi possint non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & non expectatis literis à cancellaria emanatis: in quibus permittatur, vt executio fiat, nec est opus à curia impetrare commissionem ad exequendum istam sententiam executoriam, neque authoritatem curiæ opus est habere ad hoc: vt sententiæ istæ executoriæ exequi possint etiam post appellationem. †Ratio est: superfluum enim est precibus postulare, quod iam lege illa permissum est.l.j.C.de thesauris.libro x.sed ista executio est permissa iam ab ordinationibus, & sic à lege Gallorum.ergo alia permissio non requiritur: & si practicantes & pragmatici curiarum regni sciuissent istum articulum, non impetrassent, nec impetrarent tot literas, quot solent impetrare: quia mens conditoris est, vt non impetrentur literæ, quæ non sunt necessariæ: ideo in patria iuris scripti superfluæ literæ non impetrantur: vt hîc solet fieri.

Literæ superfluæ nõ sunt impetrandæ.

Intellige tamen executionem fieri posse etiam post appellationem, tamen ante inhibitionem: secus si post, per articulum sequentem, quádo est facta partibus auditis: quia superiori obtemperandũ est.l.vna.ff.si quis ius dicen.non obtempera.docto.in c.nõ solùm.de appellat.& superius dictum fuit: ideo si curia inhiberet tunc literæ solent impetrari, quòd non obstáte appellatione, & inhibitionibus, sententia executioni mandetur per modum 3

dum prouisionis:quæ literæ facilè conceduntur & vocantur in ressortu Tolosano literę desortiãtur:quasi sententia sortiri debeat effectum,& debet fieri mentio inhibitionis curiæ,alioqui essent surreptitiæ.

4 Secundò intellige quando illæ sententiæ sint validæ.l.quarta.§.condẽnatum,eum accipere debemus, qui ritè condemnatus est:& ibi,plene doct.ff. de re iudica.quia sententia nulla exequenda non est.Bal.in cap.super quæstionum.col.tertia.& cap.cùm in iure.col.tertia.de offic.delegat.& consilio ccxvj.volu.quarto.Hippol.consil.xliij.omnis dubitatio,& sententia arbitralis,licet aliàs sit executoria per statutum, tamen si sit nulla,nõ debet exequi, etiam si de partium consensu confirmata fuerit: vt consuluit Deci.consilio ccccxcix.in caussa.in fi.quia non potest approbari vt sententia, sed vt pactũ. glos.in l.ij.C.cõmunia vtriusque iudic.Bartol.in l.vna.C.qui pro sua iurisdictione iudices dari possũt.alia multa allegat Dec.quę videre poteris. & multa scripsi in tractat.de literis obligat.articu.primo. *Sententia nulla à partibus probata nõ meretur executionem.*

5 Nota tamen quòd si iudici, coram quo de nullitate agitur, constet, illam sententiam fuisse aliquam,debet illam cõfirmare, & exequi facere.Bar. in l.j.in fi.quando prouoca.non est necesse. C.Alex.consi.clxxxj. in caussa. col.fin.vol.vj.

6 Tertiò nisi pars quæ obtinuit confiteretur eam iniustam, quia tunc non debet exequi, cùm corrigi possit.Innoc.in ca.quia plerique. col.secunda de immunita.ecclesiæ.per tex.in cap.secundo. de purga.vulgar.& eo casu pars,quæ pro se habet sententiam,potest compelli per censuram ecclesiasticam, vt parti victę faciat liberationem.Ias.in repetitio. l.admonendi.col. xvj.& seq.nu.46.cum seq.ff.de iureiurand.scripsi in repetitio. l.quòd iussit. nume.138. cum seq.in ij.not.ff.de re iudica. & puto in hoc casu quòd secularis seculares,ecclesiasticus ecclesiasticos cogeret,nec aliter permitteretur in hoc regno extante vsurpatione. *Sententia quam pars iniustã confitetur non debet exequi.*

7 Quartò intellige quando sententia fuit liquida,aliàs non.Bald.in capi. pastoralis.§.quia, col.penult.de offici.delegat.abundè scripsi in dicto artic.j. rubric.de literis obligatorijs in gl.ix.

8 Quintò quando pars executionem non peteret,vel nollet.Bal.in capitulo super, eod.col.secunda.de offic.delegat.hoc enim iudicium non datur nisi postulatum fuerit.l.iiij.§.hoc autem iudicium. ff.de damno infe.& inuito beneficium non datur per reg.iur.

9 Sextò quando appellaret tanquam à minima is pro quo lata est,& eam non acceptaret.l.quidam. ff.de re iudic.vbi not.doct.in l.quidam.si certum petatur.

10 Septimò quando esset falsa capitulo secundo. de crimin.fals.vbi Papa commendat episcopum, qui sententiam authoritate falsarum literarum latam noluit mandare executioni.Barba.consil.xliij.pręclare.col.vij.in j. volu. quia falsa sententia non est sententia,sicut falsus denarius, non est denarius. gloss.sing.in l.omnes.C.de hęretic.Alexand.in additio.ad Bar.in l.eleganter. §.qui reprobos.ff.de pignor.actio.glo.in cap.vera iustitia.xlv.dist.Plura scripsi in l.Paulus.ff.de verb.sig. *Falsa sententia non est exequẽda.*

11 Intellige quando in promptu constaret de falso, secus si altiorem re-

quireret indaginem, quia tunc interim exequi possent, per modum prouisionis.l.secunda.C.de fal.quia in executione,quæ est summaria,non admittuntur exceptiones requirentes altiorem indaginem: l.tertia.§ idem. ff.ad exhibendum. Alexand.in l. ille à quo.§.si de testamento. ff.ad senatusconsl. Trebellianum.

Octauò quando illæ sententiæ erant iuris ordine seruato prolatæ, aliâs 12 non valent, & sic non exequentur. Bald.in capitulo, pastoralis.§.primo.de offic.delegat.quia authoritas iudicis non excusat,si non seruet ordinem iuris.Panor.in capitul.consultationibus.col.vltima.de iurepatro. Nempe maior est defectus, dum aliquid non fit ritè,quàm si fiat iniustè.Bald.in d.c.pastoralis.§.quia verò.col.vlti.de offi.deleg.

Sētētia in incidentibus an sit executoria.

Nonò intellige sententiam exequendam tam in principali, quàm in in- 13 cidentibus. Bald.in dicto capitul. pastoralis §.præterea. numero 3. de offic. delegat.Barba.in clement.caussam.col.quarta.de elect.per text.in clemen. dispendiosam,de iudic.ibi, eas quoquomodo tangentibus:quia si vna caussa, puta alimentorum, sit priuilegiata : etiam aliæ incidentes quæstiones ad eam erunt priuilegiatæ.Barto.in l.solent.ff.de aliment.& ciba.lega.facit tex. in capitul.si annum. ibi, necnon & dependentibus ab eisdem. de iudic.in vj.de expensis dictum fuit superius artic.proxi.glos.vij.

Sententia antequam debitorem appareat esse nō fertur.

Arestum.

Decimò intellige, quando appareret debitorem esse : nam de hoc con- 14 stare debet, antequàm condemnari possit, liquere enim prætori debet:l. hæc autem.§.primo.ff.quibus ex caus.in possess.eat.facit l.nō ignorat.C.qui accusare nō possunt.vnde fuit pronunciatum per hunc Senatū, anno 1536. die 17.Februarij, pro quodam tutore,qui pendente lite super ratione fuerat condemnatus ad dandum decem pupillo,malè iudicatum,eò quòd non apparebat illum tutorem debitorem esse in aliquo:vt superius dictum extitit.

Executoria sententia non est vbi quis literis annalibus vel quinquennalibus priuatur.

Vndecimò non exequetur sententia quando aliud contineretur in ea, 15 vtpote, condemno te ad decem, non obstantibus literis quinquennalibus, vel annalibus,eò quòd iudex repellit partem à suis literis,in eo nō erit executoria, nec in aliquo:quia sententia videtur indiuidua, & non potest exequi nisi amittat literas:argumen. l.si communem.ff.quemadmodum seruitus amittatur.l.in hoc iudicio. ff.famil.herciscund.& hoc sæpius vidi seruari in iudicijs.

Executio impeditur quando esset irretractabilis.

Duodecimò quando executio esset reuocabilis, aliâs non debet exequi 16 etiam per literas regias,& ante appellationem.Aufrer.in deci.Tholos.quæst. ccccxxx.vnde licet à sententia lata in possessorio de iure ciuili non appelletur,l.prima,C.si de momenta.possessio.quia in petitorio parti prouideri poterit.Fallit tamen si per sententiam in possessorio inferatur præiudicium irreparabile.Bal.in dicta l.prima.de Ripa in l.quarta.§.condemnatum.numero 21.de re iudic. & Ias.ibi vt suprà dixi ; vnde exceptio nullitatis impedit caprehensionem personæ, quæ fieret pro executione sententiæ: nam per capturam personæ fieret iniuria quædam, quæ non potest aboliri. Bald.in l.j. C.de in integr.restitu.postula.Felin.in capitul.cùm super.colum.penul.de re iudicat.refert Bertrand.consilio xliij. Etiam si verum. in fi.volumin.primo, ex noua editione. idem dixi in tribus sententijs conformibus, vt non debeant

beant exequi: quando executio retractari non posset, vt in matrimonio: in §. fin. de friuol. appella. in concordat.

17 Vltimò non potest victor pro executione iudicati propria authoritate bona condemnati capere, per text. in l. miles. §. primo. ff. de re iudic. vbi doctores dicunt, quòd si pars contrarium faceret, amissione debiti & rei punienda esset, per l. extat. ff. quod met. caus. sed de licentia iudicis posset victor capere bona: gloss. in dicto §. qui iudicati, quam approbant ibi Doct. quod non seruaretur in hoc regno. imò iudex ea concedens puniretur, vt vitetur occasio tumultus. l. non est singulis. ff. de re iudicat. ideo executio iuris authoritate fieri debet: l. si ex stipulatione. vbi Doct. ff. de acquir. possessio. alia licet videre in articul. primo. tract. de literis obligat. ne plura.

Pars propria authoritate bona sibi adiudicata sine executione nõ capit.

Françoys. Articul. V. des publi. 1519.

Item pource que icelle ordonnance à esté mal gardée & obseruée par noz dictz iuges à causse des inhibitions & defenses, qui leur ont esté faites tam par vertu de reliefz en cas d'appel, que pareillement par letres, de ne lite penden. de noz dictes cours auons ordonné, & ordonnons que nonobstant icelles inhibitions pourront proceder outre sans surce attendre permission au iniunction de noz letres de chancellerie. Toutesfoys si par noz dictes cours partie ouyes estoit ordonné, inhibition leur estre faicte de ne proceder outre, leur enioignons y obeir.

Articulus vltimus.

GLOSSA PRIMA.

1 AMPLIAT prædicta hic articulus: vt exequi debeant sententiæ executoriæ, etiam si parti inhibitum fuerit, vel iudici in vim literarum appellationis, vel ne lite pendente quicquam innouetur: quia hæ literæ facilè concedi solent, & sine caussæ cognitione: ob id non vult illis obtemperari, si non fuerit à curia ordinatum inhibitiones esse faciendas: tunc illis stari debet, si speciales sint: quia hæc non solent fieri sine caussæ cognitione, & auditis partibus, nec aliâs fieri debent: adeò quòd si appellans supplicauerit curiæ, vt inhibitiones fiant iudici: & curia censeat hoc sic faciendum esse, dicẽs, fiant inhibitiones in forma illis inhibitionibus generalibus, non vult conditor hic, vt iudices obtemperent, nisi partibus auditis fuerit dictum, fiant inhibitiones, tunc enim obtemperandum esset: aliâs puniretur nõ obtemperans arbitrio curiæ: l. vnic. ff. si quis ius dicent. non obtemp. quando verò inhibitionibus exactis à curia partibus non auditis iudex procedit in his executorijs, non punietur, quia authoritate huius ordinationis

Sententiæ executoriæ post inhibitionẽ an sint exequendæ.

hoc facit:& quod authoritate iuris factum est,pœnam non meretur:l.Gracchus:C.de adulter.& sic addemus hîc generales inhibitiones non recipiendas,speciales verò sic.

Debita executoria sine instrumentis.

Præmittendum est ad intellectum sequentium, quòd sunt aliqua debita priuilegiata executoria etiam sine instrumento regio notato sigillo,si de illis appareat debitis. 2

Regiũ debitum exequendum.

Et primò debitum regiũ,postquàm enim ipse priuilegia alijs concedit, æquum est,vt sibi non desint.l.nemo. & l.missi.de exact.tributo. C.lib.x.vbi not.& publicæ functiones velo leuato exiguntur.§.coges. in auth.de man. princip.col.iij.Bald.consil.ccxxxviij.Ad veritatem.in j.volu.imò conductores seu exactores publicorum vectigalium,quos firmarios regios vocamus etiam ex pecunia ipsis debita pro ista conductione & exactione habent ex consuetudine contra hos debitores executionem etiam si Regi soluerint,& quando agitur de denarijs regijs.l.litibus.§.fi.C.de agricol. & censi.libro xj. Pyrrhus in l.pen.de conue. fisci debit. & l.fi.de capiend. & distrahend.pig. libr.x.vide eũ in l.vnica.de conducto.& procu.lib.xj.& ista est materia quæ in curia generalium iustitiæ exercetur. 3

In venditorẽ uini executio debiti fit.

Secundò si quis vendiderit vinum, executio fit in eum tredecimæ partis,vel octauæ consuetæ : dummodo terminus non fuerit datus venditori: tunc efficitur debitum commune, & amittit priuilegium argument.l.quartæ, §.si ex conuentione.ff.de re iud.sic vidi in forensibus iudicijs seruari. 4

Tertiò depositum est debitum priuilegiatum,habens executionem paratam.l.penu.C.depo.dixi in tract.de liter.obli.arti.vj.alia executoria,de iure communi. 5

Debitum nũdinarũ est priuilegiatum.

Arestum.

Quartò priuilegiatum est debitum factum tempore nundinarum Lugduni,Campaniæ,vel Briæ: vt possit capi debitor: secus si extra ciuitatem factum fuerit,vel in ciuitate,& extra tempus nundinarum:vt fuit decisum in hoc Senatu,anno 1542. die 13.Iulij,in magna camera.idem puto in nundinis aliarum ciuitatum sic priuilegiatis, vt etiam prius solui debeant, & sine contributione: quod secus est in alijs debitis.l.j. & per totum. ff.de priuileg. credi.vbi etiam si plura sint bona,quàm ea quæ licitantur, creditores opponentes non audiuntur.Secus si non sint alia bona,vt l.pupillus,ff.de priuile. cred.cum alijs legibus ibidem descriptis. 6

Statuta ab ordine sancti Michaelis sunt executoria.

Quintò ea,quæ statuta sunt ab ordine militum sancti Michaëlis, qui à 7
Rege sancto Ludouico institutus fuit, quos vocamus *les cheualiers de l'ordre* executioni mãdari debẽt,nec ab his potest appellari:ita inueni in fundatione illius ordinis:vbi hęc verba sunt,*Ordonnons & establissons & determinons ledict ordre auoir cognoissance & cour souueraine es cas,qui le touchẽt,& peuuent toucher.sur les freres,& cõpagnons,& officiers d'icelles,& que toutes sommations peines,corrections.punitions,priuations,appoinctemens,sentences, iugemens,arrestz, & choses passées,faictes & decretées,par ledict ordre es cas qui lui touchent:& peuuent toucher,& sur freres & cheualiers,officiers d'icelluy ordre,soyent executoires,valables & enterinées, cõme de cour souueraine, sans que pour les empescher lon puisse ou doiue ailleurs recourir, par complaincte,supplication,appel,ou autrement,en quelque maniere que ce soit &c.*

Datum

Datum Ambasiæ anno 469.post millesimum: die verò prima Augusti,nec censetur per hoc prohibita erroris propositio, quæ vix tolli posset: vt not. docto.in l.vna.C.de erro.cal.scripsi in tracta.de supplic.& proposit.erroris.

8 Sextò sententia lata à prælato contra aliquem,vt ostenderet titulum sui beneficij,quem nullum pronunciauit,nõ obstante appellatione exequi potest:quia conferri illud beneficium alteri potest.glo.in verbo,inquirant.in fi. §.ordinarij.de pacific.possessor.in pragmatic.

9 Septimò sententia lata ab episcopo contra laicum facta prorogatione exequi debet: ne sit cassa episcopalis cognitio,& propter dignitatis episcopalis reuerentiam.l.episcopale iudicium.C.de episcop.audien.quod vix hodie seruaretur in forensi iudicio, cùm seculares iudicibus totis (vt aiunt) neruis iurisdictionem ecclesiasticam destruere moliantur,quæ ante eos exorta est, & posteà etiam durabit.

10 Octauò sententia suspentionis,interdictionis,vel priuationis lata à Generalibus monetarum,contra officiales dictæ monetæ, executioni mãdari debet pendente appellatione ad Senatum: vt continetur in ordinatio.moneta.nouissimus.versi.item volent, *Quæ si des sentences.* *Sententia Generaliũ monetæ executoria.*

11 Nonò statuta facta pro obseruatione regulæ religiosorum,vel collegiorum seruari debent non obstantibus oppositionibus & appellationibus.c. relatum.ne cleri.vel monach.vnde quando committitur quibusdam reformatio monasterij: omnia ab his statuta exequentur per prouisionem non obstantibus appellationibus: quia agitur de correctione, in qua appellatio non recipitur nisi post executionem in hoc regno.c.ad nostram.de appel. alios casus,in quibus appellatio non recipitur, scribam in rub.de appella.in ordinatio. Reg. *Statuta pro obseruatione regulæ religiosorum sunt executoria.*

12 Vltimò ex prædictis habemus casus, in quibus executio fit.primus est in literis obligatoriis:vt abundè scripsit in tractatu de liter.oblig. *Casus executorij.*

Secundus est ratione rei iudicatæ,seu condemnationis,vt in hoc tracta.

Tertius ratione debiti priuilegiati, vt Regij denarij, pupillorum,& aliorum,de quibus statim scripsi.

Quartus ratione pentitionis debitæ locationis caussa:& hunc & quemlibet istorum casuum plenè tractaui articu.iiij.tracta.de liter.oblig.

Quintus,ex priuilegio Parisiis concesso, & aliis ferme ciuitatibus regni, contra extraneos,licet per executionem procedere: vt ostendi in tracta.de liter.obligat.articu.sexto.

Sextus casus est prouisionalis: omnes enim casus prouisionales exequi possunt:vt abundè scripsi in tractatu de senten. prouision.alij casus possunt ex his tractatibus elici, quia quilibet istorum alios complectitur.

13 Aduertendum est, quòd executionem suspendit in integrum restitutio:vt C.in integrum restitut.postul.ne quid noui fiat.l.vnica.& l.defendente.de authorit.tutor.ff.vbi Bartolus dicit hoc esse verum, quando caussa restitutionis esset euidens, aliàs nõ impediet executionem præstita cautione, per cap.suscitata.de in integrum restitut. & hoc iure vtimur.Boer.in decisio.Burdegal.quæstione lxv. Sed aliud.

14 Item quando peteretur restitutio aduersus principis sententiam:

tunc non impeditur eius executio propter authoritatem principis:dicto capitulo,suscitata. de in integrum restitutio. Aufrer.decisio.liiij. & in decisio. Neapol.q.ccclvj.Fuit dubitatum.

Hodie de stylo regni Franciæ propter vehementem præsumptionem differendæ executionis solent executioni demandari interim sententiæ cautione data:nisi executio sit irretractabilis,per d.c.suscitata.& sic vidi seruari.

Nouatio impedit executionem.

Secundò nouatio executionem impedit. l.quarta.§.si ex conuentione. 15
ff.de re iudicata. quæ non fit, nisi expressè dicatur in instrumento : ideo si quis promittat de nouo id,in quo est cōdemnatus,nisi dicat animo nouandi, non tollitur executio,per l.fi.C.de nouatio.Iason & alij in l.singularia.ff. si certum petatur.

Imò vidi per literas Regias concedi cuidam simplici viro pauperi tamē, cui erat facta hæc promissio animo nouandi, cùm non intelligeret renunciare suæ sententiæ,vel aresto,vt non obstante hac nouatione,sentētia exequeretur,non habēdo rationem ad nouationem,quod est notandum:quia si posteà ista allegentur coram Senatu,interrogatur debitor,quare non soluit,& solet condemnari:vt sæpius audiui.

Delegatio executionem impedit.

Tertiò delegatio executionem tollit : vnde si condemnatus dem debi- 16
torem meum,qui tibi promittat soluere : non poteris posteà executionem in me petere:quia delegatio solutioni æquiparatur.l.quamuis.§.interdum: ff.ad Velleia.vt plenè Barto.Angel.& Imola probant in l.delegare.ff.de nouatio.& ista est communis secundum Iasonem in dicta l.singularia.col.ix. ff.si certum petatur.nisi cum protestatione accipias debitorem tibi delegatum : vt si non soluat intra mensem , non recedis à sententiæ executione: quod facere debes,ne prius debitum tollatur.

Nullitas an executionem impediant.

Quartò quando allegaretur nullitas.l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iudi. 17
dixi tamen interim per modum prouisionis sententiam exequendam:in tracta.de liter.obligat.artic.j.& suprà eod.artic.vij.per capi.accepimus.de fide instrumentor.l.fi.C.de ordi.cognitio.Frācis.Marc.in decisio. Delphinal quæstione xliij.primæ partis.

Supplicatio & literæ ciuiles an executionem impediat.

Quintò quando proponitur error , & sic supplicatio principi.auth.quæ 18
supplicatio.C.de precib.Imperat.offerend.dixi tamē interim executionem faciendam in interpretatione l.quod iussit.in secundo notabili.ff.de re iud. & in tractatu meo de supplicatio.

Sextò, quando impetrantur literæ in forma supplicationis ciuilis. l.si 19
prætor.§.Marcellus.ff.de iudic.tamen executio interim fit : vt dixi in tracta. de literis ciuilibus.

Septimò,si super rebus captis controuersia à tertio moueantur:& con- 20
demnatus non habet alia bona , alioqui alia capienda essent textus singul. in l.à diuo Pio.§.si super.ff.de re iudica.& in hoc differtur executio,quousque cognitum fuerit , ad quem illæ res pertineant : quæ cognitio summariè fieri debet,vt ibi.

Cessio bonorū executionem impedit.

Octauò , cessio bonorum executionem impedit.l.prima , & final.C. 21
de cessionibus bonorum.intellige,quando non haberet bona , nec in fraudem alienasset, & in casibus,in quibus cessio recipitur : de quibus per Iasonem

nem in §.finali.Institutio. de actionib. & Socinus in regula quadragesima-octaua,Cessio.

22 Nonò impeditur executio, saltem differtur, donec is, qui eam petit, caueat: si tertius in alio iudicio illam rem petebat, vel se opponebat executioni.l.is à quo.ff.de rei vendicatione. Alexander consilio decimoquarto, in sexto volumine.Felinus in capit.cum super.columna quarta.de re iudicata.etiam habet locum in beneficialibus, vt tertius se opponens executioni sententiæ recredentiæ, vel alterius non impediat executionem præstita cautione victo, eidem tamen non oberit. Panor. & Felin.in cap.veniens.de testib.dixi superius artic.j. *Cautio datur à petente executionem.*

23 Decimò si commodatarius, vel depositarius condemnatus fuerit ad æstimationem rei,impedietur executio:si dominus rem inuenerit commodatam,vel depositam,& eam absque pretij solutione recuperauerit. l.si fullo. vbi Bartol. ff.de condictio. sine caussa. l.in commodato.§.fina.& l.rem. commoda.ff. *Recuperãs rem non potest æstimationem repetere.*

24 Vndecimò etiam executio impeditur contra fideiussorem lite pendente super debito principali, vel super re principali : vt docet Bald.in l.finali. C.de fideiussorib. scripsi in tractatu de literis obligatorijs. articulo vndecimo. *In fideiussorẽ an fieri executio possit.*

25 Duodecimò impeditur executio contra eum, cuius bona sunt confiscata. Creditores enim nil consequi possunt: sed iudices etiam in pœnis fiscalibus & emendis fiscum præferunt.sed contra rub.C.pœnis fiscalibus creditores præferri. libro decimo. quæ lectura licèt sit valde æqua,tamen quidam magistratus & animas & corpora principibus tribuunt: sed si maritus & vxor se obligauerint,& quilibet insolidum,tunc confiscatione bonorum mariti facta vxor conueniri poterit propter illam obligationem : & ita fuit iudicatum in Castelleto:vt alibi dico. *Confiscatis bonis creditores nil cõsequuntur.*

26 Decimotertiò impeditur executio, si sententia executioni demandata intra annum non fuerit, per capitulum, si autem. & capitulum, plerumque.de rescriptis.capitu.querenti.de officio delegati.vbi doctores superius scripsi.

27 Decimoquartò impeditur regulariter executio per appellationem, cùm per eam suspensa sit sententia: capitu.venientes. de iureiuran.ergo nõ potest exequi. fallit post desertionem. doctores in capitulo, cùm sit Romana. de appellatio. & censetur esse deserta, si non fuerit releuata intra tres menses, vel intra tempus styli.item si intra biennium quis non fuerit eam prosecutus.authen.ei qui appellat. C.de temporib.appellatio. Nisi in consistorio principis, vel parlamenti,vel quando iudex appellationis etiam inferior ad dicendum ius super appellatione pronunciauerit. l.cùm anterioribus.ibidem, & capitulo.anteriorem. ij.quæstione vj. dicam abundè in tractatu de appellatio. *Appellatio executionem impedit.*

28 Vltimò denegatur actio iudicati contra eum, qui dedit animal.noxæ victus per sententiam.l.si quis à multis.ff.de noxalib. Alios casus poteris elicere, docte lector, ex practica Vberti de Bonacurso in rubrica de impediment.executio. *Animal datum pro noxa executionẽ impedit.*

Hæc nostra scripta, si lubet, boni consule, quæ licèt modica sint, tibi bone lector, nolui denegare: quamobrem errata benignè corrigere, & non per inuidiam digneris, de iure probatis gratias agamus Deo optimo maximo, qui ista nobis suggessit & docuit.
Amen.

FINIS.

Spes mea Christus.

TRACTATVS

DE EVOCATIONIBVS VTILIS ET IN FORENSI IVDICIO VALDE FREQVENS,

AVTHORE
D. PETRO REBVFFO
de Montepeßulano Iurium doctore, & comite compositus.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,
Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

PRÆSTANTISSIMO VIRO D. LVDOVICO DE LANSELERGIO APVD THOLOSATES SENATORI EGREGIO P. REBVFFVS IVRIS VTRIVSQVE DOCTOR, ET COMES S. D.

MVLTA me hortantur ad hunc tractatũ tibi dicandum, Senator amplissime. Primũ egregij ac prudentissimi senatoris patris tui memoria: cuius ego & morũ grauitatem, & doctrinam, humanitatemq́ præcipuam erga me, dum mẽte repeto, non possum non me primùm illi, deinde tibi, veluti eius virtutis hæredi, obnoxium publicè fateri. nam dum essem in ætate, quæ per se non satis consulta esse solet, & suo consilio, & humanissima cõmonitione sæpe mea studia excitauit, auxitq; semper animũ ad ea promouenda, idq; adeò, vt eius authoritas (vt ingenuè fatear) iuueniles calores (verbis vtar Iustiniani) in studio literarum tantisper continuerit, donec cum ætate crescente iudicio in his ad hoc vsq; tempus nostræ senectutis perseuerauerimus. itaq; cùm ille plures reliquerit liberos dignos quidem tanto patre, vt qui non solùm facultatũ, sed etiam virtutis & eruditionis hæredes verè existant, et generis nobilitatẽ, antiquúmque & clarum familiæ nomen & retineant, & illustrent, augeantq; quotidie. omnes sanè alij à probatis laudatisq; viris, tum cogniti satis, tum laudati sunt: tua tamen integritas non solùm ob cognationem, verum etiam et morum, & literarum præstantiam mihi semper, & alijs admirationi fuit: vt qui à teneris annis non solùm literarum bonarum, liberaliumq; artium institutione excoli cœpisti, verùm vtriusq; iuris scientiæ studio cumulatissimè ornatus ita vsu atque exercitatione forensi iandudum perfecisti, vt bellissimè aduocationis officio perfunctus, à Rege nostro senatorio apud Tholosates munere decoratus fueris: quo suscepto, tantùm vitæ probitate, consilio, existimatione deniq; apud omnes valuisti, vt ab optimo principe nuperrimè Lutetiam multis de caussis, & quidem maximis grauissimisq; euocatus, selectusq; Iudex fueris: quæ cùm verissima sint, dignum existimaui, vt literis ista cõmendarem. Quamobrem libellum de Euocationibus, tibi maximè conuenientem, dicandum optima ratione censui: quod munus qualecunq; sit, & si multò digniori te ornare cuperem, hilari tamen (qua assoles) fronte suscipies: Sat intereà erit, si sit virtutis tuæ & amicitiæ nostræ perpetuum testimonium. Vale, & nos ama.

TRACTATVS DE EVOCATIONIBVS VTILIS, ET IN FORENSI IVDICIO VALDE FREQVENS.

EVOCATIONIS Materiam permultis ignotam esse, & à iurium interpretibus parum discussam & tractatam, mente mea reuoluens, frequentem tamen & necessariam, quæstiones in hac materia vsu venientes, & in forensi iudicio quotidie agitatas, breui pertractare vehementer, & longo tempore percupiui: sed cùm aliquas conclusiones in l. quod iussit. interpretatione præscripsissem, eas sufficere existimabam, donec vidissem eas ad plenam materiæ cognitionem non satis esse, quamobrem sequentia in ordinem duxi redigenda, priùs habita dei opti.max.inuocatione.

1 Primum omnium quot modis accipiatur euocatio, seu verbum euocare. Secundò, quid sit. Tertiò, quotuplex sit. Quartò, quomodo euocatio facienda sit. Quintò, cui euocare sit liberum. Sextò, quando euocatio iure fieri valeat. Septimò, quæ euocationis habẽdę gratia allegari possint. Octauò, quis euocationem impetrare iure valeat. Nonò, an acta ante euocationem facta subsistant. Decimò, quibus ex caussis euocatio irritetur. Vndecimò, quæ sint differentiæ inter euocationem & appellationem. Duodecimò, quę etiam differentiæ consistant inter euocationem & supplicationem: quibus visis, euocabimus supplicationis materiam, quam Deo adiuuante etiam pertractari in animo est, cùm materia de literis ciuilibus, ex quibus, vt spero, non minimus aderit fructus. *Summa eorum que in tractatu cõtinentur.*

2 In primis sciendum est, quòd verbum euocare multis sumitur modis. Primò, euocare pro abducere, exponit Iurisconsul. in l. Proculus. ff. de dãno infec. ibi, aut si in vicino tuo agro, cuniculo, vel fossa aquam meam euoces, quamuis enim & hîc aquam mihi abducas &c. *Quot modis accipiatur verbũ, euocare.*

3 Secundò, pro remouere, extrahere. in l. sacra. §. j. ff. de rerum diuisio. ibi, solent, qui religione eum locum liberare volunt, sacra inde euocare, quamuis Spiegel. in dictio. suo exponat sacra euocare, id est expugnatores sacrilegij nomine exoluere: videte vtra expositio conueniat. Et prima mea sententia, magis arridet tex. & sensui, vt puto.

4 Tertiò, euocare ad munera, est conuocare, vocare iniungere munus. l. ij. in fi. iuncta l. Lucius. §. idem respond. ff. ad municipales. & l. iij. de muner. alibi dicit cõmittere munera, in l. ad rempub. ibidem l. j. C. de temp. appel.

5 Quartò, euocare, est citare, in ius vocare. l. j. §. j. ff. de ferijs. ibi. tametsi non rectè fecerit, qui eos euocauerit. l. etiam in fin. ibi, ad agendum à præside euocato. de minoribus. & posteà ibi, non euocatis creditoribus. l. ij. §. legatis. de iudic. ibi, eum qui tutelæ reddendæ caussa Romæ esset euocatus, alterius tutelæ caussa, cuius non erat euocatus, non debere compelli iudicium suscipere. facit l. cùm verò. §. subuentum. ff. de fideicom. libert. *Euocare est in ius vocare.*

Quintò, euocare est in re criminosa citare, teste Budęo in forens. *Adiourner à comparoir en personne.* intelligendũ est tamen, quòd si verbũ, euocare, proferatur in ciuilibus, in quibus præsentia personæ opus nõ est, tunc intelligetur in ius vocare, iuxta l.fi.C.de procur. videlicet vt compareat quis per se, vel per procuratorẽ: vt ibidem liberum est cuique. & sic nõ accipitur hoc modo, sicut Budæus scribit, vt proximè probaui per multos text. & adhuc allego tex. in l. contumacia. ibi, tribus edictis euocatus. de re iudic. ff. 6

Budæi sententia cum distinctione sustinetur.

Si verò euocare respiciat crimen, vel casus, in quibus opus est præsentia personæ, tunc euocare est citare: vt ipse, qui citatur, cõpareat: vt vulgò dicitur, *Personellement cité,* & hoc ratione materiæ, non verbi. de hoc loquitur l.iij. in fi. de testi. ibi, testes non temere euocandi sunt per longum iter: & ibi non esse dubitandum, quin euocandi sint, quos necessarios in ipsa cognitione deprehenderit, qui iudicat. & l.ij.§.senatus. ibi, edictis euocati astuerunt. de iure fisci.

Sextò euocare verbum, ad vocationem bellicam accommodatum est, 7
& est ad diuersa loca diuersos cogere exercitus, teste Budæo in annot. primis. in l.j.ff.depo. inde euocati, milites auxiliares, qui subitò ad opẽ reipub. ferendam vocati sunt, nil allegat, nec ego.

Vltimò euocare hîc accipimus pro eo, quod est caussam inchoatam ad 8
se vocare, & ob id vetare illi iudici, corã quo incœpta erat, ne de ea cognoscat. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. c. vt nostrum. de appellatio. & hanc euocationem huc euocabimus, & plura aliunde affinia afferemus.

Quid sit euocatio.

Secundò quid sit euocatio? Respon. est caussę pendẽtis coram infe- 9
riore, ad principem, vel alium superiorẽ, legitimè facta reuocatio seu translatio. Primò dicitur caussæ pendẽtis: quia decisa caussa nõ euocatur, nec lis, quę non est, euocari potest, arg. l. decem. ff. de ver. oblig. c. ad dissoluendum. de despon. impub. & inferius fusiùs explicabitur.

Coram inferiore ideo in definitione dixi: quia si coram superiore agitaretur caussa, & ille non recognosceret alium, non posset ab eo caussa euocari, sicut nec appellari: vt scribitur in c. cuncta per mundum. ix. q. iij. & inferius pleniùs elucidabitur.

Item dicitur ad principem, quia Papa & princeps solent ad se euocare, & 10
nemo ab eis, per d.c. cuncta. & c. vt nostrum. de appella. & in ordi. Reg. scribitur in rub. *Du droit Royal.* vbi scribitur euocationem esse iuris Regalis.

Dicitur etiam ad alium superiorem, quia etiam extra principem is, qui reuocare iudicem potest, euocare caussam ab eo nõ prohibetur. l. iudicium. ff. de iudic. & inferius dicetur in iiij. q.

Legitimè dicitur, quia si ius refragatur, fieri non poterit euocatio: vt dicam inferius in x. q.

Posteà inscribitur in definitione reuocatio, quæ ponitur in d. c. vt nostrũ. pro euocatione. Budę. autem in forens. vocat eam translationem litium: sed vtcunque vocetur in forensi iudicio, & à iure euocatio nominatur.

Interdum aduocatio à Papa, in c. auditis. de procurato. & reuocatio in dicto cap. vt nostrum. quia is, qui euocat, reuocat potestatẽ iudicibus datam in illa caussa. d. l. iudicium. ff. de iudic. capitulo, pastoralis. §. primo. de offi. de lega.

legat. Alia inferiùs pro hac definitione dicentur.

11 Tertiò quæro quotuplex sit euocatio? Respon. duplex quędam est expressa, altera tacita: expressa est, quando in literis, vel aliâs exprimitur verbum euocamus. † Et regulariter princeps nõ euocat caussam, nisi apponat verbum euocamus, *Euoquons &c.* & ita scribũt doct. in c. vt nostrũ. de appel. Archi. in c. induciæ. §. ei autem. iij. q. iij. sicut dicitur de reseruatione, in qua requiritur verbum reseruamus. tex. in c. inter dilectos. vbi Io. And. secundum vnum intellectum. col. vlt. de exces. prę la. & Domi. consi. cxxxvj. Super primo. Ideo vidi in literis Regijs euocationis opponi. *Nous pour les causes dessusdictes, icelles auons euoqué, & euoquons de grace speciale.* † Hæc tamen clausula de plenitudine potestatis, vel de gratia speciali nõ est necessaria: quia istam euocationẽ facit princeps de iure communi: ergo ista plenitudo potestatis non requiritur, nec clausula de gratia, cùm de iure fiat. l. iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat. ff. de iudi. hoc expresśe scribit D. Boer. in trac. de præeminen. mag. cõsil. in addi. ad Ioan. Monta. fo. 39. *Duplex euocatio.* *Verbũ euocamus, an requiratur in literis.* *Clausula, de plenitudine, an sit necessaria.*

12

13

14 Ego tamen putarem istam clausulam non omittendam propter consuetudinem & stylum Franciæ, qui est, vt apponatur, & ex stylo describi solet: ideo non omittenda. l. si. quis sub conditione. ff. de cond. insti. & stylus curiæ est sequendus. c. ex literis. de cõstit. de quo plenè scripsi in trac. de consue. in ordi. Reg. Imò si hæ clausulæ omitterentur, literæ non valerent, quia contra stylum solitũ essent, & hoc in expressa euocatione, diuersum est in tacita: vt sequitur. † Tacita euocatio est, q̃ tacitè fit, eo ipso fortè q̧ Princeps incipit cognoscere de caussa, tacitè videtur ab alijs euocare: vt firmat Innoc. & alij in c. cùm M. circa fi. de cõstit. & hanc doc. indirectam vocant, directam verò expressam. nam sicut verbo volũtas hominis declaratur l. Labeo. ff. de supellec. lega. ita & facto. l. de quibus. in fi. de legi. ibi, quare rectissimè etiam illud receptum est, vt legem nõ solo suffragio legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogetur. facit l. Paulus. ff. rem ra. ha. c. dilecti. de appel. † Notandũ est, q̧ si pars in supplicatione peteret euocari caussam: & posteà Papa, aut Princeps signet illam supplicationem, & dicat, audiat talis, & citet, vt petitur, videtur Princeps sed ad partis petitionẽ referre. l. si defensor. ff. de interrog. actio. & sic videtur caussã euocare, & in literis posteà exprimi debet verbũ euocamus. c. inter dilectos. circa fin. de fide instru. sic consuluit Domi. consi. xlvij. Supplicatur Papæ. sequitur Paul. consil. cclij. Ad cõfirmationem. in j. volu. & Dec. consi. cxxxvij. Diligenter. col. iij. vers. tertiò principaliter. & per illa verba audiat talis, tacitè reuocata à primo censetur caussa: vt firmãt Do. de Rota decis. lxvij. Si petatur. in no. *Tacita euocatio.* *Tacite quãdo euocatio fiat.*

15

16

17 Item si Princeps delegat caussã alicui, videtur adimere à primo iudice, qui cognoscebat, & aduocare tacitè. c. cæterùm. de rescri. vbi docto. & c. pastoralis. & c. cùm contingat. ibidem. & quid intersit inter euocationem expressam & tacitam, dicam in differentijs inferiùs inter appellationẽ & euocationem: & hoc est notandum ni Francia, quia sæpiùs princeps iudicibus certis caussam committit, quos commissarios vocant: & illis omnibus alijs pręferũtur, quia specialiter commissi sunt, alij generaliter, per c. pastoralis. §. fi. de rescript. & tunc in literis solet exprimi verbum euocamus: tamen si *Per delegationem euocatur caussa.*

non exprimeretur euocatio,tacitè fieri censetur.

Dupliciter fit euocatio.

Adhec dicendum est, ꝙ dupliciter fit euocatio, videlicet motu proprio, 18
& ad partis petitionem.Motu proprio fit, quãdo citra partis petitionem fit:
& hęc solet fieri,quãdo agitur de episcopatu, abbatia,vel de alia magna re,
vel de caussa Parium Franciæ, aut de alio habente fauores, & tunc magno
Regis cõsilio committi solet·vt no.Io.Monta.in trac.de auth.mag.consi.in
iiij.artic.promiscuè.fol.69.vel alteri curiæ parlamenti, aut iudicibus,quibus
principi videbitur:& in hoc certa nõ potest assignari regula:quia pro ratione
volũtas: vt dicit gl.in.§.furtiuæ.de vsuca.in Insti.& effectus 50. istius clausulę,
motus proprij, descripsi in for.manda.in ver.motu proprio,in cõcord.

Ante intimationem an euocatio operetur.

Franciæ.†Et per istam euocationem motu proprio factam reuocatur iuris- 19
dictio iudicis cognoscẽtis, etiam si ignoraret dictam euocationem:vt asserunt
Panor. Imol.& alij in c.cęterùm.de rescri.& Peru.in d.c.vt nostrum.de
appel.dicens hanc esse cõem sententiam: quia clausula motus proprij operatur
etiã ante intimationem.allegat c.ecclesia.vt li.pen.& hãc opi.sequitur
Cor.consi.lxij. Primò ingrediendo literam.vol.j.& Auf.in deci.Tho.q.480.

Contrarium tamen seruatur in Francia, in qua nullæ literæ ligãt, vel pau- 20
cę admodùm ante intimationem.& hoc etiam docent Fel.& Dec.in d.c.cęterùm.
col.iij.de rescri.dicentes non inuenisse hũc motus proprij effectum,
vt ante intimationẽ euocatio locum habeat: nec gesta à iudice à quo euocatur
caussa,sunt nulla,antequàm fuerit illi pręsentatio euocationis facta:&
ita vidi seruari: quia nõ est verisimile Principem euocantem velle afficere
ignorãtes.c.j. vbi Innoc. de conces.pręb.in vj.l.qui absenti.ff.de acq.pos.&
scientiam,& non ignorantiam obligari volumus.l.generali. C.de tabu.lib.x.
nec tenebatur iudex, qui cognoscebat, diuinare.c.vnic.vt eccl.be.si.vlla di.
confe.l.si putator.ff.ad le. Aquil.post q̃ pœna nõ imponitur ignoranti, per d.
l.generali.& retractatio est pœna. gl.in c.cognoscentes.& ibi doc.de consti.
c.si religiosus.de elect.in vj.dixi in.§.monemus in verb.nullitatis pœnam.de
collat.in concorda. ideo nõ imponetur ante euocationis præsentationem.

Etiam iure cognoscit iudex ante reuocationẽ, tam quia est iudex, quàm 21
etiam propter communem errorem.l.Barbarius.ff.de offic. prætor. & quia
est in possessione cognoscendi,quam auferre ab eo oportet:vt dicit Bald.in
l.falsus.col. vij. versi.nunc videndum.C.de furt.

Clausula irritans ante intimationem an operetur.

Limitant doctores in literis euocationis, vbi est hæc clausula irritans,vi- 22
delicet decernens irritum & inane, quicquid in contrarium factum fuerit,
per d.c.j.de conces.preben.in vj.& doct.in d.c.vt nostrum.de appellat.quia
natura istius clausulæ est afficere etiam ignorantes, per c.si eo tempore.de
elect.in vj.cap.dudum. & c.pe.de pręben.eo.lib.glo.in.§ statuit.in ver.cẽsea
tur.de colla.in pragma.sanctio. Idem firmat Alex.in cõsi.xc.Omissis.in vij.
vol.& Soci.consi.cxij. Quod colla.in iij.lib.Dec.in d.c.cæterùm.col.iiij.siue
istæ literæ præcesserint cum caussa, vel sine caussa, etiã sine motu proprio,
vt Feli.scribit ibidem.& doct.in c.audita.de restit.spol.quia vbi hæc decreti
clausula est opposita, non intelligitur hæc conditio , si pars vti voluerit: ut
asserunt docto.in d.c.cæterùm.licèt Feli.ibi relinquat hoc cogitandum.

Ego tamen putarem in hoc casu ante literarum & voluntatis euocantis 23
inti

intimationē valere gesta per iudicē à quo, per ea quæ proximè dixi in clausula motus proprij: & istud seruatur in Francia, quicquid in contrarium dicatur, ratio est: quia ante præsentationem & receptionem literarum, & voluntatis euocantis nō dicitur iudex cognoscens habere notitiam euocationis. c. audita. de restit. spoliat. & doct. ad hoc ibi ponderant: & ideo ignorās non obligatur, vt superius dictū extitit: & sic nō erit nullum, quod interim factum erit, etiam post euocationis concessionem, nisi fuerit intimata, vt superiùs dixi. facit c. si pluribus. de præben. in vj. quia paria sunt nō esse, & nō apparere. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. & euocatio antequam appareat, perinde est, ac si non esset, vnde intimatione opus est.

24 Imò etiā dicunt doc. q̄ si iudex euocationē sciuerit ante literarū præsentationē ei factā, adhuc acta valebunt, per d. c. audita. vbi dicit receptionē literarum, sed ignorantia semper præsumitur ante præsentationem, per reg. præsumitur. & l. verius, de probatio. ff. Calder. sic docet cōsi. iiij. an si Papa. rubr. de offi. deleg. † Imò etiam nō sufficeret quod vtraque pars sciret: sed oportet q̄ illa euocatio sit nota iudici à quo. arg. l. hęc autem. §. non defendit. ff. quib. ex cauſ. in possesio. eatur. facit quod no. Bar. in l. multum. ff. de conditio. & demōstra. Cardi. in cle. quia contingit. in iij. oppo. de religios. domib. potest enim aliquid esse notorium, & tamen nō constabit iudici: & tunc requiritur probatio, vt fiat notorium iudici: vt pulchrè consuluit Deci. consi. xxix. in causs. col. ij. in ij. dubio. † Ad petitionē partis etiā euocatio fieri potest, quādo pars Regi supplicat, vel alteri, qui euocare poterit: & tunc cōueniūt doct. ante euocationis intimationē factā, iudicē, à quo posse cognoscere, p d. c. audita. & c. vt debitus. de appella. & c. gratum. ibi, certus. de offic. delega. hoc probat Archic. in c. is qui, de procura. in vj. & Bal. in l. mādatū. col. pen. versi. & not. C. manda. Præposit. in c. super eo. ij. notab. vlt. & c. si duobus. de appellatio. ibi, cognouerit. facit c. ij. de offi. delega. ibi, innotuerit. hoc firmat Bal. in l. j. C. vt lite pendē. & Dec. conſ. ccxcv. in caussa. col. ij. † Facit tex. sing. in l. si fortè. ff. de offi. præsid. secundum Ro. sing. lvij. fuit quęstio. vbi concludit valere collationem beneficij factā per primum vicariū, antequam ipse sciat reuocationē esse factam. idem tenet sing. ccccclxvj. quod lex, si fortè. & eum sequitur Calder. in consi. iiij. rub. de offi. delega. per glo. in l. tribunus. ff. de testa. militis. quam sequitur Iaſ. in l. more maiorum. nu. 8. ff. de iurisd. omnium iud. alibi de hoc scripsi. ideo alia super hac q. non adducam.

Scientia iudicis fit per literarum præsentationē.

25

26

Peti euocatio à parte solet.

27

Collatio vicarij post reuocationem an valeat.

28 Quartò quomodo euocatio facienda sit. Respō. qui vult impetrare euocationem, primū omnium oportet, vt supplicationē porrigat (quam libellū vocat Imperator in l. j. C. de precib. Impera. offerend.) per libellorum aliquem magistrum, vel alium, Regi vel illi à quo euocationem impetrare desiderat, in qua narret caussam, vel caussas, ob quas euocationē petit: quia petitio est prima. & primò fieri debet, dicit Imperator, vt cōgruū respōsum accipere possit, inserere pacti exemplum. l. vt congruū. C. de pac.

Quomodo fiat euocatio.

29 Secundò de caussa, vel caussis allegatis inquirendū erit, an veræ sint: quia non sufficit dicere, sed probare oportet, in l. j. ff. si quadrupes pauper. fecisse dica. c. ij. de consuetud. in vj.

30 Tertiò probationes & omnia ostenduntur Regi, seu interiori consilio,

quę caussæ, si probatę fuerint, Rex euocationem concedere solet: ex caussa
enim subuenire princeps solet, sicut olim prætor. l. j. ff. ex quib. caus. maior.
Quartò post euocationis concessionẽ literæ à secretarijs fiunt, in quibus 31
hæ caussæ exprimuntur, alioqui non valerent: vt inferius dicetur.
Quintò literæ sigillo muniendæ sunt à cancellario, qui hoc casu nõ solet 32
sigillum recusare, quia ad consilij deliberationem videt hoc cõclusum esse:
& ipse ex officio conclusionem consilij (in quo interesse potest) sequi debet
vt patet in rub. *Du chancellier*, in ordinat. reg.
Sextò literæ sic impetratæ præsentantur illi, corã quo caussa pendet, pu- 33
tà parlamento, vel curiæ Generalium iustitiæ, vel magno consilio: & ab eo
tempore manus illorũ sunt, & ora ligata: vt inferiùs dicetur, vt non possint
ampliùs de illa caussa cognoscere. † Septimò acta coram primo iudice fa- 34
cta deferuntur ad iudicem, seu parlamentum, cui caussa post euocationem
commissa est, vt iudicent: & alia fiunt necessaria, de quibus inferiùs.
Vltimò alia agenda describuntur inferiùs, artic. ij. in literis reg. primis. ibi 35
videre licebit.

Quis euocare possit.

Quintò cui euocare sit liberum? Respon. in hoc regno principi no- 36
stro christianissimo caussam suis corã iudicibus pendentem
quibuscunque ad se euocare liberũ est: quia iudiciũ soluitur vetante eo, qui
iudicare iusserat. l. iudiciũ. ff. de iudic. Nam sicut ex caussa ab officio remoue
re potest, ita interdicere vnam caussam. c. pastoralis. §. item cùm totũ. de of.
deleg. & l. quę de tota. ff. de rei vend. quia is potest regulariter destituere, qui
potest instituere. c. cũ ex iniuncto. in fi. de hęre. & sicut mandare iurisdictio-
nem, vel nõ mandare, est in arbitrio suo, ita adimere mandatam. l. solent. §.
sicut. ff. de offi. procõsul. † Et nõ solùm Princeps, sed etiam quilibet alius su- 37
perior in eadẽ specie iurisdictionis potest caussas corã suis pendentes iudici
bus ad se euocare, per d. l. iudiciũ, ibi, vel maius imperiũ habet. & in l. solent.
§. sicut, de o. f. procõs. † Vnde Comes, Dux, vel Baro, vel alius dominus, qui 38
iudices vel bailliuos cõstituit, ab illis licitè caussam euocare poterit, ea ratio-
ne quòd eos in totũ ex caussa destituere, & sic pro parte potest: vt superiùs
dixi. hoc planè scribit Io. Monta. in d. tract. de authorita. consilij, fo. 39. &
Alber. brunus in consi. xcij. nemini, in materia feudorum.
Idem in episcopo, vt à suo officiali caussam euocare possit, teste Imol. in 39
c. pastoralis. col. ij. de offi. ordi. cũ sit idem cõsistorium episcopi, & officialis.
c. ij. de cõsue. in vj. Aufrer. decisio. ccccclxxx. & Iacob. in tract. de feud. in ver-
bo vicarius. col. j. † Aduertendũ est tamẽ, quòd superior per appellationem 40
caussam euocare nõ potest ab inferiori iudice. c. cùm ab ecclesiarũ. & c. ir-
refragabili. de offi. ordi. † Ex quo infertur quòd legatus sine expressa cõces- 41
sione Papæ non poterit caussam coram episcopo, vel alio ordinario incœ-
ptam, euocare. c. peruenit. & ibi, hoc docet Dom. xj. q. j. gl. in verb. si dicat. in
c. vt debitus. de appel. Spec. in tit. de leg. §. nunc ostendendũ. versi. quod au-
tem dixi, circa fin. ibi, Legatus quoque & Panor. in c. j. col. ij. de offic. lega.

Superior per appellationẽ nõ euocat.

Legatus an euocare possit.

Ratio est: quia concurrit cum omnibus ordinarijs in iurisdictione, & sic 42
est locus præuentioni. c. si à sede. de prębend. in vj. & ratione præuentionis
occupatur iurisdictio. c. penult. vbi Soci. de foro competẽt. l. si quis posteà.
de

de iud.ff.cùm non sit superior in eadē specie iurisdictionis, sed tantùm per appellationem reuocare non poterit, quod geritur, nisi ad eum appelletur: & quando dantur plures iudices, ad vnum datur optio parti, authent.habita, vbi scripsi in scholastico. priuileg.C.ne filius pro patre. gl.in l.fin. C.Vbi in rem actio exerceri debeat.gl.& doct.in c.j.de offi.delegat.

43 Item archiepiscopus nō euocat caussas ab episcopis suę prouinciæ, quanuis illorum superior sit per appellationē. c.Romana.de foro compet. in vj. & d.c.pastoralis.nam ordo confunditur, cùm sua iurisdictio vnicuique nō seruatur.c.peruenit.xj.q.j.de Ripa.in c.cum M.nu.195.de constit.

44 Prætereà episcopus ab abbate non euocat.c.quāto. & c.graue. de offi.ordin.vbi gl.nec à decano, vel archidiacono.c.ij.de excessib.prela. Hostien.in summa de offi.archidiaconi.§.quod sit eius officium.& Bal.in d.l.iudicium.

45 Idem dicendum est, si episcopus à plebano, vel à capitulo euocare vellet vt ei non permittatur, si ab eo iurisdictionē non habeat: vt firmat archidia. & Dom.in c.de persona.xj.q.j.Imol.in d.c.pastoralis.col.ij.de off.deleg.quia iurisdictionem ab his abdicare nō potest.cum nec eos instruere ne destituere possit:vt superius scripsi:quòd si nō possit tollere totum, nec partem arg. l.si quis in principio.ff.de leg.iij.l.quæ de tota.de rei vend.c.nuper.de senten. excommunicatio.Perus.in c.vt nostrum.col.iiij. de appella.

46 Adhæc vnum parlamentum ab alio non euocat, cùm par in parem iurisdictionem non habeat, & imperium.l.nam & magistratus.ff.de arbitr.l.ille à quo.§.tempestiuū.ad Trebel.& cùm vnum maius imperium in suo districtu, seu resortu non habeat altero, non euocabit:vt Montaigne & Boër.dicunt.in d.tract.de authorit.mag.concilij, dicentes idem in magno concilio: & solùm vidi priuū concilium, siue vt vulgò vocatur, *Le conseil priué*, euocare caussas etiam à parlamentis, sed hoc authoritate regia facit, non sua. *Parlamentū ab alio non euocat nec magnū concilium.*

47 Insuper nec parlamentum à generalibus iustitiæ euocat, cùm in caussis eisdem commissis parē habeant iurisdictionem cum parlamentis:& ipsi,& caussæ eorū à parlamentis exemptæ sunt: vt patet in rub.de ordi.genera.in ordin.reg.& arest.magni concilij hoc fuit (vt dicunt) pronunciatum. *Generaliū caussæ à parlamētis non euocātur.*

48 Item parlamentum caussas coram bailliuis, vel seneschallis pendentes nō euocat: tum quòd ipsa possint solùm per appellationē ab eis cognoscere, & bailliui nō habeant iurisdictionem ab ipsis: tum ꝙ euocatio est maximi imperij: ideo Rex sibi in hoc regno reseruauit: vt est videre in rubr. *Du droit royal*, in ardi.reg.& doc.no.in l.imperiū.de iurisd.omniū iud.ff.& in hoc cōueniūt D.Montaigne, & Boëri.in d.trac.de autho.& pręeminēt.magni cōcilij. *Parlamentum quando possit caussā euocare.*

49 † Si tamen ab interlocutoria appelletur ad senatū, si illa appellatio decidi non possit sine principali caussa, tunc parlamentum sine literis instātiam coram seneschallo, vel bailliuo, seu alio magistratu pendētem seculari euocat, & ius dicit:& ita centies fieri audiui in curia paris.suprema.

50 Item licet olim consiliarij suplicationum, quos requestarum vocant, solerent euocationibus vti, hodie tamē est illis in ordi.reg.prohibitum. in rubr. *Des conseilliers tenans les requestes du palais*.artic.j.vt nō euocent sine literis de cōmittimus : in quibus dici solet, *Par ces presentes vous commettons*, & vt sigillum cancellariæ domino suo prosit. *Supplicationum cōsiliarij non euocant.*

Gubernatores prouinciarum an euocare possint.

Præterea gubernatores prouinciarum, seu vicem gerentes Regis, etiam 51 euocare caussas pendentes nõ possunt: vt est statutum in rubric. *Du droict royal*: arti. primo, quamuis abutantur aliquando volentes euocare etiã à parlamentis: quod est prohibitum.

Nec gubernator Montipessulani euocat à Baiulo, nec Seneschalus à Pręposito, vel ab alio iudice inferiore, vel bailliuis: & hoc videtur tenere Io. Fab. in instit. de attilia. tut. col. ij. & seq. versic. sed an superior, vbi dicit Seneschallum nõ posse dare tutorem in terra Baronis sibi etiã subiecti, si ille Baro habeat iurisdictionem ordinariam, sic nec potest expleta, vel executiones facere in terra Baronis, nisi in casu resortus: vt est in ordina. reg. rub. *de seneschaulx*. artic. quarto. 52

Seneschallus quando euocat & dominus directus.

In consuet. picta. legitur in rubr. *De la distinction des iurisdictions*. artic. vj. 53 quòd senechallus caussas pendẽtes in parua assisia euocat ad suã magnam assisiam, ante litis contestationẽ, ex caussa legitima: sed propriè nõ est euocatio, vt superius dixi: nec poterit dominus directus ab vtili caussam euocare: vt Bal. inquit in l. j. quęst. xliij. ff. de rerum diuisio. nec potestas Bononię, à potestate artis lanæ, teste Angel. in d. l. iudicium soluitur. ff. de iudic.

Item concludendo dico tunc superiorem posse caussam euocare ab inferiore, quando idem habet iurisdictionem ab eo, alioqui non: vt docet Bal. in l. j. in fin. C. de iurisdict. omnium iudic. capi. j. col. tertia. de allaudijs. & Calca. sic consuluit consil. viij. in caussa. col. x. & consil. xvj. nu. 90. & Fran. Curt. consi. ij. vassallus. 54

Superior per appellationẽ quid facere debeat cõtra inferiorẽ.

Poterit tamen superior per appellationem, licet non possit euocare, præ- 55 cipere inferiori, vt intra certum tempus caussam decidat, & definiat, per capitul. irrefragabili. de offi. ordi. Iacobi. in tractat. de feud. in verbo, vicariusque perpetuus. & Panor. in c. nullus. de iure patronat.

Nos tamen in Francia solemus impetrare literas à cãcellaria, quibus prę- 56 cipitur illi magistratui, vt caussam determinet & decidat intra tale tẽpus. scripsi aliam praxim in rubric. de friuol. appella. in cõcorda. §. primo. ibi vide ne plura.

Euocatio quando iure fiat.

Sexto quãdo euocatio fieri iure possit? Respon. ex caussa publica euo- 57 catio fieri potest per principem, aliàs non sine magna caussa per tex. solennem, in authent. qua in prouincia. versi. excipiuntur. & ibi hoc firmant Guliel. de Cun. & Paul. C. vbi de crimine agi oporteat. Nam propter hoc quod in commune vtile est, concedi debet. l. si quis in graui. §. vtrum. ff. de sanatusconf. syl.

Si in duobus interlocutorijs est grauatum, caussa euocatur.

Sed ego non impono legem principi, vnde quando vult, hoc potest, ta- 58 men de honestate nõ debet euocare sine caussa, per capit. penul. de iura. calum. & ibi Panor. hoc docet in primo no. vnde vidi teneri, quòd si parlamẽtum grauauerit partem in duobus arestis interlocutorijs, poterit princeps illam principalẽ caussam ad se euocare: quia verisimile est, quòd & in principali grauauit postquàm bis ita factũ est: & pro hoc allegant l. non distinguemus. §. cùm quidam, iuncta glossa. ff. de arbit. & c. vt debitus. de appella. & reg. semel. de reg. iur. in vj. & sic cõcessum fuit à cancellario, vt à iudice Maxilien. mihi relatum extitit. & facit capit. primum de dilatio. ad quod debe-

berent aduertere parlamenta Fraciæ,ne etiam in minimo aliquem grauent.

59 Vnde Alber.& Iacob.concludunt, in d.l.iudicium.& Iacobi.in d.tractat. de feudi.in verbo vicarius. col.j.principē cum caussa,vel sine, caussas in parlamentis quibusque pendentes euocare posse:quia vani capitis est existimare superiorem non posse præcipere, nec euocare sine caussæ cognitione:vt inquit Inno.in c.ad aures, de tempori.ord.per tex.in c.quia frater. vij.q.j. & Barb.docet in c.si quādo.per illum tex.col.ij.de rescri.& quòd Rex Franciæ caussas in parlamento parisien. pendētes euocare possit, cōsuluit Ias.consi. cxliiij.circa primum. in j.q.vol.ij.sed sicut princeps non debet alicui auferre dominium sine caussa, l.ij.C.de precib.imper.offeren. ita nec propriā iurisdictionem.l.qui furere.ff.de statu ho.Bal.in l.j.col.vltima.ff.de cōsti.princi. alioqui instar pueri esset,qui nunc daret,& statim auferret. *Princeps an sine caussa euocet.*

60 Nec valeret constitutio curiæ,si diceretur nullam debere impetrare euocationem,nisi caussas curiæ ostenderit,& curia admiserit,aliter decernebat euocationem nullā,& partē mulctandā.quia iuri principis derogaret,& inferioris cōstitutio contra legē superioris nō valet:cle.ne Romani, de electi.

61 Imò qui impediret subditos, ne ad principem irent,crimine læsæ maiestatis irretiretur:vt firmat Lucas de pēna in l.vna.col.x.cū seq.C.vt nemo suscipiat ad suū patrociniū rusticos. lib.xj.& iudices seculares & alij impediētes clericos ad forū ecclesiasticum accedere,vel literas à iudice suo impetrare, sunt excommunicati,per c.quoniā.de immunita.ecclesi.in vj.& in bulla cænæ domini exprimitur.art.xiij.& fortè istorum magnus est numerus hodie. *Impediens subditos ad principem ire læsæ maiestatis crimine tenetur.*

62 † Et ideo votum seu iuramentū de nō impetrādo dispensationē, vel de ea impetrata nō vtendo, nō valet:quia ius superioris semper cēsetur exceptū.c. venientes.de iureiurā.Fel.in c.cæterū.de rescrip.& hoc facit contra doc.Biturigū,qui simile iuramentū exigūt à baccalaureis:quod sæpius iura ibidem *Iuramētū de non impetrāda dispensatione non valet.*

63 profitens reprobaui. † Prædicta intelligenda sunt in principe: inferior verò à principe in hoc regno nō euocat,vt dixi, & inferior in quibus casibus euocat, non potest sine caussa pendentem caussam coram inferiore euocare.l. pe.C.de peda.iudicib.Iacob.in d.l.iudicium.

64 Sic dicitur in Papa,vt possit commendas beneficiorū liberè,& sine caussa remouere:vt no.in c.omnes.& seq.vij.q.j.firmat Domi.consi.viij.quidem cardinalis.col.iij.gl.in c.qui plures.xxj.q.j. nec daretur facta à Papa reuocatione commendatario interdictum vnde vi,nec reintegrandæ possessionis remediū:vt probant Panor.& Fel.in c.si cōstiterit.col.ij.de accusat. quia plenaria beneficiorū dispositio ad Papā pertinet.c.ij.de preben.quod tamen in hoc regno non permitteretur sine caussa:vt dixi in tract.de pacifi.possesso. sicut in episcopo,vel alio inferiore à Papa, qui non potest sine caussa reuocare commendam.glo.in c.nemo.de electio.in vj.imò in hoc regno non solet princeps sine caussa euocare:vt sæpius vidi. *Cōmendas sine caussa papa nō reuocat.*

Quæ caussæ allegari ad euocationē possint.

65 Septimò quæro quæ caussæ allegari ad obtinendam euocationem possint?Respond.caussa publica:vt superius dixi in proxima quæstione.

66 Secundò potest allegari suspitio notab.vt pote si quis litiget contra præsidem alicuius curiæ;quia vbi caput est suspectum,potest consiliū recusari, *Suspitio præsidis caussā euocandi præbet uel cōsiliariorum.*

ſic & curia: vt decidunt interpretes, in c.j.de iudi. per c.quod ſuſpecti.iij.q. v.& c.inſinuante.de offic.delega.& Bal.in l.j.col.j.C.ſi rector prouinciç.Feli.in c.cauſſamqúe, col.j.de offi.deleg. Alex.cóſi.xl.proſpectis.col.ij.in ij.vol. & Dec.conſi.clj.col.ix.

Idem ſi recuſaret conſiliarios propter cauſſam ſimilem illorũ:vt ſi in par- 9
lamento pariſien.ageretur de aliqua nominatione alicuius conſiliarij, illius curiæ.c.cauſſam.de iud.ideo ſolet tũc magnũ conſiliũ de hac cognoſcere.

Idem ſi recuſaret conſiliarios propter ſuſpicionem, affectionẽ, vel cauſ- 63
ſam vnius pendentem in illo parlamento, & alij non remanerent in numero ſufficienti ad conficiendũ areſtũ:vt Boër.vult in addit.ad Montaigne, in trac.de autho.& prçeminẽt.mag.cóſilij.ſed cũ hodie ſit cóſiliariorũ vbique ſufficiẽs numerus, hoc vix allegari poteſt:vt inferius in literis regijs dicetur.

Diſcordia inter duo parlamẽta cauſſã euocationipræbet.

Preteręà ſi ſit diſcordia inter duo parlamenta, quia forte agitur de limi- 6
tibus vtriuſque: tunc Rex etiam proprio motu proceſſum euocabit ad magnum conſilium, cui ſpectat cognitio, ad quod iſtorum parlamẽtorum cognitio pertineat, & poſteà illã remittit cauſſam ad illos ad quos videt cognitionẽ ſpectare: vt eſt in ordina.reg.poſitis, in ſtylo parlamẽti.rub.de appell. ordina.ante penul.& hoc fit, ne diuerſa ſequantur areſta: vt ſcribunt doct.in l.nulli. C.de iudi.quia vnũ alteri nõ vult cedere.arg.c.paſtoralis. de reſcri.& forte vtrunque vellet trahere aquã ad ſuũ molendinũ:ideo vide ordina.ſeq.

Charles VIII. Artic. LXXII.

Articul. primus.

ITEM & pource que à cauſe de la diuerſité des parlemens & eſchiquier de Normandie ſuruiennent ſouuent pluſieurs queſtions à cauſſe d'iceux que ſi eſdictz cas aucune declaration ſe faict par nous en noſtre conſeil pour diſcuter, auquel leſdictz parlemens ou eſchiquier la matiere ſera renuoyée & commiſe: nous voulons & ordonnons que iuſques à ce que par nous & noſtredict conſeil ſoit diſcuté ou la cognoiſſance de telles matieres ſera renuoyée, nul d'iceux parlemens & eſchiquier en entreprenent aulcune cognoiſſance. Mais en laißent faire aux gens de noſtre dict conſeil, auſquelz nous ordonnons que ſommairement, & de plein, & ſans figure de proces ilz decident & determinent ou ladicte cauſe ſera traictée & renuoyée, fors & excepté des matieres d'ont notoirement la cognoißance appartienne à nous, & à noſtre dicte cour de parlement.

Eſchiquier quare ſic dicatur.

ESCHIQVIER DICITVR fortè ab ἐχέσκω, id eſt habeo, quòd parem cum parlamentis iuriſdictionem habeat, vel ab ἐχῖνο, quòd acta ibi adſeruentur, & conijciantur. nam ἐχῖνος apud Demoſthe. dicitur capſa, vel ſcrinium forenſe, nunç æneum, nunc opere figulino, in quo teſtium dicta, acta litis, omniaqúe à partibus prolata conijciebãtur:vnde ea

quę

quæ in acta prolaturi erant apud ſe queſtrum depoſituri, quòd palàm in iudicium proferrentur, τὰ εἰς ἐχῖνον ἐμβαλλόμενα appellabant, litis inſtrumentum ſignificantes.

71 Adhæc ſi bona alicuius partim ſita ſint in iuriſdictione (quam reſortum vocant) alicuius parlamenti, & partim in altero: & de illius hæreditate agatur: tunc quia vtrumque parlamentum poſſet cognoſcere: & diuerſa poſſent ſequi areſta, & iudicata: ſolet concedi euocatio per illa quæ docto. notant in dicta l. nulli. C. de iudic. & ita vidi concedi pro domino *de l'eſtrange.* *Bona ſità in diuerſis parlamẽtis cauſſã euocandi præbent.*

72 Item aliæ cauſſæ in arbitrio Regis & euocantis ſunt poſitæ, qui aliquando motu etiam proprio, & vix ſine cauſſa, ſed aliquando ex leui hoc concedit.

73 Et quando ob ſuſpiciones, vel recuſationes euocatur cauſſa, ſolet princeps illam euocatam committere proximo parlamento, ne partes laboribus & expenſis grauentur, per capit. diſpendia. de reſcript. in vj. & extat lex regia, ſi tamen magno concilio committat, nullus refragatur. *Proximo parlamẽto quãdo cauſſa committi ſoleat.*

74 Et ideo ſi euocatio fiat cum cauſſa, vel ex leui, vel ſine, non poterit ab ea appellari: vt decidit Bald. conſil. cxj. proceſſus. in vj. vol. quia eſt arbitrij & voluntatis principis: & quia à principe non appellatur, ſi ſuperiorem non recognoſcat: vt eſt Rex Franciæ. l. j. ff. à quibus appell. non licet. capit. per venerabilem, qui filij ſint legitimi: multæ aliæ cauſſæ allegari poſſunt, quas arbitrio principis approbandas relinquo. *Appellari ab euocatione non poteſt.*

75 Octauo quis euocationem impetrare poſſit? Reſpon. Omnis qui non prohibetur, & etiam parte aduerſa non vocata, & ſine illius conſenſu capit. cęterum. de reſcript. vbi Imol. & Fel. in c. cùm olim col. v. de 76 re iud. † Nec in hoc regno eſt conſuetum in literarum regiarum impetratione citare partem, quod conuenit. l. obſeruandum. ff. de iudic. & l. nam ita diuus. de adoptio. Dec. in c. j. de iureiur. plene ſcripſi quãdo citanda ſit pars in reſcriptorum impetratione, in repetitio. l. quod iuſſit. in fi. ff. de re iudic. & regulariter in reſcripti impetratione nõ eſt citãda pars, etiam ſi reſcriptum ſit præiudiciale parti. l. quoties. C. de precib. imper. offe. Specu. in tit. de lapſis. & diſpenſa. §. qualiter autem, verſi. quibus autem. in fi. per l. ij. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco pubico. *Euocationẽ quis poßit impetrare.* *In reſcripti impetratione non citatur pars ſed in illius cõprobatiõe.*

Quamuis contrarium tenuerit Barba. in conſ. xliij. præclare. col. xviij. in primo vol. & Dec. in d. c. cæterum: col. vlt. de reſcrip. ac Soci. in rub. ff. de libe. & poſthu. ſed praxis quotidiana ſeruat primam opinionem, vt non requiratur citatio vt ſcripſi in tract. de reſcrip. & liter. reg. in ordina. reg.

77 In verificatione & approbatione, ſeu vt (dicunt) interinatione literarum, ſolet citari pars ad verificandum illam clauſulam, ſi preces veritate nitatur. l. fi. C. ſi contra ius. c. ij. de reſcript. ideo ſolet in reſcriptis deſcribi, ſi vobis cõſtiterit vocatis vocandis, de pręmiſſis, &c. per tex. in c. exhibita. de iud. Ægi. Bellamera. deciſ. lxxxv. ſi executor. Deci. conſi. clxxiij. viſo proceſſu, & conſi. ccxxxiij. viſo tenore, & conſi. cclxxv. viſo tenore. & in literis Frãcię, ſolet apponi clauſula, *S'il vous appert des choſes ſuſdictes ou tant qu'il ſuffira.* vt dicam in dicto tract. de reſcript. ſeu literis regiis.

Acta ante euocatione facta valent.

78 Nono, an acta facta ante euocationem valeant? Reſp. valere, nec princeps illa acta iure facta reuocare ſolet, ſed valebunt, ſi iure facta ſint: vt firmat Imol. in c. intimaſti. de appellatio. & Bald. in l. ſolent. §. ſicut. ff. de offic. proconſu. ſic quando cauſſa ad ſuum remittitur iudicem, nō reuocantur acta anteà legitimè facta, per text. in l. cùm anteà, in fin. C. de arbit. & l. iubemus. C. de liberal. cauſſà. Barba. in c. cauſſam quæ, de teſtibus. & tex. ad hoc ſing. reputatus in c. audita. de reſti. ſpoliat. quòd ſi Papa mandet aliquid reuocari non intelligitur de rectè geſtis: & hoc ſequitur Nicol. milius in verbo reſcriptum. quæſtione xxvj. & Iaſo. conſilio ccxiij. col. vltima. in ſecundo volumine.

79 Vnde ille, cui committitur cauſſa poſt euocationem, cognoſcit ab illo tempore, quo vltima acta fuerunt conſcripta à iudice euocato, dummodo ante euocationis intimationem facta fuerint, ſecus ſi poſteà: ideo in literis euocationis inſeri vidi. *Nous pour les cauſes deſſudictes icelles cauſes & proces en l'eſtat qu'il eſt, auons euoqué & euoquons par ces preſentes, par deuant vous &c. laquelle nous vous cōmettōs par ces preſentes, pour d'icelle cognoiſtre appoincter, & determiner, & parfaire: proceder les dictes parties preſentes, ou appellées, ou procureur, ſelon les derniers actes & appoinctemens d'icelle cauſe.* Ecce igitur quomodo princeps in ſuis literis hoc mandat, quod probat Iacobi. in l. ſi longius. col. ij. ff. de iudic.

80 Itaque acta facta coram primo iudice, fidem etiam faciunt coram euocāte, & illo cui cauſſa cōmiſſa eſt: vt ſcribunt Bal. & Fel. in cap. cauſſam quę, in primo, de teſtib. alioqui fruſtra ad ſuperiorem deferrentur, & ea, quæ rectè facta ſunt, valent, licet perueniat ad caſum, à quo incipere non poſſunt per regul. iuris.

Expēſis euocantis acta ad euocantem deferuntur.

81 Ex quo infertur, quòd acta facta coram iudice euocato deferri debent ad euocantem expenſis procurantis euocationem: ſiue fuerit originarius actor, ſiue non: ſiue fuerint literæ euocationis motu proprio conceſſæ, ſiue ad petitionem, teſte Guido papę, in deciſio. Delphinal. quæſt. ccccxl. vtrum princeps. & hoc ſolet princeps mandare in fine literarum, & tunc ſine dubio illud eſt ſequendum: quia licet princeps concedat motu proprio, tamē pars hoc inſtigat: vt plenè ſcripſi in forma mandati Apoſtolici. in glo. motu proprio: & ideo in quo ſtatu cauſſa inuenitur, in eo deciditur ab euocante: vt in literis dicitur, *En l'eſtat qu'elle eſt*, & hoc probat Alber. in dicta l. iudicium.

Acta poſt euocationē intimatam non valēt.

82 Acta tamen facta poſt euocationem intimatam iure non ſubſiſtere, ſed eſſe ipſo iure nulla probat capitul. eccleſia, in ſecundo. vt lite pendēt. & cap. vt noſtrum. & capit. ſi duobus. de appellatio. & cap. licet. de offic. deleg.

83 Quia non debet eſſe tam audax inferior, vt poſt euocationem ei notificatam in cauſſa procedere debeat: vt ibi nota. & Chaſſa. in conſuetudi. Burgund. in rubr. *Des iuſtices & droict d'icelles*, numero 98. & in §. v. in glo. *S'il n'a grace*, numero 194. & in catal. glo. mundi. in quinta parte conſider. xxiiij. numero 92.

84 Etiam dicunt doct. quòd ſi acta ignoranter fuerint facta poſt euocationem, adhuc erunt nulla, ſi in ea clauſula motus proprij, vel decreti, per gloſ.

glo.in verbo,dispositionis.c.j.§.adiiciebatur.de conces.præb.in vj.& ibi Domi.& Philip.quod tamen superius reprobaui.

85 Item dum processus euocatus erat conclusus coram iudice, si euocetur à superiore:tunc euocans adhuc nonobstante conclusione in caussa coram primo iudice facta,dilationem partibus concedet nouam, per text.in l.edictum.ff.de iudic.Boeri.in repet.l.consentaneum. fol.13. in additio. C. quomodo & quando iudex.

86 Decimò quibus ex caussis euocatio annullari possit?Respon.primò quando falsa caussa est principi allegata:& princeps ea motus euocationem concessit,certè annullabitur illa euocatio veritate comperta:nam semper literæ intelligi debent,si preces veritate nitantur.ca.ij.de rescript.l.fin.C.si contra ius. *Quibus ex caussis euocatio annulletur.*

87 Idem si litis pendentia in euocationum literis non exprimatur: quia verisimile est.quod si princeps litem pendere sciuisset,& coram quibus,caussam nõ euocasset.c.inter.de re iudi.c.vt debitus.de appellatio.c.super. eod. de cohabita.clerico.& doct.in c.cæterùm.de rescrip.Bald.in l.fin.de relatio. Barba.consi.ix.præclare.col.j.in ij.vol.Fel.in c.super literis.col.vij.de rescrip. versi.sexta regula.Ioan.lupus in repet.c.per vestras.in iiij.not.de donat. inter vir.& vxor. *Pendere litem in euocationũ literis exprimi debet.*

88 Et idem dicerem,si alia tacita vel expressa sunt, quæ potuissent monere concedentem ad denegandum dictam euocationem.ca.super literis.de rescrip.vbi plenè iurium interpretes,vel si de leui hoc princeps non concessisset.c.postulasti.in fi.ibidem.multa de hac expresione scripsi in concorda.in forma mandat.in verb.pro expresis.

89 Quia hæc euocatio est odiosa,ergo restringenda. l. cùm quidam. ff. de liber.& posthum.& reg.odia.de reg.iur.in vj.Bald.consil.penulti.in quinto volu.tum quia tollit præuentionem.l.si quis posteà.ff.de iudic. cap.proposuisti.de foro competent.tum etiam quia tollit illud,de qua re cognouit iudex,de ea pronunciare debet.l.de qua re.ff.de iudic.Innoc.in capitu.ex literis.de offic.deleg.nec videtur voluisse princeps inscius præiudicare processui agitato inter partes:vt asserit Bald.in l.falsus.col.vij. versicu. nunc videndum.C.de furtis:nam hoc cedit in contumeliam illius iudicis, qui iam de caussa cognoscere cœperat,per l.litigatores.ff.de arbit.& si pars caussę statum expresisset,euocationem non obtinuisset,vel non ita de leui.dict. cap. postulasti.de rescript. *Euocatio odiosa.*

90 Expressa enim tunc fieri mentio dicitur,quando substantialis tenor processus,& qualitates personarum,iudicium aduersariorum quoque, si plures sint,ac res,de qua est controuersia,expressæ sint.l.fi.C.de precib.impera.offerend.doct.in d.c.super literis.de rescript. *Expressa mentio vel tacita,quæ.*

91 Et in hoc certa non potest dari doctrina,quid specialius exprimi debeat: sed hæc arbitrio eorum relinquuntur, quibus caussæ istæ videndę committuntur:qui si caussas approbent.Regique suadeant iustas & bonas esse:illas tunc Rex approbat:quæ si posteà facta euocatione probentur falsæ, literæ euocationis nullius momenti pronunciabuntur: & pars in expensis condemnabitur:vt inferius dicetur abundantius.

Differētiæ inter appellationē & euocationē

Vndecimo videndum est quę sit differētia inter appellationem & euocationem? Respon. Primò differt euocatio ab appellatione: nam euocatio tam motu proprio quàm ad petitionem partis concedi potest teste Aufer. in suis decis. quæstione cccclxxx. vt superius abundè scripsi. 92

Appellatio verò ad partis tantùm petitionem: nam oportet quòd verbo pars, appellet. l. litigatoribus. C. de appella. l. secunda. & sequent. ff. eod. vel in scriptis. cap. j. de appel. in vj. & sine partis appellatione Rex non concedet literas appellationis, quas releuamēti literas pragmatici vocant: & nunquā vidi motu proprio clausulam in literis appellationum.

Nec obstat l. non tantum. ff. de appella. quia ibi ad tertij petitionem, sed non motu proprio emissa: & cùm agatur de fauore condemnati, videtur ipse appellare: quia qui per alium &c. l. j. §. decessisse. ff. de vi & vi arma. & sic ibi ad petitionem fit, videlicet tertij: & illi concedentur appellationis literæ: & ille ad mulctam condemnaretur, si declararetur perperam appellatum esse. 93

Secunda differentia euocationis literæ non solent dari, nisi per Regem, cùm sint meri imperij maximi. arg. no. in l. imperium. ff. de iurisdi. omnium iud. & etiam odiosæ, vt superius dictum extitit, & hoc sibi reseruauit Rex, in rubric. *Du droit royal.* Sed concedi appellationis literas per parlamentum audiui, & hoc cācellario recusante sic, *Les gens tenās le parlement &c.* quia cùm appellatio sapiat defensionem, doct. in rubric. de appellatio. ideo est fauorabilis, argument. not. in l. vt vim. ff. de iustit. & iure. & olim quando cancellarius recusabat literas, parlamentum supplebat: vt in libris curiæ patet. Sed hodie curiæ sunt timidæ, etiam releuare possunt per supplicationē sine literis: & bonum esset quòd fieret in caussis breuibus, quæ non excedunt decem libras, & in caussis fauorabilibus, & in interlocutoriis in ciuitate prolatis, in qua est parlamentum: quia etiam quilibet iudex & magistratus concedit literas appellationis, quando ad eum appellatur etiam Baiulus Montispessulani, quādo appellatur ad eum à iudice vindemiarum. in caus. magna. secus in leui. 94

Quilibet magistratus appellationis cōcedit literas.

Euocatio totā deuoluit caussā appellationis.

Tertia differentia est, euocatio totam caussam deuoluit ad superiorem Arch. in c. curię. xj. q. iij. & ibi, Domi. appellatio verò ab interlocutoria non deuoluit, nisi illum art. super quo est appellatū: ideo caussa remitti solet ad iudicem à quo, si malè appellatum fuerit. c. vt debitus. de appe. c. Romana. §. fi. illo tit. lib. vj. & c. cùm appellationibus ibidem, si autem bene appellatum fuerit, iudex appellationis causam principalem retinet. vt ibi: quod est verū in curiis ecclesiasticis, secus in secularibus, quæ solent remittere ad eandem curiam, à qua fuit appellatum: tamē vt alius iudex cognoscat, quàm ille qui malè iudicauit: vt scripsi in concor. in §. j. rub. de friuol. appella. 95

Iurisdictio post appellationē quādo ad primum iudicē redeat.

Quarta differentia est, euocatur caussa lite pendente: capitul. ecclesia. in secundo. vt lite pendent. appellatur autem ea finita, aut saltem aliquo articulo, vel comminatione, facta capitul. primo. & cap. cum cessante, & per totum. de appella. 96

Quinta differentia, quando appellatio est deserta, iurisdictio redditur ad iu- 97

iudicem, à quo est appellatum.c.cùm sit Romana.de appellatio.clem.sicut. eod.tit.not.doct. per illum tex.in l.quoniam.in j.C.illo tit.& hoc declaratione desertionis per iudicem ad quem facta, licet per leges regias non requiratur, in rubr.de appella.artic.v.

98 Idem iuris est, si renuntiatum apppellationi fuerit:c.gratum de offi. deleg. & ibi not. c. interposita. de appel. l. si quis libellos. C. de appellatio. & hæc renunciatio impunè, & sine literis regiis intra octo dies fieri potest: vt est in lege regia, rubr. *Des appellations*.artic.xv.

99 Diuersum est in euocatione semel facta :& intimata:nam licet deserta sit per partes, nunquam tamen caussa redit ad illum iudicem, vel senatum, à quo euocata est sine remissione principis, vel magni consilij, teste Henric. Bohic.in dict.cap.vt nostrum.de appell.ideo si caussa à principe committatur decidenda alicui, & ille moritur, non redit ad ordinarium, nec amplius de eadem cognoscet, per tex.sing.secundum Bald.ibi col.ij.in l. si vt proponis.in prima.C.quomodo & quando iudex.facit cap.pastoralis §.j.de offic. ordina.doct.in capitul.inter dilectos.de excessib.prelato.Panor.consil.vj. in quęst.col.ij.in secundo vol.Petrus de Ancha.in con. lviij.circunscriptis.Roma. consil.cccxxxv.circa primum.col.ij.& Dec.consil. cxxxvij. & diligenter columna ij. *Post euocationẽ caussa non redit ad primum iudicem.*

100 Item si delegatus proferat sententiam nullam Bal.in d.tit.de allaud.in iij.col.& in c.pastoralis §.fi.de offi.ord.de Ripa. in c.cum M.circa finem. de const.quod intelligo, quādo res non esset integra, quia iam ille cœpisset cognoscere, cui caussa commissa fuit. Sali.in d.l.si vt proponis.Philip. Perus. in d.c.vt nostrum.in fi.si verò non incœpisset cognoscere, ne detur ei, qui delegationem impetrauit, malignandi occasio: æquum & iuridicum est, vt ordinarius possit cognoscere, per l.fi.§.illud.C.de temporib.appella.&.Sali.in d.l.si vt proponis.& maximè quando non fuit intimata iudici cognoscenti, vel ei fuit notificata, sed non factum præceptum, vt amplius de caussa non cognosceret: nam post præceptū difficile est, vt is cognoscat, si princeps ad eum illam caussam non remittat, vel alius potestatem habens.

101 Item si Papa det executorem ad prouidendum de beneficio, vel prouidet, videtur adimere facultatem ordinario, ne conferat:& si executor malè prouideat, ad Papam deuoluitur collatio.c.si capitulo.& c.si soli.de conces. præb.in vj.& ibi no.sic consuluit Pet.de Ancha.consi. lviij. circunscriptis & Roma.consil.cccxxxv.circa primum.col.ij.versic.cæterum.de hoc abundè scripsi in §.j.in glo.intra sex menses.de nominatio. regia, & §.si quis verò. de collatio.in concorda. *Si executor à Papa detur ad cōferendū, ordinarius cōferre nō poterit.*

102 Idem si Papa constituit aliquem vicarium in episcopatu Montispessulani, vel in alio:nam videtur prohibere episcopo, ne illum remoueat, & alium deputet:vt docet Anto.de Butr.in c.nouit.de iud.citat de Ripa in d. c. cum M.de const.& ideo quidam vicarij episcoporum petunt cōfirmari à Papa, vt posteà non destituantur, quibus assentirem, si isti confirmationi episcopus consentiret, alioqui non:ideo vicarium reuocari etiam post confirmationem vidi:vt scripsi in praxi benefic. *Vicarius episcopi an post confirmationẽ reuocari possit.*

103 Sextò attentata post euocationem reuocantur.dict.capit. ecclesia.vt lite *Attentata post appellationẽ an reuocētur.*

pendent.Hostien.in summa de cleric.peregrinantibus.§.& quo priuilegio. versi.ergo hæc tria.c.licet.de offic.deleg.Bohic.in dicto cap.vt nostrum.Sed in appellatione ab interlocutoria non:nisi verum & iustam caussam appellationis esse constiterit.c.non solùm.de appellat.in vj.nisi in parlamento:vt scripsi in rubric.de appel.in ordina.

Differentia inter euocationē expressam & tacitā.

Septima differentia est, quia expressa facta euocatione non potest is à 104 quo caussa est euocata, de ea cognoscere, etiam quoad tertiū: vt firmat Innoc.in d.c.cum M.in fi.& ibi eum sequuntur alij.& doc. in d.c.vt nostrum. in euocatione tamen tacita quam superius notaui, potest cognoscere is, à quo caussa est euocata quoad tertium:cap.Roma.§.in alium. de appell. lib. vj.& ibi doct.sequuntur.& Perus.in d.c.vt nostrum.

Item post expressam euocationem non valet processus, etiam si pars 105 non opposuerit, secus in tacita.Imol.& alij in d.c.cęterū.Iacobi.in d.l.iudicium.ff.de iudic.quod est intelligendum vt dixi.

Item tacita non annullat processum factum per iudicem ignarum euo- 106 cationis.Gemi.cōs.xlvij.supplicatur de Ripa in d.c.cum M.secus in expressa & hæ sunt differentiæ inter expressam & tacitam.superius dixi idem in tacita & expressa quoad hoc.At in appellatione non prohibetur iudex quo cognoscere quoad tertium: quia quoad illum non censetur appellatum, nec eidem prohibitum.d.§.in alium.Panor.in c.cùm teneamur.col.ij.de appel.Fel.in cap.qualiter.in primo.col.vij.de accus.& latius infrà dicam.

Appellatio friuola non deuoluit, secus in euocatione.

Octaua differentia, appellatio friuola de iure non deuoluit, si ei non de- 107 feratur.c.cum appellationibus.de appellat.lib.vj. licet omni appellationi in hoc regno propter superioris authoritatē deferatur.glo.in prag.sanct.in tit. de friuol.appel.in verbo, iniustè.nisi in casibus executoriis non obstāte appellatione, quos not.in tract.de senten.prouisio.& in tract.de senten. execu. Diuersum est in euocatione facta etiam sine caussa, quę statim deuoluit.ca. peruenit.in ij.de appella.& ibi not.ideo hæc magis suspendit, quàm altera: quia altera in iure consistit, id est non valet nisi fuerit iusta, hæc verò in facto, id est an princeps eam admittat.tex.est,& ibi iuris interpretes in d.c.vt nostrum.item quia euocatio habet voluntatem superioris inhibentis inferiori, ne amplius de caussa cognoscat.Dec.ibi.

Caussa ad eū qui grauauit remitti non potest.

Nona, quando caussa euocatur ab aliquo, potest ad eum remitti:& solet 108 hoc fieri, quando agitur de contentione iurisdictionis circa limites territoriorum,& resortuum:vt suprà dixi:quia nihil tam naturale &c. l. nihil tam naturale.ff.de re iur.c.j.illo tit.arg.ij.q.vj.c.nos si incompetenter.secus in appellatione, quæ semel emissa prohibet caussam ad eum, qui grauauit, remitti.l.eos.in princ.C.de appella.c.vlt.§.fi.ij.quæst.vj.c. accepta. de appella.superius consuetudinem Franciæ scripsi contrariam.

Exemptus est appellās à iudice à quo.

Decima facta appellatione iudex à quo potest in illa caussa recusari, & 109 appellans est exemptus à iudice à quo.l.vna.ff.apud eum à quo appellatio. c.Romana.§.cùm uerò.de appellatio.lib.vj.c.adhæc.in primo.& ibi Bohic. & c.pastoralis.§.fi.illo tit.& secundum consuetudines aliquorum locorum est exemptus, etiam in omnibus caussis:licet de iure in illa tantùm caussa, in qua potest recusari.in euocatione autem non poterit recusari, si princeps

ceps caussam ad illum remittat prętextu illius euocationis. Bohic. d. c. vt nostrum. in fi. quia appellatio ex iniquitate iudicis procedit. l. præfecti. ff. de minor. doct. in c. vt debitus. de appella. euocatio verò venit ex facto principis, & non ex culpa eius, à quo euocatur communiter: ideo non est quod recusetur, nec reperitur iure cautum ergo, &c. §. consideremus. de triente, & semisse. colla. tertia. intelligerem tamen nisi ex caussa recusationis, vel suspicionis fuerit caussa euocata, & illa adhuc duret: quia tunc princeps ad illum non deberet remittere. nam durum est coram suspecto iudice litigare, cap. cùm inter, de exceptio. nec tollit princeps iudicis recusationem, nisi ex certa scientia scribat. gl. & doct. in c. adhæc sumus. de rescri. & ibi addidi quod tamen facere non debet.

110 Vndecima, quicquid fit per euocationem ab illo à quo est caussa reuocata, etiam in accessoriis est nullum. d. c. vt nostrum, secundum verũ intellectum: quia princeps euocando videtur omnẽ iurisdictionẽ ab illo, quoad illam caussam adimere: vt ibi: & no. in c. constitutis illo tit. & Aufrer. in decisio. Capel. Tholos. quęst. cccclxxx. ideo possessor. lite euocationis pendente non poterit vti sua possessione: & sic limitatur. c. j. vt lite pendente. & c. si constiterit. de accus. facit c. laudabilem. vt lite pend. intelligendum est, quando vtendo fieret prędiudicium negotio principali iusta c. si à sede. de præbẽ. li. vj. Inno. in c. in pręsentia. col. ij. de probatio. in appellatione diuersum est: quia nõ impeditur denunciatio, & publicatio excommunicationis, vel alia consecutiua ad precedentem sententiam. c. pastoralis. §. verum, & cap. constitutis in ij. de appella. glo. in cap. si eo tempore. de electio. lib. vj. quod non seruatur in hoc regno: quia post inhibitionem superioris inferiori intimatam, non audet ipse quicquam moliri in præiudicium appellationis, nec etiam in accessoriis & consecutiuis: vt audiui sæpius pronũciari. & no. Dec. in c. bonæ. de appella. imò nec antè inhibitionem à diffinitiua post appellationem non audent in hoc regno iudices quicquam attentare, etiam in consecutiuis, ita quòd extinguitur iudicatum de præsenti: vt dicitur in l. j. §. fin. ff. ad Turpilia.

Post euocationẽ iudex à quo nil potest facere secus in appellatione.

111 Duodecima post euocationem emissam iudex à quo etiam de cõsensu partium non potest sine expressa remisione de caussa se intromittere: vt asserunt Do. de Rota, decis. lxxvj. postquam litera &c. in no. Præpos. in d. ca. vt nostrum. ne superiori illudatur. c. bonæ. ij. vers. nec obstabat, de postul. prælа. intelligo postquã erat intimata, vel erat apposita clausula irritans: vt superius dixi: & vide Ias. & Dec. in l. pacta. que contra. col. ij. C. de pact. sed contrarium est in appellatione, postquã iudex de partium consensu cognoscit, per c. interposita. §. ille. de appel. c. si à iudice. ibidem. lib. vj.

De cõsensu partiũ iudex à quo post appellationẽ cognoscit, secus post euocationẽ.

112 Decimatertia valet appellatio, licet tenor sententiæ, in ea non inseratur. l. fi. C. de precib. impera offeren. l. ij. C. de appella. secundum vnam lecturã, si tamẽ iudex ad quem velit videre sententiam, & petat sibi edi iuxta l. argentarius. §. edi. ff. de edend. & appellans non posit habere exemplar, iudex in eum casum duplici potest vti remedio.

Sẽtẽtiæ tenor an sit iudici, ad quẽ edendus.

113 Primò si appellatus sit præsens, eum interrogabit, an sit lata illa sententia, & si confiteatur, iam constabit de illa, nec aliter sententiam edere opor-

Sententia quando nõ ostenditur duplex remedium.

tebit:si verò neget,imponetur ei silentium,& vt ea amplius nō vtatur. arg. ff.de interrogat.actio.l.non alienum.Innoc.in c.j.de proba.Bar.in l.ij.col.ij. C.de eden.si pars nolit respondere,pro confesso habebitur.l.de ætate.§.qui tacuit.ff.de interroga.actio.

114 Secundum remedium est,quia si non sit aduersarius,vt in processu inquisitionis,iudex pronunciabit conditionaliter:si appareat aliqua sententia, eam confirmo vel infirmo,secundum quod videbitur ei ex actis faciēdum: vt no.Innoc.in c.G.perpetuus.de fide instrumen.not.Bal.in l.ij.col.ij.C.vt lite pendente.sed euocatio non valet: nisi tenor processus, & status caussæ exponatur.Feli.in d.capit.cæterum.dixi suprà.aliæ sunt differentiæ multæ, quas studiosus poterit hic addere:nam per istas & euocatio, & appellatio rectè intelligi poterunt.

Differentiæ inter euocationem & supplicationem.

115 Postremò notandæ sunt differentiæ inter euocationem & supplicationem,de qua in tracta.seq.dicetur.Primò finita lite non fit euocatio ca.quod bene.vj.q.iiij.quia non potest euocari,quod non est.arg.§.seruus.de cap.diminut.in instit.& Specul.in titul.de remissio.§.nunc videamus.col.ij.vbi limitat.Supplicatio autem post litem finitā fieri solet, per l.si quis cūm autē. ibi posita.C.de precib.imper.offerend.l.vna.C.de senten.præfe.prçto.abundantius scripsi in d.tract.de supplica.inferius.

Casus in quibus lite finita fit supplicatio.

116 Secundò euocatio fit lite pendente,& nōn antè.c.ecclesia.in ij.vt lite pēdente.sed supplicatio de qua in d. authen. quæ supplicatio non fit ante litem,nec ea pendente regulariter.l.ij.C.vt lite penden.c.pen.extra.illo titul. quod limitat ibi Bald.col. vlt. nisi vt sibi fiat copia actorum. secundò vt ei detur exemplum pronunciationis.tertiò vt prçcipiatur iudici negligenti,vt procedat.quartò quòd ei associetur alius,si erat suspectus.§.super hoc. in authen.in medio litis.vnde vers.ponit ibi Alberic.sequentes.

Quatuor in petitis dum pendent iurgia litis.
Et copia detur,vel iudex associetur.
Vt procedatur,vel definitiua sequatur.

Sed in illis casibus non loquimur de supplicatione,id est,de erroris propositione,sed de alia supplicatione,quæ potest fieri & in principio litis & in medio,& in fi.vt scripsi in tract.de supplic.quæstion.j.in præfa.

Motu proprio non fit supplicatio.

117 Tertiò euocatio motu proprio fieri potest:vt suprà dixi in prima differentia inter appellationem & euocationem:supplicatio verò fit ad partis petitionem.d. authen.quæ supplicatio ibi offerenda est.& hoc importat verbum supplicatio:alioqui non solet concedi: hoc autem iudicium concedi non debet,si non petatur.in l.quarta. §.hoc autem iudicium .ff.de dam. infecto.

118 Quartò euocatio aliquando sine caussa fit, ad bene placitum principis: vt suprà probaui in vj.q.supplicatio verò sine erroris propositione fieri nō est solita.d.authen.quæ supplicatio,dixi in tracta. supplicationis.

Arestum post supplicationē datur executioni.

119 Quintò post supplicationem sententia seu arest.mandari potest executioni.in d.authen.quæ supplicatio.vt in d.tract.de supplicat.scripsi diuersum in euocatione: nam cùm principale non sit decisum, exequi non potest, alioqui diceretur nimis propere Marcelle:vt in l.j. C. de excutio. rei iudica.

Sextò

120 Sextò post supplicationem non probans errorem debet mulctari:vt inferius,in ordina.reg.patet:quia supplicans est in culpa allegando errorem, qui non est:secus in euocatione,cum facto principis fiat,& beneplacito:vt suprà dixi:ob id non potest culpa adscribi principi, cur illam concesserit,si tamen ex falsa caussa facta fuerit,solet procurans euocationem condemnari ad expensas,damna & interesse:vt inferius dicetur.

Mulctatur supplicãs errorẽ nõ probans.

121 Septimò antequàm supplicationẽ quis ex caussa erroris obtineat, oportet deponere sex viginti libras per legem regiã,de qua in tracta.de supplicat.imò hodie centum quadraginta libras per leges nouissimas : quas inferius videbimus.Sed hoc in euocatione non procedit,quia ex mera principis liberalitate procedit:& in ea hoc non est statutũ,ideo nullã huius rei esse pœnã in simili scribit Vlpia.in l.si quis sepulchrum.§.funus.ff.de religios.

Centũ quadraginta libras deponit supplicans.

122 Octauò in possessorio non supplicatur:vt inferius patet in ordini. reg. sed caussa possessorij bene euocatur:de qua ponit exempla in materia beneficiali.Ioan Montaigne in tract.de autho.mag.cons.in quarto argumento promiscuè.fol.60.post eum.Boer.in addit.ibi,& quotidie videmus euocationes has in beneficiorum possessoriis fieri.

Supplicatio in possessorio non procedit.

123 Nonò supplicatio non supplendi processum caussæ antequã intimetur. l.j.C.vt lite pendent.& ibi Bal.secus in euocatione,vt suprà declaraui,quando habet clausulã irritantẽ,aut aliàs vt dixi.de iure tamen in forẽsi iudicio, hodie idem est in euocatione sicut supplicatione : vt superius dixi in iij. q.

124 Decimò supplicatio eisdem præsentibus iudicari solet, à quibus arestum est prolatum.d.auth.quæ supplicatio.quia melius est seipsum corrigere,quàm ab alio corrigi spectare.in authen.de nupt.colla.iiij. & latè dixi in rationibus dubitandi,ad l.quod iussit.ff.de re iudi,At euocatio ex caussa supplicationis concessã communiter tractatur in alio parlamento, quàm in illo,à quo est euocata , vel in magno concilio , per cap. cùm inter , vbi doct.de excep.

Supplicatio iudicatur præsẽtibus his à quibus latum est. Arestum.

125 Vndecimò supplicatio non solet cõcedi nisi semel.l.si quis.C de precib. imper.offeren.Euocatio quoties principi placet dict.capit.cęterùm:quia semel discuso de errore,cessat caussa supplicationis.d.cap.cum cessante:ergo cessabit effectus.sed in euocatione non:quia poterit esse quod adhuc non est lata sententia,& de nouo venit recusatio ad notitiam partis. c.insinuante.de offi.deleg.

Supplicatio semel fit.

126 Duodecimò supplicationem solus princeps admittit.Imo.in c.ex literis. col.iij.de in integr.restitut.quia iuri derogat.l.quoties.C.de precib.imperat. offer.euocatio bene potest concedi per quemlibet superiorem in eadẽ specie iurisdictionis.d.l.iudicium soluitur:& suprà dixi.Aliæ sunt multę differentiæ,quę hìc addi possunt,sed his nunc contentus ero, per quas materia facilè percipi poterit.

Supplicatio à principe, euocatio etiã ab alijs.

FRANCOYS par la grace de Dieu Roy de France,à tous ceux qui ces presentes letres verront Salut. Comme depuis aucun temps en ça nous ayons esté aduertiz & informez par nostre trescher

feal & grand amy, le Cardinal de Sens, nostre Chancellier & aussi par aucuns deleguez de noz cours de parlement, que plusieurs euocations & iusques au nombre effrené, ont esté cy deuant despechée à cause des recusations baillées contre aucuns des presidens & conseilliers de nosdictes cours, qui est grosse vexation fraiz & mises intollerables aux parties litigantes & grand retardement de iustice. Et pour autant que cela peut aduenir pour icelles euocations octroyer trop facilemẽt ou pour les parentages, consanguinites, affinites, & aliances, ou autres d'iceux qui sont en noz dictz parlemens: desirans y pourueoir pour l'aduenir, affin d'oster & abolir à nostre pouoir toutes cauteleuses voyes & moyẽs de ceux qui pousuyuẽt telles euocations ou retardement de iustice, preiudice & dommage de noz subiects, auons par maniere de prouisiõ, & iusques à ce que autremẽt en sera par nous ordõné: apres auoir eu sur ce l'aduis d'aucuns grãs & notables personnages de nostre cõseil de noz cours de parlement, en ensuyuant iceux auons ordõné & ordonnons les choses qui s'ensuyuent. Et premierement, que les requestes tendans affin d'euoquer aucuns proces de noz cours de parlement à cause des pors, faueurs & autres suspicions, estans es dictes cours: seront raportées par les maistres de requestes, pour icelles oyes, les renuoyer ou bon nous semblera, pour en auoir l'aduis d'iceux, ausquelz les renuoyerons, lequel aduis sera raporté par deuers nous. Et si apres auoir entendu icelluy aduis, ils nous semble lesdicts proces deuoir estre euoquez, & en ce cas, sera respondu aux dictes requestes, que les supplians feront apparoir du contenu en ladicte requeste. Et la commission addressée aux baillifz & senechaux Royaux, ou leurs lieutenans: & sera ordonné que les parties aduerses des supplians auront vn double de la requeste, & que par deuant le commissaire deputé à enquerir sur icelle, ilz puissent faire apparoir du contraire si bon leur semble, & fera le requerãt premier son inquisitiõ. Et auõs defendu & defendõs a noz dictes cours de n'empescher par inhibition ne autrement les dicts iuges, qu'ilz ne procedẽt a faire lesdictes inquisitions, & ausdicts iuges de ne refuser d'icelles faire, & n'examinerõt aucun domestiques des produisans, ne de leur cõseil, & sur ce prẽdront le serment des tesmoins & des parties, Et quand esdictes requestes sera contenu aucun cas qui touche l'honneur d'aucun president ou conseillier de ladicte cour, le double d'icelle

requeste deüement autentique sera enuoyé à ladicte cour par ceux qui nous bailleront ledict aduis, sans preiudice ne retardation de la fin contenue en la dicte requeste: pour icelluy veu, & communiqué a nostre procureur general en ladicte cour, s'en querir surce, & faire punition dudict president ou conseillier, s'il est trouué coulpable. A laquelle cour enioignons faire punition dudict cas dedans trois moys apres la reception dudict double de requeste, & de nous en certifier, autrement en defaut de ce, nous des a present, comme de lors auons euoqué à nous & aux gens de nostre dict grād cōseil, la punitiō dudict cas. Aussi s'il estoit trouué que calomnieusement, & contre verité ledict cas eust esté mis en auant, celluy qui l'aura proposé, sera condamné à telle reparation que de raison. Et apres les inquisitions faictes d'vne part & d'autre, sur le contenu es dictes requestes, s'il nous semble apres auoir entendu l'aduis de nostre conseil, lesdictes causes & matieres deuoir estre euoquées, les letres d'euocation seront octroyées, seulemēt aux fins de renuoyer les causes & matieres dōt sera questiō, au plus prochain parlement, & non de les retenir en nostre grand conseil, sinon que les parties le consentissent. Et pour ce que bien souuent les procureurs des parties consentēt le principal estre retenu: nous voulons que nostredict conseil n'y ait regard si lesdicts procureurs n'ont pouuoir & procuration expresse pour ce faire. Et si voulons telz procureurs estre puniz comme de raison, s'ilz cōsentent à ladicte retention, sans ladicte procuratiō, ou mandement special de sa partie, ou que par nous pour aucunes causes, à ce nous mouuans de nostre propre mouuement fussent octroyées letres pour retenir la cognoissance desdictes matieres audict conseil. Item en iugeant lesdictes causes de recusation, les iuges auront à considerer & iuger si elles sont admissibles, & telles quelles soiēt suffisantes pour faire soubstenir la cognoissance de la cause de celuy qui est recusé. Et ne seront aucunes causes euoquées, si en la cour, ou sera le proces, demeure nōbre suffisant, & mesmement en noz cours de parlement de Paris, Tholouse, Bourdeaux, & Rouen, iusques au nombre de xx. tat presidēs que cōseilliers: pour les terminer & decider, & aux au tres douze. Toutesfois ou les dicts proces seroyet cōtre aucuns presidens ou conseilliers de ladicte cour, leurs femmes, enfans ou freres en leurs propres & priuez noms, ausquelz cas y sera par nous pourueu, comme verrons estre a faire par raison:

ayant regard au nõbre des suspectz & recusables. Et apres que aucune partie aura procedé en ladicte cour, & que la cause sera contestée ou censée pour contester, ne sera receu à requerir ladicte euocation s'il ne iure les causes de suspection qu'il propose estre de nouueau venues à sa notice & cognoissance. Et quant aux matieres criminelles, la ou se trouuera cause de les euoquer, nous voulons, qu'elles ne soyent euoquées: Ains iuges commis sur les lieux iusques au nombre de dix, pour les iuger comme par arrest, & sans appel. Et s'il est trouué, que ceux qui poursuiuent lesdictes euocatiõs: ayent dõné faux à entẽdre par leur requeste, & que la preuue ne soit cõforme au cõtenu en la dicte requeste, ou bien que le contraire soit prouué par la partie aduerse, nous voulons, que ledict euocant soit cõdamné en amende enuers nous, & neantmoins aux depens & amende arbitraire enuers la partie, eu egard à la qualité du proces, & mises des dictes parties. Lesquelles ordonances de nostre propre mouuemẽt, certaine sciẽce, pleine puissance, & autorité Royal voulons estre gardées & obseruées de poinct en poinct, *selon* leur forme & teneur par prouision, comme dict est.

Si donnons en mandement par ces mesmes presentes à noz aimez & feaux les gens tenans noz cours de parlement à Paris, Tholouse, Bourdeaux, & Rouen, & à chascun d'eux en leur regard, que ceste presente ordonnance, & prouision *ilz facent* lire, publier & enregistrer, chascun en leurs cours, *iurisdictions* & auditoires, & icelle entretiennent & facent entretenir, garder, & obseruer de poinct en poinct, selõ leur forme & teneur, sans aller, ou souffrir aller au contraire. Car tel est nostre *plaisir*. En tesmoin de ce nous auons faict mettre nostre séel à ces dictes presentes. Donné à la Bourdesiere, le dixhuictiesme iour de May. l'an de grace mil cinq cẽs vingt neuf. Et de nostre regne le quinziesme. Sic signatum super plicam, par le Roy. Geodoin. Sigillatum verò cera crocea cum duplici cauda. Et in fine dictæ plicæ fuêre descripta sequẽtia. Lecta, publicata, & registrata, requirente procuratore generali Regio, Burdegally in parlamento, vigesima tertia die mensis iunij, Anno domini millesimo quingentesimo vigesimo nono. Extraict des registres de la cour de parlement de Bourdeaux. Ainsi signé, Collation est faicte. De Pontar. Collation est faicte à l'original, rendu à maistre Geffroy de la chassaigne president au parlement de Bourdeaux. Signé Du Tillet.

Notan

1 NOTANDA sunt in his literis sequentia. Primò dicit Rex in principio literarum post salutem impertitam, certiorem se factum fuisse per legatum, & alios, euocationes plures concessas fuisse, vsque ad numerum effrenatum: vt dicitur de testibus quorum effrenata reprobatur multitudo. in cap.significauerunt de testibus.

2 Secundò in literis assignantur caussæ, quare olim tot euocationes concessæ fuerunt, tam pro recusationibus præsidētium, quàm consiliariorū, & propter consanguinitates, & affinitates, ibi, *à cause des recusations*. tractaui suprà in septima quæstione.

3 Tertiò rationes ponuntur, cur euocationes prohibeantur, primò ratione vexationis. ibi, *qui est grosse vexation*. Nā ex euocationibus partes vexātur, & molestantur: & quis aliū litibus vexare prohibetur, per tex.in cle.j.de rescri.& Georg.natā in repeti.cle.sæpe.col.viij.in verb.caussa.de verb.signi. *Rationes cur euocationes prohibeantur.*

4 Item impensæ intolerabiles exponuntur in litibus: vt scripsi in proœ.legū regia.in fi.probatur hîc. *fraiz & mises intollerables aux parties litigantes.*

5 Adhæc per has euocationes retardantur processus: ideo immortales redduntur.l.properandū.nobis visum est, ne lites fiant penè immortales, & vitæ hominum modum excedant.C.de iud.ibi, *& grand retardement de iustice*. assignat etiā hæc euenire ex euocationibus, quæ facilè cōceduntur, cùm parlamenta in vnā non possunt venire sententiā.ibi, *& pour autāt que cela.*

6 Præterea vult cautos circuitus abolere.ibi, *& oster & abolir toutes cauteleuses voyes*, & hæ etiam rationes recitantur in sequentibus literis, & sic ex hoc præsumi potest contra impetrantem euocationem, quòd iustam caussam non habeat, quia fugit: & fugiēs de iure suo diffidere videtur, & sic non videtur esse de iure suo bene tutus.d.l.properandum.C.de iud.quod est verum, quando sine iusta caussa illam petit, alioqui contra. *Euocationem petens præsumitur de iure suo diffidere.*

7 Quartò Rex per prouisionem sequentia statuit, donec aliud ab eo ordinatū fuerit.ibi, *par maniere de prouision*. & ista est cautela pro principibus, & parlamentis, alijsque iudicibus, vt si cōtraria statuāt, illis non adscribatur vitio: quia primò hoc statuunt per prouisionem, posteà simpliciter: & aliquando primum videtur melius, sicut consilium mulierum. de quo in l.filia. C.de inoff.testa.& c.forus.de verb.signi.etiam ordinatum fuisse ex cōcilio magnorum virorum notabilium, & curiarum supremarum asserit.ibi, *auōs par maniere de prouision, &c.* & sic est necessarium principi habere consiliū, si bene regere vult.l.dubium non est omnia bene regi, quæ cōsilio fiunt.C. de repud.& l.humanum.de legib.dixi in proœ.ad leg.reg.suprà. *Statuēs cōtraria quādo reprehēdi nō poßit.*

8 Quintò dum quis vult obtinere euocationem, oportet quòd conficiat supplicationem, in qua omnes caussas recusationum, vel alias iustas, quas veras esse putat, scribat: vt superius in iiij. q. dictum extitit.& probatur ibi: *& premierement que les requestes tendans, &c.*

9 Sextò supplicationem pars magistro cuidā libellorū porrigat, & cū non exprimatur cui pars habet optionē per reg.in alternatiuis est electio debitoris, & iste libellorū magister referre debet caussam principi, vel caussas, ibi, *serōt raportées par les maistres des requestes*, sed si parsalteri fortè offerret, &

q

Rex ei responderet, idem dicendum esset: vt superius q. iiij. dictum extitit, quid in praxi seruetur: Nam sæpius deficientibus libellorum magistris, committitur alicui consiliario magni consilij, vel alteri cui Rex voluerit.

Septimò magister libellorum debet Regi partis supplicationem referre: 10
& quibusdam Rex posteà committit, vt videant, an caussæ sufficientes sint euocationis habendæ gratia: quæ in supplicatione scriptæ sunt, & demum illi referunt opiniones suas, an caussa sit euocanda, necne: probatur ibi, *pour en auoir l'aduis d'iceux, ausquelz les renuoyerons*. & sic non statuit quòd debeat remitti libellorum magistris tantùm: sed potest Rex committere magno consilio, in quo est præses cum magistris: libellorum, & consiliariorum: vt dictum extitit suprà quęstione quarta: & olim soli cancellario hæ caussæ iustitiæ referebantur: & is concedebat, vel negabat, nec oportebat adire Regem.

Caussæ euocatiōis probari debēt.

Octauò habita opinione aliquorum, si caussæ euocationis consilio iustę 11
videantur, Rex solet respondere, quòd supplicantes probabunt contenta in supplicationibus, ibi, *& si apres auoir entendu &c.* quia nō sufficeret dicere, nisi probetur, l. j ff. si quadrupes pauper. fecisse dicatur: ideò si partes allegent consanguinitatem, vel affinitatem inter partes & cōsiliarios esse oportet quod probent

Cōmißio iudicibus dirigitur.

Nonò quò ad probandum illas caussas committetur bailliuis, & sene- 12
scalis, seu eorum locuntenentibus in partibus degētibus, per l. iudices. & authent. apud eloquentissimum. C. de fide instru. ibi, *& la commißion*, & hoc est introductum vt vitentur sumptus & expensæ. si tamen pars velit ducere magistrum libellorum ad inquirendum: hoc solet concedi sumptibus partis requirentis.

Exēplū supplicationis dari debet aduersario.

Decimò debet dari etiam aduersariis supplicantis exemplum supplica- 13
tionis: & poterit ipse aduersarius probare contenta in supplicatione vera non esse, ibi, *& sera ordonné*, sed non dicitur à quo. intellige per Regem, qui hoc statuit per eius cancellarium: & tunc secretarius hoc scribere solet: quia omnia aduersario edēda sunt quibus quis est vsurus. l. j. §. edēda. ff. de edend.

Probatio supplicātis prius fit quàm aduersarij.

Vndecimò probare prius supplicās debebit, posteà aduersarius eius, ibi, 14
& sera le requerant premier son inquisition. Nec ergo fieri debet vno contextu, cùm apponatur tempus: igitur vna nō completa, altera inchoari non debet per l. fin. ff. de fer. Nam qui prior appellat, prior agat, l. qui prior. ff. de iud. & hoc est statutum: quia si euocans non probet, euocatus non habet aliquid probare: ideo statuitur, vt post probationem euocantis, euocatus probet, qui si anteà probaret, superfluum esset.

Defēdētes inquirere quomodo puniantur

Duodecimò defendit curiis parlamentorū, ne iudices de his caussis in- 15
quirentes impedire habeāt, ibi, *& auons defendu, &c.* quod sæpius facere solebant, quid si defendant, mulctari à Rege poterunt: quia contra legem, & Regis præceptum venirent: vt plenè scripsi in tract. nomina. q. xix.

Decimotertiò præcipit etiam iudicibus, vt inquirere non recusent, 16
ibi, *& auxdictz iuges de ne refuser d'icelles faire, &c.* quid si recusarent, pœna arbitraria etiam puniendi essent, cùm hîc non exprimatur: & magna mulcta condemnandi essent, quia contra voluntatem Regis, & legem regiam

giam veniunt.vt scripsi in d.tract.nomina.quæstione xix.

17 Decimoquartò prohibet vt non examinentur domestici partium quia domestici à testimonio repelluntur.l.etiam.C.de testi.plenè scripsi in tract. meo.de reprob.& salua.testium.ibi, *& n'examinerõt aucun domestique, &c.* Et sic debent iurare partes, videlicet quod testes, quos producunt, non sunt domestici,& testes etiam:& hoc additum est iuri communi propter euocationis præiudicium:alioqui posset obtineri semper euocatio, dum probaretur facilè caussa per domesticos. *Domestici in euocatione examinari nõ debent.*

18 Decimoquintò prouidet quòd quando in aliqua supplicatione exprimeretur aliquis casus labefactans honorem præsidẽtis, aut cõsiliarij curiæ parlamenti:tunc exemplum illius supplicationis approbatum & authenticum mittetur ad d.curiam, in qua residet præses, vel consiliarius, sed à quo? Resp. *Par ceux qui nous bailleront ledict aduis*:vt sunt magistri libellorum,& alij, quos vult Rex sciscitari:& isti procurare debent, vt exemplũ authenticum ad illam curiam mittatur, vbi ille agit præses, vel cõsiliarius:& hoc est statutum vt ille, cuius fama læditur, se defendere possit:& nil eo non audito fiat. c.j.de caussa possessio. Sed ob hoc nõ debet retardari inquisitio, ibi, *sans preiudice ne retardatiõ de la fin cõtenue en ladicte requeste.* Itẽ de hoc casu proposito cõtra præsidẽ, vel consiliariũ, iubet procuratori regio communicari, & super hoc inquiri:vt puniatur is præses, vel cõsiliarius, cuius crimẽ denũciatum fuit, si probetur:& in hoc partes, antequàm crimen contra aliquem magistratum opponant, aduertere debẽt, nec ex leuitate animi procedere, alioqui grauiter punientur. & idem puto, si opponerent contra consiliarium magni concilij, vel generalium iustitiæ, cùm sit eadem ratio. *Exẽplũ supplicationis famã magistratus labefactantis dandum.*

19 Sed dubitari posset, ad quem spectat punitio huius præsidis vel consiliarij? Respon.ad curiam, in qua est prępositus, vt in rub. vbi senatores vel clarissimi l.ij.& iij.quod probat Barba.consil.lxiiij.col. v.in fin.in iiij. vol. Quę curia intra tres menses punire debet dictum delinquentem:alioqui euocat Rex per hunc tex.ad suum magnum concilium punitionem huius cõsiliarij delinquentis, vel prępsidis,& sic post tres menses non requiruntur alię literę:quia per hunc tex.euocatio fit: tamen solent impetrari literę, quę continent citationem delinquentis ad consilium. *Cõsiliarius à quo sit puniendus.*

20 Decimosextò si inueniatur, quod pars suggillauerit honorem prępsidis, vel consiliarij,& non probauerit, tunc debet puniri.non dicit text.qua pœna, ideo reseruatur iudicibus.arg.l.pen.ff.de effracto.ibi, *aussi s'il estoit, &c. sera condamné à telle reparation, que de raison.* & de hoc abundè scripsi in tra, exceptionum, in versi.ratione iudicis.in iij.diuisio.

21 Decimoseptimò factis inquisitionibus super supplicatione euocationis hincinde, si caussę allegatę probatę fuerint:& visum fuerit Regi caussam euocare:Rex concedet literas euocationis, ad finem tamen remittendi caussam ad proximum parlamentum ibi, *& apres les inquisitions, &c.*& sic post euocationem Rex non solet caussam retinere, posset tamen ex caussa, si vellet.

22 Decimooctauò caussa euocata non potest retineri, in magno concilio, vbi decidatur, sed remitti à concilio debet, nisi de partium consensu.ibi, *Consensus partium in retentione caussæ requiritur.*

& non de les retenir en nostre grand conseil. nempe possunt partes renũciare priuilegio in fauorem earum introducto. l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cleric. & de pact.

Nec valebit consensus vnius partis: quia hîc dicit partium: & pluralis locutio duo ad minus requirit. l. secunda. ff. de testib. & si tres, vel quatuor fuerint partes, non valebit caussæ retentio, nisi omnes consentiant: quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. ij. cap. vt circa, de electio. in vj. Nam quod omnes tangit, ab omnibus probari debet per regul. iur. Nec consensus procuratorum valet, nisi expressam super hoc potestatẽ habeat. ibi, *& pource que bien souuent. &c.* nec generalis potestas procuratoribus data operari potest, quòd procuratores cõsentire possint, vt caussa retineatur: ideo puniendi sunt tales procuratores consentientes, ibi, *& si voulons, &c.* hoc probatur in cap. cùm olim. primo de offic. delegat.

Item retineri potest caussa motu proprio principis, quãdo ipse proprio motu ex aliqua caussa concilio committeret, vt retineretur. ibi, *ou que par nous, &c.*

Decimononò concilium debet cognoscere, an caussæ in supplicatione 23 propositæ iustæ sint, & admissibiles, ob quas debeat abstinere is qui recusatus est. ibi, *Item en iugeant lesdictes causes, &c.*

Regula quod euocatio non dabitur si alius cõsiliariorum numerus sufficiat.

Vigesimò regula negatiua est, quòd deinceps non euocabitur caussa à senatu: vbi sufficiens numerus consiliariorum non recusatorum remanebit. ibi, *& ne seront aucunes causes, &c.* 24

Sufficientem numerum taxat, si viginti remaneant in parlamento Parisien. Tholos. Burdegal. Rotoma. in aliis verò parlamẽtis duodecim sufficiunt, videlicet in parlamẽto Dinionen. & Aquen. hodie quia vbique est sufficiẽs numerus consiliariorum, vix ista euocatio ob hoc conceditur.

Vigesimoprimò euocatio proponi potest principi, quãdo caussa agitur 25 contra pręsidem nomine proprio, aut curię consiliariorum, vel contra vxores illorum, vel filiorum, vel fratrum: & tunc Rex promittit se prouisurum, habendo rationem ad suspectos & fauorabiles: qui si in maiori parte repeeriantur, caussa remittetur ad proximum parlamẽtum: nam qui iurisdictioni præsunt, non possunt sibi ius dicere, neque liberis. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omnium iudic. alioqui in illa curia caussa decidetur suspectis reiectis. ibi, *Toutesfoys ou lesdictz proces, &c.*

Euocatio post contestationem prohibetur.

Vigesimosecundò si caussa sit in curia parlamenti contestata, vel habita 26 pro contestata: quæ tunc in caussa appellationis habetur pro contestata: quando in ea est conclusum, bene iudicatum vel malè: non poterit posteà impetrari euocatio: tamen huic legi derogatur sæpius: sed oportet facere mentionem in literis: vt superius dixi, per ea quæ doct. tradunt in capit. super literis. de rescript. nisi caussæ recusationis, de nouo venerint ad suam notitiam: & hoc pars iurauerit, ibi, *& apres que aucune partie.* facit tex. in capi. pastoralis. de exceptio.

Euocatio in criminibus prohibetur.

Vigesimotertio in criminalibus nõ fit euocatio. ibi, *& quant aux matieres criminelles,* sed si suspecti sint consiliarij illius parlamenti princeps committet caussam illam decem viris, qui iudicabunt illic, & deciderit caussam illius

illius sine appellatione, cùm à principe ad hoc deputati sint, per c. pastoralis. de appel. nam fortè si delinquentes aliò ducerentur, euadere possent, etiam multæ expensæ, & litis anfractus essent, etiam probationes in loco criminis facilius habentur.

28 Vigesimoquartò prouidet Rex in illum casum, quando pars non probauit: vel pars aduersa contrarium probauit: tunc pars quæ supplicauit, condemnari ad mulctam Regi debet. ibi, *& s'il est trouué, &c.* Et, ideo Regi condemnatur: quia regem offendit, qui falsum coram eo proponit, vel fraudem, ob id in mulctam solet condemnari. l. nullum. C. de testibus. item ad expensas condemnari parti debet, iuxta l. properandum. §. sinautem alterutra. C. de iudic. *Cõdẽnatur pars causas nõ probans.*

Præterea debet condemnari ad mulctam parti adiudicandam pro qualitate processus, & expensarum partem: hæc in summa eliciuntur ex his regiis constitutionibus: ipsas perlege, & videbis eas elucidatas.

FRANCOYS Par la grace de Dieu Roy de France: A tous presens & aduenir, salut. Comme pour obuier aux abuz & calumnies dont plusieurs plaidoyans auoyẽt accoustumé vser pour vexer & molester leurs parties, & les constituent en fraiz, & mises insuportables, retarder le iugement des proces, & les rendre immortelz par le moyen des interdictions & euocations qu'ilz obtenoyent, en proposant causes de recusations procurées & procedans de leur faict, dol, & coulpe, & autrement inadmissibles, supposant consanguinitez affinitez & amitiez contre les presidens & conseillers de noz cours de parlement: Eussions par l'aduis des gẽs de nostre cõseil priué, decerné nostre edict, & ordonnance au lieu de la Bourdesiere le dixhuictiesme de May, mil cinq cens vingneuf, lequel edict auroit esté leu, publié, & enregistré en nosdictes cours de parlement, neantmoins comme aucuns d'icelles nosdictes cours nous ont fait dire & remonstrer, icelluy edict n'estre gardé n'y obserué. Aussi par icelluy n'est suffisamment pourueu es cauteles, & inuentions des pousuiuans interdictions, & euocations, tellement que à present plusieurs noz subiects sont autant ou plus trauaillez au moyen des dictes euocations, qu'au parauant nostre dict edict. Et outre combien qu'il ne soit loisible tant par disposition de droict, & ordõnance de nous & de noz predecesseurs, impugner les arrests de nosdictes cours souueraines, autrement que par proposition d'erreur, & en gardant les solennitez requises: neantmoins puis quelque temps aucuns ont trouué *Articulus Tertius.*

moyen d'obtenir lettres pour estre receus à alleguer nullitez griefs & cōtrarietez cōtre plusieurs arrests de nosdictes cours, A quoy ont esté receus & par ceste voye ont tenu l'execution de plusieurs arrests en suspend,& sur la verification desdictes nullitez & cōtrarietez d'arrest.la procedure ha esté quelque foys plus longue & de plus grand mise en nostre grād conseil, que la principale instance,& pour faire droict desdictes nullitez & contrarietez d'arrests, font aporter toutes les pieces,& productions desdicts principaux procez , & iceux font reuoir cōme si cestoit vne voye d'appel,qui est rēdre tous lesdicts arrests illusoires,& sans effect, & cōsumer en fraiz ceux qui les auoient obtenuz à leur proffit,vexation & charge à noz subiects insupportables.Sauoir faisons que nous desirās sur toutes choses le soulagement de noz subiets,& les releuer de indeües & iniques vexatiōs,extirper tous moyens & voyes,pas lesquelles l'expedition de iustice peut estre retardée ,& mettre fin aux proces & differēs d'entre nosdicts subiects le plus briefuement & promptement qu'il sera possible.Auons par edict , statut ordonnance,perpetuelz & irreuocables de nostre certaine science,pleine puissance & autorité Royal statué & ordonné,statuons & ordōnons,voulōs,& nous plait,que nostre edict,faict audict lieu de la Bourdesiere dont le vidimus est cy attaché soubz le contre séel de nostre chancelerie , soit gardé suyui & entretenu selon sa forme & teneur. Et oultre que ceux qui à l'aduenir presenteront requeste pour euoquer proces pendant en nosdictes cours,pour raison des suspectiōs & allegatiōs fondées sur consanguinitez affinitez & amitiez,& que aucuns des presidēs & cōseilliers d'icelles sont leur propre faict des proces qu'ilz pretendent faire euoquer,declaireront specialement les degrez de consanguinité & affinité,actes & moyens d'amitie,& quel effect ou pourchas ledict president ou conseillier aura fait pour le support & faueur de la cause, & au moyen desquelles ilz pretendent,& maintienent ledict president ou conseillier en faire son propre faict,& que noz amez & feaux les gens tenans nostre grand conseil ou autres à qui le iugement & cognoissance desdictes requestes sera renuoyé , cotteront en leur aduis specialement,& approuueront les faicts & articles sur lesquelz ilz entendent que les euoquans informent, pourront les euoquer informer au contraire,& aussi les parties bailler reproches si bon leur semble contre les tesmoins oyz & exa

examinez esdictes informations, & enquestes. Sur lesquelles ledict cõmissaire sera tenu oyr & interroguer par serment, le tesmoin reproché, & inserer la response & sa deposition, & s'ilz sont admissibles, & non confessez par lesdicts tesmoins, les parties seront receües en nostre dict grand conseil à les verifier promptement & sans delay par lettres & productions, & non autrement. Et ou aucune interdiction ou euocation seroit à l'aduenir octroyée par l'aduis des gens de nostredict grand conseil ou autres par nous à ce commiz contre la teneur dudict edict de la Bourdesiere, & de ceste presente nostre ordonnance, la declairons desapresent de nul effect & valeur, & auons expressément prohibé & defendu, que aucun procureur ne soit receu à presenter requeste pour euoquer ne interdire nosdictes cours, ou consentir que aucun proces soit retenu en nostre dict grand conseil, s'il n'ha procuration expresse & speciale pour ce faire, & ou les poursuyuans euocations ou interdiction proposeroyent par leurs requestes aucunes recusations friuolles, impertinentes, confuses & generales, voulons qu'ilz en soyent sur le champ deboutez & condamnez en trente liures Parisis d'amende enuers nous, & ou ilz allegueront recusations suffisantes & legitimes, & seront receus à informer, & ne les prouueront deüement, voulons qu'ilz soyent condamnez en amende entiere de soixante liures Parisis, & oultre soyent condamnez es despens dommaiges & interests enuers leurs parties euoquées, & en plus grand amende arbitraire, si la matiere est à ce disposée, ayant esgard à la qualité des personnes, & causes, fraiz & mises qu'ilz auront souffert, & que à faire lesdictes preuues, ne sera baillé qu'vn seul delay, si ce nest pour tresgrande & vrgente cause, qui sera exprimée. Et oultre attendu que les moyens de nullité & contrarieté d'arrests peuuent estre comprins soubz la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statut & ordonnance perpetuelz & irreuocables de nostredicte certaine science, pleine puissance & autorité Royal, statué declairé & ordonné, statuõs declairons & ordõnons, que l'aduenir nul ne sera receu, à contreuenir aux arrests de nosdictes cours de parlement, & autres cours souueraines par voye de nullité & contrarieté d'arrests. Ains se pouruoyeront par proposition d'erreur, en gardant les solennitez requises par nous ordonnances & de noz predecesseurs, & dans le temps à ce prefiz, en cas ou par noz

ordonnances y ha lieu de propoſition d'erreur, & ou aucune contrarieté ou nullité ſeroyent propoſez cõtre les arreſts donnez es matieres beneficiales ou poſſeſſoires ou autres, ou propoſition d'erreur ne doit eſtre receüe, les parties ſe pouruoyeront par requeſte en la dicte cour ou l'arreſt aura eſté donné, pour faire interpreter & declairer, lequel des arreſts que les parties pretendent eſtre contraire, ſera executé, faire droit ſur la nullité, ou autrement pourueoir par la dicte, comme il appartiendra par raiſon. Et neantmoins ordonnons que ou en noſtre dict grand conſeil y auroyẽt aucuns proces pendans & indeciz pour raiſon de nullité ou contrarieté d'arreſts, pretendue par les parties, qu'ilz ſoyent renuoyez en icelles noſdictes cours ou ilz auront eſté iugez, & leſquelz deſapreſent nous y auons renuoyé & renuoyons, & en auõs interdict & defendu, interdiſons & defendons à noſtre dict grand conſeil toute iour iuriſdiction & cognoiſſance.

SI DONNONS en mandement à noz amez & feaux conſeilliers les gens tenans noz cours & parlement, grand conſeil, baillifs, ſeneſchaux, & à tous noz autres iuſticiers, officiers ou leur lieutenans, & chacun d'eux ſi comme à luy appartiendra, que iceux noſdicts edict, ſtatut & ordonnance ilz facent lire publier & enregiſtrer, garder obſeruer, & entretenir de poinct en poinct ſelon leur forme & teneur, ſans faire ne ſouffrir eſtre fait aucune choſe directement ou indirectement au contraire, en quelque maniere que ce ſoit. Car tel eſt noſtre plaiſir & vouloir, nonobſtants quelconques edicts, ſtatuz, ordonnances, reſtrictions, mandemens, defenſes, & lettres à ce contraires, à quoy quant à ce nous auons derogé & derogeons. Et affin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à touſiours, nous auons faict mettre noſtre ſéel à ceſdictes preſentes, ſauf en autres choſes noſtre droict, & l'autrui en toutes. Donné à Ghantelou, au moys de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarantecinq. Et de noſtre regne le trentedeuxieſme. Ainſi ſigné ſur le repli: Par le Roy en ſon conſeil. De Neufuille.

Lecta publicata & regiſtrata audito procuratore generali Regis hoc requirente Pariſiis in parlamento prima die Aprilis. Anno domini milleſimo quingẽteſimo quadrageſimoquinto ante Paſcha. Ainſi ſigné, Du Tillet.

Collation eſt faicte à l'original rendu à maiſtre Geoffroy de la Chaſſaigne, preſidẽt au parlemẽt de Bourdeaux. Du Tillet.

In

IN HOC ſecundo edicto recitantur ferè rationes cōceſſionis primi,& cauſſæ ob quas impetrantur euocationes, & mala quæ inde oriebantur.

Secundò recitat Rex,quòd licet cōtra areſta quis venire non poſsit,niſi per ſupplicationem,id eſt per propoſitionē erroris:tamen quidam allegauerunt areſtorum nullitatem, grauamina, & contrarietatem inter ipſa areſta,quod vnum eſſet alteri contrarium,& fuerunt auditi:& ſic areſta ſuſpenſa remanſerunt:& oportuit iterum omnia curię acta videre,ac ſi eſſet cauſſa appellationis:vnde ex hoc illuſoria erāt areſta,& ſine effectu:quod eſſe non debet.l.ſi prętor. ff.de iud. de hoc abundè dico in tract.meo de ſupp.inferius in fin.& probatur, ibi, *& oultre combien.*

Tertiò ponuntur rationes,quæ mouent ad faciendum præſens edictum. ibi,*ſauoir faiſons.*Primò vult ſubiectorum ſubleuamen,& eos releuare indebitis & iniquis vexationibus, & radicitus vult euellere omnes modos, quibus iuſtitia impediri poteſt,& finem litibus imponere cupit : vt Imperator in l.properandum.C.de iud.& Papa in cap.finem.de dolo,quod eſt valde difficile quandiu inuoluta erit in cordibus noſtris malicia.

Quartò conſtituit edictum pręcedens eſſe cuſtodiendū,& vltra ſtatuit, quod quicūque deinceps euocationē impetrare voluerit ratione cōſanguinitatis,affinitatis,vel amicitię,declarare tenebitur gradus conſanguinitatis, aut affinitatis,in quoto gradu eſt is quē vult recuſare,ibi,*& oultre.*ſed iſta numeratio quomodo fieri debet?Reſp.ſecundū ius ciuile:quia recta eſt ipſius cōputatio,vt l.fi.vbi doc.C. de ſucceſ.edic.& cōputatio in iure canonico fit ob matrimonia:ergo in aliis ſequemur iuris ciuilis cōputationē,teſte Bar.in cōſ.ccxxiiij.An fratres.Benedict.in repet.c.Rainutius.in verb.& vxorē. nu. 86.de teſt.& Alber.brun.in tract.de ſtat,excludentib.fœminas.art. xij. q.xxj.

Declarari gradus debent cōſanguinitatis & affinitatis,ad impetrandi euocationem.

Quomodo gradus cōputatio fieri debeat, vel ſecūdū ius ciuile aut canonicum

Et ſi alleget pręſidē vel cōſiliariū affectionem habere tanquam in proprio facto:tūc oportet quòd declaret factū,in quo oſtēdit,& in ſpecie:vt abūdè ſcripſi in tract.de reſtit.& releua.art.j.Et conſiliarij magni cōcilij debent in eorū opinionibus declarare,& pręcidere ſuper quo facto pars inquirere debeat,ne in incerto vagetur:vt ibi dicitur,*& q̄ noz amez & feaux les gens &c.*

Quintò annulat omnes euocationes,quę deinceps concedentur contra tenorem illorum edictorum,nullas & irritas & nullius effectus, & roboris: ibi,*& ou aucune interdiction,ou euocation.*

Sextò prohibet,ne procuratores ſine ſpeciali mandato ſupplicationem porrigant ad cauſſam euocādam,vel ad interdicēdum cauſſam parlamentis, vel ad conſentiendum,vt in conſilio retineantur.ibi,*& auons expreſſement prohibé &c.* & in ſuperiori artic.hoc fuit deciſum.

Septimò ſtatuit,quòd quando partes in ſupplicatione euocationis cauſſas friuolas & recuſationes impertinētes,cōfuſas,& generales expreſſerint, vt ex tempore ſine alia probatione reiiciantur à petitione, & condemnentur ad triginta libras Regi applicandas.ibi,*& ou les pourſuyuans &c.*nihil dicit de cōdemnatione expenſarum parti facienda : quia adhuc pars aduerſa nullas fecit expenſas,quia non fuit euocata, ſed tantùm Regi ſupplicatio porrecta,ob id nihil hic de illis expreſsit.

Pars,cauſſas euocationis habēdæ gratia, friuolas proponēs quomodo puniatur.

Si verò proposuerint in supplicatione caussas iustas, & eas non probauerint, vult vt in emenda. sexaginta librarũ parisien. condemnentur: quę Regi applicantur, & debet vlterius pars condemnari parti in expensis, damnis, & interesse, & in emenda etiam maiori: si caussa & eius qualitas hoc requirat.

Et quòd vna tantùm dilatio dabitur ad probandas dictas caussas: nisi caussa se offerat, quę exprimetur, alia in his literis scripta in tract. de supplic. discutientur, vbi materia melius congruit.

Articulus quartus.

Edict que le grand conseil seul peut cognoistre des forces, pilleries, & excez commis sur les fruictz des benefices, & sont euoquez tous les proces pendans ailleurs sur ce au dict grand conseil.

FRANCOYS Par la grace de Dieu Roy de France. A tous les baillifs, seneschaux, preuostz iuges, & autres officiers de nostre Royaume, ou leurs lieutenans Salut. Comme plusieurs grandes plainctes & doleances nous ayent esté & soyent esté faictes souuentesfoys, que lors qu'il aduient la vacation d'aucunes eueschez, abbayes, prieurez, preuostez, archidiaconies, cures & autres benefices, ou qu'il aduient, que lesdictz benefices tombent en litige, plusieurs personnes tant gentilzhommes, que autres de leur auctorité priueé & indue, & en enfraignans noz ordonnances, se sont mis & mettent esdictz benefices, prennent, rauissent & emportent les biens meubles, fruictz & reuenuz d'iceux, les mangent, gastent & deperissent, & prophanent les lieux sacrez en grand mespris, contempt, & irreuerence de Dieu nostre createur, de nous, & de iustice: & pour colorer lesdictes maudictes & damnées pilleries, rauissements, gastements, & perdent les biens desdictz benefices qui sont desdiez & doyuent estre employez au seruice de Dieu, aliments des pauures, reparations des eglises, & edifices, & autres œuures charitables, donnent à entendre contre verité qu'il y a quelque autre qu'ilz supposent, dont il se aduouent qui pretend droict esdictz benefices, iaçoit qu'il n'y ait aucũ droict ne tiltre. Et soubz ceste couleur se tiennent saisiz des maisons & places desdictz benefices, pillent & rauissent les biens qui y sont tant es eglises, que maisons & fermes d'iceux, ou ilz se fortifient, & mettent hors ceux qu'ilz treuuent, battent & mutilent les gens d'eglise qui sont ordonnez pour faire le diuin seruice; & si ne veullent tolerer ne souffrir que ceux auxquelz appartiennent iceux benefices, les

les puiſsẽt bailler à ferme à leur proffit. Ains pour la cõtrainɛ̃te d'eux, il n'y ha perſone qui oſe mettre à pris n'encherir le reuenu deſdiɛtz benefices, font & cõmettẽt pluſieurs autres maux, pilleries, ſacrileges, forces, violãces, excés & outrages, & menẽt eſdiɛtes egliſes & maiſon vie diſſolue, & ſcandaleuſe, infame & deſhonneſte. Et d'aduantage ſont rebelles & deſobeiſſans aux arreſtz, ſentences & iugements, qui ſont faiɛtz & donnez contre eux pour vuider deſdiɛtz lieux: tellement que leſdiɛtes gens d'egliſe auſquelz appartiennẽt leſdiɛtz benefices n'ont peu, ne peuuent faire le diuin ſeruice, ne faire les dõs & aumoſnes qui ſont tenuz de faire, à cauſe deſdiɛtz benefices au grand ſcandalle deſdiɛtes egliſes, qui touchent l'honneur de Dieu deſdiɛtes gẽs d'egliſe, & generalement de la choſe publique. Et plus ſeroit, ſi par nous n'y eſtoit pourueu. Sçauoir faiſons, que nous à ce conſideré ne voulõs telles voyes & façons de faire auoir lieu: Ains deſirãs de tout noſtre cueur eſtre à ce mis & dõné ordre, & prouiſiõ de iuſtice, & punitiõ eſtre faiɛte de telz ces malfaiɛteurs, en maniere que tous les autres y prẽnent exẽple. Vous mandõs & cõmettons par ces preſentes, & à ce chaſcũ de vous en ſon regard pouuoir & iuridiɛtiõ, q̃ vous faites faire expreſſes inhibitiõs, & deffenſes de par nous ſur certaines & grãdes peines à nous applicquer à toutes gens lais, ſoyent nobles ou autres, de quelque qualité qu'ilz ſoyẽt à ſon de trõpe & cry public, q̃ auxdiɛtz benefices paiſibles, ou que ſoyent litigieux, en quelque lieu que ce ſoit de noz royaumes, pays, & ſeigueuries, ilz n'ayent à eux aucunement mettre ne entremettre, ne es egliſes, maiſons, & edifices, rentes, & reuenuz diceux, ſans authorité prealable de nous, ou de iuſtice, & neantmoins à la requeſte de noz procureurs, auxquelz chaſcũ en ſon endroiɛt vous mandons & ordonnons treſ expreſſement ſur le deu & deuoir de leurs offices faire pouſuite deſdiɛtes matieres, vous informez bien & deüement de & ſur leſdiɛtes forces, violãces, pilleries, rauiſſemens, batures, mutilatiõs, rebelliõs & deſobeiſſance à iuſtice, & autres crimes, & deliɛtz & malefices commis, & perpetrez par leſdiɛtz perſonnaiges, leurs alliez, & complices eſdiɛtz benefices, egliſes, maiſons, edifices, rentes, & reuenuz d'iceux, que pluſpar vous ſeront baillées par eſcript & declarations, ſi meſtier eſt. Et contre ceux qui par information deüement faiɛte, ou à faire, ou autrement deüement vous trouuez chargez & coulpables procedez, ou faiɛtes

proceder par adiournemẽs perſonelz en perſonne,ſi les pouuez trouuer,ou à ſon de trompe & cry public es lieux accouſtumez pour comparer en perſone à troys briefz iours en noſtre grand cõſeil,ſur peine de banniſſement de noſtre Royaume,& d'eſtre attainctz & cõuaincuz des cas & crimes à eux impoſez,pour illec reſpõdre à noſtre procureur general en noſtre grand cõſeil, à telles fins & cõcluſions qu'il vouldra cõtre eux prẽdre & eſlire,& y eſtre procedé comme de raiſon.Neantmoins prenez faiſiſſez,& mettez en noſtre main par bon & loyal inuẽtaire tous & chaſcuns les biens tant meubles que immeubles deſdictz delinquãs,& ſouz icelluy les faictes regir & gouuerner par bons & ſuffiſans commiſſaires,qui en puiſſent & ſachent reſpondre & rẽdre bons comptes & reliqua,quand & à qu'il appartiẽdra le tout,nonobſtant oppoſitions ou appellations quelcõques faictes ou à faire,& ſans preiudice d'icelles,pour leſquelles ne voulons quant à ce eſtre differé,auſquelz gens de noſtre dict grand conſeil nous mãdons,& pource que leſdictz crimes & delictz ont eſté & ſõt cõmis en pluſieurs lieux,de noz royaumes,pays, terres,ſeigneuries,& en diuers reſſortz,de noz cours de parlemens,& que deſirons iceux faire ceſſer & promptement punir & corriger,& eſtre informez des nõs & ſurnõs deſdictz delinquans & coulpables commettons,ordonnõs,& enioygnõs, que ilz cognoiſſent,iugent,decident,& determinẽt deſdiz crimes, & y facent & adminiſtrent telle & ſi briefue iuſtice,que ce ſoit exẽple a tous autres.Et laquelle cognoiſſance,iugemẽt & deciſion leurs auons commiſe & ordonnée,commettõs & ordõnons de noſtre certaine ſcience progre mouuement,pleine puiſſance & authorité royale pour les cauſes deſſudictes , & autres à ce nous mouuons par ceſdictes preſentes.En outre auons euoqué & euoquons par ces meſmes preſentes par deuant vous, & les genz de noſtredict grãd cõſeil,tous & chaſcũs les proces meuz depuis quatre ans en ça,par toutes les cours,& iuriſdictiõs de noſtre royaume, pour raiſon & à cauſe des matieres deſſudictes pour y eſtre iugez,decidez,& determinez ainſi q̃ de raiſon.Et voulõs ceſdictes preſẽtes eſtre ſignifiées par le premier des huiſſiers de noſtre grand conſeil,de noſtre cour de parlement ou autre noſtre ſergent ſur ce requis aux iuges & parties qu'il appartiendra. Et leur donnant ſi beſoin eſt aſsignation en noſtredict conſeil à certain iour.Et leur faiſant expreſſes inhibitiõs, & defenſes

fences de par nous ſur certaines & grandes peines à nous applicquer, aſauoir auſdiƈtz iuges & lieutenans de non entreprendre aucune cour, iuriſdiƈtion, ne cognoiſſance des matieres cy deſſus mentionnées. Et laquelle leur auons interdiƈte & defendue, interdiſons, & defendons par ces preſentes, & auſdiƈtes parties de n'en faire pourſuiƈte allieurs, qu'en noſtrediƈt grand conſeil, en certifiant ſuffiſammẽt iceluy noſtrediƈt grand conſeil par noſtrediƈt huiſsier ou ſergent de ce que faiƈt il aura ſur ce. Car ainſi nous plaiſt il eſtre faiƈt, de ce faire vous donnons, & à chaſcun de vous en droiƈt ſoit plein pouuoir, autorité, commiſsion, & mandement eſpecial: mandons & commandons à tous noz iuſticiers, officiers, & ſubieƈtz, qu'auons commis & deputez, & à noſtrediƈt huiſsier ou ſergẽt en ſe faiſant obeiſent & entendent diligemment, preſtent & donnent conſeil, confort, aide, ſecours, main forte, & priſons, ſi meſtier eſt, & requis en ſont.

Donné à Paris le dixieſme de May l'an de grace mil cinq cens trente vn: & de noſtre regne le dixeptieſme.

Ainſi ſigné par le Roy en ſon conſeil, Guidon, & ſéelé à ſimple queüe en cire iaune, & ſur le reply eſt eſcript ce qui ſenſuit. Leƈta, publicata, & regiſtrata.

IN HOC ediƈto multæ deſcribuntur rationes conſtitutionis: ſed omnes iſtæ rationes tolli poſſunt, ſi exerceatur iuſtitia in locis, vbi beneficia ſita ſunt: & ibi poteſt melius deliƈtum ſciri, & puniri, quàm in alio loco: quia ibi quis eſt puniendus, vbi deliquit l.j. & authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat: & tamen in concilio magno fiebat horum exceſſuum cognitio, contra rubric. de cauſsis, in concordat. & ſi pars non erat potens, non valebat adiri magnum Regis concilium. & ſic inultum remanebat facinus: quia ordinarij iudices cognoſcere non poterant: ob id crimina impunita remanebant, & tamen reipub. intereſt, vt puniantur. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. quamobrem hoc ediƈtum reuocatum fuit per ediƈtum ſequens: & cauſſa remiſſa ad iudices ordinarios prout de iure.

AVTRE EDIT REVOCATOIRE DE LA IVRISDICTION DONNEE AV GRAND CONSEIL SVR LES EXCEZ commis es benefices, ensemble du tiltre des hospitaux & aumosneries: laquelle cognoissance est laissée aux iuges chascun en son ressort.

Articul. quintus.

FRANCOYS par la grace de Dieu Roy de France: A tous presens & aduenir salut. Comme nous eussions par edict perpetuel & irreuocable attribué aux gens de nostre grand conseil la iurisdiction & cognoissance des excez, assemblées illicites, & ports d'armes, commis es benefices de nostre Royaume, & des proces meux & à mouuoir sur le tiltre, police, & reformation des hospitaux & aumosneries de nostredict Royaume, distribution & reuenu d'iceux. Et icelle interdicte & defendue à noz cours de parlemens, comme plus aplein est contenu es edicts sur ce faictz & publiez, & nous ayant aucunes de nosdictes cours fait dire & remõstrer, que soubz couleur desdicts edicts, plusieurs proces sur le tiltre & possessoire desdicts benefices ont esté euoquez en nostre dict grand conseil, & au moyen de la dicte interdiction plusieurs excez demeurent impuniz, & la reformation de plusieurs hospitaux & aumosneries differées & retardées, dõt pourroit aduenir plus grãd desordre, si n'y estoit pourueu. Sauoir faisons que nous desirans les hospitaux & aumosneries de nostredict Royaume estre deuement reiglez & reformez, les reuenuz & aumosnes d'iceux estre distribuez ainsi qu'il appartiendra, & qu'il est ordonné par les saincts concilles & decrets, noz ordonnãces, & de noz predecesseurs, & que prompte punition & correction soit faicte de tous excez qui se commettent es benefices, supportant en cela le plus qu'il sera possible, noz subiects de tous fraiz despens & vexations indeües, par aduis & deliberations des gens de nostre conseil priué. Auons de nostre certaine science pleine puissance & autorité Royal, reuoqué & reuoquons lesdicts edicts, voulons, & nous plaist que nosdictes cours de parlement, baillifz, senechaux & autres noz iuges

iuges chaſcun en ſon reſſort, decret & iuriſdiction ſoit par appel ou en premier inſtance, ayent l'entiere cognoiſſance & iuriſdiction deſdicts excez commis es dicts benefices, enſemble du tiltre deſdicts excez commis es dicts benefices, enſemble du tiltre deſdicts hoſpitaux & aumoſneries diſtributions des fruicts & reuenu d'iceux, comme ilz auoyent ou pourroyent auoir au parauant leſdicts edicts & publication, & laquelle cognoiſſance nous auons interdicte & defendue, interdiſons & defendons à noſtredict grand conſeil.

SI DONNONS en mandement à noz amez & feaux les gens tenans noz cours de parlement, baillifz, ſeneſchaux, & autres noz iuſticiers & officiers ou leurs lieutenans, & chaſcun d'eux ſi comme à luy appartiendra, que noz preſens edicts & ordonnances ilz entretiennent, gardent & obſeruent de poinct en poinct, ſelon ſa forme & teneur, facent entretenir, garder & obſeruer inuiolablemẽt, lire, publier & enregiſtrer, ou beſoing ſera, ſans aller ne venir, ou ſouffrir aller ou venir directement ou indirectement au contraire. Mandons en outre au premier huiſsier de noz cours de parlement ou ſergent, ſur ce requis, ſignifier noz preſens edict & ordonnãce à noz amez & feaux les gens de noſtredict grand conſeil, & autres qu'il appartiendra car tel eſt noſtre plaiſir, nonobſtant, leſdicts edicts, & quelconques dérogations, reſtrictions y opposées, & toutes autres ordonnances ſtatutz & letres à ce contraires.

Et affin que ce ſoit choſe ferme & ſtable à touſiours, nous auons faict mettre noſtre séel à ceſdictes preſentes.

Donné à Chantelou au mois de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarẽte & cinq. & de noſtre regne le trẽtedeuſieſme.

Ainſi ſigné ſur le reply. Par le Roy en ſon conſeil. De Neufuille. Lecta, publicata, & regiſtrata audito procuratore generali Regis hoc requirente Pariſijs, in parlamento prima die Aprilis. Anno domini mileſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto ante Paſcha. Ainſi ſigné. Du Tillet. Collation eſt faicte à l'original, rendu à maiſtre Geffroy de la Chaſſaigne, preſident au parlament de Bourdeaulx. Du Tillet.

HOC edictum reuocat quod superiori edicto statuerat, & ea facilitate, qua aliquid fieri solet, ita destrui: vnde dicit Bald. in l. quoniam. per illum text. C. de secund. nupt. corrigens corrigitur, & ad pristinum statum ius reducitur. Alia (lector beneuole) hîc non addam, sed supplicationum materiam excipiam, postquàm de his gratias egero Deo omnipotenti, & beatæ virgini Mariæ: qui me ad finem vsque direxit, & ista scribere impulit, & dedit. Laus Deo.

FINIS.

Spes mea Christus.

TRACTATVS

DE LITERIS CIVILIBVS SEV VT PRACTICI DICVNT, SVB FORMA SVPPLICATIONIS CIVILIS IMPETRATIS, IN QVO ARESTVM BREVI ARDVA ELVCIDATVR MATERIA.

AVTHORE
D. PETRO REBVFFO
de Montepeßulano Iurium doctore, & comite ac in Parisiensi Vniuersitate publico profeßore.

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA

LVGDVNI,
Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

D. IOANNI ALESMIO VTRIVSQVE IVRIS COGNITIONE CLARO, AC SENATORI IN BVRDEGALENS. senatu egregio, Petr. Rebuff. S.

EA EST vis amicitiæ (Senator amplissime) vt non modò consiliorum: & instituti eos velit esse participes, quos habet coniunctos, sed etiam actionum iudices, & διαιτητὰς, reliquarumque rerum socios, quapropter præclarè à veteribus dictum est, τὰ τῶν φίλων κοινά. itaque cùm in constitutiones Regias quædam ὑπομνήματα seu commentaria conscribere decreuissem, meámque tibi aliquando exposuissem sententiam, laudasti tu quidem institutum, quæ res eò magis animum ad id accendit, quò à viro amico & probatissimo probari intellexi: & vehementius studio suisque elaboraui, & eandem partem suscepi operis absolui, quam lubenter tibi legendam dedissem, censuram tuam velut amici viri atque perspicacissimi valde desiderans: sed tui, qui maximo interuallo abesses, copiā habere nobis non contigit: vtcunque tamen sit, quia alijs nostris amicis grauissimis sanè viris ita visum est, edidimus, & inter eos, quibus dicauimus, te connumerauimus, nostrúmque opus mihi tecum commune esse volui, ne hominis amici oblitus viderer. Nec dubito, quin feliciter succedat, si à te probatum intellexero: nec enim est, quod solidius vllū maiorisque solertiæ iudiciū, quàm tuū desiderem, cùm politicis in rebus iuréque sis cōsultissimus, encyclopediā teneas: Latina denique & Greca facundia politissimus, vt multò reconditioris doctrinæ te idoneū censorē & arbitrū constituere desiderarē. Intereà tamen dū maiora molimur, tibi hæc offerimus, nec hæc mihi visa sunt contemnenda, etenim ea semper mens nostra fuit, vt constitutiones Principum nostrorū hactenus à nostris neglectas, nullóque ordine coaceruatas in rectam dilucidámque titulorū seriem digereremus, atque deinde nostras subnecteremus, commentationes, vt rudibus praxeos forensis (quæ ex his tota proficiscitur) pro virili consuleremus, & quæ multis annis longóque vsu comparauerimus ipsi, velut breui manu tradita breui tempore discant, simúlque doctis viam aperiremus (aut certè inuitaremus) vt in commune afferentes, quæ in foro consenescentes didicissent iuuentuti conferrent. Nec enim est cur aut quæstum captantes, aut inuidentes sua denegent, cùm & illiberale sit & inhumanum. Quid est denique cur tantopere Galli aliena amplectamur, nostra verò aspernemur? conscripta extant infinita propè volumina tam Gallorum, quàm aliorum in leges Romanorum, & quotidie augetur numerus: nemo tamen ad nostra ista stylum admouet, cùm videatur multò vtilius, & magis necessarium, quòd his multa, vel derogata, vel addita sint illi veteri Romanorum iuri, vel Pontificio, aliusque nobis caussarum tractandarum & ordo, & ratio, & sanè quotidianus vsus negotiorúmque varietas in his constitutionibus parit non paruam difficultatem, vt interpretationem desiderent, quæ petenda est partim ab vtriusque iuris intimis partibus, partim ex formulis proprijs cuiusque iudicij, & fori (quas stylum dicimus) quæ omnia inter se conferenda, vel, si dissidere videantur, conciliãda. Nec minus elaborandum videtur, quàm in interpretationibus Legum, Pandectarum elaborarunt earum interpretes, moderatius tamen & modestiori tractatu & stylo quàm illi: ne inanibus quæstiunculis & disputationibus non necessarijs (quæ immensam librorum multitudinem nobis pepererunt) occupetur iuuentus. hæc ideo à te, quia meam aliquando tibi expositam sententiam, & à te laudatam repetere & confirmare cupio: & vt intelligant studiosi quantum cupiam vt prouehantur. Sed vt ad te redeam, hunc, qualiscunque sit, tractatum in forensi quidem iudicio valde necessarium, & frequentem, de literis ciuilibus, cùm totus ciuilis sit, à beneuolo animo profectum, eodem accipias rogo: ampliore sanè vellem honore te afficere, & honorificentiori munere donare: vt & dignitas tua patitur, & eruditio exposcit, amórque erga me tuus, quo me semper officiosè es prosecutus: ne ego pari quoque officio desim. Vale, & nos, vt soles, ama.

TRACTATVS DE LITERIS CIVILIBVS, SEV, VT PRACTICI DICVNT, SVB FORMA SVPPLICATIONIS CIVILIS IMPETRATIS.

MAGNAM ſententiarum,& areſtorum authoritatem atque vim eſſe, nemo eſt qui neſciat (lector beneuole)credit enim Princeps eos,qui ob ſingularem induſtriam,explorata eorum fide,& grauitate,ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia , ac luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iudicaturus : ob id vt oculi pupilla, hęc ſenatuſplacita ſeruari,ac cuſtodiri debẽt,niſi magna ex cauſſa ſuccurrẽdum eſſe Princeps arbitratus fuerit:& qua de cauſſa hoc permittatur,inferiùs abundè Deo authore tractabimus. *Magna areſtorũ authoritas.*

1 In primis noſſe oportet, quòd ſententiæ curiarũ ſupremarum,quæ areſta vocantur in hoc tractatu diſcutientur.eſt autẽ ἄρεστον Grecè,placitum teſte Budęo in annota.in Pãdect.primis,& ἄρεστος placitus, & gratus dicitur,ac ἄρεσκος eſt blãdus,& gratię aucupator,& captator,qui apud omnes gratioſus eſſe cupit,ab omnibúſque gratiã inire.Budę.in commenta.linguæ Græcę:mea verò ſententia aliter ſentirem prout dixi in gl.ij.tract.vt contrac.teſta.Galli.concipiantur verbis in ij.tomo harũ conſti.Et in hoc tractatu dicendum eſt.Primò quot modis contra areſta cognoſcatur.Secundò,à quo hæ literę concedantur.Tertiò,quamobrem inuentæ ſint. Quartò, quis eas impetrare valeat. Quintò,quot requirantur antequàm impetrari poſſint. Sextò,intra quod tempus.Septimò,quę differẽtia ſit inter ſupplicationem ciuilem,& erroris propoſitionem.Octauò,quæ differentia ſit inter reſtitutionem,& literas ciuiles.Nonò,quę contra has opponi poſſint literas:& his ſummatim diſcuſſis,ciuile erit finem imponere. *Areſtum quid.* *Literæ ciuiles & inciuiles.*

2 Sciendum eſt quòd literarum generalis appellatio eſt:vt declaraui ſuperiùs in tractatu de literis obligatoriis,in principio.& quod ius reſcriptũ vocat,pragmatici ac vulgus Francię appellat literas regias. Et harum quędam literę ciuiles dicuntur,& rationabiles,argu.l.ſi cui.ff.de ſeruitu.ibi ciuili modo.& l.cùm hic ſtatus.§.j. ibi.& obligatio ſit ciuilis,de donatio. inter vir. & vxo.Alię autem literæ inciuiles & irrationabiles vocantur : prout abundè elucidaui in tract.de reſcriptis & literis regiis,in pręfa.iſtę igitur literę contra areſtum impetratę prima videntur facie inciuiles, vt inferiùs probatur. tamẽ quia quędam cauſſę mouere poſſunt principem ad eas cõcedendum, iuxta ſupplicationem partis ciuilem, ęquam,& rationi conſonam. Nam ſi vnus forſan litigantium putauerit ſe grauari,habere eum licentiã legitimã petitionem offerendi inquit.text.in authen.vt ſponſalitia largit.§.aliud. coll. ix.ob id de his in hoc tractabitur loco : & tunc ſecundũ Budęum in forenſ. *Totius operis ſumma.*

Lites poſt liminioquã do redire dicantur.

lites poſt liminio redire dicuntur, quando poſt iudicium iterum cognoſcũ-
tur impetratis codicillis, ſiue id principis placito ſoluto legibus fiat: quod
per quam rarum eſt: ſiue id ius & æquum ſuadeat: vt ſi ex falſis authoritati-
bus iudicatum ſit, vel aliam ob cauſſam idoneam, vt inferiùs dicetur.

Quot modis contra areſta cognoſc tur.

Notandum primò eſt, quòd contra areſtã ſequentibus modis cognoſci- 3
tur. Primò per ſupplicationem, quam propoſitionem erroris pragmatici vo
cant: vt in authent. quę ſupplicatio. C. de precib. imperator offerend. de quo
inferiùs abundè ſcripſi in tract. de ſupplicatio. ſeu errorum propoſitio.

Secundò cognoſcitur contra areſtum per has literas in hac forma ciui- 4
li (vt inferiùs explicabitur) impetratas.

Reſtituitur quis contra areſtum.

Tertiò per reſtitutionem in integrum, ſi autem minor per areſtũ læſus
ſit, vel maior abſens reip. cauſſa & non defenſus, tunc literas regias in inte-
grum reſtitutionis contra areſtum petere poterit. c. ſuſcitata. de in integr. re
ſtit. l. ſi cauſſa cognita, de tranſact. in quibus pars factum narrabit, & petet
principe reſtitui: & ſi preces veritate nitantur, princeps mandabit eum reſti-
tui. de his dicam in tract. de reſtitu. & releuamentis. & hoc probatur infe-
riùs *relieuemens, ou reſtitutions contre les arreſtz.* & ferè conueniunt cum his
literis: quia omnes iſtę literæ ſic impetratæ generaliter vocantur ciuiles: ſed
differentias inferiùs deſcribam.

Corrigi quãdo areſtum poßit.

Prætereà interdum corrigitur areſtum, antequàm ſit publicatum, & par 6
tibus traditũ: nempe cõcluſum & factũ areſtum pręſidi illius claſſis & came
rę tradi ſolet, vt illud ſignet: in quo ſi videat erratum, conuocabit eos, qui ſic
concluſerunt, & errore oſtenſo, ipſi areſtum corrigent, vt aliàs fuit factum
in hac curia anno 1483. die 27. Nouembris. & quotidie iure fieri poteſt. &
hoc probatur in c. qualiter. primo. de accuſ. vbi ſic ſcribitur, Nõ pudeat vos
errorẽ veſtrũ corrigere, qui poſiti eſtis, vt aliorũ corrigatis errores. ſcripſi in
ratione dubitãdi ad l. quod iuſsit. ff. de re iud. & in trac. de ſupp. interdũ hęc
correctio fit per ſupplicationẽ partis, in qua narratur error: ſed hoc ratũ eſt.

Reuiſio areſtorũ prohibitia areſtum.

Interdũ cõtra areſtũ impetrabantur literę reuiſionis, vt iterum proceſſus 7
ſumptibus impetrantis reuideretur: ſed anno 1455. die 16. Maij ſenatus eas re
iecit literas, quibus mandabatur, vt interim poſt areſtũ reciperetur proceſ-
ſus, & videretur: quia aliàs nunquàm eſſet litium finis: & ex areſtis & fine in-
ducerentur alię lites: quod improbat iureconſul. in l. iiij. §. ait prętor. ff. de re
iud. quãuis Imol. dicat per illum tex. in c. j. de ſequeſt. poſſeſ. & fructuum Pa-
pam retractare poſſe ſentẽtiam, etiam ſine appellatione, licet tranſiuerit in
rem iudicatam. allegaretur etiam c. cùm olim. de dolo requiritur tamen ad
hoc faciendum, quòd aliqua forma adhibeatur, quę hîc pręſtituitur. de hac
reuiſione loquitur Matth. de afflictis in deciſ. Neapo. ccxxxj. dicitur regia. &
olim etiã in curiis inferioribus iſta materia reuiſionis agitabatur: vt vidi fie-
ri Nemauſi cõtra. l. quod iuſsit. ff. de re iu. quia iudex eſt ſuo functus officio:
ergo nõ poteſt iterũ cognoſcere. l. iudex. ff. de re iud. c. in literis. de off. dele.

Literæ recurſus prohibitæ.

Vltimò ſolebant homines in iuriſdictione ſenatus Delphinalis degẽtes, 8
poſt areſtum à ſuprema curia latum habere recurſum ad patrię gubernato-
rem, & ab eo impetrare literas, quę vocabantur literę recurſus: ſed quia hoc
erat abſurdum, quod à curia ad gubernatorem recurſus haberetur, videli-
cet

tet à maiori ad minorem, quod est prohibitum: etiam non valet si per hoc consuetudo, vt gl. sing. asserit in c. ij. de consue. in vj. de quo recursu loquitur Francis. Marc. in dec. cxviij. & seq in ij. parte. & q. xiiij. & seq. & multis aliis in locis. ideo Rex voluit senatum vti hoc iure, vt ab aresto illoru amplius non recurratur ad aliquem, nisi per ista remedia approbata: quæ superius scripsi. gaudeat ergo Delphinalis curia in hoc omnibus aliis curiis Franciæ supremis coæquata: aliis frequenter modis non recipitur cognitio contra aresta: ideo illos nunc missos facio, textum legis regię amplectens. Septem verò casus potes videre, quibus potest curia suprema cognoscere in prima instátia. art. vij. tráct. de rescript. & liter. reg.

Françoys. artic. CXXVII. *des publ.* 1539.

Que tous impetrans des letres Royaux en forme de requeste ciuile, relieuement, ou restitution contre les arrestz de noz cours souueraines, s'ilz sont deboutez de leursdictes letres, ilz seront condamnez enuers nous en vne amende arbitraire, qui ne pourra estre moindre que l'ordinaire du fol appel: & en la moitie moins enuers la partie: & plus grandes si mestier est, selon la qualité & malice des parties. Articulus vnicus.

GLOSSA PRIMA.

1 ET Sic videtur, quòd sola impetratio sufficiat ad hoc, vt impetrans debeat condemnari ad mulctam hîc statutam, per hunc tex. dicentem. *tous impetrans.* Nam impetrare dicitur quis, ex sola literarum receptione, & cõfectione: c. j. & iij. de rescr. in vj. cõtrariũ tamẽ probat iste tex. ib, *S'ilz ne sont deboutez desdictes letres*, ergo *s'ilz ne sont deboutez*, nõ tenebuntur ad pœnam. arg. l. cùm prętor. ff. de iud. & sumendo argumentũ à contrario, quod est in iure validum. in c. cùm apost. de his quæ fiunt à præla. sine cõsensu cap. & l. j. ff. de offi. eius cui &c. Nec refragatur d. c. primum & iij. de rescrip. in vj. quia vbi sola inspicitur impetratio, tunc siue rescriptum sit nullum, & siue pars eo vtatur, siue nõ, punietur pars sola impetrationis ratione. sed vbicũque nõ respicitur sola impetratio, vt fit regulariter: tũc impetrãs sine vsu non punitur: vt est tex. sin. iuncta gl. in cle. j. de rescri. scripsi abũdè in cõcor. in §. j. in verbo grauare. de mãd. apost. & sic ex isto tex. sequẽtia requirũtur. Primò impetratio: & nõ sufficeret si literæ dictatæ essent, & nõ impetratę, per hoc verbũ impetrans. *Sola impetratio an et quando sufficiat.*

2 Secundò requiritur quòd hæ literæ impetratæ sint in forma ciuili: ideo si inciuiles sint, fortè subreptitiæ, vel falsę, non dicuntur impetrari in forma ciuili: vt sequitur, alia inferius dicentur.

Des letres en forme de requeste ciuile.

GLOSSA SECVNDA.

1 HÆC literarum forma elicitur ex l. si prętor. §. Marcellus. ff. de iud. vbi sic dicitur. Marcellus notat, si per dolum sciens falso aliquid allegauerit, & hoc modo consecutum eum sentẽtiam prætori liquido fuerit approbatum: existimo iudicem debere *Forma supplicationis ciuilis ex qua lege eliciatur.*

querelam rei admittere. Quę olim per prętorē fieri solebant: hodie saltem in Francia principis auxiliū impetrandum est: vt vides per l.ij. in fi.ff. de reb. eo. ibi imperiali beneficio opus est: vt scripsi in tract. de restit. & releua. & intellectum illius §. Marcellus, docui in interpretationibus meis: sicut solus princeps contra sentētiam procuratorum suorū in integrū restituere solet. l.j.C. vbi & apud quem cognitio. sic & contra alia aresta restituit, vt hîc. q.ij.

2 Et istę literæ dicuntur impetrari in forma supplicationis ciuilis, quia legitimę & ciuiles reputantur, & approbari, & (vt dicunt practici) interinari solēt tanquam ciuiles: vnde iurecōsul. in l. minor. §. denique. ff. de minorib. inquit sic, denique Glabrionem Attilium, diuus Seuerus & Imperator Antoninus non audierunt, incolorate restitui desiderantē aduersus fratrē, post speciem in auditorio eorū finitam: & idem Imperator Licinio Frontoni rescripsit, insolitum esse post sentētiam suam, ex appellatione dictam, aliū in integrū restitutionem tribuere, nisi principē: sed si ab Imperatore iudex datus cognoscat, restitutio ab alio, nisi à principe, qui iudicem destinauit, non fiet in l. prefecti, ibidē tex. dicit quòd præfecti prætorio ex sua sentētia in integrum restituere possunt: de quo scripsi in concor. proœ. in verb. summas.

Secūda q̄stio quòd solus princeps has cōcedit literas.

3 Itaque solutum erit secundū dubium, videlicet, quòd solus princeps has concedit literas, vel illius cācellarię, qualibet in suo loco, vbi prefectę sunt: aliæ autem non admitterentur literæ in hoc regno: vt est in rub. *du droict Royal*. in ord reg. vbi dicam. & istæ sic solent dictari.

Forma literarum ciuilium.

4 *Henry &c. A noz amez & feaux conseilliers &c. Nous vous enuoyons enclose soubz nostre cōtresel la requeste ciuile de tel N. Si vous mādons, que ladicte requeste vous voyez & visitez bien, & diligemment, & icelle par vous veüe & visitée pouruoyez audict tel N. sur le cōtenu en icelle, de tel remede, ou equité: & grace que verrez au cas appartenir, & que en voz cōsciēces nous conseilleriez faire, eu regard à la matiere subiecte, Car ainsi &c.* Et sic primò pars supplicat Regi: & Rex rescribit, vt hîc: vnde patet ex hoc textu, quòd literę regię etiam contra arestum ciuiles esse possunt, vtpote si dolo aduersarij latum sit, vt inferiùs dicetur: & sic nullus pręter Regē in hoc regno contra arestum curię rescribere potest, ne quidem alia curia suprema contra alium: vt not. in l.j.C. ne liceat tertiò prouocare.

Curiæ supremæ recusante cācellario literas concedunt.

5 Quamuis ea quę sunt iuris recusante etiam cancellario curia summa concedere sit solita, nempe appellationis literas à cācellario recusatas curia paris. olim cōcessit anno 1417. die 7. Nouembris. & idem anno 1419. die 25. Aprilis, ac anno 1401. die 28. Ianuarij: vt in registris curię patet: sed hodie curię supremę deprimuntur à quibusdam magnis, quia non viriliter, vt olim, resistere audent, sua contentæ sorte.

Inuēte cur sint literæ ciuiles.

6 TERTIO istę literæ quamobrem inuentæ sint? Resp. propter publicam vtilitatē: publicè enim interest, vt suum cuilibet seruetur. l. iustitia. ff. de iustit. & iure. & ex bono & æquo concedi debent: quod non fieret, nisi fortè per has literas ciuiles: & ne pars ex dolo suo lucretur. c. ex tenore. in fi. de rescri. & vt maliciis hominum obuietur. l. in fundo. ff. de rei. vend. c. sedes. de rescrip. nam per istas literas obuiatur his, qui subtrahunt saccos, vel instrumēta partium, & posteà arestum fertur pro illis: certè posteà rescindetur, vt hîc,

hîc, quę amissio probatur per arestum, in quo non scribitur: viso tali instrumento: & de aliis scribitur, vt solet fieri, quod docent iurium interpretes, in authen. si quis in aliquo. C. de edend.

7 QVARTO, quis istas impetrare literas valeat? Respon. is qui dolo partis aduersę aresto lęsus est, dicto §. Marcellus. l. si pretor. ff. de iudi. & quãuis appellatio hoc casu contra arestum prohibita sit: hæc tamen doli exceptio, quæ noscitur contra arestum, non censetur esse sublata, quamuis sit quędam appellandi species. l. non distinguemus. §. cùm quidam. ff. de arbit. quę permittitur hîc. *Quis istas possit impetrare liteas.*

8 Quintò, quę requirantur ad istas obtinendas? Respon. Primò requiritur arestum esse prolatum. Nam hę literæ conceduntur ad annullandum arestum. ergo oportet quòd prius factum, & prolatum sit: priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. ff. de verborum oblig. §. seruus. de c. diminutio. in institut. nam illud, quod non est, cassari & rumpi non potest. c. ad dissoluendum. de desponsi. impuber. & ideo si curia conclusisset tantùm non possent hę literę impetrari: quia non potest dici arestũ donec fuerit perfectum. l. penul. C. de his quib. vt indig. *Requisita ad obtinẽdum literas ciuiles.*

9 Secundò requiritur supplicationem à parte porrectam esse Regi: probatur in simili in authent. quę supplicatio. C. de precib. Imperator. offeren. vel illis quibus à Rege commissum fuerit: quia pars corporis Regis sunt. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiesta. & sic istę literæ cùm sint iustitię, ita à practicis vocantur, & solent à qualibet cancellaria Francię concedi: nec requiritur vt impetrentur à cancellario, & à magna Regis cancellaria.

10 Tertiò concessum est à principe, vel à cancellaria, vt de hoc iterum cognosci possit. nam post arestum dignosci de eo amplius non potest: quia cognitum est. l. vna C. de sent. pręfect. præto. l. j. & ij. ff. à quibus appe. non licet. sed ratione huius concessionis à principe, denuo cognoscetur, & condemnabitur malè impetrans: vt inferius dicetur, vel arestum retractabitur.

11 Quartò, quòd supplicatio clausa & sigillata remittatur ad senatum, qui prius iudicauit: & hoc fit, ne fortè pars possit illi supplicationi addere quicquã, vel detrahere: vnde in literis dicitur: *Nous vous enuoyõs enclose soubz nostre cõtre sel la requeste ciuile de tel. N. &c.* sicut dicitur de testiũ depositionibus, quę etiam clausæ mitti solent ad iudicem committentem; in c. cùm caussam, in fi. de test ib. doct. in l. iudices. C. de fide instr. & idem in criminalibus scribitur, in l. diuus. ij. ff. de custod. reor. *Clausa supplicatio & attestationes mitti debent.*

12 Quintò requiritur, vt istę literę dirigantur illi parlamento, quod iudicauit: & tractari in tribunalitia classe & magna camera hę literę solent, nempe in hoc regno literę regię requirentes publicationem & descriptionem regulariter solent in j. classe & magna parlamẽtorum camera legi, publicari & registrari, non verò in aliis cameris: vt vidi. *Literæ regiæ requirentes publicationẽ in magna camera publicari solent.*

13 Item literę regię caussę cognitionem continentes, iudicibus regiis, & illius magistratibus dirigi communiter solent, & non iudicibus baronũ, vel aliorum dominorum: si verò executionem tantùm contineãt, apparitoribus & seruiẽtibus tãtùm regiis, seu curiarum apparitoribus (quos Galli *huissiers* vocant) diriguntur: vt in praxi seruari vidi: & sic fuit pronunciatum in hoc *Literæ regiæ magistratibus regiis dirigi solent.*

Areſtum.

ſenatu anno 1517.die ij.Martij:vt ſcripſi plenè in tract.de reſcrip.in q.viij.reſcripto in iij.tomo commentar.in has conſti.

Sextò,quòd parlamẽtum videat,& viſitet dictam ſupplicationem. Nam ſicut viſis & cognitis verbis teſtamẽti,tranſigi iubet prętor ſuper teſtamento,& non aliâs.in l.de his.ff.de trãſac.ita Rex in ſuis literis ſic iudicari vult: ideo dicit, *Que la dicte requeſte vous voyez,& viſitez,bien diligẽment*:quia iudicantẽ oportet cuncta rimari,cap.iudicantem.xxx.quæſt.v.dixi in l.pronunciatum.ff. de verb.ſig.& in l.quod iuſſit de re iud.& diligẽter inueſtigare decernimus.ſcribit Imperator in l.diligenter.C.de aquæ ductu,lib.xj.

Septimò, quòd viſa ſupplicatione & literis parlamẽtũ prouideat:auditis tamen partibus iudicare debet,non illis abſentibus,& non citatis.argu.l.de vno.ff.de re iud.& facit.c.exhibita.de iud.ibi,vocatis qui forent euocãdi:& in literis ſcribitur, *Et icelle par vous veüe,& viſitée,pouruoyez &c.*

Sed quomodo parlamentum ſuper hoc prouidere debeat?Reſpon.in literis ſolet exprimi *pouruoyez ſur le contenu*,& ſic de re controuerſa,non de alia.nam de qua re cognoſcit prætor,de ea pronunciare, & non de alia debet.l.de qua re.de iudic.ff.

Secundò vult Rex vt prouideatur de talibus remediis quę poſteà enumerat.Primò *de equité* vult parlamentum prouideat de ęquitate,quam ſemper iudices maximè parlamenta præ oculis habere debẽt. l.quod ſi Epheſi. ff.de eo quod certo loco.vnde ſi parlamentum videat de rigore impetrantem reiiciendum,ſed ex quadam æquitate non,æquitatem ſeruare debet:vt hîc,& l.placuit.C.de iud.ęquitatem tamen iuri conformem maximè ſequi debent:vix enim inuenitur ęquitas melior lege:vt iuris interpretes dicunt, in c.j.de conſtitu.vide Bal.in c.vnic.col.pen.de alaud.in feud.

Item vult etiam ex gratia ſuccurrendum,ſi fortè mulier,vel vir ſimplex, vel ruſticus ex omiſſione allegationum lęſus ſit,ex gratia ſuccurri ei debet vt in l.j.circa finem.ibi,decreti gratiam facere.ff.de quæſtio.

Prętereà etiam mandat Rex parlamento vti prouideat in conſcientia,ſicut illi conſuleret principi faciendum pro materia,id eſt inſpecta qualitate materię: & ſic vult,vt in conſcientia poſſint iudicare, ſi iure regatur. c.j.de off.ord.& Iaſ.in §.ſi minus,de actio.in inſtit.ex his apparet, quomodo parlamentum his debeat prouidere,omiſſa affectione.nam apud iudices & maximè ſupremos hominum vel cauſſarũ affectio ſepulta eſſe debet, ſed Dei & animę affectio ob oculos eſſe debet, & tunc rectè iudicabunt:vt ſcripſi latiùs in rub.*de conſeilliers*.in ordin.reg.

Dolus partis in literis ciuilibus allegatur.

Octauò requiritur quòd hoc areſtum dolo partis obtentum fuerit.d.§.15 Marcellus.ibi,ſi per dolũ ſciẽs &c.nam ſi ſine dolo, non ita regulariter ſuccurri ſolet:areſta enim ludibrio eſſe non debent.l.ſi prętor.ff.de iud.vnde ſi partis dolo aliquod inſtrumentum celatum fuerit,his literis areſtum reſcindetur.obſeruatur etiam ſuccurrendum eſſe,ſi aliter quàm per dolum obtẽtũ fuerit,quia in literis dicitur. *Pouruoyez de tel remede,equité, ou grace que verrez au cas appartenir,& que en voz conſciences nous conſeilliers faire, eu regard à la matiere ſubiecte.* & ita ſi ſine dolo fuerit obtentum areſtum per oppreſſionem,vel falaciam forenſem, nos dicimus *par ſurpriſe*, vel

fortè

fortè per partis omissionem, vtpote, quia fuit valetudine affecta, ideo produxisset literas tonsuræ, quas non produxit: sed equum est succurri, ideo ei succurrendum est ex æquitate: vnde dicitur in literis, *equité*, imo potest per has literas prouideri, si forte ex gratia pars obtinuisset dilationem: tamen quia erat absens, illam non habuit: sed in statu fuit iudicatus processus. certè prouideri etiam à senatu ex gratia poterit per has literas, in quibus dicitur, *ou grace*, & breui senatus inspectis his literis, & partibus auditis ita prouidere debet. quemadmodum in conscientia consuleret principi.

16 Amplia primò, si pars sciens falsum allegauerit dict. §. Marcellus. Nam verisimile est, quòd propter illud allegatum arestum prolatum fuerit: & in dubio hoc præsumitur, nisi contrarium dicatur in aresto: quod non solet fieri, nec caussam in eo aresto exprimere solent capitul. sicut. de re iudicat. nisi dicant hoc statuere & ex caussa, *& pour cause*, non verò in specie caussam dicunt. *Falsi allegatio literarũ impetratione̅ inducit.*

17 Vnde dicit gloss. in d. §. Marcellus, sententiam siue arestum latũ esse nullum, si pars falsum scienter allegauerit: Secus si dolus fuerit re ipsa, & non ex proposito: quia tunc opus est restitutione. argu. l. si ex falsis. C. de transac. l. diuus. ff. de re iud. & in rubr. C. si ex fal. instrument. iud. fuerit.

18 Nos tamen in hoc regno idem seruamus semper: siue sit contractus nullus, siue annullandus: nempe impetrare solemus literas à Rege, vel ab eius cancellariis: vt abundè scripsi in trac. de rescisio. contract. & intra quę tempora rescisio peti debeat. & per hoc cessat illa ardua difficultas doctor. descripta in l. qui agnitis. ff. de exceptio. An sententia lata per probationes falsas, dolo aduersarij inductas valeat? quod sic, probat ibi Soci. & sic per istas literas posteà petitur rescisio, vt hîc. *Praxis regni in annullationibus cõtractuũ.*

19 Secundò impetrari solent hę literæ, si omissum fuerit aliquid, quo allegato pars obtinuisset, si illud ante arestum proposuisset. not. in d. §. Marcellus. & Inno. in c. fi. de accusa. Anto. de butri. in c. si duobus, in fi. de appel. & superiùs dixi in literis exprimi, *equité &c.* *Ex omissione per literas ciuiles prouidetur.*

20 Idem si ex falsa caussa latum esset: vt in rubr. C. si ex fals. instru. iudic. fuerit: & sic potest succurri, siue dolo partis fuerit latum arestum, siue ex falsa caussa, siue etiam ratione iusti impedimenti, vt probat Paul. Castren. consi. cclvij. in caussa. col. ij. vol. secundo tamen probare oportet eum qui iudicauit secutum instrumenti fidem: quod falsum esse constitit. l. ij. C. si ex fals. instrument.

21 Idem quidam dicunt, si per contumaciam procuratoris caussa sit amissa, etiam non habita distinctione an procurator sit soluendo, necne. l. penulti. in fi. vbi gloss. & Bartol. ff. quando appelland. sit. quia faciliùs per has literas prouidetur & primo certamine, & protinus caussa decidetur & ex tempore. *sur le champ* dicimus, quàm fortè contra procuratorem: nam annosas vulpes difficile est capere, tamen inferiùs allego arestum in contrarium latum. nume. 31. *Ex cõtumacia procuratoris cōde̅natus, an poßit has literas impetrare.*

22 Tertiò siue decisorium fuerit arestum, siue interlocutorium: quia si parlamentũ nollit reuocare illud arestum intelocutorium, iuxta l. quod iussit. ff. de re iud. & c. cum cessante, de appel. istæ literę impetrari poterũt, si sit ma- *Interlocutorium arestũ potest per has rescindi literas.*

gni præiudicij:vt scripsi in d.l.quod iussit:maximè quia parlamenta nō solēt hæc placita interlocutoria facilè reuocare:quòd tamen fiet per has literas.

Qualitas facti mutata, reformari per has literas potest. Arestum.

Quartò amplia etiam si facti qualitas mutata sit, hæ literæ regiæ impetrari solent,vtpote si contra aliquem hæredem sub beneficio inuentarij actum fuerit:& arestum latum fuerit contra hæredem simpliciter,illa qualitas per has literas mutabitur:ita fuit dictū anno 1540.die 20. Aprilis in hoc senatu in magna classe & camera:quia factum qualificatum est vnicum:vt dicit Bar.in l.Aurelius.§.idem quęsiit.ff.de liberatio.lega.iniuria verbis qualificata dicitur vnica.vt proditoriè occidere.Bar.in l.item apud.§.sed quod dicitur.ff.de iniuriis.Fel.plenè in c.ij.col.xj.versic.restringitur,de rescrip.Sed hîc erat factum qualificatū,siue dictum, ergo si curia omiserit qualitatem, potest supplicatio porrigi:& literæ istæ impetrari,imò etiam ante prolationem sine his literis corrigi arestum posset: & sæpius error corrigi solet. pręside,qui subscribit aresto:vt superiùs in pręfa.scripsi. 23

Instrumenta de nouo reperta an inducāt cōcessionem literarum ciuilium.

Quintò impetrari possunt literę istę,etiam si instrumenta sint de nouo reperta.l.imperatores.ff.de re iud.l.diui.ff.de pœnis.vbi Bar.& maximè hęres, qui probabilem ignorātiam habuit, restitutionem impetrabit per has literas,quę fundantur in clausula,si qua mihi iusta caussa videbitur. l.j.ff.ex quibus caus.maior Barth.in l.j.de senten.aduer.fisc.latis. lib.x. C.Bald.in l.j. de condict.indebi.C.doct.in c.suborta.de re iud.intellige reo condemnato, secus in actores,contra quem lata fuit sententia absolutoria:tunc ipse actor has literas non impetrabit:quia instructus ad caussam venire debebat. Sic consuluit Paul.Castren.d.cōsil.cclvij.in causa quę vertitur.col.iiij.in ij. vol. & allegat l.admonēdi.ff.de iureiu.& licet in d.l.Imperatores.per instrumēta de nouo reperta nō rescindatur sentētia ipso iure,tamē per restitutionem secus:vt ibidem Paul.Castren.probat, plus dicens: quòd si priuatus restitui desideret,oportet se probare non habuisse facultatem producēdi dicta instrumenta:sed fiscus respub.& pupillus non:vt not.in d.l.Imperatores. quia si domi priuatus habebat instrumentum in primo iudicio,non habet caussam petendi restitutionem,alioqui secus.

Arestum.

Ego tamen puto quòd Princeps concedere posset ex ęquitate,etiam si 25 domi instrumenta reperta sint:nec ista solet Princeps inquirere,sed tantùm mittit ad parlamentum,vt prouideat:prout superius dictum extitit:si appareat instrumentum de nouo repertum esse,quod non erat allegatum, nec productum.vnde his verbis scribit Aufrer.in stylo parla.aresto.iij.Item nota quod quitantia post sententiam reperta valida est,& ex illa agi potest vt cancelletur obligatio:& solutum virtute sententię repeti potest contra text. in l.j.C.de condict.indebit.

Item restitui potest,quando probat se fecisse diligentiam habēdi instrumentum,& habere non potuit,fortè propter bellum,aut alia iusta de caussa,teste Bar.in d. l.vnica.C.de senten.aduers.fisc.latis.libr.x. Sequitur Frācis. Curtius.in d.l.sub prętextu.col.ij.de transactio. vbi adhuc restringit, quando illa instrumenta sola sufficerent ad victoriam caussę,per text.in d.l.admonendi.ibi,quibus solùm vsurus sit. Sic consul..it idem Francisqui. consil. xviij.memoria in consiliis post tracta.feud descriptis. 26

Et

27 Et sic dicit Paul.in d.consil.cclvij. quod ratione iusti impedimenti petitur restitutio altero de tribus modis: vel ꝙ ignorauit solutionē, vel quia ignorauit vbi esset instrumētū: vel posito quòd sciuerit vtrūque fuerit impeditus producere vel habere Inn.in c.vltra tertiū.in verb.nequiuerit. de testi. *Restitutio altero de tribus modis petitur.*

28 Idem si arestum latum sit propter iuramentum, & posteà instrumēta reperta sint, tunc hæ literæ impetrabuntur, vt in d. l.admonendi.ff.de iureiur. in qua doct.disputant, an ipso iure succurratur, an per restitutionē, & quicquid dicant, tenendum est in Frácia, restitutionem à principe necessariam, sine qua vix quisquam obtineret. vide Franciscqui.in l.admonēdi.col.iij.cum seq.ff. de iureiur.& tex.ibi dicit permitti constitutionibus interdū, ergo non semper: ideo oportet vt Princeps permittat: & quamuis ex constitutionibus interdum permitteretur, tamē Caius author illius legis indistinctè hoc permittit, quando iudex sententiam protulit sequendo iuramentum: quia sicut corruit iuramentum, ita & sententia lata prætextu iuramenti. *Intellectus ad l.admonendi.*

29 Nec obest quòd sententia sola non retractetur: verum est si lata sit iure, & ex veris instrumentis, diuersum est si ex falsis.l.j.& per totum.C.si ex fals. instr.sic est dicendum, quando est lata ex iuramēto, quod posteà per instrumenta apparet verum non esse: ob id resoluto iuramento, & sententia sequens. arg.l.lex vectigali.ff.de pig.& reg. cùm principalis.ff.de regul.iur.& duo vincula inutilia nō æquipollent vni bono: & iuramentū quod constat non esse verum, non meretur seruari, sic nec quod sequitur ex eo: & sic loquitur illa lex de iuramento necessario, & iudiciali: de voluntario verò in fi. sed non vult retractari posse: quia transactū est negotium. nam partes conueniunt: quòd si altera iuret, nunquàm ab ea aliquid petetur, & sic posteà non agetur: ego vidi impetrari literas & verificari, etiam post hoc iuramentum voluntarium: & iste est verus ad illam legem intellectus fusiùs prosequor in interpretationibus meis ad illam legem.

Aduertendum est quòd literæ ciuiles generaliter dicuntur vbicunque sunt rationabiles, & iustæ. & tūc quæcunque restitutiones fundatæ in iustitia, & æquitate sic vocari possunt. sed quod attinet ad istum tract.literæ ciuiles tantùm vocantur, quas contra aresta curiarum supremarū impetramus.

30 Sextò etiam requiritur, quòd ista exceptio, quam nunc adduco, non fuerit adducta ante arestum, alioqui opponi non posset, nec arestum retractari: quia exceptio rei iudicatæ opponenda esset, vt per totum titulum. ff. de exceptio.rei iud.& Petr.de bella pertica in quęst.ccccxlv.sed Pau.in d.consi. cclvj.vol.secundo, esse hoc verum firmat, quando illa exceptio primò fuit allegata, & reprobata: alioqui contra secundum eum, si per partem non stetisset quominus probaret: sed non fuit admissa, per tex.in l.sinautē.§.fi. ff de neg.gest.l.quod in diem.§.si rationem, de compensa.ideo cùm non sit quid parti imputetur, has poterit literas impetrare, & eis vti secundum eum. *Literæ ciuiles in duplici differentia.*

31 Septimò vbi actio alia competeret, non debent concedi istæ literæ. Nam hoc odiosum est, vt arestum retractetur, & res iudicata, nec iudicium sit elusorium. l. si prætor. ff. de iudic. & vbi competit ordinarium iudicium, non petitur extraordinarium, vt est istud, in l. in caussæ. ff. de minoribus.& ideo anno 1537.die 7. Maij fuit reiectus minor, qui hasce *Arestū vt quando ordinario prouideri possit non sic prouideatur.*

literas impetrauerat:vt taxatio expēſarum coram ſuo procuratore facta retractaretur,& fuit ei reſeruata actio contra procuratorem, cùm ſit remedium ordinarium:melius tamē & facilius ei eſſet per has literas prouidere, & breuius obtineri poſſet,quàm cōtra procuratorem,qui mille fortè cauillationes adducere poterit:ſed tamen hoc iure vtimur.

Exceptio quæ nō infringit areſtum ſine literis opponitur.

Octauò,vbi exceptio venit contra areſtum,neceſſe eſt has literas impetrare vel reſtitutionem:ſecus quando exceptio non infringit,nec impugnat areſtū,tunc in executione ſine his literis opponetur,vt exceptio inuentarij hoc docet.Bar.in l.Neſennius,in fi.ff.de re iudic.Bart.& alij in l.j.C.de iur.& fact.ignoran.& de hac exceptione rei iudicatæ ſcripſi in trac.meo exceptionum,& exceptiones quæ in executione opponi poſſunt cumulaui etiā ibi: ideo ſolutio facta ante areſtū in ipſius executione poterit opponi prout refert Aufrer.in ſtylo parlament.areſto lxviij.item dictum fuit. 32

Areſtum.

Fiſcus per literas ciuiles tuetur.

Nonò extende,vt ſi aduocato fiſci abſente,& non audito fuerit latū areſtum,in quo ipſe ius fiſci læſum prætēdat,in integrū reſtituetur,per has literas.l.ij.§.diuus primo.ff.de iur.fiſc.l.vna.C.de ſent.aduerſ.fiſcū latis, li.x.vbi nō minori priuilegio vti debet fiſcus,quàm priuatus.arg.c.tua. ij.de decimis.

Decreta generalium etiam per literas ciuiles reſcinduntur.

Areſtum.

Decimò impetrantur hæ literæ etiam contra ſententias & placita ſupremorum iudicum vectigalium,& generalium iuſtitiæ,& ego ipſe vidi impetrari contra illorū areſtum,in quo quiſpiam fuerat condemnatus per cōtumaciā ad ſoluendum:& tamen dicebat ſe anteà ſoluiſſe,& verè fuerunt verificatæ & approbatæ literæ anno 1540.die 2.Iunij.quia ſolutio liberationē parit,& tollit obligationem.§.j.inſti.quibus modis tolli.oblig.& ſic areſtum poſteà latū non erat æquum:ob id ſupplicatio ciuilis contra illud decretum viſa fuit prædictæ curiæ : facit quod ſcribit Aufrer. in deciſio.Tholoſ.quæſt. clxx.vbi in executione ſententiæ opponi poſſe ſolutionis exceptionem aſſerit.pleniùs ſcripſi in tract.meo,de exceptio.& hoc intelligi debet impetrando has literas,quando ſentētia lata eſt ab illis,à quibus appellari non poteſt, quos congeſſi in tractatum meum,de ſupplicat. 34

Literæ ciuiles cōtra magniconſilij iudicata impetrantur.

Vndecimò etiam hæ impetrantur literæ contra iudicata,& magni placita cōſilij,cùm illic iudicata:aliâs retractari non poſsint,niſi per iſtas literas, vel per propoſitionē erroris:cùm ſit ſuprema curia, & priuilegia ſupremarum curiarum habeat:vt ſcripſi in proœ. cōcorda.in verb.ſummas.imò dubitat Ioan.Montaigne, an maiorem præeminentiam habeat magnum Regis conſilium, quàm curiæ ſupremæ in ſuo tracta.de authori. mag.conſil.& ibi Boer.in additio.concludit.& ego putarem quoad cauſarum deciſiones parem eſſe eorum authoritatem. 35

Læſus per factum extra iudiciū an his iuuari poſsit literis.

Duodecimò ſi per factum extra iudicium læſus in iudicio, fuero, per has etiam mihi literas prouidetur.Nam ſi extra iudicium quis literas ſubtraxerit ex ſacco meo,& ob id cauſſam in curia ſumma amiſero,his iuuabor literis,ſi latum fuerit areſtum:vt docet Franciſq.Curtius in l. ſub prætextu.columna ſecunda.no.ſecundo.C.de tranſactio.& talis ſubtrahens debet ſuccumbere.Innoc.in capitul.intimauit de teſtib.per tex.in l. ſi de poſſeſsione. C.de probatio.Feli.in cap.accepimus.col.xiiij.de fide inſtrumen.vt puniatur in quo deliquit,in Francia is non ſuccumberet,ſi bono iure muniretur: 36

ſed

ſed mulcta puniretur magna, quæ pro qualitate facti poterit eſſe maior, quàm res quæ petitur: vt dixi in præfa. ad leges regias ſuprà.

37 Decimotertiò poſſunt impetrari hæ literæ regiæ, etiam contra areſtum latum ex partium cõſenſu: vt firmat Bal. in d. §. Marcellus. prout refert Soci. in l. qui agnitis. nu. 10. ff. de exceptio. & hoc ſæpius vidi in forenſi iudicio ſeruari, maximè in vno qui ignorans areſtum in vtilitatem ſuam latum appellationi renunciauerat: vt ſciuit, has impetrauit literas. & in alio, qui tranſegerat inſtigante parte, antequam ſciret areſtum ad vtilitatem ſuam latum, tunc etiam vidi ſuccuri. nam tranſactio poſt areſtum tanquã poſt rem iudicatã non valet. l. poſt rem. ff. de tranſactio. niſi in illa tranſactione nõ fuerit niſi in modico grauatus: tunc literæ reiectæ fuerunt à ſenatu quæ impetratæ à quadã muliere Montisferrandi fuerunt, anno 1545. die viij. Ianuarij poſt prandium. *Areſtũ latũ ex partium etiã cõſenſu infringitur.* *Areſtum.*

38 † Etiam vidi impetrari has literas regias contra areſtũ, in quo aliquis acquieuerat non facta denunciatione ſuo authori: quia poſt areſtum denunciatio fieri non poteſt. l. ſi rem. §. quolibet. ff. de euictio. niſi per has literas concedatur: & quia præſumitur emptorem amiſiſſe cauſſam, eò quòd non erat bene inſtructus. l. ſi ideo. §. primo. ff. de euictio. ob id nõ agit contra venditorem euictione ſecuta, niſi appareat rem fuiſſe iuſtè euictã: vt concludit Imol. in capitu. vltimo. in fi. de emptio. & vendi. per glo. in l. niſi. ff. de pact. quæ parum probat: ſed ita conſuluit Alex. conſi. lxvij. fortificatur. in iij. vol. & eſt notandum.

39 Quod eſt verum, quando altera dolo, vel ſuaſionibus alterius partis inducta fuerit ad cõſentiendum, vel per errorem, & ignorantiam. Nam ea iuſta cauſſa eſt, vt ſubueniatur. l. j. ff. ex quib. cauſ. maior. tex. in l. cùm à te. de dolo. vbi eſt text. quem Bal. ſing. not. in marguarita. in verb. ſententia. quæſtione xcv. & anno 1540. die Iulij. Cùm quidam receptus fuiſſet ad rehabendum & reemendum redditus intra certũ tempus modicum, à qua ſententia appellauerat, poſteà acquieuerat ſententię in parlamento parte inſtigante: demum impetrauit literas in hac forma, vt non obſtante areſto de conſenſu partium lato eidem concederetur tempus, quod fuit eidem conceſſum literas comprobando. *Areſtum.*

40 Decimoquartò impetrari etiam hæ literæ poſſunt, ſi per dolum aduocati obtentum fuerit areſtum. l. prima. C. de aduoca. diuer. iudic. vbi Bart. tria neceſſaria eſſe dicit. Primum quòd dolus aduerſarij corrumpẽtis interceſſerit. Secundum, quòd aduocatus falſas allegationes corruptus fecerit. Tertium, quòd ſententia vel areſtum fuerit latum cõtra abſentem. Nos tamen in hoc regno iſta nõ quærimus: ſed an defenſus fuerit actor, vel reus, necne: & ſi appareat eum non defenſum dolo aduerſarij, vel negligentia, tunc ſolet Rex prouidere per has literas: & curia aduocatum punire, qui dolo ſuo cauſſam peruertit. *Aduocati dolus an parti noceat quæ obtinuit.*

41 Decimoquintò literæ ciuilis comprobatæ fuerunt in ſenatu hoc anno 1548. die xij. Aprilis poſt paſcha: in quibus minor beneficiatus per contumaciam damnatus fuerat, & licet hîc allegaretur in ſpiritualibus maior, per capitul. final. de iudic. in vj. tamen ratione literarum curia pronunciauit illum audiendum, alijſque etiam modis ſolet prouideri, prout facta occur- *Areſtum.*

t

runt: vt eſt notum curiarum ſupremarum aduocatis: ad quos reliqua reijcio, his nunc contentus.

Intra quod tempus literæ ciuiles impetrari debeant.

Sexto quæro, intra quod tempus hæ literæ ciuiles impetrari poſſint? 42 Reſp. intra triginta annos, ſi reſciſſio per viã actionis intentetur. gl. not. in ſumma xxxv. q. ix. & Soc. in l. qui agnitis. in fi. de excep. ſi verò agatur per reſtitutionem, tunc intra quadriennium. gloſſ. & doctor. in l. vna. C. de ſentent. aduerſus fiſcum latis, libr. x. quod incipit currere à die, quo inuenit inſtrumẽta, vel quo ſciuit reſtitutionem ſibi competere. l. ſuperuacuam. C. de temporib. in integr. reſti. petend. Bald. nominatim conſil. xcij. quædam ſententia. volumine primo. alij autem aſſerunt in hoc regno, intra decem ann. per ordinationem regiam in rub. de reſcr. cõtra, vbi abũdè ſcripſi, quod intra decem annos quicunque actus fundati ſuper dolo, vel fraude reſcindi petuntur: alioqui poſteà non audiuntur petentes: vel fortè poteſt dici intra annum, vel biennium à die areſti lati has literas petendas per legem regiam in rubric. de ſupplic. artic. j. in fi. vbi error contra areſtum proponi debet intra duos annos, & hodie intra annũ & areſti peti reſciſſio: ſic & areſti reſciſſio peti debebit per literas ciuiles. Nam poſtquàm Rex in caſu erroris proponendi voluit, vt intra annum literæ ſupplicationis in cauſſa erroris impetrarẽtur, ſic & in alijs caſibus videtur voluiſſe: adeò quòd ſi interrogatus de hoc fuiſſet, idem reſpondiſſet: ſic & nos reſpondere debemus, per l. Titius. §. fi. ff. de lib. & poſth. quod probat Alexan. conſi. cxxx. in ſecundo vol. & conſil. xvij. in vij. volumine. ac Iaſ. cõſ. cxlviij. volumi. ſecundo. & quia odioſum eſt areſta reſcindere propter illorum authoritatem, ideo reſtringendum per l. cùm quidam. ff. de libe. & poſth. niſi ſaperet reſtitutionem, tunc à die ſcientiæ, vel inſtrumentorum repertorum computaretur: vt ſuperiùs dictum extitit: & tunc bonũ eſſet in literis regijs apponere. *Pouruoyez audict tel, de tel remede, reſtitution, equité, &c.* vel literas reſtitutionis impetrare. Si tamen à ſententijs inferiorum impetrẽtur literę reſtitutionis, intra decem annos impetrari poſſunt, & vltra, ſi nõ comprehendantur in ordinatione illa, decem annorum præſtituent tempus ad certorum contractuum & actuum reſciſſionem. putarem tamen, cum hìc expreſſum non ſit tempus, & ſic expreſsè non ſit prohibitum, impetrari poſt biẽnium poſſe, vſque ad decem annos, ſi Rex ex certa ſcientia ſcriberet habita mentione temodris valere vſque ad illud tempus: & hoc ſeruatur in iudicio forenſi.

Differẽtia inter erroris propoſitionem, et has ciuiles literas.

Septimo quę differentia ſit inter ſupplicationem ciuilem, & aliam, 43 quam practici vocant propoſitionẽ erroris? Reſp. in ſupplicatione id eſt erroris propoſitione partes allegare ſolent errorẽ facti interueniſſe in areſto, & per ipſum errorem ita fuiſſe iudicatum. l. præfecti. ff. de minorib. ob id practici in hoc regno & ordinationes regiæ paſſim vocant propoſitionem erroris, quia in eo iudicio proponitur, & allegatur error, in ſupplicatione autem ciuili non: ideo dicitur ciuilis ſupplicatio: quia ex iuſta cauſſa ſupplicatio datur, ſed ſententia tenet; licet non ſit erratum in ea. vide Curtium in l. admonendi. numero 8. ff. de iureiu.

Areſtũ vt in literis ciuilibus error non allegetur.

Nec admittitur ſupplicatio ciuilis, quando eſt error: vt fuit declaratum in ſenatu, anno 1540. die 3. Februarij in magna camera, ne confundantur hæc

hæc iudicia ad diuersa tendentia: vt probat Bart.de cumulatione.in l.edita. C.de edend.nempe vnum ex errore, alterum ex gratia est:vt in minore nõ defenso fuit litigatum in hoc senatu anno 1539.die 18. Martij ante pascha. per l.si præses.C.quomodo & quando iudex.

44 Secundò postquàm aliquis proposuit errorem, & demum acquieuerit vix est vt amplius ei succurri per erroris propositionem debeat,quia illum errorem approbauit: vt doctor.notant, in l.supplicare.C.vt lite pendente. sic consuluit Petr.Paul.parisiens. consil.cxviij. domini.col.ij.in primo volu. si tamen errore inductus fuerit ad renunciandum, literas ciuiles impetrare poterit:vt superius dictum extitit.

45 Tertiò in supplicatione erroris non cognoscunt hi tantùm qui iudicarũt:quia timeretur vt puderet errores eorum corrigere, licet sint præsentes, & primi suffragia dent ex cõsuetudine parlamẽtorũ: quia eorũ præsentia poterit fortè trahere alios in eorũ sententia.l.si in tres.ff.de arbit.sed plures alij sunt cõsiliarij,quàm illi,qui prius iudicarũt: in supplicatione verò requestæ ciuilis secus,quia per gratiã venit,& deciditur in magna classe & camera,sicut erroris propositio: ideo illi iudicant,qui prius iudicauerant,& nõ est eis dedecori,quia nil allegatur contra ipsos iudicantes,sed contra partem. *Erroris propositio ab his qui iudicarũt non iudicatur.*

46 Quartò propositio erroris quandam iniuriam affert:errare enim prudentes vix solent,maximè sacrosancti senatores, qui nec fallunt, nec falluntur:argument.l.fin.C.de ponderat.libr.x.nec aliter propter eorum singularem industriam iudicant,quàm ipse princeps foret iudicaturus.l.vna.in fin. ff.de præfect.præto.licet non sit inconueniens etiam sapientissimum in facto errare capitu.primo,de constitut.in vj.l.ij.ff.pro suo.& maximè in facto longinquo per l.peregrè. de acquirend. possess.capit.ex parte, de offic.deleg.altera non, quia per gratiam venit, & per in integrum restitutionem.l. ij.ff.de exceptio.rei iudic.l.si mater.in prin.ibidem. *Erroris propositio quãdo iniuriã infert.*

47 Quintò in propositione erroris detegitur error iudicantium, in supplicatione ciuili iniquitas,vel dolus partis: & dicunt practici *par supprinse de la partie,& dol.* & aliquando dolus,vel fauor iudicis.gloss.sing.in l.seruo.§. cùm prætor.ff.ad Trebell.sed non vidi allegari in his literis iudicis dolum, vel fauorem,sed partis fallaciam.

48 Sextò erroris propositio non obtinetur nisi à Rege: vt scripsi in tracta. de supplicat.sed literæ ciuiles à qualibet conceduntur cancellaria : vt vidi in paxi seruari, quia sunt literæ iustitiæ, quæ à cancellarijs emanare etiã solent:& etiam literæ propositionis multoties in senatu parisien.à cancellaria fuerunt impetratæ.

49 Septimò in his literis supplicationis ciuilis debet pars deducere ea,quę si adducta fuissent,non sic fuisset iudicatum:vt pote si omissa fuerit consuetudo, quæ si fuisset per partẽ allegata, pars obtinuisset:Secus in erroris propositione:vt fuit iudicatum anno 1539. die 29. Ianuarij:& pro hoc allego tex.ad hoc nunquam expensum, in l.argentarius.circa fi.ibi,potest probare se illo iudicio,quo victus est,vincere potuisse.ff.de edend. *Quæ adducenda sunt in supplicationis ciuilis literis. Arestum.*

50 In errore oportet probare falsse iudicantem : & hoc debet fieri ex productis:quia ad producendum alia pars non admittitur:vt scripsi in repe-

tit.l.quod iuſſit.not.ij.ff.de re iudic.

Error proponitur ſi in principali erratum fuerit.

Octauò impetrantur literæ ſupplicationis, quando eſt in principali erra- 50
tum,non in acceſſorijs:vt ſcripſi in tract.de ſupplica.infrà.hæ verò literæ ciuiles etiam ſi in acceſſorijs, vel qualitate malè fuerit iudicatum:vt ſi latum fuerit areſtum cõtra Titium hęredem, vidi impetrari literas, vt illa qualitas hęredis corrigeretur, & apponeretur contra Titium hęredem ſub beneficio inuentarij:& fuerũt verificatę literæ à ſenatu,anno 1540.die 20.Aprilis poſt paſcha:vt ſuperiùs dixi.idem ſi fuerit Petrus ad ſoluendũ decem cõdemnatus,ſi tanquã tutor fuerit conuentus, poterit haſce impetrare literas: vt illa qualitas tutoris apponatur, vt Petrus tanquam tutor talis cõdemnatus fuit: & ſic ſeruat praxis,vt poſteà tutor illã ſummã à pupillo repetere poſſit,quã non repeterent,ſi ſimplici ſuo nomine condemnatus eſſet.

Areſtum.

Literæ ciuiles cõtra iudicata curiarum ſupremarum impetrantur.

Nonò impetrantur literæ ſupplicationis ciuilis ſecundum quoſdam, tam contra areſta ſupremi ſenatus, quàm contra ſententias inferiorum iudicum,quæ in rem tranſiuerant iudicatam,per l.ſi prętor.§.Marcellus.ff.de iudic. & in ſtylo cancellariæ patet, folio 24.error verò non proponitur, niſi contra areſta ſupremarum curiarum, vel magni conſilij.authenti.quæ ſupplicatio.C.de precib.impera.offerend.vel cõtra areſta Generalium.Ego tamen non vidi impetrari literas in forma ſupplicationis ciuilis niſi contra areſta ſupremarum curiarum.vt ſuperiùs dictum extitit.bene vidi impetrari literas contra ſententias,quæ tranſiuerant in rem iudicatam,ſed non vocabantur literæ in forma requeſtæ ciuilis,ſicut iſtæ que contra areſta impetrantur.& ita loquitur iſte text.legis regiæ ibi,*contre les arreſtz.*

Decimò in ſupplicatione.i.erroris propoſitione oportet deponere ſex 52
viginti libras, antequam impetrans audiatur, & hodie duplum:vt ſcripſi in tractat.de ſupplicat.diuerſum eſt in impetrante harum literarum ciuilium: qui nil deponere tenetur, cùm hæc lex regia, vel alia, hoc non dicat,& vbi lex nõ addit, nec addere debemus.l.de pretio.de publicat.l.diſſentientis.C. de repud.

Areſtum.

Literæ ciuiles nõ inducunt litis pendentiam.

Vndecimò per ſupplicationem lis dicitur pendere.l.prima & fin.C.vt 53
lite pendente: tamen literæ ciuiles non inducunt litis pendentiam. Bald.in d.authen.quę ſupplicatio.& ita iudicauit ſenatus die ij.Decembr.ann.1540.

Duodecimò ad executionem areſti in propoſitione erroris datur cautio.authent.quæ ſupplicatio.C.de precib.imperator.offerend.diuerſum eſt in literis ciuilibus:quia ex tempore cauſſa deciditur.Aliæ multæ conſiſtunt differentiæ, quæ in forenſi iudicio addiſci poterunt:his nunc cõtentus ero, poſtquam dixero errores non ſolere aperiri,donec executio areſti facta fuerit etiam ſuper expenſis.

Duodecim differentias inter ſupplicationem & euocationem ſcripſi in tract.de euoc.

In ſtylo tamen cancellariæ deſcribuntur aliæ literæ directæ primo apparitori,ſeu oſtiario.cui Rex mandat, vt ipſe pręcipiat tali iudici:quòd prouideat ſuper ſupplicatione talis N.ne deinceps ad principem reuertatur,ſed de his literis hîc nõ loquimur: & quia non vidi illas impetrari,ideo eas miſſas nunc facio.

Reliefue

Relieuemens ou restitutions contre les arrestz de noz cours souueraines.

GLOSSA TERTIA.

1 ET SIC non haberet hæc ordinatio locum, quando aliquis impetraret has literas cõtra sententias iudicum inferiorum quæ non dicuntur aresta, sicut sententię senatus: & in illis solet per appellationẽ prouideri, quod in istis non potest. l. vnica. C. de sent. præf. præt. sed contra executionem factam pro debito regio, oportet venire per viam supplicationis, & non per viam appellationis: vt fuit aliâs in parlamento decisum. *Contra sententias an et quando possunt literæ ciuiles impetrari.*

2 Nisi illæ sententiæ inferiorum essent à curia suprema confirmatæ, etiam ex consensu partium: quia tunc aresta curiæ dicerentur, per tex. in capitul. si apostol. cę. ibi, post impertitam à nobis authoritatem nostra censeatur effecta. de præb. in vj. doct. in l. à diuo Pio. §. primo, ff. de re iud.

3 Interim tamen aresta executioni realiter & de facto mitti debent, etiam si nulla allegarentur. Boër. in decision. Burdegal. quæstione lxxix. tertius opponens. & sic iudicati executio non suspendetur, etiam si falsis instrumentis iudicatum fuerit: nec seruatur in Francia. l. fi. C. si. ex fals. instrument. nisi euidenter constaret de iniquitate ex inspectione aresti, vel pars incontinenti esset parata per aliud instrumentum probare: tunc statim pronunciari poterit super his literis. l. satis apertè. C. de fals. Baldus cõsilio ccccxl. præmitiis. ij. dubio. volu. iiij. & Paul. d. consil. cclvij. col. ij. Allegat Barto. in d. l. si pretor. §. Marcellus. in fin. ff. de iud. & in l. fi. C. si ex falsis instrum. & in l. iij. in fi. de pign. & doct. in l. fi. de edict. diui Adriani tollend. c. suborta, de in integrum rest. Ias. cons. lxxxv. Punctus. vol. j. de his restitutionibus & releuamentis dixi in trac. meo de resti. & releua. & sine cautione solẽt hęc aresta exequi: vt scripsi in proœ. concorda. in verb. summas. Tamen anno 1546. die 13. Iulij. cùm Dux Nineruen. diceret viduam de malli non esse soluendo, curia censuit iuratoriam cautionem dandam, & quòd constitueret se emptricẽ, & depositariam iustitiæ. *Aresta executioni mittuntur pẽdẽte processu sine cautione.* *Arestum.*

4 Octauò videndum est quænam differentia sit inter literas ciuiles & restitutionem? Respond. quantum ad effectum nulla videtur differentia: quia ambæ ad restitutionem tendunt, sed in alijs videntur quædã differentiæ. Prima, quia in literis ciuilibus mulcta imponitur per hanc ordinationem illi, qui succumbit, in restitutione verò non. sed in expensis tantùm condemnatur impetrans restitutionem, si comprobatæ non fuerint literæ, sicut in alijs caussis. l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iud. *Differentiæ inter literas ciuiles & restitutionẽ.*

5 Secundò literæ ciuiles contra arestum tantùm conceduntur vt hîc restitutio. & contra arestum, & sententias inferiorum, per l. pręses, ff. de min. vt abundè scripsi in tract. de resti. & releua. in ij. tomo comment.

6 Tertiò restitutionis caussa tractari potest coram iudicibus quibuscunque regijs ordinarijs. c. caussa. de in integ. restit. literæ autem ciuiles in parlamento tantùm, & in magna camera: vt in forensi iudicio vidi seruari, nõ allego iura, nec aliquem: quia neminem vidi, qui hæc scripserit.

Quartò restituit de iure inferior à principe.l.in caussæ.in fin.iuncta l.præ- 7
fecti.ff.de minorib.c.cùm Bertoldus,de re iudic.quamuis in Francia sine literis regijs vix quisquam restituatur: vt dictum extitit in tract.meo,de resti. literæ autem ciuiles nō dantur nisi in principe,seu ab eius cancellaria:vt superiùs q.ij.docui.

Quintò restitutio in integrum à die læsionis in maioribus intra quadriē- 8
nium peti debet.l.fi.C.de temp.in inte.resti.petendæ.c.coram.de in integ.restitu.cle.vna.illo tit.in literis ciuilibus non est assignatum tempus ad eas impetrandum, nisi vt superiùs dictum extitit quæst.sexta, videlicet biennium vel annus sicut in erroris propositione.

Sextò in integrum restitutio impetrari non potest ab aresto propter do- 9
minorum authoritatem: vt scribit Benedi.in repeti.c.Raynutius.in verbo.si absque.in ij.de substi.fideicommis.nu.50 de testa.quod est falsum tam de iure,vt l.præfecti.ff.de minoribus. quàm etiam ex vsu & communi obseruantia:& ita vidi in forēsi iudicio seruari. & hoc probat iste tex.ibi, *restitutions*, aliæ multæ reperiuntur differentiæ,quæ fortè describentur in tract.de resti. & releua.in alio tomo ordina.

S'ilz sont deboutez de leursdites letres.

GLOSSA QVARTA.

Obtinēs in parte an ad emendā sit condemnandus.

IN TOTVM, sed si pro parte succumbat non condemnabitur: quia sufficit in parte obtinere,vt malè censeatur iudicatum.c.Raynutius, de testa. itaque si in aliquibus literæ ciuiles comprobatæ & interinatæ fuerunt, non condemnabitur impetrans ad emendam:secus si in totū fuerit exclusus,vt hîc.imò firmat Aufrer.in decis.Tholosa.q.ccxxij.quòd si appellans in parte obtineat,compensari expensæ debent:vt Panor.& alij in c.fi.de dolo.docent:quod in Franciæ curijs seruari solet. 1

Et tunc aresta in reliquis remanebunt valida in l.relegatorum.§.repræ- 2
hensæ.ibi, sic tamen, vt non infirmarentur sententiæ, quæ ita sunt prolatæ. ff.de interdict.& relegat.

Restituitur nullus sine literis in hoc regno.

Et sic in hoc regno nullus admittitur contra sentētiam, vel arestum ipso 3
iure:sed est opus appellatione,vel restitutione, & sic literis, p tex.in l.diuus. ff.de re iud.vt superiùs dixi,quamuis Vldar.Zazi.in suis no.intellect.dicat restitutionem ipso iure competere:quę opinio de iure posset intelligi,quando excipiendo proponeretur falsitas contra sentētiam, vel alia caussa,secus si agendo. Tamen adhuc in hoc regno excipiendo sine literis vix recipere-tur: requiruntur tamen sequentia,quando quis vult dicere contra sententiā latam ob falsas probationes.

Requisita vt quis veniat cōtra sentētiam latā ex falsis probationibus.

Primò quòd instrumēta falsa probentur,& iudicent secutū illa instrumen- 4
ta falsa.l.falsam.C.si ex fals.instrumē.c.cum I.& A.de re iudic.Soci.in l.qui agnitis. circa fi.de exceptio.rei iud.ff.& præsumitur quòd obtinuerit ex illis falsis instrumentis, si nihil in contrarium probatum fuerit· vt not.in c.licet, de proba.vide alia per doct. in l.admonēdi.ff.de iureiurand.& in d.l.diuus. & Aufrer.in decis.Tholos.q.cclxxij.& seq.

Ilz

Ilz seront condamnés en vne amende arbitraire.

GLOSSA QVINTA.

Arbitraria emẽda.

HIC Vocat amendam arbitrariam, quam tamen taxat, vt vides: sed poteſt dici arbitraria ipſi condemnanti, vel arbitraria, id eſt arbitranda, vt ſequitur. vide in §.prætereà. de actio.in Inſtitut.docto.in rub.ff.de eo quod certo loco.& in l.iij.ibidem. vidi tamen impetrantem harum literarum acquieſcentem poſteà in iudicio, & deſiſtentem ſe à literis ex iuſta cauſſa, ab emenda excuſatum per Senatum, anno 1542.die 9.Martij, vt in principio huius articuli dictum extitit: & ſic erit arbitraria Senatui, vt imponat, ſi videat iuſtè imponi poſſe, alioqui non:& in dubio inclinandum eſt, vt non imponatur, vel tota, vel vt pars remittatur.

Areſtum, vt literis acquieſcẽs ciuilibus ab emenda ſit excuſatus.

Que ne pourra eſtre moindre que l'ordinaire du fol appel.

GLOSSA SEXTA.

Mulctæ in curijs ſupremis quo uſque aſcẽdant.

1 ET SIC in curijs parlamentorum ad ſexaginta libras Pariſien. condemnabitur impetrans harum literarum, ſi ſuccumbat: idem in magno conſilio: ſed in curijs Generalium, cùm ibi non ſoleant temere appellantes regulariter condẽnari vltra viginti libras Pariſien. ſic condemnabitur impetrans harum literarum, ſi ibi ſuccubuerit.

Initiũ huius ordinationis.

2 Et quòd malè impetrans has literas ſit condemnandus ad ſexaginta libras, fuerat pronunciatum in hoc Senatu ad petitionem Capelli aduocati tunc Regij, anno 1537.die Februarij ante iſtam ordinationem, quæ ex hoc areſto initium habere fortè potuit. & quãuis hîc fiat prohibitio, tamen ego vidi hanc mulctam adhuc moderari per curiã: quia melius eſt de miſericordia reprehendi, quàm de crudelitate, maximè in his mulctis, quæ Deo & hominibus odioſæ videntur. Chriſoſt.in c.alligant.xxvj.q.vlt.ad ſimilem mulctam ſexaginta librarum debet condemnari is, qui ſupplicationem porrexerit ad corrigendum, reformandum, vel modificandũ areſtum, ſi ſuccubuerit, & erit infamis: probatur in ordinat.Reg.rub. *Des arreſtz.* artic.ij.iuncta l.ij.ibi, qui ea vel aſtutè interpretari, & c.de legibus.inferiùs de infamia dico non procedere.

Quæ opponi poſſint contra literas ciuiles.

3 Vltimò, quæ contra has literas opponi poſſint, videamus. Primò opponitur quòd literæ ſunt falſæ, ſi ita ſit, ideo nullæ.c.quàm graui & per totum de crimine falſi.

4 Secundò, quòd per ſubreptionem & obreptionem ſunt impetratę.l.ij.C. de leg.doctor.in cap.ſuper literis.de reſcrip.abundè ſcripſi in tract.de reſcri. & aliter.Reg.in præfat.

Reſcripta cõtra rem iudicatã nõ valent.

Tertiò opponitur literas non valere, nec eſſe recipiendas: quia impetrata reſcripta non placet admitti, ſi de ciſę ſemel cauſſę fuerint iudiciali ſententia, quam prouocatio nulla ſuſpendit: ſed eos, qui talia reſcripta meruerunt, etiam à limine iudiciorum expelli.textus in l.fina.C.ſentẽtiam reſcindi non poſſe. Et malè faciunt principes, qui facilè concedunt literas, vt

veritas cauſſę deciſę iterum diſcutiatur:vnde quia leges hoc prohibẽt, non
valent tales literæ ſine clauſula, non obſtantibus: vt not.in l.fin.C.ſi contra
ius.l.cauſſas.de tranſact.Bal.in marga.in verbo, reſcriptum.q.x.Alex.conſil.
cxxxvj.In cauſſa.col.ij.in ij.vol.Soci.nominatim in l.in ſingulis.ff.de excep.
rei iud.maximè quæ à principe cum conſilio procerum in auditorio intro-
ducto ſtatuta ſunt, nullo modo retractari debent,notam infamiæ ſubituro
eo,qui vel aſtutè ea interpretari voluerit, vel impetrato impugnare reſcri-
pto.l.ij.C.de legib. & qui reſcriptum impetrare tentauerit contra ſenatuſ-
conſulta, tertia parte patrimonij mulctetur, & damnatus crimine ambitus
maneat infamis.l.vna.C. de ſenatuſcon.eccleſiaſticæ etiã moderationi om-
nino eſt conueniendus, vt quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter deciſa,
nulla in poſterum debeant refragatione turbari.c.eccleſiaſticæ.xxv.q.ij.

Imò non ſufficit facere mentionem de ſententia, niſi dicatur ꝙ trãſiuit
in rem iudicatã.gloſ.& ibi Feli.in c.ſuper literis.de reſcrip. Iaſ.in d.l.cauſſas.
niſi in cauſſa matrimonij,& in caſibus,in quibus non tranſit in rem iudica-
tam.Gerard.ſing.xx.Sicut.& Lappus allegat.lxxxix. Duo prælati.quos caſus
ſcribit Feli.in c.lator.& c.tenor.de re iud.& abundè Hippolyt.in l.vna.C.de
rap.virg.imò qui ſupplicat principi aduerſus ſententiam, quæ in rem tranſi
uit iudicatam, vel contra areſtum, non ſolùm impetratis carere debet, ſed
etiam incurrit infamiam.tex.in l.fi.C.vt lite pen.& ibi Paul.& Pet.Gerar.di-

L.fin.C.vt lite pendẽ. quo ad infamiam nõ ſeruatur.

cto ſing.xx. † Tamen vſus non admiſit illum text:quò ad infamiam:& con 6
trarium vidi ſeruari, vt non inter infames impetrans computari ſoleat, quá
uis ſuccubuerit,ſed vt puniatur pœna ſtatuta hîc:& ſic vides hîc poſſe im-
petrari.nam quando eſt ſtatuta certa pœna, alteri derogatum cenſetur:arg.
l.cùm prætor.ff.de iudic.doctor.in c.nonne.de prẹſumptio.& melius eſt in
pecunia puniri,quàm in infamia.

Quibus ex cauſsis princeps reſcribat.

Poterit etiam princeps propter publicã vtilitatem contra areſtum re- 7
ſcribere in l.ſeruo.§.cùm prætor.ff.ad Trebel.gl.in c.omnibus modis.xxxv.
q.ix.l.quod ſemel.ff.de decret.ab ordi.faciend. & hoc eſt cõmune per hanc
Galliæ legem,& per modos in præfat.ſuperiùs ſcriptos.

Secundò per reſtitutionẽ,vt minoribus ſolet princeps facilè indulgere. 8
glo.in d.c.omnibus.per l.in cauſſæ.in fi.ff.de minor.& per totum

Tertiò ex certa ſcientia, & cum clauſula,non obſtantibus,vbi videt iu- 9
ſtam ſubeſſe cauſſam.Archid.in d.cap.omnibus modis.Cępol.cautel.ccxx.
Dec.in c.ſuborta.de re iudic.

Res iudicatà quando poſsit retractari.

Quartò vbicũque ſententia lata eſt ſuper cõtractu ſimulato, vel ex par- 10
tium colluſione,tunc impetrare reſcriptũ poterit: & annullabitur ſententia,
etiam ſi tranſiuerit in rem iudicatã. tex.ſin.in l.ſi ſponſus §.ſi vxor.ff.de do.
inter vir.& vx.Ibi valebit quidẽ ſententia, ſed condicetur ei,cui donatũ eſt.
vnde ſi vxor donet marito,vel econtra,& poſteà illa donatio fuerit ſenten
tia confirmata, non obſtante ſententia infringi poterit:quod probat Bal.in
l.cùm allegas.col.iij.nu.7.C.de vſur.ſi debitor paſſus eſt ſe vinci non oppo-
ſita exceptione vſuraria.& Roma.ſing.cccviij.Tu ſcis ꝙ donatio.ideo anno
1548.die 18. Maij, quę erat ante vigiliã Pentecoſtes fuerunt recepti hæredes
impetrantes literas reſciſſionis cõtractus venditionis, quam mater filio fe-
cerat

cerat: & lata posteà fuerat sententia pro filio emptore, à qua non erat appelatum, sed quia inter personas prohibitas: & non apparebat de pecuniæ numeratione:ob id per arestum reprobata fuit,& impetrantes fuerunt admisi ad rescissionem illius venditionis simulatæ.

Quintò impetrari possunt hæ literæ,si vnus confessus fuerit se hæredem insolidum, & ob hoc fuerit cōdemnatus.si posteà appareat alter hæres pro dimidia, rescinditur prius iudicatum pro parte, per textum in l.qui ex parte.ff.de interrogator.actio.

11 Sextò valerent etiam de iure literæ contra arestum, vel sententiam nulliter latam nō facta mentione illius textus in capitu.per vestras.de donatio. inter virum & vxor.& ibi Ioan.Lupus, & Alexand.consil.xcv. Visis.in fine, volumine secundo.facit cap.ex tenore.de rescript.ego autem putarem non prodesse has literas,nisi exprimeretur arestum,etiam si nullum esset:nec in praxi admitterentur tales literæ : quia ea, quæ solent mouere principem ad concedendum vel denegādum exprimi solent. capit.postulasti. de rescript. & quamuis non fiat tam axacta expressio in literis iustitiæ, quàm gratiæ ad beneficia,per cap.super literis.de rescriptis.dixi abundè in forma mandat.in verbo, pro expressis habentes. in concorda. Tamen rescriptum non debet esse in hoc subreptitium, nec approbaretur in hoc regno quantumcunque arestum vel sententia nulla esset,si de eis habita non esset mentio. *Sententiæ etiam nulla faciēda est mentio in rescripto.*

12 Itaque nō valebunt hæ literæ, si quicquam in eis sit obreptum, vel omissum ex necessarijs:& ideo consuluit Iason consi.xlvij.Circa dicta.in fi.tertio volu.non valere rescriptum derogans solùm inhibitionibus Senatus, nisi de aresto plenam faciat mētionem,sed est obreptitium & nullum.ideo secundum eum, si sententia vel arestum cōtineat duo, vel tria capita: illa omnia, & singula debēt exprimi: alioqui impugnabitur illud rescriptum tanquàm subreptitium,& dicemus illas literas inciuiles & irrationabiles. *Subreptitiū est rescriptū, si de inhibitionibus Senatus non fiat mentio.*

13 Nota tamen, quòd petitio restitutionis in integrum aduersus sententiam,non habet impedire sententię executionem,capit.suscitata.de restitut. in integrum.l.si caussa cognita.C.de transactio.Bald.in capitulo,pastoralis. §.quia verò.columna prima.de offic.deleg. etiam si falsa diceretur interim sententia, tamen executioni demandabitur.c.accepimus.de fide instru.vbi Felin.col.iij.notat. quòd si opponatur sententiæ, quòd sit lata per falsos testes,vel instrumenta, statur ei,donec illorum pendeat cognitio,quia pro ea præsumitur.l.Hærennius.§.Caia.ff.de euictio. *Petitio restitutionis non impedit executionem.*

14 Idem sententia principis,& in aresto curiæ supremæ : quia per modum prouisionis pronunciari solet, quòd exequi debeat pendente quæstione falsi, vel alia requirente cognitionem longuam , per l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad Trebel.etiam pendente in integrum restitutione, vt deciditur in decisio.Neapol.quæstione ccclvj. Fuit dubitatum. in fi.etiam quò ad expensas: vt concludit Franci.Marcus, pendente recursu in suis decisio.quæstione xv.in prima parte. *Aresta pēdente eorū cognitione exequi solent.*

15 Fallit, quando vehemens præsumptio laboraret contra petentem restitutionem.l.satis apertè.C.de fals.Iacob.in l.si prætor.§.Marcellus.col.ij.ff.de iudic. Aufrer.q.liiij.& seq.col.ij.ff.de iudic.

Hoc etiam casu per modum prouisionis in Francia solet cogi pars iudi- 16
catis satisfacere, etiam si allegetur error, vt vidi seruari: & hoc etiam asserit
Boer.in decisio.Burdegal.quæstione lij. Latum fuit.columna prima.& scri-
psi in tracta.de senten.prouisio.& tracta.de sentent.execut. Tamen contra
arestum hoc prouisionale hæ literæ ciuiles non impetrantur:& impetratas
reiecit Senatus Parisien.anno 1544. die 15.Maij. quod probatur artic.secun-
do,in rub.de supplica.quia posteà hoc arestum iure ordinario reparari po-
test. ideo extraordinariæ hæ literæ cessabunt. l.in causiæ. ff.de minorib.&
fieri solet hæc executio non data cautione consuetudine.

Literæ ciuiles cõtra aresta prouisionalia nõ dantur.
Arestum.

Et en la moitié moins enuers la partie, & plus grande,
si mestier est, selon la qualité & ma-
lice des parties.

GLOSSA VLTIMA.

Maior mulcta an parti debeatur quã Regi.

HÆC LEX Rem Principis tuetur : nempe maior mul- 1
cta applicanda parti esset, quàm Regi:quia partis magis in-
terest,quæ fatigatur, & nummis per lites exhauritur,ideo in
hoc fisco præferenda esset: vt argu.rub.C.pœnis fiscal.debi.
præferri. libr.x.& qui certat de damno præferendus est illi,
qui lucrum petit.l.iuris. & l.sequen.ff. de iuris & facti ignor. Sed hodie tan-
tus est principum fauor,vt iudices plurimi putent rem Deo gratam facere,
si rem principum meliorem,etiam cum subditorum iniuria faciant:sed quę
maior esse etiam vtilitas principis potest, quàm habere subditos locuple-
tes?vt dicit text.in §.cogitatio.in authen.vt iudices sine quoquo suffrag.co-
lum.ij.glo.in §.fi.de his qui sunt sui vel alieni iuris.

Cõsiliarius male iudicans facilitem suã et ad quẽ ab eo, & quãdo appelletur.

Nota quòd si præfecti prætorio, vel consiliarij protulerint sententiam, 2
licèt non possit ab ea appellari, tamen faciunt litem suam, & possunt co-
ram Cæsare, vel Rege conueniri:vt Bald.docet in cap.pastoralis.§.quia ve-
rò.col.ij.de offic.delega. vbi plus dicit in principe,quòd si submitteret se iu-
risdictioni alicuius,posset sic conueniri,per l.est receptum.ff.de iurisdictio.
omnium iudic.nam sic se submittendo,iudicio se submittit diuino,non hu-
mano.l.rem non nouam.in prin.C.de iudic.

Si tamen vnus consiliarius ex commissione Senatus iudicet, ad Sena- 3
tum appellatur, tanquàm de commissio ad committentem, & à delegato
ad delegantem. capitulo,super quæstionum. de officio delegat.capitulo, si
duo. ibidem in sexto. non quando totus Senatus, vel vna camera, sicut di-
cunt Romani in Do.de Rota.

Arestũ an & quando post annũ exequi possit, et post decem annos quid prosit.

Notandum est tamen, quòd intra annum executio aresti, vel senten-
tiæ fieri debet.capitulo, quærenti.de officio delega. Aliâs anno elapso, si nõ
fuerit executio illius aresti facta, aut saltem incœpta, poterit pars ex no-
ua caussa se opponere: nec executio fit non audita partis oppositione. se-
cus si intra annum executio incœpta fuerit.capit.plerumque. & cap.si nau-
tem.de rescript.

Hodie

5 Hodie etiam pars in executione intra annum audiri solet, sed decem annos tantùm producitur arestum ad finem probandi, non verò exequendi, nisi fuerit executum, vel inchoatum exequi intra annum, tunc intra triginta annos exequi poterit: vt vidi seruari in praxi. Et docto. etiam tradunt in d.c. plerumque. de rescript. & in l. falso. C. de precib. imper. offer.

6 Item executor aresti non potest taxare expensas, etiam corã eo factas, quia ad hoc non est datus: & sic fuit iudicatum malè processisse bailliuum de Vermandoys, anno 1526. die 17. Decemb. qui eas taxauerat: sed debet executor remittere ad cõmittentem, per not. in l. à Diuo pio. §. j. ff. de re iudi. & in c. quærenti. de offi. deleg. vide quę scripsi superiùs gl. ij. in fin. artic. iij. de sentent. prouisional.

Executor aresti an expẽsas taxare posśit Arestum.

7 Est tamen differentia quando fit executio virtute rei iudicatæ aresti, vel in vim literarum obligatoriarum: quia in primo casu pignora capta non restituentur debitori etiam data cautione: nisi consignet pecuniam, quam debet: secus si executio fiat in vim instrumenti obligatorij: quia tunc datis fideiussoribus restituentur bona capta regulariter: abundè tamen scripsi in tract. de literis oblig. ibi vide.

Differẽtia inter aresti executionem & literarum obligatoriarum.

8 Præterà anno 1538. & die 28. Nouembris censuit senatus parisien. contra dominum connestabilem de Montmoranci, quòd pendente erroris propositione arestum executioni mandaretur: licet posteà sit declaratum errorem interuenisse: & de hoc scripsi fusiùs, in tract. de supplic.

Arestum vt pendente erroris propositio ne arestum exequi debeat.

9 Etiam exequi debet pro illo, qui allegat errorem in quibusdam capitulis, & in alijs executione petit: vt fuit dictũ à senatu pro domina de Touteuille hoc anno 1543. in mẽse Ianuario: licet allegaretur regula iuris, ex eo quo quis est nixus impugnare, fructũ consequi non potest. Tamen quando sunt capita separabilia, illa quæ nõ impugnat exequentur, illa autẽ quę impugnat minimè: quia scire debemus tot esse stipulationes, quot sunt res. l. scire. ff. de verb. ob. vt abũdè scribam in tract. de appella. in arti. xj. in ordi. reg.

Allegans errorem in vno in aliò executionem petere potest.

10 Item quando curia condemnat aliquem ad expensas, damna, & interesse, in caussa principali, annulat tamen appellationem sine expensis caussæ appellationis: tunc non veniunt expensæ reportus, quas species vocant: sed expensæ aresti petuntur. ita conclusum fuit comitialibus decretis, & vt dicunt ab omnibus cameris huius senatus, anno 1520. die 30. Augusti.

11 Vltimò nota multos casus in quibus retractatur sententia per gloss. in summa xxxv. quæstione ix. quam gloss. approbat Ioan. de platea. in l. grammaticos. C. de professoribus, & med. libr. x. & menti commendandum est, quòd sententia etiam valida, vel arestum retractari potest ex omni caussa, quæ sufficiens esset ad appellandum: & in illis casibus non debent hæ literæ denegari, teste Specula. in titul. de senten. §. fin. versi. Item retractabitur valida sentẽtia. Allegat capitul. vt debitus, de appellation. capitul. tua. de offic. vicar. & congessit casus decem, in quibus sententia diffinitiua retractari potest, in repetition. l. quod iussit. in secundo notabili. ff. de re iudica. quos hîc non repetam, nec alia impræsentiarum adducam, considerans id quod Appollo, seu Appollodo Græcus dicere sic solebat. οἱ κράτιστοι τῶν ἀνθρώπων, βραχυλογώτατοι, οἱ δ' ἀδολέσχαι. εἰ ἠνιῶντο ὡς ἀνιῶσιν, οὐκ ἂν ἐμακρηγόρουν.

Casus in quibus retractatur sententia.

hoc eſt, optimi hominum in dicendo breuiſſimi ſunt: linguaces verò ſi tantum moleſtię caperent, quanta reliquos afficiunt, haud ſanè longos ſermones traherent. Quamobrem ne his contraueniam dictis, finem huic tractat. imponam, immenſas Deo opti. maxi. & virgini Mariæ, agens gratias in ſecula. Amen.

FINIS.

Spes mea Chriſtus.

TRACTATVS

DE SVPPLICATIONIBVS, SEV ERRORVM PROPOSITIONIBVS,

AVTHORE

D. PETRO REBVFFO

de Montepeßulano Iurium doctore, & comite, incipit.

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, Apud Sennetonios fratres.

1554.

Cum Priuilegio Regis.

DIGNISSIMO DOMINO DECANO GRATIONAPOLITANO, ATQVE SENATORI CONSVLTISSIMO, DOMINO RVFFO PLVVIERIO, PETRVS REBVFFVS. S.

FAMILIARITATE & mutuo ſuauißimóq; colloquio tua à me ſatis cognita virtus, probata eruditio, laudati denique mores, tui memoriã apud me ita cõmendârunt (egregie Senator) vt nominis non modò ſit iucunda recordatio, ſed obliuiſci quidem, ſi velim, nullo modo poſſe videar: quinimo memoriam potiùs conſeruare, augeréq; quàm ſtudioſißimè contendã. ea eſt enim vis earum rerũ, quæ præclaræ iudicantur, vt non patiantur eos, in quibus ineſſe videntur, ſilẽtio laudibúſq; apud notos familiaréſq; præteriri. Equidem illa eximia, quæ in te cognoui, me ita commouent, vt non aliter videar erga te affectus, quam ſolebat erga Socratem hi, qui eius conſuetudine ſermonéq; fuerát delectati, dum abſentis & mortui denique hominis ſermones denique repeterent, ſcriptíſq; permulti mandarent. Tanta tua illa modeſtia, & animi lenitas, qua te noui, etiam erga improbos, qui te grauißima acerbißimáq; iniuria affecißent, adeò mihi grata fuit, adeò memoriæ adhæſit, vt ſæpe apud pleroſq; & graues quidem viros tanquam præclarum animi facinus laudârim. Etenim cùm poſſes acceptam iniuriam ſeuerißimè etiam ex Senatuſconſulti authoritate vlciſci, & coërcere, nõ impetum tamen, quo humanum genus natura ad id fertur, ſecutus es: & non ſolùm quid tibi ciuili lege liceret, proſpicere voluiſti, ſed Chriſtiano adhibito conſilio moderatiùs quærere quid Chriſtiano in ea re priùs, quidq; laudabilius & magis expetendum eſſe deberet. Quod quiſq; iudicare poteſt, quantum argumentum integritatis tuæ in tua dignitate ſenatoria afferat ad iudicium cauſſarum, quæ ipſe tractas, cùm in tua ita te geſſeris. Et ſanè tum re ipſa comperi, quæ de te anteà audiueram ornamenta ſingularia animi tui eſſe, iuris diuini humaníq; prudentiam, & ſolertiam ſummam, vt non ſolùm rerum priuatarum, ſed publicarum adminiſtrationi eſſes accõmodatißimus: vt meritò ad ſenatorium ordinẽ à principe, & decanatus dignitatem vocatus ſis. Ob id, iſtum tractatum ſupplicationum cùm abſq; ſupplicationibus promotus fueris, tibi dicandum & iure tuo cenſui, cuius & aliorũ ſcriptorũ meorum, cùm aliquando te fecißem iudicem & arbitrum, antequam ederẽtur, & quorum cohortator fuiſti edendorũ, eorundem editorum volui facere participem, & defenſorem, vt ſub tuo nomine publicentur, qui cũ alijs author fuiſti publicãdi. Quæ non dubito quin beneuolo animo accipias, vt noui tuam humanitatem & beneuolentiam. Vale, & nos, quod mutuò facies ama.

TRACTATVS DE SVPPLICATIONIBVS, SEV ERRORVM PROPOSITIONIBVS INCIPIT.

SVPPLICATIONIS Materiam frequẽtem esse, illam tamen parum secundum curiarum vsum tractatam dignoscens, ad praxim, per quam facilè intelligi posit, redigere cupiens, sequentia describenda curaui. In primis quotuplex sit supplicatio. Secundò, quid sit, Tertiò, quomodo sit inuenta. Quartò, quomodo introducatur. Quintò, quis istam supplicationem postulare, & impetrare valeat. Sextò, à quibus hęc supplicatio fiat. Septimò, an iudicatum pendente supplicationis processu exequendum sit. Octauò, quoties supplicatio ista recipiatur. Nonò, quando concedi vel denegari posit. Decimò, intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat. Vndecimò, quæ differentię sint inter supplicationem & appellationem. Duodecimò, quis sit supplicationis effectus. Vltimò, elucidabitur textus legum Regiarum huic materiæ accommodus: quibus peractis: supplicationi ampliùs locus non erit. *Totius tractatus summa.*

1 Ad primum respondere possumus, quòd multiplex est supplicãdi vsus, de quo hîc si vellem singula describere, iustum volumen complerem: sed quantum hanc respicit materiam, summatim prosequar. annotandũ est, quòd interdũ Deo optimo maximo supplicamus: sed quia hoc spectat ad Theologos, ad eos nunc reiicio, & ad glossam plenam in cle. vna in verbo, orationes. de reliquiis & venerat. sanctor. *Multiplex supplicatio quæ Deo et hominibus fit.*

2 Interdum hominibus supplicatur: & apud veteres diu receptissimi fuit moris, vt supplicantes caput, dextram, genua eius, quem exorarent, supplices contingerent, nec totum tamen caput, sed mentum modò: vt statuere Homerus videtur, vel barbé meditulium, quod probat Euripides: id verò διὰ τὸ ἡγεμονικόν, quia sit in nobis pars illa principalis, in qua logistigõ, id est, rationalis collocetur potentia: dextram verò διὰ δ' πρακτικόν, quoniam inibi maxima insit ad agendum facultas, genua vero propter motus, & progreßionis necessitatem: tria verò hęc symbolicè cõsensum, actionem, progressum ad ea, quę peterentur præstanda, complecti videntur, teste Cælio lib. antiq. lectio. octauo. c. xxxix. in fi. de supplicationibus, quę Papæ fiunt, dico in forma supplicat. in praxi acquirendi beneficia. *Supplicandi veterũ mos.*

3 Item istę supplicationes aliquando verbo fiunt, siue voce in iudicio, vel extra, sicut appellationes. l. ij. & seq. ff. de appel. & tanti sunt momenti in voce, sicut in scriptis: arg. l. non figura. ff. de actio. & oblig. *Verbo interdum & in scriptis supplicatur.*

Aliæ in scriptis fiunt, & vocantur libelli à Iurecon. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. l. omnia. de reg. iur. & alibi sæpius in iure.

4 Aliquando supremis supplicatur iudicibus, vt consiliariis curiarum su- *Supplicationes parlament cõsiliariis dari solent.*

premarum:& hoc solet communiter in parlamētis exerceri, adeò q; pauca admodū in curiis supremis tractantur, quæ non fiāt per supplicationem, postquàm caussa est inchoata, vel per literas Regias:& de his loquitur rub. *Des requestes presentees à la cour.* vbi dicetur in ordi.Reg.sed nō omnia sic deciduntur:sed quando ea, quæ in supplicatione petuntur, caussæ cognitionem desiderant, in ea subscribere solet curia, & requestam in iudicio faciat: & tunc audientia opus est, & præsidis auxilio, quod longissimum est, & latissimum:vt dicit l.j.ff.de iurisdictio.omnium iud.

Supplicationes quæ inferioribus offeruntur: ante processum, in processu, & post fiunt.

Aliæ inferioribus offeruntur magistratibus, quod etiam frequenter in hac patria fit, vbi supplicationibus partes maximè vtuntur, tam rei, quàm actores, & testes, & omnes quos caussa tangit, si quid à iudicibus consequi, vel sibi nocumentum vitare velint:supplicat autem quis interdū ante processum, fortè vt bona alicuius sistantur, & arestantur:vt plenè scripsi in tractatu de liter.obligat.artic.vj.& aliis multis modis practicis notis.& probatur in l.j.C.vt lite penden.

Interdum in processu, & eo durante, & variè quidem, prout à nobis prouideri cupimus vsque ad sententiā, vt suprà:& probatur in l.ij.C.vt lite pē. per docto.& hoc meliùs sciri ex iudiciorum exercitio, quàm à iure potest.

Quandoque supplicamus post sententiam, & tunc iudici à quo, fortè vt ad executionem iudicati procedat, iuxta.l.à diuo Pio.ff.de re iudic.vel vt taxet expensas, liquidet fructus, seu alia faciat:vt dico in tract.de exceptio.quę cognosci possunt post sententiam:vt in l.j.C.de iuris & facti ignoran.

Episcopus aduersus sui officialis sententiam restituit.

Item interdum episcopo supplicatur post sententiam ab officiali latam: 6 & valet illa supplicatio, si episcopus in integrum restituere velit contra sui officialis sententiam.ita tenet Ioan.Andre.in capitulo, Romana. primo responsa, de appellat.istam opinionem sequitur Panor.& alij *in capitulo, ex literis.* de in integrum restitut.Ioan.Fab.in dicta authent. quæ supplicatio.& ista communis sententia obseruatur, teste Aufrer.in decisio. Tholosa. quæstione ccccIxxix.vnde solent officiales in sententiis eorum dicere, salua domini voluntate condemnamus, &c.

Aliquando supplicatio porrigitur iudici, ad quem est appellatum:& hoc variis ex caussis, prout negotiorum qualitas occurrit, vt in rub.de appellat. per totum licitum est videre.

Aliquando supplicatur principi ante arestum, vt ipse euocet ad se caussam:de hoc dixi in tracta.de euocat.abūdè per cap.vt nostrum. de appella.

Supplicatio quid cōtinere debeat.

Notandum est, quòd supplicatio continere debet. Primò vt petenti 7 prosit, & alij non obsit:vt l.rescripta.C.de precip.Imper.offeren.nam fœmina supplicare potest, vt fruatur dignitate prioris mariti, licèt nubat minoris dignitatis viro.l.fi.ff.de senato.facit l.si quis sepulchrum.de religio.l.j.§.vlti. si vsu.fruct.petat.l.habitatores.loca.Specul.in dicto tit.§.sequitur.in fine.& ibi Ioan.And.alioqui si alteri obsit, & cognitionem desideret, non solet cōcedi, nisi audita parte:vt superiùs scripsi.

Nonnunquam supplicatur post iudicatum, & arestum, quod nullo mo- 8 do per appellationem infringi potest, propter iudicis excellentiam, & authoritatem: & de hac totus iste complebitur Deo auspicante tractatus, & pro

propriè ſupplicatio eſt, quando à ſententia Regis, vel præfecti prætorio, ſeu parlamenti ſupplicatur: l. vna. C. de ſentent. præfect. prætorio. Matthæ. de afflic. in conſtitutio. Neapolit. libro primo. rubric. xxxix. verſiculo magnæ curiæ. fol. 104. & quamuis errare quanta poſſimus cura cauendum ſit non ſolùm in maioribus, verumetiam in minoribus rebus, nec niſi rerum ignorantia poſſit errari: non eſt tamen conſequens, vt continuò erret quiſquis aliquid neſcit, ſed ſi quis exiſtimet ſe ſcire, quod neſcit, pro vero quippe approbat falſum: quod erroris eſt proprium: capit. quamuis, xxxviij. diſtinctio.

9 SECVNDO quęrendũ eſt, quid ſit ſupplicatio, iſtam reſpiciens materiam: Reſpond eſt quędam parte petente ad errorem facti contra iudicatum proponendum, quod per appellationem vel nullitatem retractari non poteſt, à principe facta impetratio, ſiue conceſſio reiecta diffinitione. Panor. in capitul. ex literis, de in integr. reſtitut. vbi ſic diffinit columna ſecunda. ſupplicatio eſt quędam precum porrectio facta principi, per quam ex quadam benignitate ſuperior reſtituit ſupplicantem aduerſus ſententiam, contra quam non competit remedium ordinarium: quia non conuenit materiæ: ſed potius reſtitutioni in integrum, quę ab iſta differt: vt inferius dicetur. *Quid ſit ſupplicatio.*

Primò dico eſſe quandam impetrationem, ſiue conceſſionem: nam cùm multæ ſint impetrationes à principe, vt dico in tract. de reſtitut. ſeu releuamentis, iſta eſt quædam ex illis, & hoc elucidaui in tract. de except. in definitione.

10 Secundò dico parte petente: nam princeps ſine partis petitione non ſolet iſtam concedere, aliàs non diceretur ſupplicatio, nec ad partis ſupplicationem fieri, inferius tamen dicam, quando motu proprio concedatur. vide tamen quæ dixi in forma manda. in verbo, motu proprio. *Pars ſupplicationẽ petere ſolet.*

11 Tertiò dico ad errorem facti: quia ad errorem iuris proponendum non recipitur quis contra areſtum. vt l. præfecti. ff. de minorib. non enim præſumuntur errare, qui omnia iura in ſcrinio pectoris habent: vt dicunt doctor. in l. omnium. C. de teſtament. de principe qui omnia iura habet in ſuis conſiliariis, licet fortè quidam ſint neceſſitatis. *Errore facti nõ iuris proponitur.*

Quartò dico proponendum, quia pars illum errorem proponere, ſi velit ſibi conſuli debet, & propoſitum probare. l. prima. ff. ſi quadru. pauper. feciſ. dicatur. ca. non eſt. de conſuet. in vj. ſcripſi in repetitione. l. diuus. ff. de ſenatuſcon. ſilla.

Quintò contra quem proponatur error in definitione dicitur, contra iudicatum, ſed an contra quodlibet, audi ſequens verbum.

12 Sextò reſtringitur erroris propoſitionem fieri tantm poſſe contra iudicatum, quod per appellationem retractari non poteſt: nam ſi competat appellatio, & ſic remedium ordinarium, non competet hoc extraordinarium per. l. in cauſſæ. ff. de minorib. vt concludunt communiter iuris interpretes. *Vbi appellatio cõpetit nõ proponitur error.*

13 Septimò quando iudicatum non poteſt per nullitatem reſcindi: tunc ſupplicari & error allegari poteſt: vt inferius in lege regia dicetur.

Supplicatio à principe tãtum obtineri potest.

Octauò dico à principe factam concesſionem, non ab alio: & eſt tex. in 13
rubric. *du droict royal*, in ordinat. articulo primo. pro quo facit l. diui. in fin. ff. de pœnis. & quia hæc ſupplicatio eſt meri imperij maximi: vt firmant docto. in l. imperium. ff. de iuriſdic. omnium iudic. & ſic ab alio inferiore non præſtatur, alia in ſequentibus dicentur.

Inuẽta cur ſit hæc ſupplicatio.

TERTIO quęro, cur inuenta ſit hęc ſupplicatio? Reſpon. ne auxilium 14
contra iniuriam, & iudicum incuriam denegetur, argument. l. primæ. ff. de appellat. iuncta l. prima. de iniur. & ne contra ius ſubditos grauari princeps patiatur: & ne error vnius, vel plurium alteri quàm errantibus noceat: nempe error vnius alteri non debet nocere. l. mandatum. ſecunda. ff. mãdat. nec credulitas vnius alteri. l. tertia. §. ſed ſi ſic. de in rem verſo. Franciſ. Curtius in l. ſecunda. in princip. ff. de iudic. ideo error ipſorum iudicum partibus nocere non debet. Adhæc ne quis locupletetur cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de condic. indeb. l. iure naturæ. de reg. iur.

Et vt errores corrigantur: melius eſt enim ſe corrigere, quàm ab alio corrigi expectare. §. primo, in authentic. de nupt. collatione quarta. ſcripſi in l. quod iuſsit. ff. de re iudicat. & dicitur maximè conſiliariis in capitul. qualiter primo. de accuſa. non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis vt aliorum corrigatis errores: quoniam apud iudicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.

Item ne inde iniuriæ oriantur, vnde iura naſcuntur. l. meminerint. C. vnde vi. c. qualiter primo, de accuſa.

Præterea ne res per errorem iudicum, & ſic iniuſtè acquirantur, acquirerentur enim per hoc iudicatum per errorem, & contra veritatem latum, & tamen acquiſitiones iniuſtas lex prohibet. in l. ſi filiusfa. ff. de iud. & in l. j. & per totum ff. de condic. ob turpem cauſ.

Iudicatum per errorẽ iudicatũ dici non poteſt.

Vltimò iudicatum per errorem non poteſt dici propriè & ſimpliciter 15
iudicatum, ſicut teſtamentum. in l. cùm teſtamentum. C. de iur. & fac. igno. nullius autem eſt errantis conſenſus. l. non idcirco. ibidem. & l. ſi per errorem. ff. de iuriſdict. omni. iudi. ergo iſtud areſtum non poteſt dici areſtum, poſtquam per errorem latum eſt: ideo hanc ſuplicationem rectè introductam ad hoc reformandum palàm eſt.

Introduci hæc ſupplicatio quomodo ſoleat.

QVARTO quomodo introducatur hęc ſupplicatio? Reſp. pars victa 16
in ſenatu, à quo non licet appellare. l. vna. C. de ſentent. præfect. prætor. ſupplicabit Regi capello depoſito, & genibus flexis teſte Azo. in ſumma de precib. Imper. offerend. quem citat Ioan. Andre. in additio. ad Specu. in titu. de ſupplicat. §. primo. in princip.

Forma impetrãdi ſupplicationẽ.

Sed aduertendum eſt, nam pars, quæ vult proponere errorem, aut errores. 17
debet primò eos ex proceſſu elicere, & in ſupplicatione in membrana deſcripta illos connumerare: & iſtam poſtea ſupplicationem pars offeret cancellario, qui ſupplicationem & alia documenta, per quæ errorem probare pars vult, tradit libellorum magiſtro, aut conſiliario magni conſilij, qui refert omnia conſilio, quod ſuper hoc ſtatuit, an error, vel errores adſint: & ſi conſilium concludat errorem adeſſe. vel non, illam concluſionem referet is, cui erat ſupplicatio à cancellario data, & oſtẽderet cãcellario

rio, qui Regi ista refert.

18 Et Rex demum ad cancellarij relationem has solet denegare, vel concedere literas. *Henri* &c. & sic cancellarius sine regis mãdato literas non solet concedere: licet quidam contrarium dicant, per gloss. & doct. in dicta authent. quæ supplicatio. & hoc probat dict. Paul. Parisien. consilio cxviij. domina. columna prima. numero 6. & sequent. in primo volu. ideo ad iussum & pręceptum Regis cancellarius literas concedet: formam illarum literarum vide in stylo magnæ cancellariæ. *Cãcellarius sine Regis permissu literas supplicationis nõ concedit.*

19 Item in illis literis prędicta narrantur: & diriguntur illi parlamento, quod iudicauit: & mittet Rex articulos errorum clausos, & sigillatos sub cancellarię sigillo, & sententiam, ac conclusionem magistrorum: in quibus fuit conclusum errorẽ videri interuenisse, mandátque Rex ac pręcipit dicto parlamento, vt errores ac omnia alia videant, & diligenter in eis procedant, vocatis magistris libellorum, & partibus ac aliis euocandis, facta in primis depositione duplici mulctę, quę ascendit ad sex viginti libras, hodie ad duplũ: Rex etiam pręcipit vt corrigant errorem, vel errores, si qui sint committendo primo hostiario vel seruienti de citando partes ad diem competẽtem, de quo certificare parlamentum teneatur: ecce in summa quid contineant dictę literæ, & quomodo prius caussa prouisionis erroris introduci debeat. hoc scribitur in stylo parla. in rubr. de sentent. & arest. ordina. quarta. & in prima parte rubr. instructiones abbreuiatæ ad habendum notitiam styli curiæ parlamenti, &c. *Literæ supplicationis quid cõtinere debeant.*

20 Item pars literas apparitori, vel hostiario tradit, ad citandum partem: qui ab in ius vocando incipere oportet. §. omnium. de pœna temere litigant. in institut. & iste seruiens citat, & diem pręstituit, ac de his relationem facit: quæ omnia parti tradit, quę supplicationem impetrauit: & posteà pars debet adire parlamentum: vt in l. prima. C. de precib. Imperat. offeren. scribitur ibi, quem adire cura.

21 Demum pars prosequens errorem die pręstituta se pręsentat in parlamento contra partem aduersam, posteà supplicationem parlamento porrigit in qua narrat literas sibi concessas, citationem partis factam, rogátque curiam, vt aperire errores clausos velit, & pręceptum fieri parti, vt comparear certo die, & hora coram grapherio, ad dictam mulctam duplicem apud eum deponendum, vel apud alium authoritate curię committendum. *Mulcta apud grapherium deponi solet.*

22 Curia visa partis supplicatione & requesta, solet dicere articulos aperiendos, dandámque copiã illorum parti aduersę, decernítque diem & horam ad comparandum, & videndum consignationem fieri apud actuariũ & grapherium, atque ad dandum defensiones, & actori replicationem, ac reo duplicationem intra tempus ordinationis concedit.

23 Posteà reus dat defensiones, actor replicationes, reus duplicationes: & inter procuratores concluditur ad ius ex apunctamento illorum vt dicunt: & omnia ista in sacco reponuntur, & non miscentur inter alia acta: sed sic iudicabitur processus sine alia productione: nec partes reciperentur si de nouo aliquid producere vellent, vel alia errata, vltra ea quę *Errores nõ expressi in literis accipi an possint.*

in supplicatione Regi seu cancellario data expressa sint, teste Imberto in Institut.forens.lib.ij.§.sed si appellationem.tamen ego putarem alios errores ex processu elicitos recipiendos esse,licet non sint expressi : quia mẽs Regis est, vt error vel errores corrigantur:si igitur nõ est iste error expressus in literis,poterit tamen & debebit à consiliariis admitti , & erratum esse iudicari:& hoc seruatur.

In quib⁹ debeant condemnari partes.

Postremò si proponens errorem succumbat,& condemnatur in expen- 24
sis damnis & interesse:si autem obtineat,condemnabitur reus ad restitutionem rei,quam consecutus fuerat ex aresto & ad fructus perceptos,& percipiendos à tempore aresti lati:& emenda deposita ei restituitur:& curia solet dicere erratum,non in quo,& facilè hoc non pronunciare solet.

Supplicationẽ quis postulare poßit.

QVINTO, quis supplicationem istam postulare, & impetrare possit, & errorem contra iudicatum proponere?Respon.Omnis per errorem condemnatus ab eo,à quo appellari non potest.dicta authenti. quæ supplicatio siue is sit Regi subditus,siue non.

Non subditus etiã supplicationem impetrat.

Ideo à non subdito Regi condemnato in parlamento posse hanc impe- 26
trari,& concedi consuluit Bald.consil.ccxvij.ego puto.in tertio volumi.vnde si Anglus vel mercator Hispanus fuerit à senatu Parisien.condemnatus, vel ab alio Franciæ parlamento,hanc impetrabit à Rege supplicationem,si errore cõdemnatũ se esse putat,id est iudices errasse , cùm ista supplicatio sit data in releuamen oppressorum,sicut appellatio.l.prima.ff.de appella.ob id tam à subditis quàm extraneis condemnatis perperam, & per errorem supplicatio impetrari poterit:nec bene faceret princeps,qui omnibus iustitiam debet,si extero denegaret,vel subdito,sic per errorem condemnato, dum tamen modo omnia faciat,quę huic actui necessaria sunt:dixi artic.j. nu.17.& 24.infrà eod.

A quibus sit supplicandum.

SEXTO,à quibus supplicandum sit?Respon.ab illis,à quibus appellare de iure non est liberum,ideo à Papa non appellatur.capit.cuncta. xix. quæstione tertia.sed ab eo supplicatur ad eundem.cap.ex literis.de in integr.restit.Archid.in capitul.anteriorum,secunda quæst.vj.

Secundò à principe non recognoscẽte superiorem supplicari potest non 28
autẽ appellari.l.j.ff.à quibus appe.non licet.ibi,& quidem stultum est illum admonere,à principe appellare fas nõ est,cùm ipse sit,qui prouocatur:ideo à Rege Franciæ dubium non est appellari non posse.

Idem etiam dicunt in Rege Nauarræ,quia à sententia Regis etiam si su- 29
periorem recognoscat,appellari non potest:vt asserit Bald.in l. prima. in fi. ff.de offic.pręfect.prętorio.refert Paul.Parisien.consilio cxviij.Domina.col. prima.volumine primo.& idem dicit Ias.in Venetis.in l.ex hoc iure.de iusti. & iure.col.quarta.numero 26.idem dicunt in duce Mediolani,idem etiam scribit Petr.Paul.Parisien.in duce Sabaudię.dicto consil. cxviij. Domina. in primo volumine.

Tertiò nec à præfectis pretorio appellatur. l.vna.C.de senten.pręfect. 30
pretorio,sed ab illis supplicatur:vt hîc & capitul.ex literis. de in integ.restit. c.cùm caussa.de re iudic.

Quartò appellari non posse à senatu ad principem oratione diui Adriani

driani effectum est,d.l.j.§.j.ff.à quib.appel.non licet.ideo à parlamētis Fraciæ non appellatur.sed supplicatur,vt notorium est omnibus:quod intelligendū est,de quocūque senatu:tanta enim est authoritas & potestas vnius, quàm alterius,in caussis sibi commissis,ex tex.in §.aliud.in authen.vt sponsa largitas.colla.ix.ibi,quoties sententia gloriosissimorum præfectorum cuiuscunque regionis proferatur.

32 Quintò à consilio priuo,seu,vt vulgò dicūt,*Du conseil priué*,nec abstricto eius cōsilio appellari fas est:quia princeps solet in illo adesse, & fingitur ipsum hoc iudicare,ob id non appellatur:tamen ab ipso supplicari posse, si Rex Suspplicationem recipere vellet,quod æquum est vt sufficiat, si erratum sit.

33 Sextò idem in magno consilio Regis, vt ab eo supplicari ad principem sit liberum,non verò appellari,quia vice fungitur senatus:& sicut à senatu non est fas appellare,nec à magno consilio:vt plenè scribit Ioan.montaigne in tracta.de authori.magni consi. & quia Rex loquitur,etiam in illo magno consilio.

34 Septimo à summis vectigalium iudicibus,id est à generalibus iustitiæ nō appellatur,sed potest ab illis supplicari,sicut à senatu:vt habetur in ordinat.generalium.siue sint generales parisien.iustitiam administrantes,siue in Montepessulano:quia par est istorum iurisdictio,vt est in ordina.reg.generalium Montispessulani videre.

35 Octauò à magistris. computorum in casibus computa tangentibus non appellatur:quia in illis sunt iudices supremi,sed ab illis supplicari posset:in aliis verò casibus ad curiam supremam sæpius vidi appellari: quia in illis non sunt iudices supremi vt in computationibus, & quia computationibus sunt præfecti:ideo turpe esset ignorare ius computationum, in quo versantur.l.secunda.§.Seruius autem.ff.de origin. iur. & Cicer. Tusculan. quæstione libro secundo tamen in illis error proponi, si sit, potest, & supplicari. *An à magistris cōputorū appellandū sit.*

36 Nonò dicunt quidam à locatenentibus Regis in aliqua prouincia, vt de locuntenente linguę occitanæ ad principem supplicandum,vt in rub. ff. de offic.proconsul.Ego putarem illum tanquam delegatum habendum, & ad principem appellandum,seu ad curiam eius supremam : quia multò maior est potestas totius curię,quàm vnius locuntenētis : & hoc deberet princeps declarare:quia isti locuntenentes,seu eorū vice gerentes solent sæpe abuti, qui vsurparunt potestatem supremam,vt nulli parlamento subiici:sed sicut locustę esse volunt:& mirandū est cur cancellarius hoc non reformet:quia multi abusus committi sic solent.& rubric.*Du droict royal*, articulo primo recitatur vsurpatio eorum,qui solebāt cognoscere sine appellatione, & alia iura vsurpare regia:quod ibi Rex prohibet:ob id parlamenta Francię insequendo illam ordinationem deberent illos refrenare,ne deinceps ista vsurparent. *A locatenētibus Regis an sit appellandum.*

37 Decimò ab illis,quibus Rex caussam committit.vt iudicent appellatione remota,in aliqua caussa,tāquam si ipse princeps adesset,non potest appellari:vt probatur in c.pastoralis.de appel.supplicari ab illis tamen non prohi *Quando iudices qui iudicarūt nō intersint supplicatio ni errorū.*

betur:cùm hoc sit subsidiarium appellationis deficientis remedium. Tamē
ipsi posteà errores non iudicabunt,sed curia parlamēti:in curiis imperio iu-
dicarunt,cognoscet illis pręsentibus,& de his erroribus statuet,vt habetur
in styl.parlament.rubri.instructio abbreuiatę ad habendum notitiam styli
curiæ parla.& de modo procedendi in eadem.

Arestum an sit exequēdum pēdente supplicationis processu.

SEPTIMO an arestum pendēte supplicationis processu sit exequen- 38
dum?breui respondeo exequēdum,data tamen cautione de restituēdo om-
nia,si iudicatum retractetur.d.authen.quę supplicat.glo.in c.ex literis.de in
integr.restitu.& Cardi.in cle.vna.q.x.de caussa possessio.sequitur Tremol.
in additio.ad Huber. de bona curso in rubr.de impedimēt.executio.& caus
sę nullitatis.versi.v.quia supplicatio.Panor.in c.suscitata.de restit. in integr.
Matthę.de affli.decis.Neapol.q.cccxlj.lata est sententia.Carol.ruinus consi.
xxxxiiij.visis omnibus.in ij.vol.& si hęc cautio non pręstetur ante executio-
nem,irrita erit,sicut dicitur de vsurario,qui non præstitit cautionem de re-
stituendo vsuras ante testamentum,vt non valeat testamentū. c.quāquam
de vsu.in vj.sic & in hac cautione:vt docet Guido Papę quęst.j.quia hęc cu
ria.& an cautio iuratoria admittatur,si pars dicat se nō inuenire aliā.Guido
Papę ibidē tenet quòd sic.& deci. clxxxix.circa materiam.vbi dicit,ita fuisse
conclusum per l.generaliter.C.de episcop.& cleric.& doct.in rubri. ff.qui sa
tisda.cogant. ego non vidi cautionem dari in hoc regno Francię,sed execu-
tionem faciendam pendente processu,pronunciauit senatus parisien.anno
1540.die iiij.Ianuarij. † Imò fuit iudicatum in hoc parisien.senatu pro d.de 39
Touteuille,quòd arestum executioni mādaretur pro illo etiam,qui errores
allegabat,in aliis articulis,in quibus nōn dicit erratum,anno 1543.in mense
Ianuario,quod est notandum,vt arestum exequi posit,tam pro impetran-
te supplicationem,quàm etiam pro parte aduersa in illis tamen articulis, in
quibus pars non proponit erratum fuisse,etiā die xv.Martij anno 1544. fuit
dictum arestum exequendum in illo,vbi erratum proponebatur, videlicet
in hæreditatis petitione,sed hoc ab vna parte tantum.

Arestum. Arestum executioni mandatur etiam pro illo qui errores allegat. Arestum.

Executio etiā in expensis fit.

Non tamen fiet executio quo ad expensas aresti,sed expectabitur sentē- 40
tia propositionis erroris confirmatoria,vel infirmatoria vt in cons.Neapol.
magno asseri. fuisse iudicatū Matth.de affli.in decis. Neapol.q.ccxxxj. dicit
regia.& semper obseruatum.nos tamē Galli seruamus contrarium , vt exe-
qui tam in expensis quàm in principali liceat:vt dico in tracta.de senté.exe
cu.arti xvj.& est ordi.reg.rubr.*Des causes possessoires beneficiales*.art.xij. quia
accessorium sequi debet naturam principalis,per regulam iuris.& scripsi in
tracta.de lite.ciuilib.glo.vj.in fi.

Rescriptū differēs aresti executionem nō valet.

Item non valere rescriptum asserunt doc.si princeps mādat,vt aresti exe- 41
cutio differatur:& hoc est propter curię supremæ authoritatem,nec illi re-
scripto stari debet de stylo parlamentorum:vt firmat Guido Papę in decis.
Delphi. q. ccccxx. in hac curia.dicens rescriptum non valere,vt sentētia nō
mandetur executioni,donec de meritis caussæ reuisionis fuerit cognitum,
quia est contra consuetudinem,& stylum ipsius curiæ:& pro hoc facit lex
probatorias.C.de diuor.offic.lib.xij.& nunquam talibus rescriptis obtem-
peratum fuit secundum eundem.

42 Tamen ego vidi literas status concedi tempore belli, in senatu verificari in quibus mādabatur, quòd supersedeatur ab executione aresti, vsque ad tale tempus, & xv. dies post suum reditū à malitia: sed regulariter non solet scribi contra aresti executionem, ne elusoria sint per l. si prætor. ff. de iud. nisi ex caussis, quas scripsi in tract. de literis ciuilibus, & de literis status.

43 OCTAVO quoties ista erroris propositio recipi, & admitti debet? Respō. semel tātū, cùm sit remediū gratiosum, & sic extraordinariū. l. si quis. C. de precib. impe. offerend. doct. in c. ex literis. de in inte. resti. Aufre. in decis. Tholosa. q. ccccclxxix. quia error in prima receptione corrigi potest: & intelligitur de prima erroris reuocatione. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. sig. vbi abundè scripsi, licet contrarium teneat Tremol. in d. rub. de impedi. executio. versi. v. si à sentenria. idem docet Guido Papę cōsi. cxxxix. literę. in reuisione, quę fiebat in Delphinatu, quia loco supplicationis huius cedebat: & ideo eisdē regulis regi debebat. & semel tātum proponi: vt in tracta. de lite. *Quoties erroris propositio recipitur.*

44 ciuil. dico in præfa. †Mihi autem videtur, quòd si eadē pars bis vellet supplicare, nō reciperetur, per d. l. si quis. quia semel tantū hoc iudicatū retractari fas est, l. fi. ff. de collusio. detegen. diuersum est si pars aduersa nūc vellet dicere errorem maximū interuenisse in dicta supplicatione iudicata: tunc posset princeps hoc recipere: vt fuit visum in parlamento Delphinali, teste Guido. Papæ q. cccxlv. à sententia. & consi. cxxxix. literę. col. ij. nā in prima erroris pronunciatione magis fortè fuit per fauores erratum, quàm anteà esset: igitur de integro errore proponi poterit per alteram partem: quia nonnunquam superiores bene latas sententias in peius reformant. l. j. ff. de appel. sed (vt puto) sine magnis fauoribus non obtineretur hæc secunda erroris propositio: quia magna insurgit præsumptio pro isto iudicato vltimo per l. Herennius. §. j. ff. de euictio.

45 NONO quando cōcedi possit, vel denegari? Respon. quoties princeps vult: quia hoc est volūtarium: & potest eam princeps recusare. Bal. in l. fi. C. de leg. non debet tamen, si iustum sit, alioqui iustitiam denegaret: quod non debet facere, cùm Regū propriū sit facere iudicium, & iusticiam. c. Regū. xxiij. q. v. & hoc docet. Bal. in l. princeps. ff. de legib. & præposit. in rub. de appel. col. ij. & dicit text. in c. tum ex literis, de in integr. restitu. ibi nos supplicationem eiusdem ecclesiæ admittere debebamus, præsertim quia sentētia Romanæ sedis non denegatur posse in melius commutari, cùm aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsi pro consideratione ætatum, & temporum, seu grauium necessitatum dispensatiuè quicquam ordinare decreuit. *Quādo supplicatio cōcedatur.*

46 Tamen si princeps eam recusaret, etiam in casu in quo obtineri debet de iure, non esset ad futurum concilium appelladum: nam sicut qui à Papa talem interponit appellationem, non videtur ab hæresi alienus esse, cùm non habeat superiorē, nec ab aliquo iudicari possit nisi in certis casibus à cōcilio generali. c. omnes qui. xxij. dis. & c. nemo aliorum, & seq. ix. q. iij. Host. & Ioan. And. in capi. proposuit. de conces. præbend. Florent. in sua summa in tertia parte. rubric. xxiij. capitul. iij. §. iij. ideo non licet ita appellare à pontifi- *A principe denegante propositionem erroris an possit appellari ad futurū concilium.*

47 ce. Romano. †Sic etiam non videtur alienus à quodam læsæ maiestatis crimine, qui à Rege nostro sic appellat, cùm non habeat in temporalibus

ſuperiorem:vt de eo teſtatur Papa in c.per venerabilem, qui filij ſint legitimi.ſic firmat Bal.& Iaſ.in l.fi.C.cõmunia de leg.Dec. in c. in præſentia.col. xix.nu.28.de probatio.

A principe ſupremo quando ſit appellandum.

Ideo Pius Papa ſecũdus prohibuit à Papa ad futurum appellari cõcilium: 48 & qui ſic appellauerit,excommunicationem ipſo facto incurrit,à qua non poteſt ab alio abſolui,quàm à Papa,niſi in mortis articulo. voluit etiam ſic appellantes incurrere illas pœnas,& cenſuras, quas rei maieſtatis & hæreticæ prauitatis incurrere dignoſcuntur.hoc ſtatutum fuit anno 1459.iiij.Calẽ. Feb.vt eſt ſcriptum in fi.primi tomi conciliorum general. quod tamen reprobat Vgo in ſuo lib.ſynodia vgonica de conciliis,dicẽs eſſe contra rationem naturalem,vt grauato non liceat ſe defendere.ibi vide alia.

Poterit tamen à principe appellari,quando ad relationem alterius ſententiam protulerit,per l.primã in prin.ff.quando appel.ſit.Ro. conſi.cccccxxj. 49 circa.& Soci.conſi.cxcv.circa prin.verſi.poſtremo.in ſecũdo volumi.vbi dicit ſe obtinuiſſe hoc in Papa Ferrariæ.idem tenet Paris de puteo in tractat. ſyndic.in prima parte verſi.ſubiicio.fo.51.in paruo vol.& ſic hodie cùm principes ad relationem aliorum ſoleant ſemper ferè iudicare, ab illis appellare liceret, quod tamen non ſeruatur.

Item appellatur à principe malè informato,ad eundem bene informatũ. 50 l.j.§.quæſitum.ff.de appella.l.j.C.de relatio.Bal.in l.fi.illo tit.Marti.lauden.in tract.de princip.art xlij.facit c.ſententiam.xxxv.q.ix.c.cùm apud,xj.q.iij. gl. vlti.in rubr.de cauſſis in pragmat.

De Philippo Macedonum Rege.

Vnde cùm Philippus Macedo.Rex cuiuſdam Machetæ dormitabundus 51 cauſſam audiſſet,illumque condẽnaſſet,& ab eo illũ appellaſſe intelligeret, interrogauit,ad quem?reſpõ.Machetes ad te ipſum ô Rex,ſi expergiſcaris: qui poſt quã iterũ cauſſam audiſſet,iniuriáque cõdemnatũ eum cognouiſſet,iudicatum non reſcindit,ſed pecuniã ad quã primò Machetes condẽnatus fuerat,perſoluit:vt eſt videre in apophthegma.Plutar.in vita Philippi.

Ab ordinationibus nõ eſt appellandum.

Et peccaret princeps, aut Papa,ſi talem appellationem non admitteret, 52 quia iuſtitiam denegaret,teſte Cardi.in cle.paſtoralis.de re iudic. & Chaſſa. in catalog.gl.mundi in iiij.partte conſidera.xxiiij.nume.103.& an non ſubditus à Rege condemnatus ad Papam poſſit appellare.Bald.conſil. xxvij. ego puto in iij.volu.vbi concludit non eſſe appellandum,ſed ſupplicandum,per c.nouit.de iudic.

Hodie in hoc regno tenẽdum eſt,quòd nullus à Rege appellare poteſt. 53 & ideo anno 1417.die. Februarij fuerunt à ſenatu declarati rei læſæ maieſtatis hi,qui ab ordinationibus regiis,& eius reformationibus appellauerant.vide quæ ſcripſi in rubr.de conſtitu.in concorda.

Sed concludit Alexander coſi.lxxviij.in cauſſa. in iiij.vol. ſupplicationẽ 54 principi fieri poſſe,etiam ſi ſtatutum diceret non poſſe ad ſuperiorẽ haberi recurſum in aliquo caſu:quia debet intelligi de ſuperiore per appellationem:ſed non de principe,qui non poteſt ligari per illud ſtatutũ. per l.digna vox.C.de legib.l.princeps.ff.eo.

Caſus in quibus ſupplicatio nõ conceditur.

Sunt tamen aliqui caſus,in quibus ſupplicatio iuſta denegatur.Primus 55 eſt,quando illi quibus prius erroreſoſtenſi ſunt,dicunt nullum errorem interueniſſe

teruenisse: tunc princeps non concedet supplicationem, & si concesserit, parlamentum pronunciabit erratum non fuisse, si ita inuenerit, & condemnabit impetrantem ad expensas, vt inferiùs dicetur.

56 Secundus est, vt si pars post biennium impetret, eidem recusantur literæ, vt in l.vna.C.de senten.præfec.preto.& d.authen.quæ supplicatio. quamuis olim vsque ad xxx.annos reciperetur: vt dicit gl.in verb.parlamẽtum. in tit. de conclusio.ecclesię Galli.in prag.sequitur Bened.in repe. c. Raynutius.in ver.mortuo.j.nume.273.de testa.& infrà in literis Ludo. primis scribitur.

57 Et si pars post biennium impetraret, deberet condemnari in expensis, damnis, & interesse, & in duplici emenda, & tamen non cognosceretur de errore: vt inferiùs dicetur: nisi princeps dicictis & compertis rei meritis aduersus huius temporis silẽtium restituat, teste Imber.in lib.ij.pag.246. quod non solet facere princeps, nec contra ordina.rescribere. *Post annũ non recipitur supplicatio.*

Hodie intra vnum annum per ordi.nouissimam artic.v.audi quid dicat. *Et au lieu de deux ans qu'ilz auoyent par les anciennes ordonnances auront seulement vn an pour satisfaire a ce qu'ilz estoyent tenuz fournir & satisfaire dedans les deux ans ordonnez par les dictes ordonnances.*

Si tamen pars protestata fuerit, & prosecuta fuerit intra tempus, tamen propter fauores non potuerit literas obtinere, si tamen posteà obtinuerit, valebunt: vt plenè probat Matth.de Affic.in decis. Neapo.q.lxxviij.In caussa.& dicit Archid.in c.anteriorum.ij.q.vj quod in cõsistorio principis qualitercunque appellans sit impeditus, non currunt ei tempora.idem tenent doctores in auth.sed lis.C.de tempor.appel.

58 Tertius casus est, quando supplicans errorem allegatum non probat, condemnatur tunc ad mulctam sex viginti librarum Paris. & ad expensas, damna & interesse, vt est in ordi.Reg.descriptum.& Io.Vauren.in tract. de ordi.iudicio.rub.qui modo appellandũ à sententia parlamenti sit.sequitur Bened.in repet. c.Raynutius.in verbo, & vxorem.nu.480.de testa.& in ver. mortuo.j.nume.272.ibidem.vbi superiùs dictum fuit.in Hispania verò condemnatur supplicans ad mille quingentas duplas: vt vidi in constit. Hispan. *Lex Hispanica.*

59 Hodie per ordi.Reg.inferiùs descriptas tenetur impetrans deponere ducentas quadraginta libras, antequàm audiatur ad prosequẽdas literas impetratas: ne homines facilè contra aresta, quæ fixa, sicut polus Articus esse debent, veniant, & illa ludibrio sint.l.si pretor.ff.de iudi.vnde Franciscus sic statuit, *Que ceux qui vouldront proposer erreur serõt tenuz de cõsigner la somme de douze vingtz liures Parisis.* & isti legi tanquàm nouissimę standum est.

60 Quid si error fuit in aliquo accessorio probatus, an pars errorem proponens teneatur soluere dictam emendam? Videtur quòd non: quia bonum est argumentum totius ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vend. *Error in accessorijs nõ liberat ab emenda.*

In contrarium facit, quia opus est in caussa principali errorem probare; nam error in accessoriis nõ vitiat principale, ergo arestum remanet sine errore, & sic validũ: igitur pœna debebitur.hoc inuenio in lege Hispanis hominibus concessa per costitutionẽ Fernandi & Isabellis anno 1489. die 4. Aprilis.nempe qui arestũ dicit latum ob errorem, hoc debet probare: licet probet in accessoriis, tamen hoc non proderit, nec quidem quò ad expẽsas: *Hispaniæ constituta.*

alioqui daretur quotidie materia proponendi errores,& omnia curiæ placi-
ta subuertere:& accessorium non regit principale, nec trahit, sed econtra-
rio:sic l.cùm principalis.ff.de reg.iur.

Nec obstat cap.Raynutius.de testamen. vbi in appellatione sufficit ali-
quod grauamen probare.Respond.verum in appellatione, quæ secundum
ius commune est,secus est in erroris propositione,quæ est extraordinaria,
& exorbitans à regula iuris:ideo hoc non procedit,vt inferiùs dicetur.

Supplicatio an cõcedatur si appellatio denegetur.

Quartus casus est, vt dicunt quidam,supplicationem repellendam, quá- 61
do quis de iure communi excluderetur ad appellandum, vtpote, ne liceat
tertiò prouocare.l.vna.C.ne liceat tertiò prouoca.sic nec supplicare.Bartol.
Bald.& alij ibi,& Aufrer.in decis.Tholo.q.ccccIxxix.sed hoc non seruatur:
imò recipi solet supplicatio, etiam si supplicatio non recipiatur,dum tamen
error probetur,per gl.in c.ex literis.in ver.supplicauit.extrà de in integ.resti.
& Francis.Curti.in l.imperium.nu. 108.ff.de iurisd.omni.iud.per gl.in l.fi.C.
vt lite penden.& in literis supplicationis debet exprimi tertia sententia:alio-
qui literæ erunt subreptitiæ,teste Guido.Papæ consi.cxxxix.Literæ. quia ex
solo iuris rigore procedit,vt non liceat tertiò appellare: ergo princeps ex
æquitate poterit istam recipere supplicationem,& prouidere supplicanti,&
contra ius dispensare,cùm sit legibus solutus.l.princeps.ff.de legib.Francisc.
Marc.in decisio.Delphinal.q.lv.in secunda parte.

Quintus,si arestum sit confirmatorium duarum sententiarum,non lice- 62
bat ab eo supplicare,teste Henric.Bouer.in suis singul. in rubr.in integrum
restitut.in verbo,minor.in fi.plenè Ioan.de Imola consilio cxlij.& cxlv.con
trarium vidi in hoc seruari.

Sextus post decem dies non admittendam supplicationem,nisi saltem 63
intra decem dies fuerit protestatus.dicunt docto.in d.auth.quæ supplicatio.
sed in hoc regno supplicatio adiecto errore impetratur intra annum.

Post appellationẽ renuntiatam an suplicari poßit.

Septimus casus est,in quo supplicatio non recipitur, quando renunci- 6
tum appellationi esset:vt firmat Cy.in l.fi.C.vt lite penden.Imola in l.j.§.fi.
ff.à quibus appella.non licet.& Præposit.in capitulo,ex ratione.col.penulti.
de appellat.Corset.in sing.incipiente,Querela.in secundo.Aufrer.in decis.
Tholos.quæstione ccccIxxix.Item certum est.Calca.consilio xvj. Visis.nu-
mero 88.versic.& quia diuersum est,quando non potest haberi recursus ad
arbitrium boni viri,iuxta l.si societatem.§.arbitrorum.ff.pro soc.& ibi Bar.
quia tunc supplicari poterit propter enormem læsionem:vt consuluit Paul.
consilio lxx.Quia frustra.col.secunda.in primo volumine.vide tamen Iaso.
in dicta authen.quæ supplicatio.col.secunda.& Hippolyt.de Marsil.in pra-
ctica sua.§.opportunè.nu.68.sed in hoc casu etiã supplicatio recipitur:quia
renuncians vni remedio,non perdit aliud.l.de pecoribus.C.ad legem Aqui.
vnde licet pars acquiescat,vel renunciet appellationi interpositæ in parla-
mento,poterit tamẽ supplicationem ciuilem impetrare,vel restitutionem,
si dolum partis,vel circunuentionem alleget.Panor.& alij in dicto capi.ex
literis.de in integ.restitut.Francis.Marc.in decis Gratiano quęstione lv.in se
cunda parte. ideo quando remouetur appellatio propter contumaciam,
vel culpam partis, tunc non potest impetrari supplicatio: alioqui contra.
glos.

gl.in cap.ex literis.de in integr.restit.sic consuluit Carol.Ruinus consi. clvij. de tribus.secunda quæst.num.17.& sequentib.in quinto vol.sed qui licitam prouocationem omisit,perpetuò silere debebit:nec à nobis imprudens petere per supplicationem tentet,l.fi.C.vt lite pendent.

65 Octauus in possessorio etiam non admittitur erroris propositio.art.ij. infrà eod.vbi abundantiùs traditur.

66 Nonus non admittitur supplicatio,quando parlamentum pronunciauit appellationem recipiendam,vel respuendam:super ista autem interlocutoria,vel alia etiam habente vim diffinitiuæ,non recipietur supplicatio, teste Spec.in tit.de supplic.§.j.vers.quod autem.& §.differt,per l.si quis.C.de precib.Imper.offerend.& in l.vna.ne liceat tertiò prouocare.sed tunc demum quãdo agitur super caussa principali:& ita scribitur inferiùs in ordinatio.& in stylo parlament.rub.de sent.& arestis ordinat.iiij.vbi sic statuitur, vt nulli de cæterò concedatur gratia proponendi errores contra arestum interlocutorium:quod si secus actum fuerit,nullũ esse decernimus. & etiam quod non valeat,facit capit.ij.vt lite pen.& pręposi.in c.ex ratione.de appel. quia grauamen in diffinitiua reparari potest.capitul.cùm cessante, de appellat. Aufrer.decis.Tholosa.q.cccclxxix.& licet non possit reparari,tamen supplicatio non admittetur. *Supplicatio contra sententiam interlocutoriam non recipitur.*

67 Quamuis aliàs si statuto vel cõsuetudine prohibita sit appellatio ab interlocutoria,supplicatio tamen admitti debet:vt not.Petr.ferra.in sua pract. in forma sent.interlocu.super incompeten.iudicis.vers.sed quęreret aliquis. Panor.& alij in d.c.ex literis.sed loquitur de alia supplicatione,& nõ de ista, quam practici propositionem erroris vocant:ideo in hoc regno est prohibita supplicatio ab interlocutoria per legẽ regiam,igitur recipi non debet.

68 Decimus casus pro re vili & modica nõ debet recipi erroris propositio. l.scio.ff.de in integ.restituti.modicam summam vel magnam arbitrio principis relinquo.argu.l.penul.ff.de iure delibe.& c. statutum.§.insuper, de rescript.in sexto.& bonum esset legem super hoc fieri,quæ summam taxaret, quia non est id faciendum,in quo plus expenditur,quàm lucri percipitur. Bar.per illum tex.in l.mediterraneæ.C.de anno & tribut.lib.x.Fel.in. c.nonnulli.col.j.de rescrip. *Primodicũ non datur supplicatio.*

69 Vndecimus casus vltra semel recipi non solet,ne in infinitum protendatur.c.ij.de rescrip.in vj.vt superiùs abundè scripsi in viij.quæstione. *Semel erroris propositio recipitur.*

70 Duodecimus supplicatio non petitur ad errorem iuris proponendum, sed facti sic:hoc Aufrer.firmat in decis.Tholo.q.cccclxxij.quia in iure senatores & alij nominati superiùs in vj.q.non solẽt errare.Nam sicut omnia iura in scrinio pectoris habet princeps.l.omnium.C.de testa.c.j.de const.in vj. quod est intelligendum per suos consiliarios,doctores,& licentiatos,illi adsistentes,sed non in capite suo,teste Cy.in dict.l.omnium.gl.in l.ij.C.si contra ius.Barba.in rubric.de testam.colum.xxxv. & Fel.in capitu. nonnulli.colum.xxiiij.de rescrip.ideo in iure isti consiliarij Franciæ non præsumuntur errare:vt etiam scribit Cotereau in suo tractat.de magistra. Galliæ. rubri.de pręfec.prætorio:quia non ambigitur senatum ius facere posse:l. non ambigitur.ff.de legibus.quod non possent,si iuris ignari essent; & sacratissimum *Error iuris non allegatur in supplicatione.*

Regis Franciæ consistorium omnem iustitiam colit, & mirum immodum obseruat teste Barba.consi.lxxj.illud,in princip.volum.quarto licet ex facto oriatur ius. l. si ex plagis.§.tabernarius. ff. ad leg.Aquil.& per consequens ignorato facto error iuris facilè sequitur:sed hoc quod principaliter agitur, respicit iurisconsult.in l.si quis nec caussam.ff.de reb.credit.& in erroribus propositis à domino de Mommorenci connestabili multi proponebantur & allegabantur errores iuris à domino præside Liseto,qui illos errores conscripsit,sed expresse non dicebatur erratum in intellectu talis legis, sed per talem legem consignatio & depositio fieri debet,non est facta,ideo erratū. ideo si parlamentum iudicat contra ius, & posteà impetretur supplicatio, iudicabitur erratum esse:sed vt iudices non notentur,allegatur error facti., ob quem error iuris secutus est.

In criminalibus error non proponitur.

Decimustertius non solet supplicatio in climinalibus recipi,sed post cō- 71
demnatiònem à senatu seruatur.l.non tantùm.ff.de appellat.in hoc, vt statim executio fieri soleat illo die,vel alio sequen. quo profertur iudicatum: ideo ante iudicatum poterat delinquens gratiam obtinere,non verò supplicationem,maximè in horrendis criminibus supplicatio,& sic gratia denegatur:vt in crimine læsæ maiestatis.l.quisquis.C.ad leg.Iuliam maiesta. prohibetur etiam supplicatio in l.prima. C. de Nili aggerib. non rumpen.& in l.mancipia.in fin.C.de ser.fugiti.l.quoties.C.de precib.Imperat. offeren. gl.in verb.supplicatum.c.fi.qui cler.vel vouent.sed in illis ferè casibus supplicatio ad gratiam respicit,non verò ad errorem:sed quòd in criminalibus non recipiatur hæc supplicatio,firmat Imber.in instit.foren.lib.ij.§.sed si appellationem.fol.245.

Gratia quando denegetur.

Ego tamen vidi hæredes post executionem factam supplicare principi, & admitti supplicationem:& posse fieri etiam scribit Benedict.in repetitio. c.Raynutius.in verb.mortuo,in j.num.271.de testa.& nu. sequent. vbi dicit ibi liberos alicuius admissos fuisse post patris executionem: & ego sæpius obseruari vidi,sed hoc magis ex gratia quàm ob errorem.

Supplicare volēs acta ab actuario non repetit.

Decimusquartus casus est,qui vult supplicare non debet acta seu instru- 72
menta ab actuario seu graphario curiæ repetere, alioqui tacitè videtur renunciare erroris propositionis,vt est in consuetudin.Norma.rubric. *de proposition d'erreur*.& si victor velit acta habere,& sua instrumenta fortè ad taxandū expensas,debet reus protestari se velle proponere errorem: & tunc pars sua instrumenta repetet:sed retinebuntur inuentaria instrumentorum & actorum apud scribam siue actuarium,quem grapharium dicimus:& dicta protestatio etiam describetur apud grapharium,& registrabitur:& hoc est introductum,ne partes aliquid addere possint,vel diminuere:nā si illis liberū esset instrumenta,vel acta habere,possent vtique addere,& diminuere caussas,ex quibus error insurgeret:ob id prohibitum esse censeo,cùm ex eisdem actis erroris propositio iudicari debeat:vt inferiùs dicam.

Acquiescens aresto nō supplicat.

Decimusquintus est,si pars aresto semel accquieuerit,amplius supplicare 73
non poterit:vt decidit Petr.Paul.parisiens.consilio cxviij.domina.col.ij.in j. vol.per ea quæ no.doct.in l.supplicare.C.vt lite penden.nam sicut quis non potest appellare,postquam renunciauit appellationi expresse, vel tacitè: vt in

in c.quod ad consultationem.& c.inter.de re iud.doct.in c.personas.in primo not.de appel.ita nec supplicare:imò dicunt doctor.quòd si quis renunciauit appellationi,non poterit supplicare,per l.fi.C.vt li.pen.nisi ex iustissima caussa:vt consuluit Calca.consi.xvj.In nomine &c.visis.nu. 66.& seq. tamen superiùs contrarium tenui,non repeto.

74 Vltimus casus est,non enim partes possunt in supplicatione dicere arestum latum ob iniquitatem dominorum:quia lex de iniquitate tantorum conqueri abhorret,teste Azo.in summa de sentent. prefec.prætor. sequitur Cy.& Sali.in l.si quis.C.de precib.Imperat.offeren.nec præsumit eos quicquam agere iniquè,nec dolo itaque dolus aduersus illos allegari prohibetur:sed dolus aduersarij sic.l.præfecti.ff.de minorib. sunt enim simplices sicut columbæ,& prudentes sicut serpentes:vt dicit sacra scriptura Matthæi x.& in capitulo,qui ecclesiasticis.§.ecce.xxxvj.distinct.& capit.si cupis. xvj. quæstione prima.& quales sunt,& esse debeant,scripsi in procemio concorda.in verbo,summas curias.& in his casibus solet concludi ad fines non recipiendi,videlicet quòd supplicatio recipi non debet: & postea (vt dicunt practici)ad omnes fines,videlicet quòd si admitti supplicatio debeat, erratum esse in facto,& non in iure &c. *Arestum non prætextu iniquitatis damnatur.*

75 Decimò quærendum est intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat?Respon.anno,aut saltem in statu iudicandi esse debet: vt in ordinat.Lud.xj.quia hoc facilè iudicari potest,cùm ex deductis in processum dicetur:nempe aliquis habet biennium ad impetrandum supplicationem, & postquàm impetrauerit,annus datur ad eam prosequendam:hodie audi quid dicat ordinatio,ne in incertum procedatur,decidi debet supplicationis instantia intra quinquennium:vt statuit Franciscus primus articulo.vlt. in hoc titu.ibi,*Et seront tenues les parties de les faire iuger, & decider dedans cinq ans,autrement,n'y seront plus receuz.*quod intelligitur,quando per partes staret,sed debebat tempus iudicibus præstitui,& parlamentis:vt in l.properandum.C.de iudic.sed dicam artic.vlti. *Supplicationis instātia intra quod tempus finiri debeat.*

76 Idem dicitur in appellatione in authē.ei qui appellat, impertitur annus, intra quem secundum se,communitérve cum aduersario litem exequatur: quo transacto,lite non completa rata maneat sentētia.C.de tempo. appel. cap.cùm sit Romana.de appellat.

77 Quamuis lis,quę separatur in consistorio principis inferri absque damno moræ maneat intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à proceribus secundum morem dirimi.authen.sed lis.C.de tempor.appel. *Caussa in consistorio principis mota nō capit desertionem.*

78 Idem in parlamento asserit Aufrer.in decisio.Tholosa. quæst. ccccxxix. in fi.& in curiis Seneschalli Nemausen.& Tholosę seruari scribit de Petruc. in tracta.de virib.iura.in ij.remedio finiend.litium.

79 Tamen quando per principem committitur caussa decidenda intra annum, vel quinquennium, vt in hac supplicatione, tunc parlamento currit illud tempus:quia voluntas principis pro lege habetur. l. prima.ff.de constitut.princip.ob id intra illud tempus debet caussa decidi: alioqui puniri debent partes vel iudices,per quos steterit:vt in dicta l. properandum. C.de iudiciis.

Supplicatio ex eisdē actis iudicatur.

Item hæc supplicatio ex eisdem actis iudicari debet:nec recipiũtur partes ad producendum aliquid aliud, vt ex eisdem actis iudicetur:ergo citò à iudicibus decidi poterit:nisi repperirentur quidam inflati iudices, qui suas opiniones protraherent ad montem ventosum,vt ibi videatur docti in gloria,quibus debent capita resistere.Nam plures caussæ deciderentur,si breui quilibet suam exprimeret sententiam:vel si omnes sequantur relatoris sententiam, quòd omnes sic acquiescerent: si verò alterius sententiæ essent, quòd illi contradicerent:& posteà præses hoc consiliaret. 80

Sētētia appellationis qualis esse debeat & supplicationis.

Et sicut appellationis sententia debet esse confirmatoria vel infirmatoria.l.eos.C.de appella.ita & in caussa supplicationis debet dicere Senatus erratum,vel non erratum,vel errorem esse,vel non esse,teste Anto.Panor.& Imol.in c.ex literis.de in integ.restitu.& erratum fuisse pro do.de Mommorensi pronunciatum fuit à do.præside Montelonio,& ita fieri solet. 81

Totū parlamētū in errorum decisione an sit congregandum.

Item in decisione errorum hodie non congregatur totum parlamentum sicut olim,sed pars cõsiliariorum vocari solet pro arbitrio curię atque pro qualitate caussæ:& sic ista caussa non est comitialis,vt olim:vt dicit ordinatio his verbis. *Que pour vuider lesdictes instances de propositiõ d'erreur: ne seront assemblées les chãbres,ainsi qu'il est cõtenu par lesdictes anciennes ordõnances:mais seront iugées lesdictes propositions d'erreur en telle chambre de nosdictes cours, & en telle cõpaignie & nombre des iuges,qu'il sera sur ce aduisé & arbitré par nosdictes cours.selon la grandeur, & qualité des matieres.*

Consiliarij qui errarũt, interesse in erroris iudicio debent.

Igitur primò interesse solent in iudicio illi consiliarij, qui primò iudicarunt,vt errorem suum ipsi videant,& corrigant:quia illis dicitur. Non pudeat vos vestrum errorem corrigere,qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores.cap.qualiter.primo.de accu.posteà Rex nominare potest alios plures,quàm ipsi sint,qui prius iudicarunt:si tamen Rex eos non nominauerit, curia solet illos eligere,non tamen minus assumit,quàm essent in primo iudicato:nec esse debent primi ita pertinaces.vt si videantur errasse,vt eorum sustineant errores,alioqui iustam poterunt defendere sententiam: dicit autem Sapiens,Constans & lenis,vt res expostulat,esto. 83

Differētiæ inter appellationē & supplicationem.

Vndecimò videndæ sunt differentiæ inter appellationem,& supplicationem.Nam primò appellatio iuri communi innititur. l.j. & per totum.ff.de appellat.Supplicatio autem de gratia recipitur.d.authen.quæ supplicatio,& cap.ex literis.de in integ.restit.ibi, de benignitate canonica. 84

Secunda est,quia appellatio intra decem dies emittitur.auth.hodie C.de appel.glo.in d.c ex literis.qui à die notitiæ computantur. c. cõcertationi.de appel.in vj.sed supplicatur de iure vsque ad biennium.d.auth.quæ supplicatio.& cap.anteriorum.ij.q.vj.superiùs abundè scripsi.tamen hodie in Francia intra annum impetrari debet per leges Regias. 85

Tertia in appellatione alius iudex superior cognoscit, quàm is, qui sententiam protulit.c.ij.de consuetud.in vj.nec valet consuetudo,quòd ad parem appelletur, vel ad inferiorem,per glo.ibi,diuersum est in supplicatione. Nam ipsum parlamentum,qui priùs iudicauit,posteà de errore iudicabit.dicta authen.quæ supplicatio. 86

Quarta, qui appellat, de æquitate iudicis, qui sententiam protulit, 87 quæ

quæritur.l.apertiſsimi.C.de iudic.l.j.ff.de appella.ſed qui ſupplicat, non de iniquitate conqueritur iudicũ,vel Regis,ſed de errore.l.pręfecti.ff.de minorib.ibi,hæc idcirco variè,quia appellatio quidem iniquitatis ſententiæ querelam,in integr.reſtitutio verò erroris proprij veniæ petitionem,vel aduerſarij circunuentionis allegationem continet.

88 Quintà appellatur bis à diffinitiua in rub. C.ne liceat tertiò prouocare. vt dixi in rubr.de friuolis appella.in concord.ſed ſupplicatio ſemel tantùm proponitur in l.ſi quis.C.de preci.Impe.offeren.& ſuperiùs ſcripſi q.viij.

89 Sexta appellatio ſuſpendit iudicatum.l.j.in fi.ff.ad Turpillia. c.veniẽtes.de iureiurand.& ideo executionem impedit: quia nihil nouari debet appellatione pendente:vt in rubr.nihil noua.ff.& l.appellatione.C.de appellat. c.an ſit illo tit.dixi in rub.de ſenten.executor.ſed ſupplicatio non ideo ſi intra decem dies ſupplicetur,ſententia mandabitur executioni,non obſtãte ſupplicatione præſtita,tamen fideiuſſoria cautione,d.authen. quæ ſupplicatio.ſic Conſuluit Carol.Ruinus conſi.xxxiiij.viſis omnibus.col.ij.vo.v.ſi verò poſt decem dies & intra biennium fuerit ſupplicatũ, iudicatũ executioni mandabitur ſine cautione.Bal.in d.authen.ego non vidi cautionẽ dari,vt ſuperiùs dixi:& Matth.de afflictis in conſtitu.Neapo.in præfa. q. x. col.ij.vbi dicit quòd ſupplicatio eſt loco appellationis,& quibus caſibus differentię ſcriptæ non reperiuntur,à pari procedunt appel.& ſupplicatio per gl.in l.vnic. C.de ſenten.præfec.prætorio.& in omnibus debet iudicari ſupplicatio ſicut appellatio,niſi in quibus differentiæ ſcriptæ reperiuntur. hodie cautio non datur,quando ſupplicatio expeditur,ſiue ante,ſiue poſt decẽ dies:& quamuis propoſitio ſupplicationis antequam ſit à principe recepta, non inducat litis pendentiã,tamen poſtquam eſt à principe recepta,contra:vt docet Bal. in d.authen.quæ ſupplicatio.C.de precib.Imperat. offeren. refert Aufre.in deci.Tholoſa.q.cccclxxix.& præpoſi.in ca.ex ratio.col.vlt.de appella.

Cautio in executione an danda ſit.

90 Septima in criminalibus regulariter appellare licet.l.non tantum.ff.de appella.ſed ſupplicare non:quia ſententia executioni mandari ſolet:vt in d. l.non tantùm.ſed venia ſuper criminis pœna poteſt per ſupplicationem impetrari.l.reſcripta.C.de precib.Imperat.offer.& c. reſcripta.xxv.q.ij.hoc firmat Specul.in titul.de ſupplicat.§.ſequitur.verſicul.primo. ſed iſtæ ſupplicationes, quæ in criminalibus dantur, tendunt ad gratiam delicti conſequendam, & regulariter ante condemnationem concedunt: ſupplicatio verò de qua hîc tractamus,tendit ad iudicium & iuſtitiam: & ſemper iſta ſupplicatio datur poſt iudicatum,altera non:& in hac error allegatur:in alia ſupplicatione venia petitur.& ſic hæc ſupplicatio non proponitur in criminalibus.

Supplicatio in criminalibus, an admittatur.

91 Octaua non licet appellare ab his quibus commiſſum eſt vt iudicent appellatione remota:& ita ſeruatur per c.paſtoralis.de appel.tamen ſupplicare pars adhuc poterit,per c.ex literis.de in inte.reſt.Imo.in l.ex conſenſu.§.fin. ff.de appe.aſſerens iſtam quæſtionem diu fuiſſe tractatã in aula Regis Aragonum:quia iſta duo remedia ſunt ſeparata,quorum vnũ eſt ordinarium, aliud extraordinarium:ideo ad remotionem vnius, non ſequitur remotio alterius,teſte Panor.in d.c.ex literis.col.ij.

A cõmiſſarijs regijs an ſit appellandum.

Nona ante ſententiam appellare licet,tam de iure ciuili.l.ij.ff.de appella. 92
recipiend.quàm de iure canonico.in c.j.de appel.in vj.& vbicunque graua-
men infertur.c.vt debitus.de appella.Specul.eod.tit.§.differt.verſi.item an-
te ſupplicare.tamen non licet,niſi poſt areſtum,& iudicatum dictæ authẽ.
quæ ſupplicatio.

Sentẽtia in ſupplicatione et appellatione.

Decima in cauſſa appellationis pronunciatur bene iudicatũ , aut malè.l. 93
eos.C.de appella.ſed in ſupplicatione pronunciatur erratum fuiſſe,vel non
erratum:vt audiui pronunciari in cauſſa de Mommoranci conneſtabilis cõ
tra Rouille.quamuis Panor.in d.c.ex literis.in vlt.no.dicat in cauſſa ſupplica
tionis procedi ad confirmandum,vel infirmandum ſententiã,ſicut in cauſ-
ſa appellationis:quod nõ eſt verũ,niſi quo ad effectum.nam ſi pronuncie-
tur errorẽ interueniſſe,infirmatur ſententia : ſi pronuncietur non erratum,
confirmatur tacitè areſtum.†Vndecima ſolius principis eſt admittere ſup- 94
plicationẽ contra iudicatum:& cùm per ſupplicationem retractetur areſtũ,
præiudicatur iuri alterius:quod inferior à principe facere non poteſt l.ij.&
iij.C.ſenten.reſcindi non poſſe.l.moris.ff. de pœnis. Inn.& Ioan.And.in c.
ex literis.de in integ.reſti.Sed appellatio à quolibet iudice ſuperiore illius,
qui iudicauit impetrari poteſt per totum tit.de appella.

Iura loquẽtia in cauſſa appellationis an locum habeãt in ſupplicatione.

Alioqui extra differẽtias à iure ſcriptas ſtatuta in cauſſa appellationis lo- 95
cum habebunt in cauſſa ſupplicationis,per tex.in l.fi.§.pe.C.de tempo. ap-
pella.& ibi,hoc tenent Ang.& Sali.glo.in l.vna.C.de ſenten.præfec.prætor.
& idem in cauſſa recurſus tenet Franciſc.Marc.in ſecũda parte deciſ.q.cxlj.
vt ſuperiùs dixi.

Effectus ſupplicationis.

Duodecimò quis ſit ſupplicationis effectus?Spec.in eo.tit.duos tãtùm 96
deſcribit.Primus eſt, quòd ſi princeps reſcribat ad partis ſupplicationẽ obti
net vicem litis conteſtatæ,quantũ ad hoc, vt perpetuetur vſque ad triginta,
vel quadraginta annos.l.j.C.de annal.excep.ſed ibi de alia ſupplicatione lo-
quitur,quàm de erroris propoſitione, quæ intra quinquennium finiri debet
per legem regiam de qua inferiùs patet.

Secundus eſt,quia ſupplicatio tranſit ad hæredes , & contra hæredes.C. 97
quando libel.principi datus.l.j.l.conſtitutionibus.ff.de actio.& oblig. etiam
loquitur ibi generaliter,non tantum de erroris propoſitione , ſed forte de
omni ſupplicatione,quæ ſuperiori porrigitur.

Tertius,quia pendente ſupplicatione executio areſti & iudicati non eſt 98
impedienda.d.authen.quæ ſupplicatio.ſic conſuluit Calca.cõſi.xvj.in no-
mine viſis.nu.66.& ſeq.& ſuperiùs dixi data cautione.

Quartus,quòd qui non auditur ſupplicando,multò minus opponendo 99
vel excipiendo coram executore,quia & à iure & à gratia excluſus cẽſetur:
& ſic duo vincula ſunt diſſoluta,quæ vno ſunt fortiora.c.j.de treug. hoc ex-
preſsè dicit idem Calca.d.conſi.xvj.nu.67.ego arbitror contrarium eſſe ve-
rum ſaltẽ in acceſſoriis , in quibus quis in executione audiri poteſt,quam-
uis repulſus ſit à ſupplicatione de qua hîc:vt docent interpre.in l.j.C. de iu-
ris & fac.igno.& ego plenè in tract.de excep.

Quintus effectus , quòd recepta ſupplicatione à principe nullus infe- 100
rior poterit de ea re cognoſcere,nec agendo,nec excipiendo per ca. vt no-
ſtrum

ſtrum de appella.& ita dico plenè in tract.de euoca.

101 Sextus,quòd ſi inueniatur error in ſententia prima,vel placito: tunc areſtum reſcinditur per hanc ſupplicationem. dict.authentic. quæ ſupplicatio vel per ſupplicationem ciuilem:vt dico inferiùs in tract. de ſupplicationibus ciuilibus.

102 Septimus eſt, quòd victus in cauſſa ſupplicationis non poteſt iterum ſupplicare.l.ſi quis.C.de precib.Imperat.offerend.ſuperiùs dixi.

103 Octauus, ſententia ſuper ſupplicatione reſcindit areſtum, & omnia in contrarium acta:vt ſuperiùs ſcripſi.alij effectus elici ex prædictis poterunt: aſſumam nunc tex.legum regiarum.

LOYS par la grace de Dieu Roy de France ſauoir faiſons à tous preſens & aduenir.

1 HÆC lex Regia edita fuit à Ludouico vndecimo, vt ſequitur:cuius vitam ſcribunt Gaguinus & Æmilius Galliæ hiſtoriographi: eos ſi non grauemini,videto:quia per hoc non deciduntur cauſſæ, ob id non deſcribo. Articul. primus

Comme pour le bien de nous & de noz ſubiectz.

GLOSSA PRIMA.

2 HIC deſcribuntur rationes propter quas fuit inſtituta curia ſuprema.Prima propter Regis, & ſubditorum vtilitatē, ibi, *Pour le bien de nous & de noz ſubiectz.* probatur in l. pupillus.§.munus publicum eſt officium priuati hominis, ex quo commodum ad ſingulos, vniuerſóſque ciues, rémque eorum,imperio magiſtratus extra ordinem peruenit:vbi abundè ſcribo. ff.de verborum ſignificatione. *Curia ſuprema quare inſtituta.*

Et mettre fin es proces,qui de iour en iour viennent en noſtre Royaume.

GLOSSA SECVNDA.

3 SECVNDA inſtitutionis ratio eſt, vt finis litibus per eam imponatur.l.properandum.C.de iudic.c.finem de dolo. l.litibus.vbi Lucas de penna.C.de agrico.& cenſit.lib.xj. & ſic curiæ ſupremæ debent finem litibus imponere, ſuam ſequentes inſtitutionem:licet aliquando ex reſeruationibus, quæ in areſtis ponuntur,vel ex obſcuris verbis,plures in executione & duriores interueniāt lites,quàm ſuper principali.Nam vno ex capite exciſo,inſtat hydræ aliud durius inſurgit,& dicit Budæus in foren.quò lis è lite oritur,& litium ſeries ſic nectitur,quaſi reſtis quædam è moleſtiis, & angoribus apta,atque conſerta,& interdum partes ita litem ordiuntur,vt Penelopes telam texturi videantur:hoc eſt nunquam litem cœptam ad finem perſecuturi,quod tamen reprobat tex.in l.iiij.§.ait prætor.ff.de re iudic. *Finis litibus per curiam ſupremam imponi debet.*

Touchant les questions des droictz, terres, seigneuries, crimes & delictz, & autres plusieurs matieres, qui se meuuent les vnes contre les autres.

GLOSSA TERTIA.

Processus ex quibus oriantur.

NVNC declarat ex quibus processus oriuntur. Primò, ex rebus. Secundò, ex iuribus. Tertiò, ex criminibus, & sic tripliciter. Nam vulgò dicitur. *qui ha terre si ha guerre.* Nam inanis est actio, quam debitoris inopia excludit. l. nam is. ff. de dolo. & quod controuersia sit de rebus, patet in l. de rebus. ff. de arbit. de iuribus in rubric. ff. de seruituti. de delictis in rubric. de accusat. ad legem Iuliam maiesta. de adulteriis. de falsis. & per totum illum librum, sed nonne & de infamia, & iniuria, lites nascuntur, vt in rubric. ff. de his qui not. infamia. & in rubric. de iniur. sed ista non iure fiunt, & inter delicta continentur, & vocantur delicta priuata, vt in rubric. ff. de priuat. delict. sed quæ sint aliæ materiæ, quæ sub his non comprehendantur? Respon. omnes regulariter sub his continentur, tamen iste tex. dicit plures alias esse, quàm sint hîc annumeratæ, si ad species referas. nam hîc refertiura, terras & dominia, & delicta: tamen de domibus quæstio esse potest. l. ædem. C. loca. de pratis. l. pratum. ff. de verbo. signific. & de aliis multis, quæ in specie hîc non exprimuntur: tamen si nos referamus ad tria in genere expressa, vt de rebus, iuribus, & delictis, ista etiam comprehendentur. Imò Cicero in ora. pro A. Cecina ait. Omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum, aut puniendorum maleficiorum caussa, reperta esse: & sic in genere complectitur omnia ista membra. alia dixi in proœ. concorda. & in præfat. suprà.

A esté instituée & establie nostre cour de parlement souueraine.

GLOSSA QVARTA.

CVRIAM supremam hîc vocat omne parlamentum, quasi summam & supereminentem, cuius priuilegia scripsi in proœmio concorda. in verb. summas.

Et capitale.

GLOSSA QVINTA.

Capitalis curia quæ dicatur.

ITEM hîc dicit inuentam & institutam parlamenti curiam supremam & capitalem, non quòd de capite hominis tantùm cognoscat, sed eam capitalem vocat, id est principalem, tanquam caput aliarum curiarum. sic Ouid. libr. Fasto. iij. capitale ingenium pro solerte exponit: sic nominis in dubio caussa est, capitale vocamas, ingenium solers, ingeniosa Dea est, de capitali pœna scribam in l. aliud est fraus. § j. ff. de verb. sign.

Pour

Pour faire & administrer iustice, & iuger en dernier ressor.

GLOSSA SEXTA.

7 VIDES Institutam parlamenti curiam, vt iustitiam administret omnibus. Nam dicit Dauid, Iustitia ante eam ambulabit. & alibi, Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ: & in abundanti iustitia virtus magna est. Prouer. c. xv. & illis dicitur, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sapien. j. c. Et si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes. Sapi. viij. Et isti curiæ dicitur, pro iustitia agonizare, pro anima tua, & vsque ad mortẽ certa pro iustitia. Ecclesiast. iiij. c. est enim eligibilior mors, quàm iustitię trãsgressio. c. ita ne. xxxij. q. iiij. c. s. cris. de his quæ vi metúsve caussa fiunt.

Curia parlamenti instituta vt iusticiã administret.

8 Sed hodie oportet clamare curiis supremis, aperite mihi portas iustitiæ: quia per varios casus, per tot discrimina rerum vix peruenimus ad arestum: vt scripsi in procœmio concord.

9 Et sic simpliciter non est inuenta curia vt iudicet, sed vt iudicet vltimo in loco post alios iudices, quippe cùm antiquitates iudicantium, vel imperitiam corrigat. l. j. ff. de appe. & honor est in fine. l. ij. ff. de alb. scri. per quẽ tex. dicit Gaspar Valac. in repe. l. imperium. col. iij. ff. de iurisdi. om. iudi. quòd iuuenes primò sentẽtias suas proferunt, posteà senes: tum quia honor est in fine, tum etiam, vt iuuenes liberè loquantur: quippe si post sententias seniorũ iuuenes dicerent, timerent fortè à seniorum discedere sententiis: sed hodie arrogantia quorundã iuuenum tanta est, vt seniores aspernentur, & sententias eorum nihili faciant: quibus dici potest, quis vos fascinauit miseri?

Consiliarij iuuenes cur prius suam dicãt sentẽtiam.

Soit en cause d'appel ou autres, que en premiere instance seront introduictes en icelle cour.

GLOSSA SEPTIMA.

10 ET SIC Introducta suprema curia est, vt iudicet de caussis appellationum, si ad illam est appellatũ: sed ab illa nemo est appellare permissus: vt in simili habetur in c. cuncta. ix. q. iij. etiam in prima instantia iudicare, in quibus cognoscere potest: vt in rubric. *Quelles causes peuuent estre introduictes en premiere instance en la cour de parlement.* etiã datur facultas istis curiis retinendi caussas, & cognoscendi: vt in ordi. Reg. patet in rub. *De la cour de parlement.* & scripsi in rub. de friuol. appel. in concord.

Pour les terminer, & y donner iugement final & arrest.

GLOSSA OCTAVA.

11 INSTITVTA Autem est curia suprema, vt decidat, & terminet caussas in ea introductas: sed non dicit, quando terminabit, ob id ad calendas Gręcas aliquando differuntur: vt quamuis iustitia regnet maximè in Francia, est tamen clauda: quæ non potest citò ambulare: ob id longi sunt proces-

Quartum Dei flagellum.

ſus:& in longum differuntur exitus proceſſuum; vt dicitur Ezechiel. xij.ca. vnde dicebat quidam quartum eſſe flagellum in Francia, inuentum ad torquendos diuites,& magnos dominos, qui peſte, fame,& bello domari non poſſunt vt proceſſibus infirmi & debiles fiant, ac quandoque à dignitatibus deſtituantur: vt quilibet intueri poteſt: & ſunt quidam ſuperbi, qui nunquàm domarentur, niſi per proceſſus, illis igitur neceſſarij ſunt: ſed ab his Deus nos alienos faciat, pacémque conferat in æternum.

Sans ce que apres ailleurs l'on puiſſe reclamer ne venir à l'encontre de ce qui eſt finablement decidé, ne le retracter, ne plus en cognoiſtre, ne remettre en autre iugement par quelque voye ou maniere.

GLOSSA NONA.

A curia ſuprema non eſt reclamandum.

ISTA Suprema eſt tantæ authoritatis curia, vt poſt eam 12 ad alium non ſit recurrendum, nec ab ea reclamãdum, nec retractandum, quod ab ea iudicatum fuerit, etiam per viam nullitatis, aut aliã. ibi, *Par quelque voye ou maniere*: credidit enim princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam explorata eorum fide, & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia, ac luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iudicaturus. l. j. in fine. ff. de officio præfec. prætor.

Sinon que de grace ſpeciale, & de certaine ſcience par letres ſoit ou ayt eſté octroyé par nous, ou noz predeceſſeurs.

GLOSSA DECIMA.

De gratia ſupplicatio cõceditur.

HIC ponit limitationem ad prædictam regulam, quod nullo modo poſſit quiuis venire contra iudicatum curiæ ſupremæ: hoc non procedit, quando princeps concedit, vt proponatur error,& hoc duobus interuenientibus. Primò quando hoc facit ex gratia ſpeciali, ibi, *De grace ſpeciale*, ſed obſtat: quia de iure princeps hoc poteſt. Reſpond. de gratia ſpeciali concedit, quia non tenetur, vt ſuperiùs dixi: ſed verum eſt à iure concedi, vt ipſe princeps indulgere poſſit. d. auth. quæ ſupplicatio. facit glo. in c. relatum. de præbend. 13

Item ex certa ſcientia, de qua Felin. & doctor. in cap. cùm inter. de excep. 14 & hæ clauſulę tantum operantur, quantum motus proprius, teſtę Alexan. conſilio xxxiij. in v. volu. & Barba. conſilio xxvij. in ij. vol. & conſilio xiij. col. viij. in iij. volu. & Hippol. in l. de vno, numero 24. de re iudi. & effectus quinquaginta motus proprij ſcripſi in forma mandati, in verbo, motu proprio. in concorda Franciæ.

Literæ patentes in erroris propoſitiõe requiruntur.

Pręterea per literas propoſitio erroris conceditur: & ſic non ſufficeret, 15 ſi ſolo verbo princeps vellet: vt poſt areſtum aliqui cognoſcerent, quia literę requiruntur hîc: quamuis tantum valeat actus ſine ſcriptura, quantum cum ſcriptura. l. pactum bona fide. C. de pac. & literę debent eſſe patentes,& authen

authenticæ.l.vna.C.de manda.princip.scripsi in §.præterea,de colla.in concorda.& sic non valerent literæ non patentes,vel epistolæ,adhoc vt per eas derogaretur iudicatis supremæ curiæ.

16 Adhæc istæ literæ concedi debent à principe ibi, *par nous* & hoc scribitur in rub.*du droict royal*.artic.j.& ij.vnde per solum cancellarium concedi non possent:& concessæ non valerent:vt superius scripsi.

A noz subiectz les vns contre les autres.

GLOSSA VNDECIMA.

17 ERGO subiectis tantùm prouidere vult:sed quia frequentius hoc est vt prouideat subiectis,tamen non excluditur quò minùs etiam possit extraneis in parlamento condemnatis prouidere per authent.cassa.C.de sacrosan.eccles.& dixi quæst. v. in tract.nomina.etiam suprà in quæst.quinta.

Estre receu à proposer erreur, ou il chet, & ou telle voye doit auoir lieu & estre receu, & non autrement.

GLOSSA DVODECIMA.

18 HIC bene loquitur, quòd de gratia speciali potest à principe pars recipi ad erroris propositionem, vbi cadit error, id est vbi error in processu adest:nam vbi nullus est error,non debet proponi,nec peti supplicatio:& quando debet recipi, in quibusdã enim casibus nõ recipitur,videlicet in possessorio, in interlocutoria,& aliis casibus superius descriptis.q.ix.& sic quando error est fortè iuris,adhuc supplicatio concedi non potest:& si princeps scriberet non approbarentur tales literæ: nec denuo videretur talis processus: quod probari potest per verbum, *non autrament:* ergo si aliter concedatur non valebit per l.non aliter.ff.de legat.iij.& l.non dubium.C.de legib. *Quãdo supplicatio cõcedi debeat.*

Et pource que plusieurs par importunité du temps de noz predecesseurs s'efforcoyent de obtenir lettres pour reuoir les proces & remettre en quæstion & reiteratiue cognoissance.

GLOSSA DECIMATERTIA.

19 OLIM recitat hic conditor, partes per importunitatem obtinuisse literas à principibus prædecessoribus, vt iudicia supremæ curiæ reuiderentur: & sic per reuisionem aresta curiæ retractabantur, & non erant firma: ideo hìc prohibet, & hoc maximè exercebantur in Delphinatu, vbi à seneschallo cõcedebantur literæ reuisionis aresti: quod hodie correctũ est hic, etiã in seneschalia bellicadri concedebãtur isté literę à seneschallo,vt reuideretur processus post sententiã & interdum cõtrariæ proferebantur sententiæ: quod etiam per Senatum Tholosanũ abrogatũ est:cũ iustum sit primã definitionem in suis manere viribus,cùm prouocatio nulla ablata fuerit.l.j.in prin. C.de assertio.tollend.& appellatio recipi poterat à d.seneschallo Nemausi: ergo illa reuisio fieri non potest: quia sentẽtia diffinitiua nõ potest reuocari ab eo,qui illã protulit.l.quod iussit.vbi abũdè scripsi.& l.iudex.ff.de re iudi. *Reuisio in curijs supremis locum non habet nec in inferioribus.*

Et sur ce que auoit esté terminé & aresté se multiplioyent proces & suruenoyent infinies quæstions.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

ET sic lites ex litibus oriebantur cõtra l.iiij.§.ait pretor.ff.de re iud.Nam postabsolutum & dimissum iudiciũ nefas est litem alteram consurgere ex litis primę materia.l.terminato. C.de fruct.& litium expens.ideo iustè statuitur quod sequitur.

Dont les subiectz estoyent en grand trouble, & fort trauailliez, & les iuges de nostredicte cour tellement occupez, qu'ilz ne pouuoyent vaquer n'entendre à l'expedition des causes d'appel & autres que sont de l'ordinaire cognoissance d'icelle cour, dont les causes demouroyent immortelles.

GLOSSA DECIMAQVINTA.

Ex multiplici literarum impetratiõe turbatur Frãciæ populus.

EX hac facili literarum concessione ad retractandũ aresta, turbantur partes,& fatigantur. c. dispendia.de rescr.in vj.& iudices occupati circa istas reuisiones, & supplicationes non possunt alias caussas ordinarias expedire:ob id fiunt lites immortales, contra l.properandũ.in princ.C.de iud.& ex hac multiplici literarum impetratione turbatur totus penè Gallię populus:quod non tam facilè fieret, si tot & tantę literæ nõ impetrarẽtur:sed iuxta iuris decisionem iudices partibus ex caussa succurrerẽt:vt in l.j.ff.ex quib.caus.maiores. Nam ad cõprobandũ literas regias,&,vt dicũt,ad verificandũ,interdũ processus durabit ad decẽ annos,&vltra:quòd nõ fieret, si multiplicatio literarum cessaret.& idẽ dico,si dispẽsationes Ro.non tam facile concederentur: nam mundus bene haberet,& quietè viueret,si secundum ius concederentur tantum & non vltra : & quòd Papa non derogaret statutis per concilia generalia, nisi ex maxima caussa,& non passim:& de illa caussa cognoscerent episcopi in partibus: ecce quot senatores & consiliarij supremarũ curiarum vocantur iudices ab effectu,quia iudicant appellatione,tamen iudicum non veniunt communi vsu loquendi consiliarij, nisi materia aliter suaderet : vt hic no.doc.in rub.ff.de iuris.om.iud.

Pour y obuier & releuer lesdicts subiects desdicts trauaux, mises & despenses, & pour y mettre deu e fin.

GLOSSA DECIMASEXTA.

Ordinationes quare fiant.

HIC vides ordinationes fieri,vt lites tollantur:& vt lites finem accipiant,& ne immortales sint.d.l.properandum.C.de iur & vt releuentur partes sumptibus & expensis.c.finem.de dolo.alia dixi in præfa.suprà.

Furent faictes plusieurs ordonnances par noz predecesseurs en diuers temps.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

Creditur cõditori alleganti ordinationem.

HAS ordinationes non habemus, sed creditur conditori eas allegãti per l.admonendi.ff.de iureiur.iuncta.gl.j.& doc ibi tractant.& gl.in l.cùm Papinia.C.de senten.& interlo.om. iud.gl.in l.j.in verb.illis.de assertio.tollen.alia scripsi in rub de sublatio.cle.literis,in concordat.

Per

Par lesquelles entre autres choses fut dict & ordonné que nul seroit receu à proposer erreur.

GLOSSA DECIMAOCTAVA.

24 Regula est ergo prohibitiua, & negatiua, quod contra iudicatum curiæ non admittitur propositio erroris, nisi sequentia interueniant: & sic sufficit allegare regulam: nam qui adducit exceptionem, eam probare debet. l. j. vbi Decius. ff. de reg. iur. & res dicitur certa pro eo, qui habet regulam. Bar. in l. quoties. ff. si quis cautio. quia regulæ inhærendum est. gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. *Regula prohibitiua propositionis erroris.*

Contre tous iugemens & arrests de nostredicte cour.

GLOSSA DECIMANONA.

25 Iudicata ea vocant, quæ in cameris deciduntur, inquisitionẽ, vulgò *les iuges*: aresta verò, ea, quæ in magna camera probata sunt, latinè placita & decreta, vbicunque prolata sunt, dũ tamen in curia suprema: & aresta dicta sunt ab ἀρέσκω, quod placeo significat, & ἀρεστόν, placitum. promiscuè tamen solent dici aresta ex communi loquendi vsu. *Iudicata et aresta quæ.*

Sinon que preallablement il eust letres de nosdicts predecesseurs.

GLOSSA VIGESIMA.

26 Primum requisitum est antequam supplicationem quis obtinere posset, oportet literas impetrare à Rege. Secundò, etiam non sufficiebat impetrare verbo, sed oportebat literas habere, ibi, *il eust letres*. Tertiò oportet habere literas patentes: vt superius dictum extitit. sequentia vide. *Requisita ad impetrandum supplicationem.*

De grace speciale.

GLOSSA VIGESIMAPRIMA.

27 Quartò requirebatur, ꝙ de gratia speciali tales literæ emanent, vt hîc: alioqui nisi ista clausula in literis hodie iussit nõ valet literæ propter istam ordinationẽ, & stylum communem Franciæ, qui est seruandus. c. quàm graui, de crimine falsi. *Clã de gratia scribi in literis supplicationis debet.*

Et de certaine science.

GLOSSA VIGESIMASECVNDA.

28 Quintum requisitum erat, vt apponeretur hęc clausula ex certa sciẽtia, quæ est magni effectus: vt alibi dicam. & superius dixi ęquipollere clausulæ motus proprij.

Et qu'apres icelle grace obtenue la partie qui auroit eu iugement contre elle, seroit tenue de bailler caution de payer double amende.

GLOSSA VIGESIMATERTIA.

29 ECCE sextum, quod pars impetrans literas istas, cautionem præstare debebat de soluendo duplicem emendam, videlicet sexaginta librarum, quia emenda appellationis perperã interpositæ est sexaginta librarum: & hîc duplicem habebat mulctam: sed istud hodie correctum est: nam oportet deponere mulctã antequam audiantur: vt inferius dicetur: ideo nõ sufficit cautio. imò quadruplex deponi debet hodie mulcta: vt inferius est videre arti. v. *Mulcta deponi debet, nõ verò caueri.*

Et aussi caution de refondre despens, domages, & interests à la partie qui auroit obtenu.

GLOSSA VIGESIMAQVARTA.

Cautio an sit danda pro mulcte solutione & expensis.

SEPTIMO cautionem etiam præstabat de refundendo ex- 30
pensas,dãna,& interesse parti obtinenti in hac erroris proposi
tione:si dictum esset errorem nullũ interuenisse:hodie ista cau
tio etiam datur post consignationem & depositionẽ mulctæ
vt d.artic.v.& sic duplex datur cautio,vna ab eo qui aresti executionẽ obti
net,secundam ab eo qui literas supplicationis impetrat:de qua hîc.

Et encores par autres ordonnances furent introduictes plusieurs autres solẽnitez estre gardées pour receuoir les subiectz, & auant que leur octroyer grace à proposer & faire iuger par nostredicte cour, l'erreur ou erreurs par eux pretendus, & tout pour restreindre lesdicts subiects par telles voyes de propositiõ d'erreur, & de trauailler les vns & les autres apres les arrests donnez par nostredicte cours, & faire cesser telles reiterations de querelles & poursuictes.

GLOSSA VIGESIMAQVINTA.

HIC recitantur alia fuisse solennia ad obtinendam supplicatio 31
nem,quæ postquàm speciatim non exprimuntur,non sunt sol
uenda,quæ omnia statuta erant:vt facilè partes impetrare nõ
procurarent hanc erroris propositionem.

Et outre fut statué & ordonné, que quelconques iugemens interlocutoires aucun par quelque grace qu'il obtint ne fut receu à proposer erreur pour aussi obuier à ce que les causes ne fussent immortelles.

GLOSSA VIGESIMASEXTA.

In intelocutorijs nõ proponitur error.

QVÆRI hîc potest,in quibus casib⁹ nõ debeat respici suppli 32
catio?resp.à sentẽtia interlocutoria,ne lites immortales fierẽt
& quia grauamẽ indiffinitiua regulariter reparari pôt: vt su-
perius dixi.q.ix.vbi alios scripsi cas⁹,& hodie hîc cas⁹ seruari
vsu solet,quia hîc recitatur:& quos noluit seruari,dimisit:etiã
de iure ciuili nõ recipitur appellatio ab interlocutoria,nisi in quibusdã ca-
sibus.l.ij.ff.de ap.recipiẽ.sic multominus recipietur erroris propositio† Et sic
loquitur hîc etiam de interlocutoria habente vim diffinitiuæ,per hęc ver-
ba *quelconques iugemens interlocutoires*.nec ab eis supplicari solet:quamuis
interdum hæ interlocutoriæ vim diffinitiuæ habentes. regantur sicut diffi
nitiuæ quando illis magis conueniunt,quã simplici interlocutoriæ:vt doct.
scribunt.in c.peruenit.in ij.de app.Fel.in rub.de re iud. coll. iij. & scripsi in
præfa.ad l.quod iussit.nu.73.cum seq.ff.de re iudi.

Mais depuis soubz couleur qu'esdictes ordõnances n'y ha temps limité de proposer erreurs & d'obtenir: pource lesdictes letres de grace, & de garder les solennitez faire & accomplir ce qui est cõtenu en cesdictes ordonnances, plusieurs se sont efforcez le temps passé, & s'efforçoyent chacun iour faire arrester les pieces de proces, sur lesquelz lesdicts arrests & iugemens ont esté dõnez cõtre

eux

eux, soubz couleur qu'ilz dient auoir intention de proposer erreur, auant qu'ilz ayent obtenu letres de nous, ou de noz predecesseurs commandées de grace speciale, & certeine science de faire ladicte proposition d'erreur, & n'en font poursuicte, ne diligence de long temps, & sinon quand bon leur semble.

GLOSSA VIGESIMASEPTIMA.

34 INCONVENIENTIA adducit: nã qui succubuerat in parlamento, antequàm impetrasset supplicationis literas, sistere seu arestare faciebat iudicatum, & omnia caussæ documenta, dicens se velle proponere errorẽ, ob id arestum executioni demãdari nõ poterat: & sic erat elusorium, contra id quod disponitur, in l. si prętor. ff. de iud. & superius dictum extitit. Item ipse victus expectabat labi longum tempus, sperans intra triginta annos recipi, quia actiones saltem personales regulariter triginta annis durãt. l. omnes, & l. sicut. C. de præscrip. xxx. anno. vt sequitur. *Executio aresti qualiter impediebatur.*

Esperans d'y estre receuz iusques à trente ans, dedans lequel temps aucuns veulent dire ladicte proposition d'erreur auoir lieu.

GLOSSA VIGESIMAOCTAVA.

HOC dicit Chassaneus in consuetut. Burgũd. in proœ. in verb. *de noz parlemens*, post glos. prag. sanctio. quam allegat.

Et attendans souuentesfoys qu'il y ait mutation de parties, de iuges, greffiers, aduocatz, & procureurs par mort ou autrement, & qu'il y ha nouuelles parties, que souuent ne sont & peuuent estre instruictes des matieres qui ont esté vuidées par arrests de leurs predecesseurs, & qu'il n'y ait eu conseil qui les puisse conseiller ne aduertir du demené des causes & proces vuidez par arrest, que les pieces qui ont esté laissées au greffe soyent adire & perdues, & qu'il y ait tous nouueaux cõseilliers en nostredicte cour, qui n'ayent ouy n'entẽdu les motifs de ceux qui ont donné lesdicts arrests & iugemens.

GLOSSA VIGESIMANONA.

HIC ponit malitiã partiũ procurãtiũ, vt acta retinerentur, & posteà omitterẽtur perlapsum tẽporis: & ꝗ partes aduocati, & cõsiliarij interim morerẽtur, & demũ pars de nouo veniẽs nesciret merita caussę: ob id nonobstante aresto, res in qua succubuerat possidebat: & hæc possessio euenire dicit hic tex.

Lesquelles choses peuuent aduenir en si long temps comme en trente ans & en moindre, dont s'en pourroyent ensuyuir plusieurs pertes à nosdicts subiectz: & les iugemens & arrests qui sont ordonnez pour donner fin, pleine seureté, & certeineté estre subuertiz & changez, & par telz laps de temps demourer les faictz & droictz d'vn chascun en incerteineté, qui pourroit estre chose de mettre la chose publique de nostredict royaume en grande confu-

sion, dont à nous & à nosdicts subiects pourroyent aduenir plusieurs grands & irreparables dommages, & inconueniens, si par nous n'y estoit sur ce pourueu de bon & conuenable remede, & par bonne & meure deliberation sur ce euenue.

GLOSSA TRIGESIMA.

Mala quæ veniũt ex dilata arestorum executione.

HIC enumerat mala,quę ex hoc sequũtur. Primò quòd aresta, quæ finem litibus imponere debent, pereunt, & mutantur:& tamen post aresta,vel iudicata non debet iterum cognosci.l.j. quando prouoca.non est necesse.C.

Secundò per lapsum tanti temporis iura alicuius & facta incerta remanent contra legem primam.ff.de vsucapio.

Tertiò confusio oriri in repu.posset,quia dominia rerũ essent incerta.ex quo possent subiectis multa euenire mala,vt non eueniãt statuit,vt sequitur.

Parquoy nous ces choses considerées,voulans obuier & pourueoir ausdicts inconueniens releuer nosdicts subiectz de vexations mises & despenses abreger les questions & proces, & les faire mettre à bonne & brieue fin,en maniere que par longueur de temps nosdicts subiectz ne soyent tenuz en suspen, & ne demeurent incerteins de leurs droicts,seigneuries,questions & querelles ainsi vuidées par arrest & dernier ressort: & aussi pourueoir aux superfluz delaits & longueurs,ou par ladicte voye de proposition d'erreur aduiendroyent & pourroyent aduenir de iour en iour soubz vmbre que temps limité n'est exprimé esdictes ordonnances de nosdictz predecesseurs, en suyuant leur vray semblable intention, qui tousiours à esté de faire cesser multiplication de questions, & proces, & resequer toute longueur superflue,& les terminer & limiter à temps suffisant par droit & raison.

GLOSSA TRIGESIMAPRIMA.

RATIONES huius describendæ legis text.ponit multa & verbosas: eas si non graueris,vide.

Par l'aduis & deliberation de plusieurs de seigneurs de nostre sang & lignage & autres grands & notables personnages tant de nostre grand conseil de nostre cour de parlement, qu'autres auons declairé,decerné,& ordonné, voulons, declairons & ordonnos, par ordonnance,loy,& edict general,& irreuocable de nostre certeine science,pleine puissance,& authorité royal.

GLOSSA TRIGESIMASECVNDA.

Leges cum consilio faciendæ.

ET sic consiliũ obtinere debet Rex in l. condenda. l. penult.C. de legib.ibi,bene enim cognouimus,quòd cum vestro consilio fuerat ordinatum,ad beatitudinem nostri imperij & ad nostram gloriam redundare,& alibi dicit.l.dubium,non est omnia omnino,quæ consilio rectè gerentur, iure meritóque effectu, & firmitate niti.C.de repud.multos effectus consilij scripsi in interpretatione authen.

then.habita.C.ne filius pro patre.& bonum esset si nunquàm lex promulgaretur, antequam ab omnibus esset approbata parlamentis: sed hodie leges momentaneæ fiunt,& momento quo factæ sunt recedunt: omnis enim res per quascunque caussas nascitur per easdem & dissoluitur.c.j. de reg.iur.

Que le temps d'impetrer lettres de grace pour estre receu à proposer erreur.

GLOSSA TRIGESIMATERTIA.

NOTA quòd intra biennium impetrari debet supplicatio,& obtineri: & sic non sufficeret petere,nisi obtineretur: vt sequitur.

Et les obtenir de nous, & de noz successeurs de grace speciale & certeine science,ainsi que faire se doit,& de faire faire & accomplir les solennitez,& ce qui est contenu & declaire es ordonnances de nosdicts predecesseurs requises à proposition d'erreur,soit de deux ans continuelz & prochains.

GLOSSA TRIGESIMAQVARTA.

38 SOlennitates superius annotatas approbat, nec sufficeret post bienniũ impetrare:nam dicitur ibi, *Dedãs lequel temps*, intra tempus biennij hoc fieri præcipit,de hac dictione intra scripsi in l.si quis sic dixerit.ff.de verb. sign.

Ensuyuant les arrests prononcez à nostredicte cour, dedans lequel temps les parties qui voudroyent proposer erreur soyent tenuz d'impetrer lesdictes letres de nous, ou de nosdicts successeurs commandées de grace speciale & certeine science,pour estre receuz à proposer erreur de faire & accomplir le contenu esdictes ordonnances.

GLOSSA TRIGESIMAQVINTA.

39 ERGO computatur biennium à die pronunciationis aresti, & non à die quo conclusum fuit, quia etiam appellationis tempus à die latæ sententiæ,computandum de iure erat.l.j.§. biduum.ff.quando appe.sit.hodie à die notitiæ illius. c.concerationi.de appel.in vj. *Biennitũ à quo tẽpore cõputetur.*

Introduire la matiere & cognoissance desdictz erreurs en nostredicte cour.

GLOSSA TRIGESIMASEXTA.

40 ET sic non solùm pars debet impetrasse supplicationem intra biennium:sed etiam requiritur, vt illas literas curiæ præsentauerit:& caussa fuerit introducta intra annum proximum post biennium vt sequitur.

Et dedans vn an prochain ensuyuant faire en icelle cour toute diligence & poursuitte de faire bailler defenses, repliques, & dupliques, & faire faire tout ce qu'il appartient en telle ma-

niere que le proces desdicts errreurs soit en estat de iuger dedans ledict temps.

GLOSSA TRIGESIMASEPTIMA.

Leges cum consilio faciendæ.

ITEM intra annum post biēnium cōputandum requiritur, 41
quòd pars supplicās procuret, vt defensiones, replicationes, & duplicationes curiæ offerantur:& tam bene se gerat, vt in illo anno caussa sit in statu iudicandi: si verò non steterit eidem non imputabitur.l.properandum.C.de iudic.

Et ce par importunité ou autrement, letres estoyent obtenues de nous, ou de noz successeurs, pour auoir oultre ledict temps letres de grace, pour estre receu à proposer erreur, & plus long delay, pour faire & accōplir lesdictes solennites requises, & tout ce que dict est. Nous icelles letres & toutes graces depuis obtenues en quelque forme, & soubz quelque couleur que ce soit, auons declairé & declairons nulles, & de nul effect, & valeur. voulons qu'il n'y soit aucunement obtemperé, & toute poursuite par ladicte voye d'erreur estre deserte: & celuy qui ainsi se seroit efforcé de proposer erreur & d'obtenir les letres: & intenter ladicte voye de propositiō d'erreur, apres ledict temps, soit condamné à ladicte amende, & à refonder tous dommages & interests de la partie, qui auroit obtenu ledict arrest.

GLOSSA TRIGESIMAOCTAVA.

Literæ propositiōis erroris post biennium impetratæ non valēt.

HIC statuit, quòd si literæ supplicationis post bienniū per im- 42
portunitatem concessæ fuerint, vt non valeant: multa enim conceduntur per importunitatem, quæ aliâs non concederentur.l.j.C.de pet.bon.subla.libr. x. idem tamen dicit text.si concedantur post biennium siue importunitate supplicationis literæ: quia per hunc text. *ou autrement*, etiam nullo modo valebūt etiam si motu proprio: quod non solet fieri: quia supplicatio requiritur, vt dixi.

Idem etiam scribit text.si concedantur literæ, vt proponens errorem habeat longius tempus ad proponendum: etiam literæ non valerent: sed hîc nullæ & nullius effectus & valoris declarantur.

Prætereà vult etiam vt nullo modo istis literis post biennium sic impetratis obtemperetur: imò deserta sit omnis erroris propositio. & sic declarabunt etiam consiliarij desertam, nec cognoscent de errore.

Imò condemnabitur pars ad duplicem emendam, & hodie ad ducentas quadraginta libras, & ad interesse, damna, & expensas.

Nec valerent literæ etiam si huic ordinationi derogaretur: quia cautum est lege regia literas non valere contra ordinationes regias impetratas: nec vult Rex vt illis literis obtemperetur: vt est apud Aufre. in aresto lxxxiiij. & per Ioannem Gallum quæst.cxv.versicu.item fuit publicata, nisi curia videret æquum esse concedi.

Si

Si donnons en mandement à nostre amé & feal chansellier & á noz amez & feaux les gens tenans, & qui tiendront noz parlemens presens & à venir, que nosdicts presens ordonnances, loy & edict general, ilz facent lire, publier & enregistrer en nostre chancellerie & en nostredicte cour de parlement, enteriner, garder & entretenir de poinct en poinct, sans enfraindre, selon leur forme & teneur. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours nous auons fait mettre nostre seel à ces presentes. Donné à Plesis du parc, au moys de Nouembre, l'an de grace mile quatre cens septante neuf: & de nostre regne le dixneufuieme. Sic signatum supra Plicam, par le Roy en son conseil du Roy, à Tours, le xxvi. iour de Nouembre, l'an mil quatrecens septante neuf. Si signatum. I. de Molins. Lecta, publicata & registrata Parisiis, in parlamento decimaseptima die Ianuarij, anno mill. ccccLxxix. Sic signatum. Chartelier.

GLOSSA VLTIMA.

HIC mandat publicari, quia lex ante publicationem non ligat. tex. in authen. vt factæ no. constitu. scripsi in §. præfatique ordinarij, de colla. in concord.

Loys XII. artic. LXXXIX. *des premieres.*

Item ordonnons que l'ordonnance faite par feu nostre trescher seigneur & cousin Loys vnziesme de ce nom, en Nouembre mil quatrecens septante neuf, leue publiée, & enregistrée en nostredicte cour de parlement, touchant les propositions d'erreur, & determination d'iceux, sera entretenue, obseruee, & gardée, selon la teneur d'icelle: & sortira son plein & entier effect. Articul. secundus.

GLOSSA VNICA.

HIC Ludouicus vult ordinationem præcedentem seruari, & effectum habere: & nihil aliud dicit, sed precedentem ordinationem confirmat.

Idem Artic. LXXXVIII. Ibid.

Item & combien que apres que le possessoire est vuidé, soit en matiere beneficiale, ou prophane, les parties puissent auoir leur recour en matiere petitoire: toutesfoys au temps passé ilz sont venus par proposition d'erreur dont nosdictes cours ont esté moult trauaillees & sont demourées les choses contentieuses longuement en proces dont plusieurs inconueniens sont aduenus, pour ausquelz obuier, auons ordonné & ordonnons: que en matiere possessoire, prophane, ou ecclesiastique: aucun doresnauant ne sera receu à proposer erreur, toutes autres ordonnances concernent lesdictz possessoires demeurent en leur force & vertu. Articul. tertius.

GLOSSA. VNICA.

Suppliatio reiicitur post arrestũ in possessorio latũ

HIC prohibetur supplicatio post arestum possessorio latum, siue super recredentia, siue super pleno possessorio, latum sit, siue in materia beneficiali, vel alia ecclesiastica: siue prophana ratio ponitur hîc: quia potest haberi recursus ad petitorium, & sic ad ordinarium remedium: & ideo cessabit supplicatio, quæ est remedium extraordinarium. l. in caussæ. ff. de minor. & possessorio finito petitorium est accipiendum, non erroris propositio. c. cũ dilectus. & c. pastoralis. de caussa posses.

Item ratio eadem dari potest: quia caussa possessorij est parui momenti & præiudicij. c. j. de caussa posses. l. fi. C. qui legi. personam stãdi in iudicio habent: & potest in petitorio reuocari, ob id statuitur, vt nullus in possessorio supplicationem impetret: quia si in possessorio erratum fuerit, petitorij iudicatum reuocabit.

Nec me mouet, quòd interim is, qui possessionem obtinuit, possidebit, verum est: sed in mora modici temporis non erit magnum præiudicium. l. si debitori. vbi dixi. ff. de iud. l. quoties. C. de precib. impe. offe. quia in petitorio condemnabitur ad fructus perceptos à tẽpore litis contestatæ super petitorio, ideo super hoc prouidebitur, alia in præfatio superius examinata sunt.

François artic. 135. *Des publiées. 1539.*

Articulus quartus.

Que au parauant que receuoir les articles d'erreur par noz amez & feaux les maistres des requestes de nostre hostel, ilz verront les faictz auecques les inuentaires de productions des parties.

GLOSSA VNICA

SVperius quæst. iiij. vidimus formam impetrandæ, & prosequendæ supplicationis: ibi videri potest abundantius, & per hanc constitutionem magistri libellorum debent videre facta partium: tamen si pars cancellario supplicauerit, is poterit consiliario, vel alteri dare factum referendum.

Idem artic. seq. 136.

Articulus quintus.

Que ceux qui vouldront proposer erreur, seront tenuz de consigner la somme de douze vingt liures par sis & eu lieu des deux ans, qu'ilz auoyent par les anciennes ordonnãces, auront seulement vn an pour satisfaire à ce qu'ilz estoyent tenus fournir & satisfaire, dedans les deux ans ordonnez par lesdictes ordonnances.

GLOSSA VNICA.

DVO dicta habet hæc lex, quæ duo dicta corrigunt articuli primum suprà eo. nam in primo artic. dicitur quòd proponens errorem tenetur cauere de soluendo duplicem emendam hîc tenetur deponere & consignare.

Item non solùm consignare tenetur duplicem mulctam, id est sexaginta libras

libras ſtatutas per antiquam ordinationem,ſed etiam ducẽtas quadraginta libras pariſ.antequàm audiatur in erroris propoſitione,& illam ſolet conſignare inter manus grapherij illius parlamenti, in quo illa cauſſa agitatur: vt ſuperius dictum extitit in præfa.q.iiij.

Quęro,quid ſi ſit pauper,qui hanc ſummam conſignare non poſſit?Reſp: ſi prima facie appareant errores recipi debet ad proponendũ illos cautione etiam iuratoria data per l.generaliter.C.de epiſco.& cle.& hoc etiam in ordina.antiquis dicitur.& pro hoc facit rub.ff.qui ſatiſ.cogan.vbi Iaſ.ſcribit,& hoc nominatũ fuiſſe concluſum in parlamẽto delphinali aſſerit Guido papę in deciſ.clxxxix.circa materiam.ſcripſi,in tract.de ſentent. execut. artic.j. *Pauper ſi nõ deponat recipi debet*

Item hic volens proſequi ſupplicationem debet deponere ducentas quadraginta libras antequã audiatur:ponamus quòd nõ curat vt audiatur,poſtquàm literas obtinuit ſupplicationis:ſed pars,qui obtinuit areſtũ,vult proſequi,an teneatur cõſignare,videbatur quòd ſic,vt ęqualitas in iudiciis ſeruetur,per reg.iur.in vj.in iudiciis & priuilegium conceſſum vni litigantiũ extẽditur ad aduerſariũ.l.fi.C.de fruct.& litiũ expenſ.c.j.de iud.in vj.& iſti ſunt correlatiui:ergo quod in vno ſtatuitur,habebit locũ in alio,per l.fi. C.de indic.viduita.tollend.l.j.C.de cupreſſis.lib.xj.Bar.in l.fi.ff.de acceptila. *Reus volẽs proſequi an deponere teneatur.*

Contrariũ tamen concludit Franc.Marc.in ſuis deciſio.q.clxiiij.quia hæc pœna eſt impoſita ſupplicanti,non auerſario:& pœna non eſt extendenda. reg.ordi.de re.iu.in vj.nam appellatus proſequi poteſt appellationem,quam emiſit appellans ſine metu mulctę,licet appellans nõ proſequatur.text.in c. ex parte ſuprà in fi.de reſcrip.& diuerſa eſt ratio in ſupplicãte:& in aduerſario:quia ſupplicanti imponitur propter temeritatẽ & audaciã:eo quòd areſtũ quod firmum eſſe debet,velit retractare & inutile eſſe,ac eluſorium:quia pręſumit lex pro ſentẽtia,ergo & fortius pro areſto.l.Herẽnius.§.Caia.ff.de euictio.Sed pars aduerſa tendit ad areſti confirmationẽ:petit enim pronũciari non fuiſſe erratũ,& areſtũ vtile declarari,etiam quia coactè proſequitur,cũ ſit prouocatus:& ideo illi non imputatur,per l.primã.§.cũ arietes.ff. ſi quadrup.pauper.feciſ.dica.quia iudiciũ in inuitũ redditur,l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de verbo.oblig.& ſi fuerit dictũ non fuiſſe erratum,condemnatur impetrans ad mulctam arbitrio vltimorum iudicum,alioqui quilibet impetrare vellet,& non proſequeretur contra l.conſentaneum.& authen.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.

Secunda pars videtur obſcura,in qua dicitur,quòd intra annum pars tenebitur facere ea,quę per ordinationes intra biẽniũ olim facere tenebatur:ſed quę ſint illa,ſuperius vidimus in q.decima.& in arti.j.circa finẽ,vbi ſufficiebat intra biennium impetrare literas ſupplicationis,& intra annũ proximũ, *Faire bailler defenſes,& repliques,& duplicques,& faire faire tout ce qu'il apartiendra,en telle maniere, que le proces deſdicts erreurs ſoyent en eſtat de iuger dedans ledict temps,&c.*

Idem Artic. CXXXVII.

Que pour vuider leſdictes instances de propoſition d'erreur, en ſera beſoing aſſembler les chambres, ainſi qu'il eſt contenu Articulus ſextus.

par leſdictes anciennes ordonnances : mais ſeront iugez leſdictes propoſitions d'erreur, en telle chambre de noſdictes cours, & en telle compaignie & nombre de iuges, qu'il ſera ſur ce aduiſé & arbitré par noſdictes cours, ſelon la grandeur & qualité des matieres

GLOSSA VNICA.

OLIM ad iudicandum erroris propoſitionẽ vocabatur totus ordo curiæ, ſed hîc ſtatuitur ne hoc fiat: nam vna pars à camera interim poterit alias cauſſas decidere: ideo dicitur vt vocentur pro arbitrio curiæ, pro quantitate, & qualitate cauſſæ.

In magna camera erroris propoſitio iudicatur.

Sed in qua camera hæc cauſſa decidi debeat? Reſpon. arbitrio curiæ relinquitur: ſed hoc ſolet cõmuniter in magna camera terminari, quãdo Rex non eligit: quia tũc relinquitur electio curię, ſed in literis vidi ſępius exprimi, & eligi conſiliarios, quia intereſſe debeant, & decidere hãc erroris propoſitionem. Et illi qui iudicarunt, intereſſe ſolent, vt noſcant eorũ corrigere errorẽ: nã melius eſt ſeipſos corrigere, quàm ab aliis corrigi expectare: vt dictum extitit: & ipſi ſolent primum ſuum impertiri ſuffragiũ vide Fel. in c. literas. col. ij. de pręſump. dixi ſuprà, q. x. nec debẽt grauatè ferre, ſi error illorum corrigatur, exemplo diui Petri, qui à ſancto Paulo reprehenſus benignè & gratanter accepit: vt ſcribitur ad Gallat. iij. c.

Sed quot conſiliarij iudicare hos errores debeant? curiæ arbitrio relinquitur, ſi Rex hos non expreſſerit: & quales etiam eligi debeant, certè iudicio prę ſidis, & curię relinquitur, vt eligãtur experti, & doctores, ſi materia hoc exigat: & quot debeant eligi dicit conſiderandam eſſe quantitatem, & cauſſæ qualitatem non dicit perſonas reſpiciendas: vt in l. ij. ff. de re iud. quia totum hoc eſt in arbitrio curiæ poſitum. alia multa hîc eſſent addenda: ſed his nũc contentus ero, ratus hæc ſufficere.

Idem artic. CXXXVIII.

Et ſeront tenues les parties de les faire iuger dedans cinq ans: autrement n'y ſeront plus receuz.

GLOSSA VNICA.

Erroris propoſitio intra quinquennium iudicari debet.

PARTES intra quinque annos curare debẽt, vt hi errores iudicẽtur, & proceſſus decidatur, alioqui poſteà nõ recipiẽtur. & hoc eſt ſtatutũ, ne in ſuſpenſo areſta curiæ longo tempore ſint, & ne in infinitum retractentur. l. fi. C. de fide. inſtru.

Qui tamen poſt impetrationem nõ potuerũt, variis præſidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorũ neceſſitatibus diſtricti in ſenatuſconſultum non incident. dicit tex. in l. ſenatuſc. §. pen. ff. ad Turpil.

Ideo ſi nõ ſteterit per partes, ſed per iudices & curiã, nõ imputabitur parti, per l. properãdum. §. ſin autem vtraque parte. & §. ſeq. C. de iud. & debebat cõditor potius curiæ quàm partibus pręſtituere hoc tẽpus: quia magis ſolet per iudices, q̃ per partes ſtare: videte per Bal. & Iaſ. in d. l. properãdũ. in fine.

Aduertendum eſt quod in rub. *Des euocations*. ord. iij. in fi. habetur materia huic conſona & neceſſaria, ob id eam hic adiungendam putaui: quę nobis pro artic. viij. ſeruiet hic vt ſequitur.

Et outre attendu que les moyens de nullité & contrarieté d'arrests peuuent estre comprins soubz la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statutz, & ordonnances perpetuelz & irreuocables de nostre dicte certeine science pleine puissance & autorité royalle statué, declairé, & ordonné statuons declairons & ordonnons, que à l'aduenir nul ne sera receu à cõtreuenir aux arrests de nosdictes cours de parlement, & autres cours souueraines par voye de nullité & contrarieté d'arrests.

GLOSSA PRIMA.

Aresta an per viam nullitatis rescindantur.

1 HIC videmus sub propositione erroris nullitatem arestorũ
comprehendi, contrarietatem, adeò quòd ista debet iudicari
sub erroris propositione: ideo prohibetur hîc cognosci con-
tra aresta per viã nullitatis, & cõtrarietatis: ratio esse potest:
quia ad proponendũ nullitatẽ & cõtrarietatẽ nulla emenda
deponebatur, quam oportet in erroris propositione deponere, ideo Rex illã
amittebat: vnde voluit sibi fauere, vel quia faciles erãt homines ad proponẽ
dam istam viam: quia per eam non puniebantur, & nulla aresta erant fixa,
sed ratione nullitatis & contrarietatis impugnabantur, ob id voluit auda-
ciam & temeritatẽ illorum refrenare: & ideo ista nullitas non impedit exe-
cutionem: vt concludit Guido Papæ, in decis. Delphi. q.50. quia hæc curia.

Contra sententiã principis nullitas an proponebatur.

2 Præterea dicit Innoc. in c. cũ ex literis. & c. suscitata. de integ. restit. quòd
contra sententiam principis non potest quis venire per viam nullitatis, quã
do talis nullitas est de iure positiuo: quia princeps videtur illam solennitatẽ
suppleuisse, & super ea dispensasse, arg. l. quidã. ff. de reg. iur. ita Ange. decidit
in l. falsa C. de fid. instr. Phili. Peru. in c. dilecto. col. lxv. de app. faciut quę scri-
bit Fel. in c. ecclesia col. x. de consti. nu. 89. & Georg. Natã in rep. c. le. sępe. §. &
quia. col. xxix. cũ seq. de verb. sig. sic fuit iudicatum in magno Neap. cõsilio.
vt refert Matth. de afflict. in deci. Neap. cclxxxiij. diu est. vbi cóclusum fuit
aduersus principis sententiã non posse dici, nec de nullitate, nec de omissio-
ne solennitatis: omnes enim solẽnitates & nullitates omitti solent, quando
per supremum principem proceditur, & per eundem caussa terminatur: vt
consuluit Pet. Paul. Paris. cons. ccxviij. Domina. col. ij. in primo volu.

3 Et ideo nullitas insurgẽs ex omissione ordinis iudiciarij, & solennitas, nõ
reddit sentẽtiam principis nullã, nec aduersus eam de nullitate agi potest:
teste Inno. in c. caussis. de re iud. & Fel. ibi. Bal. & Pau. in l. fi. C. de legib. & ibi
4 Alex. in addi. ad Bar. †Idem in iudicatis à senatu, cum nomine principis iu
dicent, & in arestis eorum diffinitiuis exprimi solet nomen principis: & quia
aliter princeps non fuisset iudicaturus, quàm senatus iudicat. l. j. ff. de offic.
præfect. præt. ideo sequitur.

Ains se pouruoyeront par proposition d'erreur, en gardant les solennitez requises par noz ordonnances & de noz predecesseurs & dedans le temps à ce prefix es cas ou par noz ordonnances y ha lieu de proposition d'erreur.

GLOSSA SECVNDA.

Nullitas areſtorũ intra quod tempus proponi debet.

VLT hic text. quòd ſi quis nullitatẽ, aut areſtorum contrarietatem prætendat, poterit impetrare ſupplicationem, & erroris propoſitionem, quia in eis erratum eſt, ſed hoc debet impetrari intra annum hodie, ſicut in aliis erroris caſibus: item ſolennitates requiſitæ debent etiam in his nullitatibus & contrarietatibus ſeruari, & in quibus caſibus non poteſt ſupplicatio impetrari, vt in cauſſa poſſeſſoria, non poterit etiam areſtorum nullitas per erroris propoſitionem impetrari: & ſi allegetur in his caſibus nullitas, audi quod ſtatuitur.

Et ou aucune cõtrarieté, ou nullité ſeroyẽt proposée cõtre les arreſtz donnez es matieres beneficiales, ou poſſeſſoires, ou autres ou propoſition d'erreur ne doit eſtre receuë, les parties ſe pouruoyeront par requeſtes en la dicte cour ou l'arreſt aura eſté donné pour fayre interpreter & declairer lequel des arreſts que les parties pretendent eſtre contraire ſera executé faire droict ſur la nullité, & autrement pourueoir par ladicte cour, comme il appartiendra par raiſon.

GLOSSA TERTIA.

Quando ſupplicatio proponi nõ poteſt, quomodo prouidendum partib⁹ ſit.

STATVIT quòd in quibus caſibus error proponi non poteſt, vt in poſſeſſoriis beneficiorum, & in caſibus ſuperius deſcriptis. q. ix. quòd tũc detur ſupplicatio illi curiæ, in qua latũ areſtum fuit, in qua narretur nullitas, vel areſtorũ contrarietas: & tunc ſi curia hæc videat, vel illorum alterũ, declarabit quod areſtum erit executorium, vel corriget nullitatẽ. hîc duos tantùm caſus exprimit, an in aliis locum habeat, putarem ferè in aliis locum habere: verum enimuero ſi quis ſupplicationem curię offerat ad corrigendum areſtum per has vias propoſitas: & curia dicat correctioni locum non eſſe, cõdemnabitur pars ad mulctam, & ad expenſas, damna, & intereſſe: vt eſt in rub. *des arreſts*, artic. ij. in ordinat. cautum.

Et neantmoins ordonnons que ou en noſtredict grand conſeil y auroyent aucuns proces pendans & indecis pour raiſon de nullité, ou cõtrarieté d'arreſts pretẽdue par les parties, qu'ilz ſoyent rẽuoyez en icelles noſdictes cours ou ilz auront eſté iugez & leſquelz deſapreſent nous y auõs renuoyé & renuoyons: & en auons interdict & defendu, interdiſons & defendõs à noſtredit grand cõſeil, toute cour, iuriſdiction, & cognoiſſance. Si donnons en mandement à noz amez & feaux cõſeilliers les gens tenãs noz cours & parlement, grand conſeil, baillifz, ſeneſchaux, & à tous noz autres iuſticiers, officiers ou leurs lieutenans, & chaſcun d'eux ſi comme à luy appartiendra, que iceux noſdicts edict, ſtatut & ordõnance ilz facent lire publier, & enregiſtrer, garder, obſeruer,

& en

& entretenir de poinct en poinct selon leur forme & teneur, sans faire ne souffrir estre fait aucune chose directement ou indirectement au contraire en quelque maniere que ce soit. Car tel est nostre plaisir & vouloir, nonobstant quelconques edicts, ordonnances, restrictions, mandemens, defenses, & letres à ce contraires, à quoy quant à ce, nous auons derogué & deroguons. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre séel à ces dictes presences, sauf en autre chose nostre droict, & l'autruy en toutes. Donné à Chantelou au mois de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarente & cinq, & de nostre regne le xxxix. Ainsi signé sur le reply. Par le Roy en son conseil. De Neufuille. Lecta publicata, & registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente Parisius, in parlamento prima die Aprilis. Anno domini mil. quingentesimo quadragesimo quinto ante Pascha. Ainsi signé Du Tillet. Collation est faicte à l'original, rendu à maistre Geoffroy de la Chassaigne president au parlement de Bourdeaux. Du Tillet.

GLOSSA QVARTA.

REMITTIT causas ad suos iudices vt cuilibet sua seruetur iurisdictio: de quo alibi scripsi.

Donné à Chantelou, au mois de Mars, &c.

GLOSSA VLTIMA.

ET sicut non valet instrumentum sine die & consule. l. generali. C. de tabula. lib. x. Bal. & alij in l. si quis. §. si initium. ff. de edend. Barba. plenè in rub. de fide instrum. in decretalib. idem in rescripto. l. si qua. C. de diuers. rescript. dixi in tracta. meo de rescrip. idem est dicendum in edictis & constitutionibus, vt est scriptum in Theodosiano. C. rub. de const. l. j. in hæc verba. si qua post hæc edicta siue constitutiones sine die & consule fuerint deprehensa, authoritate careant. datum viij. calend. Augusti Sabariæ. Idem in ordinationibus & emendatis: scripsi in manda. in fi. in concorda. multa alia hîc essent dicenda, sed à Musa paupere opus non potest egredi splēdidum: hæc tamen, si lubet, boni interim consules, reliqua tuo ex splendido supplebis ingenio lector beneuole, quod autem ad me attinet, de his agā gratias Deo omnipotenti per secula seculorum. Amen. *Lex sine die & consule nō valet.*

Spes mea Christus.

LVGDVNI,
Sumptibus Sennetoniorum fratrum,
Excudebat Matthias
Bonhome.

3

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm